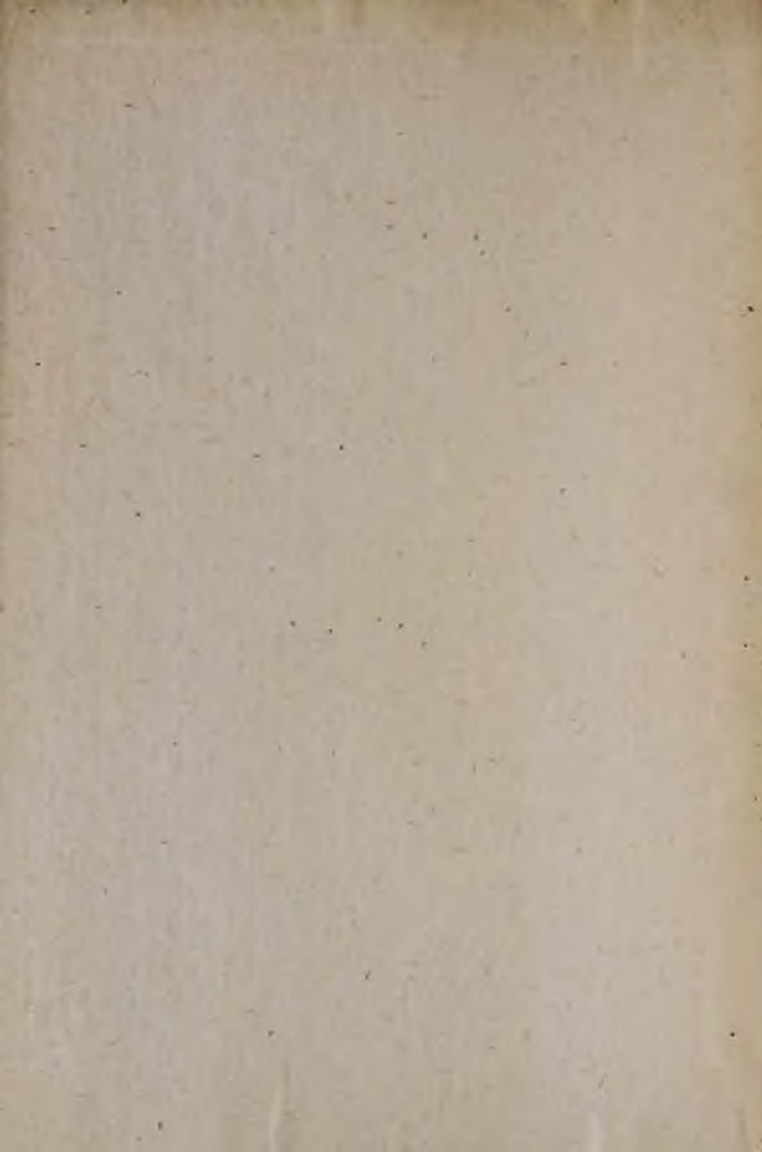

**ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ
«ԼՈՒՄԱ» ՀԱՆՐԱՅԻՆ**

**ԹԻՖԼԻՍ
1896-1912**

1988

Նվերում էմ հայտնի
վաճառական գրականագետ
ԱՐԱՄ ԻՆՃԻԿՅԱՆԻ
պայծառ ճիշատակին

МИНИСТЕРСТВО КУЛЬТУРЫ АРМ. ССР

**ГОСУДАРСТВЕННАЯ ОРДЕНА ДРУЖБЫ НАРОДОВ
БИБЛИОТЕКА АРМ. ССР им. А. Ф. МЯСНИКЯНА**

Отдел краеведческой и рекомендательной библиографии

**БИБЛИОГРАФИЯ ЖУРНАЛА
«Л У М А»**

Т И Ф Л И С

1896 — 1912

Составитель: КАРАПЕТ КАЦАХЯН

Редактор: АРАМ АЛЕКСАНИЯ

Е Р Е В А Н — 1 9 8 8

ՀՍՍՀ ԿՈՒԼՏՈՒՐԱՑԻ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԺՈՂՈՎՈՐԴՆԵՐԻ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹՅԱՆ ՇՔԱՆՇԱՆԱԿԻՐ ՀՍՍՀ
ԱՂ. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Ներկայացված է հաճնադարակա՛ն մատենագիտությա՛ն բաժնե՛ն

A II
78756

ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ «ԼՈՒՄԱ» ՀԱՆԴԵՍԻ

ԹԻՖԼԻՍ

1896 — 1912

Կազմող-հեղինակ՝ ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՅԱԽՅԱՆ

Խմբագիր՝ ԱՐԱՄ ԱԼԵՔՍԱՆՅԱՆ

ԵՐԵՎԱՆ — 1988

Նկ. 2. Գյուտ Աղանյան

ԿԱԶՄՈՂ — ՇԵՂԻՆԱԿԻ ԿՈՂՄԻՅ

Վերջին տարիներին որոշակի աշխուժություն է նկատվում անցյալի հայկական մամուլի մատենագիտությունները կազմելու, նրանցում տեղ գտած ռադմահարուստ նյութերի բովանդակությունները բացելու ուղղությամբ. («Մուրճ», «Փորձ», «Հյուսիսսփայլ», «Հասկեր», «Աղգադրական հանդես», «Էմինյան ազգագրական ժողովածու», «Արևելյան մամուլ», «Արևելք», «Արևմուտք»):

Ոնգամենը այսքանը և գուցե մի բանի մեզ ոչ հայտնի անուններ ևս... Աղքատիկ է:

Հայ ժողովուրդը պատմական ճակատագրի բերումով հաճախ ստիպված է եղել թողնել իրեն հարազատ բնաշխարհը, մազապուրծ փախել թշնամու արյունոտ սրից ու պատսպարվել աշխարհի շորս ծագերում՝ ստեղծելով Ռուսաստանի, Ռումինիայի, Հունգարիայի, Լեհաստանի, Սիրիայի, Լիբանանի, Հունաստանի, Ֆրանսիայի, Ամերիկայի ու այլ երկրների հայկական գաղթօջախներ:

Կոտորածներից ու արյունահեղություններից փոքր ինչ շունչ առած մեր գրասեր ժողովուրդը ձեռնամուխ է լինում իր հոգևոր կյանքի վերածննդին՝ գայրոցներ ու եկեղեցիներ կառուցելուց բացի թերթ ու հանդես է հրատարակում՝ չկորցնելու համար իր գիրն ու դրականությունը, իր ազգային դեմքն ու ինքնությունը.

Որտեղ հայերի մի փոքրաթիվ խումբ, այնտեղ հայատառ թերթ ու թերթոն, շաբաթաթերթ ու ամսագիր: Դրանց ստույգ քանակը հայտնի չէ. ոմանք պնդում են, որ դրանց մոտավոր թիվը անցնում է 1500-ից: Պարզ է, որ այդ չափանիշներով մեր արած գործը չնչին է ու անբավարար:

Այդ բացը ինչ որ չափով լրացնելու միտումով, դեռ տարիներ առաջ մեր ուշադրությունն էր դրավել 1896—1912 թվականներին

Գյուղ ավագ քահանա Աղանյանցի (Հարություն Տեր-Առաքելյան 1856—1920) խմբագրությամբ Թիֆլիսում լույս տեսած «Երևան» հանդեսը, որի անտառացված մատենագիտությունը կազմելու ներկա փորձը հնարավոր եղավ իրագործել 1984-ին միայն:

Չնայած «Երևան» տրված բազմաթիվ գնահատականներին (հետադիմական, քահանայական, կրոնական և այլն), մեր կարծիքով, այն ունեցել է իր որոշակի ծառայություններն ու դերը մեր անցյալի գրական և մտավոր կյանքում:

Անժխտելի է հայագիտությանն ու պատմությանը նրա մատուցած ծառայությունները:

Տարբեր ու բազմազան են մամուլի մատենագիտություններ կազմելու սկզբունքներն ու մեթոդները. ներկա դեպքում մենք առաջնորդվել ենք հանդեսում ներկայացված նյութերը ըստ գիտության ճյուղերի ու բնագավառների ներկայացնելու սկզբունքով, չնայած այն մյուսների համեմատությամբ շատ ավելի աշխատատար է ու բարդ, կապված որոշակի դժվարությունների հետ, սակայն օգտվելու համար ավելի հարմար է ու դյուրին: Վերջին հանգամանքն էլ թելադրեց մեզ ընտրել դժվարին, բայց անառարկելիորեն օգտավետ ճանապարհը:

«Երևան» մատենագիտությունը կազմված է հետևյալ հիմնական բաժիններից. — Մանրամասնությունները տես «Բովանդակության» մեջ.

1. Գրականություն և գրականագիտություն
2. Լեզու-բառարանագրություն
3. Պատմություն
4. Ծանապարհորդական նոթեր, ուղեգրություններ, տեղագրություն, աշխարհագրություն և ազգագրական նյութեր
5. Ժողովրդական լուսավորություն
6. Մամուլ և հրապարակախոսություն
7. Իմաստասիրություն, իրավունք և սոցիոլոգիական հարցեր.
8. Արվեստ
9. Բժշկություն-առողջապահություն և նյութեր գիտության այլ բնագավառների վերաբերյալ
10. Կրոն-եկեղեցի և դավանաբանական հարցեր

11. Մատենագիտական ցանկեր

12. Բարեգործություններ, կտակներ, նվիրատվություններ և դանազան հայտարարություններ:

Ներկայացված բաժինների այս համակարգը պայմանավորված է հանդեսում տպագրված նյութերի բնույթով: Դրանցից յուրաքանչյուրը ունի համապատասխան ենթաբաժիններ, որոնք հնարավորություն են տալիս այդ ժամալում բաժնի մեջ դնուրին գտնել հետաքրքրող հարցի պատասխանը:

Այսպես օրինակ՝ «Գեղարվեստական գրականության և գրականագիտության» բաժնում առանձնացված են հայ, ռուս, վրաց, ինչպես նաև արտասահմանյան երկրների՝ ամերիկյան, անգլիական, բելգիական և այսպես այլքենական հերթականությամբ այլ երկրների ու ժողովուրդների գրականություններն ու նրանց վերաբիրող գրա-քննադատական նյութերը:

«Արվեստ» բաժինը ներկայացված է «Թատրոն», «Երաժշտություն», «Նկարչություն-քանդակագործություն» և «Ճարտարապետություն» ենթաբաժիններով, որոնց տակ ներկայացված նյութերի որոնումը անհամեմատ հեշտ է:

Նման ենթաբաժիններ ունեն նաև մյուսները:

Նյութերի հաջորդականությունը պահպանելու նպատակով, (բացի առաջին բաժնից) ենթաբաժինների ներսում հոգվածները դասավորված են ոչ թե հեղինակների կամ նյութերի վերնագրերի այլքենական կարգով, այլ «կումայի» ժամանակագրությամբ:

Մատենագրվել են հանդեսում տպագրված բոլոր նյութերը՝ առանց բացառության: Նկարագրություններն արված են հնարավորին չափ հակիրճ ու պարզ: Կարեւորություն ներկայացնող նյութերը անոտագրվել են. եթե դրանք ընդարձակ են, տրվել են վերջում, իսկ եթե կարճ են՝ հեղինակից՝ ու վերնագրից հետո, քառակուսի փակագծերում:

Հանդեսում կան մեծ թվով կարճ լուրեր, հայտարարություններ, նամակներ ու այլ բնույթի նյութեր, որոնք մեծ մասամբ անվերնագիր են. նման դեպքերում հարմար ենք գտել ներկայացնել մեր բառերով՝ քառակուսի փակագծերում:

Նման մատենագիտություններ կազմելիս հեղինակը կանգնում է որոշ դժվարությունների առաջ. դրանցից ամենակարևորը հանդեսում տեղ գտած նյութերի դասակարգումն է, ժաժկանունների հարցը և այլ բարդություններ: Շատ հաճախ հեղինակները ստորագրել են մեկ և ավելի ժաժկանուններով, անուն-ազգանվան հապավումներով ու սկզբնատառերով: Մենք հայերս շունենալով Ի. Ֆ. Մասանովի հեղինակած «Մաժկանունների բառարանի» նման կարևոր մի ձեռնարկ (որի կարիքը շատ է զգացվում), ստիպված ենք երկար ժամանակ տրամադրել հեղինակների ինքնությունը պարզելուն, հաճախ սխալ, երբեմն նույնիսկ անհետևանք:

Ստիպված ենք ներեղություն խնդրել մեր ընթերցողից յան բանի համար, որ նյութերը համարակալելիս ներկա մատենագիտության մեջ, ցավոք, տեղ են գտել որոշ անճշտություններ, որոնք ստիպված ենք եղել ուղղել՝ կրկնելով նախորդ նկարագրության համարը՝ կողքին ավելացնելով ա տառանիշը. (31, 31 ա, 76, 76 ա):

Դրա պատճառը մեր ձեռքի տակ եղած «Լումայի» տարրեր համարներում բացակա էջերն են, որ նկարագրությունների համարակալումից հետո գտնվել են ու այդ ձևով ա տառանիշի օգնությամբ լրացվել:

ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒՆԻ ՀԵՏԵՎՅԱԼ ՕԺԱՆԻԱԿ ՑԱՆԿԵՐԸ

1. Անձնանունների (հեղինակներ, թարգմանիչներ և ազգանուններ, որոնց մասին խոսվում է մատենագիտության նկարագրություններում).

2. Տեղանունների

3. Կարևորագույն նյութերի վերնագրային այբբենական ցանկ

4. «Լումայի» բովանդակությունն ըստ ժամանակագրության

Ընթերցողների ուշադրությանն ու դատին ներկայացվող ներկա մատենագիտությունը հավակնություն շունենք համարելու անթերի ու համապարփակ գործ. շնորհակալ կլինենք Ձեր արած բոլոր տեսակի շահեկան դիտողությունների ու նկատողությունների համար:

ՓԱՑԱՆԵԱՆ ԿԱՐԱՊԵՏ ԳԵՎՈՐԳԻ

«Հիշեցեք, որ Կովի լավ է մի ժամ ազատ ապրել,
քան հաղարավոր տարիներ անցկացնել ստրկության
լծի և բռնակալի իշխանության տակ»

(«Լուսն», 1896, էջ 51)

ԱՌԱՋԱԲԱՆ

19-րդ դարի վերջին տասնամյակների ընթացքում հայ հասարակական կյանքը, զաղափարաբանութունը, բարոյական ըմբռնումները, մարդկային հարաբերությունները և հոգևոր աշխարհը կանգնած էին արմատական հեղաբեկումների ու տեղաշարժերի նախաշեմին:

Զարգացումը իրականացնող խթանիչները պայմանավորված էին հայ իրականության ներուձակ հնարավորություններով և եվրոպական զարգացած հասարակական հարաբերությունների և գիտական նվաճումների՝ ընդհանուր հաղորդակցական կապի իրողությամբ, պատմական զարգացման առումով հետ ընկած ժողովուրդների ճանաչողության և մշակույթի վրա ունեցած ներգործող և կարգավորիչ ուժերով:

Համեմատաբար անփոփոխորեն վերարտադրվող բնական կյանքի դարերի ուժ ունեցող ավանդույթներով ու ծեսերով կանոնակարգված իրականությունը կազմալուծվում էր:

Հասարակական հոգեբանությունը և հատկապես մտավորականությունը տազնապնդում ու սարսափում էին վերապրում և արձագանքում տրոհվող հասարակության իրողությանը: Հասարակական նոր տեղաշարժերը քայքայման, ավերի և քառասյունության վտանգներով հղի հնչեղություն ունեին հասարակական մտքի համար: Ավելին, հասարակական մտքի որոշ շերտերին այդ ընթացքը հուշում էր սոցապահպանման էական գործոնների կազմալուծման վտանգ: Համակարգի ինքնապահպանումը իրականացնող ենթագիտակցական ուժերի և միջոցների հավաքագրվածությամբ, հասարակական միտքը հակվում է մարդկային խախտված հարաբերությունները կարգավորելու, անհատի և հասարակական ամբողջի կապը ներդաշնակ դարձնելու և որոշակի, երբեմն նաև իրարամերձ ուսմունքներով ու սկզբունքներով ապագայի անհայտ

տարածութիւններում ազգի գոյատևութեան և լինելութեան անորոշութեան շափը (էնտրոպիան) նվազեցնելու «էոման» (1896—1912), ինչպես նաև շատ հանդեսներն ու թերթերը, որպես հասարակական մտքի արտահայտություն, հետամուտ էին ժամանակաշրջանի քաղաքական հանգամանքներով և սոցիալական կյանքի զարգացումով ծագած ու խնդրարկված կինսականորեն անհրաժեշտ հարցադրումների լուծմանը, իհարկե, իմացաբանական տարբեր համակարգերի և հասարակագիտական մտքի զարգացման միանգամայն այլ մակարդակների շրջանակներում:

«էոման» պայմանականորեն ներկայացվել է որպես գրական հանդես, սակայն նրա հատորյակներում տպագրվել են լիմաստասիրական, հասարակագիտական, պատմագիտական, արվեստագիտական, քաղաքական, դավանաբանական, հայոց կրոնի և եկեղեցու պատմության, գիտության, գրականագիտության, բժշկության, թատրոնի, հրաժշտության, ինչպես նաև առօրեական կյանքը ներկայացնող բազմաթիվ հոդվածներ, հետազոտություններ և տեղեկություններ:

Մտքի այսքան բազմազան և անհամասեռ ոլորտներում մշակվող և առերևույթ իրարից անկախ ու անկապակից հարցադրումներն ու առաջադրումները ներքուստ միասնականանում են հանդեսի հասարակական և քաղաքական նպատակադրումներով և խնդրադրությամբ, գաղափարական և իմացաբանական որոշակիության ձգտող համակարգով:

Հանդեսը խմբագրել է իր ժամանակի հայտնի մտավորական և հասարակական գործիչ Գյուտ Ա. Աղանյանցը՝ Նա լայն հետաքրքրությունների և ուսումնառության մտավորական էր և ունի գործունեության բազմաբնույթ ոլորտներ:

Խմբագիր, թարգմանիչ, հրատարակիչ, պատմաբան, աստվածաբան և այլն — ահա նրա հասարակական գործունեության և սոսական-հետազոտական հետաքրքրությունների և զբաղվածության ոլորտները:

Նա կազմել և հրատարակել է «Դիվան Հայոց պատմության» երկհատոր գիրքը, որն 1893 թ. արժանացել է Սահակ-Մեսրոպյան մրցանակին և ունեցել մի քանի հրատարակություններ:

Պատմական հետազոտության է ենթարկել Կարնո գաղթի պատմությունը, կազմել է Կրոնի դասագիրք, Աղոթատետր, Նամակագիրք, օրացույցներ, քննության է ենթարկել Հայոց եկեղեցու ծիսական կարգը, թարգմանել է Սերվանտեսի «Դոն Ժիշոտ Լամանչեցին», ինչպես նաև Ֆ. Հոֆմանի, Դիկկենսի, Սենկեիշի, Օ. Շրայների, էրկման Շատրիանի, Պոտապենկոյի, Ն. Ցանչուկի, Սվեատ. Զեխի և այլոց գործերը։ Գ. Աղանյանը հրատարակել է մի քանի տասնյակի հասնող գեղարվեստական և դիտական գրականություն։

«Լուսման» հայ պահպանողական մտայնության արտահայտիչն է։ Սակայն, ի տարբերություն այդ հոսանքի նախորդ տասնամյակների մտայնության, այն որոշակիորեն իր նախորդների առաջադրած սկզբունքները բարձրացնում է քննության իմացարանական ավելի բարձր մակարդակ, մերձեցման եղբեր գլուխելով լուսավորիչների, դրապաշտների, անգամ նոր կանտակալության որոշակի դրսևորումների հետ։ Այս հանգամանքը հանդեսին հաղորդում է որոշակի էկլեկտիզմ, որը սակայն հաղթահարվում է, երբ իմացաբանական ելակետերի բազմազանությունը դիտարկում ենք առաջադրված խնդիրների լուծմանն ուղղված հավաքագրվածության տեսանկյունից։

Հանդեսն ազգապահպանման էական գործոն է համարում լեզուն, ազգայնության զգացումը և հավատը։ Բարձրացնելով հոգևոր դասի դերը, նրա գործունեությանն ուղղած առաջադրումների մեջ, առավել շեշտվում է կրոնի հասարակական միավորման (ինտեգրացիայի) գործառնությունը, քան նրա իմացաբանական, հանաչողական նշանակությունը և աստվածաբանական մշակվածության աստիճանը։ Կրոնի այդ կողմը շեշտադրելը համանմանություն ունի եվրոպական որոշ հասարակագիտական ուսմունքներում մշակված կրոնի դերի այն պատկերացումների հետ, որոնցով փոքր էր արվում վերածնել նրա մարդկային հարաբերությունները կարգավորող երբեմնի դերը և համատեղել դիտության և հասարակության զարգացման նոր մակարդակների հետ։ Այս-

տեղից, առաջին քայլը գիտութեան անուրանալի նվաճումներն ու հավատը իրար մերձեցնելու խնդիրն էր, որը դրականորեն է լուծվում հանդեսի էջերում: Առաջին իսկ տարվա համարում խմբագիրը տպում է Ստ. Նազարյանի նամակը Մատթնոս կաթողիկոսին.

«Վեհափառ Տէր, գիտութեանն չէ եղբայրատեսակ, այլ մանավանդ եղբայրասեր և մարդասեր, յՀայս սակա քննէ ի լույս և ի հայտնութեան ընծայեցուցանի զամենայն ծածուկ խուլլս և զկեղս ի մարդկային մարմնի, առ ի զբժշկութեան հնարավորելոյ» (Վեումաս, 1896, № 1, էջ 330): Դարը բարձրացրել է ազգայնութեան գաղափարը: Ազգերի ձևավորման և ինքնորոշման այս բարդ ժամանակներում հանդեսը առանձնահատուկ և կարևոր դեր է վերապահում հիկեղեցուն և քրանիքուն հոգևորականներին: Սակայն հայ հոգևոր դասը իր կոչման բարձրութեան վրա չէ. «...այդ դասակարգը չի նորոպում նոր ուժերով, որոնք օժտված լինեն հայ հիկեղեցու վարդապետութեան ուսմունքներով և ժամանակակից գիտութեան պաշարով» (Վեումաս 1896, № 1, էջ 251): Եթե եկրուպական քահանաները կրթութեան և զարգացման առաջամարտիկներ են, հայրենյաց նկատմամբ անհուն սեր ունեն, մեր հոգևոր դասի մեջ, ըստ հոգվածագրի, կա միայն անհատակ տգիտութեան և դատապարտելի անտարբերութեան:

Հասարակական մտքի պատմության առարկայական (օբյեկտիվ) հետազոտությունը ազգի ինքնագիտակցման ընթացքի ներգոր հնարավորություններով է պայմանավորված: Ինքնագիտակցումը մեծացնում է անցյալի փորձի, ազգի ինքնութեան, հոգևոր անհատական կերտվածքի ճանաչողության սահմանները, որի հիմքի վրա հնարավոր է առավել ճշգրիտ ու գիտական դարձնել ապագային ուղղված առաջադրումները և ժամանակի հրդուր չափման անորոշութեան հարաբերությամբ՝ ավելի նպատակաւաց կարգավորել ազգի լինելութեան ընթացքը: Այս առումով, հասարակական մտքի դիմադարձը դեպի պատմությունը, անցյալի իր կեցութեանը և այն կարգավորող մշակույթը որպես իդեալ և նորմ դիտարկելը և հասարակական առկա փորձին հակադրելը մտնում է տվյալ ժամանակաշրջանի բովանդակության մեջ որպես ներկան և ապագան կանոնակարգելու սուրյնկտիվ մղվածություն:

Հայ իրականութիւնը հասարակական և քաղաքական առումով կազմակերպելու XIX դարի հասարակական հոգանքների փորձը, բացի սլատմական հետազոտութեան առարկա լինելուց, կարիք ունի նաև հասարակագիտական հետազոտման: Վերջինիս տնտեսական հետազոտութիւնը կարող է առավել խորութեամբ բացահայտել հայ հասարակական մտքի տարրեր եզրերը կազմող հոսանքների փոխհարաբերութեան բարդ մեխանիզմը և սլատմական շատ իրողութիւնների ճանաչումը առավել գիտական դարձնել:

Արդի հասարակագիտական մտքի նվաճումների դիրքերից, հայ հասարակական մտքի սլատմութեան շատ իրողութիւնների պիտական հետազոտութեան կարիք ժննն, որը ենթադրում է շատ հարցերի ուսումնասիրութեան նորովիութիւն և արժեքների վերաբերալորման անհրաժեշտութիւն:

XIX դարի վերջին տասնամյակներում հայ հասարակական հոսանքները ազգային-քաղաքական խնդիրները և ազգի գոյատեման հեռանկարները լուծում էին տարբեր կովանների և չափանիշների ապալինելով:

Դարաշրջանի, հասարակական կյանքի հակասութիւնների սրումը, կարգաւորիչ նորմերի և սլատկերացումների կազմալուծումների ընթացքը, ազգային-քաղաքական հեռանկարների անորոշութիւնը կանխելու նպատակով պահպանողական միտքը ներքին և անհրաժեշտ մղումով հակվում էր անցյալի փորձին՝ բացարձակացնելով ևկեղեցու, լեզվի, ավանդութիւնների և ազգայնութեան ղղացումի դերը՝ ելնելով պատկերացումների այն համակարգից, ատ որի, վերահիշալ հատկանիշները պայմանաւորում են ազգի առանձնահատուկ հոգևոր կերտւածքը և լինելութիւնը ժամանակի բոլոր փուլերում:

Դիտարկելով ազգ հասկացութիւնը իր կողմից ընկալւած էսկան և համընդհանրական հատկանիշներով, պահպանողականները զրանով իսկ այդ համակարգը (ազգը) և նրա լինելութիւնը ձգտում էին դարձնել իրենց համար անհամեմատ կառավարելի երևոյթ:

«Հաւիտենական և անփոփոխ» օրենքների զաղափարն ամե-

նախախուտն էր պատմական նյութի նկատմամբ իր կիրառման մեջ: Եվ հասարակության ընդհանուր կառուցվածքը, և նրա կոնկրետ վիճակը ժամանակի որոշակի պահին միևնույն բանաձևով բացատրելու փորձերն անխուսափելիորեն փուլզվեցին...» (XIX—XX դարասկզբի բուրժուական սոցիոլոգիայի պատմություն, Եր., 1986, էջ 12): Պահպանողականների համար ազգը դիտվում է որպես պատմական կարգ, որը կրոնի և ավանդույթների ուժով ձեռք է բերում կոլեկտիվ միասնական գիտակցության և հոգևոր առանձնահատուկ նկարագրի: XIX դարի հասարակագիտական ուսմունքների պատմությունը առանձնացնում է հասարակական մտքի հրեք մտածական մակարդակներ, որոնցից յուրաքանչյուրը յուրովի էր փորձում կանխագծել և լուծելի դարձնել հասարակական-քաղաքական այս կամ այն անհրաժեշտ խնդրագրությունը:

Պահպանողական-հնավանդականներ, բուրժուական լիբերալ օգտապաշտներ, ուսուպիստ-սոցիալիստներ:

Այս երեք ուղղություններից յուրաքանչյուրը իմացաբանական տարրեր համակարգերի մեջ էր մշտվում ազգի հասարակական և քաղաքական կյանքը կաղմակերպելու և ղեկավարելու շահանիշները: Արդի մեր պատմագիտական և հասարակագիտական միտքը այդ հոսանքների փոխադարձ և իրարամերժ գոյակցության առավել առարկայական ուսումնասիրությունում միայն կամբողջացնի ժամանակաշրջանի հասարակական մտքի պատմությունը՝ իր դեգեյուսմանը, աշխարհայացքային հիմքի և խնդրադրության փոխկապակցվածության մեջ:

Անցյալի հասարակական մտքի պատմության և այդ մթնոլորտում ձևավորվող գեղարվեստական գրականության, գրաքննադատության, պատմագիտության, փիլիսոփայության և այլ գիտությունների ու գրական հոսանքների պայքարը և հակամարտ դիրքորոշումը, առաջընթացը կաղմակերպող նորի և հնի բնույթապատմական անհրաժեշտությունն ներկայացնող բախումը իր ամբողջության մեջ հետազոտելու հասարակագիտական և պատմագիտական արդի մակարդակը անհամեմատ զերծ է հասարակական այս կամ այն հոսանքին նախապատվություն տալու կողմնակալ մղումներից: Ժամանակաշրջանը իր լրիվության մեջ դիտար-

կելու գիտական փորձի շահախնդրությամբ հավասարապես ընդունելի է ոչ միայն հասարակական այս կամ այն հոսանքի պատմականորեն արդարացված գոյութիւնը, այլև նրա ինքնահաստատման տեսական, գաղափարական և գործնական դրսևորումների առարկայական հետազոտման անհրաժեշտութիւնը: Մոտ մեկ դարի հեռավորութիւնից արդեն հիմնականում ճանաչողական հետաքրքրութիւն է ներկայացնում այն իրողութիւնը, թե հայկական հանդեսներին յուրաքանչյուրը հայ կյանքի ազգային-բաղաճական և հասարակական կազմակերպման որ կռիւներն էր բացարձակացնում:

«Լուսման» շնայած իրեն կոչել է գրական հանդես, սակայն տյնքանով, որ այդ ժամանակաշրջանի գրականութիւնը, ըստ էութեան, մեծ մասամբ վերահիշյալ հարցերի լուծմանն էր հետամուտ գեղարվեստի ընձեռած հնարավորութիւններով, այդ առումով հանդեսի գաղափարական և իմացաբանական հիմքը որոշակի գիտական հետաքրքրութիւն է ներկայացնում: Այն արտահայտում է դարավերջի հասարակական մտքի մի շերտի աշխարհայայքը, որը դրսևորվում է կրոնի, լուսավորական մտածողութեան, գիտութեան և դրապաշտութեան շուտ եզրերի՝ մի համակարգի մեջ համագործելու իրողութեամբ:

Պահպանողականները անհատ-հասարակութիւն, կամ անհատ և ժողովուրդ հարաբերութեան մեջ որոշիչ առաջնութիւնը հատկացնում էին վերջինին:

Կոլեկտիվ գիտակցութիւնը ներկայացնում է ազգը և ժողովուրդը: Անհատական գիտակցութիւնն այստեղ որոշիչ չէ: Անհատի համեմատութեամբ ժողովուրդը, ազգը բովանդակութեամբ ավելի հարուստ երևույթ է և ունի կեցութեան, գոյաբանութեան իր պայմանները, որոնք գտնվում են նրա կոլեկտիվ գիտակցութեան ընդերքում: Դրանք ազգի ճշգրտորէն և բարոյական զորութիւններն են, որոնց այդքան մեծ տեղ է հատկացվում հանդեսի մտահոգութիւններում:

Ի. Հարութիւնյանը գտնում է, որ քաղաքական կյանքից զրկված ազգի համար ավելի վտանգավոր է, եթե ազգի ճշգրտորէն և բարոյական զորութիւններն են վտանգի տակ: (Լուսման, 1896,

1, էջ 53)։ Այնուհետև նա փարատում է իր տագնապը, գրելով, որ «մեր ազգի կենսական ուժերը չեն սպառվել»։ Այսպիսով, ազգ, մոռովորդ հասկացութիւնները պահպանողականները դիտարկում են ոչ որպէս հասարակական, այլ պատմամշակութային դոյարանութիւն։

Ազգային կյանքը համերաշխ և կատարյալ կանոնակարգվածութեան կարող է հասնել միայն կոլեկտիվ գիտակցութեան և անհատական գիտակցութեան համատեղման և ներդաշնակութեան իտապայմանով։ Ազգային քաղաքական խնդիրների լուծումը ինթադրում էր միաբանութիւն և անհատական գործունեութեան լիարժեք համատեղում հայրենասիրութեան գաղափարի մեջ։ Հանդեսում շատ են համաման ատաշադրում պարունակող գեղարվեստական գործերը։ Իսկ մարդկային հարաբերութիւնները պետք է կարգավորվեն կրոնի ընդերքում ծնունդ առած բարոյական նորմերը։ Նման դեպքերում կոլեկտիվ գիտակցութեանը վտանգ չի սպառնում, որովհետև ըստ հողվածագրի, կրոնն այնքան ընդհանրական է, որ կարող է բոլոր ժամանակներում էլ ուղեկցել և կամակերպել հովաքական գիտակցութիւնը։

Մարդկային բարոյականութիւնը պետք է քրիստոնեակ ռ պատվիրաններից բխի և մարդկային ընկերական կյանքի ու շմտնի, — գրում է Մ. Աղարեկյանը։ (Վումաք, 1899, № 1, էջ 51)։ Այդ հանգամանքը անհատներին բերում է բարոյական և ընդհանուր միասնութեան։

Բարոյականութիւնը իւրյնպէս առաջնութիւն ունի զոտանհատական շահերի և դանկութիւնների հարաբերութեամբ, որովհետև նրա ակունքը ժողովրդի հովաքական գիտակցութիւնն է, իսկ դերը՝ հասարակութեան կազմակերպումը։

Յլրոտական պահպանողական-հնավանդակները չէին ընդունում Ֆրանսիական բուրժուական-դեմոկրատական հեղափոխութեանը։

Ձնահեղափոխական վարգացումը նրանց մոտ կապվում էր քառսի և տվերմունքի հետ, որոնց նրանք հակադրում էին ֆեոդալական միջնադարի, իտահահեղափոխական ժամանակների իդեալականացված ներդաշնակութիւնն ու կարգը։

...Ի հակադրութիւն լուսավորիչների ինդիվիդուալիզմի ու

սոցիալական նոմինալիզմի, որոնք հասարակությունը անհատների փոխհարաբերությունների արդյունք էին համարում, հնավանդականները հասարակությունը դիտում էին իրրև մի օրգանական ամբողջություն, որն ունի խոր անցյալի մեջ արմատավորված իր սեփական ներքին օրենքները:

Հասարակությունը ոչ միայն պատմականորեն նախորդում է անհատին, այլ նաև բարոյապես բարձր է կանգնած նրանից:

...Հասարակությունը բաղկացած է ոչ թե անհատներից, այլ հարաբերություններից և հաստատություններից, որոնցում յուրաքանչյուր մարդու հատկացված է որոշակի ֆունկցիա կամ դեր: Քանի որ այդ մասերն օրգանապես փոխկապակցված են և փոխադարձաբար միմյանցից կախված, դրանցից ամեն մեկի փոփոխությունը խախտում է ամբողջ սոցիալական համակարգի կայունությունը: (XIX—XX դարասկզբի բուրժուական սոցիոլոգիայի պատմություն, Եր., 1986, էջ 16): Այսպեսով, պահպանողական մտայնությունը և հատկապես ռոմանտիկ ավանդավանականները հասարակությունը, ազգը պատկերացնում էին մի օրգանական ամբողջություն, մի հավաքական միասնություն, որում բոլոր կարգի կապերն ու հարաբերությունները կարգավորվում են «անխզելի ավանդույթներով և կրոնի անձնավորած ու սրբագործած» բարոյական կապերով:

«Նույնիսկ նախապաշարմունքները երբեմն օգտակար սոցիալական ֆունկցիա են կատարում՝ ստեղծելով մարդկանց խումբ և նրա անդամների մեջ հուսալիության զգացողություն ամրապնդելով» (նույն տեղում, էջ 17): Այսպես, ազգության լինելության ամենաանհրաժեշտ պայմանավորիչներից մեկը դիտելով լեզուն, Գ. Բնգիբարյանը նույնպես կարևոր դեր է վերապահում ավանդություններին, համարելով ազգային ընդհանրությունը կազմող էական բաղադրամաս, որոնք ավանդվում են սերնդ-սերունդ լեզվի միջոցով: «Լեզուն է, որ ավանդությունների միջոցով ամրացնում է ազգային միության կապը: («Լուսա», 1905, 1, էջ 74):

Լեզվի և ավանդույթների շնորհիվ է, ըստ հոգևածագրի, պահպանվում հին ու նոր սերունդների ազգակցական միասնությունը: Եվ, առաջնորդվելով դեռևս հնդափոխական մարքսիզմի հետևորդ

կառուցվու տեսակներով, հայ մտավորականը եզրակացնում է, որ առանց լեզվի և հայրենիքի չի կարող լինել և ազգային պետություն, ինչպես նաև ամեն մի ազգ, որը սեփական հոգեկան և մտավոր ուժերը ինքնուրույնաբար զարգացնելու հավակնություն ունի և ձգտում է որևէ գերական համայնական կյանքի իդեալին» արտակարգ մեծ տեղ և դեր պետք է հատկացնի լեզվական խնդրին» (ՏՆ՝ս նույն տեղում, էջ 72): Ժողովուրդը և ազգը որոշակի հոգևոր և բարոյական ամբողջություն և հավաքական միասնություն դիտելու իմացաբանական իրողությունը այն տեսական ելակետն է, որի տեսանկյունից պայքարում է սլահականողականությունը և նրա հանդեսը «ելուման» այն ամենի դեմ, որը վտանգ է սպառնում այդ ամբողջականության պառակտմանը և կազմալուծմանը: Այսպիսի կազմալուծող երևույթ է ազգի կրոնական երկպառակտվածությունը... «...մենք՝ հայերս սկսում ենք հասկանալ, որ թե լուսավորչական, կաթոլիկ և բողոքական, մեր ամենի երակներում վազում է հայ արյուն, ամենիս կրծքում բարախում է մի հայ սիրտ, որի ցնծության և տրտմության առարկաները միևնույնն են...»: Հավատափոխությունը համարելով վնասակար, հանդեսի հողվածագիրը գրում է, որ այնտեղ, ուր կրոնը մեկ ազգության հետ է կապված, ուր մանավանդ ազգի գոյության համար քաղաքական ապահովություն չկա, կրոնն ամենազգու միջոց է ազգայնության համար (ժլումա, 1986, № 1, էջ 50):

...կրոնամոլության ոգին չէ մեզ ոգևորողը, այլ մի շատ բնական և արդարացի զգացմունք, ազգայնության զգացմունքը» (նույն տեղը, էջ 51):

Ակնհայտ է, որ հարցադրումը ոչ թե բարձրանում է դավանաբանական քննության մակարդակ, այլ ընդգծվում է կրոնի հասարակական գործառնությունը:

Ձևասարկության կայունության համար հատկապես անհրաժեշտ է այնպիսի խմբերի ու հիմնարկների պահպանումը, որոնց միջոցով սահմանը կապված է մյուս մարդկանց ու հասարակայնությանը, որպես մի ամբողջության հետ: Սոցիալական կեցության այդ ամանդական հիմքերը քայքայող քաղաքականությունը (ուրբանիզացիան), ինդուստրացումը և առևտուրը տանում են ոչ

թիւ դեպի սոցիալական կազմակերպման ժողովրդական ավելի բարձր ձևեր, այլ դեպի սոցիալական և բարոյական կազմալուծում: (ՏՃԻՄ—ՄՄ դարասկզբի բուրժուական սոցիոլոգիայի պատմութիւն», Եր., 1986., էջ 16): Աղգի հոգեւոր միասնութիւնը պառակտող և կազմալուծող երևույթներից մեկը պահպանողականների կողմից շփոթակցվող վերահիշյալ սոցիալ-տնտեսական առաջընթացն է:

Պահպանողական միտքը տագնապում էր. նա գտնում էր, որ «...առանց կրոնի հայ ազգն ընկնում է, առանց այդ սրբազան կապի նա կընկնի անդունդի խորքը...» (1897, 1, էջ 51):

Աղգի հոգեւոր միասնութիւնը, ըստ հանդեսի, պառակտվում էր, տրոհվում էր նաև կուսակցութիւնների և սոցիալական խմբավորումների առկայութիւնից և պայթարից:

«Ինչնր տարի մենք կուլել ենք,— գրում է «Լուսնայի» խմբագիր Գ. Աղանյանը,— նյութական սղութիւն, հայ մարդու անընթերցասիրութիւն, հայի նեղ և չարամիտ կուսակցակաւ ոգու հետ, զուհեւ ենք մեր թի ֆիզիկական և թի մտավոր ուժերը, բայց չենք ընկճվել ոչ մի դժվարութիւն առաջ հայ լեզվի տարածման, հայ վրականութիւն պահպանութիւն համար աշխատելու և ժողովրդի ինքնագիտակցութիւն զարգացման մերովսանն նպաստելու համար:

...Մենք կատարելապես համոզված ենք, որ մեր կյանքում տեղի ունեցող շարժումների մեծագույն մասի պատճառները բխում են այն անմիտ և նեղ կուսակցական հակումներից, որոնց ազդեցութիւն տակ դործում են շատերը» (Լուսնա, 1905, 17, էջ 8): Մ. Պերպերյանը քննադատում է ամերիկահայ հեղափոխական կուսակցութիւնների գործունեութիւնը, այն համարելով ժողովրդի համար աղետարեր: Նրանք նեղ, մանր կուսակցական հաշիվներից և մոլեռանդութիւնից դրդված պայթարում են մեկը մյուսի դեմ և փաստորեն պառակտում համայնքը, ժողովրդին՝ առելութիւն սերմանում, եղբորն եղբոր դեմ զինում, իրար ամբաստանում և ազգի մեջ ավերածութիւններ են գործում... «Անոնք չի տեսան ճշմարտութիւնը որ իրենց պատկանած կուսակցութիւն սահմաններին դուրս կը հայտնվեր, անոնք մոռացան իրենց պարտականութիւնը՝ հայրենիքի հանդէպ մոռցան թե՛ եղբայրը ատելը վատ բան

է, հայ՝ հայուն դեմ զինելը նույնչափ ավելի վատ...» (Շէումա», 1908, 1—2, էջ 80):

Եվ վերջապէս պակաս վտանգավոր չէ ազգապահպանման հական գործոն հանդիսացող ավանդույթները կազմալուծող հասարակական կարծիքը:

Հենվելով և համարյա փոխադրելով ֆրանսիացի հոգեբան Թարդի հոգովածը հասարակական կարծիքի մասին, հոգովածագիրը Ղ. Ք.-ն գրում է. «Ավանդութիւնը մնալով միշտ ազգայնական, շրջապատված է ավելի նեղ՝ ճնշող սահմաններով, բայց անհամեմատ խոր ու հաստատուն է, քան հասարակական կարծիքը, որը միշտ թեթեւ ու անհաստատ է ինչպէս քամի, և քամու նման՝ դիմող ընդարձակվելու, տարածվելու և լինելու միջազգային, ինչպէս դատողութիւնն է» (Շէումա», 1904, № 5, էջ 187):

Ավանդութիւնները ժողովրդի գիտակցութեան մեջ արմատավորված, ժողովրդի համար մեծ իմաստութիւն կազմող», այն ժանհրաժեշտ ու բարեբար նախապաշարմունքների ժառանգութիւնն է», որ դարերի ընթացքում ժողովրդի համար արյուն ու մարմին է դարձել և պայմանավորում է նրա հոգևոր ինքնուրույնութիւնը: Մինչդեռ հասարակական կարծիքը վերջիններս ավերելու վտանգ է պարունակում իր մեջ: Ի տարբերութիւն ավանդութիւնների, որոնց գոյարանութեան ակունքը անգի կամ ժողովրդի հավաքական գիտակցութիւնն է, հասարակական կարծիքի աղբյուրն է միշտ որեւէ մասնավոր՝ անձնական կարծիքը», որը խոսակցութեամբ, կարծիքների փոխանակութեամբ, մամուլով, նամակով, աստիճանաբար դառնում է ամենքի սեփականութիւն:

Տարբեր են հասարակական կարծիքին տրվող գնահատականները: Հեգելը այն համարում էր արհամարհանքի արժանի, իր հեղհեղուկ, փոփոխական և չհիմնավորված լինելու պատճառով, ի տարբերութիւն ապացուցումների մտավոր և բարոյական վեհութեան: (Տե՛ս, Энциклопедический словарь, т. 21, СПб. 1897, стр. 605):

Հասարակական կյանքի առաջադիմութիւնը, մամուլի, տպագրական խոսքի հնարավորութիւնները մեծացրին հասարակական կարծիքի դերը:

«Քարդի ասելով ազգային կյանքը ամենից ավելի բոցավառում են լրագիրները, և այդ դեպքում գիրքը չէ կարող մրցել նրանց հետ»։ Լրագիրը միշտ ձեռք է տալիս ամենանոր, ժամանակակից գործնական բաներին, մինչդեռ գիրքը աշխատում է զբաղեցնել կարդացողին իր տված որոշ մտքերի կենդրոնացումով։ Լրագիրն ու միայն լրագիրն է կազմում այն զորեղ հեղեղի արտահայտիչը, որ հասարակական կարծիք է կոչվում (սակայն ոչ հայերի մեջ խմբ.)։

Սրանից երևում է, թե ինչ տեսակ կրթող ուժ կարող էր լինել նա, եթե կամենարու Առաջժամ ամենօրյա մամուլի մեծ մասը՝ ինքն է հարմարվում հասարակական կարծիքին ու իր վրա է առնում նրա արտահայտության ու տարածելու դերը, բայց տպագրական խոսքը համարձակ կարող էր և առաջնորդ լինել ու իր հետևից տանելով հասարակական կարծիքը՝ քիչ-քիչ բարձրացնել նրան վսեմ գաղափարների որ աստիճանին էլ որ կամենաք» (Վեկամա, 1904, № 5, էջ 191)։

Հասարակական կարծիքը սկսում է դեր խաղալ, երբ քայքայվում է միջնադարյան նորմատիվ մտածողությանը։ Բարձր գնահատելով մամուլի դերը հասարակական կարծիքի և մտքի կազմակերպման գործում, հանդեսն որոշ իմաստով վերանայում է իր անելիքները. «Առաջ մեր հանդեսը իբրև նախ վեցամսյա և ապա երկամսյա հրատարակություն, այլ նպատակներ և ծրագիր ունեւր. նորա առաջին և գլխավոր նպատակն էր բացի գեղարվեստական ճաշակ զարգացնելուց՝ մեծ չափով ծառայել մեր ժողովրդի պատմության և ժողովրդագրության ուսումնասիրության, իսկ այժմ, հետևելով միևնույն նպատակին, մենք հայտնի չափով փոխում ենք Վեկամայի» բովանդակությունը և այսուհետև բացի գրականական նյութեր տալուց, մենք որոշ ուշադրություն պիտի դարձնենք նաև առօրյա կենսական խնդիրներին» (Վեկամա, 1905, № 1, էջ 8)։

Հասարակական կարծիքը իր ըմբռնումներով կազմակերպելը դառնում է հանդեսի խնդիրներից մեկը. «...մենք պիտի աշխատենք լուսաբանել թե ընդհանրապես ռուսական և թե մեր կյան-

քին վերաբերյալ հասարակական, տնտեսական, օրենսդրական, գրական և պատմական խնդիրները» (Վումա», 1905, № 1, էջ 8)։

Համաձայն ընթացքը պատմականորեն հանգեցնում է հասարակագիտական հայացքի ձևավորմանը։ Պատահական չէ, որ հանդեսն թարգմանում է հասարակությունը և նրա կառուցակազմը բացատրող հոդվածներ։

Ունենալով զուտ պահպանողական կողմնորոշում, Վուման սկսեց է հիմնավորել նաև իր իմացաբանական հիմքը։ Այդ առումով, ուշագրավ է Դր. Մ. Ղազարյանի հոդվածը, որում ամբողջովին վերաշարադրված են գերմանացի նոր կանտական փիլիսոփայության հետևորդ Ֆրիդրիխ Պաուլսենի դրույթները նյութապաշտության և գաղափարապաշտության և դրանցից բխող տեսական և բարոյական հարցերի շուրջ։

Ղազարյանը գրում է, որ հայ ներկա կրթված դասակարգի տիրապետող մասը դավանում է նյութապաշտական աշխարհայացքը, որը թե տնտեսական-պատմական և թե փիլիսոփայական-հոգեբանական երևույթների շրջանում համարվում է գիտության վերջին խոսքը, այնքանով որ այն ելնում է ճշգրիտ գիտություններից։ Ղազարյանը գրում է, որ այդ հարցում հայ մտավորականությունը իր մտավոր պաշարը քաղում է հանրամատչելի հոդվածներից և բրոշյուրներից, մինչդեռ խնդրի պատկերացումը շատ ավելի լուրջ և տոկուն աշխատանք է պահանջում։ Մի ժամանակ, գիտության բուռն զարգացման շրջանում, թվում էր թե բնագիտական հետազոտությամբ և ֆիզիկական օրենքներով հնարավոր է բացատրել տիեզերքի, կամ մարդկային կյանքի առեղծվածները, իսկ հիմա գտնում են, որ բնագիտությունը անձեռնահաս է այդ խնդիրներով զբաղվելու » (Վումա», 1905, № 3, էջ 58)։

Անգամ փիլիսոփայությունն անկարող է այդ խնդիրներին վերջնական լուծում տալ։ Քննադատելով Բյուսենների գոհհիկ մատերիալիզմը, գրում է. «Նյութապաշտական տեսությունն ուրեմն հակված է հոգեկանի նշանակությանը իրականության մեջ ստորացնելու և հոգեկան երևույթները բնության ընթացքի մեջ իբրև աննշան և երկրորդական արդյունք ներկայացնելու։ Սակայն նա ի նկատի չունի, որ ինչքան էլ փոքր լինի հոգեկան-բարոյական

կյանքի դերը տիեզերքի մեջ, մեզ համար դա է միակ բանը, որ այս իրականությունը նշանակություն և արժեք է տալիս» (Լումա 1905, 5, էջ 75)։

Քննադատելով բուրժուական գործնական նյութապաշտությունը, հոգվածում նշվում է, որ այն խախտում է բարոյականությունը և շորացնում հավատը դեպի իդեալները։ Այն ոտնակոխ է անում առնչական բարքերը, բարոյական ըմբռնումները, խիղճը և արդելք դառնում բարձր մաքառող բարոյական իդեալների համար։

Այս ամենի առաջն առնելու համար պետք է հիմնավոր և հաստատուն հայացքներ տարածել, վերականգնել առնչական վարդապետության հնացած և դերը կորցրած մասերը։ Պառուսներ հակված էր սկրոնական աշխարհայեցողության և բնության գիտական բացատրություններ դարձնել համատեղելի» («Философская энциклопедия» т. 4, 1962, М., стр. 228)։

Սահմանափակ հասարակահայեցության պատճառով էր, որ պահպանողականները չէին տեսնում հասարակական առաջընթացը պայմանավորող իրական ուժերը և բացարձակացնում էին հիմնականում բարոյական ըմբռնումների դերը։

Վերերի բնական ընթացքի մեջ անհատները և ժողովուրդները բարոյական օրենքները ոտնակոխ անելով իրենց մատնում են թշվառության և կորստի, մինչդեռ նրանց հետևելով բաղդավոր և բարգավաճ կյանք են վարում (նույն տեղը, էջ 80)։

Ազգի պատմությունը օրգանական ամբողջություն դիտարկող պատմահայեցողությունը ենթարկվում էր նաև գեղարվեստական փոխաձևության։ «Ամեն մի գործ ստեղծելու ժամանակ, իմ աչքի առաջ ունեցել եմ հայ ժողովուրդը, նրա անցյալը, նրա պատմությունը, նրա տխուր ներկան», — գրում է Մուրացանը (Լումա, 1909, 10, էջ 10)։

Այդպես և Րաֆֆին, որը նույնպես փորձում էր հայ ժողովրդի անցած պատմությունը կանոնակարգել որոշակի ընդհանուր օրինաչափությունների առանցքի վրա, որն ավելի մատչելի կդարձներ ներքուստ այդ ամբողջության ապագա հատվածներին ծրագրային առաջադրումներ անել։

«Րաֆֆին ձգտում էր կապակցել ժողովրդի պատմության դա-

րերը, ազատագրական շարժման հարածիգ թելերով, իբրև գոյության հարատև պրոցեսս: (Ս. Սարինյան, Հայկական ռոմանտիզմ, Եր., 1966, էջ 428):

Հայ ժողովրդի հոգևոր կերտվածքի, ազգային նկարագրի հայտնաբերման հետամուտ, ինչպես նաև արդեն աշխարհագրական պատճառականության (դետերմինիզմ) սկզբունքը ուսումնասիրած հայ գրողը, փորձում է առարկայորեն մանրամասնել և իր փոխադարձ կապերի մեջ տեսնել Հայաստանի և հայ ժողովրդի նկարագրի ներքին պատճառական կապերը: Այստեղից էլ ծնվում է հայրենիքի աշխարհագրական, ազգագրական և պատմական կոլորիտը հետազոտելու մղումներ: Պատահական չեն Բաֆֆու ուղեգրությունները «Լուսայի» էջերում:

Արտակարգ հարուստ ու ինքնատիպ են հանդեսի գեղարվեստական նյութերը: Նրա էջերում տեղ են գտել մեր շատ բանաստեղծների և արձակագիրների (Վրթ. Փափազյան, Բաֆֆի, Մուրացան, Շիրվանզադե, Խ. Աբովյան, Հ. Ծուլարյան, Մ. Նալբանդյան, Ս. Նազարյան, Պերճ Պողոյան, Հ. Պարոնյան, Պ. Դուրյան, Երվանդ Շահազիզ, Հովհ. Հովհաննիսյան, Գամառ Քաթիպա, Փաշեբերունի, Արշակ Ազապյան, Ատրպետ և այլն) գեղարվեստական ստեղծագործությունները, ճանապարհորդական նոթերն ու ուղեգրությունները: Այս առումով, հանդեսը կատարել է հայագիտական և մշակութային խոշոր դեր:

Արտակարգ հարուստ է նաև թարգմանական գրականության ցանկը: Հանդեսում թարգմանաբար տպվել են Լեոպարդիի, Ի. Պոտապենկոյի, Սենկևիչի, Գյոթեի, Պուշկինի, Կորոլենկոյի, Լերմոնտովի, Զեխովի, Բուրժեի, Գորկու, Նադսոնի, Դոբրոլյուբովի, Լ. Անդրեևի, Լ. Տոլստոյի, Մարկ Տվենի, Նաումբերգի, Ռուսոյի, Տուրգենևի, Կոնան-Դոյլի, Վլ. Սոլովևի, էդ. Բելամիի, Շիլլերի, Մոպսսանի, Իբսենի, Սադգիի, Պեստալոցու և այլոց գործերը:

«Լուսայի» նյութերի բազմաշերտությունն ինքնին տեսական լուրջ հետաքրքրություն է ներկայացնում հասարակական մտքի պատմության զարգացման ինքնատիպության դիտակետերից:

Հանդեսում տպված այսքան բազմազան գեղարվեստական նյութերը ոչ միայն գեղագիտական բարձր ճաշակ զարգացնելու

նպատակադրումով է, այլև առաջին հերթին բարոյական բարձր և մաքառող ըմբռնումներ և սկզբունքներ սերմանելն է, բարի և օգտակար գործերի մղելը, որոնք իրենց ընդհանուր հասարակական նպատակադրման մեջ հանգում են հայ ազգի քաղաքական և հոգեվոր առաջընթացին:

Հանդեսը հայ ազգի զարգացումը տեսնում է՝ «կանոնավոր առաջադիմության, ճշմարտության հավատի, օրինավորության և հարեան ազգերի հետ կատարյալ խաղաղ կենակցության և և համերաշխ զարգացման մեջ» («Լուսա» 1905, № 1, էջ 8)։ Եվ այդ առաջադիմությանը պետք է մասնակցի ամեն մի ժիտկական և մտածող հայ», իր ներդրումն ունենալով «ազգային առաջադիմության գանձանակի մեջ»:

Առաջադրելով հասարակությունը լավ ճանաչելու հանգամանքը, պահպանողականները փորձում էին ստեղծել անհատի և հասարակության միջև լիակատար ներդաշնակություն։ Քանի որ այդ բարոյականությունը ընդհանրական է, հետևաբար նաև սրբազան որովհետև արտոնված է կրոնով, ապա անհատի կյանքը կդրվի ինքնահաստատման ճշգրիտ, իր իսկ բնությունից բխող հիմքի վրա։ «Առանց կրոնի բարոյականության չէ հաստատուն գավազան ինչ՝ առ ի անվտանգ անցանել ընդ դյուրասայթաք շավիղս կենաց» («Լուսա», 1897, № 1, էջ 51)։

Այս միտքը և Աբովյանը գրառել և թարգմանել է իր կարդացած գրքերից։ Այն Շվեդիայի թագավոր Կարլ Յոլհանու մըտքերից է։

Հանդեսի մտածողության և առաջադրած արժեքների տարածքում հայ ազգին վերագրվում էր մենաշնորհյալ իրավունք։ Անցյալում քրիստոնեական գաղափարների համար մաքառելը և ապագայում Եվրոպայի և Ասիայի ազգերի միջև քաղաքակրթության միջնորդ լինելու վերագրյալ առաքելությունը, ոչ միայն հանդեսի պատմագիտության մեջ որոշ անջատվողական (պարտիկոպար) հակումներ էին առաջացնում, այլև արվեստի մեջ ումանտիկական հուզավառությամբ սրբազործվում և վեհացվում էին նախնյաց վսեմաշուք անցյալը։ Բացարձակացվում և ազգի գոյատևման առաջնահերթ գործոն էր դիտարկվում ազգի ստեղծագործական

ունակութիւնները, որոնցով և նա ներկայանում է աշխարհին, որպէս յուրահատուկ հոգեւոր կերտվածք և նկարագիր ունեցող տեսակ:

Ազգի ինքնուրույն հոգեւոր կերտվածքը ստեղծագործական ուժերի զորութեամբ ինքնահաստատվելու, անմնացորդ մշակութի միոխաձեւելու ընթացքում, որպէս բավարար հիմքի անհրաժեշտ նախապայման քաղաքական ազատութեան կարիք ունի: Այդ ազատութեամբ միայն կարող է իրականանալ այդ տեսակի կոչվածութեան հիմնական նպատակադրումը:

«Օտար բռնակալները,— գրում է Գ. Ծնգիրարյանը,— գտնելն, որ հայ ժողովուրդը իշխանութեան հնազանդ և հավատարիմ պահելու համար կարենք է նորա կրօնը, լեզուն և էութիւնը խանգարել և հնարքով կամ բռնութեամբ տիրող ազգին նմանեցնել» («Առաւ», 1905, № 5, էջ 70):

Հայ ազգի ամբողջութիւնը պառակտող և ժվատող մյուս երեւելիքը դարերի ավանդութիւնն ունեցող պանդխտութիւնն է:

Հողվածագիրն զգուշացնում է հայ ժողովրդին՝ ազգութեան համար կործանարար այդ ձեռնարկութիւնից: Հողվածն սկսվում է Միլլերից քաղված բնաբանով.

...Ոհ, պինդ ամրացրու

Ազգութեան կապը, սրտով միացիր

Մեր սուրբ, քանկագին հայրենիքի հետ.

Նրա մեջ հաստատված են քաղաքի

Պինդ արմատները: Նրանից հեռու,

Օտար աշխարհում կը լինես մենակ

եւ անօգնական ինչպէս թույլ եղեգն,

Որին կը կոտորէ ամեն սոսորդիկ:

(«Առաւ», 1896, № 1, էջ 55):

«Առաւ»-ն ազատագրական պայքարի գաղափարները նույնպէս համատեղում է աշխարհի պատկերացման կրօնական ըմբռնումների հետ: Հանդեսն սկսվում թումանների՝ արտույտների մասին գրված ալլաբանական պոէտիչայով: Արտույտների հայրենիքը նվաճել է բուն: Արտույտները դիմում են շատ թուղունների օգնութեան, սակայն մնում են մենակ և աշխատում են պայքարով նվաճել իրենց ազատութիւնը: «Մենք արդեն սովորեցինք կռիւլը և

մինչև իսկ վճռեցինք կռվել, մինչև ձեռք կրեքենք ազատ կյանք, ազատ իրավունքներ և Աստուծո շնորհաց լույսի հանգիստ վայելումն» («Լուսնա», 1896, № 1, էջ 14)։ Արտույտները վճռում են կամ անհետանալ աշխարհի երեսից կամ պայքարով մաքրել և ազատել հայրենի հողը։ Նրանք բազում զոհերի գնով հասնում են երազած ազատությանը։ Նորոգ հայրենիքում սկսվում է ազատ կյանք։ Եվ այդ սրբագործված պայքարում մեր վահանը առ երկինք տածած հույսն էր, մեր դրոշը հայրենիքի սկրը, մեր զենքը անհողդողդ հավատը» (նույն տեղը, էջ 8)։

Մեծ է մամուլի դիրը հասարակական մտքի կազմակերպման գործում։ Այն արտահայտում է այս կամ այն դասակարգի կամ հասարակական խմբերի շահերը՝ անուղղակիորեն շատ հաճախ այն ներկայացնելով համազգային շահերի արտահայտվածությունում։ Մամուլը հասարակական, գեղարվեստական, գեղագիտական, իմացաբանական, ինչպես նաև ժամանակաշրջանի գիտական մտքի ամենաանմիջական արտահայտիչն է։ Մամուլը լինելով զանգվածային պրոպագանդայի ակտիվ միջոց, յուրօրինակ գործառնական նշանակություն ունի հասարակական մտքի, հասարակական տարբեր շահերի բախումը կազմակերպելու խնդրում, դրանով իսկ դառնալով հասարակական մտքի առաջընթացը պայմանավորող ներուժ խթանիչներից մեկը։ Մամուլի ուսումնասիրությունում հասարակական մտքի պատմության ամբողջականացման փորձը անհրաժեշտ գործառնություն ունի ճանաչողության համար։ Ամբողջացման ընթացքում ավելի զգայելի և տեսանելի են դառնում զարգացումն պայմանավորող այն պատճառակիրներն ու օրենքները, որոնք ընդհանրական են տվյալ երևույթի զարգացման բոլոր փուլերում։

Այդ գործին մեծ շահով կարող են օգնել մատենագիտական հրատարակությունները։ Այդ գործի մեջ իր արժանի ներդրումն կունենա նաև «Լուսնա» հանդեսի մատենագիտությունը, որը գիտական բարեխղճությամբ կազմել է հայ մշակույթի անխոնջ մշակներից մեկը՝ մատենագետ Կարապետ Քացախյանը։

**«ԼՈՒՄԱՅԻ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ
ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ**

**Գրական, քաղաքական, պատմական հանրային ամսագիր.
(վեցամսյա, ապա երկամսյա). Թիֆլիս, տպարան Մ. Շարաձեի,
ապա Ն. Աղայանի, 1896—1912. խմբագիր-հրատարակիչ՝ Գյուտ
քահանա Աղանյանց.**

1896 — 1—2

1897 — 1—2

1898 — 1—2

1899 — 1—2

1900 — 1—2

1901 — 1—2

1902 — 1—6

1903 — 1—6

1904 — 1—6

1905 — 1—10

1906 — 1—8

1907 — 1—8

1908 — 1—2, 3—4

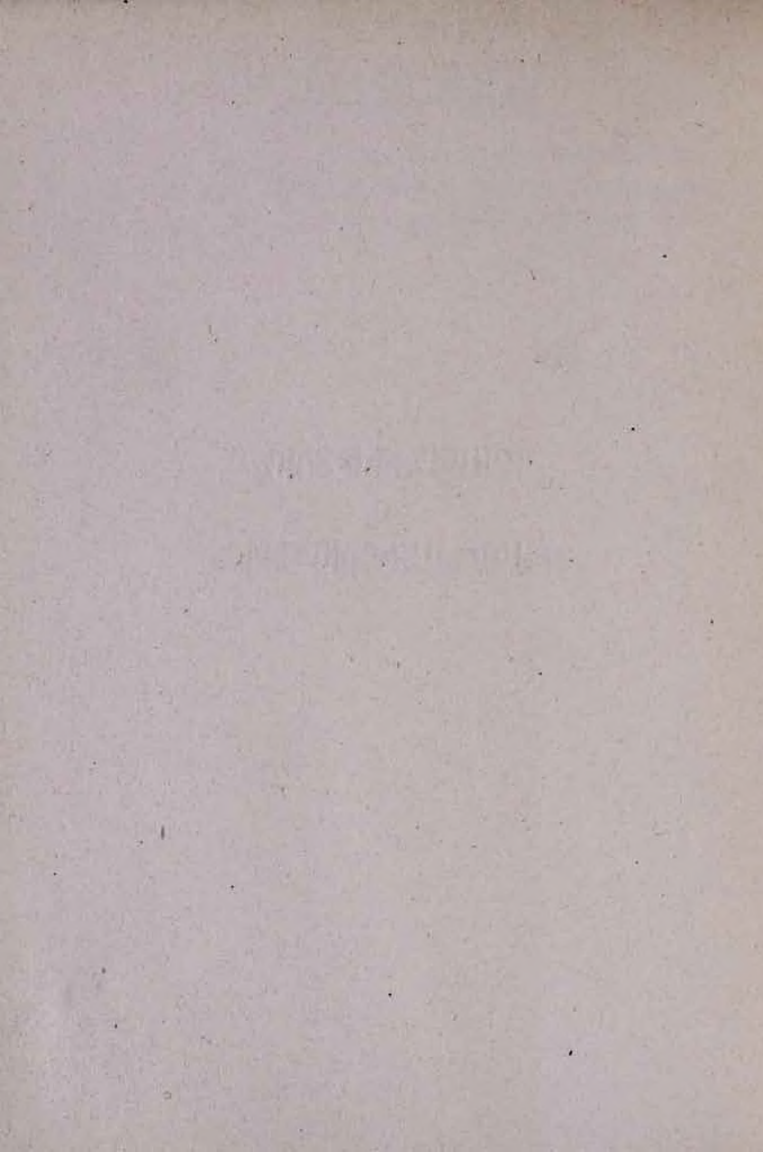
1909 — 1—12

1910 — 1—10

1911 — 1—2

1912 — 1—2

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՎ
ԳՐԱԿԱՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

1. Գրական երևույթներ. — Բերբերյան Ռուբին. — Հայոց նորագույն բանաստեղծները. — Մասն I. — Բանաստեղծ-մտածող. (կրիտիկական անալիզ). [Լեռնցի՝ Ավետիք Նազարբեգ մասին]. — Կ. Կոստանյանց. — Գրիգորիս Աղթամարցին և յուր տաղերը. հավելված՝ Ալեքսանդրի պատմության կաֆաները. — Պ. Մոճույան. — Տիգրանի կալանավորը. (Հոգեբանական էտյուդ.) [չափածո]. — 2. Հակոբյան. — Բանաստեղծություններ. — Աղզային կրթարանորդանոցի Կիպրոս (տեղեկագիր Բ տարեշրջանի). — Ս. Ա. — Ինչ է կարդում ժողովուրդը. — Մ. Դ. Կ. Պասմաճյան. — Une nouvelle inscription burantine. — Une nouvelle inscription armenique au vanougue. [թեհուագրերի մասին].

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Ն. Ք. [Նիկողայոս Քարամյան]. — 1900, գիրք Ա, էջ 328—336. (Մատենախոսություն).

2. Խաչկունց Դ. — Հայոց կրոնական բանաստեղծությունը. — 1901, գիրք Ա, էջ 209—240, գիրք Բ, էջ 305—368.

Հայ մատենագրության մասին ընդհանուր ժանտեսությունից հետո հիղինակը մանրամասն կանգ է առնում կրոնական բանաստեղծության վրա, հանգամանորեն խոսում նրա աղբյուրների, տեսակների (շարականներ, տաղեր, կրոնական առասպելներ, հավատալիքներ ու տեսիլքներ), դրանց տաղաչափության ու բովանդակությանն առնչվող այլ հարցերի մասին: (Առաջին հոդված).

Երկրորդ հոդվածը ընդարձակ ուրվագիծ է նվիրված հայ կրոնական բանաստեղծությանը: Հեղինակը ամփոփ տեղեկություններ է հաղորդում դրա լավագույն ներկայացուցիչների մասին (Կոմիտաս կաթողիկոս, Եզր կաթողիկոս, Անանիա Շիրակացի, Սահակ Ջորափորցի, Մովսես խորենացի, Ստեփանոս Սյունեցի, Հովհաննես Իմաստասեր Օձնեցի, Ներսես Շնորհալի, Սահակադուխտ, Գրիգոր Նարեկացի, Գրիգոր Աղթամարցի, Առաքել Սյունեցի, Գրիգոր Պահլավունի կաթողիկոս, Խաչատուր Տարոնեցի, Գրիգոր Սկեռացի, Կոստանդին Արևելցի, Կիրակոս Երզնկացի, Գրիգոր Միրենց, Առաքել Սյունեցի (ԺԴ—ԺԵ դարեր) և ուրիշներ): Հեղինակը հիմնականում խոսում է շարականների ու առանձին տաղերի մասին:

3. Հովհաննիսյան Միրեան — Քննական պատմության ժԺ դարու հայ դպրության — Հրատարակություն «Բանասերի», Փարիզ, 1901. նվիրված Մխիթար արքանոս անմոռաց հիշատակին.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Սկայ. — 1901, գիրք Բ, էջ 470—475.

4. Ինֆենստան ֆեննդատը. [Խնդիրը վերաբերում է «Մուրճի» 1901 թ. № 1, էջ 197—201 տեղ գտած Տ. Հ. ստորագրությունը կրող «Գրականությունը ռուսահայերի մեջ 1900 թվին» խորագիրը կրող հոդվածին: «Լումայի» մատենախոսը առարկում ու վիճարկում է «Մուրճի» դրույթները]. — Ստորագր.՝ Սոյլ. — 1901, գիրք Բ, էջ 475—477.

Տե՛ս Կ. Քացախյանի «Մատենագիտություն «Մուրճ» ամսագրի», Ե., 1977 թ. նկարագրություն № 927.

5. Թադմանուրյան ծաղիկներ — [Հայ թարգմանական գրականության անբավարար վիճակի մասին. հեղինակը փորձել է բացատրել այդ ասպարեզում ետ մնալու պատճառները. բերված են համապատասխան օրինակներ]. — 1902, № 1, էջ 172—182, № 2, էջ 153—162 — Ստորագր.՝ Ս. Մ.

6. Հաբո Ն. — Նամակ խմբագրին [Պարզաբանում է «Լումային» երկար ժամանակ լթղթակցելու պատճառները: Այդ առիթով խոսում է նաև իր ու մի շարք այլ գրողների ստեղծագործական մեթոդի մասին]. — 1902, № 5, էջ 271—275.

7. Լուսինյան Գ. — Գրական անտերություն. — 1903, № 3, էջ 248—253.

Հոդվածում խոսվում է հայ գրական շրջաններում առկա ստեղծագործական ամլության մասին. քննադատում է գրող դառնալու հավակնություններով տառապող երիտասարդությանը: Մեր գրականության մեջ, հեղինակի կարծիքով բացակայում է անաշտ ու ազնիվ գրաքննադատությունը: Հիշեցման կարգով բերված է Բելինսկու արտահայտված հետևյալ նշանավոր միտքը՝

«Дух анализа и исследования — дух нашего времени, теперь все подлежит критике, даже сама критика».

8. Կոստանյան Կ. — 1. Նոր ժողովածու. դ պրակ — Միջնադարյան հայոց տաղեր և ոտանավորներ. — Վաղարշապատ, 1903.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Սկայ. — 1904, № 1, էջ 202—204.

Ընդհանուր գծերով ներկայացված է Կ. Կոստանյանի գրական գործունեությունը. հակիրճ խոսվում է ներկա ժողովածուի բովան-

դակության մասին: Տեքստում տպագրված է «Տաղ ուրախության և խաղու» բանաստեղծության սկզբի և վերջի տները:

9. Բերբերյան Մինաս. — Գրականություն և կյանք. — գրական նորություններ. [Համառոտակի խոսվում է Բեռնշտեյնի, Ալբեր վանդալի հայկական հարցին նվիրված գրվածքների, հայ գրականությունը եվրոպային ծանոթացնելու Չոպանյանի ջանքերի, Յուրի Վեսիլովսկու հայ գրականությունը նվիրված հոդվածների մասին]. — 1903, № 2, էջ 96.

10. Նուր պիեսներ — [Խոսքը վերաբերում է Ալեքսանդր Աբելյանի «Մարվող ճրագներ», Լևոն Մանվելյանի «Նկարիչ Թաշչյան», Եվգենի Պապուլյանի «Ճշմարտության պահապան» պիեսներին, Լեոդակ Թառայանի մի դրամային, որ բեմադրվել է Պետերբուրգում: Պիեսների մասին հեղինակի տված գնահատականները ընդհանուր բնույթի են. փոքր ինչ հանգամանորեն խոսվում է միայն «Մարվող ճրագների» մասին: Դերասանական խաղի վերլուծումներ չկան). — Ստորագր՝ Դիտոդ. — 1903, № 4, էջ 234—238.

11. Օրիորդ Ալիս Բլեկվել. — [Հայտնում է, որ նա ձեռնարկել է հայ նշանավոր հեղինակների ստեղծագործությունների անգլիերեն թարգմանությունը]. 1903, № 5, էջ 248.

12. Современные Армянские поэты. М., 1903.

Գրախոս. — օր. ֆիմի. — 1904, № 1, էջ 205—207.

Գրախոսությունը վերաբերում է Լ. Ումանեցի և Առաքել Դերվիշի խմբագրած ժողովածուին, որտեղ տեղ են գտել Հ. Հովհաննիսյանից, Ալ. Մատուրյանից, Լևոն Մանվելյանից, Ավ. Իսահակյանից և ուրիշներից արված թարգմանության նմուշները, որոնք թարգմանել են Ումանեցը, Բալմոնտը Գոլովաչևսկին և ուրիշներ:

13. Անգոս Զարուբյուներ. — [Խնդիրը վերաբերում է «Մշակի» էջերում տպագրված Լեոի քննադատական հոդվածներին, որտեղ «առանձին շարությամբ» են գնահատված մեր գրողներից շատերը: Հեղինակը Լեոին անվանել է «Գրականական Սաբակեիչ»] — 1904, № 1, էջ 209—212. — Ստորագր՝ Սոյլ

14. Բերբերյան Մինաս — Գրական կենդանություն. — Վիպաթերթ. — Ընթերցասիրություն տարածելու միջոցներ. — Գրական տեղափոխություններ. — Ռուսահայ վիպագրությունը և նրա քննա-

դատ-պատմաբանը. — Միակողմանի քննադատություն, կուսակցական քննադատություն. — Վեպ և տենդենցիա. — Մեր դրակա-նությունը սպառում է անաշառ քննադատի և պատմաբանի. — 1904, № 2, էջ 178—187.

Ընդհանուր բնույթի հոգված է, որի առաջին մասը նվիրված է հայ պարբերական մամուլի ներկայիս վիճակին (Վ. Պոլիս, Վառնա), Հոգվածի մյուս մասում քննության են առնված Լեոի «Ռուսահայ վիպագրության» մեջ մեր գրողներից շատերին տրված դեահատականները (Վ. Փափաղյան, Մուրացյան, Շիրվանզադե և ուրիշներ).

15. Բերբերյան Մինաս — [«Գրականություն և կյանք» ընդհանուր խորագրի սուկ դետեղված ներկա հոգվածում շոշափված են հետևյալ հարցերը. հայոց մամուլում թերթերի ու հանդեսների տեսություններ չսպազդելու խնդիրը, որը հեղինակը չափազանց կարևոր է համարում. վերջինիս կարծիքով մեծ տեղ պետք է տրվի ժողովրդական ստեղծագործությունների ներկայացմանը, որ այնքան հաջողությամբ իրագործում են «Ազգագրական հանդեսը», «Արարատը», «Անահիտն» ու «Լուսան»:

Հոգվածում խոսվում է Միքայել Նալբանդյանի «Աղցմիթի» ու «Կայապակ» բանաստեղծության մասին: Տեղեկություններ կան մի ինքնատիպ դրական անձնավորության՝ Սեպուհ Լազ. Մինասյանի մասին, որը թողել է բավականին պատկառելի ժառանգություն: Հոգվածում խոսվում է նաև Հովհաննես և Հարություն Թումանյանների «Բազմավեպի» հայտնած կարծիքների մասին: Դրվատանքի խոսք է ասված Պետերբուրգի «Ռանբերում» հրապարակված նյութերի մասին (Ալ. Իսահակյան, Ոնուիրիոս Անուփյան, Հարություն Թումանյան, Մ. Կյուրճյան, Վ. Մալեզյան, Վ. Թերեյան, Ասում Եարճանյան և ուրիշներ). — 1904, № 3, էջ 210—221.

16. Գրողը ճայեթի մեջ (Պատկեր). — Ստորագր. Գ. Հ. — 1904, № 4, էջ 186—192.

186 էջի տողատակում ասված է, որ «Այս գրվածքը հասել է մեզ հանգուցյալ Աբգար Հովհաննիսյանի թղթերից» նրա որդու ձեռքով:

17. «Ոստիկ» ժողովածուն և հայ կանայք. — Մեր կին գրողները՝ Մառի Բեյերյան, տ. Կոստանյան, Սիպիլ և այլն. — Ժողովածուի բովանդակությունը.

Գրախոս՝. — Մ. Բերբերյան — 1904, № 5, էջ 193—200.

Ժողովածույում տեղ գտած հեղինակներից հիշատակված են նաև Թ. Բերբերյանի, օր. Հ. Մելիք-Հայկազյանի, Ծփ. Պալյանի, Զանազան Մեհրաբյանի, իշխանուհի Սոֆիա Վ. Արղուբյան—Ծրկայնաբազկի, Մառի Հովհաննիսյանի, օր. Գ. Կայալյանի և Հ. Ալեանաքի անունները:

18. Բերբերյան Միլա — Ամսագրերի և գրքերի շուրջը. — 1904, № 6, էջ 115—118.

Հոգվածում խոսվում է Յուրի Վեսելովսկու հայ գրողների ու գրականության մասին տարբեր ժամանակներում ու ամենատարբեր առիթներով գրած հոգվածների մասին, որ մի հատորյակով հրատարակվելու է Ռոստովում: Հեղինակը անդրադառնում է դրանցից մեկին, որը ներկայացնում է Վեսելովսկու հարցումները հայ գրողներին՝ ռուս գրականությունից կրած ազդեցությունների մասին և նրանց պատասխանները: Բերբերյանն ասես ասում է, որ այդ խոստովանություններում, պակասում են Պոդյանի, Գ. Բարխուդարյանի, Մուրացանի, Փափազյանի, Շանթի, Ավ. Ահարոնյանի անունները:

19. «Բանբերի» երկու աստղը և Արևմտյան հայոց գրականությունը.

Գրախոս՝. — Ստորագր՝. MARS. — 1904, № 6, էջ 217—234.

Քննադատությունը նվիրված է «Բանբեր գրականության և արվեստի» երկու գրքույկներում տպագրված այն հոգվածին, որ կրում է «Թուրքիո հայոց արդի գրականությունը» վերնագիրը:

Գրախոսի կարծիքը ընդհանուր առմամբ նպաստավոր չէ.

«...Աշխատությունը մշակված է ձախ մտքով և գրված ձախ ձևերով: Այս եզրակացությունը դուրս բերի ես ամբողջ աշխատությունը նահատակի համբերությամբ կարդալուց հետո» — գրել է գրախոսը:

Հոգվածում հիշատակված են Մելքոն Կյուրճյանի (Հրանդ), Լևոն Բաշալյանի, Գրիգոր Զոհրապի, Արշակ Զուպանյանի, Տիգրան Կամսարականի, Մկրտիչ Պեշկեթաշլյանի, Նարպեյի, Ահեմյանի, Խերզյանի, Ռուսիսյանի, Մաթեոս Մամուրյանի և շատ ու շատ ուրիշների անունները:

20. Նամակ Կ. Պալսեց. — 1905, № 1, էջ 106—108. — Ստորագր՝ փոխ.

Նամակագրի վկայությունը սուրսահայ մամուլը չի պարունակում իր մեջ ազգային կյանք ու դրականություն. նրա կարծիքով ազգային գրականության հիմքը, հենց ինքը՝ ազգային կյանքն է, երբ այն չկա «ինչով շինվի գրականությունը»։ Այդ բոլորի պատճառը հեղինակը բացատրում է Թուրքական կառավարության, հայերի նկատմամբ գործադրող քաղաքական ու այլ կարգի սահմանափակություններով.

21. Մատենագրական նորություններ [Դոկտոր Բագրատ Խաթայանի «Die armenische literatur des 19 lahrhunderts» աշխատությունը լույս տեսնելու մասին]. — 1905, № 6—7, էջ 143.

22. Մի խումբ գրականագետներ... [Հայ գրականագետների միություն ստեղծելու հարցի շուրջը]. — 1905, № 9—10, էջ 158.

23. Նեգիբարյան Գ. — Մեր պատմության ուղին [Ս. Քամալյանի երկու գրքույկների աոխթով] — 1906, № 3, էջ 78—83.

Խոսքը վերաբերում է Քամալյանի՝ Սերենցի «Երկունք» և և. Աբովյանի «Վերք Հայաստանի» վեպերի մասին գրած գրքույկներին։

24. Բերբերյան Մինաս — Հեղափոխության օրեր և գեղարվեստական գրականությունը. — Յուրի Վեսելովսկին, հայոց կյանքը և գրականությունը. — Հայոց նոր գրականության պատմությունը գրված է. — Հայերը գերմանական վեպերում. — Հայակերություն. — 1907, № 1—2, էջ 70—78.

Հոդվածում խոսվում է նիկողայոս Մառի և Յուրի Վեսելովսկու այն ջանքերի մասին, որ նրանք իրենց շնորհակալ գործունեությամբ նպատակ են դրել մեր ժողովրդի բազմադարյան մշակույթին հաղորդակից դարձնեն ռուսներին։ Հեղինակը դրանց է հարկադրում տխրահույս Վելիչկոյի, Վոստորգովի ու Ախովի անունները, որոնք իրենց գործունեությամբ աշխատում են վարկաբեկել հայերին, նրանց լիզուն ու պատմությունը՝ փոխադարձ ատելություն սերմանել Ռուսաստանի բազմազգ ժողովուրդների միջև.

25. Բերբերյան Մինաս — Երազյալ ոսկեդուր. — 1908, № 2, էջ 27—37.

Հողվածը կազմված է հետևյալ ենթավերնագրերից. — I Բաֆֆի և սուպադա Հայաստանը. — Ոսկեդարը անցյալում և ապագայում — Հին դարերը. — Երևակայություն և գրականություն. II — Պղատունը և նրա իդեալական պետությունը. — Ռամկավարություն և կոմունիզմ. — Քրիստոնեությունը և խիլաիզմը. — Հիասթափություն. (շարունակելի).

26. Վեսելովսկի Յուրի — Ժամանակակից հայկական պոեզիայի մի քանի եղանակներ — 1909, № 1, էջ 62—69, № 2, էջ 59—65.

Նյութը թարգմանված է «Бакинские известия»-ից, որտեղ խոսվում է Լեռնեցի, Սմբատ Շահազիզի, Ալ. Մատուրյանի, Ռաֆայել Պատկանյանի, Լևոն Մանվելյանի (ազդեցություն նադսոնից) և Հովհաննես Թումանյանի գործերի մասին.

27. [Թիֆլիսում մի խումբ հայ գրական գործիչների ձերբակալության մասին]. — 1909, № 1, էջ 73.

28. [Դառեզին Ենգիբարյանի մատենախոսական գրվածքների առաջին հատորը լույս տեսնելու և երկրորդը տպագրության հանձնելու մասին]. — 1909, № 1, էջ 73.

29. Պատանեկան գրադարան № № 13, 14, 15. — Հրատարակություն Բաքվա Կուլտ Միության.

Գրախոս. — 1909, № 2, էջ 66—67.

Ընդհանուր գնահատական է տրված պատանեկան մատենաշարի տարբեր համարներում զետեղված թարգմանական նյութերի մասին: Հեղինակի կարծիքը բացասական է միջ բերված օրինակներից հետո հեղինակը գրել է «Ազատեցեք պատանիներին, նման թարգմանություններից և խղճուկ հայ գրական լիզոն այդ գոհարներից».

30. Մանկական գրականություն [«Ենվեր մանուկներին» «մատենաշարով» հրատարակված «Հասկեր» և «Աղբյուր» ամսագրերի հավելվածներում ու դրանց մի քանի համարներում լույս տեսած ինքնուրույն ու թարգմանական գործերի մասին] — 1909, № 3, էջ 68—71.

31. Ենգիբարյան Գ. — Մատենախոսություն.

Գրախոս. — 1909, № 3, էջ 71—73.

Գրախոսությունը վերաբերում է հեղինակի քննադատական հոդվածների ժողովածուին, որտեղ տեղ են գտել Բաֆֆու, Սուն-

դուկյանի, Հով. Հովհաննիսյանի, Հովհ. Թումանյանի, Պոռշյանի կյանքին ու գործունեությանը նվիրված նրա գործերը:

Ենգիբարյանի գրքին կից է Լեսհաֆթի «Դպրոցական տիպեր» գործը.

31. ա [Ղուկասյան մրցանակաբաշխության ժամկետը երկարացնելու մասին]. — 1909, № 3, էջ 80. (Ամսվա տեսություն. լուրեր).

32 [Բաճառելված հալ գրագետներին 10—15000 ռուբլի գրավականով ազատելու մասին]. — 1909, № 4, էջ 72.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՍՏԵՂՍԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

33. Կարոս խաչ — (Ժողովրդական բանահյուսություն). [Զափածո]. — 1897, գիրք Ա, էջ 189—191.

Նյութը գտել են հանգուցյալ Գ. Սրվանձտյանի թղթերի մեջ և հրապարակված է անփոփոխ. այդ մասին տե՛ս 191 էջի տողատակի ծանոթագրությունը.

34. Գավաղուն Երեց (Մշու բարբառով). — [Առակ]. — 1897, գիրք Ա, էջ 324—325.

35. Վառագա այգեպանի այծը. [էլեք տեսեք վովն է կիրեք մեր էծը...]. — Սիրերգ. [Բլրույն ասաց կոմրիկ խալքին...]. — 1898, գիրք Ա, էջ 321—324.

36. Երեք փառզ [Ժողովրդական առակ]. — 1898, գիրք Ա, էջի 335—336.

37. Գոմշաթող (Երբ վանցի մաճկալը գարնան գոմեշներն առաջին անգամ հանում է ախոռից) — [Զափածո]. — Մանկախաղ [Զափածո]. — Հարսանիքի երգ. — Գովք վիճակին [Զափածո]. — Սույլ աղչկա երգը. — Վիճակի երգեր [Քառյակներ]. — Հանելուկներ [14 հատ]. — [Ավանդություններ Հայկավանքի, Հայկաբերդի Բելու լեռան ու Հայկի որդոց մասին]. — 1898, գիրք Բ, էջ 278—289. («Ժողովրդական» Վանի կյանքից).

Տողատակերում կան գավառային բառերի բացատրություններ, երգերի կատարման ձևերի ու հանգամանքների նկարագրություններ.

Ներկայացված բոլոր նյութերը ժողովել է Գյուտ Աղանյանը: 289 էջի տողատակի ծանոթագրությունից տեղեկանում ենք, որ

հանդեսի ներկա համարից սկսած խմբագրությունը պարբերաբար հրատարակելու է ժողովրդական ավանդությունների ու բանահյուսական այն հարուստ հավածաքունները, որ կազմել է հեղինակը Արևմտյան Հայաստանում շրջագայելիս:

«Վանի կյանքից» խորագրի տակ զետեղված պատմական ավանդությունները հեղինակը վերցրել է հանգուցյալ Աղվանյանի ժողովածուից.

38. Զուղայեցվոց հայրենի պարզ լեզուն այ, զոր կու պարծենան. [Զափածո]. — Վասն Վարդան ժամհարին, որ վասն յուր քնափ լինելուն, եկեղեցվո որձակն սպանեց, ասելով թե ինչ բան ունես հետ օտար հավերի. [Զափածո]. — Գովասանք Գուրջստանա [Զափածո]. — 1899, գիրք Ա, էջ 277—284.

284 էջի տողատակում խմբագրությունը նշել է, որ ներկայացված երեք ոտանավորները հանել են մի գրչագրից, որ գտնվում է Հովհաննես ա. ք. Մկրյանի մոտո Տրված է նշված գրչագրի ողջ բովանդակությունը.

39 Աղբառա կերակույն համաւ [Զափածո]. — 1899, գիրք Ա, էջ 284—288.

288 էջի տողատակում խմբագրությունը գրել է «Այս հետաքրքիր ոտանավորը հանել ենք, մեր մատենադարանի «Ժամանակավոր եղալ բանքն, որ այստեղը գրյալ եմ» խորագրով գրչագրից, որ արտագրված է 1815 թվականին.

40 Մատենագրական նօրութուններ. [խմբագրությունը անհրաժեշտ է համարում տպագրության հանձնել Գրիգոր քահանա նժդեհյանի Այաշկերտի ժողովրդական գրականության մասին կազմած յողովածուն, որ «հնարավորություն կտա մոտիկից ճանաչել մեր ժողովրդին»]. — 1899, գիրք Բ, էջ 349.

41. [«Ռոստամ և Սալման» ժողովրդական ավանդությունը լույս տեսնելու մասին]. — 1899, գիրք Բ, էջ 368: — 1900, գիրք Ա, էջ 367.

42. [Պատրաստ են Տպագրության. գրական ոճի 'վերածած հետևյալ՝ «Ասլի Մելիք և Սանասար», «Սասունցի Դավիթ» և «Պատիկ Մհեր» ազգային պոեմները. հայտնում է նաև դրանց ձեռքբերման պայմանները]. — 1899, գիրք Բ, էջ 368.

43. Ա. [Երգեր]. Դիվանի. — Գյոզալլամա. Բ. Հանելուկներ [20 հանելուկ՝ լուծման առարկաներով]. Գ. Յալլիներ [32 քառյակ]. (Դովրի գյուղի կյանքից). [Դրի առավ] Ա. Աբեղյանը. — 1900, գիրք Ա, էջ 313—320.

Ներկայացված նյութերը գրի են առնվել 1899 թվականին էջմիածնի գավառի Դովրի գյուղում, Տողատակերում անհասկանալի բառերը բացատրված են.

44. [Հայանում է, որ շուտով լույս կտեսնի «Առյուծածև Մհերը»]. — 1900, գիրք Ա, էջ 367.

45. Գուրադի երգը. — 1900, գիրք Բ, էջ 366—368.

Երգը ժողովրդից լսել և գրի է առել Գրիգոր Բալասյանը՝ խոսում կատարած շրջագայությունների ժամանակ:

Տե՛ս 368 էջի տողատակի ծանոթագրությունը.

46 [Լույս է տեսել Գևորգ Ախվերդյանի «Հայ աշուղներ» ժողովածուն (տրվում են որոշ տեղեկություններ)]. — 1903, № 2, էջ 256.

47. Ախվերդյան Գ. — Հայ աշուղներ. — Հրատ. օր. Մանե Ախվերդյանի.

Գրախոս.՝ Ենգիբարյան Գար. — 1903, № 3, էջ 237—238.

48. Զան-Գյուլում — 600 տուն. առաջարանով և ծանոթագրություններով. Ժողովեց Հայկ Տեր-Աստվածատրյանը. — Փարիզ, 1903.

Գրախոս.՝ Ստորագր.՝ Բրիլ. — 1903, № 6, էջ 245—246.

49. [Ա. Փ.-ի «Շահզադե և Փերիխանում» հեքիաթը լույս տեսնելու և այն ձեռք բերելու պայմանների մասին] — 1904, № 1, էջ 281, № 3, էջ 252. (Հայտարարություններ).

50. Գավառական երգեր. — Յաման սարեր հով էրեք... — Աղջիկ խորոտիկ, խորոտիկ... — Դուն ելեր ես կերթաս էգին... — Սավտեդ մեջ իմ սրտիս սեր է... — Մեղա քրդի Հիսուս որդի — Սանամերն ու քաղոր — Կյուրակի և կիրակնամուտ — Գավոցի մը իրենց ուխտ էրթալը կպատմե — Կարոս խաչ — Աղբրանց արուն մըջ վոթան քարերուն... — Դատաստան — Տերի մը մեք օթ... [Արձակ], — Հանելուկներ (42 հատ՝ լուծման առարկաներով) — Ելեք տեսեք, ո՞րն եկավ... — Զար աչից աղոթք:

Գրի է առել Գարեգին եպիսկոպոս Սրվանձությանը. — 1904, № 2, էջ 36—52:

Սրվանձտյանի հավաքածուից ծաղած ներկա նյութերը Կ. Պոլսից ժողովարան-ի խմբագրությանն է ուղարկել Տեր-Հովհաննես ա. ք. Մկրյանը.

51. Նոր լույս է տեսել... [Գարեգին Սրվանձտյանի «Համով հոտով»]. — 1904, № 3, էջ 236. (Հայտարարություններ).

52 Տեր-Ավագյան Միֆայել — 1. Այարի վերա հարձակումն 17 մայիսի. — Խմբագրատ և օֆիցեր [Զափածո]. — 1905, № 9—10, էջ 134—136.

Ժողովրդական ստեղծագործությունից բերված երկու օրինակները ունեն ներածական, որի ընթերցումից պարզվում է, որ ոտանավորների մեջ արտացոլված են 1905 թ. տեղի ունեցած դեպքերը:

ԳՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆԵՐ

52. ա Թանգարան Հայկական հին և նոր դպրությանց. — Բ. Անկանոն գիրք նոր կտակարանաց. — Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1698.

Գրախոս. — Ն. Քարամյան — 1899, գիրք Բ, էջ 326—328. (Մատենախոսական).

Խոսքը վերաբերում է Մկրտիչ էմինի հիշատակին Մխիթարյանների հրատարակած առաջին ժողովածուին. հաջորդ հատորները ունենալու են «Թանգարան հայկական» խորագիրը:

Ներկա գրախոսականում ներկայացված է առաջին հատորի բովանդակությունը:

53. «Լուսաբեր գրական ճավափածու «Կիպրոսում [Հայտնում է, որ Նիկողիայում էջմիածնի հիմնադրման 1600-ամյակի հիշատակին Ազգային կրթարան որբանոցը Հրատարակելու է «Լուսաբեր» խորագիրը կրող ժողովածուն. ներկայացված է հատորի բովանդակությունը]. — 1903, № 4, էջ 251—252.

54. Բենիկ-Վառդապետ — Նամակ խմբագրության [«Արեւիկա» խորագիրը կրող ժողովածու հրատարակելու մտադրության մասին, որի վաճառքից ստացվող եկամուտը հատկացվելու է մեր ժողովրդի վերջին աղետներից տուժածներին]. — 1905, № 8, էջ 135—136.

55. Նամակներ խմբագրության [Հասարակությանն ուղղված
դիմում՝ «Արցունքներ» խորագրով ժողովածու հրատարակելու մա-
սին, որի վաճառքից ստացվող եկամուտը հատկացվելու է վերջին
խառնակություններից տուժած աղգայիններին]։ — Ստորագր.՝
Զապել Բերբերյան, Եղիշև Բաղդասարյան (Մայկոպից)։ — 1905,
№ 9—10, էջ 161.

56. [Թիֆլիսում հրատարակվելու է մեծահատոր հայերեն և
մի այմանախ, որտեղ տպագրվելու են հայ և օտարազգի միջնա-
կարգ դպրոցների աշակերտների աշխատությունները]։ — 1909,
№ 11, էջ 64—65.

Տե՛ս նաև № 1547 ա նկարագրությունը)

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐԻ ԳՈՐԾԵՐԸ ԵՎ ՆՐԱՆՑ ՄԱՍԻՆ ԱՐՈՎՅԱՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐ

57. Տեր-Կարապետյան Ներսես։ — Խաչատուր Աբովյան։ —
1896, գիրք Բ, էջ 145—192. — 1897, գիրք Ա, էջ 49—96, գիրք Բ,
էջ 145—186.

Բովանդ.՝ Ա. Ռուսահայոց գրականությունը մինչև Խաչատուր
Աբովյան։ — Գրականության սահմանափակ և նեղ շրջանը։ —
Միակողմանի ուղղություն։ — Աբովյանի նշանակությունը.

Բ. Խաչատուր Աբովյանի տոհմը

Գ. Խաչատուր Աբովյանի մանկությունը

Դ. Խաչատուր Աբովյանը Ս. էջմիածնում

Ե. Խաչատուր Աբովյանը Թիֆլիսում

Զ. Խաչատուր Աբովյանի ճանապարհորդությունը (պրոֆ.

Պարրոտի հետ)

է. Աբովյանի որդեգրվելը և հրաժեշտը

Ը. Աբովյանը Պետերբուրգում

Թ. Խ. Աբովյանը Դորպատում։ — Դորպատի կյանքի Գ. դ
և Ե տարիները

Ժ. Աբովյանի վերադարձը

ժԱ. Աբովյանի գործունեությունը Թիֆլիսում

ժԲ. Աբովյանի գործունեությունը Երևանում

ժԳ. Աբովյանի ողբերգական մահը

58. Արուվյան Խ. — Ազգասեր մարդը (Արուվյանն) իր մահվան վախտը. — Առ մայրն յուր. (Բանաստեղծ.) — 1897, գիրք Ա, էջ 133—136.

Տե՛ս 133 էջի տողատակի ծանոթագրությունը.

59. Հաբուքյունյան Խս. — Զգացմունքների աշխարհ (Խ. Արուվյանի նրկերի առթիվ). — 1898, գիրք Ա, էջ 273—320.

784 էջերից կազմված ներկա գրախոսված գիրքը հրատարակվել է Մոսկվայում 1897 թ. այն ունի հետևյալ գլուխները.

1. Հրատարակիչ. 2. Խմբագրից. 3. Խաչատուր Արուվյան, 4. Վերք Հայաստանի. 5. Օվսանա. 6. Պարապ վախտի խաղալիք. 7. Ֆեոդորա. 8. Մտածմունք ի տեսիլ հայրենյաց. 9. Նախաշավիղ. 10. Ծանապարհորդություն. 11. Բառաթերթ. Գրքին են կրցված երեք լուսանկար.

60. [Խաչատուր Արուվյանի մահվան 50-ամյակի առթիվ նախապատրաստվող հոգեհանգստի ու հորեկյանական երեկոյի մասին]. — 1898, գիրք Բ, էջ 290.

61. Արեւլյան Ար. — Ֆրիդրիխ Բոդենշտեդ Խաչատուր Արուվյանի մասին. — 1902, № 4, էջ 192—199.

Կերմանացի բանաստեղծը շրջագայել է Անդրկովկասում, եղել է նաև Հայաստանում, Ընթերցողներին ներկայացված հատվածները քաղված են նրա նշանավոր «Հազար ու մեկ օր» ուղեգրությունից, Մեծանուն բանաստեղծը ծանոթ է եղել Խ. Արուվյանի ու Ռաֆայել Պատկանյանի հետ. բավականին ջերմ տողեր է նվիրել առաջինի հիշատակին.

62. Խաչատուր Արուվյանի մի նորագյուտ բանաստեղծություն. — Մաղիկք Արամյան դաշտաց խնկածին... — 1902, № 4, էջ 205—207.

207 էջի տողատակի ծանոթագրությունից տեղեկանում ենք, որ Արուվյանի ներկա բանաստեղծությունն ու նամակը խմբագրության կարծիքով ուղղված է արքեպիսկոպոս Հ. Զալալյանցին, որ այդ ժամանակ ճանապարհորդել է, ամբողջացնելու համար իր «Ծանապարհորդություն ի Մեծն Հայս» աշխատությունը. Տե՛ս հաջորդ նկարագրությունը:

63. [Խմբագրությունը ուղղում է մտցնում Խ. Արուվյանի «Մի նորագյուտ բանաստեղծության առթիվ» «Լույս»-ի անցյալ համարում տպագրված ծանոթագրության մեջ: Ինքնագիրը ստացել

են ոչ թե Մ. Հ. Զ.-ից, այլ Դարեգին եպիսկոպոս Սաթունյանից] — 1902, № 5, էջ 276.

Տե՛ս նախորդ նկարագրությունը.

64. Զուբաբյան Վարդան — Մի ակնարկ հաշատուր Արովյանի գրական և հասարակական գործունեության վրա (նրա ծննդյան հարյուրամյակի առթիվ). — 1905, № 2, էջ 64—72.

65. [Բաբվի կուլտուրական միության բաղաժ հանգանակության մասին՝ օգուտ ի. Արովյանի հիշատակին կառուցվելիք արձանի]. — 1908, № 1, էջ 89.

66. (Խ. Արովյանի «Վերջ Հայաստանի» պատմավեպի հրատարակության մասին). — 1908, № 1, էջ 90.

Հաշատուր Արովյանի մասին տե՛ս նաև ներկա մատենագիտության «Մանկավարժություն» բաժնում տեղ գտած Լ. Տիգրանյանի «Գերմանական Դորպատ համալսարանը և նրա հայ ուսանողները» վերտառությամբ հոդվածը. նկարագրություն № 1236.

ԱԴԱՄՅԱՆ ՀԱԿՈՐ

67. Ազատ ժամեր. — Թիֆլիս, 1900.

Գրախոս.՝ — Ն. Քարամյան. — 1901, գիրք Ա, էջ 325—344.

Ա—ԴՈ (ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՏԵՐ—ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ)

67. ա Ա—ԴՈ — Հայրենիքի Կարոտը. — Ս. Պետերբուրգ, 1905.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1905, № 5, էջ 140. (Մատենախոսություն).

Գրախոս.՝ — Արշամ Տեր-հաշատրյանց. — 1905, № 6—7, էջ 132—138 (Մատենախոսություն).

ԱԹԱՅԱՆ ԱՐՇԱԿ

68. Սիրո հովիտը. — Թիֆլիս, 1904.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ — 1905, № 4, էջ 109.

ԱԹԱՆՅԱՆ ԵՂ.

69. Երկինքը ամպոտ, երկին մոայլած... (Բանաստեղծ.) — 1909, № 7—8, էջ 36.

ԱԼԻՇԱՆ ՂԵՎՈՆԴ

69. ա Հայր Ղևոնդ Ալիշան [Մահախոսական]. — 1902, № 1, էջ 266—267. (Մահգույժ).

Համառոտակի պատված է Ալիշանի կենսադրությունն ու դրականագիտական գործունեությունը. խմբագրությունը խոստանում է հանդեսի առաջիկա համարներից մեկում մի ընդարձակ քննական տեսություն նվիրել մեծանուն դիտնական-բանաստեղծի դրական երկերին:

ԱՀԱՐՈՆՅԱՆ ԱՎԵՏԻՍ

70. Ենգիբարյան Գաբեգին — Գրական ակնարկներ. — Ա. Ահարոնյանի երկերը. — 1903, № 2, էջ 171—183.

71. Վերջին շնչին [Հալածանքներ հայ մտավորականության վերաբերմամբ. Ներսիսյան դպրոցի տեսուչ Ա. Ահարոնյանի և Գևորգյան ճեմարանի տեսուչ Մինաս Բերբերյանի ձեռքակալման հանգամանքների շուրջը]. — 1909, № 4, էջ 68—69.

72. [Բանտի հիվանդանոցում Ավ. Ահարոնյանի գրած նոր պիեսի մասին]. — 1909, № 11, էջ 64.

ԱՂԱՅԱՆ ՂԱԶԱՐՈՍ

73. Ղազարոս Աղայանի քառասունամյա գործունեության առթիվ. (Կյանքի ու գրական գործունեության համառոտ ակնարկ). — 1902, № 3, էջ 324—325.

325 էջում զետեղված է բանաստեղծ-մանկագրի լուսանկարը.

74. Ղազարոս Աղայան [Մահախոսական]. — 1911, № 1—2, էջ 116—117.

Տպագրված է Աղայանի լուսանկարը.

Ա. ՄԱՐԳԱՐ (Ավետիսյան Մարգար)

75. Երախտիք. — Պատմվածք. — Բաքու, 1904.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1905, № 1, էջ 126—127.

76. Հալածանքի ծնունդը. — Քերթված (Բաբիի երգերից) — Սլեքսանդրապոլ, 1905.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1905, № 8, էջ 120—121.

ԱՎԵՑԻՔՏԱՆ ՍՏԵՓԱՆ (Բաճանցեցի) .

77. Կապ բոճոգր. (Պատմվածք). — 1896, գիրք Բ, էջ 229—243.

78. ՄԵՐ տերը. Պատկեր. — 1897, գիրք Ա, էջ 97—132.

79. Հայր սուրբը. Պատկեր. — 1897, գիրք Բ, էջ 187—221.

80. Զփոգր. Պատկեր. — 1898, գիրք Ա, էջ 161—190.

ԱՅՐՊԵՏ [Մուրոյաջյան Սարգիս]

81. Վիշապ (Հեքիաթ) — 1905, № 9—10, էջ 50—76.

82. Ատրպետի հեղինակությունները ձեռք բերելու համար դիմել... [Ներկայացված է նրա գործերի ընտրված և հասցեն, որ տեղից կարելի է ձեռք բերել]. — 1905, № 9—10, էջ 170—171. (Հայտարարություններ).

ԱՐՓԻԱՐՏԱՆ ԱՐՓԻԱՐ

83. [Մշակի՝ երկարամյա թղթակից Արփիսր Արփիսրյանի սպանությունը նդիպատոսում]. — 1908, № 1, էջ 89—90.

ԲԱՐԻՑԱՆ ՍԻՄԵՈՆ

84. Բերբերյան Մինաս — Մեր և օտար զրականության նորություններ. — 1904, № 6, էջ 108—111.

Խոսվում է Սիմեոն Բարիսյանի 1904 թ. Պետերբուրգում հրատարակված բանաստեղծությունների գրքույկի մասին.

ԲԱԼԱՍԱՆՑԱՆ ԳՐԻԳՈՐ

85. Ասլի Մելիք և Սաճաճար (Ազգային պոեմա). — Դյուցազնական-չափական բանաստեղծություն. Նախաբանը՝ (Նրկու խոսք այս պոեմայի առիթով) հեղինակի. — 1899, գիրք Բ, էջ 209—232.

86. Առյուծաձև Մհեր (Մի վարդանտ ազգային պոեմայից) — [Զարիածո]. — 1899, գիրք Բ, էջ 343—348.

87. Վեճանձնություն (Ժողովրդական դրույց). Փոխադրություն Իրիգոր Բալասանյանի. [Զարիածո]. — 1900, գիրք Ա, էջ 310—312.

88. Մայրական խորհուրդ (Բարոյախոսական պատմվածք). [Զարիածո] — Փոփոխություն Գրիգոր Բալասանյանի. — 1900, գիրք Ա, էջ 312—313.

Էջ. 3. Իսահակ Զաքարյան

卷之四

ԲԱՇԽԵՋԱՂՅԱՆ ԳԵՎՈՐԳ

89. Նկարչի կյանքից հիշողություններ. — Ս. Պետերբուրգ, 1903.

Դրախոս.՝ — Սառաագր.՝ Գար. Ենք. — 1904, № 2, էջ 245—247.

ԲԱՐԽՈՒԴԱՐՅԱՆ ԳԵՎՈՐԳ

90. Եվ դու համոզված, որ ճշմարտություն... [Քառատող, որ Խաչակ Հարությունյանը որպես բնաբան գետեղել է Ստեփանոս Պալսանյանին նվիրած իր համառոտ ուսումնասիրության սկզբում]։ — 1896, գիրք Ա, էջ 27.

Տե՛ս № 309 նկարագրությունը.

91. Մենդյան գիշերը. — Բարեսիրտ մարդ. [Բանաստեղծ.]. — 1902, № 1, էջ 66.

92. Հառությունյան Խո. — Գևորգ Բարխուդարյան (Նրա գրական ու մանկավարժական քառասունհինգամյա գործունեության առիթով). — 1902, № 1, էջ 201—211, № 2, էջ 196—217, № 3, էջ 260—286, № 5, էջ 212—238.

93. Հայ և հայություն. [Բանաստեղծ.]. — 1905, № 9—10, էջ 22—23.

94. Նուր տարի — [Բանաստեղծ.]. — 1906, № 1, էջ 5.

Գևորգ Բարխուդարյանի մասին տե՛ս նաև ներկա մատենագիտության ռեանկավարժությունը բաժնում տեղ գտած Լ. Տիգրանյանի «Գերմանական Դորպատ համալսարանը և նրա հայ ուսանողները» վերտառությամբ հոդվածը. նկարագրություն № 1236.

ԲԵՐԲԵՐՏԱՆ ՍՐԲՈՒՆԻ

95. Տիկին Սրբունի Բերբերյան [Մահախոսական]. — Ստորագր.՝ Հայ. — 1904, № 2, էջ 262—264.

Ներկայացված է հանգուցյալի կյանքն ու գրական-հասարակական գործունեության սեղմ նկարագիրը՝ նա եղել է ժամանակի կրթված կանացից մեկը՝ Ռոստովում (Դոնի վրա) նրա տանը կազմակերպված գրական երեկոներին մասնակցել են Ղ. Աղայանը, Հովհ. Տեր-Միրաքյանը, Ատրպետը և ուրիշներ.

ԲՈՋԻՑԱՆ ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ

96. Կույսի հառաջը. Դիլետանտի անտիպ հիշատակներից. — 1905, № 1, էջ 50—71.

97. Հակումներ. Դրամա 4 արարվածով. — 1905, № 5, էջ 27—45, № 6—7, էջ 19—40, № 8, էջ 30—48, № 9—10, էջ 24—41.

ԳԱՐՐԻԵԼՅԱՆ ՍՏԵՓԱՆ

98. Գիտեմ իմ ընկեր, շուտով պիտ իջնեմ... [Բանաստեղծ]. — 1904, № 3, էջ 141:

99. Տեղ. նվեր օր. Ան. Սերեր.-ին. — Պատկեր [Բանաստեղծություններ]. — 1906, № 5—6, էջ 136—137.

100. Վշտերի աշխարհ... [Բանաստեղծ.]. — 1906, № 7—8, էջ 124.

ԳԱՄԱՌ ՔԱԹԻՊԱ (Տե՛ս Պատկանյան Ռաֆայել)

ԳՅԱՆՋԵՑՑԱՆ Ա.

101. Վաճառանոցում [Պատմվածք]. — 1902, № 6, էջ 115—120.

102. Նոր կյանքի շեմքին. Դրամա շորս գործողությամբ. — 1906, № 3, էջ 9—22, № 4, էջ 6—16, № 5—6, էջ 62—71, № 7—8, էջ 142—152.

103. Լուռ միայնություն մեջ [Պատմվածք]. — 1909, № 2, էջ 4—16.

ԳՅՈՒԼԻՍՏԱՆՑԻ (Բեկ-Հովսեփյանց Աստվածատուր)

104. Մկա վախ շունիմ (Պատկեր հայ գաղթականների կյանքից) — Թիֆլիս, 1905.

Գրախոս. — Ստորագր.՝ Բրիչ — 1906, № 2, էջ 91—92.

Դյուլիստանցին Աստվածատուր Բեկ-Հովսեփյանն է. տե՛ս նույն տեղում «Նամակ խմբագրությունը» — էջ 117.

ԳՐԻԳՈՐ ԱԽԹԱՄԱՐՑԻ

105. [Մամուլի տակ է Կ. Կոստանյանի «Գրիգոր Ախթամարցին և յուր տաղերը» աշխատությունը]. — 1898, գիրք Բ, էջ 320. (Հայտարարություններ).

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՅԻ

106. Ժողովրդի խոսք Նարեկացու մասին [Զափածո], — 1899, գիրք Բ, էջ 329—332.

107. Ս. Գրիգոր Նարեկացու իննհարյուրամյակը. [Խոսում է «Բյուզանդիոն» թերթի № 2031-ում տեղ գտած Նարեկացուն նվիրված հոդվածի մասին, որտեղ առաջարկություն է արված Շատախում մահարձան կանգնեցնել նրա հիշատակին]. — 1903, № 4, էջ 251.

[ԴՈՂՈՒՅԱՆ ԳԵՎՈՐԳ]

108. Lhirondeille — Ծիծեռնակ. — Ֆրանսերենից թարգմանեց Ն. Լալայանը, ձայնագրեց Ն. Նիկոլանը.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Հայ. — 1904, № 1, էջ 207—208.

109. [Լ. Տիգրանյանի «Գերմանական Դորպատ համալսարանը և նորա հայ ուսանողները» հոդվածի մեջ Գ. Դոդոխյանի տպագրված սխալի մասին (տպագրվել է «Կանացի բնավորություն», պետք է կարդալ «Կծող բնավորություն»)]. — 1904, № 2, էջ 261.

Տե՛ս նախորդ նկարագրությունը, ինչպես նաև ներկա մատենագիտության № 1236 նկարագրությունը.

ԴՈՒՐԲԱՅԱՆ ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ

110. Մանոբ պառնեցներ. — Ս. Պետերբուրգ, 1903.

Գրախոս.՝ — Մին. Բերբերյան. — 1904, № 3, էջ 233—235.

ԴՈՒՐՅԱՆ ՊԵՏՐՈՍ

111. Արաշես Ա. — Թատերգություն երգախառն՝ հինգ արարվածով և մի պատկերով. — 1899, գիրք Բ, էջ 1—54.

112. Վսեխովսկի Յուրի — Հայ հոռետես բանաստեղծը ([Պետրոս Դուրյանի) մահվան երեսնամյակի առիթով]. — Թարգմ.՝ Գր.՝ Բեդելյանց. — 1902, № 3, էջ 201—209.

ԵՆԳԻՐԱՐՑԱՆ ՄԿՐՏԻՉ

113. Հանճար. — [Բանաստեղծ]. — 1908, № 1, էջ 32.
114. Դե — [Բանաստեղծ]. — 1908, № 2, էջ 26.
115. Մուրացանի ճիշատակին՝ Թարմ ուժերդ նվիրեցիր...
[Բանաստեղծ.] — 1909, № 3, էջ 67.
116. Կյանք — [Բանաստեղծ]. — 1909, № 9, էջ 7—8.
117. Գյուղացին — [Բանաստեղծ.] — 1910, № 1, էջ 20—21.
118. 1. Մինչև երբ, ասա... . — 2. Հուսահատութիւն դեռ մեզ
չի տիրել... [Բանաստեղծ.] — 1911, № 1—2, էջ 53—54.

ԵՍԱՅԱՆ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

119. Ա. Կյանքի ռոմանից — Վեպիկ: Բ. Լոխմանի հեքիմը. —
Պատկեր.
Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1903, № 4, էջ 222—226.
120. Միևնույն դագաղում. — Պատկեր. — Թիֆլիս, 1905.
Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1905, № 8, էջ 121—122.

ԵՍԱՅԱՆ ՄԵԼՔ.

121. Մի ռուբլի. — Պատկեր Բալախանու կյանքից. — Թիֆլիս-
1905.
Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1905, № 4, էջ 110.

ԶԱՅՐՈՒԹՅԱՆ Մ.

122. Պանդուխտին տենչը [Բանաստեղծ]. — 1905, № 1, էջ
77—78.

ԹԱԴԵՎՈՍՅԱՆ ՔՐԻՍՏ.

123. Բանաստեղծություններ. — Բաքու, 1900.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Ն. Ք. — 1900, գիրք Բ, էջ 356—361.

ԹԱՇՃՅԱՆ Ա.

124. Ախ Թամար (Աղթամար). — [Բանաստեղծ.] — 1896,
գիրք Բ, էջ 111—112.

112 էջի տողատակում խմբագրությունը գրել է, որ ներկա-

յացված բանաստեղծութիւնը ստացել են հեղինակի ընկերոջից՝
Պատրիկից.

ԹԱՎԱՐԲԵԿՅԱՆ ՎԱՀԱՆ

125. Բանաստեղծութիւններ. — Տփլիս, 1903.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Մ. Բ. — 1904, № 2, էջ 247—248.

ԹՈՓՉՅԱՆ ԵՂԻՇԵ

126. [Եղիշե Թոփչանի սպանութեան մասին]. — 1909, № 9,
էջ 57.

ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ ԱՐՇԱԿ

127. Բանաստեղծի ժամացույցը (նվեր երաժիշտ պ. Հովսեփ
Տեր-Դավթյանին). — 1897, գիրք Բ, էջ 222—240.

ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ Հ. [Սուրխաթյան]

128. Բերբերյան միեռս — Մտածողը — բանաստեղծ. [Խոս-
վում է հեղինակի Ղրիմի բարբառով գրած երկու «Մելքոն աղային
սթոյան» և «Մելքոն աղային վերջաբանութիւնը» պատմութիւն-
ների մասին, որոնց վրա, Բերբերյանի կարծիքով, նկատելի է
Գ. Սունդուկյանի և Ռ. Պատկանյանի ազդեցութիւնը]: — 1904,
№ 6, էջ 105—108.

ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

129. Ուխտավոր (Լեգենդա). [Զափածո]. — 1890, գիրք Բ,
էջ 136—143.

130. Երկու հրեշ [Զափածո]. — 1900, գիրք Ա, էջ 192—201.

131. Մելիք-Յուսուֆ. — Պատմական պոեմա (1728—1750). —
1900, գիրք Բ, էջ 303—331.

Տե՛ս 321 էջի տողատակի ծանոթագրութիւններն ու հեղինակի
ներկայացրած գրականութեան ցանկը, որից օգտվել է պոեմը գրե-
լիս.

132. Մելիք-Բեգլար. — Տփլիս, 1900.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Ն. Բ. — 1900, գիրք Բ, էջ 356—361.

133. Մեխիֆ-Յուսուֆ — Պատմական պոեմա (1728—1750) —
Քիֆլիս, 1900.

Գրախոս. — Ն. Քարամյան. — 1901, գիրք Ա, էջ 325—344.

Տե՛ս № 131 նկարագրությունը.

134. [Հաբուսյուն Քումանյանի «Մեխիֆ-Յուսուֆ պատմական
պոեմայի հրատարակման ու վաճառքի մասին. ներկայացված է
նաև նրա հեղինակած մյուս 6 անուն գործերի ցանկը]. — 1901,
գիրք Ա, էջ 361. (Հայտարարություններ).

135. Մազկոց մտա — սիրտս էրված յարոտ էր... [Քառյակ-
ներ]. — 1901, գիրք Բ, էջ 381.

136. Մաճաճան [Պատկեր]. — 1901, գիրք Բ, էջ 424—441.

137. Դալի-Մաճրասա. — Պատմական պոեմ (1752—1796). —
1902, № 1, էջ 78—91.

91—92 էջերի տողատակերում կան արժեքավոր պատմական
տեղեկություններ.

138. Նվազներ. Օ՛, խնդրում եմ, մի նորոգիր... — Արդյոք ինչ
փուլթ ուրիշներին... — Ինչպես որ իմ անուշ վարդը... — Դուք,
Որդեգուրկ, լալահառաշ... — Նա որին մենք նէ ենք կոչում... [Բա-
նաստեղծություններ]. — 1902, № 2, էջ 88—90.

139. Նվազներ. Մարգարե չեմ-գուշակում եմ... — Քեզ ինչ
օգուտ, երբ քո սիրուց... — Բանաստեղծը պիտի լինի... — Աղա-
չում եմ, օ՛ խնդրում եմ... — Մի զարմանար, եթե ընկճվիմ...
[Բանաստեղծություններ] — 1902, № 3, էջ 94—96.

140. Նվազներ. Մի զարմանար, որ գիշերով... — Քեպես
երգս բարձրալուր է... [Բանաստեղծություններ]. — 1902, № 4,
էջ 112.

141. Հագաբան Բլրուլ [Դրամատիկական. չափածո]. —
1902, № 5, էջ 182—205.

142. [Հաբուսյուն Քումանյանի «նվազներ» և «Մուսա» պատ-
մական պոեմի 1-ի մասը լույս տեսնելու և այն ձեռք բերելու պայ-
մանների մասին]. — 1902, № 6, էջ 311. — 1903, № 1, էջ 282.
(Հայտարարություններ).

143. [Լույս տեսավ Հարություն Քումանյանի «Արտավազդ Բ»
պատմական ֆեերիան և «Մուսա» նվագի 2-րդ մասը] — 1904,
№ 3, էջ 252. (Հայտարարություններ).

144. Այդեմիւրկան (Զերթեզական մի հին երգ). — 1905, № 8, էջ 97—100.

էլբրուա՝ շերթեզերեն Օխշամախո, որ նշանակում է բախտավոր սար.

145. Գարուն [Բանաստեղծ.]. — 1905, № 1, էջ 105.

146. Արյան երգերից. Ինչ շահեցիր, երբ խուժեցիր... [Բանաստեղծ.]. — 1906, № 1, էջ 70.

ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ

147. Բանաստեղծություններ. — Թիֆլիս, 1904.

Գրախոս.՝ Գարեգին Ննգիբարյան. — 1904, № 2, էջ 229—244.

ԻՍԱՀԱԿՅԱՆ ԱՎԵՏԻՓ

148. Նոր նախիջևանից [Հաղորդում են, որ լույս է տեսնելու Ավ. Իսահակյանի բանաստեղծությունների նոր ժողովածուն]. — 1904, № 2, էջ 258.

ԻՍԱՀԱԿՅԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

149. Առ Երկնայինը [Բանաստեղծ.]. — 1905, № 6—7, էջ 18.

150. Հիշատակ [Բանաստեղծ.]. — 1905, № 8, էջ 29.

ԽԱՆՋԱԴԵ ԼԵՎՈՆ

151. Ավետարանի եղբայրները (Վեպիկ). — 1906, № 1, էջ 6—14, № 2, էջ 46—62, № 3, էջ 67—77, № 4, էջ 35—44, № 5—6, էջ 43—53, № 7—8, էջ 96—123.

152. Փոստ-Դաղ լեռան վկան. — Եղերական վեպ. (Թրթահայ գաղթականների կյանքից). — 1908, № 3—4, էջ 5—23, — 1909, № 3, էջ 26—37, № 4, էջ 46—55, № 5—6, էջ 69—78, № 7—8, էջ 56—68, № 9, էջ 30—40.

ԽԱՆԼԱՐՅԱՆ Հ.

153. Չեմ հուսահատվի.. — Մի լար իմ ընկեր... [Բանաստեղծ.]. — 1905, № 1, էջ 38—39.

154. Գործչին. [Բանաստեղծ.]. — 1905, № 2, էջ 38.

155. Երգեր, եվագներ [Բանաստեղծ.] — 1905, № 2, էջ 63.
156. Տուր ձեռք, եղբայր... [Բանաստեղծ.] — 1905, № 3,
էջ 31.

157. Պոեմ, ասաց... [Բանաստեղծ.] — 1905, № 4, էջ 52.

158. Մուրացիանը (Հայ ժողովրդական լեգենդա ըստ Զերազի).
[Զափածո]. — 1905, № 4, էջ 89—90.

159. Լոիր, հայ երգիչ... [Բանաստեղծ.] — 1905, № 6—7,
էջ 57.

160. Անոնի գիշեր. [Բանաստեղծ.] — 1905, № 6—7, էջ 108.

161. Ուրբացած ազգը. [Բանաստեղծ.] — 1905, № 9—10,

էջ 110.

162. Կես գիշերին. [Բանաստեղծ.] — 1906, № 1, էջ 15.

163. Հառաջ. [Բանաստեղծ.] — 1906, № 1, էջ 57.

164. Հարավի այրին [Բանաստեղծ.] — 1906, № 2, էջ 63.

165. Հայ աշխարհ (նմանություն). [Բանաստեղծ.] — 1906,
№ 3, էջ 8.

166. Երգ ես խնդրում [Բանաստեղծ.] — 1906, № 3, էջ 84.

ԽԱՍՐԵԿՅԱՆՑ ԳԵՂԵՑԻԿ օր.

167. Այսպես է մարդը — 1905, № 3, էջ 98—101.

ԽԵԿՈՅԱՆ ԱԹԱՐԵԿ

168. Գյուղացին և արջը. — Հրատ. «Հասկեր» ամսագրի,
1909.

Գրախոս.՝ — 1909, № 2, էջ 67.

ԽՐԻՄՅԱՆ ԿԱՐԻՆԵ

169. Գաղթական կին [Պատկեր]. — 1903, № 1, էջ 134—137.

134 էջի տողատակում հանդեսի խմբագրությունը գրել է.

«Ներկա պատկերը մի նորածիլ գրչի առաջին թոթովն է։ Տեղ ենք
տալիս նրան, հարկավ, ոչ իբրև գեղարվեստական երկի, այլ իբրև
պատանեկան անկեղծ կրթից արձակված հառաչանքի...».

ԾԱՏՈՒՐՅԱՆ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ

170. Բանաստեղծություններ. Երկրորդ հատոր, [1898].

Գրախոս.՝ — Ճաղարբեկյան Հակոբ. — 1899, գիրք Բ, էջ
282—302.

ևոսվում է ընդհանրապես բանաստեղծական արվեստի մասին. ուշագրավ են գրախոսի այդ մասին արած դատողություններն ու խորհրդածությունները, Համառոտակի վերլուծված են հատորյակում տեղ գտած Մատուրյանի ինքնուրույն և թարգմանական գործերը.

171. Տեր-Մանվելյան Ն. Ս. — Ալեքսանդր Մատուրյան [Գրական գործունեության 25-ամյակը Մոսկվայում նշելու մասին]. — 1910, № 4, էջ 77—78.

172. [Մոսկվայում մայիսի 2-ին տեղի ունեցած Ալ. Մատուրյանի գրական գործունեության 25-ամյա հոբելյանի մասին]. — 1910, № 4, էջ 79.

ԿԱՅԵԼՅԱՆ ԳԱՅԱՆՆ

173. Կրժիբ վերա հեզ, տխրալից... [Բանաստեղծ.] — 1899, գիրք Բ, էջ 239.

ԿԱՅԾՈՒՆԻ ԱՐՇԱԿ

174. Հասմիկ. [Բանաստեղծ.] — 1898, գիրք Ա, էջ 145—146.

175. Սուրբ էջմիածին. [Բանաստեղծ.] — 1898, գիրք Բ, էջ 1—2.

176. Դևի արտասուրբ. — 1898, գիրք Բ, էջ 59—71.

177. Ավետարան. [Բանաստեղծ.] — 1902, № 1, էջ 135.

178. Քող իմ աչից թափվի արցունք քարերին... [Բանաստեղծ.] — 1902, № 5, էջ 76.

179. Մի ապառաժոտ, վեհ լեռան կրճերին... [Բանաստեղծ.] — 1902, № 6, էջ 212.

180. Արևոտ Գողգոթան փարոս իմ դիմաց... [Բանաստեղծ.] — 1903, № 1, էջ 123.

181. Տաթիս պատմվածքը [Զափածո]. — 1904, № 3, էջ 160—162.

182. Առուն անցավ խոր-խոր ձորեր... [Բանաստեղծ.] — 1904, էջ 185.

ԿՈՍՏԱՆՅԱՆ ՀՈՎՀԱՆՆԵԱ

183. Սեկյան. — Լեզենդ. [Զափածո]. — 1905, № 1, էջ 47—49.

184. Մարգարե. [Բանաստեղծ.] — 1905, № 2, էջ 33.

185. Արագիլ. (Ժողովրդական մոտիվ). [Զափածո]. — 1905, № 2, էջ 116—117.

186. Հավիթեմուրյուն. [Բանաստեղծ.]. — 1905, № 3, էջ 82.

187. Նոր Իսրայելի սաղմոսներից. 1. Երբ սրտաճմլիկ ողբի սուր ձայներ... 2. Մի գողար, թող քո բերանդ բռնեն... 3. Դու կուզե՞ս տեսնել արտասուքների... [Բանաստեղծություններ]. — 1905, № 5, էջ 5—7.

188. Նոր Իսրայելի սաղմոսներից. 4. Ախ, արուն-քամի, ախ, արուն-քամի... 5. Մոռյլ է հոգիս զերդ աշնան այերք... 6. Ճանապարհորդը շտապում է տուն. [Բանաստեղծություններ]. — 1905, № 8, էջ 76—78.

189. Նոր Իսրայելի սաղմոսներ [Բանաստեղծություններ 7—9]. — 1906, № 2, էջ 18—21.

ԿՈՍՏԱՆՅԱՆ ՏԻՐՈՒՀԻ

190. Անցյալի հուշեր [Բաթվի արյունալի դեպքերից]. — 1909, № 11, էջ 3—7.

ՀԱՅԿՈՒՆԻ

191. [Հայկունու «Կացինը քարին առավ» դրամատիկական գործը լույս տեսնելու մասին]. — 1900, գիրք Ա, էջ 368. (Հայտարարություններ).

ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ ԱՐՏԱՇԵՍ

192. Բերբերյան Մինաս — Մեր և օտար գրականության ներություններ. — 1904, № 6, էջ 108—111.

Հոգվածում խոսվում է նաև Արտաշես Հարությունյանի 1902 թ. 4. Պոլսում հրատարակված բանաստեղծությունների գրքույկի մասին.

ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ ԱՐԳԱՐ [«Մախլաս»]

193. Մի նմուշ «Մախլասի» ֆիլիետոններից. — Թիֆլիսի քաղաքագլխի ընտրությունը. — Ստորագր.՝ Մախլաս. — 1904, № 2, էջ 31—35.

ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ

194. Երկու գաւուն. — Ինձ ու ինձ. — Մուսան. [Քանաստեղծութիւններ]. — 1900, գիրք Բ, էջ 49—52.

195. Ալագյազ քաղճը Սարին... [Քանաստեղծ.] — 1901, գիրք Ա, էջ 241.

196. Գարնան խոնքեր — [Քանաստեղծ.] — 1902, № 2, էջ 5.

197. [Խմբագրութիւնը հայտնում է, որ «Boston Post» լրագրի հուլիսի 14-ի համարում տպագրվել է Հովհաննես Հովհաննիսյանի մի բանաստեղծութիւն անգլերէն թարգմանութիւնը, որ կատարել է Ալիս Բլեկվիլը]. — 1903, № 4, էջ 256.

Հովհաննես Հովհաննիսյանի մասին տե՛ս նաև ներկա Մատենագիտութիւն № 1192 նկարագրութիւնը.

ՀՐԱՆՏ ՎԱՀԵ

198. 1. Ոհ, արգյո՛ք ես ինչու ծնա... 2. Ոհ, թող որոտա կյանքի փոթորիկ... [Քանաստեղծութիւններ]. — 1901, գիրք Ա, էջ 63—64.

ՃՈՒՂՈՒՐՅԱՆ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

199. Աղմատի նալը. — Պատկեր. — 1897, գիրք Բ, էջ 257—273.

200. Գլուղի այրին [Պատմվածք]. — 1898, գիրք Բ, էջ 176—192.

201. Մենք կրակողներ [Պատմվածք]. — 1899, գիրք Ա, էջ 162—170.

ՄԱԼԽԱՍՅԱՆ ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ

202. Հորում-մորում. Պատկերներ իրական կյանքից. Գիրք 2-րդ, Թիֆլիս, 1903.

Գրախոս. — Մինաս Բերբերյան. — 1903, № 2, էջ 216—218.

Գրախոսի վարժիքով ժողովածույում տեղ գտած նյութերը զուրկ են գեղարվեստական արժեքից՝ դրանք իրական կյանքի շուտանկարներ են, կամ լրագրական թղթակցութիւններք.

203. Հօրական տուն. (Պատկեր իրական կյանքից). — 1905, № 8, էջ 6—19.

ՄԱԽԱՍ (Յես Հովհաննիսյան Արզար)

ՄԱՆՎԵԼՅԱՆ ԼԵՎՈՆ

204. Դեպի վեր. Դրամատիկական պոեմա [Խ. Արուսյանի մասին] — Ս. Պետերբուրգ, 1902.

Գրախոս.՝ — 1902, № 5, էջ 239—242.

«Ընդհանուր տպավորությունը լավ է, հանձնարարում ենք իբրև ընթերցանության գրքույկ» — գրել է գրախոսող հեղինակը.

ՄԱՆՎԵԼՅԱՆ Մ. [Միֆայել]

205. Էսփիզներ. — Բաքու, 1903.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ — Բրիչ. — 1903, № 6, էջ 243—244.

ՄԵԼԵՔ-ԱԴԱՄՅԱՆ ԼԵՎՈՆ

206. Ժ. Մասուն — Նապաստակ հեշանի վրեժխնդրությունը, կամ ինքդ քեզ օգնիր. Զրույց պատկերազարդ. Ֆրանսերենից փոխադրեց Լևոն Մելիք-Ադամյան. — Թիֆլիս, 1905.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1905, № 8, էջ 121.

ՄԿՐՏՋՅԱՆ Ա.

207. Ավո. (Նվեր պ. Հ. Զ.-ին). Պատկեր — 1897, գիրք Բ, էջ 242—256.

ՄՈՃՈՌՅԱՆ Պ. [Պետրոս]

208. Վշտի արցունքներ [Բանաստեղծ.] — 1900, գիրք Ա, էջ 240.

ՄՈՒՐԱՑԱՆ [Աստվածատուրյան Տեր-Հովհաննիսյան Գր.]

209. Անդրեաս Երեց. Պատմական վիպակ (1601—1617). — 1897, գիրք Ա, էջ 1—48, գիրք Բ, էջ 52—122, — 1898, գիրք Ա, էջ 60—144.

210. Նոյի ազդավր (Ճանապարհորդական զրույց) — 1899, գիրք Ա, էջ 1—50.

211. Պսակների քողովր (Զավեշտ) — 1899, գիրք Բ, էջ 102—135.

212. Անմեղ զրույցներ. I. Թե ինչո՞ւ իմ ստորագրությունը չընդունեցին. (Գավառացու օրագրից). — 1902, № 2, էջ 63—80.

213. Առաջալը. Վեպ. — 1902, № 3, էջ 5—41, № 4, էջ 5—43, № 5, էջ 5—52, № 6, էջ 5—94.

214. Անմեղ գրույցներ. II. Հատուկ թղթակիցը (Գավառացու օրագրից). — 1902, № 3, էջ 97—140.

215. Գրության փայլեր (Ուղեորի օրագրից). — 1903, № 2, էջ 97—121, № 3, էջ 168—196.

216. [Մուրացանի երկասիրությունները 10 հատորով. ներկայացված է յուրաքանչյուր հատորի բովանդակությունը]. — 1903, № 2, ներդիր կապույտ էջ.

217. [Հայտնում է, որ «Լուսան» հաջորդ համարից կսկսի Մուրացանի նոր պատմական վեպի՝ «Վահան գողթների» տպագրությունը]. — 1904, № 1, էջ 223.

Մուրացանը հանդես է եկել նաև Արշակ Կայծունի ծածկանունով. «Լուսայի» հաջորդ համարում վեպը լույս ըի տեսել. այդ մասին տե՛ս հանդեսի 1904 թվականի № 6-ի 152 էջի տողատակի ծանոթագրությունը.

218. [Հայտնում է, որ Մուրացանի վատառողջության պատճառով ժամանակավորապես հետաձգվում է նրա «Վահան գողթների» պատմավեպի տպագրությունը]. — 1904, № 2, էջ 261.

219. Ինչպես էին մեռնում [Սասունի քաղերին նվիրված չափածո խոսք]. — 1907, № 3—4, էջ 3—16.

Բանաստեղծությունը գրված է Թիֆլիսում՝ 1895-ին.

220. Մուրացան [Մահախոսական]. — 1908, № 3—4, չհամարակալված էջ.

221. Գառնան ծաղիկներ [Բանաստեղծ.]. — 1908, № 3—4, էջ 3—4.

222. Պատկեր [Բանաստեղծ.]. — 1909, № 1, էջ 12—13.

Հանդեսի նույն համարի չհամարակալված էջում՝ տիտղոսաթերթից հետո զետեղված է Մուրացանի դիմանկարը.

223. Մուրացան (1854—1908) [Մահախոսական]. — Ստորագր.՝ Լ. Լ. Լ. — 1909, № 1, էջ 57—61.

224. [«Հանդես ամենօրյա»-ում Լ. Լ. Լ.-ի Մուրացանի մասին գրած հոդվածի արտատպության մասին «Լուսայում»]. — 1909, № 1, էջ 72.

225. Խմբագրությունից [Խնդրում է «Ռազմավեպի» խմբագրությանը ետ ուղարկել հանգուցյալ Մուրացանի ընդարձակ հոդվածը, որ բազմիցս խնդրել էր ինքը հեղինակը կենդանության օրոք]։ — 1909, № 1, էջ 74.

Տե՛ս № 115 նկարագրությունը.

226. Իմ երկերի քննադատության առթիվ. — 1909, № 4, էջ 56—61.

Մուրացանը պատասխանել է «Ռազմավեպի» 1909 թ. հունվարյան համարում տպագրված Լեոի «Ռուսահայ վիպագրություն» խորագիրը կրող՝ «կուսակցական ոգով» ու «կրքերի մղմամբ» հայհոյանքներով լեցուն հոդվածին. (տե՛ս 61 էջի տողատակի ծանոթագրությունը)։

Մուրացանի պատասխանը ուղարկված է եղել «Ռազմավեպին», նրանք այն չեն տպագրել, «Լուսայի» խմբագրությունը հետ է պահանջել այն և տպագրել.

227. [Մուրացանի երկերի տպագրության համար կազմված մասնաժողովի ցրման մասին]։ — 1909, № 4, էջ 72.

228. Մուրացանի ինքնակենսագրությունը (Ուղղված պ. Մինաս Բերբերյանին). — 1909, № 10, էջ 3—11.

229. Աղանյառ Գյուտ ա. ք. — Նրկու սարսափների պատասխան. — 1910, № 7—8, էջ 78—89.

Ընթացիկ տարվա «Հորիզոնի» № 122-ում «Մուրացանի ժառանգներ» ստորագրությամբ մի նամակ է տպագրվել, որ վերաբերել է Մուրացանի հեղինակած «Ռուզանը» և նրա քննադատները պոլեմիկական գրվածքի տպագրությանը։ Անվանի վիպասանի ժառանգները մեղադրել են ա. ք. Գյուտ Աղանյանին ու Տ. Նազարյանին, այն բանում, որ նրանք առանց նախօրոք իրենց հետ համաձայնեցնելու, տպագրության են հանձնել իրենց հոր տկար ժամանակ գրած գրական արտադրանքը։

Այստեղ զետեղված են գրողի որդիների գրած «Ցավալի և ծանր սխալ» խորագրով նամակը, Տ. Նազարյանի «Ցավալի և ծանր սխալի մասին» վերնագրով պատասխան նամակը և Մուրացանի «Ռուզանը» և նրա քննադատները։ Վերջում Գյուտ Աղանյանը ներկայացրել է Մուրացանի երկերի տպագրության համար ծախսված գումարի շափը.

ՆԱԶԱՐՅԱՆ ԷՄԱՆՈՒԵԼ ԲԱՏԱՆԱ

230. Ոտանավորներ (Երեխաների համար) — Մոսկվա, 1903.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիշ. — 1903, № 1, էջ 232—236.

Գրախոսվող գրքի առիթով հեղինակը խոսել է նաև ժամանակի հայ մանկական գրականության վիճակի մասին.

231. [Լույս է տեսել էմանուել քահանայի «Ոտանավորներ»-ը]. — 1902, № 6, էջ 309. (Հայտարարություններ).

232. [Էմանուել քահանա Նազարյանցի նոր գրքերը 2 անուն] ձեռք բերելու համար դիմել...]. — 1904, № 3, էջ 252. (Հայտարարություններ).

ՆԱԶԱՐՅԱՆ ՍՏԵՓԱՆՈՍ

233. 2. Ձերեկյանցի նամակը Մաթեոս կաթողիկոսին. — 1896, գիրք Ա, էջ 326—329.

Գրաբարով գրված նամակը վերաբերում է «Հյուսիսսփայլում» Ստ. Նազարյանի այն նյութերին, որտեղ հեղինակը առաջ է քաշել հայ եկեղեցու կյանքում բարենորոգումներ մտցնելու հարցերը։ Կաթողիկոսին ուղղված նամակը կրում է՝ 1860 թ. դեկտ. 26.

234. Ս. Նազարյանցի նամակը Մաթեոս կաթողիկոսին — 1896, գիրք Ա, էջ 329—333.

Հեղինակը ընդդիմախոսում է ու պաշտպանում իրեն «Հյուսիսսփայլի» հասցեին արված ամբաստանությունից. (Տե՛ս նախորդ նկարագրությունը).

235. Նազարյան Ս. — նամակներ. — 1896, գիրք Բ, էջ 336—339.

«Ս. Պետրբուրգի հայոց հոգևոր կառավարության քարտուղար Ա. Սահառունին հաճեցավ մեր տրամադրության հանձնել հանգուցյալ պրոֆեսոր Ս. Նազարյանի նամակների մի շարք, ուղղված տեղվույն հայ հովիվ հանգուցյալ Եփրեմ վարդապետ Աթուռյանին, բոլորն էլ գրած մաքուր գրաբար լեզվով։ Այդ նամակներից երկուսը զետեղում ենք «Լուսավիթ» այս գրքում, մնացածներն էլ հետզհետե կհրատարակվեն հետևյալ գրքերի մեջ» — կարդում ենք նյութի սկզբում.

236. Ս. Նազարյանի նամակները. — 1897, գիրք Ա, էջ 321—322.

Նամակը հասցեագրված է Կազան, հայ հոգևորական Եփրեմին, ուր խոսվում է Ս. Նազարյանի աշխատասիրած հայերեն լեզվի տեսությանը վերաբերող գրքի տպագրության մասին:

237. Ս. Նազարյանի նամակներ — 1897, գիրք Բ, էջ 337—339.

Նամակը գրված է 1843 թ. մայիսի 19-ին Կազանում՝ հասցեագրված իր բարեկամ ոմեն Վրդապետին հոր Եփրեմին:

238. Ս. Նազարյանի նամակներ — 1898, գիրք Ա, էջ 268—271.

Նամակն ուղարկել է Կազանից 1843 թ. դեկտեմբերի 31-ին Եփրեմ վարդապետին:

239. Ս. Նազարյանի նամակներ — 1898, գիրք Բ, էջ 252—253.

Ներկայացված երկու նամակները գրված 1844 թ. նոյեմբերի 2-ին և 1845 թ. փետրվարին հասցեագրված են Եփրեմ վարդապետին:

240. Ս. Նազարյանի նամակներ — 1899, գիրք Ա, էջ 224—230.

Ներկայացված են երեք նամակ, գրված 1846 թ. նոյեմբերի 26-ին, 1849 թ. հուլիսի 29-ին և 1850 թ. սեպտեմբերի 10-ին՝ Եփրեմ վարդապետ Սաֆարյանին:

241. Ս. Նազարյանի նամակներ — 1899, գիրք Բ, էջ.

Զորս տարի շարունակ լուծալի էջերում անընդմեջ տպագրված Ստ. Նազարյանի նամակները, ինչպես նաև դրանցից ներկա շորսը հասցեագրված են Ս. Պետերբուրգի հաշորդ Եփրեմ վարդապետ Ալթունյանին:

264 էջի տողատակում խմբագրության ծանոթագրությունը համառոտ կենսագրական տեղեկություններ է հաղորդում նրա մասին: Վերջին նամակը կրում է Ա. Դ. ստորագրությունը 273 էջի ստղատակի ծանոթագրության մեջ կարդում ենք ՍՍ. Նազարյանի ինքնաձեռագիր այս նամակի տակ յուր իսկ ձեռքով ստորագրված է այդ երկու տառերը, որ անշուշտ մի պայմանական ստորագրություն է:

242. Ստեփանոս Նազարյանի նամակները [Երեքը հասցեագրված են Հովհաննես Մկրտչյան Սայաթյանցին, մեկը Հովսեփ Իզմիրլյանին] — 1900, գիրք Բ, էջ 347—355.

243. Ս. Նազարյանի նամակները. — 1901, գիրք Ա, էջ 317—324.

Հրապարակված երկու նամակներից առաջինը հասցեագրված է Հովհաննես Սյաթյանցին, երկրորդը Հովհաննես Միրզաբեկյանին.

244. Ս. Նազարյանի նամակները — 1901, գիրք Բ, էջ 449—460.

Ներկայացված չորս նամակներն էլ հասցեագրված են Հովհաննես Սյաթյանցին.

245. Աղանյան Գյուտ — Մի բացատրություն. — 1901, գիրք Բ, էջ 480—483.

Խոսքը վերաբերում է «Լուսավում» պարբերաբար տպագրված Ստ. Նազարյանի նամակներին.

246. Ս. Նազարյանի նամակները — 1902, № 4, էջ 216—220. Թվով երեք նամակները հասցեագրված են Գրիգոր Սալտիկյանին.

247. Ս. Նազարյանի նամակները — 1902, № 5, էջ 209—211. Ներկայացված երկու նամակներն էլ դարձյալ հասցեագրված են Գրիգոր Սալտիկյանին.

248. Ս. Նազարյանի նամակները — 1902, № 6, էջ 253—254. Նամակը հասցեագրված է Մոսկվա՝ Հովհաննես Միրզաբեկյանին.

249. Խադունի — Ազգերնիս կառաջադիմե կոր (Նամակ խմբագրության). — 1902, № 6, էջ 290—295.

Նամակը վերաբերում է Լեոի «Ստեփանոս Նազարյան» մենագրությանը: Նամակագիրը գրել է «Կարդացիք և շմտնելով մանրամասնությունների մեջ, կուզեինք մի քանի խոսք ասել մեր ստացած տպավորությունների և մեր մեջ զարթեցրած խոհերի մասին»:

Ստեփանոս Նազարյանի մասին տե՛ս նաև № 1236 նկարագրությունը.

ՆԱԼԻԱՆԴՅԱՆ ՄԻՔԱՅԵԼ

250. Մ. Նալբանդյանի մի նամակ [Գրված Սիմֆերոպոլից 1851 թ. սեպտեմբերի 5-ին՝ հասցեագրված Եփրեմ վարդապետ Ալթունյանին: Հանձնարարական նամակ է Ռ. Պատկանյանին վերաբերող, որ այն ժամանակ եղել է Լազարյան ճեմարանի աշակերտ] . — 1897, գիրք Բ, էջ 335—336:

336 էջում տպագրված է նաև Ռ. Պատկանյանի հոր՝ Գարրիել քահանա Պատկանյանի նամակը դարձյալ հասցեագրված Եփրեմ վարդապետ Ալթունյանին, ուսանող որդու խնդրով.

251. Մատենագրական նորություններ [Նրվանդ Շահազիզը Նոր-Նախիջևանից հայտնել է, որ գտնվել է Միքայել Նալբանդյանի մինչ այդ կորսված «Աղցմիթը»]։ — 1900, գիրք Ա, էջ 353.

252. Նամակ խմբագրության. — 1901, գիրք Ա, էջ 283—285 (285—290). — Ստորագր.՝ Պ. Ս.

Նամակագիրը դիմել է «Լումայի» խմբագրությանը հրատարակելու համար այն երկու նորահայտ նամակները, որոնք Հարություն Սուզանաճյանը գտել է իր քահանա հոր թղթերում։

Նամակներից առաջինը Ստեփանոս Նազարյանի Աստրախանի թեմի առաջնորդ Բարսեղ արքեպիսկոպոսին ուղարկածն է, իսկ երկրորդ անստորագիր ու անհասցե «թաքուն» վերնագիրը կրող նամակը վերաբերում է Միքայել Նալբանդյանի կալանավորմանը։

285—290 էջերում ներկայացված են հիշատակված այդ երկու նամակների բնագրերը։

253. Բերբերյան Մինաս — Նոր Նյութեր Միքայել Նալբանդյանի կենսագրության համար. — Երգիծաբանական ոտանավոր. — Նամակ Կալկաթայից. — Քարտեզ հրատարակելու հարցը. — Ինչպես են տարածում հայերեն գրքերը. — Մ. Նալբանդյանի հիվանդությունը և բժիշկ Սուլթանշահի տված վկայականը. — 1902, № 2, էջ 163—174.

254. Շահազիզ Երվանդ — Միքայել Նալբանդյանը Ս. Պետերբուրգում (1862—1865). — 1902, № 4, էջ 113—183.

Մասնի Բաբաջանի Նոր-Նախիջևանի օգտին կտակած գումարը Բերելու համար Հնդկաստան կատարած ճանապարհորդությունից հետո, 1862 թ. Նալբանդյանը վերադառնում է Պետերբուրգ. մի քանի օր այնտեղ մնալուց հետո գալիս է Նոր-Նախիջևան, սակայն կալանավորվում է ու վերադարձվում մայրաքաղաք։ Հոգվածում ամենայն մանրամասնությամբ պատմված է նրա բանտարկության հանգամանքները.

255. Մ. Նալբանդյանի երկերի տպագրությունը (Նոր-Նախիջևանից հաղորդել են, որ տեղի Հայոց բարեգործական ընկերությունը որոշել է առանձին գրքով հրատարակել մեծանուն հրապարա-

կախոս-բանաստեղծի բոլոր երկասիրութիւնները] — 1902, № 5, էջ 266.

256. Բերբերյան Մինաս — Միքայիլ Նալբանդյանի երկերի հրատարակության սեփականատերերը. — 1903, № 2, էջ 92—93.

257. Շահագիգ Երվանդ — Խորեն արքեպիսկոպոս Գալֆայանը և Նալբանդյանի «Աղցմիքը». — 1903, № 2, էջ 139—152, № 3, էջ 45—81, № 4, էջ 59—83, № 5, էջ 101—148, № 6, էջ 102—148.

258. [Նալբանդյան Միքայիլ] — Ասվում է լավելու համար — 1903, № 6, էջ 24—34.

24 էջի տողատակում խմբագրութունը գրել է Վ. Նալբանդյանի այս աշխատության բնագիրը ուղարկել է մեզ մեր աշխատակից պ. Երվանդ Շահագիգը, որ ստացել է հանգուցյալի քրոջ որդի պ. Հովհաննես Խաչատրյանից».

259. Աղցմիգ. — 1904, № 1, 1-ին «Հավելված», էջ Ա.—ԺԹ.

260. Շահագիգ Երվանդ — Միքայիլ Նալբանդյանցը Հնդկաստանում. — 1904, № 2, էջ 141—158, № 3, էջ 72—94, № 4, էջ 101—123, № 5, էջ 46—77.

Նյութի շարադրման ու տպագրության հանգամանքների մասին տե՛ս 141 էջի տողատակի ծանոթագրութիւնը.

261. Նոր-Նախիջևանից [Հաղորդում են, որ լույս է տեսնելու Միքայիլ Նալբանդյանի երկերը երկու հատորով]. — 1904, № 2, էջ 258.

262. Աղցմիգ [Երվանդ Շահագիգը խմբագրությանն է ուղարկել Նալբանդյանի «Աղցմիքի» տպարանում կորցրած կտորը, որ գետնից է 259 էջում՝ «Ոչ հանից արտաքս» վերնագրի տակ]. — 1904, № 2, էջ 259.

Տե՛ս նաև № № 257 և 259 նկարագրութիւնները.

263. Լյուդովիկոս Նապոլեոն Բոնապարտե. — 1904, № 3, էջ 122—127.

122 էջի տողատակի ծանոթագրութիւնում խմբագրութունը գրել է. «Մ. Նալբանդյանի այս անտիպ ձեռագիրը մենք ստացանք մեր աշխատակից Երվանդ Շահագիգից, որ հանգուցյալ հրապարակախոսի այլ ձեռագրերի հետ ստացել էր նորա քրոջ որդի Հովհաննես Խաչատրյանը».

264. Մտածութիւն [Բանաստեղծ.] — 1904, № 3, էջ 146—147. — Ստորագր. Մ. Ն.

146 էջի տողատակի ծանոթագրութիւնում ասված է, որ բանաստեղծութիւնը ստացել են Արգար Հովհաննիսյանի որդուց՝ Ռուբենից և ամենայն հավանականությամբ պատկանում է հրապարակախոս Միքայել Նալբանդյանի գրչին.

265. Ս. Նազարյանի նամակը Մ. Նալբանդյանին (Հաղորդեց Ծ. Շահազիզ). — 1904, № 6, էջ 167—169.

169 էջի տողատակում Շահազիզը գրել է, որ ներկա նամակը ստացել է Նալբանդյանի քրոջ որդի Հովհաննես Խաչատրյանից: Նամակը ցույց է տալիս երկու գործիչների սերտ բարեկամութիւնը և համագործակցութիւնը.

266. Շահազիզ Երվանդ — Նալբանդյանցի նորագյուտ հնագույն նամակների առթիւ. — 1905, № 1, էջ 79—92, № 2, էջ 93—115.

79 էջի տողատակի ծանոթագրութիւնից տեղեկանում ենք, որ ներկայացված երկու նամակներն ու դրանց վերաբերող թղթերն ու կոնդակները, որոնք կազմում են ներկա հոդվածի նյութը, ստացել են Դավիթ Խոշոյանից.

Ն. ՀԱՐՈ (Տե՛ս Տեր-Հաճութիւնյան Նիկողայոս).

ՆԱՀԱՊԵՏ ՔՈՒՉԱԿ

267. Թադևոսյան Հովնաճեն — Քուլակ Նահապետի երգերը (նվեր պ. Մ. Արեղյանին) — Գլուխ Ա — 1902, № 3, էջ 257—259. Գլուխ Բ — № 4, էջ 208—215. Գլուխ ԳԴ — № 5, էջ 165—183.

Բովանդ.՝ Գլուխ Ա — Քուլակ Նահապետը. — Նրա պարապմունքը և բնավորութիւնը. — Քուլակ անունը—Նահապետի թոռն-թոռ Քուլակը. Գլուխ Բ — Նահապետի գաղափարները և զգացմունքները. — Կնոջ սերը նրա երգերում և նրա յարը. — Ս. գրքից արած պատմութիւնները. — Նահապետի խրատները. — Ժամանակակից կյանքի նկարագրի բացակայութիւնը Նահապետի երգերում.

Գլուխ Գ — Պապ Քուլակի և թոռ Քուլակի մյուս երգերը. — Նահապետի երգերի գեղարվեստական կազմութիւնը. — Լեզուն և ոճը. — Բանաստեղծական պատկերները. — Նահապետի լեզվին

հատուկ բառերը. — Հայերեն և անտուրի կոչված տաղաչափությունը և Նահապետի երգերի չափը.

Գլուխ Դ — Նահապետի երգերի նմանությունը Վանա և Ակնա այժմյան ժողովրդական երգերի հետ և այդ նմանության հետեւանքը.

268. Նահապետ Քուշակի Դիվանը — Սիրո երգեր, խրատական և այլաբանական երգեր, Պանդուխտի երգեր. Քննական ուսումնասիրությամբ մը. Հրատարակեց Արշակ Չոպանյանը. — Փարիզ, 1902.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Շ. — 1903, № 2, էջ 213—216.

Գրախոսը ողջունում է Չոպանյանի՝ հայ պոեզիան աշխարհին ծանոթացնելու ջանքերը, Հնդհանուր գծերով վերլուծված են անվանի բանաստեղծի գործերը.

269. Սիրո երգիչ Ն. Քուշակի երգերը. — Մշակեց Գևորգ Ասատուր. — Թիֆլիս, 1905.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ — 1905, № 2, էջ 123—126.

ՆԱՐ-ԴՈՍ (Հովհաննիսյան Միքայել)

270. Տանտիրոջս աղջիկը. Վիպակ. Թիֆլիս, 1902.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Շ. — 1903, № 1, էջ 238—239.

271. Նորածին Մանուկը. [Պատմվածք]. Վաղարշապատ, 1904.

Գրախոս. — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1905, № 1, էջ 129—131.

ՆԱՐՊԵՅ ԽՈՐԵՆ (Գալֆայան Խորեն)

272. Շանագիզ Երվանդ — Խորեն Նարպեյի նամակները. — 1905, № 5, էջ 110—114, № 6—7, էջ 109—112.

«Տպագրության տալով Խորեն Նարպեյի այս մի քանի նամակը, մենք սրանով նպատակ ունինք ներկայացնելու մեր ընթերցողներին հետաքրքրական վավերաթղթեր, որոնք մի կողմից հաստատում են մեր «Խորեն արքայիսկոպոս Գալֆայանը» ընդարձակ ուսումնասիրության մեջ արտահայտած կարծիքները նրա մասին, մյուս կողմից էլ հաղորդում են խորանոր լրացուցիչ ու շահեկան տեղեկություններ հանգուցյալի վերաբերյալ:

Այդ նամակներից մեր ընթերցողները կարող են հավաստիանալ հանգուցյալի գրաբար գրելու ճապաղ և արվեստական ոճի ու

ձևի մասին և նրա դեպի աշխարհիս մեծամեծները ու զորեղներն ունեցած շողոքորթության հասնող վերաբերմունքի և սալոնական-բաղաճավարական հարաբերության մասին այդպիսիների հետո:

Տե՛ս նաև ներկա մատենագիտության № 257 նկարագրությանը:

ՆԵՐՍԵՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ

273. Տ. Ս. Ներսես Շնորհալի — Ստորագր.՝ Քենասեր. — 1906, № 7—8, էջ 153—168.

Ուսումնասիրությունը հարուստ է Շնորհալուն վերաբերող կենսագրական տեղեկություններով: Հեղինակը փորձել է վեր հանել նրա հոգևոր գործունեության պատկերը:

ՇԱՀԱՋԻՋ ՍՄԲԱՏ (Շահագիգյան)

274. Բերբերյան Մինաս — Սմբատ Շահագիգ (էտյուդ) — նվեր պ. Ս—Ա-ի 35-ամյա հոբելյանին

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1902, № 3, էջ 299—301.

275. Веселовский Юрий — Армянский поэт Смба́т Шаха-низ. — Критический этюд. — Москва, 1902.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Շ. — 1903, № 1, էջ 240.

276. Օգեեցեի. — [Բանաստեղծ.]. — 1908, № 1, էջ 3.

277. [Ծանուցում է Սմբատ Շահագիգի մահը, ցավակցում խմբագրության անունից]. — 1908, № 1, էջ 86—87.

ՇԱՀՆԱՋԱՐՅԱՆ ԱՐՇԱԿ

278. Խավար աշխարհում — (Պատմվածքներ). — Երևան, 1910.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Ֆ—Մ. — 1910, № 7—8, էջ 90—91.

ՇԱՀՐԻԱՐ (Առաքելյան Համբարձում)

279. Զեռից Քուլան. Վեպ Պարսկաստանի կյանքից. — Թիֆ-լիս, 1902.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Զ. — 1903, № 1, էջ 237—238.

ՇԱՎԱՐՇ Շ. (Արապյան Մ.)

280. Բերբերյան Մինաս — Պոլսահայ գրականությունից՝ Շ. Շավարշ. — 1904, № 6, էջ 101—102.

Հեղինակը համակրանքով է խոսում Շ. Շավարշի «Պոլսական ամուսնություններ» պատմվածքի մասին: Շավարշը 25 տարեկան մանչևսուրջի վաճառական է: 101 էջում բացված է նրա ծածկանունը.

ՇԵՐԱՄ (Տալյան Գրիգոր)

281. Սիրո զոհեր. Պոեմա ամառանոցային կյանքից. — Բաքու, 1904.

Դրախոս. — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1905, № 4, էջ 109—110.

ՇԻՐՎԱՆՋԱԿԻ (Մովսիսյան Ալեքսանդր)

282. Վարդան Ահուրմյան. Վեպ. — 1902, № 1, էջ 1—55, № 2, էջ 6—45. Վերջ առաջին մասի).

283. Հավատարիմ ընկերներ (Պատմվածք.). — 1903, № 1, էջ 5—38.

284. Ունե՞ր իրավունք. Դրամա 4 գործողությամբ. — 1903, № 2, էջ 5—46, № 3, էջ 5—24, № 4, էջ 35—52.

285. Մամուլի տեսություն [«Մշակ»-ի անվայել վերաբերմունքը Շիրվանզադեի նկատմամբ: «Бакинские известия» և «Каспий» թերթերը նրա վարմունքը որակել են «նախանձոտ», «ստոր» և «կեղտոտ» բառերով]. — 1903, № 2, էջ 222—225.

286. [Շիրվանզադե] — Իմ բացատրությունը. [Շիրվանզադեն պարզաբանում է իր «Ունե՞ր իրավունք» պիեսի ստեղծման ու բեմադրման մանրամասները]. — 1903, № 2, էջ 244—252.

287. [Մամուլին է հանձնված Շիրվանզադեի երկերի բազմահատոր ժողովածուն ներկայացված է հատորների բովանդակությունը]. — 1903, № 2, էջ 259—260. (Հայտարարություններ).

288. [Շիրվանզադեի երկերի առաջին հատորը լույս տեսնելու և 2-ր մամուլի տակ լինելու մասին]. — 1903, № 3, էջ 278. (Հայտարարություններ).

289. [Շիրվանզադեի երկերի 3-րդ հատորի («Արսեն Դիմաքսյան») լույս տեսնելու և այն ձեռք բերելու պայմանների մասին]. — 1904, № 1, էջ 237—238. (Հայտարարություններ).

290. Գաղափարի գեղին. էսքիզ. — 1904, № 6, էջ 5—22.

291. Պատվի համար. Դրամա շորս արարվածով. — 1905, № 1, էջ 10—37, № 2, էջ 5—32, № 3, էջ 13—30, № 4, էջ 5—25.

292. [«Մշակը» առաջարկում է տոնել Շիրվանզադեի գրական գործունեության 25-ամյա հոբելյանը]։ — 1908, № 1, էջ 89.

293. [Շիրվանզադեի հոբելյանի մասին]։ — 1910, № 2, էջ 80.

294. Շիրվանզադե (Ալեքսանդր Մովսիսյան)։ Կենսագրական ակնարկ։ — Մանկություն։ — Պատանեկություն։ — Երիտասարդություն։ — Ստորագր.՝ Հայ։ — 1910, № 7—8, էջ 64—77.

Կենսագրականից տեղեկանում ենք, որ անվանի դրամատուրգ Ալեքսանդր Արեւլյանն ու նրա եղբայր՝ դերասան Հովհաննես Արեւլյանը Շիրվանզադեի մորաքրոջ տղաներն են.

295. [Փարիզից Թիֆլիս վերադարձավ Շիրվանզադեն. «Առամայի» առաջիկա համարում կսկսվի նրա «Ավերակների վրա» դրամայի տպագրությունը]։ — 1910, № 7—8, էջ 95.

296. [Շիրվանզադեի գրական գործունեության 25-ամյա հոբելյանը տոնելու մասին] — 1910, № 9—10, էջ 92.

297. [Շիրվանզադեի լուսանկարը զետեղված է «Առամայի» 1911 թ. № 1—2-ում՝ 24 էջից հետո]։

298. Ավերակների վրա. (Դրամա չորս արարվածով և հինգ պատկերով. — 1911, № 1—2, էջ 25—52. (Վերջ առաջին արարվածի)։

299. Շիրվանզադեի հոբելյանը [«Առամայի» խմբագրության կողմից հոբելյարին շնորհավորել է Վարդգես Աղանյանը]։ — 1911, № 1—2, էջ 119.

ՇՈՒՆՈՒՅԱՆ Տ.

300. Այս տարին էլ եկավ, անցավ... [Բանաստեղծ.]։ — 1906, № 2, էջ 68.

301. Ընկերիս. [Բանաստեղծ.]։ — 1906, № 4, էջ 88.

302. Այս մեր շաբաթանջ շաբաթ օրերում [Բանաստեղծ.]։ — 1906, № 4, էջ 69.

303. Հեռու է լույսը... [Բանաստեղծ.]։ — 1906, № 5—6, էջ 42.

304. Կանաչ պարտեզի գով ստվերներում... [Բանաստեղծ.]։ — 1906, № 7—8, էջ 46.

ՇՎՈՏ Մ. Տ. (Արամյան Հմայակ)

305. Քյուրդ բեկ (Գծեր հայ-թրդական կյանքեն). Երկրորդ տպագրություն Ս. Պետերբուրգ, 1904. Բ. Քյուրդ բեկ. Բ հատորիկ. Արամյ.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1905, № 6—7, էջ 142—143.

306. Հնչակ. (Զատկական նվեր Տ-ցի գաղթականներին). — Ս. Պետերբուրգ, 1905.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1905, № 9—10, էջ 142—143.

ՉՈՒՐԱՐ Գ.

307. Մովի ափին — [Պատմվածք] — 1902, № 3, էջ 42—47.

308. Շամիրամ — (Պատկեր). — 1908, № 1, էջ 8—19.

ՊԱԼԱՍԱՆՅԱՆ ՍՏԵՓԱՆՈՍ

309. Հարությունյան Իս. — Ստեփանոս Պալասանյան. (Մի քանի խոսք նրա կյանքի և գրականական ուղղության մասին). — 1896, գիրք Ա, էջ 27—57.

Համառոտակի ներկայացված է անվանի լեզվագետ, պատմաբան ու գրականագետ Ս. Պալասանյանի կյանքն ու գրական-մանկավարժական գործունեությունը, Հեղինակը վերլուծության է ենթարկել անվանի գիտնականի աշխատությունները, որոնք լույս են տեսել ժամանակի պարբերական մամուլում և առանձին գրքերով) «Ընդհանուր տեսություն արևելյան նոր գրավոր լեզվի հայոց» 1870 թ., «Ֆրանսերենի ձեռնարկ» 1865 թ., հայ գրականության պատմության մի ձեռնարկ, որ թերի է մնացել, «Հայոց պատմություն» 1889 թ.):

Հեղինակը հիշատակության արժանի է համարել հայ կյանքի ամենաբազմազան հարցերին նվիրված նրա ուսումնասիրությունները, որոնք լույս են տեսել հիմնականում Արգար Հովհաննիսյանի «Փորձ»-ում:

Հոգվածն սկսվում է Գ. Բարխուդարյանի քառատող բնագանով.

Տե՛ս № 90 նկարագրությունը.

41 էջում տպագրված է Ռ. Պատկանյանի 1883 թ. գրած «Հայ վարժապետ» խորագրով բանաստեղծությունը, որ հեղինակը նվի-

րել է Ստ. Պալասանյանի 25-ամյա հոբելյանին. (Տե՛ս հաջորդ նկարագրությունը).

Առանձնակի արժեք են ներկայացնում ուսումնասիրության էջերի տողատակերում գրած հեղինակի ծանոթագրությունները Փարիզի Մուրադ-Ռաֆայելյան դպրոցի հիմնադրման հանգամանքների ու այլ հարցերի մասին.

310. Պատկանյան Ռ. — Հայ վարժապետ (Ս. Պալասանյանի 25-ամյա հոբելյանի). [Բանաստեղծ.]. — 1896, գիրք Ա, էջ 41.

Ներկա բանաստեղծությունը «Լուսալի» 1896 թ. Ա գրքի ընդհանուր բովանդակության մեջ չի արտահայտված՝ Իս. Հարությունյանը այն որպես մեջբերում ղետեղել է Ստ. Պալասանյանին նվիրած հոդվածում.

ՊԱՏԿԱՆՅԱՆ ՌԱՖԱԵԼ (Գամառ-Փաթիպա)

311. Մառիամ (Հեքիաթ). [Զափածո] — 1901, Գիրք Ա, էջ 3—12. — Ստորագր.՝ Գամառ-Փաթիպա.

12 էջի տողատակում Ե. Շահազիզը գրել է, որ Պատկանյանի ներկա ոտանավորը հանված է հանգուցյալ բանաստեղծի ձեռագիր տետրակից. այն հանդեսի խմբագրությանն է տրամադրել Գրիգոր Զախուշյանը.

312. Անիի առումը. [Դրամատիկական]. — 1901, Գիրք Բ, էջ 1—62 [64]. — Ստորագր.՝ Գամառ-Փաթիպա.

62—64 էջերում տպագրված բացատրությունից պարզվում է, որ Նյութր տպագրության է պատրաստել Երվանդ Շահազիզը, որտեղ համառոտակի շարադրված են Պատկանյանի ներկա գործի մասին առաջինին հայտնի արժեքավոր տեղեկություններ.

313. Գամառ-Փաթիպայի արձանը [Հայտնել են, որ արձանի բացումը տեղի է ունենալու ընթացիկ տարվա սեպտեմբերի 23-ին Նոր-Նախիջևանի Ս. Խաչ վանքում]. — 1901, Գիրք Բ, էջ 485.

314. Հայ երիտասարդ [Բանաստեղծ.] — 1903, № 5, էջ Ա—Բ՝ համարի «Բովանդակություն»-ից հետո.

315. Գյանջեցյան Ա. — Գամառ-Փաթիպայի «Մեզանից շատ առաջը». 1904, № 1, էջ 111—117.

Կոնկրետ օրինակների հիմքի վրա քննարկված է Պատկանյանի կրած գրական ազդեցությունների հարցը, որով ժամանակին զբաղվել է Եղիշե Մաղաթյանը և «Ազգի երգիչը» հոդվածով հանդես է

ևկել Արասխանյանի «Մուրճ»-ում. Տե՛ս «Մուրճի» մատենագիտության № 1266 նկարագրությունը.

316. Նոր Նախիջևանից [Հաղորդում են, որ շուտով լույս է տեսնելու Ռ. Պատկանյանի Երկերի 3-րդ հատորը]. — 1904, № 2, էջ 257—258.

317. [Լույս է տեսել Ռաֆայել Պատկանյանի Երկերի 3-րդ հատորը]. — 1904, № 5, էջ 224, № 6, էջ 269. (Հայտարարություններ).

318. Պատկանյան Ռ. — Երկասիրություններ. Հատոր 3-րդ.

Գրախոս.՝ — Ենգիրարյան Գարեգին. 1904, № 6, էջ 198—207.

Համառոտակի վերլուծված են հատորյակում տեղ գտած նյութերն ըստ բաժինների.

Ռ. Պատկանյանի մասին տե՛ս նաև ներկա մատենագիտության № 1236 նկարագրությունը.

ՊԱՐՈՆՅԱՆ ՀԱՆՈՐ

319. Քահանա մը որ շկշտանար. — 1897, գիրք Ա, էջ 326—328.

Արտատպված է «Քատրոնի» 1875 թ. № 135-ից.

320. Սիրո միջնորդները. — 1899, գիրք Ա, էջ 301—321.

Արտատպված է «Խիկարի» 1884 թ. № 2—3-ից.

321. [Լումայի» խմբագրությունը ձեռնարկել է Հ. Պարոնյանի «Ծիծաղ» և «Արևելյան ատամնաբույժ» գործերի հրատարակությանը. ծանոթացնում է դրանց ձեռք բերման պայմաններին]. — 1899, գիրք Ա, էջ 325. (Հայտարարություններ).

322. Առանց միջնորդի փեսացու գտնել. — 1899, գիրք Բ, էջ 351—359.

Արտատպված է «Խիկարի» 1887 թ. մարտյան համարից.

323. [Լույս է տեսել Հ. Պարոնյանի «Ծիծաղ», «Արևելյան ատամնաբույժ» և «Քաղաքավարության վնասները». տրված են դրանց ձեռք բերման պայմանները]. — 1899, գիրք Բ, էջ 367: — 1900, գիրք Ա, էջ 366: — 1901, գիրք Ա, էջ 359, գիրք Բ, էջ 488.

324. Քիչ մալ անուշեղեն. — 1900, գիրք Ա, էջ 354—357.

Արտատպված է «Խիկարից».

325. [Հակոբ Պարոնյանի «Ծիծաղ» և «Արևելյան ատամնաբույժ» գործերը լույս տեսնելու մասին: Հայտնում է, որ մամուլի

տակ է նրա «Քաղաքավարության վնասները»]. — 1900, գիրք Բ, էջ 383. (Հայտարարություններ).

326. [Հակոբ Պառույթյանի դիմանկարը զետեղված է հանդեսի 1909 թ. № 12-ի տիտղոսաթերթից հետո].

327. Նոր տարի. — 1909, № 12, էջ 3—6.

ՊԵՇԻԿԱՇԼՅԱՆ ՄԿՐՏԻՉ

328. Զոպանյան Արշակ. — Պեշիկթաշլյան և թատրոնը հայոց մեջ. — 1906, № 7—8, էջ 5—45.

Համառոտակի ներկայացված է անվանի բանաստեղծի թատերական գործությունը և նրա դերը արևմտահայ թատրոնի ստեղծման մեջ.

ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

329. Երանի Էս ինչպես կայծակ... [Բանաստեղծ.]. — 1909, № 1, էջ 37.

330. Երզնի. [Բանաստեղծ.]. — 1909, № 2, էջ 3.

331. Միայնության խոհեր. [Բանաստեղծ.]. — 1909, № 3, էջ 3.

332. Սգավոր գեղը. [Բանաստեղծ.]. — 1909, № 4, էջ 7.

333. Լուս երկնքում աստղերը հեզ... — Ամբոխի կուռքը ջախջախել կուզեմ. [Բանաստեղծ.]. — 1909, № 5, էջ 11.

334. Կռվել եմ ուզում... — Սարերի միգապատ, անժպիտ կատարին... [Բանաստեղծություններ]. — 1909, № 7—8, էջ 20.

335. Բլբուլ. — Թող ձոնեմ իմ սրտի ժաղկունքից նորարույս... [Բանաստեղծություններ]. — 1909, № 9, էջ 19.

336. Երկու ընկեր. — Միայն մի ժպիտ. [Բանաստեղծություններ]. — 1909, № 10, էջ 22.

337. Զգո՞ւմ եմ [Բանաստեղծ.]. — 1909, № 11, էջ 8.

338. Մի վեճախի [Բանաստեղծ.]. — 1909, № 11, էջ 39.

339. Խիղճդ քաղցի. — Զգիտեմ ինչո՞ւ սիրում եմ այսպես... [Բանաստեղծություններ]. — 1909, № 12, էջ 7.

340. Անարգ սերնդի անարգ զավակներ... [Բանաստեղծ.]. — 1909, № 12, էջ 49.

341. Քամին փչեց, թոզ ու դո՛ւման... [Բանաստեղծ.]. — 1910, № 1, էջ 3.

342. Արի, եղբայր, ելնենք հսկա սարն ի վեր... [Բանաստեղծ.] — 1910, № 2, էջ 12.

343. Բաղի միջին ման եմ զալիս... [Բանաստեղծ.] — 1910, № 2, էջ 35.

344. Հեյ ցան, գարուն, վառ ու սիրուն... [Բանաստեղծ.] — 1910, № 3, էջ 8.

345. Իմ ցավը. [Բանաստեղծ.] — 1910, № 3, էջ 21.

346. Դեպի երկինք սեգ, վեհափառ... [Բանաստեղծ.] — 1910, № 4, էջ 18.

347. Անտունի Լեզբերից (Անտունի չափով). — [Բանաստեղծ.] — 1910, № 4, էջ 44.

348. Դառդ ու վառդ. — Միտ ու ծիծառ, սոխակ, կոռնկ... [Բանաստեղծություններ]. — 1910, № 5—6, էջ 39.

349. Կյանքի փոքորկից հալածված մենակ... [Բանաստեղծ.] — 1910, № 7—8, էջ 3.

350. Ճշմարտության զինվորին. — [Բանաստեղծ.] — 1910, № 9—10, էջ 9.

351. Լուռ գիշերվան այս մենավոր գրկի մեջ... [Բանաստեղծ.] — 1910, № 9—10, էջ 19.

352. Ինչ է ոգոնում. [Բանաստեղծ.] — 1911, № 1—2, էջ 67.

ՊԵՐՊԵՐՅԱՆ ՌԵԹԵՆՍ

353. Բերբերյան Միլես. — Պոլսահայ գրականությունից՝ Ռեթենս Պերպերյան. — 1904, № 6, էջ 102—105.

Հեղինակը համակրանքով է խոսում Պերպերյանի «Խոհարար» և «Հուշք» ընդհանուր խորագիրը կրող բանաստեղծությունների ժողովածուի մասին:

Պերպերյանին համարում է ժամանակի անվանի մանկավարժ-հրապարակախոսն ու հոստորը.

ՊԵՐՇՅԱՆ ՊԵՐՇ

354. Գեորգ Ավետարան — 1898, գիրք Բ, էջ 3—48.

355. Պ. Պաշյանցի գրական գործունեության քառասունամյակը (Ընթացիկ տարվա մայիսի 16-ին անվանի գրողի հոբելյանի կատարման մի քանի մանրամասնությունների մասին է. ի դեպ բազմաթիվ շնորհավորանքների ու նվերների մեջ հիշատակության

արժանի է էջմիածնի հոգևոր ճեմարանի ուսուցչական խմբի կողմից ուղարկված Հ. Հովհաննիսյանի ուղերձ բանաստեղծությունը՝ փորագրված արծաթե տախտակի վրա)։ — 1899, գիրք Բ, էջ 333—334.

356. Վարդի յուրը մահադեղ [Պատմվածք]։ — 1901, գիրք Ա, էջ 51—62.

357. Յանուս. — 1903, № 4, էջ 5—34.

358. [Ծանուցում է Պերճ Պողոսյանի մահը, ցավակցում խմբագրության անունից։ Թաղման հանդեսին ներկա է լինելու «Լուսավիթ» աշխատակից Վարդգես Աղանյանը]։ — 1908, № 1, էջ 86.

359. Տեր-Հարությունյան Ավ. — Պողոսյան և նրա գործունեության արժեքը. — Նոր-Նախիչևան, 1908.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Գրագետ. — 1908, № 2, էջ 62.

360. Փաշքերունի. — Պերճ Պողոսյանցի վերջին օրերը. — 1909, № 7—8, էջ 21—35.

Մեծանուն գրողը իր կյանքի վերջին օրերը անց է կացրել Բաքվում՝ դատեր ընտանիքում.

ԶԱՆՅԱՆ Ա.

361. Խակարա-Լար (Պատմվածք). — 1905, № 2, էջ 39—42.

362. Երկու պատկեր (Գյուղական և գործարանային կյանքից) — Բաքու, 1905. — Ստորագր.՝ Ա. Զ.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1905, № 4, էջ 111.

ԶԻՎԱՆԻ (Լեոնյան Սեդր)

363. Աշուղ Զիվանի [Մահախոսական]. — 1909, № 2, էջ 77—78.

ՍՈՒՈՎՅԱՆ ՀՈՎԱԿԻՄ

364. Հարազատ գծեր. Առաջին պրակ. [Երկու գրույց]. — Ս. Պետերբուրգ, 1903.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1903, № 6, էջ 252.

ՍՈՒՆԴՈՒԿՅԱՆ ԳԱՐԲԵԼ

365. Պեպո. Կոմեդիա երեք արարվածով. Բ տպագրություն.
Քիֆլիս.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիշ. — 1902, № 1, էջ 229—230.

ՎԱՐԴԱՆ ԱՅԳԵԿՑԻ

366. Ն. Մառ — Ժողովածույք առակաց Վարդանա նյութ առ
ի պատմություն միջին դարուց դպրության հայերենի.

Մասն Ա. Հետազոտություն. Ս. Պետերբուրգ, 1899.

Մասն Բ. Բնագիր. Ս. Պետերբուրգ, 1894.

Մասն Գ. Հավելվածք. Նկարագրություն էջմիածնի 10 ձեռագրոց և ցանկ արաբական և լրացուցիչ հայ բնագիրն սվասն խաբող ազվեսուն և շարության նորա հանդերձ ուսաներեն թարգմանություն. — Ս. Պետերբուրգ, 1894.

Գրախոս.՝ — Ն. Քարամյան — 1899, գիրք Բ, էջ 303—316.

Մառը ներկա ուսումնասիրության համար արժանացել է մագիստրոսի գիտական աստիճանի.

ՎԵՐԴՅԱՆ ԱՐԱՄ

367. Գաբուն շտեպած [Բանաստեղծ.]. — 1910, № 9—10, էջ 69.

368. Ես կամ ղու [Բանաստեղծ.]. — 1911, № 1—2, էջ 76—78.

Տ. ԱԶՆԻՎ

369. Մեռուկ [Բանաստեղծ.]. — 1897, գիրք Բ, էջ 241.

ՏԵՐ-ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ ԲԵՆԻԱՄԻՆ

370. Սալյակին [Բանաստեղծ.]. — 1904, № 2, էջ 188.

ՏԵՐ-ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ ԷՄԻՆ

371. Դժոխային պայման. (Կյանքից մի առակ). [Զափածո]. — 1901, գիրք Բ, էջ 396—423.

ՏԵՐ-ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ (Ն. Հարո).

372. Տախտակամած *օլիմպիոսի վրա*. — Ավանդական առասպել. (Հետևողություն Հ. Սենկևիչի). — Ստորագր.՝ Ն. Հարո. — 1902, № 1, էջ 111—115.

373. Մեր տան դիմացի խաչը (Պատկեր). — Ստորագր.՝ Ն. Հարո. — 1903, № 2, էջ 153—157.

374. [Կարողիկեսը առանձին կոնդակով թռչակ է սահմանել նիկողայոս Տեր-Հարությունյանին] Ն. Հարո — 1993, № 2, էջ 241.

ՏԵՐ-ՄԵԼՔԻՍԵԴԵԿՅԱՆ ՍԱՐԻՔԵԳ

375. Իմ ճիվանդությունը. Զավեշտ. (նվեր բժիշկներին). — 1903, № 3, էջ 153—160.

ՏԵՐ-ՄԻՔԱՅԵԼՅԱՆ ՆԵՐՍԵՍ

376. Das Armenische Hymnarium. Studien zu Seiner geschichtlichen Entwicklung von Nerses Ter-Mikaëlian, Archimandrit von Edschmiadsin Leipzig, 1905. (Ներսես Տեր-Միքայելյան: «Հայոց շարականոցը»):

Գրախոս.՝ Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1905, № 6—7, էջ 138—139.

ՏԵՐՅԱՆ ՎԱՀԱՆ

377. Մրնշադի աճուրդներ. Քիֆլիս, 1908.

Գրախոս.՝ — Ննգիբարյան Գարեգին. — 1909, № 7—8, էջ 81—85.

ԲԱՅՅԻ [ՄԵԼԻՖ-ՀԱԿՈՔՅԱՆ ՀԱԿՈՔ]

378. Սուրբ ոսկերի [Զափածո]. — 1896, գիրք Ա, էջ 20—22.

20 էջի տողատակում հեղինակը գրել է. «Այս երգը գրելուն առիթ է տվել մի ավանդություն, որ 1856 թ. անցանելով Ավարայրի դաշտից, լսեցի մի շինականից».

379. [Բաֆֆու ռոսկի աքաղաղը պ. Ֆրանցի կողմից անգլերեն թարգմանելու և տպագրության հանձնելու մասին]. — 1909, № 2, էջ 74.

ՓԱՌՆԱԿԵՍ [Տեր-Սարգսյան Մակար]

380. Խալիբա. — Վոդըվիլ Մեկ արարվածով. — Երևան, 1905.
Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1905, № 6—7, էջ 141.

ՓԱՓԱՉՅԱՆ ՎՐԹԱՆԵՍ

381 էմմա. — Վեպ ժամանակակից բարբերից. — Քիֆլիս, 1901.

Գրախոս.՝ — 1902, № 6, էջ 243—245.

Փափաղյանի ներկա գործը գնահատվել է որպես «թույլ գեղարվեստական ռեալիստական գործ».

382. Հազար ու մեկ գիշերային զրույցներ. — 1903, № 6, էջ 5—23.

383. Լուր-ղա-լուր (Քրդական պոեմա). Բաքու, 1903.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ—1903, № 6, էջ 244.

384. Ալեմգիր (Վեպ պարսկական կյանքից). — 1904, № 1, էջ 5—43, № 2, էջ 69—120.

385. Ագերֆեզա (Վեպ պարսկական կյանքից). — 1904, № 3, էջ 5—50, № 4, էջ 5—92.

5 էջի տողատակի ծանոթագրությունում խմբագրությունը գրել է. «Այս վեպը անկախ շարունակությունն է նույն հեղինակի «Ալեմգիր» գործի, որ լույս տեսավ «Լուսնայի» № 1 և 2-ում և առանձին գրքով. (Տե՛ս № 384 նկարագրությունը).

386. [Շուտով լույս կտեսնի Վ. Փափաղյանի «Պատմվածքների թուրքահայերի կյանքից» ժողովածուն. ներկայացված են զրբի ձեռք բերման պայմանները]. — 1904, № 4, էջ 250. (Հայտարարություններ).

387. Խոսող սեղան (նոր տարվա ֆանտաստիկ պատմություն). — 1904, № 6, էջ 65—85.

388. Պողոս Քեհեյան. [Պատկեր]. — 1905, № 6—7, էջ 11—17.

389. Զրույցներ. — [Շուշի, 1911].

Գրախոս.՝ — Ենգիբարյան Գարեգին. — 1911, № 1—2, էջ 106—111.

ՔԱՄԱԼՅԱՆ ՍԱՐԳԻՍ

390. Գալո, Ավո և Խաչան. — Բ տպագրություն. Քիֆլիս, 1906.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1906, № 1, էջ 71—72.

Համառոտակի պատմված է բովանդակութունը. գրախոսի կարծիքը դրական է.

391. Թագավորի դասը (Փոխադրութուն գերմաներենից). — 1906, № 2, էջ 82—88.

392. «Գլուխսար» (Անտիպ վեպիկից) — [Զափածո]. — 1907, № 1—2, էջ 65.

393. Դպրոցները փակելու օրերից. — 1907, № 3—4, էջ 49—60.

Հեղինակի հիշողություններն են, որ գեղարվեստական ձևով վերարտադրել է այս փոքրիկ պատկերում: Մերկացված է ցարական կառավարության հայահալած քաղաքականութունը 1896 և 1907 թվականներին հայկական դպրոցները փակելու առիթով.

ՔԱՍԻՄ (Միսաֆ Գոչունյան)

394. Բերբերյան Մինաս. — Պոլսահայ գրականությունից Քասիմ. — 1904, № 6, էջ 100—101.

Հեղինակը ժամանակակից պոլսահայ գրական կյանքի նշանակալից երևույթ է համարում Քասիմի ռեալիստական գործը՝ «Կնճռոտ հանգույց»: Բերբերյանը համակրանքով է խոսում հեղինակի արվեստի մասին.

ՔԵՄԵՋԵՃՅԱՆ Ղ.

395. Նախըվանցիները Մոսֆոֆի «Զիժովկի փատվոռի»-ին մեջ. (Պատկեր իրական կյանքից). — 1904, № 1, էջ 172—182.

172 էջի տողատակում ասված է, որ այս պատկերը գրվել է Նոր-Նախիջևանցոց բարբառով և իրենց խնդրանքով.

ԶԱՐԳՎԱՆ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐ

ԱՄՊՐԵ

396. Տաղեր. — Վաղարշապատ, 1905.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1905, № 6—7, էջ 139—140.

397. Ողջույն Ձեզ լեռանց կարմիր կատարներ... [Թանառ-տեղծ.] — 1909, № 7—8, էջ 54—55.

Ա. Տ. — Գ.

398. "—իւն. — Հնչեք լարք իմ դալուկ սրտի... [Բանաստեղծ.]. — 1908, № 2, էջ 60.

ԱՐԱՐԻ

399. Գերբնական եկվանդություն. [Բանաստեղծությունների գիրք]. — Թիֆլիս, 1903.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1903, № 6, էջ 247—250.

ԱՐՍԵՆ

400. Մի օր. Վեպ. — 1910, № 1, էջ 4—11, № 2, էջ 3—11, № 3, էջ 9—18, № 4, էջ 26—38, № 5—6, էջ 46—60, № 7—8, էջ 4—13.

ԳԱԼՈՒՍՏ

401. Արյան հայրենիք (նվեր տանջվող սրտին). [Բանաստեղծ.]. — 1905, № 9—10, էջ 83.

ԳԱՍՊՈ

402. Ավանդություն [Զափածո]. — 1902, № 4, էջ 96—97.

Գ. Ե.

403. Անգործ կանայք. 1. Աշխեն. [Բաքու, 1903].

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1903, № 4, էջ 229—230.

Այս նույն գործի մասին գրախոսություն կա նաև «Մուրճին» 1903 թ. № 3-ում.

«ԵՋԻ ՊԱՆԻՐ»

404. Եզի պանիր. [Զավեշտ]. — Ստորագր.՝ «Եզի պանիր» — 1903, № 5, էջ 177—204.

ԹՈՒՄԱՆԵ

405. Արժույտ. Զրույց արտույտների կյանքից. — 1896, գիրք Ա, էջ 1—19.

406. Մի լար իմ ընկեր... — Լոռւմ են ամպերը կատղած... [Բանաստեղծությունների]. — 1896, գիրք Ա, էջ 23—26.

ԽԵՆՔ

407. Հալածվածները. [Բանաստեղծ.]. — 1909, № 2, էջ 28.
408. Աստված. [Բանաստեղծ.]. — 1909, № 3, էջ 23—25.
409. Դու մի վհառիր... [Բանաստեղծ.]. — 1909, № 5—6, էջ 38.

ԽՈՍՏՈՒԿ

410. Սրտիս տենչանքը. [Բանաստեղծ.]. — 1905, № 8, էջ 5.
411. Ապրել գործել դեռ կուգեմ. [Բանաստեղծ.]. — 1906, № 4, էջ 5.

ԾԻԼՎԱՆ

412. Մեր ձևեր և գույները. [Զափածո]. — 1907, № 3—4, էջ 31—32.

ԿԱՅԾ

413. Գարուն. [Բանաստեղծ.]. — 1905, № 3, էջ 97.
414. Ընկերին. [Բանաստեղծ.]. — 1909, № 4, էջ 13.

ԿԶԻՐ

415. Կարմիր կապոցը. [Պատմվածք]. — 1905, № 5, էջ 8—26.

«ԿՈՏՏՐԱՄ ԳԴԱԼ»

416. Կռառած դղալ. — Ստորագր.՝ «Կոտրած գդալ». — 1904, № 4, էջ 124—145.

Կ. Ջ.

417. Տացու Հովհար. (Հիշողություն). — 1896, գիրք Բ, էջ 113—132.

ԿՐՊԵ

418. Սև փափ աղաթավորը. (Հայկական ավանդություն). — 1902, № 2, էջ 81—87.

419. Հանի Խաչոն. [Պատմվածք]. — 1902, № 3, էջ 88—93.

420. Բախտի Խաչը. [Պատմվածք]. — 1902, № 4, էջ 98—104.

Հ. Մ.

421. Հայ ուսուցչին. [Բանաստեղծ.]. — 1903, № 1, էջ 93.

Մ. ա. Մ.

422. Խաչ. [Բանաստեղծ.]. — 1903, № 4, էջ 25—26.

Մելիք

423. Շիրաբիոշի (Shirabioshi). — Ժապոնական կյանքից. — 1904, № 3, էջ 55—71.

ՄեծԱրիկ

424. Տեանկի երջանկությունը. [Պատմվածք.]. — 1905, № 5, էջ 82—90.

Մ. վ. Մ.

425. Հայոց ամանոր. [Զափածո]. — 1906, № 1, էջ 39—41.

Ն. Հ.

426. Հառաչանք. — Մի հայ պանդուխտ պատանու. [Բանաստեղծ.]. — 1905, № 9—10, էջ 137—138.

ՊԱՏՐԻԿ

427. Մոր հիշատակը. [Պատմվածք]. — 1905, № 3, էջ 44—57, № 4, էջ 53—60.

427. ա Աննունի շեմքում. [Հիշողություն անցյալից]. — 1905, № 9—10, էջ 111—113.

Ս. Գ.

428. Լուսավորչի կոնքերը. (Ավանդություն). — [Զափածո]. — 1902, № 3, էջ 48.

Ս. Կ.

429. Սանիկ. Վեպ. — 1896, գիրք Բ, էջ 1—84.

Վ. Գ.

430. Ազբրի մատ. [Բանաստեղծ.]. — 1910, № 7—8, էջ 63.

ՐՈՅՑՈՐ Ս.

431. Քաղցածները. [Պատմվածք]. — 1909, № 1, էջ 14—36.

432. Սովի վրա. [Պատկեր]. — 1909, № 4, էջ 8—12.

433. Խավար գիշերին. [Այլաբանական պատկեր]. — 1909, № 9, էջ 3—6.

Տեքստում վերնագիրը տպագրված է «Խավար գիշերին», բովանդակությունում՝ «Խավարի մեջ».

434. Տանջվածը. — 1909, № 10, էջ 23—42.

435. Հարուստի մայրը. [Պատմվածք]. — 1909, № 12, էջ 50—55.

436. Ինչպես կախվեցի (Ուսանողի հուշերից). — 1910, № 3, էջ 3—7.

437. Ախորակունները. Մի պատկեր. — 1910, № 5—6, էջ 87—93, № 7—8, էջ 21—27.

ՓՈԻՇ

438. Շիրիմ.]Բանաստեղծ.]. — 1903, № 2, էջ 184—185.

Ուսանավորը ուղարկել են Պետերբուրգից.

439—440. Քե ժպտա քախտը իմ գլխի վերև... [Բանաստեղծ.]. — 1903, № 3, էջ 236.

ՅԻԳԱՐՈ

441. Մեծամորֆոզա. Ողբերգական կատակերգություն մի արարվածով և երեք տեսարանով. — 1904, № 5, էջ 134—143.

(Ստորագրություն փոխարեն)

*

* *

442. Հաղթական կույսը. [Պոեմ]. — 1908, № 1, էջ 20—31.

ՈՌԻՍ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՆԻՐԵՆՎ ԼԵՈՆԻԻ

443. Լուսթյուն. [Պատմվածք]. — Թարգմ.՝ Տ. Վ. — 1903, № 1, էջ 39—56.

444. Մառախուտի մեջ. [Վեպ]. — Թարգմ.՝ Սարգ. Ման. — 1903, № 5, էջ 34—56.

Գրված է Վերջը հաջորդ համարում, սակայն 1903 թ. № 6-ում և հաջորդ համարներում շարունակությունը չկա.

445. Սերգեյ Պետրովիչի պատմությունը. — Թարգմ.՝ Պ. Ս. Չուբարյանը. — 1904, № 1, էջ 119—135, № 3, էջ 163—179.

ԱՎԵՆԱՐԻՈՒՄ ՎԱՍԻԼԻ ՊԵՏՐՈՎԻՉ

446. Ի՞նչ է ասում սենյակը. — Թարգմ.՝ Զ. Տ. — Գ. — Թիֆլիս, 1900.

Գրախոս.՝ — Ն. Քարամյան. — 1901, գիրք Ա, էջ 325—344.

ԲԱՏՏՈՒՇԿՈՎ ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ՆԻԿՈԼԱՅՎԻՉ

447. Բայտուշկով Կ. Ն. — Թարգմ. Ն. Ա. — 1902, № 4, էջ 200—204.

Ներկայացված է անվանի բանաստեղծի կյանքն ու գործունեությունը.

ԳՈԳՈԼ ՆԻԿՈԼԱՅ ՎԱՍԻԼԵՎԻՉ

448. Գոգոլի մահվան հիսնամյակը. [Տեղեկություններ է հաղորդում մեծանուն գրողի 50-ամյակի հետ կապված Թիֆլիսում տեղի ունեցած արարողությունների մասին. համառոտակի ներկայացված են նրա կյանքն ու գրական գործունեությունը]. — 1902, № 2, էջ 247—250.

449. Գոգոլի կիսաբժանի բացման հանդեսը Թիֆլիսում. [Բացումը կատարվել է ընթացիկ տարվա մարտի 19-ին Թիֆլիսի Ալեքսանդրյան տպու վերին մասում]. — 1903, № 2, էջ 241—242.

450. [Պերե Պոռոյանի թարգմանությունը լույս է տեսել Ն. Վ. Գոգոլի «Ամուսնություն» կատակերգությունը. ներկայացված են գիրքը ձեռք բերելու պայմանները]. — 1904, № 5, էջ 224. (Հայտարարություններ).

ԳՈՐԿԻ ՄԱՔՍԻՄ (Պեշկով Ալեքսեյ Մաքսիմովիչ)

451. Բազնի երգը [Արձակ]. — Թարգմ. Տ. Վ. — 1902, № 3, էջ 141—147.

452. Բերքեյտն Մ. — Մաքսիմ Գորկի. — Հայերեն թարգմանությունների առթիվ. — Մ. Գորկու կյանքը և գրականական գործունեությունը. — Նրա գլխավոր երկերը և տաղանդի հատկությունները. — Նրա նշանակությունը. — 1902, № 3, էջ 148—162.

Գորկու կյանքին ու գործունեությանը նվիրված հակիրճ հոդվածի երկրորդ զուխը նվիրված է հայ թարգմանական գրականության հարցերին: 148 էջի տողատակում հեղինակը գրել է Վենցյալ անգամ խոստացել էի ծանոթացնել Մ. Նալբանդյանի Պողոս-Պետրոսյան բանտից գրած նամակների հետ: Չեմ կատարում խոստումս, որովհետև ինձ մոտ գտնված այդ նամակների մասին մի հոդված է պատրաստել պ. Նովանդ Շահազիզը և այդ հոդվածը լույս է տեսնելու «Լուսավիթ» հետևյալ համարում. — Ստորագր.՝ Մ. Բ.

Տե՛ս ներկա մատենագիտության № 254 նկարագրությունը.

453. Չեկաշ. — Թարգմ.՝ Մուշե վարդապետ. — 1902, № 4, էջ 44—95.

454. Հին ժամանակի պատմություններ. — Թարգմ.՝ Մուշե վարդապետ. — 1902, № 6, էջ 96—114.

455. Արխիպ պապը և Լյոնկան. — Թարգմ.՝ Ա. Գյանչեցյան. — 1903, № 2, էջ 72—84, № 3, էջ 82—96.

456. [Մուշե վարդապետի թարգմանությունը լույս է տեսել Գորկու «Չեկաշ» և «Հին ժամանակի պատմություններ» գործերը]. — 1903, № 3, էջ 278. (Հայտարարություններ).

457. Մակար Չուդրա. — Թարգմ.՝ Սիմ Բաբյանի. — Հրատարակությունը Հ. Դավթյանի. Թիֆլիս, 1903.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիշ. — 1903, № 6, էջ 242—243.

458. Մուշե վարդապետ. — Գծեր Գորկու կյանքից. — 1904, № 5, էջ 108—109.

108 էջում հեղինակը գրել է, որ Գորկուն ծանոթացնելու նկատառումով «Լուսավյի» համարներից մեկում հրապարակեցինք «26 սղամարդ և մի աղջիկ» պատկերը.

ԳՐԻՐՈՅՆԴՈՎ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՍԵՐԳԵՅՎԻՉ

459. Գրիբոեդովի մահվան 75-ամյակը. [Հոգեհանգիստ Թիֆլիսում անվանի գրողի գերեզմանի վրա. այդ առթիվ գրված ներկա ինֆորմացիայից տեղեկանում ենք, որ նրա «Խելքից պատուհասը» առաջին անգամ հայերեն է թարգմանել Կոստանդին Տեր-Աստվածատրյանը]. — 1904, № 1, էջ 220.

ԷՐՏՆԼ Ա. Ի.

460. Ա. Ի. Էրտել. [Մահախոսական]. — Ստորագր.՝ Վ. Ա. [Աղանյան Վարդգես]. — 1908, № 2, էջ 57—58.

ԺՈՒԿՈՎՍԿԻ ՎԱՍԻԼԻ ԱՆԴՐԵՅՎԻՉ

461. Ժուկովսկու մահվան հիսնամյակը. [Համառոտակի ներկայացված է նրա կենսագրությունն ու գրական գործունեության պատկերը]. — 1902, № 3, էջ 322—324.

462. Արխանգելսկի Ա. պոեթ. — Վ. Ա. Ժուկովսկի. — Թարգմ.՝ Ն. Ա. [Նվարդ Աղանյան]. — 1903, № 5, էջ 205—213.

ԼԵՐՄՈՆՏՈՎ ՄԻԽԱՅԻԼ ՅՈՒՐԵՅՎԻՉ

463. Ժայռ. [Բանաստեղծ.]. — Թարգմ.՝ Հարություն Քումանյան. — 1900, գիրք Բ, էջ 148.

Կ. Ռ.

464. Նուրին կայսերական քաղաքային Կ. Ռ.-ի բանաստեղծություններից (Уж скоро стает снег...) Կը հալվի ձյունը, սառույցը շուտով... [Բանաստեղծ.՝] — Թարգմ.՝ Հարություն Քումանյան. — 1901, գիրք Ա, էջ 1—2.

465. Կանգնած եմ ահա և դուռը դ բախում... [Բանաստեղծ.]. (Ն. Կ. Բ. Կ. Ռ.-ի բանաստեղծություններից). Հայտնու-

թյուն գրքից. [Թարգմ.՝ Հարություն Թումանյան]. — 1903, № 1, էջ 133.

ԿՈՐՈՒՆԵԿՈ ՎԼԱԴԻՄԻՐ

466. Կույր երաժիշտը. — Թարգմ.՝ Մուշե վարդապետ. — 1900, գիրք Ա, 2-րդ «Հավելված», էջ 1—48, գիրք Բ, 2-րդ «Հավելված», էջ 49—112; — 1901, գիրք Ա, 1-ին «Հավելված», էջ 113—206.

467. Անտառը խշշում է. — Թարգմ.՝ Մուշե վարդապետ. — 1901, գիրք Բ, էջ 161—192.

468. Դառաստանի օրը. (Իօմ-կիպուր). Մալոռուսական հե-
քիաթ. — Թարգմ.՝ Մուշե վարդապետ. — 1902, № 1, էջ 93—110,
№ 2, էջ 46—62, № 3, էջ 49—87.

Հեքիաթն սկսվում է Շեչենկոյից բերված բնաբանով.

469. Վ. Կորոլենկո և Ա. Չեխով. [Գրական 25-ամյակների
առթիվ կատարված միջոցառումների մասին]. — 1903, № 6, էջ
259—260.

ԿՐԱՍՆԻՅԿԻ Ա. Ի.

470. Արցունք. նվեր մանուկներին. — Ազատ Թարգմ.՝ Մ. Ս. —
Ս. Պետերբուրգ, 1905.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1905, № 6—7, էջ 140—141.

ՄԱՄԻՆ-ՍԻՐԻՐՅԱԿ Գ.

471. Պառավ ծիար. — Թարգմ.՝ ռուսերենից Եղիսաբեթ Սար-
գսյան. — Թիֆլիս, 1900.

Գրախոս.՝ — Ն. Քարամյան. — 1901, գիրք Ա, էջ 325—344.

ՄԻՔԱՅԼՈՎՍԿԻ ՆԻԿՈԼԱՅ ԿՈՍՏԱՆԴԻՆՈՎԻՉ

472. Բերբերյան Մինաս — Մեր և օտար գրականության նո-
րություններ. [Հոդվածում խոսվում է Միխայիլովսկու գրական
վաստակի ու նրա ժամանակի հայ մտավորականության և ուսա-
նողության վրա թողած ազդեցության մասին]. — 1904, № 6, էջ
113—115.

ՄՈՒՐԱՎԻՆ. Լ.

473. Ինֆեակոչը. — Թարգմ.՝ Տ. Վ. — 1909, № 12, էջ 8—22.

ՆԱԴԵԺԻՆ Ն.

474. Խոսակցություն. (Զրույց). — Թարգմ.՝ Ղ. Փեմեչեճյան. — 1904, № 2, էջ 212—220.

ՆԱԴՍՈՆ ՍԵՄՅՈՆ ՅԱԿՈՎԼԵՎԻՉ

475. Հուլա. [Բանաստեղծ.] — Թարգմ.՝ Հարություն Թումանյան. — 1900, գիրք Ա, էջ 232—239.

476. Հառաչ. [Բանաստեղծ.] — Թարգմ.՝ Խադունի. — 1902, № 6, էջ 95.

477. Լեզու. [Բանաստեղծ.] — Թարգմ.՝ Խադունի. — 1903, № 2, էջ 67.

ՋԵԽՈՎ ԱՆՏՈՆ ՊԱՎԼՈՎԻՉ

478. Գրագ. [Պատմվածք.] — Թարգմ.՝ Տ. Վ. — 1902, № 1, էջ 56—65.

479. Դրամա. — Թարգմ.՝ Տ. Վ. — 1902, № 2, էջ 91—97.

480. Զարհուրելի գիշեր. [Պատմվածք.] — Թարգմ.՝ Տ. Վ. — 1902, № 4, էջ 105—111.

481. Իշխանունի. [Պատմվածք.] — Թարգմ.՝ Տ. Վ. — 1902, № 5, էջ 77—93.

482. Փոխանորդ սրբազանը. — Թարգմ.՝ Մուշի վարդապետ. — № 3, էջ 27—44.

483. Առանց վերնագրի. — Թարգմ.՝ Ս. Համալբաշյան. — 1903, № 5, էջ 86—90.

484. Գրագ. — Թարգմ.՝ Տ. Վ. — Բաքու, 1903.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1903, № 6, էջ 239—240.

485. Վ. Կոռլենկո և Ա. Չելսով. [Գրական գործունեության քանհինգ-ամյակների առթիվ կատարված միջոցառումների մասին]. — 1903, № 6, էջ 259—260.

486. Խնդիր. [Պատմվածք.] — Թարգմ.՝ Ա. Կ. — 1904, № 4, էջ 93—100.

487. Անտոն Չելսով. [Մահախոսական]. — 1904, № 4, էջ 242.

488. Ուստա Թաքսն ու ստաւանն. (Մենդյան պատմութիւն). — Ազատ թարգմանութիւն՝ Մելիք. — 1904, № 6, էջ 87—95.

ՊԵՆԿՈՐ.

489. Մեծ տուն. — Թարգմանութիւն. — Մեր էժանագին գրադարանը. Հրատարակութիւն տիկին Զաքելի. — Պետերբուրգ, 1905. Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1905, № 1, էջ 127—128.

ՊԵՏՐՈՎ ԳՐ. ԲԱՏԱՆԱ

490. Խոր լույս. — Թարգմ.՝ ռուսերենից. — Մեր էժանագին գրադարանը. — Հրատարակութիւն տիկին Զաքելի. — Ս. Պետերբուրգ, 1904.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1905, № 1, էջ 128—129.

ՊՈԼԵԱՐՆԻ

491. 1. Դեպի առաջ. — 2. Կյանքի հեքիաթը. [Արձակ պոեմներ]. — Թարգմ.՝ օր. Ն. Աղանյան. — 1909, № 1, էջ 38—40.

ՊՈՏԱՊԵՆԿՈՒ.

492. Մի կտոր հաց. [Պատմվածք]. — Թարգմ.՝ Գ. ք. Ա. [Գյուլտ քահանա Աղանյանց]. — 1896, գիրք Ա, էջ 110—129.

493. Հառաչանք. [Պատմվածք]. — Թարգմ.՝ Տիրուհի Կոստանյանց. — 1898, գիրք Բ, էջ 98—130.

494. Մայրանգ միջոց. [Պատմվածք]. — Թարգմ.՝ Տիրուհի Կոստանյանց. — 1899, գիրք Ա, էջ 184—199.

495. Ինքնասիրություն. — Թարգմ.՝ Տիրուհի Կոստանյանց. — 1899, գիրք Բ, էջ 193—208.

ՊՈՒՇԿԻՆ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՍԵՐԳԵԵՎԻՉ

496. Թումանյան Հարություն. — Ալեքսանդր Սերգեևիչ Պուշկին նրա ծննդյան 100-ամյակի առիթով. [Կենսագրություն. համառոտ ակնարկ գրական գործունեության մասին]. — 1899, գիրք Բ, էջ 335—338.

Ներկայացված են նաև Հարություն Թումանյանի Պուշկինից կատարած «Ջրահեղձը» և «Էլեգիա» բանաստեղծությունների թարգմանությունները (Տե՛ս հաջորդ նկարագրությունը).

497. Զրահեղձը. — էլեգիա. [Բանաստեղծություններ]. — Թարգմ.՝ Հարություն Թումանյան. — 1899, գիրք Բ, էջ 339—342.

498. [Պուշկինի հոբելյանի առթիվ. — «Աղբյուր» — «Տարազը» Պուշկինի 100-ամյակին]. — 1899, գիրք Բ, էջ 342.

499. [Պուշկինի հոբելյանի առթիվ. Թիֆլիսի հրատարակչական ընկերությունը մեծանուն բանաստեղծի 100-ամյակին]. — 1899, գիրք Բ, էջ 342—343.

500. [Պուշկինի հոբելյանի առթիվ. «Հումայի» աշխատակից Հարություն Թումանյանի Պուշկինից կատարած Թարգմանությունների մասին] «Զրահեղձ», «էլեգիա»]. — 1899, գիրք Բ, էջ 343.

501. [Պուշկինի հոբելյանի առթիվ. Թիֆլիսի հայ, ռուս և վրաց մամուլի նախաձեռնությամբ Պուշկինի հիշատակին տրված հոգեհանգստի ու գրաշարներին օգնելու ֆոնդ կազմակերպելու մասին]. — 1899, գիրք Բ, էջ 343.

502. [Պուշկինի հոբելյանի առթիվ. Պետերբուրգում ռուսերեն լեզվով լույս տեսած այն ժողովածուի մասին, որտեղ տպագրվել է Յուրի Վեսելովսկու «Պուշկինը հայոց գրականության մեջ» հոդվածը]. — 1899, գիրք Բ, էջ 343.

ՏՈՒՐ ԵՎԳԵՆԻ

503. Մարգարտե մանյակ. — Թարգմ.՝ օր. Նվարդ [Աղանյան]. Թիֆլիս, 1903.

Գրախոս.՝ Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1903, № 6, էջ 240—241.

ՏՈՒՐԳԵՆԵՎ ԻՎԱՆ ՍԵՐԳԵԵՎԻՉ

504. Հայրեր և զավակներ. — Թարգմ.՝ Մուշե վարդապետ. — 1903, № 1, «Հավելված», էջ 1—32, № 2, 2-րդ «Հավելված», էջ 33—48, № 3, 2-րդ «Հավելված», էջ 49—80, № 4, 2-րդ «Հավելված» էջ 81—112, № 5, 1-ին «Հավելված», էջ 113—114, № 6, 1-ին «Հավելված», էջ 145—176: — 1904, № 1, 2-րդ «Հավելված», էջ 177—208, № 2 «Հավելված», էջ 209—228.

ՕՊՈՉԻՆԻՆ ՎԼ.

505. Քառանային: Նվագ. — Ռուս. Թարգմ.՝ Ն. Հարո. — 1904, № 1, էջ 118.

ՈՒԿՐԱՒՆԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԿՈՏԼՅԱՐԵՎՍԿԻ Ի. Պ.

506. Ի. Պ. Կոտլյարևսկի. [«Հումայի» խմբագրությունը Պոլտավայի քաղաքագլխից հրավեր է ստացել մասնակցել ուկրաինական նշանավոր գրող Ի. Պ. Կոտլյարևսկու արձանի բացման հանդեսին]. — 1903, № 4, էջ 249.

ԿՐԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԻՔԵԼԱՋԵ ԿԱՏՈ

507. Անաբեր ժայռը ահա երերաց... [Բանաստեղծ.]. — Վրացերենից թարգմանեց Հ. Տեր-Աստվածատրյանցը. — 1906, № 7—8, էջ 94—95.

ՆԻՆՈՇՎԻԼԻ ԷԳՆԱՏԵ

508. Գոգիա Ուիշվիլի (Պատմվածք). — Հրատ. Գ. Ավանյան-ցի. — Թարգմ.՝ Ղ. Կ. — Թիֆլիս, 1905.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1905, № 2, էջ 128—130.

ՎԵԴԵՐԵՐԻՍԵԼԻ Դ. (Д. К. Малиева).

509. «Нетронутый уголок». Грузинские рассказы, том 1. С. Петербург, 1903.

Գրախոս.՝ — Բերբերյան Մինաս. — 1904, № 1, էջ 201.

Գրախոսը համակրանքով է արտահայտվում հեղինակի ու նրա պատմվածքների մասին. խորհուրդ է տալիս դրանցից ամենահաջողվածները թարգմանել հայերեն.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՅԱՆ ԵՐԿՐՆԵՐԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀԱՐՑԵՐ

510. Ընախ ամբեր. — Կազմել է Ա. Եղիզարը. — 1902, № 2, էջ 258—259.

Ներկայացված են Վիլ. Հումբոլդտի, Սաադիի, Լեսսինգի, Շիլլերի, Բերոսի, Ք. Վիրխովի, Բալզակի, Նապոլեոն առաջինի, Գեորգ էբերսի ասույթները.

511. Մտեր ու կարծիքներ. [Աֆորիզմներ]. — [Օրինակները բերված են Վոլտերից, Դիդոնեսից, Վիկտոր Հյուգոյից, Սենտ-Բեովից, Վալտուրից, Դը Ստալից, Վ. Քակրոնից, Սայաթ-Նովայից]. — Մաղկաքաղեց Ն. Հարո. — 1903, № 6, էջ 228—229.

512. Հացֆիլդը Ադուլֆ. — Գրական քննադատության հիմունքները. — Թարգմ.՝ Բ. Ա. և Լ. Մա. — 1904, № 6, էջ 170—197.

Գրական, ընդհանրապես արվեստի գործերի քննադատության ընդհանուր ֆունի վրա ներկայացված են Վոլտերի, Պասկալի, Թեոֆիլ Գոթիեի, Հիպոլիտ Տենի, Ալֆրեդ դը Մյուսսի և ուրիշների հայտնած կարծիքները գեղարվեստական գրականության ու արվեստի քննադատության մասին ընդհանրապես.

Հեղինակը քննադատությունը բաժանել է չորս հիմնական խմբի.

1. Գեղեցկագիտական քննադատություն (երբ գործի մեջ առաջնությունը տրվում է գրության կատարելությանը).

2. Բարոյագիտական կամ նպատակավոր քննադատություն (երբ գործը որոշակի բարոյական սկզբունքներ է բարոգում).

3. Պատմական քննադատություն (երբ նկարագրվածի ստույգության աստիճանը համապատասխանում է ժամանակաշրջանին՝ պատմությանը).

4. Հոգեբանական քննադատություն.

Ֆրանսիական քննադատական մտքի առիթով հեղինակը հի-

շատակում է Սարսենի, Դյումա որդու, Հիպոլիտ Տենի և Բուրժեի անունները, Նշված հարցերին առընթեր հոգվածում շոշափված են փիլիսոփայության ու գրականության տեսության հարցեր.

ԱՄԵՐԻԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԲԵԼԼԱՄԻ ԷԴՈՒԱՐԴ

513. [«Լուսմայի» «Հավելված» բաժնում սկսվում է էդուարդ Բելլամիի «Հարյուր տարուց հետո» վեպի տպագրությունը, Թարգմանությունը կատարել են Ղազարոս Աղայանն ու Ռ. Խանադյանը, Հայտնվում է միաժամանակ, որ հարգելով Աղայանի ցանկությունը թարգմանությունը տպագրվում է անփոփոխ՝ մեծանուն գրողի ուղղագրության սկզբունքներով]. — 1904, № 2, էջ 260.

514. Բելլամի էդուարդ (Դիարդ). — Հարյուր տարուց հետո. — Վեպ. — Ռուսերեն թարգմանությունից վերածեցին հայերենի Ղ. Աղայան և Ռ. Խանադյան. — 1904, № 2, 1-ին «Հավելված», էջ 1—32, № 3, էջ 33—72.

(Տե՛ս հաջորդ նկարագրությունը).

515. Ազգ. [ի գիտություն ընթերցողների խմբագրությունը հայտնում է, որ ներկա համարում տպագրվածով դադարում է էդուարդ Բելլամիի Հարյուր տարուց հետո, վեպի հայերեն թարգմանության տպագրության շարունակությունը]. — 1904, № 3, էջ 251.

ՊՈ ԷԴԳԱՐ ԱԼԼԵՆ

516. Մարգո. — Շոպեն և Պո. [Մենդյան 100-ամյակների առթիվ]. — 1910, № 4, էջ 39—44.

517. Մարգո. — էդգար Ալլեն Պո. [Կյանքի ու ստեղծագործության համառոտ ակնարկ]. — 1910, № 5—6, էջ 70, 76.

76 էջի տողատակում հեղինակը գրել է, որ «Շոպենի և Պոի մասին գրելիս օգտվել եմ Ստասովի, Սակկետտի, ակադեմիկոս Մեզերի, Բլազոլենկոյի, Բրյուկների աշխատություններից և Բրոկհաուզի «Մեծ Հանրագիտարանից».

ՏՎԵՆ ՄԱՐԿ [Սամուել Լանգհորն Կլեմենս]

518. Մարկ Տվեն (Samuel Langhorne Clemens). [Կյանքի

ու գրական գործունեության համառոտ ակնարկ] — Ստորագր.՝
Տ. Վ. — 1903, № 1, էջ 197—207.

519. Ոխերիմ քշնամիս. — Թարգմ.՝ Տ. Վ. — 1903, № 2,
էջ 47—66.

520. Միլիոնատեր-Մարդասպան. — Զգրված բնագրի Ռուսակի
ռուսերեն թարգմանությունից թարգմանեց Հ. Բ. — 1903, № 6,
էջ 94—101.

521. Կալիֆորնացու Պատմածը. — Գերմաներենից թարգմա-
նեց Տիրուհի Կոստանյանը. — 1904, № 2, էջ 201—209.

ՈՒՈԼԵՍ ԼՈՒԻՍ

522. Աղանյան Գյուտ. — Մի թյուրիմացության րացատրու-
թյուն. [«Բեն Հուր» պատմավեպի թարգմանությունների շուրջը.
(Ֆրանսերենից՝ Տիրայր վարդապետ, անգլերենից՝ Փիլիպոս Վար-
դանյանը)] — 1911, № 1—2, էջ 120—122.

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԲԱՅՐՈՆ ՋՈՐՋ ԳՈՐԴՈՆ ՆՈՆԼ

523. Լաց եղիբ նոցա... էբրայական մեղեդիք. [Բանաս-
տեղծ.] — Թարգմ.՝ Հ. Ճ. — 1899, գիրք Ա, էջ 182—183.

ԿՈՆԱՆ ԴՈՅԼԼ [ԴԵՅԼ ԱՐԲՈՒՐ ԿՈՆԱՆ]

524. Բանակն ինչպես ազատեցի (էտիեն Ժերարի արկածնե-
րից). — Թարգմ.՝ Տ. Վ. — 1904, № 2, էջ 155—169, № 2, էջ
127—140.

ԿՈՐԵԼԻ ՄԱԹԻԼԴԱ

525. Մի մանկան հոգու պատմություն. — Վեպիկ ոչ մա-
նուկների համար. — Ռուսերենից թարգմանեց Տ. Վ. — Վաղարշա-
պատ, 1902.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1902, № 2, էջ 218—222.

Վիպակի նյութը վերցրած է անգլիական կյանքից. իսկական
վերնագիրն է «Շզզոր հյուլե» (The mighti atom). հեղինակը աշ-
խատության մեջ շոշափել է եվրոպական ժամանակակից կյանքի
ամենալուրջ խնդիրներից մեկը՝ արդյոք ինչ հետևանք կունենա
դաստիարակությունն առանց կրոնի և աստծո գաղափարի Գրքի

հայերեն հրատարակության ամբողջ արդյունքը հատկացվել է հայ որբերի օգնության գործին.

(Տե՛ս՝ «Մուրճ» ամսագրի մատենագիտության» № 1568 նկարագրությունը).

ՇՐԵՑՆԵՐ ՕԼԻԼԱ

526. Մատուռի ավերակներում. [Պատմվածք]. — Թարգմ.՝ Գյուտ ավագ քահանա Աղանյան. — 1901, գիրք Բ, էջ 296—304.

ՋԵՐՈՄ-ՋԵՐՈՄ ԿԼԱՊԿԱ

527. Նուր ցնորհ. Պատմվածք. Ազատ թարգմանություն ռուսերենից Գ. Մ. Շահնազարյանի.

Դրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1903, № 4, էջ 227—228.

ՎԱԹՍՈՆ ՈՒԻԼՅԱՄ

528. Միրանի արևելքը. — Թարգմ.՝ անգլերենից՝ Խոսրովի. — Փարիզ, 1903 [1902].

Դրախոս.՝ — 1902, № 6, էջ 242—243.

Դրախոսված գրքույկը բանաստեղծությունների ժողովածու է՝ գրված ի համակրություն հայերի Դրախոսը թարգմանությունը համարել է ծայրահեղ անհաջող.

ՏԵՆԷՍՈՆ ԱԼՖՐԵԴ

529. Հիշատակին (Un. Memoriam). — [Զափածո]. — Առաջաբանը և անգլերեն բնագրից թարգմանությունը Աբրահամ Մելիք-Ջհանյանցի. — 1905, № 4, 1-ին «Հավելված» էջ Գ—Ե (Թարգմանչի առաջաբանը) էջ 7—32, № 5, «Հավելված», էջ 33—48, № 6—7, 2-րդ «Հավելված», էջ 49—88.

Մելիք-Ջհանյանցի առաջաբանում կենսագրական տեղեկությունների կան Տենեիսոնի մասին, ինչպես նաև տեղեկությունների պոեմը գրելու հանգամանքների վերաբերյալ.

ԲԵԼԳԻԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ՄԵՏՆՐԻՆԿ ՄՈՐԻՍ

530. Բերբերյան Միլան — Մորիս Մետերլինկ և նրա «Մոննա Վաննա» դրաման. — 1903, № 1, էջ 71—87.

531. Յառուտ. Ողբերգություն. — Նախերգ. — Թարգմ.՝ Գ. Բար-
խուդարյանց. — 1896, գիրք Ա, էջ 347—352.

532. «Տոբկվառա Տասսա». Թատերախաղ. — Թարգմ.՝ Լևոն
Տիգրանյան. — 1900, գիրք Ա, էջ 260—262, գիրք Բ, էջ 217—290.

533. Յառուտ. Ողբերգություն. — Թարգմ.՝ գերմաներենից
Գևորգ Բարխուդարյանց. — Հրատարակություն Արշակ Բաբայա-
նի. — Թիֆլիս, 1902.

Գրախոս.՝ Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1902, № 3, էջ 287—297.

534. Խոստիկյան Մ. — Մի փորձ «Յառուտ» ողբերգության
հիմնական փիլիսոփայական գաղափարները հասկանալու. (Գեր-
մաներեն բնագիրը կարդացված Մարբուրգի աստվածաբան ուսա-
նողների ճեմարանական ընկերության դահլիճում 1905 թ. հուն-
վարի 10-ին. — 1905, № 2, էջ 43—56.

ԼԱՅՍ ՍԱՐԹՈՒՐ

535. Արքուր Լայստ. — Նինո Վարիպանիձե. — Պատմվածք
վրաց կյանքից. — Գերմաներենից թարգմանեց Արիստոլոմ Հով-
հաննիսյանցը. — 1906, № 5—6, «Հավելված», էջ 1—16, № 7—8,
էջ 17—32.

Պատմվածքը որպես «Լուսին» հավելված լույս է տեսել Թիֆ-
լիսում 1906 թ. տպագրվել է Ա. Քութաթելաձեի տպարանում.

ՀԱՅՆԵ ՀԱՅՆՐԻՆ

536. Հայնեի մոտեցից. [Աֆորիզմներ]. — Հավաքեց Ա. Նդի-
գար. — 1902, № 3, էջ 330—331.

537. Հայնեի մոտեցից. — Թարգմ.՝ Ա. Նդիգար. — 1902, № 4,
էջ 259—260.

Հայնեի մտքերը վերաբերում են հնդիկների վիպական բանաս-
տեղծություններին և ընդհանրապես թարգմանական արվեստի
գաղտնիքներին. հիշատակված են Վալտեր Սկոտի և Ֆրոստերի
անունները. հոսովում է նաև Դյոթեի, Շիլլերի ու Կանտի մասին.

538. Հայնեի մոտեցից. — Գերմաներենից թարգմ.՝ Ա. Նդի-
գար. — 1904, № 1, էջ 170—171.

539. Աղանյան Նվարդ. — Հայնեի հիշատակին. [Մեծանուն քանաստեղծի 50-ամյակի առթիվ Դերմանիայում նրան արձան կանգնեցնելու մասին]. — 1906, № 1, էջ 84—85.

ՀԱՌՒՊՏՄԱՆ ԳԵՐՀԱՐԴ

540. Հաուպտման. — Կազմեց Ե. Ք. [Եղիշե Քոփչյան]. — Հրատակարություն Հովհաննես Արամյանցի. Ս. Պետերբուրգ, 1902.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիշ. — 1902, № 4, էջ 238—239.

Դրախոսությունը վերաբերում է Քոփչյանի «Հայտնի մարդկանց կենսագրությունները» խորագիրը կրող մատենաշարի 4-րդ գրքին՝ նվիրված գերմանացի անվանի գրողի կյանքին ու գործունեությանը.

541. Զուլհակներ. — Դրամա 40-ական թվականից. — Քարգմ.՝ ուսերենից տ. Ս. Արտեմյան. — Ս. Պետերբուրգ, 1905.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիշ. — 1906, № 2, էջ 92—97.

Դրաման վերլուծված է ըստ առանձին գործողությունների. գրախոսը համակրանքով է խոսում պիեսի մասին և բացասաբար՝ թարգմանության.

ՆՈՐԴԱՌՈՒ ՄԱՔՍ

542. Պալենա. [Պատմվածք]. — Քարգմ.՝ Ֆրանսերենից Ս. Հախումյան. — 1903, № 4, 141—162.

Դրված է «Շարունակելի», սակայն գործի տպագրությունը չի ամբողջացել.

ՇԻՆԼԵՐ ՖՐԻԴՐԻԽ

543. Կասանդրա (Kassandra.). [Բանաստեղծ.]. — Դերմաներենից թարգմանեց Մ. վ. Մ. — 1904, № 3, էջ 51—54.

544. Քառայան Ս. — Բանաստեղծ իդեալիստ Շիլլեր. — Պատկերազարդ. [Ս. Պետերբուրգ], 1903.

Գրախոս.՝ — Գար. Ծնգիբարյան. — 1904, № 3, էջ 230—233.

ՎԻԼԴԵՆԲՐՈՒԽ ԷՐՆՍՏ ՅՈՆ

545. Վրեծ. — Քարգմ.՝ Մուշե վարդապետ. — 1898, գիրք Ա, էջ 191—236.

ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

546. Խալամ. Պատմվածք մի շերքեզուհու. — Թարգմ.՝ տաճկերենից Գր. Նզիկյան. — 1905, № 3, էջ 33—43, № 4, էջ 26—51.

ԻՍՊԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՍԵՐՎԱՆՏԵՍ ՄԻԳՈՒԵԼ ԴԸ

547. Սերվանտեսի «Դոն-Քիշոտ լամանշեցին»։ — Ստորագր.՝ Ա. Վ. — 1905, № 4, էջ 115—118.

Հոգվածը գրված է վեպի 300-ամյակի առթիվ (Մադրիդ, 1605 թ.). համառոտակի խոսված է հեղինակի ու վեպի համաշխարհային նշանակության մասին, 115 էջի տողատակում գրված է, որ առաջին ոչ լրիվ թարգմանությունը հայ մանուկների համար արել է Հարություն սարկավագ Աղանյանցը 1878 թվականին.

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՄԻՋԻՍ ԷԴՄՈՆԷ ԴԸ

548. Էդմոնդ Դը Ամիչիս. [Մահախոսական]. — Ստորագր.՝ Վ. Ա. [Վարդգես Աղանյան]. — 1908, № 2, էջ 58.

ԼԵՈՊԱՐԴԻ ՋԻԱԿԻՄՈ

549. Հայրենիք. [Բանաստեղծ.]. — Թարգմ.՝ ռուսերենից. — 1896, գիրք Ա, էջ 58—59.

ՆԵԳՐԻ ԱԴԱ

550. Նեգիրայան Գար. — Աղա Նեգրա. [Իտալացի բանաստեղծուհու կյանքին ու գրական գործունեությանը նվիրված համառոտ ակնարկ]. — 1903, № 6, էջ 87—93.

551. Բանաստեղծություններ. 2-րդ պրակ. — Թարգմ.՝ Հ. Հակոբյան. — [Թիֆլիս], 1904.

Գրախոս.՝ Ստորագր.՝ Շ. — 1904, № 5, էջ 203—205.

ՍԵՐԱՈ ՄԱԹԻՂԻ

552. Մանկան մուս. — Վերջին խոսք. — Մեր էջանագին գրադարանը № 7. — [Ս. Պետերբուրգ, 1905].

Գրախօս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիլ. — 1905, № 5, էջ 133—134.

Թարգմանությունը համարվել է անհաջող. գրքուկի վրա չի նշված թարգմանչի անունը և այն լեզուն, որից թարգմանվել են նրկու պատմվածքները.

ԼԵՀԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՍԵՆԿԵՎԻՉ ՀԵՆՐԻԽ

553. Սրհնված եղիր. (Հնդկական առասպել). — Թարգմ.՝ օր. նվարդ Աղանյանը. — 1903, № 1, էջ 88—92.

ՀՈՒՆԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

554. Մոռեի իշխան. — Պատմական վեպ. — Թարգմ.՝ Վահան Ժ. Վ. Բաստամյան. — 1898, գիրք Ա, «Հավելված», էջ 5—48, գիրք Բ, «Հավելված», էջ 49—110; — 1899, գիրք Ա, էջ 111—222.

«Հավելվածի» 3-րդ էջում զետեղված է թարգմանչի բացատրությունը «Ազդ» խորագրի տակ, որից տեղեկանում ենք, որ ներկա պատմական վիպասանությունը գրված է հունարեն լեզվով. թարգմանությունը կատարված է ռուսերենից՝ այն տպագրվել է «Семейные вечера» ամսագրի 1875 թ. № 1—4-ում: Վերջին տեղեկությունը հանդեսի խմբագրությանն է.

ՊԹԵՎԵՋԻՍՏԻՍ ԿՈՐՆԵԼԻԱ

555. Սենդյան առթիվ. [Բանաստեղծ.՝]. — Նոր հունարենից թարգմանեց Մ. Վ. Մ. — 1904, № 6, էջ 86.

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՊԵՏԵՅԻ ՇԱՆԴՈՐ

556. Փառավոր ման. [Բանաստեղծ.՝]. — Թարգմ.՝ Գևորգ Բարխուդարյան. — 1908, № 2, էջ 9—10.

9 էջի տողատակում տրված են կենսագրական կցկտուր տեղեկություններ հեղինակի մասին.

ՃԱՊՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

557. Ճապոնական Ռոմեո և Ջուլիետա. — Իրական պատմություն մի պատանու և մի աղջկա մասին, թե ինչպես նրանք վատ ապրեցին և լավ մեռան, իսկական եղելություն, որ պատահել է մի անգամ, բայց կապ ունի մի քանի ճշմարտությունների հետ, որոնք հավիտենական են. — Թարգմ.՝ Վ. Փամյան. — 1905, № 5 էջ 46—64.

Ճապոնական գրականությունից առնված ներկա պատկերը կազմված է հետևյալ գլուխներից.

Խնչ է փողը. — Խնչ է դաշույնը. — Խնչ են բարեկամները. — Խնչ է պատիվը. — Խնչ է սերը. — Խնչ է մահը.

ՆՈՐՎԵԳԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԲԵՈՐՆՍՈՆ ԲԵՈՐՆՍՏԵՅՐԵՆ

558. Մեր ուժից վեր («Über gie kraft»). — Դրամա երկու գործողությամբ. — Թարգմանեց գերմաներենից Ներսես Տեր-Հովհաննեսյանը. — 1904, № 3, էջ 180—209, № 4, էջ 201—225.

ԻՐՍԵՆ ՀՆՆՐԻԿ

559. Բոգիյաճ Է. — Հենրիկ Իբսեն [Մահվան առթիվ]. — 1906, № 4, էջ 113—117.

560. Երբ մենք մեռածներս սրափվեմք. Դրամատիկական էպիլոգ երեք արարվածով. — Գերմաներենից Թարգմանեց Է. Բոգիյանը. — 1906, № 5—6, էջ 93—115, № 7—8, էջ 59—80. («Շարունակելի»).

ՇՎԵԴԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԼԱԳԵՐԼԵՈՅ ՍԵԼՄԱ

561. Լեգենդներ Քրիստոսի մասին. — Թարգմ.՝ Արսեն սարկավադ և Ն. Տեր-Մանվելյան. — 1910, № 2, էջ 13—19 (Սուրբ գիշերը), № 3, էջ 35—42 (Կայսրի տեսիլքը), № 4, էջ 63—73 (Իմաստունների ջրհորը).

13 էջի սկզբում թարգմանիչները գրել են «Տիկին Ս. Լազեր-լեոֆի ներկա աշխատությունը, որի հայերեն թարգմանությունը սրժանացել է թե յուր հայրենիքում և թե Ռուսաստանում այնպիսի մի ընդունելության, որպիսին քիչ աշխատությունների է բաժին ընկնում: Ռուսական լավագույն թերթերից մեկը՝ «Русские ведомости»-ն համարում է սույն աշխատությունը կին հեղինակի գլուխգործոցը»:

ՇԿԵՅՅԱՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՊԵՍՏԱԼԼՈՑԻ ՀԵՆՐԻԽ

562. Լինեադդ և Գեուրուդդ. — Վեպ. — Թարգմանեց գերմա-ներենից Իսահակ Հարությունյանցը. — 1896, գիրք Բ, «Հավելված», էջ 7—128: — 1897, գիրք Ա, «Հավելված», էջ 129—240, գիրք Բ, «Հավելված», էջ 241—423.

«Հավելվածի» 1—6 էջերում, որն ունի տառային համարա-կալում՝ (Ա—Զ) «Թարգմանչից» խորագրի տակ տպագրված է Իսահակ Իսահակյանի խոսքը, որ վերաբերում է Պեստալոցու վեպի թարգմանության հանգամանքներին:

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՍԱԱԴԻ

563. Թագավորը տնտ և ճանաչե բարեկամն ու թշնամին. [Բանաստեղծ.՝]. — Պարսկերենից թարգմ.՝ Մ. վ. Մաքսուտյան. — 1907, № 1—2, էջ 29—30.

564. Գյուլիստանից. — Պարսկերենից թարգմանեց Մ. վ. Մաք-սուտյան. — 1907, № 3—4, էջ 26—30.

565. Գյուլիստանից. — Պարսկերենից թարգմանեց Մ. վ. Մաք-սուտյան. — 1908, № 2, էջ 38—41.

566. Գյուլիստանից. — Պարսկերենից թարգմանեց Մ. վ. Մաք-սուտյան. — 1909, № 11, էջ 35—38.

ՔՐԴԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

(Քրդական ժողովրդական երգեր)

567. Սաղաթիկ. — Մամո-Ջին (Քրդերենից). [Ժողովրդա-կան]. — 1897, գիրք Բ, էջ 274—307.

Պատմվող նյութն ուղեկցված է երգերով.

568. Մկրտչյան Ա. — Քրդական բանավոր գրականությունից. [Համառոտակի խոսվում է քրդական բանահյուսության մեջ մեծ տեղ բռնող պատերազմական-հերոսական, հովվերգական երգերի ու առակների մասին: Բերված են համապատասխան օրինակներ]. — 1899, գիրք Ա, էջ 99—106.

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԲՈՒՐԺԵ ՊՈՒ ՀԱՐԼ ԺՈՋԵՅ

569. Մը խոստովանություն. — Վեպիկ. — Ֆրանսերեն բնագրից թարգմանեց Ն. Հարո. — 1903, № 1, էջ 57—70.

570. Միմոնա. ծննդյան պատմություն. — Թարգմ.՝ տիկ. Զ. — 1902, № 1, էջ 67—77.

ԲԵՈՎ ՍԵՆՏ

571. Բերբերյան Մինաս. — Մեր և օտար գրականության նորություններ. [Հոդվածում խոսվում է անվանի ֆրանսիացի գրաբնագետ Սենտ Բեովի գործունեության մասին: Ներկայացված են և՛ Տոլստոյի, Գեորգ Բրանդեսի կարծիքները նրա մասին]. — 1904, № 6, էջ 111—113.

ԶՈՒԱ ԷՄԻՆ

572. Բերբերյան Մինաս. — Էմիլ Զոլա. (նրա մահվան առթիվ). — 1902, № 5, էջ 184—197, № 6, էջ 160—169.

Ներկայացված են մեծանուն գրողի կյանքն ու գրական-հասարակական գործունեությունը. վերլուծված են նրա վեպերից մի քանիսը.

573. Արսեն Կ. — Է. Զոլա [կյանքի ու գրական գործունեության ուրվագիծ]. — Թարգմ.՝ Ն. Ա. [Աղանյան Նվարդ]. — 1903, № 1, էջ 124—132.

574. Նսայան Հարություն. — Էմիլ Զոլա. նրա կյանքը և գրական գործունեությունը (Համառոտ հանրամատչելի տեսություն). Գրախոս.՝ Ստորագր.՝ Բրիլ. — 1903, № 4, էջ 226—227.

ԷՐԿՄԱՆ—ՇԱՏՐԻԱՆ

575. Անտառապետ Ֆրեդերիկ. — Թարգմ.՝ Դյուտ ա. ք. Աղան-
յանց. — 1902, № 1, «Հավելված», էջ 1—16, № 2, «Հավելված»,
էջ 17—32, № 3, «Հավելված», էջ 33—48, № 4, էջ 49—64, № 5,
էջ 65—96, № 6, էջ 97—133.

ԹԵՌ ԷԴՄՈՆ

576. Վարժապետը. [Պատմվածք]. — Թարգմ.՝ Լևոն Մ.-Ադ.
[Լևոն Մելիք-Աղամյան]. — 1902, № 5, էջ 65—75.

ԼԵՈՆՏԻ (ԼԵՆՈՏԻ).

577. Տիկին Վիլիհուս. [Պատմվածք]. — Ֆրանսերենից Թարգ-
մանեց Մինաս Բերբերյանը. — 1909, № 5—6, էջ 3—10.

3-րդ էջի տողատակում հեղինակի անունը ներկայացված է
Լենոտր ձևով: Մանոթագրությունից տեղեկանում ենք, որ պատմ-
վածքի նյութը առնված է (1789—1899) ֆրանսիական հեղափո-
խության ղեպքերից.

578. Նոր կուռք. — Թարգմ.՝ Տ. Վ. — 1904, № 4, «Հավել-
ված», էջ 1—32, № 5, «Հավելված», էջ 33—55.

ՀՅՈՒԳՈ ՎԻԿՏՈՐ

579. Վիկտոր Հյուգոյի ծննդյան հարյուրամյակը. [Համառո-
տակի ներկայացված են մեծանուն գրողի կյանքն ու գործը. հոդ-
վածում խոսվում է նրա գործերի հայերեն թարգմանությունների
մասին]. — 1902, № 2, էջ 252—255.

ՄԵՐԻՄԵ ՊՐՈՍՊԵՐ

580. Մաքեռ Ֆալկոնե. — Մատենիչը. — Լրտես. (Մեր էժանա-
գին գրադարանը № 9). — Ս. Պետերբուրգ, 1905.

Գրախոս.՝ Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1906, № 1, էջ 72—73.

Երեք զրույցներից կազմված մի փոքրիկ գրքույկ է. գրախո-
սությունից չի երևում, որ երկրորդ և երրորդ զրույցների հեղինակը
դարձյալ Մերիմեն է: Գրախոսը բացասաբար է արտահայտվել
զրույցների մասին. թարգմանությունը համարել է անհաջող.

ՄԻՍՔՐԱԼ ՅՐՆԴԵՐԻ

581. Միրեյո. Պրովանսական քերթված ջննական ուսումնասիրությունք մը. — Թարգմանեց Արշակ Չոպանյան. — 1905, № 6—7, 1-ին «Հավելված», էջ 1—16, № 8, 1-ին «Հավելված», էջ 17—32, 1906, № 1, 1-ին «Հավելված», էջ 33—48, № 4, 1-ին «Հավելված», էջ 49—64.

582. Միրեյո. Պրովանսական քերթված. — Երգ երկրորդ՝ Տերեվաթադ. — Ֆրանս. Թարգմանեց Ա. Չոպանյան. — 1908, № 1, էջ 53—66.

ՄՈՊԱՍԱՆ ԳԻ ԴՐ

583. Խոստովանանք. [Պատմվածք]. — Թարգմ.՝ Պողոս Զաքարյան. — 1905, № 1, էջ 40—46.

ՌՈՒՍՍՈ ժԱՆ ԺԱԿ

584. Հաղութությունը Իսահակ. — Ժան Ժակ Ռուսսոն և յուր էմիլը. — 1903, № 1, էջ 102—122.

122 էջի տողատակում ներկայացված է այն աշխատություններին ցանկը, որից օգտվել է հեղինակը հոդվածը գրելիս.

585. էմիլ. — Թարգմ.՝ Իս. Հարությունյան. — 1903, № 2, 1-ին «Հավելված», էջ 1—18, № 3, 1-ին «Հավելված», էջ 19—34, № 4, 1-ին «Հավելված», էջ 31—50, № 5, 1-ին «Հավելված», էջ 51—66.

586. էմիլ. 2-րդ գիրք. — Գերմաներենից Թարգմանեց Իս. Հարությունյան. — 1905, № 5, 2-րդ «Հավելված», էջ 1—18, № 6—7, 3-րդ «Հավելված», էջ 17—64, № 8, 3-րդ «Հավելված», էջ 81—90, — 1906, № 1, 2-րդ «Հավելված», էջ 91—106, № 2, էջ 107—122, № 3, էջ 123—147.

587. Այս համարում վերջանում է... [Ժան Ժակ Ռուսսոի «էմիլ»-ի հայերեն Թարգմանության 2-րդ մասի տպագրությունը «Հոմա»-ում ավարտվելու և առանձին գրքով լույս տեսնելու մասին]. — 1906, № 3, էջ 104.

ՍՅՈՒԼԻ ՊՐՅՈՒԴՈՄ

588. Գիտություն. նվագ. — Ֆրանսերենից թարգմանեց Ն. Հա-
րո. — 1903, № 1, էջ 196.

ՅՐԱՊԻՆ ԼԵՈՆ

589. Զեպի. [Պատմվածք]. — Ֆրանսերենից թարգմ.՝ Տ. Վ. —
1905, № 8, էջ 49—55.

ԱՅԼ ԳՐՈՂՆԵՐ

ԲՐԵՎԱՆՆԵՍ ՌՈԼԱՆԻ

590. Կամպո-Սանտոյի շունը. Rolant Brevannes-ի. — Թարգմ.՝
Տ. Վ. — 1906, № 4, էջ 62—68.

ԷՍԱՐԲԻ ԺՈՌժ

591. Ապուլը. [Պատմվածք]. — Թարգմ.՝ նվարդ Աղանյան. —
1902, № 6, էջ 121—127.

ԻՆԳԼԻՍ Հ. Դ.

592. Խեցիներ ժողովող սինյոր Գողոլֆի պանդխտությունը. —
[Անդերենից] թարգմ.՝ Աշոտ Բայանդուրյան.
Գրախոս.՝ Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1903, № 4, էջ 229.

ԼԵՎԵԼ ՄԱՌԻՐԻԿԵ

593. Maurice Level. — Խաբեբա. [Պատմվածք]. — Թարգմ.՝
Ֆրանս. Տ. Վ. — 1906, № 5—6, էջ 54—61.

ԿԱՍՍԱՆ Լ.

594. Իմաստուն պատասխան. — Թարգմ.՝ Ֆ. Աշոտ. — 1903,
№ 3, էջ 234—235.

ԿՅՈՌՆԵՐ Թ.

595. Հանս Հայլինգի ժայռերը. (Բոհեմիայի ժողովրդական
ավանդություններից պատմվածք). — Թարգմ.՝ գերմաներենից Մ. Վ.
Մաքսուտյան. — 1903, № 6, էջ 35—53.

596. Հովսեփ Հայդրիխ. — Իրական վեպ իրր դրամա ներկա-
յացված, մեկ արարվածով. — Թարգմ.՝ օր. Յլորա-Անահիտ. —
1904, № 6, էջ 44—64.

ՄԱՌԻՐՈՒՄ ԷՌԿԱՅԻ

597. Ուրացողը. — Գերմաներենից թարգմանեց Իսահակ Հարությունյանը. — 1900, գիրք Բ, էջ 53—89.

598. Մեկ շախարաւի. — Գերմաներենից թարգմանեց Ներսէս Տեր-Հովհաննիսյանը. — 1904, № 5, էջ 25—31.

ՆԱՌԻՄԱՅԻՐԳ

599. Բախտը. [Պատմվածք]. — Թարգմ.՝ օր. Ս. Տ. — Հովհան. — 1903, № 2, էջ 68—71.

ՍՊԻՐԻ Ե.

600. Հաւորւթունյան Խահակ. — Ե. Սպիրի կին վիպագիր. — 1901, գիրք Բ, էջ 193—215.

Ներկայացված են անվանի մանկագրի կյանքն ու գրական գործունեութիւնը. վերլուծված են նրա գործերից մի քանիսը.

Տե՛ս «Մուրճ» ամսագրի մատենագիտութիւն» № 1769 նկարագրութիւնը.

ՎԵՆԴՏ Վ.

601. Մոռացված Աստված. — Իրանական լեզենդա. — Թարգմ.՝ Զ. Զ. — 1904, № 1, էջ 44—51.

ՐՈԶԵԳԵՐԻ Պ.

602. Ժողովրդի մեջ. [Վեպ նամականի]. 1-ին մաս. — Թարգմ.՝ Նվարդ Աղանյան. — 1909, № 2, էջ 43—48, № 3, էջ 51—66, № 4, էջ 14—30, № 5—6, էջ 55—68, № 7—8, էջ 69—80, № 9, էջ 41—44, № 10, էջ 54—57, № 12, էջ 43—48: — 2-րդ մաս. — 1911, № 1—2, էջ 55—66...

ՅՈՒԼԴԱ ԼՅՈՒԴՎԻԴ

603. Հեռաւորատ. [Զափածո դրամատիկական]. — Թարգմ.՝ Տ. Վ. — 1903, № 3, էջ 125—152, № 4, էջ 84—106, № 5, էջ 149—176, № 6, էջ 159—181.

125—126 էջերում համառոտակի ներկայացված է հեղինակի կյանքն ու գրական գործունեութիւնը.

ՄԵԶ ԱՆՀԱՅՏ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐԻ ԳՈՐԾԵՐ

604. Բուդհայականի բարոյականությունը. [Հեքիաթ]. — Գերմաներենից թարգմանեց Ս. Քամալյանը. — 1905, № 8, էջ 20—28.

605. Ընդհատված նախանաչ [Պատմվածք]. — Ֆրանսերենից թարգմ.՝ Տ. Վ. — 1906, № 1, էջ 16—23.

606. Լրեես օրիորդ [Պատմվածք]. — Անգլերենից թարգմանեց Կ. Զ. — 1896, գիրք Բ, էջ 133—144.

607. «Մարդ». — Թարգմ.՝ Մ. Վ. — Հրատարակութիւն «Արշալույսի» № 1, Բաքու, 1905.

Գրախոս.՝ Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1905, № 9—10, էջ 141—142.

608. Ուրիկը. [Պատմվածք]. — Ֆրանսերենից թարգմ.՝ Տ. Վ. — 1905, № 9—10, էջ 42—49.

609. Սատանային անունով. — Գերմաներենից թարգմանեց Տիրուհի Կոստանյանը. — 1902, № 1, էջ 116—121.

610. Սիպայի հարսնացուն. Հնդկական կյանքից. — Թարգմ.՝ Պատրիկ. — 1906, № 2, էջ 23—29.

611. Սոսկալի պատիժ. — Թարգմ.՝ Պատրիկ. Բենիկ Վ. — 1906, № 2, էջ 64—67.

Հանդեսի 1906 թ. բովանդակության մեջ «Սոսկալի պատիժ»-ի դիմաց դրված է թարգմ. Պատրիկ, իսկ տեքստի վերջում էջ 67. թարգմ.՝ Բենիկ Վ. (Հավանական է Բենիկ վարդապետի ծածկանունը Պատրիկ է).

612. Սև հացեր. [Բարոյախոսական պատկեր]. — Թարգմ.՝ օր. Նվարդ Աղանյան. — 1901, գիրք Բ, էջ 291—295.

613. Տաղարնաբի արցունքը. — Ռուսերենից թարգմ.՝ Աղ. Հասան-Ջալալյանը. — 1900, գիրք Ա, էջ 60—64.

614. Տուրիւնի պաստառակալը. — Թարգմ.՝ Հրանտ Մելյան. — 1904, № 4, էջ 193—200.

Խնդրո առարկա նկարը քրիստոնյա կաթոլիկ աշխարհի ամե-

նաթանկագին մասունքներից է, որ շարունակ եղել է վեճերի և
իրարամերժ պարզաբանումների առարկա: Ներկա հոգվածի հեղի-
նակը փորձել է պարզաբանել առեղծվածը.

ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՓՈԽԱՐԵՆ՝ X

615. Սգի ձայնախագերը. — Ստորագր.՝ X. — Քրանսերենից
թարգմ.՝ Յ. Աշոտ. — 1905, № 2, էջ 34—37.

II. ԼԵՋՈՒ-ԲԱՌԱՐԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

616. Գավառաբառեր. Ա. — Գութանի, արորի և հերկելու վերաբերյալ. — 1898, գիրք Ա, էջ 325—327.

617. Գավառաբառեր. Բ. — Երկրագործական սայլի վերաբերյալ. — Գ. — Կալի և յուր գործիքների վերաբերյալ. Դ. — Անդաստանի վերաբերյալ. Ե. — Զիթհանքի վերաբերյալ. — 1898, գիրք Բ, էջ 270—277.

618. Գավառաբառեր. — Զրաղացի ու ջուլհակի վերաբերյալ [ներկայացված են բառերն իրենց բացատրություններով]. — 1899, գիրք Ա, էջ 271—277.

619. Նալբանդյան Միքայել. — Երկու հատված աշխարհաբար քերականության ներածությունից. — 1900, գիրք Ա, էջ 37—59.

Ներկա ուսումնասիրությունը հանդեսի խմբագրությանն է տրամադրել Ծովանդ Շահագիզը. (Տե՛ս 59 էջի տողատակի ծանոթագրությունը).

620. Գիտություն գանձադան. — Ռուս-վրացերեն հանրագիտական բառարան՝ հրատարակված Ի Ռոստոմաշվիլու խմբագրությամբ. գիրք 1-ին (A), 2-րդ (B), 3-րդ (B), 1898—1899.

Գրախոս.՝ — Տեր-Դավթյան Դ. — 1900, գիրք Ա, էջ 348—350.

Գրախոսը, հակառակ վրաց մամուլի բացասական վերաբերմունքին, ողջունում է Ռոստոմաշվիլու կազմած հանրագիտարանի հրապարակումը և պաշտպանում նրան «Իվերիայ» անհարկի հարձակումներից. (Տե՛ս «Իվերիա», 1898, № № 104, 105).

621. Մոեբյան Լևոն. — Հայերեն բարբառախոսություն. ներածական ճառ. — Թարգմ.՝ ռուսերենից հ. Գ. Մենևիշյան. — Վիեննա, 1899.

Գրախոս.՝ — Ն. Քարամյան. — 1901, գիրք Ա, էջ 325—344.

622. Բյուզանդացի Նորայր Ն. — Երեք գիտելիք Հովհաննու Մանդակունվո և մի գիտելիք իմ գաղղիներեն-հայերեն բառարանիս մասին. — 1901, գիրք Բ, էջ 369—280.

Արժեքավոր բացատրություններ կան հոգվածի էջերի տողա-
տակերում տպագրված ծանոթագրություններում.

623. Հառո Ն. — Հայագետ Օգյուստ Կարիեր. [Մահախոսա-
կան]. — 1902, № 2, էջ 260—264.

Համառոտակի ներկայացված է անվանի գիտնականի կյանքն
ու գործը. տեղեկանում ենք, որ հանգուցյալ պրոֆեսորին հա-
ջորդել է Ասուան Մեհեն.

624. Արդի հայերեն լեզվի բառարան. [Խոսքը Կ. Պոլսի Իզ-
միրյան գրական հանձնաժողովի նախաձեռնությամբ ստեղծված
այն հատուկ խմբի մասին է, որին հանձնարարել են կազմել մեր
աշխարհաբար լեզվի բառարանը]

Մասնաժողովի անդամների ցուցակում հանդիպում ենք Մա-
ղաքիա Օրմանյանի, Ծղիշե Դուրյանի, Ռոթենոս Պերպերյանի, Հրանտ
Ասատուրի, Թովմաս Թերգյանի, պրոֆ. Հակոբոս Ճեճիզյանի, Գաբ-
րիել Մենեկիզյանի և ուրիշների անուններին]. — 1902, № 4, էջ
252—253.

625. Հ. Արսեն Այտեյան. [Մահախոսական]. — 1902, № 4,
էջ 261.

Հանդեսի խմբագրությունը հայտնել է իր ցավակցությունը.
համառոտակի ներկայացված է անվանի հայագետ-լեզվաբանի
կյանքն ու գիտական գործունեության պատկերը.

626. Lehrbuch der neuostame-nischen literatur Pspache.
Unter Mitwirkung von Stephan Kanajanz, bearbeitet von
Franz Nikolaus Finek. Vagarschat-Marburg, 1902. (Արևելյան
հայոց նոր գրական լեզվի դասագիրք Ստեփան Կանայանի գոր-
ծակցությամբ՝ մշակեց Ֆրանս Նիկողայոս Ֆինկ. — Վաղարշապատ-
Մարբուրգ, 1902.

Գրախոս. — 1903, № 1, էջ 228—230.

627. [Ընգիրբարյան Գարեգին]. — Ժողովրդական գրականու-
թյունից. (Բազմաբար «Արարատյան բարբառի» գրքի առիթով). —
Ստորագր. Գար. Ենգ. — 1905, № 5, էջ 91—100.

Հոգվածը նվիրված է Տիգրան Նավասարդյանի կազմած բա-
ռագրքին. շնայած հեղինակի նշած թերություններին ու լացթողում-
ներին, աշխատանքը գնահատված է «Մեծ գին ունեցող աշխատու-
թյուն» արտահայտությամբ.

628. Տեր-Պողոսյան Գր. — Ոսկեդարյան գրաբարը և Մխիթարյան միարանությունը. — 1903, № 6, էջ 202—212.

Լեզվաբանական բնույթի հոգված է՝ նվիրված գրաբար լեզվի մասին վեներատիկյան ու վիեննական Մխիթարյանների իրարամերժ կարծիքների բացահայտմանը.

629. Ճալոնական լեզուն, գիրը և գրականությունը. — Գերմաներենից թարգմանեց Ա. Եդիգար. — 1904, № 2, էջ 174—177.

Նշված թեմայի շուրջը հեղինակի տված տեղեկությունները հակիրճ են.

630. Վանցյան Գր. — Նյութեր հայերենի մշակութային համար. — 1904, № 5, էջ 180—184.

Հոգվածում հեղինակը ներկայացված փաստացի նյութի հիմքի վրա փորձել է ապացուցել խոսքի բարբառային և առհասարակ կենդանի ձևերի առավելությունները 184 էջի տողատակում գրված է հետևյալ բացատրությունը. «Այս և հաջորդ հոգվածները կապ ունին և օրգանապես բխում են «Մուրճի» մեջ տպված մեր նախորդ հոգվածներից՝ «Հայերենի նվազանցությունը», «Հայերենի դերանունների սեռը», «Նյութեր հայերենի մշակութային համար» և կրկին «Նյութեր հայերենի մշակութային համար».

(Համապատասխանաբար տե՛ս «Մուրճ», Թիֆլիս, 1899, № 2—3, էջ 278—281, № 4—5, էջ 436—438, № 6, էջ 614—618, № 11—12, էջ 1424—1430).

631. Վանցյան Գրիգոր. — Հայերենը մշակելու նյութեր. — Ղ և Լ հնչյուններն ու գրերը. — 1905, № 1, էջ 101—104.

Բերած օրինակներով հեղինակը աշխատել է պարզություն մտցնել վեճի առարկա դարձած Ղ և Լ գրերի ու հնչյունների մասին եղած կարծիքների մեջ (Բագրատունի-Ավագովսկի).

632. Полный армяно-русский словарь составленный доктором философии А. Дагбашяном. (Իրականաբար բառարան հայերենից-ռուսերեն. կազմեց Հ. Դադբաշյան).

Դրախոս. — Ընդհարարյան Գարեգին. — 1905, № 1, էջ 120—125.

Բերված փաստերը խոսում են բառարանի դրական ու բացասական կողմերի մասին. «Կարծում ենք, որ պ. Դադբաշյանին մեր ընդհանուր նկատողությունները վնասակար չեն լինի» — գրել է Ընդհարարյանը.

Տե՛ս ներկա մատենագիտության № 634 նկարագրությունը.
633. [Լույս է տեսել Հարություն Թումանյանի «Ստուգարա-
նություն հայոց աշխարհաբար լեզվի դասագիրքը»]. — 1905, № 1,
էջ 189. (Հայտարարություններ).

634. Դադրաշյան Հաղություն. — Իմ պատասխանը պարոն
Գ. Ծնգիրարյանին. — 1905, № 3, էջ 125—132.

Պատասխանը վերաբերում է «Հումա»-ի ընթացիկ տարվա
№ 1-ում, (էջ 120—125) (Տե՛ս № 632 նկարագրությունը) տպա-
գրված է Գարեգին Ծնգիրարյանի՝ Հ. Դադրաշյանի կազմած
«Полный армяно-русский словарь»-ի մասին գրած գրախոսա-
կանին տե՛ս 132 էջի տողատակի խմբագրության ծանոթագրու-
թյունը.

635. Հայագետներ Եվրոպայում. — 1905, № 6—7, էջ 105—
107. — Ստորագր.՝ Հայ.

Եվրոպայում հայերեն լեզվով զբաղվողների մասին տեղե-
կությունները քաղված են «Հանդես Ամսորյա» և «Բանասեր» հան-
դեսներից.

Պրոֆ. Հյուբշման (Ստրասբուրգ). — Դոկտոր Ֆինկ, Ռուդոլֆ
Ֆուքս, Օտտո Գյունենթալ, Գոտհոլդ Վալլ, Զիգլին, դոկտոր Շեֆտե-
լովիշ (Բեռլին). — Դոկտոր Թ. էօստերրայխեր, Հովհ. Գրաֆ,
էդուարդ Պրոկոշ (Հայդելբերգ). — Պրոֆ. Կոնեբիր, պրոֆ Մարգո-
լիուս, պրոֆ. Գովլեյ, Ֆ. Բրիգթման (Օքսֆորդ). — Պրոֆ. Արմ.
Բոթինգոն, պրոֆ. Մակլեան, պրոֆ. Մոնտան Ժեմա (Քեմբրիջ). —
Դոկտոր Շարլ (Դուբլին). — Պրոֆ.-դոկտոր Սիմոն Վեբեր (Ֆրայ-
բուրգ). — Դավիդովիչ (Դավթյան վարդապետ), Անդր. Լուկասիե-
վիչ, Կայետան Ամիրովիչ, Հակ. Աքսենտովիչ, Հակ. Մոռցորո,
Հովհ. Պիլոցար, Անդր. Գավրոնսկի, Կարլ Բոդլանովիչ, էդուարդ
Թոմասշևսկի (Լեմբերգ՝ Լվով). — Ղուկաս Բադդուպանյան, Բլանար
Յանոս, Լիվի Լիովի Մոր, Մատուզիկ Իստվան, Սոլիմոս Պալ, Կոնց
էնդրե, Հագի Կալման, Դեբրեսցենի Լեոթինց, Ռատվիչ Յանոս,
Կուլցար էնդրե, Յագեր Ֆերենց, Միկլոս (Բուդապեշտ). — Պրոֆ.
Տեցա (Պադուա). — Պրոֆ. Մեյիե, Բաուդաբա, Գյուլիելմե Ֆլեորի,
Ուատրի Սիմոն, Միշոն, Հովսեփ Ռեբի (Փարիզ). — Պրոֆ. Բիտտներ,
Յուլիուս Ռուդոլֆ, Պ. Պետրոս (Վիեննա).

636. [Հ. Սահակ վ. Ամատունի. — Գավառաբառերի ընդար-
ձակ բառարան կազմելու մասին]. — 1906, № 5—6, էջ 166.

637. Խալաթյանց Բ. — Հայագիտական. — Իշխեմ, իշխան, նախարար. [Հեղինակը Նստադարանում է նշված բառերը]. — 1907, № 1—2, էջ 79—80.

638. «Միջազգային պանքեոն» — Հյուլըման Հենրիխ. [Մահախոսական]. — Ստորագր.՝ Վ. Ա. [Վարդգես Աղանյան]. — 1908, № 2, էջ 55.

639. [Մամուլի տակ են Վարդգես Աղանյանի «Ռուս-հայ բառգիրք» և «Բառարան օտարազգի ասացվածքների» գործերը]. — 1909, № 2, էջ շապկի 3-րդ երեսը. (Հայտարարություններ).

640. Աղանյան Գյուլ. — «Ի»-ի և «Վ»-ի տեխնիկան. [«Արուրում» Ստ. Մալխասյանի հայերենի ուղղագրությանը վերաբերող առաջարկության մասին]. — 1910, № 3, էջ 53—56.

641. [Վ. Ա.-ի [Աղանյան Վարդգես] կազմած լատինեերեն հայերեն բառարանի տպագրության մասին]. — 1910, № 5—6, էջ 103. (Հայտարարություններ).

642. Բառգիրք լատինական և օտարազգի դարձվածքների. Համառոտ քերականությունով. — Կազմեց Վ. Ա. — Թիֆլիս.

Գրախոս.՝ — Ն. Հարո. — 1910, № 9—10, էջ 86—87.

643. Կոստանյան Կ. — Հայագիտությունը Արևմտյան Եվրոպայում. — Թիֆլիս, 1910.

Գրախոս.՝ — Գ. Ենգիբարյան. — 1910, № 9—10, էջ 87—89.

644. Հայ-ռուս քառաբան. — Կազմեց Հարություն Թումանյանը. — [Թիֆլիս, 1910].

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Հայ. — 1910, № 9—10, էջ 89.

«Կրոն և դավանաբանական հարցեր, բաժնում տե՛ս Սիրն վարդապետի հանդեսի խմբագրությանն ուղարկած նամակը. (1905, № 4, էջ 134—135). Նկարագրություն № 1741.

III. Դ Ա Տ Մ ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն

ՆՅՈՒԹԵՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ

ԿԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

645. Պատառիկներ. [«Հետզհետե հրապարակ կհանենք ռուս-մա-ի միջոցով մեր մատենադարանում գտնված այն մագաղաթե և թղթե կաղամերի պահպանակներն ու այլ և այլ գրչագիրների մանր պատառիկները, որոնք պատմական արժեք և բովանդակութուն ունին» — գրել է հեղինակը. ներկայացված են դրանցից երկուսը՝ երկրորդը չափածո է]. — 1898, գիրք Բ, էջ 247—249.

645. ա Գլաղստուն. [Մահախոսական]. — Ստորագր.՝ Կ. — 1898, գիրք Բ, էջ 290—296.

Համառոտակի ներկայացված է Անգլիայի վարչապետի կյանքն ու քաղաքական-հասարակական գործունեությունը.

646. Փառամյան Ն. — Հայերը Բյուզանդիայում. Հովհաննես Չմշկիկ կամ Կիռ Ժան բյուզանդական հայ կայսրներից մեկը. — 1899, գիրք Բ, էջ 55—101: — 1900, գիրք Բ, էջ 90—147.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Նախարան. — Ա. Հովհաննես Չմշկիկի ծագումն ու նկարագիրը. — Բ. Նիկեիոր Փոկասի կայսրության հասնիլը Հովհաննես Չմշկիկի ձեռքով. — Գ. Հ. Չմշկիկ մագիստրոս և հրամանատար անատոլյան զորագնդի. — Դ. Հ. Չմշկիկի դավադրությունն ու Նիկեիորի եղերական մահը. — Ե. Հովհան Չմշկիկը կայսեր. — Վարեգ իշխան Սվյատոսլավի առաջին պարտությունը Արկադիոպոլսի մոտ. — Զ. Վարդ Փոկասի ապստամբությունն ու պարտությունը. Է. Չմշկիկ կայսեր ամուսնությունը. — Ը. Կայսեր արշավանքը և Պերեսլավցի առումը. — Թ. Սվետոսլավի վերջին պարտությունն ու եղերական մահը. — Ժ. Չմշկիկի առաջին արշավանքը սարակինոսների դեմ. — ԺԱ. Չմշկիկի երկրորդ արշավանքը սարակինոսների դեմ և մահը.

647. Աղաբեկյան Մարկոս — Խաչկոնցութիւն. [Խոսքը վերաբերում է «Ընդհանուր ազգաց պատմութիւն» դասագիրք-աշխատության մասին հեղինակի գրած բացասական կարծիքին, որի դեմ Խաչկոնց ստորագրութեամբ մի հոդված է տպագրվել «Քյուրակն» շաբաթաթերթի 1899 թ. № 4-ում]։ — 1899, գիրք Բ, էջ 359—362.

648. Մատենագրական նորութիւններ. [Հանդեսի աշխատակից Նիկողայոս Քարամյանը ավարտել է Վինոգրադովի «Ընդհանուր պատմության» հայերեն թարգմանութիւնը և հանձնել է էջմիածնի տպարանին]։ — 1900, գիրք Ա, էջ 354.

649. Leopold von Ronkes Bildungsjahre und Geschehnisauffassung. Von dr. Wahan Nalbandian. Leipzig. B. C. Teubner, 1902.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1902, № 2, էջ 223—224.

Հայպցիգի հայ ուսանող Վ. Նալբանդյանի ուսումնասիրութիւնը նվիրված է անվանի պատմաբան Լեոպոլդ Ռանկեի կենսագրութեանը և նրա պատմության առարկայի նկատմամբ ունեցած ըմբռնմանը.

650. Դորբոյլուբով Ն. Ա. — Աղեքսանդր Գավազցի քահանայ և յուր քարոզները. — Թարգմ.՝ Գևորգ քահանա Մկրտումյան. — Ս. Պետերբուրգ, 1902.

Գրախոս.՝ — 1902, № 6, էջ 265—267.

Գրախոսված գրքուկի քարոզներէից մի քանիսը ժամանակին թարգմանվել է ուսերեն, Գավազցին եղել է իտալական ժողովրդի ազգային-ազատագրական շարժման պարագլուխ Գարիբալդիի շինակիցն ու գաղափարակիցը, որն իր հայրենասիրական ճառքարոզներով ոգևորել է իտալական ժողովրդին նրա արդար պայքարում.

651. Զղջումն. — Ստորագր.՝ Ն. Ա. [Աղանյան Նվարդ]։ — 1903, № 1, էջ 274—275.

Նյութն առնված է «Тифлисский листок»-ից. այն վերաբերում է ԱՄՆ-ի կոնգրեսմեն Բրոունի հետ պատահած արտառոց դեպքին.

652. Նոր Իտալիան. — Ստորագր.՝ Թարգմ.՝ Սար. Ման. — 1903, № 2, էջ 186—192, № 3, էջ 161—167, № 4, էջ 172—187.

Իրեն իսկ հեղինակի խոսքերով ասած նա հետապնդել է հետևյալ նպատակը՝ ռթննել այն պայմանները, որոնց մեջ առաջացավ նոր Իտալիան, ինչն էր դժվարացնում և այժմս էլ դժվարացնում

է նրա զարգացումը և ինչո՞ւն է կայանում այդ դժվարութիւններին հաղթելու հույսը».

653. Март Н. — Арабское извлечение из сирийской хроники Марибаса. — С. Петербург, 1902.

Գրախօս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիշ. — 1903, № 3, էջ 238—244.

654. Գեղցեւ Զ. — Համառոտութիւն բյուզանդական կայսրենքի պատմութեան. — Գերմաներենից թարգմանեց Մեսրոպ վարդապետ Տեր-Մովսիսյանը.

Գրախօս.՝ — Ստորագր.՝ Գ. Ենգ. [Ենգիբարյան Գարեգին]. — 1903, № 5, էջ 234—237.

Գրախօսի նկատողութիւնները հիմնականում վերաբերում են Մեսրոպ վարդապետի «անխնամ» կատարած թարգմանութեանը.

655. Բերլինի Պ. — Դաժան քաղաքակրթութիւն. — Թարգմ.՝ Պատրիկ. — 1904, № 6, էջ 119—125.

Հստ մտնայնի մերկացված են նվրոպական մի շարք երկրների (Գերմանիա, Անգլիա, Պորտուգալիա, Ֆրանսիա և այլն) վարած գաղութային քաղաքականութիւնը, նրանց անխիղճ ու անմարդկային վերաբերմունքը դեպի նեգրերն ու մնացյալ գաղութային ժողովուրդները։ Աննախադեպ ստրկացում ու շահագործում՝ քաղաքակրթութիւն տարածելու քողի տակ.

656. Աղանյան Նվարդ — Գիտական նորութիւններ. — Պեղումներ Դելոս կղզու վրա. (Մանրամասնութիւններ Աթենքի մոտակայքում կատարված հնագիտական պրպտումների մասին). — 1904, № 6, էջ 244.

657. Օտար գրականութիւնից. [Խոսվում է Փարիզում լույս տեսած «La pologne et la ezise Russe» ընդհանուր խորագիրը կրող երկու բրոշյուրների մասին՝ նվիրված լեհացիների վիճակին Ռուսաստանում].

Այդ մասին մանրամասնութիւններ է տպագրել «Вестник Европы» ամսագիրը, որ համառոտակի հայ ընթերցողին է ներկայացնում «լուսման»]. — 1905, № 3, էջ 136—138.

658. Աղանյան Նվարդ. — Գիտական նորութիւններ. — Նշանավոր պեղումներ. [Անգլիացի հնախույզ Թեոդոր Դեյսի Նգիպտոսում կատարած պեղումների մասին]. — 1905, № 4, էջ 118—119.

659. Աւուգետ. [Հայտնում է, որ ուսումնական տարվա սկզբին պատրաստ կլինի խոզանի համալսարանի պրոֆ. Ժ. Դյուպերքիսի «Տարեք ընդհանուր պատմության» դասագրքի «Հին դար» մասը իր թարգմանությամբ]. — 1905, № 6—7, էջ 189. (Հայտարարություններ).

660. Անգլիայի պետական կազմը և քաղաքական կուսակցությունները. — Կազմեց Մ. Բարխուդարյանը.

Գրախոս.՝ Ստորագր.՝ Գրագետ. — 1908, № 2, էջ 61.

661. Լամպոնիստ Կարլ. — Նորագույն պատմագիտության հինգ դասախոսություն

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

[Թարգմանչի երկու խոսքը]. — Հեղինակի ողջույնը Հոննոսի ափին բնակվող իր հայրենակիցներին. — 1. Պատմագիտության պատմական զարգացումը և ներկա բնույթը. — 1909, № 11, էջ 15—34, № 12, էջ 36—42.

2. Գերմանական պատմության ընդհանուր ընթացքը հոգեբանական տեսակետից. — 1910, № 1, էջ 44—59, № 2, էջ 58—73.

3. Գերմանական ներկա հոգեկան բնույթի անցումը. — Հոգեկան անցման ժամանակների ընդհանուր մեխանիկան. — 1910, № 3, էջ 43—52, № 4, էջ 45—62.

4. Ընդհանրապես կուլտուրական ժամանակաշրջանի հոգեբանության մասին. — 1910, № 5—6, էջ 77—86, № 7—8, էջ 53—63.

5. Տիեզերապատմական պրոբլեմներ. — 1910, № 9—10, էջ 51—68, — 1912, № 1, էջ 3—15.

662. Կրիմսկի Ա. — Պատմություն Սասանյանց և Իրանի նվաճումը արաբացիներից. — Թարգմ.՝ Մ. Շովրյան. — 1910, № 1, էջ 22—33, № 2, էջ 20—34, № 3, էջ 27—34, № 5—6, էջ 40—45, № 7—8, էջ 28—35, № 9—10, էջ 20—41.

Տե՛ս 22 էջի տողատակի ժանոթագրությունը, որ վերաբերում է պատմահայր Մովսես Խորենացուն.

663. Ալբանական խնդիրը. [Թուրքական բռնակալության դեմ ալբան ժողովրդի ազգային-ազատագրական ապստամբության մասին]. — Ստորագր.՝ Ա. Վ. [Վարդգես Աղանյան]. — 1910, № 4, էջ 74—76.

664. Մառտինիկ կղզու ահռելի աղետը. [Հեղինակը նկատի ունի այն երկրաշարժը, որ կործանել է Ս. Պիեր քաղաքը Հոդվածում աշխարհագրական տեղեկություններ կան կղզու դիրքի, լեռների ու այլ հարցերի մասին]. — 1902, № 3, էջ 326—327.

665. Խոստիկյան Միսակ. — Թեոդոր Նեոլդեքե (Th. Nöldeke). [Ստրասբուրգի համալսարանի նշանավոր արևելագետ պրոֆեսորի ուսուցչապետական ամբիոնին հրաժեշտ տալու առթիվ]. — 1906, № 3, էջ 97.

666. Վեգովի արձակիժումը. [Մանրամասնություններ է հաղորդում հրաբուխի ժայթքման պատճառով մարդկանց ու տնտեսությունը հասած վնասների մասին]. — 1906, № 3, էջ 108—110.

667. Կուրիեի աղետը. [Մանրամասնություններ Պա-Դը Կալեի դեպարտամենտի Կոնստանտինոպոլի ունեցած մեծ աղետի մասին]. — 1906, № 3, էջ 110—113.

668. Սիցիլիայի աղետը. [Կղզում տեղի ունեցած երկրաշարժի մասին, որտեղ զոհվել է շուրջ 150000 մարդ]. — 1909, № 1, էջ 70—71.

669. [Վարդգես Աղանյանցի թարգմանությամբ լույս է տեսել Հ. Բուլիի՝ Նոտովիչի համառոտած «Անգլիայի քաղաքակրթության պատմությունը»]. — 1909, էջ շապկի 2-րդ երեսը, № 5—6, էջ շապկի 2-րդ երեսը, № 7—8, էջ շապկի 2-րդ երեսը. (Հայտարարություններ).

669. ա [Մոսկվայում 1907 թ. Ի. Ե. Զաբելինի նախաձեռնությամբ բացված հնագիտական ճեմարանի մասին] — 1909, № 11, էջ 64. (Ամսվա տեսություն. լուրեր).

ՆՅՈՒԹԵՐ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒՄ,
ԱՐԵՎՄՏՅԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ, ԹՈՒՐԹԻԱՅՈՒՄ
ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆՈՒՄ ԵՎ ԱՅԼ ԵՐԿՐՆԵՐՈՒՄ
ԱՊՐՈՂ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ
ԿԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

670. Գաւազաշյան Ա. Մ. — Վննական պատմություն հայոց ըստ նորագույն պատմական, լեզվաբանական և բանասիրական տեղեկությանց. Մասն Ա. — Նախնական ժամանակ. — Մասն Բ. — Պատմական ժամանակ. — Արշակունիք... Թիֆլիս, 1895.

Գրախոս.՝ — Աստվածատուր Խաչատրյանց. — 1896, գիրք Ա, էջ 263—304.

Վննական պատմության վերլուծությունը գրախոսը ներկայացրել է հետևյալ ենթավերնագրերի տակ.

Առաջին տպագրություն և նախկին տպավորություն

Ա. Ստուգաբանությունը իբր գիտություն

Բ. Ստուգաբանությունը Վննական պատմության մեջ

Գ. Հայք, Ավեստայի ժողովուրդն և պարսկական բնեղագրեր

Դ. Հնդհանուր լեզվաբանական խնդիրներ

671. Տփխիսի ավերումը Աղա Մահմադ խանի ձեռքով. — 1896, գիրք Ա, էջ 308—321. (Հոգվածագրի անունը չի հիշատակված).

«Անցյալները կատարվեցավ Տփխիսում քաղաքիս Մահմադ խանի ձեռքով ավերվելու 100-ամյակը. այդ առթիվ ավելորդ չենք համարում մեր ընթերցողներին ծանոթացնել այդ դեպքի մի ընդարձակ նկարագրի հետ, որ գրել է ժամանակակից «Սերովբե» անունով մեկը: Այդ նկարագիրը այս վերնագիրն է կրում «Համառոտ պատմություն ավերացման Փայտակարան Մայրաքաղաքիս ի խանեն Աղա Մահմադի ի 1795 և ի 11 սեպտեմբերի...» — գրել է հեղինակը:

Հնթերցողին ներկայացված ներկա նյութը վերոհիշյալ իրա-
դարձության նկարագրությունից կատարված քաղվածք է.

672. Մ. Էմիլի նամակը Գևորգ Հախվերդյանին. — 1896,
գիրք Ա, էջ 322—325.

Հնթերցողին է ներկայացված ռուսերեն գրված նամակի հա-
յերեն թարգմանությունը, Դա Հախվերդյանի էմիլին գրած երկու
նամակների պատասխանն է, որտեղ խոսվում է նրանց ստեղծա-
դորձնական ծրագրերի մասին. նամակը կրում է 1851 թ. ապրիլ
2 թվագիրը.

673. Նուրյա Ն. Բյուզանդացի. — Ղազարա Փարպեցվո պատ-
մության հայոց. Առաջարան. — 1896, գիրք Բ, էջ 309—328.

674. Երկու հատված մեկ հին մատենագիտությունից. — 1896,
գիրք Բ, էջ 333—336.

Այդ մասին հեղինակը գրել է՝ «Մեր մատենադարանի թղթե-
րում գտնվեցան կես թերթ թղթի վրա գրված հետևյալ պատմական
երկու հատվածները, որոնց վերջը արտագրողի ձեռքով գրված է
այս ծանոթությունը.

«Այս հայոց պատմության և Բագրատունյաց պատմության
հատվածները քաղվեցավ մի ձեռագրքի, Ղրիմեցի Հակովբ վար-
դապետին տոմարի մեկնության անվանյալ որ Քրիստոսի 200 տար-
վան».

1. Պատմություն Բագրատունյաց, որ յԱնի թագավորյաց (Թա-
գավորեցի). — 2. Աշխարհ «ի» հայոց է այս պատմություն.

675. Դանիել կաթողիկոսի գրությունները ֆրանսիական դես-
պանին և նախարարին. — 1897, գիրք Ա, էջ 292—295.

1808 թ. հունիս 16-ի թվակիր նամակներից առաջինը հաս-
ցեագրված է ֆրանսիական դեսպան ժոմպարթիստ Բուսսոնին,
երկրորդը Ֆրանսիայի իրավունքի ու հավատի մինիստր մեծ իշ-
խան Փորտալիսին, երկու նամակներն էլ գրված են գրաբարով.

676. Դանիել կաթողիկոսի գրությունը Նապոլեոն Մեծին. —
1897, գիրք Ա, էջ 295—297.

677. Դանիել կաթողիկոսի գրությունը Գերմանիայի ֆրանց
Գ. կայսեր. — 1897, գիրք Ա, էջ 297—303.

Նամակը գրված է 1808 թվականին.

678. Բարձրագույն խորհրդի գրությունը Նապոլեոն Մեծին. —
1897, գիրք Ա, էջ 303—305.

1809 թ. ապրիլ 25 թվակիր նամակը ստորագրել են էջմիածնի բարձրագույն խորհրդարանի անդամներ՝ Բարսեղ, Հովսեփ, Սիմեոն, Անդրեաս, Ալեքսան, Հովհաննես և Ներսես արքեպիսկոպոսները.

679. Պարսից տիրապետության վերջին տարին (ժամանակակից հայ հիշատակարանից). — Ստորագր.՝ Գ. ք. Ա. [Գյուլտ քահանա Աղանյան]. — 1897, գիրք Ա, էջ 306—321.

1825—1828 թթ. ժամանակամիջոցում Ռուսական կայսրության Պարսկաստանի դեմ մղած պատերազմական գործողությունների, կատարված քաղաքական անցքերի համառոտագրությունը. (գեներալներ Պասկևիչ, Մադաթյանի կոթիվների, Երևանի պաշարման ու բերդի գրավման և այլ իրադարձությունների նկարագրությունն ու համառոտագրությունն է.

680. Նյուրեբ Աղվանից պատմության համար. — 1897, գիրք Բ, էջ 325—332.

Ղարաբաղի հոգևոր առաջնորդ Բաղդասար Հասան-Ջալալյանի երկու նամակներն են՝ ուղղված Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին ((1820 թ. սեպտեմբերի 20) և ռուսաց ցար Նիկոլայ Պավլովիչին (1833 թ.).

681. Վանի բևեռագիրները (Հանգուցյալ Գ. եպիսկոպոս Աղվանյանի կազմած). — 1897, գիրք Բ, էջ 340—346.

682. Հայրուհի մայր Նախիջևան ֆաղափի. [«Առամա»-ի խմբագրությունը զուրկ լինելով նյութական միջոցներից, հայտնում է, որ հանգուցյալ Գաբրիել քահանա Պատկանյանը թողել է մի ընդարձակ ձեռագիր՝ 100-ամյակ Նախիջևան քաղաքի վերնագրով:

Երկասիրություն պարունակում է մեր ժողովրդի պատմության վերաբերյալ արժեքավոր նյութ: Ձեռագիրը գտնվում է Կ. Պոլսի Բերայի ավագներից Հովհաննես քահանա Մկրյանի մոտ, որը բարեհաճել է թույլատրել հրապարակելու նկատի ունենալով այդ գործի հրատարակության կարևորությունը, խմբագրությունը առաջարկում է մասնավոր անձանց մտածել այդ մասին]. — 1897, գիրք Բ, էջ 346—347.

683. Մեծամեծ կայսերաց թուղթ որ կան հանգուցյալ Ի Հաղպատ լուսահոգիքն այնք. — 1898, գիրք Ա, էջ 261—264.

684. Բերդի մեծ եկեղեցի. — 1898, գիրք Ա, էջ 265—266.

685. Մի դաշն. — 1898, գիրք Ա, էջ 271—272.

686. Խորալուր Ն. Ուսուցանողացի. — Կորյուն վարդապետ և նորին թարգմանությունը. — 1898, գիրք Բ, էջ 232—246.

Կորյունին նվիրված ուսումնասիրությունը հեղինակը տարել է հետևյալ ծրագրով.

Նախաշավիղ. — Կորյուն վարդապետի վրա տեղեկությունը որչափ ունինք. — Միակ մատենագրություն Կորյուն հասյալ առ մեզ՝ վարք երանելվուն Մաշտոցի վարդապետի և միակ թարգմանություն նորա հիշատակյալ ի նախնյաց՝ Սրբույն-Կյուրղի երուսաղեմացվո Ապաշխարող կարգյալ և արձակյալ ի մեծի հինգ-շաբթին. — Քննություն վարոցն Մաշտոցի պատմաբանական և լեզվաբանական հայացմամբ. — Թարգմանությունը զորս ես Կորյուն կհամարիմ, գիրք Մակբայեցվոց, Եվթաղ Ալեքսանդրացի, Ագաթանգեղոս և Փավստոս Բուզանդ. — Ծրագիր գործոյս.

246 էջի տողատակում խմբագրությունը նշում է, որ ներկա հոդվածը կազմում է հեղինակի «Կորյուն վարդապետ և նորին թարգմանությունը» խորագիրը կրող աշխատասիրության առաջին զլուխը, որ շուտով կտպագրվի առանձին գրքով.

687 Տյուզյանց պատմություն. — Պատմություն ողբալի պատահմանց Տյուզ-օղլյանց ցեղին և յուր հետևորդ ի հայոց հերձալ բոլոր ազգին եղելո ի Կ. Պոլիս. — Անհաջողությունը Տյուզյանց. — 1898, գիրք Բ, էջ 258—269.

Նյութը վերաբերում է Կ. Պոլսի մի հնագույն գերդաստանի պատմությանը.

688. [Ս. էջմիածնի մատենադարանի գրչագիրների լիակատար ցուցակի հրատարակությունը ամբողջացնելու մասին]. — 1898, գիրք Բ, էջ 298.

689. Ֆրանսիական հեմարանի անդամ Սեն-Մարտենի հիշատակարանը. Հայաստանի ուսումնասիրության մասին՝ գրված ֆուն Հումբոլդտի համար. — 1899, գիրք Ա, էջ 152—161.

1828 թ. երբ Արարատյան աշխարհը թոթափում է մահմեդական լուծը ու անցնում ուսուց կայսրության գերիշխանության տակ, Հայաստանով ու նրա ժողովրդի պատմությամբ հետաքրքրվող արևմտյան գիտնականների համար ստեղծվում են աշխատանքի բարենպաստ պայմաններ. Այդ գիտնականների թվում է անվանի

հայագետ Ժան Անտուան Սեն-Մառտենը, որը Հայաստանի ուսումնաօրոյթյան համար կազմած իր ծրագիրը ուղարկում է ժամանակի խոշոր գիտնականներից մեկին՝ Ալեքսանդր ֆոն Հումբոլդտին, վերջինս էլ իր հերթին ուսաց նախարարապետ կոմս Նեսլեդեին:

690. Հայաց գերեվարութիւնը դեպի Պարսկաստան Շահաբրասի հրամանով 1605—1610 թթ. — Թարգմանութիւն հայր ֆ. Անտուան դը Գովեայի գրքից. — 1899, գիրք Ա, էջ 206—221.

Ընթերցողին է ներկայացված Անտուան դը Գովեայի գրքի 3-րդ հատորի Ա և Բ գլուխները:

Գիրք 3-րդ, որի մեջ պատմված է հայոց գերեվարութիւնը և գաղթեցումը և այն, ինչ որ ս. Օգոստինյան հայրերն արել են նրանց հոռմեական եկեղեցուն հնազանդեցնելու համար.

Գլուխ Ա. — Համառոտակի պատմված է թե ո՞րք են այդ հայերն և ինչքան վշտեր են կրել այս պատերազմում.

Գլուխ Բ. — Ինչպես շահը անմարդարնակ դարձրեց բոլոր Հայաստանն և այն տառապանքները, որ կրեցին այս խեղճ մարդիկ գերեվարութիւն ժամանակ.

691. Եզյան Կ. — Պետրոս Մեծի հարաբերութիւնները հայոց ազգի հետ. — Ս. Պետերբուրգ, 1898, տպագրութիւն Գիտ. ճեմարանի.

Գրախոս.՝ — Քարամյան Ն. — 1899, գիրք Ա, էջ 231—265.

Կարապետ Եզյանը այս զեկուցումը կարդացել է Կայսերական Գիտութիւնների Ակադեմիայի պատմական-բանասիրական բաժնի նիստում՝ 1897 թ. հունվարի 8-ին.

«Քննադատութեան նպատակով չէ, որ գրիչ ենք առնում այս վերին աստիճանի ժամանակակից և թանկագին աշխատութեան մասին գրելու, առայժմ մի առավել համեստ և գործնական նպատակ ունինք. կամենում ենք «լուսախ» ընթերցողներին մի ըստ կարելոյն ամփոփ զեկուցմամբ ծանոթացնել այս ընդարձակածավալ և շահագրգիռ գրքի հետ» — գրել է Քարամյանը.

692. Մատենագրական նորութիւններ. [Խնդիրը վերաբերում է մամուլի տակ գտնվող նորայր Բյուզանդացու «Կորյուն վարդապետ և նորին թարգմանութիւնը» խորհրդը կրող աշխատութեանը «լուսախ» խմբագրութիւնը հայտնում է, որ հեղինակը ձեռնարկել է տպագրութեան հանձնելու նաև Կիրակոս Գանձակեցու պատմագրութիւնը]. — 1899, գիրք Ա, էջ 294.

693. Ներսէս Ե. — Շահան Զրպետի մասին. — 1899, գիրք, էջ 259—260.

Ներսէս 5-րդի նամակը հասցեագրված հայատուր Հովակիմ-յանին, գրված 1830 թ. նոյեմբեր 12-ին Քիշինեում, Համառոտակի սլատմում է Շահան Զրպետի կենսագրութիւնը:

694. Ս. Վահան գողրանցվո պատմութիւն ժամանակագրութիւնը, րադդատութիւն բրկուց օրինակաց, որք հրատարակված էն ի շարս Սոփերաց. կարևոր մեկնութիւններն ալ ավելացնելով. — Ստորագր.՝ Օ. — 1899, գիրք Բ, էջ 317, Ա—Դ [324].

695. Շահագիգ երվանդ — Մկրտիչ Հովսեփյան էմին. Կենսագրութիւն. — 1900, գիրք Ա, էջ 65—191, գիրք Բ, էջ 160—302.

Ներկա ծավալուն ուսումնասիրութիւնը նվիրված է Լազարյան ճեմարանի դասախոս, անվանի արեւելագետ, պատմաբան ու լեզվաբան Մկրտիչ էմինի կյանքին ու գիտական գործունեութիւնը. հանգամանորեն վերլուծված է նրա գիտական վաստակը.

696. Ղարաբաղու մեխիքները. — Ա. օրինակք կոնդակաց Եփրէմ կաթողիկոսի 1812—1820. — Բ. — Վկայական վասն ազնվականութիւն երից ճղբարցն՝ Մանուկ, Ավետիս և Մանվել Սահակիչ Սկիթովիցն. — 1900, գիրք Ա, էջ 291—293.

Ներկայացված են էջմիածնի ձեռագրի մատենադարանում պահված մի քանի կոնդակների սեագրեր՝ Ղարաբաղի, Նախիջևանի և Շամշադինի մեխքների ու նրանց տոհմաբանութիւն մասին, ինչպես նաև այլ նշանավոր տոհմերի մասին:

Տե՛ս 291 էջի տողատակի ծանոթագրութիւնը.

697. Նախիջևանի մեխիքները. [Եփրէմ կաթողիկոսի կոնդակը]. — 1900, գիրք Ա, էջ 293—294.

Տե՛ս նախորդ նկարագրութիւնը.

698. Շամշադեմ մեխիքները. [Եփրէմ կաթողիկոսի կոնդակը]. — 1900, գիրք Ա, էջ 294.

Տե՛ս նախորդ երեք նկարագրութիւնները.

699. Լեոն աբեայի տոհմը. — 1900, գիրք Ա, էջ 295—297.

Տե՛ս նախորդ երեք նկարագրութիւնները.

700. Ռուբինյան տոհմը. [Միքայել կաթողիկոսի Ռ Մ Զ Բ թվականի թուղթն է, որ պարզաբանում է Կիլիկյան թագավորական տան Ռուբինյան տոհմի ծագումը]. — 1900, գիրք Ա, էջ 297—300.

Տե՛ս նախորդ չորս նկարագրությունները.

701. Հ. Հ. Զոհրաբյանի խուլքը [Նամակը]. — Օրինակ թղթ-թոյն Հովհաննես վարդապետին Զոհրաբյան, զոր գրե առ ազգականն յուր ի Փարիզու. — 1900, գիրք Ա, էջ 300—301.

Նյութը քաղված է «Նամակագրությունը նախնյաց» գրչագրից.

Տե՛ս նախորդ հինգ նկարագրությունները.

702. Թուղթ Սահակա. Արծրունվո առ Մովսես Խորենացի և պատասխանի.

ա) Թուղթ Սահակա Արծրունվո առ Մովսես Խորենացի, յորս և բանք Սահակա Բագրատունյաց իշխանին ի միամ տեղվոջ լի-նելով երկուցն:

բ) Պատասխանի թղթոյն Սահակա Արծրունվո, յորում և բանք մարգարեականք և պատմության վասն սուրբ պատկերին Տիրա-մորն ի Մովսիսե Խորենացվո արտահայտյալ. — 1900, գիրք Ա, էջ 302—309.

703. Խորենացին Բնեղատության մեջ. — 1. Ստ. Մալխաս-յանց. — Սեբեոսի պատմությունը և Մ. Խորենացին. — Մատենա-դրական ուսումնասիրություն — Թիֆլիս, 1899. 2. Բարդուղիմեոս վ. Գևորգյան. — Խորենացուն Խորենացով պետք է հասկանալ. — Վաղարշապատ, 1899,

Գրախոս.՝ — Արշակ Տեր-Միքելյան. — 1900, գիրք Ա.

704. Ժամանակագրություն գործոց Վարդանանց. Ժամանակա-գրություն ըստ Նղիշե պատմագրի և Ղազարա Փարպեցվո. (Նղիշե. տպագրություն Վենետիկ 1859, Ղազար Վենետիկ).

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Թ. — 1900, գիրք Ա, էջ 337—347.

705. Մատենագրական նորություններ. [Հայտնում է, որ Մա-կար եպիսկոպոս Բարխուդարյանը ավարտել է «Աղվանից պատմու-թյունը սկզբից մինչև մեր դարը» աշխատությունը]. — 1900, գիրք Ա, էջ 353—354.

706. Աղաթունի նամակը Սարգիս Մարտիրոսյան Սարգսյա-նին. — 1900, գիրք Բ, էջ 337—339.

Տե՛ս 339 էջի տողատակի նրվանդ Շահազիզի ծանոթագրու-թյունները.

707. Նորայր Ն. Բյուզանդացի. — Կորյուն վարդապետ և նո-

րին Թարգմանությունք. Գիրք Մակարայեցվոց, Եվթաղ Աղեքսանդրայի. Ագաթանգեղոս և Փափստոս Բուզանդ. — Տիփսիս, 1900.

Գրախոս.՝ Ստորագր.՝ Ն. Ք. [Նիկողայոս Քարամյան]. — 1900, գիրք Բ, էջ 356—361.

708. Մելիք Ս. Դավիթ-Բեկ — Լուսինյանք.. — Վիեննա, 1900.

Գրախոս.՝ — Ն. Քարամյան. — 1901, գիրք Ա, էջ 325—344.

709. Շահագիզ Երվանդ. — Նոր Նախիջևանցոց կայսերաշնորհ հրովարտակը և նոցա դատաստանագիրքը (Պատմական պատկերներ). — 1902, № 1, էջ 148—171, № 3, էջ 210—256.

Խոսքը վերաբերում է ռուսաց Եկատերինա կայսրուհու տված հրովարտակին, որի համար հիմք է ծառայել 1778 թ. հուլիսի 16-ին Պետրոս Մարկոսյան վարդապետի անունով Բախչիսարայից ուղարկված նամակը:

Հրովարտակը բաղկացած է երկու մասից՝ ընդհանուր դրուժյունից, որտեղ արտահայտված է Եկատերինա կայսրուհու ցանկությունն ու կամքը Ղրիմի հայերին թաթար-մահմեդականների բռնությունից ազատելու, նրանց Ռուսաստանի սահմաններում վերաբնակեցնելու և մեծ արտոնություններ շնորհելու մասին:

Հոգվածում կետ առ կետ ներկայացված է հրովարտակի բովանդակությունը. հոգվածի Բ գլուխը նվիրված է 1749—50 թվականներին Աստրախանում գրված այն ձեռագիր մատյանին՝ հայկական դատաստանագրքին, որ Նախիջևան է բերվել Հովսեփ արքեպիսկոպոսի ձեռքով: Հեղինակը մանրամասն նկարագրում է այդ դատաստանագիրքը: Արժեքավոր բացատրություններ կան հոգվածի էջերի տողատակերում:

710. Նդիշեի պատմության բնագիրը. — Ստորագր.՝ Կ. Կ. [Կոստանյան Կ.]. — 1902, № 1, էջ 183—193.

193 էջում տրված է Նդիշեի վերաբերյալ գրականության կարեւոր աղբյուրների ցանկը.

711. ЭЗОВ К. — Начало сношения Эчмиадзинского патриаршего престола с русским правительством. — Историческое исследование по неизданным документам. — Тифлис, 1901. (էջմիածնի պատրիարքական աթոռի գրագրությունների սկիզբը ռուսաց կառավարության հետ. — Պատմական հետազոտություն չհրապարակված վկայագրերի հիման վրա. — Կ. Եզյանի. — Թիֆլիս, 1901.

Գրախոս.՝ — Մ. Բարխուդարյան. — 1902, № 1, էջ 212—227-712. Ն. Հառո. — Բյուզանդական կայսրների կարգադրություններ Հայաստանում. — 1902, № 2, էջ 121—134.

Նյութը ներկայացված է հետևյալ ենթավերնագրերի տակ.

Պատմական հատվածներ 6—4-րդ դարերին վերաբերյալ. — Մանրամասնություններ Հայաստանի քաղաքացիական, վարչական և դատաստանական կազմակերպությանց մասին Ցուստինիանոս առաջին կայսեր ժամանակ.

Տե՛ս № 716 նկարագրությունը.

713. Շահագիզ Ե. — Նոր-Նախիջևանի ձեռագրերը. (Համառոտ տեսություն). — 1902, № 2, էջ 175—195.

Ներկայացված են Նովսեփ արքեպիսկոպոս Երկայնարազուկ Արղությանի կողմից ժողոված ձեռագրերի ցուցակները ըստ տեսակների, ինչպես նաև համեմատական ցուցակները.

714. Աղեհաւանդ Երեցյան. [Մահախոսական]. — 1902, № 2, էջ 264—265.

Համառոտակի ներկայացված է անվանի պատմաբանի կյանքն ու գիտական ծառայությունները՝ մասնավորապես կովկասագիտությանը.

715. Հանդես հայագիտության. — Zeitschrift für armenische philologie, Unter Mitwirkung von Abgar Joannisian, herausgegeben von Franz Nikolaus Funck als verantwortlichem Redacteur, Fztnik Cjanscherian und Agop Manandian. Erster Band, erstes Heft. — Marburg, 1901, Erster Band zweites Heft, 1902.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1902, № 3, էջ 301—303.

Ընդհանուր գծերով ներկայացված է Մարքուրգում հրատարակվող «Հանդես հայագիտության պարբերականի 1-ին և 2-րդ տերտերում տեղ գտած հոդվածները.

716. Ն. Հառո. — Բյուզանդական կայսրների կարգադրություններ Հայաստանում. — Պատմական հատվածներ 6—4-րդ դարերին վերաբերյալ. — Մասն վարչական և դատաստանական. — 1902, № 3, էջ 163—178.

Տե՛ս № 712 նկարագրությունը.

717. Կոստանյան Կ. — Շարժի տարեգրությունն հայոց մեջ. — 1902, № 3, էջ 179—200.

Ներկայացված են տարբեր ժամանակներում երկրաշարժերից

տուժած քաղաքների ու վայրերի անունները ըստ թվականների (Դվին, Երզնկա, Վան, Էրզրում, Թավրիզ, Շամախի և այլն)։ Մեր պատմական գրականությունից հանված վկայություններով հիշատակված են նաև տարերային աղետից տուժած վանքերի, եկեղեցիների ու ճարտարապետական արվեստի տեսակետից, արժեքներ կալապցնող այլ կառույցների անունները։

718. Շահազիզ Երվանդ. — Հովսեփ արքեպիսկոպոս Արղուսյան և Նոր-Նախիջևանի հիմնարկությունը. — 1902, № 6, էջ 213—252; — 1903, № 1, էջ 157—195.

Հոգվածում հանգամանորեն շարադրված է Ղրիմից Կենտրոնական Ռուսաստան եկած զաղթական հայերի մի մեծ խմբի նախկին Ազովյան նահանգում վերաբնակվելու, Նոր-Նախիջևան քաղաքը հիմնադրելու և տեղի հայկական գաղութի կազմավորման ու զարգացման պատմությունը.

719. Սիմեոն կաթողիկոսը Հեռակլ արքային. — 1902, № 6, էջ 255—256.

Նամակը գրվել է 1776 թվականի դեկտեմբերի 1-ին.

720. Մի առաքելություն. [Ս. Պետերբուրգի համալսարանի ուսանող Սմբատ սարկավազը գործուղվել էր Պարսկաստան զանազան հետազոտություններ կատարելու. նա կազմել է Պարսկաստանի տարածքում գտնվող մեր նշանավոր վանքերի ու ձեռագրերի մանրամասն ցուցակը]. — 1902, № 6, էջ 301.

721. Կարսի նվաճման փանեինգամյակը. [Պատմական հակիրճ տեղեկանք և մի քանի մանրամասնություններ կատարված հանդիսություններից]. — 1902, № 6, էջ 301—302.

722. Աղանյաճ Գյուլ. — Ս. Բարդուղիմեոս եպիսկոպոս Գևորգյանց-Ճուղարյանց Վաղարշապատցի. — 1903, № 1, էջ 267—274.

Խնդիրը վերաբերում է Ճուղարյան եպիսկոպոսի ձեռքնացուն հորենացով պետք է հասկանալ խորագիրը կրող գրքուկին, որտեղ բուն խնդրից շեղված հեղինակը լուսանքներ է թափել Գյուլատ ա. ք. Աղանյանի և Արշակ Տիր-Միքելյանի հասցեին։ Խոսք կա նաև էջմիածնի տպարանի մասին.

723. Պատմություն Աղվանից. — Ա հատորի Մակար եպիսկոպոսի Բարխուդարյան. — Վաղարշապատ, 1902.

Գրախոս. — 1903, № 2, էջ 219—220.

Համառոտակի վերլուծելով հատորյակի բովանդակությունը,

գրախոսն իր միտքն ավարտել է հետևյալ արտահայտութեամբ. «Գովելով բազմաշխատ սրբազանի քրտնաջան վաստակը, ցանկալի ենք համարում, որ նա յուր սշխատութեան երկրորդ հատորի մեջ ամփոփեւ այն բազմաթիւ նյութերը, որ հավաքել է Աղվանից աշխարհում մեկիքների և մեկիքությունների մասին».

724. Հայ պատմագիրների նոր հրատարակութեանը. [Տառերի գլուտի 1500-ամյակի առթիւ Ստ. Մալխասյանը միտք է հղացել սալ հայ ամբողջ պատմագրութիւնը նոր հրատարակութեամբ: Կաթողիկոսը առանձին կոնդակով հաստատել է այն և Գարեգին վարդապետ Հովսեփյանին և Գալուստ Տեր-Մկրտչյանին պարտավորեցրել մասնակցել այդ ձեռնարկութեանը և գլուխ բերել այն]. — 1903, № 3, էջ 270—271.

725. Պրոֆեսոր Ն. Մառի վերջին գիտական ուղեորութեան արդիւնքը. — Ստորագր. Բրիչ. — 1903, № 5, էջ 76—85.

Խնդիրը վերաբերում է անվանի գիտնականի Սինա և Երուսաղեմ կատարած գիտական ուղեորութեան արդիւնքներին, որ նոր լույս է սփռել հայ-վրացական նախնական հարաբերութիւնների խնդրի վրա.

726. Էնֆիանյանցի գրչագիրները վաճառված. [Խոսքը Ավետիք Էնֆիանյանի ունեցած հարուստ հայ գրչագիր ժողովածուների մասին է, որ գնել են ցանկացել շատերը. որոշել է գնել նաև Տյուրինգենի համալսարանը]. — 1903, № 6, էջ 260—261.

727. Մաղաթիւ Գարագաշյան. [Մահախոսական]. — 1903, № 6, էջ 262—263.

Համառոտակի ներկայացված է գիտնական հոր կյանքի ու գիտական գործունեութեան սեղմ պատկերը.

728. Քարաւյան Ն. — Հարյուր տարի առաջ (1799—1809). — 1904, № 1, էջ 52—74.

Հոդվածը նվիրված է Գրիվան հայոց պատմութեանն և գրքին, որ ամփոփում է իր մեջ, բացի առաջաբանից, 253 թուղթ՝ գրված 1799 թ. նոյեմբերից մինչև 1809 թ. ընկած ժամանակաշրջանում:

Այդ թղթակցութիւնների նյութն է Հովսեփ Արղութեան, Դանիել, Դավիթ և Եփրեմ կաթողիկոսների ընտրութիւնը և ժամանակակից դեպքերի նկարագրութիւնը, որոնցից գլխավորն է Վրաստանի միացումը Ռուսաստանին և հետագայում Անդրկովկասի ռուսական տիրապետութեան տակ մտնելը. Գրիմենք այժմ այն

պատկերները դիտելու, որ նկարում են այս վավերաթղթերը —
գրել է Քարամյանը և նյութի հետագա շարադրությունը առել հետև-
յալ ենթավերնագրերի տակ.

Հովսեփ արքեպիսկոպոս Արղունյան. — Դավիթ-Դանիելյան
շփոթի շրջան (1801—1809).

729. Կոստանյան Կ. — Հակոբ Կարենցի. — Տեղեկագիր վերին
հայոց. Հիշատակարան ժէ դարու. — Վաղարշապատ, 1903.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Սկայ. — 1904, № 1, էջ 204—205.

730. Մանանդյան Հ., Աճառյան Հ. — Հայոց նոր վկաները
(1115—1843). — Վաղարշապատ, 1903.

Գրախոս.՝ — [Ենգիբարյան Գարեգին]. — 1904, № 3, էջ
222—223.

731. Вермишев Х. А. — Материалы для истории грузино-
армянских отношений. — С. Петербург, 1904.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Շ. — 1904, № 4, էջ 231—234.

732. Օր. Ալիս Ստոն Բլակուելի հայագիտական գործունեու-
թյան տասնամյակը. [Հոբելյանը կատարվել է Բոստոնում տեղի
հայ հասարակայնության նախաձեռնությամբ]. — 1904, № 4, էջ
242—243.

733. Եզլան Կառապետ — Ս. էջմիածնի Մայր Աթոռի և ռու-
սաց կառավարության հարաբերությունների ծագումը. — 1904,
№ 5, էջ 5—24, № 6, էջ 23—43.

Պատմական փաստերով հարուստ հոդված է. հեղինակը այդ
հարաբերությունների սկիզբն է համարում ԺԸ դարը՝ Եկատերինա
կայսրուհու տիրապետության շրջանը.

734. Հնոց և նորոց. — Հայոց ազգին տված Ալիի հրովար-
տակը (Հաղորդեց Մ. Բարխուդարյանը). — 1904, № 5, էջ 32—35.

Ներկայացված է 1852 թ. «КАВКАЗ» լրագրի № 75-ում տպա-
գրված Ալիի տված հրովարտակի հայերեն թարգմանությունը
Հստ ռուսաց թերթի հաղորդագրության, այն ձեռք է բերել հարուստ
վաճառական Գալուստ Շերմազանյանը.

735. Խոստիկյան Մ. — Խետերի երևան գալը, նրանց քաղա-
քական ու քաղաքակրթական պատմությունն ու անկումը. — 1904,
№ 5, էջ 36—45.

Խնդիրը վերաբերում է Մարթուրգի համալսարանի պրոֆեսոր
Խնդենի հայտնած այն համարձակ կարծիքին, ըստ որի խեթերը

համարվում են հայերի նախնիքը։ Ներկա հոդվածի հեղինակը բերված պատմական փաստերով առարկում ու վիճարկում է այդ կարծիքը.

736. Պ. Կ. Եզյանի հիմնամյակը. [Նրա պետական գործունեության հոբելյանը կատարելու նախապատրաստությունների մասին]. — 1904, № 5, էջ 216—217.

737. Սանատինի վաճիփ հայ գրագիրներ. [հնդիրը վերաբերում է վանքում գտնվող այն քանյոթ ձեռագրերին, որոնք ուղարկվել են էջմիածնի մատենադարանում պահելու համար]. — 1904, № 5, էջ 218—219.

738. Ստեփան Զելիսկի. [Մահախոսական]. — 1904, № 5, էջ 223.

739. Մի նոր սեպագիր արձանագրություն. (Բնագրի ընդօրինակությամբ). — 1904, № 6, էջ 126—127.

Խոսքը վերաբերում է Սասունի մի ավերակ եկեղեցում գտնված արձանագրությանը. ներկայացված է լուսանկարն ու Հ. Աճառյանի վերծանած տեքստը.

740. «Աւարացի մատենագրեր Հայաստանի մասին».

Գրախոս. — Դր. Մ. Ղազարյան. — 1904, № 6, էջ 207—217.

Քննադատությունը վերաբերում է Բ. Խալաթյանի 1903 թ. Վիեննայի հանդեսում թարգմանաբար տպագրած հոդվածներին.

741. Կ. Եզյանի ճորելյանը. [Նշվել է նոյեմբերի 6-ին Պետերբուրգում. «Լույս»-ի խմբագրությունը տեղի իր թղթակցին ուղղած հեռագիրը խնդրել է հաղորդել հոբելյարին։ Պատմված են մի քանի մանրամասեր]. — 1904, № 6, էջ 246—247.

742. Պրոֆ. Մառի մի նոր գեկուցումը. [Կարդացել է ընթացիկ տարվա նոյեմբերի 25-ին Ս. Պետերբուրգի համալսարանի արևելյան բաժնում. զեկուցման թեման է եղել մոնղոլների առկառնա բառը, որով անվանել են քրիստոնյաներին]. — 1904, № 6, էջ 247—248.

743. H. Hubschmann. — Die altarmenischen Ortsnamen, mit Beitrang zur historischen Topographie armeniens und enier Karte. Strassburg, 1904.

Գրախոս.՝ — Մ. Թամամշյան. — 1905, № 1, էջ 119.

Աշխատության հեղինակը մանրամասն նկարագրել է հայա-
մնակ վայրերի պատմությունը. քննության է ենթարկել նախա-
հայկական անունները, բացահայտելով միայն նրանց գոյությունը,
«Հյուրըմանի գործը աչքի է ընկնում իր ճշտությամբ և զգույշ հե-
տազոտությամբ և իր ընդարձակ տեղեկություններով, որոնք գիրքը
դարձնում են վերին աստիճանի անհրաժեշտ ամեն մի հայկաբանի
համար» — գրել է Թամամշյանը.

744. Բարայան էլիկում. — Նամակ Ս. Պետերբուրգից. [Կա-
րապետ Եզյանի անվան Ֆոնդի ստեղծման ժամկետը երկարացնելու
մասին]. — 1905, № 1, էջ 180.

745. Ղազ. Բախանա Հովսեփյան. — Ակնարկներ ուտիացի և
մահմեդական հայերի մասին. — Թիֆլիս, 1904.

Գրախոս.՝ — 1905, № 2, էջ 126—128.

746. Ենգիբարյան Գար. 1. Հայ ազգի իղձերը. — 1905, № 3,
էջ 5—12.

Հողվածում հարևանցիորեն խոսվում է պատմական անցյալի
իրադարձությունների մասին. հիմնականում հիշատակված է
Կարապետ Եզյանի «Сношение Петра Великого с армянским
народом» աշխատությունը, որտեղ ցույց է տրված հայերի դերը՝
Կովկասը ռուսների կողմից գրավելու գործում: Դրան առընթեր
խոսվում է նաև հայերի ներկայիս Ռուսաստանից ունեցած սպա-
սելիքների ու պահանջների մասին:

Տե՛ս նաև № 847 նկարագրությունը.

747. Հեռագիր. — [Պետերբուրգից՝ Կարապետ Եզյանի մահ-
վան մասին]. — Ստորագր.՝ Գարրիելյանց. — 1905, № 4, էջ չհա-
մարակալված, տիտղոսաթերթից հետո.

748. Հայուրյան ճին սերնդի սակավաթիվ... [«Նումա»-ի խմ-
բագրության ցավակցությունը Կարապետ Եզյանի մահվան առ-
թիվ]. — 1905, № 4, էջ չհամարակալված, տիտղոսաթերթից հետո.

749. [Կարապետ Եզյանի հիշատակին «Նումա»-ի խմբագրու-
թյան կատարելիք հոգնհանգստի ու Պետերբուրգի թղթակից Ստե-
փան Գարրիելյանի միջոցով հանգուցյալի դադաղին պսակ դնելու
մասին]. — 1905, № 4, էջ չհամարակալված, տիտղոսաթերթից
հետո.

750. [Կարապետ Եզյանի դին Պերերրուրգից Մոսկվա տեղափոխելու և այնտեղ հողին հանձնելու մասին]. — 1905, № 4, էջ չհամարակալված, տիտղոսաթերթից հետո.

751. Տեր-Աստվածատրյանց Հայկ. — Բաղարան հայ կենսագրությանց (Հայագետներով). (1441—1904). — Ա պրակ. — Թիֆլիս, 1904.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիշ. — 1905, № 4, էջ 111—113.

752. Ենգիբարյան Գ. — Հայոց ազգը անցյալում [Միքայել փաշա Փորթուգալի «Եղիշե վարդապետի վասն Վարդանա և հայոց պատերազմին և քննադատությունք» գրքի մասին]. — 1905, № 5, էջ 65—74.

753. Մատենագրական նուություններ [Անատոլիո լատինոի «Ili Armeni zeitun» ֆլորենցիայում լույս տեսնելու մասին]. — 1905, № 6—7, էջ 143.

754. Գաբրիելյան Ստեփան [Դիմում է ընթերցող լայն հասարակայնությանը, որ օգնեն գրառված հուշերով ու այլ նյութերով ամբողջացնելու Կարապետ Եզյանի կենսագրության շարադրությունը, որն ինքն սկսել էր գրել դեռ Եզյանի կենդանության օրոք]. — 1905, № 6—7, էջ 189. (Հայտարարություններ).

755. Նամակ Կ. Պոլսից. — Ստորագր.՝ փոխարեն***. — 1905, № 8, էջ 101—102.

Ընդհանուր գծերով ներկայացված են Կ. Պոլսի հայկական շրջաններում կատարված սգո հանդիսավորությունները՝ նվիրված Կարապետ Եզյանի հիշատակին: 102 էջի տողատակում ասված է, որ «լուծմա»-ի աշխատակից Ս. Գաբրիելյանը պատրաստում է հանգուցյալի մանրամասն կենսագրությունը:

756. Ագապյան Արշակ — Մամիկոնյան տոհմը հայոց պատմության մեջ (287—855). Պատմական հայացք. — 1906, № 2, էջ 5—17, № 3, էջ 30—49.

757. Կեսար. — Հայաստանը և հայերը հինգերորդ և չորրորդ դարերում Քրիստոսից առաջ. Ըստ Քսենոֆոնի. — 1906, № 4, էջ 70—76, № 7—8, էջ 47—58.

70 էջի տողատակում կարդում ենք. «Սույն շարադրությունը կազմելիս նկատի ենք ունեցել և օգտվել նաև հ. Հ. Գաթրճյանի

«Տիեզերական պատմութիւնից».

Նյութը ընթերցողին է ներկայացված հետևյալ ենթավերնագրերով.

Առաջարան. — 1. Հայաստանի քաղաքական քաժանութիւն ու բազավորները.

— Հայաստանը նահանգ Պարսկաստանի. — Քաղաքական քաժանութիւն և մասերը.

— Սոցա տեղերը, սահմանները. — Վարչական եղանակն ու թագավորները.

— Դանապարհները. — Հունաց գործերն ու նոցա արքաները.

2. Գլուղերը. — Գլուղերի տեղերը. — Տները. — Խմիչքները. — Յուղերը. — Պաշարեղենների առատութիւնը.

3. Գլուղացիք. — Գլուղացու կրոնը. — Ներքին ընտանեկան կյանքը. — Հարկը. — Պարապմունքները. — Բնութիւնն դեմ պաշտպանելու հնարամտութիւնը.

4. Հյուրասիրութեան մասին.

758. Տեր-Պետրոսյան Միւնաս ա. ք. — Նամակ խմբագրութեան. [Հանդեսի ընթացիկ տարվա մարտյան համարում տպագրված «Մամիկոնյան տոհմը հայոց պատմութեան մեջ» հոդվածում տեղ պտած մի սխալի մասին]. — 1906, № 4, էջ 107.

Տե՛ս № 756 նկարագրութիւնը.

759. Նամակներ խմբագրութեան. 2. [«Շարք պատմագրաց հայոց» ընդհանուր խորագիրը կրող պատմագրքաշարի տպագրութեան անրավարար վիճակի մասին]. — Ստորագր.՝ Վ. Ա. [Վարդգես Աղանյան]. — 1906, № 5—6, էջ 169—170.

760. Մալխասյան Ստ. — Նամակ խմբագրութեան [Ընթացիկ տարվա «Հումա»-ի № 5—6-ում, էջ 169—170 տպագրված Վ. Ա. ստորագրութիւնը կրող նամակի պատասխանն է, որ վերաբերում է «Պատմագիրք հայոց» գործի հրատարակութեանը]. — 1906, № 7—8, էջ 174—175.

Տե՛ս նախորդ նկարագրութիւնը և 175 էջի տողատակի ծանոթագրութիւնը.

761. Համակրողների մեջ միտք է հղացել... [Լեոի և Եղիկ ա. ք. Երզնկյանի հորեկյանների մասին]. — 1907, № 3—4, էջ 70.

762. Հայերը Ռուսիայում. — Ստորագր.՝ Մ. Բ. — 1909, № 1,

էջ 3—11, № 2, էջ 17—24, № 4, էջ 3—6.

Պատմական վաղ ժամանակներից բերված փաստերով ներկայացված է հայերի առաջին մուտքը Ռուսաստան և հետագայում այդ կապերի (առևտրական, ռազմական և այլն) հիման վրա այդ հարաբերությունների զարգացման պատմությունը: Արժեքավոր բացատրություններ կան հոդվածի տողատակերում: Գրված է Վեյմարականի, սակայն մեզ անհայտ պատճառներով հոդվածի տպագրությունը չի ամբողջացել:

763. [«Կիրակոս Գանձակեցի» պատմագրի հրատարակության մասին]. — 1909, № 5—6, էջ 94.

764. [Գրիգոր Մագիստրոսի մատենագրության տպագրության մասին]. — 1909, № 7—8, էջ 94.

765. [Եղիշի պատմության աշխարհաբար նոր թարգմանության հրատարակության մասին]. — 1909, № 11, էջ շապկի 3-րդ երեսը.

766. Կիրակոս Գանձակեցի — «Պատմության հայոց» — Թիֆլիս, 1909.

Գրախոս.՝ — Գ. Ենգիբարյան. — 1910, № 2, էջ 74—76.

767. [Անվանի ճայագետ պրոֆ. Ֆինկի մահվան մասին]. — 1910, № 4, էջ 80.

768. Կոստանյան Կ. — Կարապետ վարդապետ Շահնազարյանց. (Կենսագրական ակնարկ). — 1910, № 5—6, էջ 3—38.

Կարապետ Շահնազարյանի կյանքի, հոգևոր ու գրական գործունեության առընթեր, հոդվածում խոսվում է նաև Հովհաննես Ապիսկոպոս Շահաթունյանի, Հովսեփ արքեպիսկոպոս Վեհապետյանի, կոմս Պասկելիչի, իշխան Վ. Բեհրությանի ու ժամանակի այլ նշանավոր գործիչների մասին:

Հեղինակը բարձր է գնահատում Կարապետ վարդապետի հավաքած պատմական նյութերը, որ վերաբերում են Դավիթ Բեկի շարժումներին. նա է, որ մի առանձին գրությամբ նապոլեոն Բոնապարտին ծանոթացրել է կիլիկիահայության վիճակին: Հեղինակը համակրանքով է խոսում նրա գրական վաստակի ու հայրենասիրության մասին, համարելով նրան ժամանակի լուսամիտ հոգևոր հայերից մեկը:

«Հոժար եմ իմ ազգիս մեջ անարգ ըլլալ և մուրացիկ, քան
օտար ազգս փառավոր և հարուստ»:

Հողվածն ուղեկցված է տողատակերում ներկայացված կարևոր
ձանձաբարություններով.

769. Կաբաղետ վարդապետ Շահնազարյանցի դիմանկարը. —
1910, № 5—6, էջ ներդիր, տիտղոսաթերթից հետո.

770. [Մ. Շովրյանը զրադված է հայոց արձանագրություննե-
րի հայերեն թարգմանությամբ]. — 1910, № 9—10 էջ 92—93.

«Լեզու» բաժնում տե՛ս «Հայագետներ Եվրոպայում» հոդվածը.
նկարագրություն № 635.

Նույն այդ բաժնում տե՛ս Կ. Կոստանյանի «Հայագիտությունը
Արմտյան Եվրոպայում» գործի գրախոսությունը. նկարագրություն
№ 643.

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ — ԿՈՎԿԱՍ

Նյութեր հասարակական-ֆաղափական-տնտեսական ու
մշակութային կյանքի և ցարիզմի վառած ազգային
ֆաղափականության վերաբերյալ

771. [Կայսր Նիկոլայ Ալեքսանդրովիչի և Խազուհի Ալեքսանդրա Ֆեոդորովնայի թագադրության մասին]. — 1896, գիրք Բ, էջ ներդիր հատորյակի սկզբում.

Ընթացիկ տարվա մայիսի 14-ին ամբողջ Ռուսաստանը տոնել է կայսերական զույգի թագադրությունը, որին մասնակցել են ողջ աշխարհի մեծ ու փոքր պետությունների ներկայացուցիչները, Հանդեսին մասնակցելու հրավեր է ուղարկվել Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին, որը հիվանդության պատճառով չի կարողացել ներկա գտնվել, Հայ ժողովրդի կողմից ներկայացուցիչներ են ուղարկվել սինոդի նախանգամ նրեմիա և Աստորիանի թեմի առաջնորդ Արիստակես արքեպիսկոպոսները:

772. Աղանյան Գյուտ. — Հովհաննես Խեչումյան [Մահախոսական]. — 1896, գիրք Բ, էջ 342—345.

Մահախոսականը համառոտակի ծանոթացնում է հանգուցյալի կյանքին ու գործունեությանը. (Թղթակցել է «Նոր-Դարին», անգլիական ու ամերիկյան թերթերին. սովորել է լայսլիգի համասարանի աստվածաբանության բաժնում).

773. [Ռուսաստանի թագաժառանգ Գեորգի Ալեքսանդրովիչի մահվան մասին, որ տեղի է ունեցել ընթացիկ տարվա հունիսի 28-ին Աբասթումանում]. — 1899, գիրք Բ, էջ՝ ներդիր հատորյակի սկզբում.

774. [Ռուսաստանի ցար Նիկոլայ 2-րդի 1899 թ. հունիսի 28-ի մանիֆեստով կայսրության թագաժառանգ է հռչակված

ն. Կ. Մեծոփյան եղբայր՝ Միխայիլ Ալեքսանդրովիչը]. — 1899, գիրք Բ, էջ՝ ներդիր հատորյակի երկրորդ երեսին.

775. Ախալքալաֆի աղետը. [Ընթացիկ տարվա դեկտեմբերի 19-ին տեղի ունեցած երկրաշարժի մասին, որ մեծ ավերածություններ է տրել Ախալքալաքի գավառում: Տուժածներին օգնության ձեռք մեկնելու համար, պետությունը ձեռնարկել է համապատասխան միջոցներ, կազմակերպվել է նաև հանգանակություն]. — 1900, գիրք Ա, էջ 357—359.

776. Շահագիզ Եովանդ. — Նոր-Նախիջևանի հայկական մադիստատը. — 1901, գիրք Բ, էջ 113—160.

Հողվածում մանրամասնորեն ներկայացված է Նոր-Նախիջևանի հայկական գաղութի կազմավորման, բարգավաճման և հետագայում նրա թուլացման պատմությունը (ներկուսակցական՝ սըրբազանական և Արրահամյան, Խալիբյան և Հայրապետյան, Բալարանյան և հակաբալարանյան կոիվներ):

777. Գևորգ Եվանգոլյան. [Մահախոսական]. — 1901, գիրք Բ, էջ 478—479.

Համառոտակի ներկայացված են հանգուցյալի կյանքն ու հասարակական գործունեությունը. եղել է Թիֆլիսի քաղաքագլուխ.

778. Կովկասյան հոբելյանական ցուցահանդեսը Թիֆլիսում. — 1902, № 1, էջ 245—247.

Խոսքը վերաբերում է կովկասյան գյուղատնտեսական ու արդյունաբերական ցուցահանդեսին, որ բացվել է ի նշանավորումն Վրաստանը Ռուսաստանի կազմում բնդգրկվելու 100-ամյա հոբելյանի:

Հողվածը ընդհանուր տեղեկություններ է հաղորդում ցուցահանդեսի 18 բաժինների մասին.

779. Դ. Տեր-Դավթյանց. [Մահախոսական]. — 1902, № 1, էջ 268—269.

Հանգուցյալն ավարտել է ներսիսյան դպրոցը. հաջող թարգմանություններ է կատարել վրացերենից, խմբագրել է Ռոստոմաշվիլու վրացերեն Հանրադիտական բառարանի հայկական, բավականին հարուստ բաժինը. եղել է վրացական «Վալախ» թերթի մշտական աշխատակիցը:

780. Ղուկասյան մրցանակի կանոնադրութիւն. [հնդիրը վերաբերում է մեծահարուստ Ավետիք Ղուկասյանի նվիրաբերութեամբ ստեղծված մրցանակաբաշխութեանը. կես տու կես ներկայացված է նրա կանոնադրութիւնը]. — 1902, № 2, էջ 237—240.

781. Շամախին կոծմանված. [Ընթացիկ տարվա հունվարի 31-ին տեղի ունեցած երկրաշարժի ավերածութիւնների ու դրանից տուժածներին համընդհանուր օգնութիւն ջուլջ տալու մասին. ըստ հեղինակի տվյալների Շամախում երկրաշարժներ են եղել 1806, 1828, 1847, 1848, 1859, 1869 և 1872 թվականներին]. — 1902, № 2, էջ 250—251.

782. Տ. Մակարյանի կտակը. [Տիկին Մարիամ Մակարյանը զգալի գումար է կտակել Հայոց դրամատիկական ընկերութեանը, ներսիսյան դպրոցին, Վերայի հայոց եկեղեցուն և Բիֆլիսի Հայուհայց բարեգործական ընկերութեանը]. — 1902, № 5, էջ 266.

783. Ղուկասյան թանգարանի վարչութեան նոր անդամներ. [Հանգուցյալ Ալեքսանդր Երիցյանի և Գևորգ Նվանգուլյանի փոխարեն կաթողիկոսի կողմից հաստատվել են նիկողայոս Տեր-Հարութիւնյանը (Հարո) և Իսահակ Հարութիւնյանը]. — 1902, № 5, էջ 266—267.

784. «Իվերիան» հայերի մասին. — 1902, № 5, էջ 267—268.

Վրաց շովինիստների անհարկի մեղադրանքներն են հայերի հասցեին, որ ամփոփել են մի լուղւնգում՝ «Պետք է հայերին հեռացնել ասպարեզից».

785. Քեմշեքյան Ղուկաս. — Մոսկվայի հայ երիտասարդութիւնը (նամակ Մոսկվայից). — 1902, № 6, էջ 257—260.

Նամակագիրը Մոսկվայի հայ երիտասարդութեանը բաժանել է երեք խմբի՝ ուսանող, ծառայող և վաճառական. փորձել է ջուլջ տալ նրանցից յուրաքանչյուրի տեղն ու դերը հասարակական կյանքում:

Անգործույթ և հասարակութեան համար ոչ պիտանի է համարում վաճառական դասը. խստորեն քննադատված են նրանց բարքերը:

786. Բերդեիկով Ի. — Նոր պետութեան վերաբերմունքը դեպի կրօնը. — Ռուսերենից թարգմանեց՝ Գ. Ալթունյանը. — Խմբագրութեամբ Ս. Տիգրանյանի. — Ալեքսանդրապոլ, 1902,

Գրախոս. — 1902, № 6, էջ 267—270.

787. Հանգուցյալ Ա. Ղուդայանի կաակը. [Ծանոթացնում է կտակի գլխավոր 12 կետերի հետ]. — 1902, № 6, էջ 299—301.

788. Ավետիս Ղուկասյան. [Մահահախոսական]. — 1902, № 6, էջ 304—306.

Ներկայացված է հանգուցյալի կենսագրությունն ու բարեգործական գործունեությունը. 305 էջում զետեղված է նրա լուսանկարը.

789. Իսահակ Ժամհարյան. [Մահահախոսական]. — 1902, № 6, էջ 307—308.

Հեղինակը փորձել է պարզաբանել նրա հղերական մահվան հանգամանքները. սպանությունը կատարվել է Մոսկվայում. համառոտակի խոսվում է նրա կատարած բարեգործությունների մասին.

790. Հանգուցյալ Միլիհ-Սափաբյանի ժառանգների նվիրարերությունը. [Տարբեր շափի զումարներ են նվիրաբերել էջմիածնին, Շուշիի թեմական դպրոցին, Կուսանաց վանքին, Թավրիզի ու Շուշիի ռեալական դպրոցներին և այլն]. — 1903, № 1, էջ 261—262.

791. Մի միջադեպի առիթով. [Բաքվի մեծահարուստ Մ. Շահ-յիդանյանի ու նրա գործերի հավատարմատար Գ. Նեգիրարյանի միջև ծագած դեպքի ու դատական գործի մասին]. — 1903, № 1, էջ 264—265.

792. Բարձրագույն նրովարտակ. [Ստորագրված է Նիկոլայ 2-րդի կողմից 1903 թ. փետրվարի 26-ին՝ ուղղված համայն Ռուսաստանի ժողովրդին]. — 1903, № 2, էջ 233—235.

793. Պետերբուրգի 200-ամյակը. [Մանրամասնություններ է պատմում մայիսի 16-ին կատարված հանդիսությունների մասին]. — 1903, № 3, էջ 265—266.

794. Ս. էջմիածնի մատենադարանը. [Բաքվեանակ Դավիթ Յուզբաշյանը հանգուցյալ Ալեքսանդր Երիցյանի գրադարանը գնել է ու նվիրել Ս. էջմիածնի մատենադարանին]. — 1903, № 3, էջ 266.

795. Ս. Հովհաննես Շիրակունու նվիրաբերությունը. [Ալեքսանդրապոլի սեփական կալվածքը նվիրել է էջմիածնի Մայր Աթոռին]. — 1903, № 3, էջ 270.

796. Առաֆել Մառուրյան. [Մահահախոսական]. — 1903, № 3, էջ 275—276.

Համառոտակի պատմված է հանգուցյալի կենսագրությունն ու բարեգործական գործունեությունը.

796. ա Նամակ Բաֆվից. [Նամակագիրը բողոքում է «Մշակի» ընթացիկ տարվա № 158-ում տպագրված այն հոդվածի դեմ, որ տեղ ծաղրի է ենթարկվել հանգուցյալ ազգային բարերար Առաքել ապերը (Առաքել Մատուրյանը)] — Ստորագր.՝ «Ձեր համակրողներից մեկը»։ — 1903, № 4, էջ 249—251. (Այլ և այլք)։

797. Օրբորգ Աննա Եզյան. [Մահախոսական]։ — 1904, № 1, էջ 276.

Հանգուցյալը անվանի պատմաբան Կարապետ Եզյանի քույրն է. համառոտակի ներկայացված են նրա կյանքն ու բարեգործական գործունեությունը.

797. ա Բաֆվի Հայոց Մարդասիրական Ընկերության նոր առունը (Ստանիսլավյան փողոցում). — 1904, № 2, էջ 256. (Այլ և այլք)։

798. Մեուդո ռուսական զանի թագաժառանգի. — Բարձրագույն հրովարտակ. [Ալեքսեյ գահաժառանգի ծննդյան առթիվ նիկոլայ ցարի հրովարտակը]. — 1904, № 4, էջ՝ ներդիր հատորյակի արտղոսաթերթից հետո.

799. Դարձյալ մի փաստ. — Ստորագր.՝ — «Ես չեմ»։ [Բաքվի «Կանանց պաշտպանության ընկերությունը» իր վարչության անդամ Ռուբեն Հովհանջանյանի անփառունակ գործունեության և «Каспий» մերկացումների մասին]. — 1904, № 4, էջ 237—240.

Հեղինակն ընդգծել է, որ անբարոյականությամբ զբաղվող Ռուբեն Հովհանջանյանը «Բարոյականություն քարոզող» «Մշակի» աշխատակիցն է.

800. Նեբֆին գործերի նորընտիր նախարար. [Քաղվածորեն ներկայացված է Փարիզի «Echo de Paris» լրագրի պետերրուրգյան թղթակից Մարսել Դյուտենի զրույցը նորընտիր նախարար իշխան Պ. Դ. Սվյատոպոլկ Միրսկու հետ]. — 1904, № 4, էջ 240—241.

801. Աղանյառն Նվարդ. — Նամակ Վիեննայից. [Ակնավաճառ Հովսեփ Գրիգորյանի ունեցվածքի կորստի ու այդ առթիվ կայանալիք դատական գործի մասին]. — 1904, № 4, էջ 244.

802. Նամակ Երևանից. — Ստորագր.՝ Դիտող. [Խոսվում է գավառի հասարակական կյանքի անմխիթար վիճակի ու տեղի հայ մտավորականության անտարբերության մասին]. — 1904, № 6, էջ 250—252.

803. Սահկտ Պետերբուրգից. [Կանանց հայրենասիրական կայսերական ընկերության հայտարարությունը նոր լույս տեսած նամակադրոշմների մասին.

նամակադրոշմների մասին. (Պետրոս Մեծի, Մինին և Պոժարսկու արձանների, ծովակալ Նախիմովի նկարներով). ներկայացված են դրանց ձեռք բերման պայմանները]. — 1904, № 6, էջ 254.

804. Տխուր պարտականությունը հարկադրում է մեզ... [Ցարական կառավարության վարած ազգային քաղաքականության հետևանքով Անդրկովկասում սկսված ազգային խռովությունների ու արյունահեղ դեպքերի մասին]. — 1905, № 1, էջ 146—173.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Բաքվի սոսկալի արկածը. — Սկզբնապատճառը. — Արյունահեղության առաջին ժամերը. — Ողբերգության երկրորդ օրը. — Գիշերվա դինադադար. — Երկու ականավոր հայ ընտանիքների կործանում. — Անձնվեր և ոչ ուս կանայք. — Փաստաբան Թադեւոսյանի այրվելն ամբողջ ընտանիքով. — Բալախանի քաջ հայ երիտասարդներ. — Կազակների դերը. — Բաքվի քաղաքապետի և քաղաքային խորհրդի դատապարտելի անտարբերությունը. — Մի անձնվեր քաջ հայ. — Աղետի արձագանքը Թիֆլիսում. — Թիֆլիսի քաղաքապետի միջամտությունը. — Թիֆլիսի թեմի առաջնորդի գործունեությունը. — Հոգեհանգիստներ Վանքի Մայր եկեղեցում և Քուլվեթում. — Ազգիս Վեհ. Հայրապետի ժամանումը Թիֆլիս. — Անդրկովկասյան Մուխտիի ճառը Վանքի քակում. — Հոգեհանգիստ վրացի աշակերտների կողմից Վանքում. — Հոգեհանգիստ մզկիթում. — Չարիքի պատճառները. — Հանգանակություն Թիֆլիսում, Բաքվում և ամենուրեք. — Նահատակների թաղումը. — Հայ կնոջ առաքինությունը. — Խաղաղության վերահաստատումը. — Բաքվի իրավաբանների ժողովը. — Բարձրագույն նշանակված քննությունը. — Կոտորածի ազդեցությունը Երևանում. — Խաղաղության շուտափույթ վերահաստատումը. — Վեհափառ Հայրապետի հեռագիրները Պարսից շահին և թագաժառանգին և նոցա պատասխանները.

805. Լայնատարած Ռուսիայի միայն ծայրերը չեն... [Աշակերտական հուզումներ Կուրսկում. ոստիկանությունը անխնա ծեծում է ցույցի ելած դպրոցականներին]. — 1905, № 1, էջ 173—175.

806. Անա քավական ժամանակ է, որ Կովկասի... [Հակակառավարական գյուղացիական շարժումներ Գուրիայում: «Кавказ»-ի հաղորդումների շուրջը]. — 1905, № 1, էջ 175—176.

807. Մարտի 2-ին Կովկասյան Գյուղատնտեսական ընկերության... [Սև ծովի ոռոգական եզերքում բնակվող հայ և հույն գաղթականներին հրկից շարտաքսելու մասին: Կովկասյան գյուղատնտեսական ընկերությունը իր մարտի 2-ին տեղի ունեցած նիստում որոշում է ընդունում բարեխոսել իշխանությունների առաջ գաղթականներին շարտաքսելու մասին՝ հաշվի առնելով նրանց անվիճելի դերը ծխախոտագործության զարգացման մեջ:

Առաջարկությունը պաշտպանել են Ալեքսանդր Փալանթարը, կալվածատեր Շերվաշիձեն, Արտ. էնֆիաճյանցը և Ավ. Իսահակյանը]. — 1905, № 1, էջ 177—178.

808. Վաղուց արդեն խոսվում էր... [Կովկասի արդի կառավարությունը փոխարքայության վերածելու շուրջը. այդ առթիվ խորմյան կաթողիկոսի շնորհավորական հեռագիրը կոմս Իլլարիոն Իվանովիչ Վորոնցով-Դաշկովին և վերջինիս շնորհակալական պատասխանը: Ռուսական թերթերի հաղորդագրություններն այն մասին, թե երբ է փոխարքան անցնելու իր պարտականությունների կատարմանը]. — 1905, № 1, էջ 179.

809. Անցյալ տարվա դեկտեմբերի վերջին... [Հայոց կալվածների ու այլ եկեղեցական խնդիրների պարզարանման համար Ներսես արքեպիսկոպոս խուդավերդյանի գլխավորությամբ էլմիածնից Պետերբուրգ մեկնած պատգամավորության մասին]. — 1905, № 1, էջ 180.

810. Նամակ Շուշուց. — Ստորագր.՝ Պող. Զաք. [Փաղաքի հասարակական կյանքի հետամնացության և առաջիկա քաղաքային ընտրությունների շուրջը]. — 1905, № 1, էջ 181—183.

811. Հասարակական կյանքի երևույթներ... [Հասարակական շարժումը Ռուսաստանում. — Փետրվարի 18-ի կայսերական հրովարտակը]. — 1905, № 2, էջ 138—140.

812. Ռուս-ձապոնական պատերազմը... [Ռուսաստանի Հեռավոր-Արևելյան քաղաքականությունը (Պ. Գոլովաչևի «Ռուսաստանը Հեռավոր Արևելքում» գրքի մասին). — Նոր նվաճված երկրներ. — Արևելյան-չինական երկաթուղի]. — 1905, № 2, էջ 140—144.

813. Բարձրագույն իշխանությունը կայսերական... [Ժողովրդական հուղումները Ռուսաստանում՝ դործագույներ, ուսանողական դարձողական հուղումներ. — Նոր որոշումներ բարձրագույն դպրոցների վերաբերյալ]. — 1905, № 2, էջ 144—146.

814. Նոբելյան միջխառնների կամիա... [Ռուսաստանում ծայր առած հեղափոխական խորտումների առաջն առնելու նպատակով կառավարությունը գնում է բազմիցս փորձած՝ սահմանափակ զիջումների քաղաքականության ճանապարհով. հանձնարարել է ներքին գործերի մինիստրությանը հրավիրյալ մի ժողովում, ժողովրդի ներկայացուցիչների հետ համատեղ մշակել ասպագա վերանորոգությունների ծրագիրը Տնտեսության այս բաժնում խոսվում է նվիրատվի մի շարք պետություններում (Անգլիա, Ֆրանսիա, Գերմանիա, Ավստրիա, Բելգիա, Ժապոնիա) ստեղծված այդ բարձրագույն աստիճանում մասնակցող ժողովրդի ներկայացուցիչների քանակի մասին]. — 1905, № 2, էջ 146—149.

815. Իսկ նպատակ ոչ ուս ազգություններ... [Ռուսաստանի բարձրագույն իշխանությանը լեհերի ներկայացրած պահանջների (պետության) մասին]. — 1905, № 2, էջ 149—151.

816. Կովկասից պաշտոնապես արտահայտվել են... [Ս. Դ. Սերևյանու ռուսական կառավարությանը ներկայացրած հիշատակագրի մասին. բերված է Ալեքսանդր 1-ին կայսեր այն հայտարարության տեքստը, որ արել է Վրաստանը ռուսական կայսրության կազմի մեջ մտնելու առթիվ].

Կայսեր կողմից վրաց ժողովրդին տրված խոստումները չեն կատարվել. այդ մասին է խոսում հիշատակագիրը, ուր ներկայացնում են իրենց նոր պահանջները]. — 1905, № 2, էջ 151—153.

817. Հայերի կողմից թեպետ առայժմ... [Հայերի ռուսական կառավարությանը ներկայացնելիք պետիցիայի մասին. նյութը քաղված է ռուսական թերթերից. մանրամասն շարադրված է 28 կետից կազմված պահանջագրի տեքստը]. — 1905, № 2, էջ 154—155.

818. Ռուսիայի ներքին նահանգներում ծագած... [Ժողովրդական խռովություններ Քուբանի ու Թիֆլիսի նահանգներում, Դորվա գավառում. — Ե. Գ. Վալդենբաումը և Թիֆլիսի գավառապետ Լ. Զանդիերին դեպքի վայրերում]. — 1905, № 2, էջ 155—157.

819. Արդարև ծանր է գյուղացու տնտեսական... [Հայ գյուղացու տնտեսական ծանր վիճակի և արդի կարիքների մասին] — 1905, № 2, էջ 157—159.

Տնտեսության մեջ խոսվում է այն սոցիալափափուկների մասին, որին ենթարկվում է հայ մոլորությունը, մասնավորապես հայ գյուղացիությունը:

Հուսադրված սպասվող բարենորոգություններից, հեղինակը գրել է. «Մենք կհերքենք շոշափելի փաստերով, որ երբեք սեպարատիստներ չենք եղել և չենք կարող, կազատվինք զանազան տիպեր հիշատակի արժանի վելիչկոնների և սեահոշակ սուվորինների ու գրիգորյանների մեզ վրա՝ բարձած ստոր զրպարտություններից, Կապուցուցենք, որ հայն ի ծննդն, ի բնի և յուր ամբողջ հոգեկան կազմով մի վերին սատիճանի խաղաղ կուլտուրական տարր է, ամենուրեք շինող, ծաղկեցնող և հարստացնող ուժ: Նրա հոգում խորթ են զանազան սեպարատիվ արկածներ և անիրագործելի ձրգատումներ: Նա գործնական է, խելացի, հանդարտ կյանքի սիրահար և կարող: Տվեք նրան միջոց յուր զավակներին մայրենի լեզվով կրթություն տալու, յուր կրոնը պահպանելու, յուր խոսքն համարձակ արտասանելու, յուր հողերն ազատ մշակելու, ազատեցեք նրան անբնական պայմաններից, և այն ժամանակ նրա ամենաոխերիմ թշնամին անգամ կհամոզվի, որ նա անկեղծ բարեկամ է և ողու օժողովրդի և ռուս պետության...».

820. Թիֆլիսի ֆաղափային իրավասունները կազմում են... [Փաղաքային խորհրդում ընտրված Պետերբուրգ մեկնող երեք պատգամավորներն էլ եղել են հայեր. հեղինակի վկայությամբ ընտրության մեջ չի եղել ոչ մի կանխակալ նպատակ, սակայն տեղի որոշ շրջաններում խնդրին մոտեցել են ծայրահեղ ցավագնորեն ու լրագրային մեծ աղմուկ են հանել:]

Այդ մասին տնտեսության հեղինակը գրել է՝ «Մենք միանգամայն սառն և անտարբեր կվերաբերվենք, եթե մեր իրավասուների հրեք ընտրյալներն էլ լինեին ազգով վրացի կամ ռուս և կամ թուրք: Փաղաքային խորհրդարանը քաղաքային շահերի պաշտպանն է և ոչ այս կամ այն ազգության ներկայացուցիչ: Այսօր հայեր, վաղը վրացիներ, մյուս օրը թուրքեր — միևնույնն է, թող միայն լինեն ազնիվ և խելացի մարդիկ մեր քաղաքի ներկայացուցիչները»]. — 1905, № 2, էջ 159—160.

821. Անցյալ անգամ մենք հաղորդել էինք... [Հայ եկեղեցական կալվածքներ, ազգային դպրոցների վերաբացման ու արտադրած հայ եկեղեցականների վերադարձի խնդիրներին վերաբերող Պետերբուրգից ստացված նպաստավոր տեղեկությունների մասին] — 1905, № 2, էջ 160.

822. Կիրակի, ամսույս Ինն Կովկասյան... [Հայոց նախկին Հրատարակչական ընկերությանը առավել լայն հիմունքներով վերաբանալու նպատակով գումարված ժողովի մասին] — 1905, № 2, էջ 161.

823. Քրիստափոր Միխայելյան. — Ստորագր.՝ Ն. [Մահախոսական] — 1905, № 2, էջ 163—164.

Համառոտակի ներկայացված է նրա կյանքի ու հասարակական-մանկավարժական գործունեության սեղմ պատկերը.

824. Կովկասյան փոխարքայի ժամանումը Թիֆլիս. — 1905, № 3, էջ 143—144.

Հոգվածը պատմում է Վորոնցով-Դաշկովին կայարանում դիմավորելու մանրամասները. հաջորդ օրը փոխարքային է ներկայանում կաթողիկոսի ուղարկած պատգամալորությունը:

825. Ռուսիայի ներքին քաղաքականության հեղաշրջումը. — Ռուս մտքի այժմյան արտահայտությունը. — Մամուլի արդի լեզուն. — Գեղեցիկ գրականություն. — «Свет» և «Русский вестник»-ը առաջ և այժմ. — Վերջինիս կարծիքը ներկա դրության մասին. — Ռուս բյուրոկրատիայի պահանջը. — Խոսքից դործի անցնելու անհրաժեշտությունը. — Ռուս ազատամիտ կուսակցության պահանջները. — 1905, № 3, էջ 144—150.

826. Ռուս ճասարակությունը պարտավոր է գնահատել... [Ռուսաստանի գերիշխանության տակ բնակվող հայատակ ազգությունների պահանջների չափավորության նրանց հավատարմության զգացումների մասին] — 1905, № 3, էջ 150—151.

Այդ առիթով տեսության հեղինակը գրիլ է... Չարաշար սխալված են եղել այն ոռու շովինիստները, որոնք տարիններ շարունակ հալածել են իրենց օտարազգի հայրենակիցներին, մի զարմանալի տխմար համառությամբ նրանց Ռուսիայի թշնամի համարելով:

Ոչ լեհացին և հայը, ֆինլանդացին և վրացին նախ և առաջ իրենց համարում են ընդհանուր մի պետության հպատակ, ապա առանձին ազգությունների զավակ: Տվեք յուրաքանչյուրին ազատ

իրավունք յուր կրոնը դավանելու, յուր լեզուն սովորելու, յուր պատմությունը սիրելու, յուր գրականությունը մշակելու, յուր որդեկերանց կրթելու, յուր հողը հերկելու, մի անջատե՞ք նրան ընդհանուր հայրենիքից րացառիկ օրենքներով և կտեսնե՞ք, որ նա եթե ոչ ավելի, գեթ ոչ պակաս սգտակար քաղաքացի է Ռուսիայի համար և ի՞նչ ուզում էք սիրելի լինել, սիրեցեք և մեզ, հակառակ դեպքում՝ սերմնացած շարությունը որքան մեզ նույնքան և, գուցե ավելի, սերմանողի համար է վնասակար:

Մենք չենք ուզում անջատված լինել մի հզոր պետությունից և զրկվել նրա հովանավորությունից, մի հրեք մեզ և մի զրկվեք մեր օգնությունից, առանց որի դուք կարող եք... տկարանալ».

827. Ներքին գործերի մինիստր Բուլիգինի... [Ժողովրդական ներկայացուցիչների ապագա համագումարի ծրագիրը. — Կրոնական ներկայացուցիչների մասնակցությունն այդ ժողովին. — Հրովարտակ հավատի համբերողության մասին. — Վերացումն հալածանքի կրոնափոխության դեմ. — Խնչ ունի էջմիածինը անելու այդ մասին]. — 1905, № 3, էջ 155—156.

828. Հյուրընկալ Պետերբուրգը տարբեր... [Թիֆլիսի ներկայացուցիչները Պետերբուրգում. — Նոցա ներկայանալը Կովկասի փոխարքային և ներքին գործերի նախարարին]. — 1905, № 3, էջ 157—158.

829. Փսանելու հայաբնակ վայրերից Թիֆլիս... [Պետերբուրգ Մինիստրների Կոմիտեին ուղարկվելիք խնդրագրի մասին. ներկայացված է 20 կետից կազմված խնդրագրի տեքստը]. — 1905, № 3, էջ 160—163.

830. Մենք անկեղծ և անխախտ հավատում ենք... [Հայերի Պետերբուրգ ուղարկվելիք խնդրագրի էությունը վրաց հասարակայնության մի մասի կողմից ճիշտ շեփեղանջով և մասին]. — Ստորագր՝ Շ. — 1905, № 3, էջ 163—165.

831. Բաբվի նախկին ֆաղափառուի հայտնի ոտա... [Ռուս անվանի հրապարակախոս Ա. Ավ. Նովիկովի Բաբվի նահանգապետ նակաշիճեին ուղղած նամակի և վերջինիս նրան դատի տալու մասին]. — 1905, № 3, էջ 165.

Անվանի հրապարակագիրը մեղադրել է նահանգապետին ուստիկանության գլխավորին Բաբվի 1905 թ. կոտորածների համար.

832. Կովկասը անհամբեր սպասում է... [Կովկասի խառնակությունները շարունակվում են. — Ռաբվի վիճակը. — Սենատոր Կուզմինսկու քննությունը կոտորածների պատճառների և այլ հաստատությունների վերաբերմամբ. — 1905 թ. Քիոնեթի գալառի խռովության սոսկալի միջնադեպը. — Կովկասյան նոր փոխարքան որպես միակ հույս արդի դրության. — Տեղեկություններ նրա ապագա դործունեության մասին]. — 1905, № 3, էջ 151—155.

833. Խուլիգան [Այդ բառով է բնորոշում կովկասյան ազգերի համերաշխության թշնամի հանգուցյալ Վելիկոյին ու ներկայիս շաքաթաթերթի խմբագիր էսաձեին, Վերջինս իր գործունեությամբ սկսել է խրոմ դարեր շարունակ հարեանաբար ապրած հայ ու վրաց ժողովուրդների մեջ]. — 1905, № 4, էջ 101—103.

834. Նամակ Ֆրանսիայից [Մակար Եկմալյանի և ընդհանրապես հայ մտավորականության շրջաններում տիրող նեղ կուսակցական հարաբերությունների մասին]. — 1905, № 4, էջ 104—105.

835. Հասարակական և ընկերական կյանքի... [Ռուսաստանի ներքին քաղաքական դրության մասին] — 1905, № 4, էջ 120—121.

836. Անուրո՛հ ճակատագիրը մի նոր... [Ռուս-Ճապոնական պատերազմում Ռոժեստվենսկու նախատորմի խրոտկման և ռուսական մամուլի արձագանքներն այդ մասին]. — 1905, № 4, էջ 122—124.

837. Նոր կոտորած... [Հայկական նոր աղետներ. — Հին Նախիչևանի դժբախտ կացությունը. — Հեռագրական գործակալության սխալ տեղեկությունները. — Չար միտումներ. — Դժբախտությունները նկարագրող հեռագրեր. — Օգնության հրավեր. — Կառավարչական օգնություն. — Հայ կտրիճների գործունեությունը. — Աղետի տարածվելը շրջակայքում. — Հուզում նրեանում. — Սարսափներ Քիֆլիսում. — Կոտորածի երկյուղ. — Դրա առաջն առնելու միջոցներ. — Ժողով քաղաքային խորհրդարանում. — Ժողովի որոշումները. — Խաղաղության մասնաժողով. — Կոտորածի սկսվելը Նրեանում թուրքերի կողմից. — Հայերի ձեռնպահ մնալը. — Հայերի ինքնապաշտպան հարձակումները. — Թուրքերի դրությունը]. — 1905, № 4, էջ 124—131.

Ցարական կառավարության կազմակերպած ազգամիջյան այդ ընդհարումները զնալով ծավալվել են՝ ընդգրկելով Անդրկովկասի

մի շարք գավառներու նմանօրինակ կոտորածները Թիֆլիսում խա-
փանելու նպատակով, քաղաքագլուխ Վերմիշյանի քանքերով հրա-
վիրված ժողովում ընտրվում է մի մասնախումբ (հայերից ու թուր-
քերից)։ Ընտրյալների մեջ հանդիպում ենք Շիրվանզադեի անվանը։

838. [Թիֆլիս] Եայ Բահաւանների, իրենց վիճակը քարելովե-
լու նպատակով գումարած ժողովի մասին]։ — 1905, № 4, էջ 133

839. [Հայ Բահաւաններին ահաբեկու օրենքը վերացնելու մա-
սին արված նոր կարգադրութեան շուրջը]։ — 1905, № 4, էջ 133.

840. [Վարդապետ Նախապետ Նախապետյանի զորիցիւնյան աք-
սորից վերադառնալու մասին]։ — 1905, № 4, էջ 133.

841. [Պարսից Շանի Բալաշարի ժամանելու և նրան ցույց
տրված բարեհաճ ընդունելութեան մասին]։ — 1905, № 4, էջ
133—134.

842. Խոշոր խնդիրների մեջ ներկայումս... [Ռուս-ճապոնա-
կան պատերազմից. Ռոժեստովենսկու ռուսական նախատորմի ջախ-
ջախումը. — Խաղաղութեան առաջարկութեաններ՝ ԱՄՆ-ը հաշտեց-
նողի դերում. — Ռուսաստանի և Ճապոնիայի պատրաստակամու-
թյունը հաշտվելու հարցում. — Երկու երկրների ներկայացուցիչ
ների տեսակցութեան խնդրի ու խաղաղութեան սլայմանների մա-
սին]։ — 1905, № 5, էջ 142—147.

843. Ամսից ավելի և, անցել... — Նախիջևանի հայերի ողբալի
գրութեանը. — Հայերի պաղթը. — Արշունահեղութեան Շարուրում և
Գարալագյաղում. — Սովի ակնկալութեան. — Ռուս զորքի ներգոր-
ծական դիրքը. — Թուրքերը զենք ունեն, իսկ հայերը ոչ. — Հրեշա-
յին սպանութեաններ Նախիջևանում. — Համիտամական շարժման
նախանշաններ Անդրկովկասում. — Թուրք խուժանի երեւակայու-
թյունը. — Ռուս մամուլի և կառավարութեան վերաբերմունքը դեպի
համիտամութեանը. — Պարսկաստանը և պարսից շահը կովկաս-
յան կոտորածների մասին. — Թուրքերը հավատարիմ հպատակներ
ոռու պետութեան. — Հայ թե թուրք տարրն է հուսալի Կովկա-
սում. — Հայ հեղափոխական կազմակերպութեանները. — Հայն
իրեւ բարեկամ ռուս սվինի. — 1905, № 5, էջ 147—152.

844. Նամակ Գաեճակից — [Ազգամիջյան ընդհարումներից
հետո Գաեճակում տիրող դրութեան մասին]։ — 1905, № 5, էջ
154—157. — Ստորագր.՝ Նորաշենցի.

Նկ. 4. Նրվանդ Շահազիզ

845. Բարձրագույն հրաման կառավարիչ Սենատի. [Հայ եկեղեցապատկան կալվածքների ու ազգային դպրոցների վերաբացման մասին]. — 1905, № 6—7, էջ 5—7. — Ստորագր.՝ Նիկոլայ.

846. Ինչն է սպառնում Կովկասին. — 1905, № 6—7, էջ 58—87. Ստորագր.՝ MARS.

Հեղինակը անհերքելի փաստերով փորձել է վերլուծել Անդր-կովկասում՝ Բաքվում, Հին Նախիջևանում ու Երևանում ծայր առած արյունալի հայ-ադրբեջանական ընդհարումների իսկական պատճառները, մերկացնում է ցարական կառավարութան ազգային քաղաքականությունը և Թուրքիայի՝ Կովկասի նկատմամբ ունեցած համիսլամական նկրտումները:

Հոդվածի սկզբում դրված է Ռ. Պասկանյանի հետևյալ բնաբանը.

«Փառք աստծո, հայ արյունն ալ վաթեցավ,

ծվրոպ արդյոք արյան պասըդ հաղեցավ...».

847. Ենգիբարյան Գար. — Հայ ազգի իղձերը. — 1905, № 6—7, էջ 90—93.

Հոդվածում խոսվում է Ռուսաստանում սպասվող վերանորոգությունների հետ կապված հայ ժողովրդի սպասելիքների մասին: Վիճակագրական տվյալներ կան հայկական մի քանի գավառների (Երևան, Կարս, Նոր-Բայազետ, էջմիածին) սակավահողութային մասին.

Տե՛ս նաև № 746 նկարագրությունը.

848. Կանիբեի «Լուսարիք» թերթը — (Թերթի հայտնած կարծիքը հայ ժողովրդի ներկա բարոյական վիճակի մասին) — 1905, № 6—7, էջ 147—148.

849. Նուր արշալույս. — [Հեղինակը հասարարական կյանքի սրշալույս է համարել ցարական կառավարության վերջերս արած զիջումները. առաջարկում է օգտվել դրանցից և լուրջ փոփոխություններ մտցնել հայկական դպրոցներում և ընդհանրապես կրթության գործում]. — Ստորագր.՝ Ռրիչ. — 1905, № 6—7, էջ 151—154.

850. Քառորդ դար է արդեն, որ հայ ազգը... — Հայոց եկեղեցական կալվածքների և դպրոցների վերադարձը. — Վեհափառ Հայրապետի շնորհակալական հեռագիրը թագավոր կայսեր և կայսերական պատասխան. — Հեռագիր փոխարքային Վեհի և Թիֆլիսի

հասարակութեան կողմից. — Գոհարանական մաղթանքներ. — Ժամանակավոր կանոններ հայոց գույքերի և դպրոցների կառավարութեան համար. — 1905, № 6—7, էջ 154—158.

851. Արյուճալից օրերը Կովկասում. — 1905, № 6—7, էջ 158—177.

Բովանդ.՝ — Արյունահեղութեան պատճառները. — Շուշու դեպքի սկիզբը. — Ընդհարումներ Խաչենում. — Շուշին բանակների բաժանված. — Ականատեսների պատմածը. — Շուշու հայ-թուրքական պատերազմի մասին. — Սպիտակ դրոշ. — Թուրքերի պարսութիւնը. — Հաշտութեան ձայնը. — Neue Freie Presse-ն Շուշու դեպքերի մասին. — Բաքվի վիճակը Շուշու կոտորածի ժամանակ. — Կոտորածի առաջին օրը. — Հրդեհներ Բալախանի և ալլուր. — Ռմբակոծութիւն. — Հայերը զինաթափ. — Զինվորների վարմունքը հայերի հետ. — Հայերն անպաշտպան. — Բալախանի հայերը հեռացված. — Թուրքերի կոշը ի հաշտութիւն. — Հարձակում Բիրի Հեյրաթի հայերի վրա. — Հայերը նորից զինաթափ. — 13 տարեկան հերոս. — Դեպքերը Սպիտակ և Սև քաղաքներում. — Զանգեզուրի թուրքեր. — Թուրքերի հարձակումները. — Իշխան Նապոլեոնի վկայութիւնը. — Դժբախտութեան պատճառներն ու առաջն առնելու միջոցներ. — Կառավարութեան ձեռնարկած միջոցները. — Փոխարքան Բաքվում. — Հաշտութեան հանդիսավոր կնքում և դարձյալ կոտորածներ.

852. Պետական դումա. — [Ներկայացված է Նիկոլայ 2-րդ կայսեր ստորագրութեամբ հրապարակված բարձրագույն հրովարտակի հայերեն թարգմանութիւնը, ըստ որի կայսրութեան բնակչութիւնը հրավիրվում է ընտրված մարդկանցով կազմել է Պետական Դումա՝ ժողովրդական մի ներկայացուցչութիւն, որ պետք է մասնակցի երկրի օրենսդրութեան ստեղծմանը]. — 1905, № 6—7, էջ 177—180.

853. [Հայագրի բանտարկյալների խնդրանքը՝ իրենց մայրենի լեզվով պարբերականներ ուղարկելու մասին]. — 1905, № 6, էջ 180.

854. [Պաշտոնական գրագրութիւնների ոճի պարզեցման և ծննդան վկայականներ ստանալու ժամկետները կրճատելու մասին]. — 1905, № 6—7, էջ 180.

854. ա Նամակներ խմբագրութեան [Նամակագիրը պահանջում է Ա. Քալանթարյանից հրապարակախի հաշիվ ներկայացնել հասարակութեանը Թիֆլիսի հայոց Հրատարակչական Ընկերութեան

գործունեության ու դրամական ծախսումների մասին] — Ստորագր.՝ Անդամ նախկին Հրատարակչական Ընկերության» — 1905, № 6—7, էջ 180—181. (Ներքին տնտեսություն).

855. Sbr-Աստվածատույան Հայկ — Նամակ խմբագրության. — 1905, № 6—7, էջ 181—182.

Նամակը վերաբերում է «լիբերալ» բանակի՝ մշակականների բռնած դիրքի մերկացմանը, որոնց եկեղեցական կալվածքների բռնագրավման ժամանակ ընդունած անտարբեր դիրքորոշումը բնավ չի համապատասխանում ներկայիս նրանց աշխուժացմանը. այդ մասին նամակագիրը նկատել է՝ «Բացվեցավ մկան ծակի դուռը և դուրս պրծան «Մշակի» հերոսները... էլ Քալանթար, էլ Առաքելյան և ընկ. շտապեցին դեպի հայոց առաջնորդարան և կազմեցին հանձնաժողովներ, մասնաժողովներ, գուցե և... վեհաժողովներ, և առանց կարմրելու իրենք իրենց անդամ ընտրեցին։ Մախլաս, լցանածը կարելի է հնձել...».

856. Ենգիբաբյան Գ. — Պրոֆեսոր Մաքսիմ Կովալևսկին և Ռուսաստանի հպատակները. — 1905, № 8, էջ 79—87.

Կովալևսկին Մոսկվայի համալսարանի փառավոր շրջանի գործիչներից էր, որ նոր էր վերադարձել քաղաքական տարագրությունից։ Ներկա հոգվածում հեղինակը վերլուծության է ենթարկել «Русские Ведомости»-ում տպագրված «Отношение России к окраинам» հոգվածում արտահայտած նրա մտքերը Ռուսաստանին հպատակ երկրների և մասնավորապես հայերի և վրացիների մասին.

857. Բաբուրագույն մանիֆեստ [Սահմանադրության մասին]. — 1905, № 8, էջ 126—127. — Ստորագր.՝ Նիկոլայ.

858. [Ռուսական կայսրության մեջ օրավուր աճող հեղափոխական շարժումների ու ցարական կառավարության վարած քաղաքականության մասին] — 1905, № 8, էջ 127—135.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Համառուսական գործադուլ. — Հոկտեմբերի 17-ի մանիֆեստը. — Ժողովրդի քաղաքացիական ազատություն. — Ազատության տոնախմբությունը Ռուսիայում. — Ազատության թշնամի տարրերը և նոցա դիմադրությունը ազատական շարժմանը. — Խուլիգանային բարբարոսություններ հայրենասիրական դիմակի տակ. — Ռուս

մամուլի միահամուռ բողոքը կատարված գազանությունների
դեմ. — Կառավարության մեծ սխալը. — Ինչպե՞ս պիտի հաստատ-
վի սահմանադրությունը Ռուսաստանում. — Ազատության տոնը
Թիֆլիսում. — Հոկտեմբերի 21-ի պարագը. — Մանիֆեստացիայի
նախօրը. — Մամուլի ազատություն. — Հոկտեմբերի 22-ի ջարդը. —
Սպանվածներ և վիրավորներ. — Խմբագրությանց գնդակումը. —
Սպանվածների թաղումը. — Ռումբերի առասպելը. — Հայ ժողո-
վրդի շնորհավորությունը հոկտեմբերի 17-ի մանիֆեստի առի-
թով. — Կուսակցությունների երևան գալը. — Ջինվորական դրու-
թյան վերացում. — Դպրոցական գործադուլ. — Ծվրոպական տերու-
թյանց սպառնալիքը. — Հայոց ջարդը.

859. [Կառավարության կողմից բռնագրավված հայոց վա-
նական և եկեղեցական կալվածքների հանձնման ծրագրի հաստա-
ման խնդրի շուրջը]. — 1905, № 8, էջ 135.

860. Սպառնալիքը մեծանում է [Կովկասի արյունալի դեպքե-
րի շուրջը]. — 1905, № 9—10, էջ 84—97. — [Ստորագր.՝ MARS.

861. [Ցարական կառավարության ազգային քաղաքականու-
թյունը Անդրկովկասում՝ ազգամիջյան կոիվներ ու արյունահեղու-
թյուններ]. — 1905, № 9—10, էջ 147—156.

ԲՈՎԱՆԻՍԿՈՒԹՅՈՒՆ

Մղձավանջ. — Գանձակի կոտորածը. — Նոր հայ նահատակ-
ներ. — Հետաքրքրական զուգադիպություններ. — Գնե՛րալ Մալա-
ման և հաշտարար պատգամավորություն Գանձակում. — Թուրքե-
րը նախահարձակ. — Գնե՛րալ Ֆլեյշերի արդարամտությունը. —
Տակայիշվիլու փախուստը. — Դարձյալ համբուլներ. — Թուրքերի
արշավանքը հայերի վրա Թիֆլիսում. — Հայ ժողովրդի ինքնա-
պաշտպանությունը. — Քաջերի հերոսական կոիվը թուրքերի հետ. —
Սոցիալ-դեմոկրատները որպես միջնորդ կոմիտեների մեջ և նոցա
նահանջելը. — Թուրքերի հարձակումները երկաթուղու գծի և գա-
վառների վրա. — Հայ և թուրք պատգամավորների խաղաղարար
ժողով. — Յկեղեցու անգործությունը կոտորածի նկատմամբ. —
Ս. առաջնորդի ժողովարարությունը ի նպաստ կարոտյալների. —
Վեհի ժամանումը Տփլիս. — Հայրապետի և փոխարքայի փոխա-
դարձ այցելությունները.

862. Վենափառ կաթողիկոսի Տփիսիսում եղած ժամանակ... [Ժողովրդական հուշումները Թիֆլիսում] — 1905, № 9—10, էջ 156—157.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Հին ներսիսյան դպրոցի շենքը կրակի և ավարի մատնված. — Զինվորական դրուժյուն. — Ընդհանուր քաղաքական գործադուլ. — Թիֆլիսի կոնսիստորի ծառայողների գործադուլ.

863. Նոբես Բժշկապետ պ. Բագ. Նավասարդյանի... [«Հայկազյան քաղաքակրթական միություն» կուսակցության կազմման մասին]. — 1905, № 9—10, էջ 158—159.

864. Նամակներ խմբագրության [Մկրտիչ Սպարապետյանի Դանձակի աղետյալների ու Թիֆլիսի արկածյալ հայերի օգտին տված դրամական օգնության մասին]. — 1905, № 9—10, էջ 160. — Ստորագր.՝ Դյուտ ա. ք. Աղանյանց.

865. Ահառնյան Գևորգ — Հայ ազգի կյանքի և մահվան խընդիրը (Գրիգոր Նիկողոսյանի «Տեսություններ և նամակներ Մ. Ա. Կ. Ա. գրքի առթիվ»). — 1906, № 1, էջ 24—34, № 2, էջ 34—45, № 3, էջ 53—66.

Գրախոսված գրքի հեղինակը հրապարակագրության մեջ իր ուժերը փորձել է «Մշակում» դեռևս 1878 թ. որտեղ հանդես է եկել «Ուտեացի» ծածկանունով: Գրիգոր Նիկողոսյանը թղթակցել է նաև «Петербургские Ведомости», «Русская жизнь», «Новости» և «Мировые отголоски» սարքերականներին, գրելով հիմնականում հայերի մասին:

Գևորգ Ահարոնյանը հանգամանորեն քննության է ենթարկել Նիկողոսյանի գիրքը, ցույց տվել նրա լուսավոր ու սովորոտ կողմերը: Քննարկվող հարցերին առնթեր, գրախոսականում բավականին տեղ է հատկացված օր. նեյմանի «Армяне» գրքի վերլուծությանը.

866. Վերջին ամիսները ուժգին կերպով... Ռուսիայի արդի վիճակը. — Հալածանք հեղափոխականների դեմ. — Ամբողջ Ռուսիան պատերազմական դրության մեջ. — Զերբակալություններ ու արքայորդներ. — Տպարանների փակում. — Լրագիրների դադարեցում. — Մամուլի նոր օրենքների վերափոխում. — Տպարանները

զրաքննիչի պաշտոնում. — Քաղաքական կուսակցությունների դեմ հալածանք. — Սահմանադրական ռամկավարական կուսակցության վիճակը. — Ռեակցիայի թուլանալը. — Հուսատու լուրեր. — Պետական Դումայի գումարման օրը. — Բարձրագույն հրովարտակ. — Դումայի անդամների ընտրությունը, — Կովկասի մասնակցությունը Դումայում. — Հայ-թուրքական ընդհարումներ. — Հաշտության պահանջը. — Հաշտարար մասնաժողովներ. — 1906, № 1, էջ 76—80.

867. Երևան Բաղաֆի հայ և թուրք... [Նոր արյունահեղությունների առաջն առնելու նպատակով երկկողմ կնքած դաշնագրության մասին]. — 1906, № 1, էջ 80.

868. Ռժ. Լեոն Տիգրանյան [Մահախոսական]. — 1906, № 1, էջ 86. — Ստորագր.՝ Հայ.

Ներկայացված է հանգուցյալի գրական և հասարակական գործունեության սեղմ նկարագիրը.

869. Ենգիրարյան Գաբ. — Հայ-թուրքական համագումարը [1905 թ. Բաքվի փետրվարյան սարսափների մասին]. — 1906, № 2, էջ 99—101.

Հրավիրված համագումարը, հեղինակը բնորոշել է որպես օՀայ-թուրքական կատակերգության վերջին պաշտոնական ներկայացում. խստորեն քննադատվում է ցարական կառավարության վարած ներքին քաղաքականությունը.

870. Գաբունը հայոց աշխարհում... Հայ գյուղացու պետքերը. — Ի՞նչ տեսակ օգնություն է հարկավոր նորան. — Գործունեության ընդարձակ սուպարեզ. [1905 թ. առաջին ռուսական բուրժուազեմոկրատական հեղափոխության ճնշումից հետո, երկրում ստեղծված իրադրության պատկերը ընդհանրապես և հայ գյուղացու վիճակը մասնավորապես]. — 1906, № 2, էջ 101—103.

871. Թիֆլիսի հայոց Բարեգործական ընկերությունը. — 1906, № 2, էջ 108—109.

872. Հայունյաց քաղաքացիական ընկերությունը և նորա գործունեությունը. [Թիֆլիս]. — 1906, № 2, էջ 109.

873. Պետական խորհուրդ և Պետական Դումա [Պետական խորհրդի վերակազմության հիմունքների և Պետական Դումայի

կանոնների մի քանի հավելումների շուրջը]. — 1906, № 2, էջ 110—112.

874. «[Ճարտարապետ Նիկողայոս Գրիգորյանը նշանակվել է Թիֆլիսի թեմի եկեղեցական կալվածների ճարտարապետ և էջմիածնի տաճարի վերանորոգության վերահսկիչ]. — 1906, № 2, էջ 112.

875. Մինաս Խունունց [Մահախոսական]. — 1906, № 2, էջ 117.

Համառոտակի ներկայացված է հանգուցյալի հասարակական գործունեությունը.

876. Մեհ Լեւեֆին տեսությունը [Հանդեսի խմբագրությունը տեղեկացնում է, որ ներկա համարի ճեմերքին տեսությունն մեջ չի կարողացել զետեղել այն պատրաստի նյութերը, որ վերաբերում են Շուշվա թեմի Վարանդա գավառի հայկական գյուղերի ավերմանը. դրան խանգարել է Թիֆլիսի գեներալ Նահանգապետի՝ մամուլին վերաբերող որոշման ապագրությունը]. — 1906, № 3, էջ 99.

877. Գեղամյան Նիկի — Հիշողություններ. — 1906, № 4, էջ 17—27.

Հիշողությունները վերաբերում են վերջին ռուս-տաճկական պատերազմի ավարտից հետո ստեղծված քաղաքական իրադրությանը, որտեղ Սան-Ստեֆանոյի և հետագայում 61-րդ հոդվածի խարուսիկ սպասելիքներով տարված հայ մտավորականության որոշ ներկայացուցիչներ ցույց են տվել իրենց վերաբերմունքը (Գր. Արծրունի, Արգար Հովհաննիսյան, Պետրոս Սիմոնյան), Հոդվածում ներկայացված է ցարական Ռուսաստանի ու Եվրոպական երկրների վարած արտաքին քաղաքականությունը:

878. Պետական դոմայնի բացումը — Գահական ճառ. — Նորա պատասխան ուղերձը. — Ուղերձի մերժվիլը. — Պետական Խորհուրդ. — 1906, № 4, էջ 94—102.

879. Գեներալ Լահանգապետի հրամանը. [Շուշում, Գորիսում և այլ վայրերում հայ-թուրքական ընդհարումների մասին մամուլում գրելը արգելելու մասին]. — 1906, № 4, էջ 102.

880. Ցենզուրայի վերացումը [Պետական Խորհրդին տված բարձրագույն ուկազի մասին. մանրամասն ներկայացված են ուկազի բոլոր կետերը]. — 1906, № 4, էջ 103—104.

881. Հայ-թուրքական լարված հարաբերությունները Կովկասում]. — 1906, № 4, էջ 109—110.

Շուշվա թեմակալ Աշոտ եպիսկոպոսը տեսակցում է Կովկասի փոխարքայի հետ, օգնություն խնդրում օրեց-օր սրվող հայ-թուրքական հարարերությունների հետևանքները կանխելու համար.

882. [Պետական դումայի համար մի ներկայացուցիչ ընտրող 80 պատգամավորների ընտրությունը Թիֆլիսում]. — 1906, № 4, էջ 110.

883. Ազգային Բալաֆականությունից առաջ անհրաժեշտ է ազգային միություն. — 1906, № 5—6, էջ 5—41. — Ստորագր.՝ MARS.

Բավականին խոսուն խորագիր կրող այս հոդվածում հեղինակը առաջ է քաշել հայ ժողովրդի քաղաքական դիրքորոշման հարցը՝ աշխարհում և մասնաշաղկապե ժամանակակից Ռուսաստանում ու Թուրքիայում տիրող քաղաքական-հասարակական իրադրության պայմաններում:

Հստ էության, ներկա հոդվածը հանդիսանում է «Լուծալի» սնցյալ տարվա վերջին համարում հրապարակված Գարեգին Ննգիրարյանի «Ո՞րը պիտի լինի ազգի քաղաքականությունը» հոդվածի տրամաբանական շարունակությունը:

Ներկա հոդվածում խստորեն քննադատված են Ռուսաստանի ու Թուրքիայի վարած հայահալած քաղաքականությունը, հնչակյան, դաշնակցական և արմենական կուսակցությունների գործունեությունը.

884. Վարդգես [«Հովիվ» շաբաթաթերթի № 22-ում տպագրված հ. Բենիկ վարդապետի հոդվածի պատասխանի շուրջը («Մշակ», 1906, № 135)]. — 1906, № 5—6, էջ 158—159.

885. «Կայծ»-ի № 30-ի մեջ կարդում ենք... [Դաշնակցության կատարած խժոժությունները էջմիածնում]. — 1906, № 5—6, էջ 159.

886. [«Կայծ» էջմիածնի գործերին միջամտելու դաշնակցության կատարած փորձի մասին]. — 1906, № 5—6, էջ 159.

887. [Փիլիսոփայական գիտությունների թեկնածու Հովհ. Բողկյանը Գերմանիայից վերադառնալով մեկնել է Շուշի՝ ուսումնասիրելու համար տեղական աղետի մանրամասնությունները]. — 1906, № 5—6, էջ 166.

888. Շահ-նազարյան Սիմեոն. — Սահմանադրական-ժողովրդական (ժողովրդի ազատության) կուսակցությունը և աշակողմյանները. — 1906, № 7—8, էջ 81—93.

Խոսքը Կ. Դ. (Կադետական) կուսակցության մասին է. հեղինակը խոստում է այդ ժամանակ Ռուսաստանում գոյություն ունեցող շուրջ երեք տասնյակ քաղաքական կուսակցությունների էության, նրանց դավանանքի ու ծրագրերի մասին.

889. Էվոլյուցիայի օրենքը [Հայ հասարակական կյանքի հոգի կողմերի քննադատությանն է նվիրված ներկա տեսությունը (ղրպրոցական գործ, ներկուսակցական պայքար և այլն)]. — 1906, № 7—8, էջ 172—173. — Ստորագր.՝ Հին երգիչ.

890. Նահապետ Եղիսկուպոս, Եկատերինա Ֆրենկել, Զ. Հովհաննիսյան — հմրագրության «Լուսմա» ամսագրի. [Փոխարքայի թույլտվությամբ էջմիածնի անտառում մայիսի 21-ին տեղի ունեցած ժողովրդական զրոսանքի ելույթում հաշվետվությունն է]. — 1906, № 7—8, էջ 175—176.

Հաշվետվությունից պարզվում է, որ արդյունք՝ 591 ո. 62 կ., տրվել է Վաղարշապատի աղքատ բնակիչներին, 400 ուռլին պահվել է ձմեռային ամիսներին օգնելու համար. 600 ո հանձնվել է Վաղարշապատի ծխականի հոգաբարձությանը, 600 ո. Հին Նախիջևանի տուժած ազգաբնակչությանը, 800 ո. էջմիածնի գավառի Ղոյթուր գյուղի 29 հայ ընտանիքներին և 1000 ո. Ապարանի գյուղերից որևէ մեկում դպրոցի շինարարության համար.

891. [Ս. էջմիածնում օգոստոսի 16-ին բացվել է ռուսահայերի կենտրոնական ժողովը, որը մի քանի օր հետո փոխարքայի հրամանով արգելվում է]. — 1906, № 7—8, էջ 176.

892. [Մանուցում է ինժեներ Նիկողայոս Գրիգորյանի մահը) ռՁոհ կուսակցական անխիղճ հալածանքի». խոստանում է «Լուսմա»-ի առաջիկա համարը նվիրել նրա հիշատակին]. — 1906, № 7—8, էջ 176.

893. Խան-Ջադե — Մեր արյունոտ անցյալից [Իրական պատկեր 1905 թ. Նախիջևանի արյունոտ զևպեներից]. — 1907, № 1—2, էջ 3—28.

894. Քառամյան նիկ. — Իշխան Կոստանդին Բեհրությանի հիշատակին [Մահվան առթիվ]. — 1907, № 1—2, էջ 66—69.

895. Ենգիբաբյան Գաբ. — Արդի կացությունը [Ռուսաստանում օրավուր աճող հեղափոխական շարժման ֆոնի վրա ներկայացված է հայ հասարակական կյանքի պատկերը. խստորեն քննա-

դատված են հայ մեծահարուստներն ու նրանց ծոցից ելած մտավորականությունը] — 1907, № 1—2, էջ 86—90.

896. Հանգուցյալ Զուրաբովի կտակի համաձայն... [Թիֆլիսում նոր բացված դասախոսական լսարանի մասին] — 1907, № 1—2, էջ 91.

897. Պետական երգող դուստն. — 1907, № 3—4, էջ 69.

898. [Կովկասի փոխարհայությունը վերադնելու մասին. Կովկասի քաղաքացիական մասի կառավարիչ է նշանակվում գեներալ Զարուբանը, զինվորական մասինը՝ գեներալ Բենենկևադա-ֆը] — 1908, № 1, էջ 87.

899. [Կովկասյան Հայոց Բարեգործական Ընկերությունը վերստանում է իր նախկին արտոնությունները, որ սահմանափակվել էր Դուիցիների օրով] — 1908, № 1, էջ 87.

900. [Բաֆվի հայոց Կուլտուրական Միության բացած նոր բաժանմունքների մասին (էջմիածին, Երևան և ալլն)] — 1908, № 1, էջ 87—88.

901. [Միֆայել 2. Քամամշյանցի մահը. թուրքիկ ակնարկ նրա կյանքի ու գործունեության մասին] — 1908, № 1, էջ 88—89.

902. [Ալեքսանդր և Միֆայել Նազարյան եղբայրների կովկասահայ սովյալների օգտին տված 100 ռուբլին խմբագրությունը հանձնել է թեմի առաջնորդին] — 1908, № 1, էջ 90.

903. [Թիֆլիսում հղի կանանց համար բացված դրամարկը-ների մասին] — 1908, № 1, էջ 90—91.

904. [Կովկասի փոխարհայ կոմս Իլարիոն Իվանովիչ Վորոնցով-Դաշկովի լուսանկարը] — 1908, № 2, էջ 3.

905. Կովկասի ն. կ. Մ. Կոխարձա կոմս Իլարիոն Իվանովիչ Վորոնցով-Դաշկովի 50-ամյա հոբելյանը. [Թիֆլիսի հայերի պատգամավորությունը և շնորհավորական ուղերձը հոբելյարին] — 1908, № 2, էջ 5—8.

906. [Արգար-Հովհաննիսյանի մահվան 4-րդ տարելիցի առթիվ կատարվելու է նրա գերեզմանի վրա կառուցված շիրմաքարի հանդիսավոր բացումը] — 1908, № 2, էջ 66.

907. [Կովկասյան խնդիրը Պետական Դումայում] — 1909, № 1, էջ 73.

908. «Հայկական հանրապետություն [էդվարդ Միգինդի շախտոսթյունը՝ հայերին սեպարատիստական ձգտումների մեջ մեղադրելու շուրջը]». — 1909, № 2, էջ 71—72.

Միգինդը գրել է «In der Hauptstadt Armeniens հոդվածը, որ տպագրվել է «Berliner Tageblatt»-ում.

909. Անանյան Ալեքսանդր [Մահախոսական]. — 1909, № 2, էջ 76—77.

910. [«Русская знамя» հետադիմական լրագրի հերյուրանքները հայերի սեպարատիստական ձգտումների մասին]. — 1909, № 3, էջ 80.

911. [Հայկական գյուղատնտեսական ընկերության համագումարը. նրա գործունեության նկարագիրը առանձին գրքով]. — 1909, № 4, էջ 71.

912. [Մինաս Բերբերյանի հոր հեռագիրը նախարարապետ Ստոլիպինին, որդուն բանտարգելությունից ազատելու մասին]. — 1909, № 4, էջ 72.

913. [Կովկասյան հայոց Բարեգործական ընկերության բացած նոր գրադարան-ընթերցարանի (Թիֆլիս, Աբաս-Աբադյան փողոցում. հետագայում Ստ. Շահումյանի անվան) մասին]. — 1909, № 5—6, էջ 93.

914. [Ռոստովի և Նովոչերկասկի բանտերում գտնվող «դաշնակցական» գործի պատճառով 500 ձերբակալվածների մասին (Ալ. Ահարոնյան, Մ. Բերբերյան)]. — 1909, № 5—6, էջ 94.

915. [Ռուսաց ինկվիլայ կայսեր պատասխանը հայոց կաթողիկոսի օծման առթիվ նրանից ստացած հեռագրին]. — 1909, № 7—8, էջ 92—93.

916. [Էմիլաձենում Մայր արքով տպագիր և գրչագիր գրքերի համար կառուցվող մատենադարանի մասին]. — 1909, № 7—8, էջ 93—94.

917. [Ա. Փալանրարի գյուղատնտեսական գործունեության 25-ամյակը նշանավորելու մասին]. — 1909, № 7—8, էջ 95.

918. «Քարթուլի ստամբա» 1709—1909 (Վրացերեն տպարան. Ջ. Զիճինաձեի, 1709—1909) Թիֆլիս, 1909.

Գրախոս. — Աղանյան Գյուտ. — 1909, № 9, էջ 45—46.

Գրախոսված գրքույկը նվիրված է վրաց տպարանների համառոտ պատմությանը: Գրախոսը նշում է Ջ. Զիճինաձեի աշխա-

տության մեջ տեղ գտած այն սխալները, որ վերաբերում են էջ-միածնում ու Թիֆլիսում գործող հայկական տպարաններին.

919. Մանթաշյան ընտանիքի կրած կորուստը. [Մեծահարուստ Ալեքսանդր Մանթաշյանի կնոջ Դարիա Մանթաշյանի մահը]. — 1909, № 9, էջ 54—56.

920. [Թիֆլիսում մի նոր հայ հրատարակչական ընկերություն հիմնելու մտադրության մասին]. — 1909, № 9, էջ 58.

921. [Կազանի համալսարանի իրավաբանական բաժնի ուսանող Մովսես Շանիձեի «Ռուսաց ցենզուրի պատմությունը» աշխատության մասին]. — 1909, № 10, էջ 63—64.

922. [Քալանբարի գյուղատնտեսական գործունեության հո-րելյանը Թիֆլիսում նշելու մասին]. — 1909, № 10, էջ 64.

923. Մեծ իշխան Միխայիլ Նիկոլաևիչ. [Կովկասի նախկին փոխարքայի մահվան առթիվ]. — 1909, № 11, էջ՝ չհամարակալված ներդիր՝ տիտղոսաթերթից հետո.

923. ա 1919 րվականը [«Ալիանս Իսրայելիդ» համահրեական ընկերություն. 1906 թվականին Կահիրեյում հիմնված «Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միություն», «Բաքվի Հայոց Կուլտուրական Միություն», «Կովկասի Հայոց Բարեգործական Ընկերություն» և նման այլ հասարակական կազմակերպությունների մասանի]. — 1909, № 12, էջ 56—59. (Ամսվա տեսություն).

Այդ հասարակական կազմակերպությունները համահրեականի նման պետք է որ օգնի աշխարհի չորս ծագերում ապրող կարոտյալ հայությունը, ծառայի նրա հասարակական ու հոգևոր կյանքի առաջընթացին:

924. [Պետական դամբարան հայազգի ներկայացուցիչներից մեկի արտասանած ճառի շուրջը]. — 1909, № 11, էջ 61—62.

Ճառը ուսական որոշ շրջանների կողմից գնահատվել է «հաշոց» բառով. այդ մասին հեղինակը գրել է. «Տրամաբանորեն դատելով, ուրեմն» հաշում են բոլոր ուսահայները, քանի որ հայ ճառախոսը ոչ թե մի անհատ է այնտեղ, այլ ներկայացնում է ամբողջ ուսահայ ժողովուրդը:

Այժմյան ուս ժողովուրդը երեկ պատմություն ասած բանից տեղեկություն չունի. եթե նա պատմություն գիտենար և այն էլ միայն վերջին 140 տարիների պատմությունը, այն ժամանակ նա պիտի փայփայեր այն մի բուն հսկա ժողովրդի զավակներին,

որոնց հայրերը, պապերն ու նրանց նախնիքները շատ բան զոհելով մեծաքանակ արյուն թափելով և իրանց նյութական ու բարոյական ջանքը շխնայելով, ամբողջ Կովկասը նվաճեցին ուս տերության համար: Եթե այժմյան ուս ժողովուրդը գիտենար թե ինչպիսի նրախտագիտությամբ էին հիշում Ռուսիայի ինքնակալները և իրանց նախնիքները հայ ժողովրդին, ինչ պատիվներ էին տալիս այդ ծառայությունների փոխարեն, մի փոքր ավելի բարեմտությամբ կվերաբերվեր դեպի այդ քայքայված և անտեր հայ ժողովուրդը:

Կարդացեք պարոն «Ռուս հայրենասերներ», կարդացեք Ռուսաստանի վերջին դարերի պատմությունը հարազատ աղբյուրներից, մտեք մայրաքաղաքի հարուստ մատենադարանները և ուսումնասիրեցեք Ռուսիայի մեծ ինքնակալների անհամար արտոնագիրները: Գուցե այն ժամանակ ամաչեք:

925. [Թիֆլիսի հայ հասարակության ներկայացուցիչները Միխայիլ Նիկոլաևիչի թաղման հանդեսին]. — 1909, № 11, էջ 64.

926. [Բծիշկ, գրական-հասարակական գործիչ Միսաք Արամյանցի մահը]. — 1909, № 11, էջ 65.

927. [Կառավարության կողմից Կովկասի Հայոց Հրատարակչական Ընկերության կանոնադրությունը հաստատելու մասին]. — 1909, № 12, էջ 60.

928. [Վաճառական Արգաւջանցը ընտրվել է Հնդկաստանի օրենսդիր ժողովը վերակազմելու համար հրավիրվող նիստերի պատգամավոր]. — 1909, № 12, էջ 60.

929. [«Սուրհանդակը» Կովկասյան սղաշնակցականներին գործի նախնական քննության մասին]. — 1910, № 1, էջ 76—77.

930. [Նիկոմեդիայի Իզմիր քաղաքում լույս տեսնող «Բյութանիա» տասնօրյա թերթի առաջին համարում տպագրված իրիմյան կաթողիկոսի գրությունը Ռուսաստանի ցարին՝ հայոց եկեղեցական կալվածքների գրավման առթիվ]. — 1910, № 1, էջ 77.

931. [Նովոռեկասկի նահանգական դատարանում դաշնակցականների գործի քննության մասին]. — 1910, № 3, էջ 62.

932. [Ղուկասյան մրցանակաբաշխության արդյունքների մասին. ապրիլի 7-ի նիստում]. — 1910, № 4, էջ 80.

933. [Թիֆլիսի «Հայոց Պատմական Ընկերության» կանոնադրությունը հաստատելու մասին]. — 1910, № 4, էջ 80.

խոսվում է դույություն ունեցող զանազանտիպ հասարակական
934. [Միֆ. Արամյանցի ամուսնալուծությունը անվավեր հա-
մարելու Պետական Սենատի որոշման մասին] . — 1910, № 5—6,
էջ 101.

935. [«Լումաի» խմբագրության ցավակցությունը Թիֆլիսի
բաղաճապուխ իշխան Վ. Ի. Չերքեզովի մահվան առթիվ] . — 1910,
№ 5—6, էջ 101.

936. [Պետերբուրգում կազմակերպվող «Հայ Գեղարվեստա-
կան Ընկերության» մասին. (Լուրը քաղված է «Մշակից»)] . —
1910, № 5—6, էջ 101.

937. [Նվարդ Աղանյանի Բեռլինում պատվիրած հայերեն նոր
սառստեղծականների (Աղանյան-Լիսիցյան տիպի) մասին] . — 1910,
№ 5—6, էջ 102.

938. [Դաշնակցության «Դրոշակ» թերթի Ս. Սպանդարյանի
հասցեին արած զրպարտության մասին] . — 1910, № 7—8, էջ
92—94.

939. [«Ազատամարտը» դաշնակցություն կուսակցությունից
վտարված Միհրանի սպանության մասին] . — 1910, № 7—8, էջ 94.

940. [Գր. Զախուշյանի փաստաբանական գործունեության
25-ամյակի նշումը Նոր-Նախիջևանում] . — 1910, № 7—8, էջ 95.

941. Պետք է զգույշ լինել. [Սպանդար Սպանդարյանի դեմ
դաշնակցության օրգան «Դրոշակի» հարուցած մեղադրանքի
շուրջը] . — 1910, № 9—10, էջ 78—83. — Ստորագր.՝ MARS

«Մի սե բիծ ադամանդի վրա բավական է, որ նա կորցնի յուր
արժեքը» — այդ ամբաստանության մասին զրել է հեղինակը.

Տե՛ս նաև № 938 նկարագրությունը.

942. [Մեծահարուստ Սք. Ժամհարյանի մահը] . — 1910,
№ 9—10, էջ 92.

Ժամհարյանը կովկասում բարձրագույն հայկական դպրոց
բանալու համար կտակել է 50 000 ռուբլի, նշված է մահախոսակա-
նում.

943. [Ալեքսանդր Խատիսյանին Թիֆլիսի քաղաքապետի ընտ-
րելու մասին] . — 1910, № 9—10, էջ 92.

944. [Քաղաքական հայտերի գործիչ Արշակ Բաբանի աքսո-
րից ազատվելու մասին] . — 1910, № 9—10, էջ 92.

945. [Փարիզից ստացված հեռագիրը Սպանդար Սպանդարյանին դատարանով արդարացնելու մասին]. — 1910, № 9—10 էջ 93.

946. Աղեփսանդր Մանթաշյան. [Մահախոսական]. — 1911 № 1—2, էջ 115.

Ներկայացված է հանգուցյալի դիմանկարը.
(Տե՛ս նաև № 52 ա նկարագրությունը)

ՆՅՈՒԹԵՐ

ԱՐԵՎՄՏՅԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ, ԹՈՒՐԲԻԱՅՈՒՄ ԵՎ
ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆՈՒՄ ԱՊՐՈՂ ՀԱՅԵՐԻ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ,
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՈՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ԿՅԱՆՔԻՑ

947. Աղանյան Դյուտ — Որբանոցներ. — 1899, գիրք Ա, էջ 200—205.

Համապատասխան վիճակագրական տվյալները ներկայացնում են Արևմտյան Հայաստանում գործող որբանոցների վիճակը՝ նրանցում ապաստան գտած որբ ու անօգնական երեխաների, այրի կանանց թիվը ըստ բնակավայրերի՝ Մուշ, Վան, Եգեսիա, Տիգրանակերտ, Արաբկեր, Խարբերդ, Մալաթիա, Բաղեշ, Ակն, Սերաստիա, Նրզնկա, Ամասիա, Այնթապ, Զեյթուն, Մարաշ, Կարին, Ադանա, Հաճըն, Շապին-Դարահիսար, Քիլիս, Քեմախ և այլն:

Ըստ ներկայացված տվյալների անօգնական մնացած որբերի ու այրի կանանց թիվը հասնում է 54.255-ի:

948. Մի նոր բարեգործություն. [Թիֆլիս վերաբնակված Կարինցի, մի մեծահարուստ Բոսֆորի ափին գտնվող իր գործարանը նվիրել է Պոլսի Ս. Փրկիչ Ազգային հիվանդանոցի որբանոցին՝ որոշակի պայմաններով]. — 1899, գիրք Ա, էջ 293.

949. Հարություն փաշա Տատեյան. [Մահախոսական]. — 1902, № 1, էջ 267—268.

Համառոտակի ներկայացված է թուրքական արքունիքում բավականին կշիռ ունեցող դիվանագետի կյանքն ու գործը.

950. Ֆրանսուա Ժոզեֆ Օդիֆրեի մրցանակը. [Նյութը Փարիզից ուղարկել է Միքայել Թամամշյանը: Ֆրանսիայի Բարոյագիտական և քաղաքական Դիալեկտիկոնների Ճեմարանը 15.000 ֆրանկ մրցանակը տվել է Դիարբեքիի ֆրանսիական փոխ հյուպատոսի

կնոջը՝ տիկին Մեյրիբին այն բանի համար, որ նա 1895 և 1896 թվականներին իր անձնուրացությամբ թուրքական կոտորածներից փրկել էր բազմաթիվ հայերի]։ — 1902, № 4, էջ 249—250.

951. Գաղթականների վերադարձը. [1896 թ. դեպքերի առիթով Արևմտյան Հայաստանից Ռուսաստան ապավինած հայերի վերադարձի մասին]։ — 1902, № 5, էջ 265.

952. Բերբերյան Միհաս. — Գրականություն և կյանք. [Պարոն Թումայանը և հայ որբերի ճակատագիրը]։ — 1903, № 2, էջ 93—96.

953. Իշխանազն Վաճռամ Դադյան. [Տաճկաստանի պետական գործիչ Արթին փաշա Դադյանի եղբորորդին է, որը փախչելով Թուրքիայից, ժառաջության է ընդունվում պարսկական արքունիքում. նա իր անբասիր ժառաջության համար պարգևատրվել է շքանշանով։ Ընթերցողին է ներկայացված պարգևատրման ֆերմանի տեքստը]։ — 1903, № 2, էջ 239.

954. Հայազգի Նաբիման խան. [Վիեննայում զբաղեցրել է պարսկական դեսպանի պաշտոնը. պատմված է նրա հետ պատահած անախորժ դեպքի մանրամասները]։ — 1903, № 2, էջ 243.

955. Սահակ-Մեսրոպյան մրցանակաբաշխություն. [Ընթացիկ տարվա հունիսի 26-ին Կ. Պոլսում հանդիսավոր կերպով կատարվել է Հովսեփ Իզմիրյանի գրական հանձնաժողովի 15-րդ մրցանակաբաշխությունը։ Ներկա հոգվածը ընթերցողին է ներկայացնում բոլոր այն աշխատությունների ցանկը, որոնք ներկայացվել են մրցանակի. հաղորդվում են նաև գործին վերաբերող այլ մանրամասներ]։ — 1903, № 4, էջ 246—247.

956. Ազատյան. — Թավրիզի հայ կյանքից. — 1903, № 5, էջ 214—221.

Ցնցող պատկերներ են ներկայացված տեղի հայ համայնքի հասարակական կյանքից։ Միջ մի բան Թավրիզում այնպիսի հրեական քայլերով չէ առաջադիմում, որքան անբարոյականությունը — գրել է հեղինակը։

Ներկա հոգվածում հեղինակը փորձել է բացատրել երևույթի սոցիալական հիմքը (աղքատություն, տղամարդկանց հոսք դեպի արդյունաբերական կենտրոնները, պանդխտություն, սակավահողություն, եվրոպական նորամուծություններ և այլն)։ Հոգվածում խոսվում է գոյություն ունեցող զանազանատիպ հասարակական

կազմակերպությունների գործունեության մասին, որոնք մեծ մասամբ ձևական բնույթ ունեն և ոչնչով չեն նպաստում հայկական համայնքի առաջադիմությանը:

957. Կ. Պոլսից. [«Լուսիս» թղթակիցն հաղորդել է, որ Բաքվի ներսես քահանա Տեր-Կարապետյանը Իզմիրյան մրցանակաբաշխության մեջ տարած իր դրամական պարգևը թողել է Կ. Պոլսի Ազգային հիվանդանոցի մանկական բաժնին]։ — 1904, № 5, էջ 217.

958. Նամակ Կ. Պոլսից. [Ընդհանուր ակնարկ Թուրքիայի տարածքում ապրող հայ բնակչության վիճակի մասին (հոգևոր և ուղեւորական գործեր, ներկուսակցական վեճեր ու պայքար Պոլսի Պատրիարքության ու Երուսաղեմի Կաթողիկոսության միջև)]։ — 1905, № 1, էջ 108—111. — Ստորագր.՝ փոխարեն^{***}

959. Նամակ Կ. Պոլսից. [Արևմտյան Հայաստանում և Թուրքիայում Կովկասյան վերջին արյունոտ դեպքերի արձագանքների մասին]։ — 1905, № 5, էջ 125—129. — Ստորագր.՝ փոխարեն^{***}

960. Նամակ Կ. Պոլսից. [Սուլթանի դեմ կազմակերպված անհաջող ահաբեկության մասին. հեղինակը փորձել է անհերքելի փաստերով անպացուցել հպատակ հայ ժողովրդի անտեղյակությանը]։ — 1905, № 8, էջ 102—105. — Ստորագր.՝ փոխարեն^{***}

961. Նամակ Կ. Պոլսից. [Ռուսական կառավարության որոշմամբ բռնագրավված հայկական եկեղեցական կալվածքներն ու փակված դպրոցները ետ վերադարձնելու ու բացելու առիթով տեղի հայ բնակչության համերաշխության արտահայտությունների մասին: Սպասում են օգոստոսի 1-ի ուկազի գործադրությանը, որ դեմոկրատիկ վերափոխություններ է նախատեսում համայն Ռուսաստանի ժողովրդի համար]։ — 1905, № 8, էջ 105—107. — Ստորագր.՝ փոխարեն^{***}

962. Նամակ Կ. Պոլսից. [Կ. Պոլսում օգոստոսի 13-ին մեծահարուստ Աբիկ էֆենդի Ունճյանի սպանության մասին է, որ կատարել է մի ամերիկահայ երիտասարդ: Խոսվում է հանգուցյալի բարեբարական գործունեության մասին. հեղինակը լուրմ է սպանության պատճառների մասին]։ — 1905, № 8, էջ 107—109. — Ստորագր.՝ փոխարեն^{***}

963. Տաճիկ ռուսականության դավադրությունը օսմանյան հայերի դեմ. [Տեղեկությունը տպագրվել է «Русские Ведомос-

ԴԱՅ-ՈՒՄ՝ Սուլթանը համոզվել է հայերի անմեղության մեջ]։ — 1905, № 8, էջ 142.

964. («Լուսմախ» խմբագրությունը ցավակցություն է հայտնում Պոլսի պատրիարք Մաղաքիա արքեպիսկոպոսին նրա բրոշ՝ Ագապի Տեր-Ներսեսյանի մահվան առթիվ]։ — 1905, № 9—10, էջ 163.

965. Շվոտ Մ. — Սուլթանի գահակալության տարեդարձը։ — 1906, № 2, էջ 22—23.

Մերկացված է թուրքական կառավարության վարչական մարմինների ու ոստիկանության ապիկարությունը, նրանց դեպի հայերը տածած բացահայտ թշնամությունը. ծաղրված է կաշառակերությամբ ապրող մի ամբողջ պաշտոնյա հասարակություն.

966. Կ. Պոլսից մեզ գրում են. [Նամակագիրը գանգատվում է տեղի ազգային ներքին խռովություններից առաջացած աջարաբաստիկ վիճակից]։ — 1906, № 4, էջ 112—113.

967. [Բիրլիսի հայերի հեռագիրը Կ. Պոլսի մի խումբ դաշնակցականների բանտարկության առիթով]։ — 1909, № 1, էջ 73.

968. Թուփչյան Ե. — Երիտասարդ Թուրքիան և հայերը։ — Մասն առաջին։ — Թիֆլիս, 1909.

Գրախոս.՝ — 1909, № 2, էջ 68.

969. [Նպաստից հանձնաժողովի կողմից Բաքերդի կարոտյալ գյուղացիներին օգնելու համար ուղարկված գումարների շարաշահման մասին]։ — 1909, № 2, էջ 73.

970. [Մշո դաշտի ոռոգման հարցի շուրջը]։ — 1909, № 2, էջ 73.

971. [Կ. Պոլսում ստորգետնյա երկաթուղի կառուցելու համար անգլիական մի ընկերության արած առաջարկի մասին]։ — 1909, № 2, էջ 74.

972. [Թուրքիայից դուրս ուղարկվող ապրանքներից գանձվող մաքսերի վերացման մասին]։ — 1909, № 2, էջ 74.

973. Նուշիրվան. — Եվրոպան Թուրքիայում. [Թուրքիայի ժամանակակից քաղաքական կյանքը. Եվրոպական մի շարք պետությունների վարած արևելյան քաղաքականության շուրջը]։ — 1909, № 3, էջ 74—76.

974. [Լուրեհ թուրքական սուլթանի հրաժարականի մասին]։ — 1909, № 3, էջ 80.

975. [Աղանայում, Մարաշում և Բաղեշի խանկաձոր գյուղում տեղի ունեցած հայկական կոտորածների մասին] — 1909, № 3, էջ 80.

976. Հոգեվարժի նիգեր. [Անվատահուժյուն դեպի օսմանյան սահմանգրությունը. Սուլթան Համիդի հայակեր քաղաքականության մերկացումը]. — 1909, № 4, էջ 64—67. — Ստորագր.՝ MARKS.

977. Հաշիվ ի նպաստ Թյուրքահայաստանի հայ տառապալանների հանգանակիչ մասնաժողովի. — 1909, № 5—6, էջ 95.

978. Կոչ — [Արևմտյան Հայաստանի հայ աղետյալներին օգնող հանգանակիչ մասնաժողովի. Ադանայի դեպքերի առթիվ]. — 1909, № 5—6, էջ 96.

979. [Ենգիբարյան Գարեգին] — իսկական պատճառները. [«Եսպար»-ն, «Մշակը» և «Հորիզոնը» ռուսահայերի՝ ադանացիներին շօգնելու պատճառների մասին] — 1909, № 7—8, էջ 87—91. — Ստորագր.՝ Գ. Ե.

«Վերջին 25 տարվա ընթացքում ռուսահայերը տվել են թուրքահայերին մի քանի միլիոններ Մենք ռուսահայերս էլ ունեցել ենք մեր դժբախտությունները, մեր Ախալքալաքը և Շամախին էլ Լրկրաշարժից կործանվեցին, հազարավոր մարդիկ զոհվեցին և հազարավոր ընտանիքներ դժբախտացան հայ-թուրքական կոտորածների ժամանակ [1905 թ.], բայց արդյոք մի հարյուր ռուբլի ուղարկեցին մեկ թուրքահայերը, որոնց մեջ կան շատ հարուստներ, որոնք մանթաշուկներից պակաս հարուստ չեն։ Հայտնի է, որ 1905 թվին ռուսաց կառավարությունը ի դեմս իշխան Գուլիցինի կատարեց մի անմիտ գործողություն... կարծելով որ էջմիածնում միլիոններ կան, որոնք հնդափոխություն վրա են գործադրվում նա մի գեղեցիկ օր 1600 տարվա գոյություն ունեցող մի հիմնարկություն, որը դիմացել էր աշխարհի ամենաահեղի բռնակալներին՝ սոված թուղեց հազարավոր մարդկանց և խլեց էջմիածնի բոլոր կալվածները. արդյոք ազգային այդ մեծ աղետի օրերում, երբ որ ռուսահայերը ոչ միայն հարյուր հազարներ դրեցին իրենց կաթողիկոսի տրամադրության տակ, այլև հազարավոր մարդիկ աքսոր գնացին, բանտարկվեցին և սպանվեցին, արդյոք այդ ժամանակ թուրքահայ մեր եղբայրները մի կոպեկ ուղարկեցին մեզ, Բացի

այս այդ ժամանակ ռուսահայերի մեջ չգտնվեց ոչ միայն ոչ մի դավաճան և մատնիչ, այլև ոչ մի երեցփոխան, որ կատարեր իշխան Գուլիցինի հրամանը (բայց եթե կարելի լինի հրատարակել թե այսօր բանտերում գտնված մարդկանց գործում որքան տաճկաստանցիների դանոսներ կան):

Տաճկահայերի մեջ գտնվեց միայն մի անձնավորություն, որ մեծ բարոյական օգնություն հասցրեց էջմիածնին և այդ մարդուն տաճկաստանցիները սոսկալի ապերախտությունամբ անարգեցին, այդ մարդը պատրիարք Օրմանյանն էր, որ յուր մի քանի հոգևորականներով ամենազորեղ և ամենախելոք բողոքը գրեց իշխան Գուլիցինի կարգադրության դեմ...

Դառնանք այժմ բուն խնդրին: Խնչու հայերը այժմ չեն օգնում ադանացիներին:

Մենք չենք օգնում ադանացիներին, որովհետև ռուսահայերի այժմյան դրությունը տաճկահայերի դրությունից շատ ավելի վատ է... Երևանի նահանգում հայ գյուղացիք խիստ հողազուրկ են և սոսկալի դրության մեջ:

Մեր Զանգեզուրը, մեր Ախալքալաքը, Բայազետը, Ապարանը հետին աղքատության մեջ են... Կարող ենք արդյոք այսօր մենք այսպիսի տնտեսական կրիզիսի ժամանակ այնպիսի առատությունամբ օգնել մեր տաճկահայ եղբայրներին, որպես առաջ էինք անում, երբ որ մենք չէինք զգացել գուլիցինյան ռեժիմի և այլ հայ հեղափոխականների գործունեության հետևանքները: Իհարկե՝ ոչ».

980. [Ամառային կոտորածներից Կրետե կղզում ապաստանած 20000 հայերի հունադավանությունը ընդունելու մասին]. — 1909, № 7—8, էջ 93.

981. [Աղանայի կոտորածի և Պոլսի պատրիարք Եղիշե Դուրյանի հրաժարականի մասին]. — 1909, № 7—8, էջ 93.

982. Հովհաննես ա. ք. Մկրյան. [«Նուրա» խմբագրության ցավակցությունը Կ. Պոլսի իր աշխատակցի մահվան առթիվ]. — 1909, № 7—8, էջ 95.

983. [Աղանյառ վարդգես]. — Հայության երկու հատվածները. (Ընթացիկ տարվա «Նուրա» № 1—8-ում (էջ 87—91) տպագրված Գարեգին Ենգիբարյանի «Իսկական պատճառները» հոդվածի շուրջը]. — 1909, № 9, էջ 47—50. — Ստորագր.՝ Վ. Ա.

984. [Արևմտյան Հայաստանում ու Թուրքիայի տարածքում յնակվող հայ ժողովրդի թշվառ վիճակի մասին] — 1909, № 10, էջ 62—63.

985. [Կ. Պոլսի Պանկալթիի հայոց գերեզմանատնից ննչեցյալների ոսկորները մի այլ գերեզմանատուն փոխադրելու հարցի շուրջը] — 1909, № 11, էջ 62.

986. [Ադանայի կոստակալ Զեմալ բեյի հեռագիրը Կ. Պոլիս՝ Ադանայի կոտորածից հետո անմշակ հողերում Բուլղարիայից ու Ռուսաստանից եկած 5000 մահմեդական զաղթականներով վերաբնակեցնելու մասին] — 1909, № 11, էջ 62—63.

987. [Թուրք կառավարության որոշումը Կ. Պոլսի շներին ոչնչացնելու մասին] — 1909, № 11, էջ 65.

Այդ առթիվ գրված է, որ «Լուսմախ» ներկա համարում տպագրված է հանգուցյալ Մարկոս Աղաբեկյանի մի հոդվածը՝ նվիրված այդ հոշակավոր «դասակարգին». հոդվածը կրում է «Միխաջ Տեր-Մեսրոպյանց» ստորագրությունը.

Տե՛ս նաև «Լուսմա», 1909, № 11, էջ 54—59.

988. [Մեծաճարուստ վաճառական Թովշանճյանին սպանող Համբարձումյանին նյու-Յորքի դատարանը դատապարտել է մահվան] — 1909, № 12, էջ 60—61.

989. Ենգիրաւյուն Գ. — Ինչ պիտի անեն հայերը Թուրքիայում. — 1910, № 1, էջ 71—72.

Սուլթան Համիդյան ռեժիմի օրոք և ներկայիս Թուրք կառավարության վարած հայահալած քաղաքականության փաստերը նկատի առնելով (Ադանայի ջարդը) հեղինակը գրել է՝ «...Այսպիսի ժամանակ հայերը կարող են միմիայն մի քաղաքականություն ունենալ. իրենց հայրենիքի բարօրության հարազատ զավակներ լինել և օգնել բարեմիտ կառավարությանը ու ժողովրդին երկիրը կարգի բերելու...»

990. [Դաշնակցական գործիչները Եղեսիայում. անհավատարմության սերմեր են ցանում հրիտասարդության շրջանում] — 1910, № 1, էջ 77.

991. Հայոց եկեղեցին Թուրքիայում և միտինգներ. [Հեղափոխական և խաղաղ առաջադիմական կուսակցությունների միջև ծագած պայթարի շուրջը] — 1910, № 5—6, էջ 99.

992. Միակ ելբը. — [Կ. Պոլսի հայ հասարակական կյանքում տեղի ունեցած արտառոց դեպքերի մասին]. — 1910, № 9—10, էջ 70—75. — Ստորագր.՝ MARS.

Հեղինակի կարծիքով դրանց պատճառը եղիշե Դուրյանի անձեռնահաս ղեկավարութիւնն է. այդ մասին գրել է. «Սրբազան Դուրյանը իր երկամյա պատրիարքութեան ընթացքում շատ անգամ ցույց տվեց, որ հանգուցյալ Աշըղյանի հարազատ ձեռնասունն է, նրա հոգով կրթված, նրա շափ սիրահար պատրիարքական գահին և նրա շափ անտարբեր դեպի հասարակական շարիքները. որոնք շնորհիվ սահմանադրական ազատութեան, ավելի համարձակ են աճում... Ստեղծված իրադրութիւնից դուրս գալու «միակ ելքին» մասին գրել է. «...Եվ մենք կրկին կշեշտենք, եթե կա Թուրքիայի հայոց հոգևորականութեան մեջ մեկը, որ կոչված է Թուրքիայի հայոց հասարակական, կրթական, քաղաքական և այլ սահանջներին բավարարութիւն տալու — դա Մաղաքիա արքեպիսկոպոս Օրմանյանն է: Իսկ Թուրքիայի հայերը, հանձին Ազգային Երեսօրհանական ժողովի, թույլ չպտի տան, որ պատրիարքական աթոռի ճանապարհը արժանավորների առաջ փակվի և այն՝ արհեստական պատվարներով».

993. Պարսակաճայերի վիճակը. [Պարսից կառավարութեան դիմումը Թավրիզի հայոց առաջնորդին. (հայերը չեզոք պիտի լինեն, չխառնվեն քաղաքական հարցերին)]. — 1911, № 1—2, էջ 118.

994. Տաճկահայերի վիճակը. [Զարսանճագի մի խումբ հայերի դիմումը հունադավան դառնալու համար]. — 1911, № 1—2, էջ 118.

ՆՅՈՒԹԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՅԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

995. Մարդասեր Զորջ Մյուլլեր. — Անգլերենից թարգմանեց Պ. Տոնապետյան. — 1902, № 4, էջ 184—191, № 5, էջ 107—123, № 6, էջ 170—181.

Թարգմանիչը հոգովածի առաջաբանում գրել է. «Հայ ընթերցողների ուշադրությանն եմ հանձնում այս դարի մեծ մարդասեր Զորջ Մյուլլերի բարձր նկարագիրը, որ լույս տեսած է անգլիական գլխավոր գրականագիտական «The Review of Review» հանդեսում, նրա խմբագրի շարադրությամբ»...

996. Ենգիբարյան Գաբեգին — Որը պիտի լինի հայ ազգի քաղաքականությունը — 1905, № 9—10, էջ 5—21.

5 էջի տողատակում հեղինակն առաջարկում է կարդալ խնդրի հետ առնչություն ունեցող Մ. Սմբատ Գաբրիելյանի «Հայկական ճգնաժամը և վերածնություն» խորագիրը կրող գիրքը, որ լույս է տեսել Բոստոնում.

997. Հայաստանցի կոչը. [Հայերի վիճակը թեթևացնելու նպատակով Եվրոպայի հռչակավոր գործիչների՝ ԱՄՆ-ի պրեզիդենտ Թեոդոր Ռուզվելտին արած դիմումի մասին]. — Ստորագրություններ՝ Բերթրո Լեոն Բուրժուա, Աբրե Լըմիր, Ա. Բրիան, Դ. Կոչեն, Ա. Լըրուա Բուլիո, Օկտավ Միրբո, Ալֆրեդ Կրուազե, Լ. Հալեմի, Կամիլ Պելլերտան, Գաստոն Դուամենդ, Վանտերվիլդ, Անսել, Հեկտոր Դենիս, Դեմյոն-Երեցիոս, Բորժեվիուս՝ Նախկին մինիստր, Ստեդ, Սեֆենսոն, Մորիսոն, Ադին, դքսուհի Բեդֆորա, Բերոնստերն Բեորնսոն, Նանսեն, Բրանդես, Բայեր, իտալացի պրոֆեսորներ՝ Ասկոլի, Բոսսի, Սերժի. — 1905, № 9—10, էջ 162—163.

Նյութն առնված է «Հառաջ»-ից.

998. Նշանավոր Եվրոպացիների խնդրագիրը. Նախ. Ռուզվելտին. — 1906, № 1, էջ 82—83.

Թուրքական բռնակալության տակ հեծող հայ ժողովրդի բախտին նախանձախնդիր մի խումբ եվրոպացի գրողներ, քաղաքական ու հասարակական գործիչներ, գիտնականներ դիմել են ԱՄՆ-ի պրեզիդենտ Թեոդոր Ռուզվելտին՝ միջամտել եվրոպական պետությունների առաջ, որ ստիպեն Բ դռանը հայերին խոստացած բարենորոգումները կատարելու։

Խնդրագիրը ստորագրել են Անգլիայից 121, Ֆրանսիայից 86, Բելգիայից 76, Իտալիայից 43, Դանիայից 23, Շվեյցարիայից 9, Նորվեգիայից 4, Գերմանիայից 2, Շվեդիայից 3, Ավստրիայից 2 և Հոլանդիայից 1 գրական, քաղաքական ու գիտական գործիչներ։

Նյութը քաղված է «Ռազմիկ»-ից։

999. Շրջաբերականն նայ ոչ հեղափոխական ընկերությանց վարչական ժողովներուն. — 1906, № 1, էջ 84.

Աշխարհի հայ ոչ հեղափոխական ընկերություններին ուղղված ներկա շրջաբերականը հաստատվել է Փարիզի Հայ Աշխատ. Միության ընթացիկ տարվա հունվարի 26-ին տեղի ունեցած ժողովում, որտեղ խնդրում է իրենց ուղարկել ընկերությունների հասցեներն ու կանոնադրությունները։

1000. Արտաօգնամանի հայերի հեռագիրները նախագահ Ռուզվելտին. [Հեռագրերը ուղարկել են Ռուշճուգի, Բրայլայի, Ալեքսանդրիայի, Կահիրեի, Լոզանի ու Սլովենի հայերը՝ հետևելով նշանավոր եվրոպացիների օրինակին]։ — 1906, № 2, էջ 120—121.

1001. Ճաշկերույթ ի պատիվ Զեյնա Բրայսի. — 1906, № 2, էջ 118—120. — Ստորագր.՝ Հայ.

Զեյնա Բրայսը, որը հայտնի է դեպի հայերը տաժած իր համակրանքով, որոշակի գործունեություն է ծավալել հայկական հարցի բարեհաջող լուծման համար։ Ներկա ճաշկերույթը կազմակերպվել է նրան մինիստր նշանակելու կապակցությամբ, որտեղ ներկա են եղել նաև հայ ներկայացուցիչներ (Չ. Հակոբյան, Ն. Մոստիշյան, Ա. Զոպանյան)։ Վերջինս շնորհավորել է նորընտիր նախարարին։ Շնորհակալական խոսքում Բրայսը խոստացել է շարունակել իր գործունեությունը հօգուտ հայ ժողովրդի դատի։ Նրա կարծիքով այդ հարցի լիակատար լուծումը կախված է միայն ու միայն Ռուսաստանից։

1002. Ռուտ է. — Ռուզվելտի մերժումը. — 1906, № 2, էջ 121—122.

է. Ռուտը կատարել է Ռուզվելտի հանձնարարությունը՝ ստորագրել է վերջինիս մերժման նամակը՝ ուղղված նշանավոր եվրոպացի գործիչների հայերի մասին իրեն հասցեագրված նամակին:

1003. Արևելյան Լիարցի մասին կայացած կոնֆերենցիան Լոնդոնում. [«International Eastern Question Association» նոր կազմակերպված ընկերության կոնֆերենցիայի մասին, որի նպատակն է եղել արժարժեք հայոց և մակեդոնական հարցերը անգլիական հասարակության մեջ: Ներկա տեսությունը մանրամասնություններ է հաղորդում կոնֆերենցիայի գործունեության մասին] . — 1906, № 3, էջ 106—108.

1004. Չոպանյան Ա. — Ըգնաժամը. [Քննություն դոկտոր Սյրատ Գարրիելյանի 1905 թվականին Ամերիկայում հրապարակված «Ըգնաժամ հայոց ու ազգային վերածնության» աշխատության] . — 1906, № 4, էջ 77—93, № 5—6, էջ 72—92.

Չոպանյանը նախքան Գարրիելյանի գրքի վերլուծությանն անցնելը, փորձել է համառոտակի մեկնաբանել նրա էությունը.

«Տր. Գարրիելյան այս գրքով ուզած է ուսումնասիրել հայկական խնդրույն ծագումը, բոլոր փուլերը որոցմե ան անցած է մինչև այսօր, րաջատրել պատճառներն այն աղետքներուն, որ խուժեցին ժողովրդին վրա, որոշել ատոնց մեջ օտար և հայ պատասխանատվությանց բաժինը, ցույց տալ սխալները հայոց գործունեության սկզբնն մինչև այսօր և մատնանիշ ընել այն ուղին որուն՝ ըսա իրեն պետք է ասկից ետքը հետևի հայ ժողովուրդը ինքնզինքը փրկելու համար կորստե...».

Չոպանյանը գրիլ է, որ ինքը ներկա հոգվածով քնավ նպատակ չունի ներկայացնել դոկտոր Գարրիելյանի աշխատության հանգամանալից վերլուծությունը, այլ «Այստեղ ես կուզեմ միայն հասարակության ուշադրությունը հրավիրել տր. Գարրիելյանի գրքին այն կետերուն վրա, որ մեր այժմու կացության և անմիջական հրատապ հարցերուն հետ ուղղակի կապ ունին, ու մասնավորապես իր առաջարկած հետևելիք ուղղության վրա».

1005. [Խմբագրությունը հայտնում է, որ հանդեսի առաջիկա համարում տպագրելու է MARS-ի մի ընդարձակ տեսությունը՝

նվիրված հայկական հարցին ու հայոց հեղափոխական կուսակցության ղեկավարի գործունեությանը] — 1906, № 4, էջ 110.

1006. Վարդգես. — «Անահիտը» հայոց հարցի մասին. — 1906, № 7—8, էջ 169—171.

Վերլուծված է «Անահիտի» ընթացիկ տարվա № № 3, 4, 5-ում լույս տեսած Արշակ Զոպանյանի ընդարձակ և շատ ուշագրավ հոդվածը «Ռուսիա և հայերը» վերնագրով.

1007. Հաագի կոնֆերենցիային Վեհ. Հայրապետի... [Հաագայի կոնֆերենցիային կաթողիկոսի ուղարկած պատգամալորուսթյան մասին]. — 1907, № 1—2, էջ 90.

1008. Աղանյան Գյուտ. — Արևելյան խնդիր. — Պատյոմկինի «Հունական նախագիծը». — Հունաստանի և Ռումինիայի ազատությունը. — Պոլինյակի ծրագիրը. — Սերբիայի անչափումը. — 1833 թվականը. — 1841 թ. պայմանագիրը նեղուցների մասին. — 1854—1855 թթ. Ղրիմի պայմանագիրը. — 1856 թ. Փարիզի վեհաժողովը. — 1875—1878 թ. Բալկանում. — Բեռլինի վեհաժողովը 1878-ին. — Հայաստանը, Մակեդոնիան և Կրետե կղզին 1890—1896 թ. — Նորից բեմի վրա. — 1908, № 1, էջ 67—73.

67 էջի տողատակում նշված է, որ նյութը փոխադրված է «Рубль» թերթից.

1009. [Նյու-Յորքում կազմված Հայասեր Ամերիկացիների քնկերության նպատակների մասին («Armenien Relit Association»)]. — 1910, № 3, էջ 62.

1010. Քաղաքական աշխարհ և հայերը. — 1910, № 4, էջ 3—17. — Ստորագր.՝ MARS

Հայկական հարցը վերլուծված է ժամանակակից միջազգային կյանքի ֆոնի վրա.

1011. Շահագիզ Երվանդ. — Ռուս հեղինակ Նեստոր Կուկուրնիկի թուղթը «Հայկական խնդրի» մասին. — 1911, № 1—2, էջ 3—24.

Նյութի հանգամանալից վերլուծությանն առընթեր, հանդեսի ներկա համարում ներկայացված է Կուկուրնիկի 1865 թ. հունվարի 6-ին գրած թուղթը՝ հասցեագրված Պետերբուրգ օտարադավանների դեպարտամենտի պետ կոմս Սիվերսին:

Ներկա փաստաթղթի հրապարակումը Շահագիզը բացատրում է հետևյալ կերպ «...Նախ ժանոթացնել մեր հասարակությանը 60-ական թվականների ուսման մտավորական դասի այն խմբի հայացքներին ու կարծիքներին հայերի մասին, որ քիչ թե շատ մոտ է եղել հայերին, շփվել է նրանց հետ և նրանց կյանքի պայմանները և կրթական ու քաղաքական վիճակը ուսումնասիրելու թույլ փորձեր է արել. երկրորդ, պարզաբանել, որ մոտ անցյալում, տխրահույս Գոլիցինի կառավարության ժամանակ համառորեն պտտող լուրերը կաթողիկոսական գահը Պետերբուրգ կամ այլուր փոխադրելու հիմք ու սկզբնավորությունն են ունեցել դեռ 60-ական թվականներին...».

ՆՅՈՒԹԵՐ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂԹՉԱԽՆԵՐԻ ԿՅԱՆՔԻՅ

1012. Հայ մատենադարաններ. [Ալեքսանդրիայում և Լոնդոնում կազմակերպված հայկական գրադարանների մասին. հեղինակը գործունեության լայն ասպարեզ է մաղթում նրանց]. — 1899, գիրք Ա, էջ 299—300.

1013. Վիեննայի հայերի «Անի» ընկերությունը. [Բարեգործական նպատակներ հետապնդող ընկերությունը կազմվել է տեղի փոքրաթիվ հայ գաղութի ջանքերով: Քաղաքապետին հաստատության ներկայացրած կանոնադրությունը ետ են ստացել գործադրության համար]. — 1902, № 3, էջ 319.

1014. Հայ գրականության ներկայացուցիչ Սենտ-Լուիզի աշխարհանդեսում. [Ամերիկայի հայկական գաղութի առաջնորդ Հովսեփ Եպիսկոպոս Սարաջյանը դիմել է կաթոլիկոսին, որ վերջինս համապատասխան կարգադրություն անի Սենտ-Լուիզում կազմակերպվող համաշխարհային ցուցահանդեսում ազգային մի ներկայացուցիչ ունենալու համար]. — 1902, № 4, էջ 250—251.

1015. Վիեննայի «Անի» ընկերության կանոնադրությունը. [«Ելումայի» խմբագրությունը ստացել է ընկերության տպագիր կանոնադրությունը. համառոտակի ընթերցողին ծանոթացնում է դրա հետ, անելով իր լրացուցիչ առաջարկությունները]. — 1902, № 5, էջ 269.

1016. Բեռլինի հայ ցուցահանդեսը. [«Մեր նպատակն է Գերմանիայի մայրաքաղաքում 1903 թ. կազմակերպել մի ցուցահանդես, որով երևան գա հայոց անցյալ և ներկա կյանքի քաղաքակրթությունը». — Գրել է Բ. Խալաթյանը, Հոգվածում ներկայացված են ցուցահանդեսի բաժինները: Ցուցահանդեսի մասնաժողովի անդամների մեջ հանդիպում ենք ղեկավոր Լեպսիուսի, անվանի

հայագետ Յինկի, դոկտոր Լեոնֆելդի ու պրոֆեսոր Գելդենբերի անուններին] — 1903, № 1, էջ 260—261.

1017. Dr. Antonius վարդապետ. — Լեհաստանի հայերի պատմության վերջին երեսը. — Թարգմ.՝ Մ. Բարխուդարյան. — Բաքու, 1903.

Գրախոս.՝ Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1903, № 3, էջ 244—246.

Գրախոսված գրքույկը ներկայացնում է հայոց պատմության տխուր էջերից՝ Լեհաստանում ապրող հայ գաղթականների դավանափոխության և ապա ամբողջովին ձուլվելու պատմությունը.

1018. Փարիզի մատենադարան նոր հեկդեցուն կից. [Մատենադարանի սկզբնավորության համար առաջարկել են զանի վերջերս իր մահկանացուն կնքած Սուքիաս վարդապետ Պարոնյանի գրադարանը]. — 1903, № 6, էջ 259.

1019. Աղանյան նվառդ — նամակ Վիեննայից. [Վիեննայի հայոց ժեմեի ընկերության մեջ կատարված փոփոխությունների մասին]. — 1904, № 4, էջ 244.

1020. Բառավիայի հայ ազգային հաստատություններ. [Նոր-Ջուլայի Ամենափրկիչ վանքի տպարանում գտնված այն տեղեկագրի մասին՝ որից պարզվել է, թե Բառավիայում որ ազգային հաստատություններն են ենթարկված հանրային ատյանի հոգացողությանը (թվարկված են դրանց անունները)]. — 1904, № 6, էջ 246.

1021. Ն. Հառո. — նամակ Փարիզից. — 1905, № 1, էջ 111—118.

Փարիզի հայկական գաղութի անձուկ կյանքի նկարագրությունն առնթեր, որ ողջ նամակի հիմնական բովանդակությունն է, հեղինակը խոսում է ընդհանրապես կովկասահայ հասարակական կյանքում, մասնավորապես դպրոցական գործի ասպարեզում, տեղ գտած անիրավությունների ու հալածանքների մասին՝ օրինակ բերելով երգահան ու խմբավար Մակար Եկմալյանի խելագարության ցնցող փաստը:

Ինչպես արդեն ասել ենք, նամակի մի մասն էլ վերաբերում է ֆրանսարենակ հայության, մասնավորապես հայ ուսանողական շրջանների կյանքին: Ինչպես է 70-ական թվականներին սկիզբ առել Փարիզի Հայ Ուսանողական Ընկերության ցանկալի գործը, հետագայում ճարտարապետ գրիգոր Փրիդոնյանի և դոկտոր Ռա-

Ֆայելյանի ջանքերով ստեղծված «Հայկական Ուսումնասիրաց Ընկերությունը».

1022. Ն. Հաբո — Նամակ Փարիզից. [Ներկայացված է 1879 թվականից գոյություն ունեցող «Փարիզի Հայկազյան Ուսումնասիրաց Ընկերության» անցյալ գործունեությունն ու ներկայիս վիճակը]. — 1905, № 2, էջ 118—122.

1923. Ն. Հաբո — Նամակ Փարիզից. — 1905, № 3, էջ 107—110.

Նամակագիրը խոսում է դեռևս 1899-ին կազմակերպված «Փարիզի Հայ Ուսանողական Միության» նպատակների, տեղի «Բարեգործական Միության» ու այլ ազգային-հասարակական կազմակերպությունների գործունեության մասին. քննադատում է տեղի հայկական գաղութի ամուլ հասարակական կյանքը:

Նամակում հիշատակված են մայրաքաղաքի հոգեկան հիվանդանոցում տառապող Սիմյոն Հախումյանի և վաղամեռիկ բժիշկ Ներսես Պոյաճյանի անունները.

1024. [Նորակազմ «Հայկական Քաղաքակրթական Միության» կանոնադրությունը հաստատելու մասին]. — 1906, № 2, էջ 113.

1025. Հայկական բարեգործական ընդհանուր Միություն. — [Որոշել են հիմնել Կահիրեում՝ Պողոս Նուբար փաշայի նախագահությամբ. նյութը քաղված է «Անահիտից»]. — 1906, № 2, էջ 118.

1026. Փարիզի հայկական միություն. [Նորաստեղծ միության կանոնադրության մասին: Միության տնօրենն խորհրդի անդամների մեջ հանդիպում ենք Շիրվանզադեի, Արշակ Զոպանյանի, բժշկապետ Ավետիք Բաբայանի և ուրիշների անուններին]. — 1906, № 4, էջ 111—112.

1027. Պերպերյան Մ. — Ամերիկայի հայերը. — 1907, № 3—4, էջ 17—25: — 1908, № 1, էջ 74—82.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ամերիկահայ գաղթականության սկզբնավորությունը և անոր շարժառիթը

2. Ամերիկահայի տնտեսականը

3. Ամերիկահայ կրոնական կյանքը

4. Ամերիկահայերը և հեղափոխությունը

IV ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴԱԿԱՆ
ՆՈԹԵՐ, ՈՒՂԵԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ,
ՏԵՂԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ, ԱԾԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՎ
ԱԶԳԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

1028. Բաֆֆի. — Երկու ամիս Աղվանից և Սյունյաց աշխարհ-
ներում. — 1896, գիրք Ա, էջ 60—109 (Ա—Գ գլուխներ), գիրք Բ,
էջ 193—228 (Դ—Է գլուխներ).

Ներկա ուղեգրությունում ամենաբազմազան տեղեկություններ
կան նշված վայրերի, գյուղերի ու ավանների տեղագրության, ազ-
գաբնակչության զբաղմունքի, կլիմայի, բուսական աշխարհի, գե-
տերի, լեռների, վանքերի ու եկեղեցիների մասին: Տեղեկությու-
ններ, որոնք ունեն պատմական, ճանաչողական անառարկելի
արժեք.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Գլուխ Ա. — Հրաժեշտ Թիֆլիսին. — Անվճար ճանապարհա-
թուղթ. — Նոր շինված խճուղին և ձիանների խելքը. — Ղարաչինե-
րի թարոն. — Գոմեշների, եզների և կովերի վիճակը. — Թարա-
քամանների ձմեռոցները. — Հայերի խելքը. — Ղազախը, Շամշա-
դինը և Շամքորը. — Գանձակը հեռվից.

Գլուխ Բ. — Գանձակի առաջին տպավորությունը, փողոցները,
տները, շինրինները. — «Եվրոպա» հյուրանոցը. — Զավադը և իլ
յարասի. — «Մշակի» աշխատակիցը գավառական քաղաքում. —
Մեյդանը, Շահ-Աբասի մեյդանը, հին ամրոցը, Զավադխանի պա-
լատը. — Վաճառանոցները. — Կուլը. — Գանձակեցիների գլխավոր
արդյունաբերությունը. — Գանձակի վիճակը նոր շինվող երկաթու-
ղու վերաբերությամբ.

Գլուխ Գ. — Քարտեզով ճանապարհորդություն. — Ելենդորֆ. —
Հաջի-Քենդ կամ Հաջի-Շեն. — Սյուլուկ գյուղ. — Գետաշեն. —
Ղարաբուլաղ. Թոգան գյուղ. էրթեշ. — Ղարաչինար. — Աղշակա-
լա. — Մելիք-Բեգարովների կալվածքները.

Գլուխ Դ. — Գուլիստանի կամ Իզմիրի Դորդի մահալը. —
Մելիք-Բեգարովների ու Մելիք-Յուսուփովների պատմական անց-
յալը. — Մելիք-Բեգարովների գյուղական տնտեսությունը. — Գյու-

դական տնտեսութիւնը առհասարակ Գանձակի գաւառում. — Կալվածական վեճեր. — Հին մելիքների սերնդի այժմյան ազնվապետական նշանակութիւնը. — Ազնվապետութիւնը առհասարակ Գանձակի և Ղարաբաղի գաւառներում.

Գլուխ Ե. — Գյուլիստան գյուղը. — Ամենափրկիչի անապատը. — Գյուլիստանի բերդը. — Մռավ լեռը. — Թոռուտ կամ Յուղակեր. — Հոռեկ և Թալիշի մելիքների պալատը. — Թալիշ գյուղը.

Գլուխ Զ. — Թարթար գետը, Գյուլիստանի և Զարար սահ. — Գուլանիներ. — Մատաղիս գյուղ. — Եղիշե Առաքելոց վանքը. — Դաստակերտ գյուղի ավերակները. — Տոնաշեն գյուղ. — Կաթղկասար. — Զարդախլու կամ Մղավուզ. — Քաղաքատեղի. — Զարաբերդ. — Երից մանկանց վանքը. — Տոնի ապերը և Տեր-Սարգիսը, Զաւադան յուզեաշու բերդի ավերակները.

Գլուխ Է. — Մեծ Շեն կամ Ուլու-Կարա-բեկ. — Քալբալի բեկ. — Հին և նոր Մոխրաթաղը. — Մելիք Ադամի պալատը. — Ինն մասանց մատուռը. — Կսապատ. — Մելիք Վանի. — Մարդակերտ. — Միրզա Ասրի. — Գյուլ-յաթաղ. — Մելիք-Ալավերդովների ամրոցը. — Զան-յաթաղ. — Զիանների զավոդը. — Մեհմանայի հանքերը.

1029. Սենկելիշ Հ. — Դեպի Աթենք. — Թարգմ.՝ (Գ. ք. Ա.) [Գյուտ քահանա Աղանյան]. — 1896, գիրք Ա, էջ 152—182.

Հեղինակի՝ Ստամբուլից Աթենք կատարած ճանապարհորդութիւն նկարագրութիւնն է հարուստ պատմական, աշխարհագրական ու տեղագրական բնութիւն տեղեկութիւններով.

1030. Կիլիկիա. — Ստորագր.՝ Բակ. — 1896, գիրք Բ, էջ 85—110.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Գլուխ Ա. — Աշխարհագրական դիրք. — Հին և նոր Կիլիկիա. — Բնակչութիւն կազմութիւնը. — Լեռնային բարձր. — Կրոն. — Վ. Լանդուլայի տպավորութիւնը.

Գլուխ Բ. — Ռուբինյանք և Կիլիկիա. — Կիլիկիայի հարաբերութիւնները Բյուզանդիոնի և Հռոմի հետ. — Կիլիկիայի բողոքականութիւնը. — Հայոց եկեղեցին և հայոց արդի վիճակը.

Դուխ Գ. — Կիլիկյան կաթողիկոսությունը. — Երկու շրջաններ. — Աթոռին դիրքը. — Արդի վիճակը.

1031. Զ. Գրիգոր Գովրիկյան. — Տրանսիլվանիո հայոց մետրոպոլիտը. — վիճենա.

Գրախոս. — Զ. Ճաղարբեկյան. — 1896, գիրք Բ, էջ 301—308.

Գրախոսությունը վերաբերում է Տրանսիլվանիայի հայ գաղթականության անցյալին ու ներկային վերաբերող հայր Գովրիկյանի աշխատությանը.

1032. Սանուցումենք. [Հանդեսի խմբագրությունը լրացուցիչ բացատրություններ է տալիս Բաֆֆու «Երկու ամիս Աղվանից ու Սյունյաց աշխարհներում» ուղեգրական նոթերի շարունակության մասին, որ անավարտ է մնացել հեղինակի վերահաս մահվան ու այլ պատճառներով]. — 1896, գիրք Բ, էջ 373.

Ներկա ժանուցման մեջ տպագրված է անավարտ գործի 8-րդ գլխի, հեղինակի կողմից նշված ենթավերնագրերը.

1033. Թովմասյան Պողոս. — Մշո աշխարհ. — Տեղագրություն. — 1897, գիրք Ա, էջ 137—188, գիրք Բ, էջ 123—143. — 1898, գիրք Ա, էջ 147—160, գիրք Բ, էջ 131—175. — 1899, գիրք Ա, էջ 109—151.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

[Ներածություն]. — Կլիմա. — Հողմունք. — Մշո երկրի դաշտեր. — Լեռներ. — Լիճ. — Գետ. — Աղբյուր. — Հանքային ջուրք. — Երկրին բուսական հարստությունը. — Կենդանիք. — Հանք. — Բերք. — Մշո լիվայության գավառները. — Բնակիչ (հարուստ վիճակագրությամբ). — Մշո երկրի ազգայնությունք, բարք, կյանք և այլն. Հայք, քուրդ, Աշարեթ. Տորոսի լեռնական աշայիրներ. լեռնական թափառականք. — Մշո երկրի դաշտային աշայիրներ. — Ըրայկ կամ էքինճի քրդեր. — Շեյխեր և ֆախիրներ. — Լորիկներ. — Թուրքեր. — Պալագիք. — Դիլումք կամ դելմիկք (զազա քուրդ). — Բնական դիրք և ձև Տարոնո դաշտին. օդ և կլիմա. ջերմաչափական դիտողությունք. — Առավոտյան ջերմությունք. կես օրի ջերմությունք արեգական ցրտություն պարզ և անհողմ առավոտներու. — Հողմունք. — Աղբյուր, ձոր և գետ. — Տարոնո լեռներ. — Հանք և կենդանիք. — Տարոնո դաշտի հող. — Տարոնո վիճակներ. — Տարոնո հնությունք. — Տարոնո վիճակաց երևելի գյուղերը. — Դաշտի գյու-

ղերու դիրք. — Դաշտի գեղացոց տներ. — Բերք. — Բնակիչ. — Լեզու. — Հին վեպեր և ավանդություններ. — Բերք. — Տարոնցվոց սովորություններ. — Նշանտուրի և հարսենյաց սովորությունք. — Նշեցելոց թաղման սովորությունք. — Ուխտագնացություն. — Տարոնցոց արհեստներ. — Տարոնո երկրագործության վնասակար ցեցերը. — Տարոնո վաճառականությունը. — Տարոնո հայոց նյութական վիճակ. — Քաղաքական-ազգային վիճակ. — Ուսումնական վիճակ. — Մուշ և մշեցի ազգայինք.

Հեղինակի մասին տե՛ս № 1039 նկարագրությունը.

1034. Հաբությունյան Իս. — Աշակերտի հուշատետրը. — 1897, գիրք Ա, էջ 225—281.

Հուշագրություն է Լոռու գավառում կատարած մեկշաբաթյա ուղևորության մասին: Ճանապարհորդությունը կատարել են Սանահնի վանքին կից դպրոցի մի խումբ աշակերտներ: Մանրամասն նկարագրված են այն վայրերը, որտեղ առիթ են ունեցել լինելու (Վարդաբլուր, Զալալօղլի, Արգուի, Օձուն և այլն): Հեղինակը արժեքավոր տեղեկություններ է հաղորդում տեղի եկեղեցիների, խաչքարերի, կամուրջների ու ճարտարապետական այլ կառույցների մասին:

Ներկա ճանապարհորդական նոթերն ունեն որոշակի ճանաչողական արժեք.

1035. Գարեգին Էպիսկոպոս Սրվանձտյանի նամակը Հայր Ալիշանին. — 1897, գիրք Բ, էջ 332.

Նամակը գրված է 1886 թ. հուլիսի 19-ին՝ Տրապիզոնում.

1036. Օտյանի նամակը Գարեգին Էպիսկոպոս Սրվանձտյանին. — 1897, գիրք Բ, էջ 333.

Նամակը գրված է 1885 թ. հունվարի 4-ին՝ Փարիզից.

1037. Ք. Պատկանյանի նամակը առ նույն [Գարեգին Էպիսկոպոս Սրվանձտյանին]. — 1897, գիրք Բ, էջ 334—335.

1038. Տիգրանկերտի կանանց զարդերը (Գ. Սրվանձտյանի հավաքածուից). — 1897, գիրք Բ, էջ 351—352.

1039. [«Լումաի» 1897 թ. Ա գրքում հրապարակված «Մշո աշխարհ» ուսումնասիրության հեղինակի մասին]. — 1897, գիրք Բ, էջ 354.

Տե՛ս № 1033 նկարագրությունը.

Գարեգին Սրվանձտյանի «Գրոց և բրոց» գրքի իջ գլխում կա մի պարբերություն, որի ընթերցումից հետո պիտի ենթադրել, որ «Մշո աշխարհը» պատկանում է Պողոս Թովմասյանի գրքին.

1040. Հանգոցյալ Գարեգին Սրվանձտյանի երկերի հրատարակությունը. — 1897, գիրք Բ, էջ 354.

Անվանի բանահավաքի երկերի 5 հատորյակի հրատարակությանը ձեռնամուխ է եղել «Լուսալի» խմբագրությունը. հոգվածում մանրամասնություններ է հաղորդվում այդ մասին.

1041. Կանոն ոսկերիչ արհեստավորաց. — Հավաքեց Գ. ա. ք. Ա.: — 1898, գիրք Ա, էջ 328—333, գիրք Բ, էջ 193—209.

Խոսվում է ավանդույթ դարձած այն ժողովրդական սովորության մասին, որ ոսկերիչի մոտ աշակերտ ընդունվող և հետագայում վարպետ դարձողը խոստումներ է տալիս բարձր պահել իր վարպետի կոչումն ու արժանապատվությունը:

Ներկայացված են երգման և նրա հետ կապված ժխակատարությունների մանրամասները.

1042. Մկրտչյան Ա. — Դլմիկներ. — 1898, գիրք Բ, էջ 49—58.

Խոսքը այն ժողովրդի մասին է, որ բնակվում է Խնուս, Խանդերեզ և Վարդո գավառներում: Հայերը նրանց անվանել են դլմիկ, զազա քյուրդ, կամ Չարքցի:

Նյութը ընթերցողին է ներկայացված հետևյալ ենթավերնագրերով. Բնակավայրը. — Խնչպես են իրանք իրանց անվանում և ինչպես են կոչվում հարևան ազգերից. — Պատմական տեղեկություններ դլմկաց մասին. — Լեզուն, կրոնը. —

Դասակարգեր՝ շեյխ, թոռն (աղա), թոռնուհի, ըրայե. — Յուրաքանչյուրի կենցաղավարության մասին ակնարկներ. — Տարագ. — Գերդաստանի իրավաբանական հարաբերությունը. — Ամուսնական օրենքը. — Նրա հարաբերությունը դեպի հարևան ազգերը. — Դլմիկը գաղթելու սովորություն չունի. նրա սերտ կապակցությունը հայրենիքի հետ. — Բինգյուլի, նրա հայրենիքի նկարագրությունը. — Բանավոր-գրականությունը. — Տամբուրա ածելու սովորությունը. — Տնտեսական դրությունը. — Նրա աղոթավայրը.

1043. Թումանյան Պ. — Պոետոսի հայերը. — Աշխարհագրական և քաղաքական վիճակ Տրապիզոնի. — 1899, գիրք Բ, էջ 144—192.

Ամբողջ նյութը ամփոփված է հետևյալ զուխներում.

Դիրք, կլիմա, օդ և այլն. — Հող, բուսաբերություն, հանք և բերք. — Անտառ. — Արոտ. — Մառաստան. — Անդաստան կամ արոտավայր. — Բերք. — Բնակիչ, լեզու. — Բարք. — Արհեստ. — Պոնտական գավառաց գյուղերու վիճակ. — Պոնտոսի շինական ժողովրդյան վիճակը. — Ազգային վիճակ Պոնտարնակ հայոց. — Բարք, արհեստ. — Ուսումնական վիճակ. — Կրոնական վիճակ. — Գյուղերու եկեղեցիք և բնակիչք. — Արդվին և Գյումուշխանն. — Ծանիկ. — Օրդու. — Յունիս. — Զարշամպա.

144 և 192 էջերի տողատակերի ժանոթագրություններից տեղեկանում ենք, որ տեղագրությունը կատարված է 1870 թ. և հեղինակն այն գրել է հրիմյան Հայրիկի պատվերով.

1044. Աղանյան Գյուտ ա. ք. — Մի օր Սևորդյաց աշխարհում. — 1899, գիրք Բ, էջ 251—256.

հրիմյան Հայրիկի Հաղպատ կատարած այցի առիթով լոռիում կատարած կարճատև ճանապարհորդության տպավորություններն են: Հեղինակը եղել է Սևորդյաց հռչակավոր ձորերում, որի անմատչելի այրերից օգտվել են մեր նախնիները, այդտեղ են պահել մեր գրչագիրների գործերը: հրիմյանի այցի նպատակն է եղել զբաղվել Սանահինի հռչակավոր վանքի վերանորոգության հարցով: Նրան ուղեկցող մարդկանց թվում հանդիպում ենք ճարտարապետ Ն. Գրիգորյանի և էջմիածնի բազմաթիվ շինություններ կառուցող Ուստա Թաթոսի անվանը.

1045. Կարեն Ովայի բարեկարգության կանոններ. — 1899, գիրք Բ, էջ 273—279.

Ազգագրական բնույթի հոգված է՝ կապված եկեղեցական օրենսդրության այն կանոններին, որ վերաբերում է խնամախոսության, նշանդրության, ամուսնության ու հարսանյաց հանդեսների ծիսակատարություններին:

«Օրինավոր խնամախոսությունն այս է» խորագիրը կրող շարադրանքի տակ ստորագրել է Ն. Մ. Հովհաննես արքեպիսկոպոս Կարմիր Վանից.

1046. Մատենագրական նորություններ. [Կեսարացի Կարապետ հպիսկոպոս էլեդոզյանի կազմած Անիի ու շրջակայքի տեղեկագիրը, որի երկու տետրերն էլ փրկվել են կորստից և առաջիկայում տպագրվելու են «[Լուսայում»]. — 1899, գիրք Բ, էջ 348—349.

1047. Մատենագրական նստույթուններ. [Խոսքը վերաբերում է հ. Կոմիտասի Բեռլինի Նրաժիշտների Միջազգային Հնկերության և Նրաժշտասեր հասարակայնության առջև հայ եկեղեցու, ժողովրդական և մասնավորապես արևելյան երաժշտության մասին արած դասախոսությանը, որ տպագրվել է այդ նույն ընկերության «Ամսասթերթ» և «Քառամսյա» ժողովածու սյուրբերականներում]։— 1899, գիրք Բ, էջ 350—351.

1048. Պոռշյան Պերեն. — Կնսնք.. — Ազգագրական պատկեր. — 1900, գիրք Ա, էջ 1—36.

1049. Բաղեշ և իր շրջակայք. — 1900, գիրք Ա, էջ 207—231.

207 էջի տողատակի ծանոթագրությունից տեղեկանում ենք, որ ներկա տեղագրությունը կազմված է Ներսես պատրիարքի հրամանով՝ 1881 թ.

Հոգվածում համառոտակի տեղեկություններ են հաղորդվում Բաղեշ քաղաքի ազգաբնակչության ազգային կազմի ու եկեղեցիների մասին։ Առանձին գլուխներ են նվիրված Բաղեշի գյուղերին (Ամսլ, Փարխանդ, Խմելչուր, Մարգորք, Խարտկող, Կորվու, Հորմըզ կամ Հյուրմյուզ)։ Բաղեշի հյուսիսային գյուղերից հիշատակված են Պոռը, Քեմախը, Մվարը, Խախոնֆը, Փափշենը. առանձին գլուխներ են նվիրված Բաղեշի Մոսկան գավառակին, նրանում բնակվող հայ բնակչության կյանքին, սովորություններին ու կենցաղին։

Տեղագրության մեջ զգալի տեղ է հատկացված հիզան, Սպայակերտ և Ազնվածոր գավառակների գյուղերի նկարագրությանը (Սովորի, Բաստ, Բերդակ, Սուղանց, Հառենչիկ, Խութ, Հուստ, Ներքին Հորուկ, Բադրանանց, Տուեղուա, Կուան, Դաշտ, Մատ, Մատածմեն, Տոսու, Դալաս, Արագիլ, Կեղիս, Թաղ, Բազենից, Լվալ, Ներքին Կոտենց, Վերին Կոտենց, Ճաշուան, Սևաքար, Վերին Հորուկ, Ներքան, Օրծենք, Անդ, Սաք, Տոփ, Խարթ, Տաշ-Տոփ, Նել, Կարփ)։

1050. Աղանյան Գյուտ ա. ք. — Հնից-նորից (Հնախուզական ուղևորություն) — 1900, գիրք Ա, էջ 241—280, գիրք Բ, էջ 322—336.

Մի խումբ մասնագետ երիտասարդների կատարած ճանապարհորդության մասին է։ Խումբն այցելել է Լոռվա գավառի մի շարք վանքեր (Հաղպատ, Սանահին, Ախթալա, Օձուն, Արդի)։

«Մենք այս թուրքիկ տպավորությունների մեջ չենք ուզում դրադեցնել մեր ընթերցողներին դոցա մանրամասն նկարագրություն, որոնք մեր մի ուրիշ աշխատության նյութ են լինելու.

ասենք միայն, որ հարյուրավոր արձանագրություններ դոցա հնությունը տանում հասցնում են 13-րդ դարի սկզբներին — գրել է հեղինակը.

Նյութն ընդգրկված է հետևյալ ենթավերնագրերի տակ՝

Ա. Մեյրամանի (այդպես են կոչել հույները Ախթալայի վանքը)

Բ. Ավագ իշխանի մատուռը

Գ. Մի պտույտ Հաղպատի շուրջ

Դ. Մի օր Օձունում

Ե. Արզվի գյուղը

Զ. Այգեհատ

է. Քարինջ ու Մարց

Ը. Դեպի Ս. Գրիգոր

1051. Հարությունյան Խառնակ — Իմ օրագիրը. — 1901, գիրք Ա, էջ 161—208.

Հեղինակի ուսումնառության շրջանի ճանապարհորդական տպավորություններն են: Այցելել է Սանահինի ու Հաղպատի վանքերը, ուսումնասիրել շրջակա կառույցները. եղել են Օձուն, Շուլավեր, Աղ-Քեորփի (Սպիտակ կամուրջ), Սողանգուխ, Մարենուլ, Դըզըլհաջու գյուղերում, տեսել տեղի գործող ու կիսակործան եկեղեցիները: Տեքստում կան ժողովրդական երգերի նմուշներ («Դանդան», «Օրորոցի երգ», «Ձահրի» (ճախարակի երգ)):

1052. Հ. Ս. Էփրիկյան. — Պատկերազարդ բնաշխարհիկ բառարան. — Պրակ 1-ին, Վենետիկ, 1900.

Գրախոս.՝ — Ն. Քարամյան. — 1901, գիրք Ա, էջ 325—344.

1053. Աղանյան Գյուտ ա. ք. — Մի օր Սանահնում. — 1901, գիրք Բ, էջ 442—448.

Սանահինի ու Հաղպատի վանքերը կատարած հեղինակի երկրորդ այցելության նկարագիրն է: Ներկա ուղեգրության մեջ հիշատակելին տեղի բարբառով ներկայացված «Մաճկալի երգն» է: «Կիրակի օրերը կփակեն դուքաննին...».

446—448 էջերի տողատակերում բացատրված են նրգում պատահող բարբառային բառերն ու արտահայտությունները.

1054. Բաղդել Յ. պրոֆ. — Տարերք ազգագրության. — Գերմաներենից թարգմ. Իսահակ Հարությունյան. Քիֆլիս, 1902.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Ա. — 1902, № 2, էջ 222—223.

Գրախոսված գրքի Դ և Ե գլուխները նվիրված են լեզուներին ու կրոններին. հեղինակը մտնրամասն հետազոտել է դրանց ծագման հոգերանական ազդակները:

1055. Տեր-Գրիգորյան էմին. — Ինչու են պարսիկները «մուրտառ» կոչում հայերին. (Մի հատված պատմությունից՝ պարսկական ավանդությունն կից). — 1902, № 4, էջ 221—227.

1056. [Շուտով տպագրության կհանձնվի Արցախեցու «Տպավորություններ» գիրքը]. — 1902, № 6, էջ 309. (Հայտարարություններ).

1057. Տոնապետյան Պ. — Արմենիա լինչի. — Լոնդոն, 1902.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1902, № 6, էջ 261—265.

Լինչը երկու անգամ ճանապարհորդել է Հայաստանում. նրա Լրկհատոր «Armenia» աշխատությունը, քննադատների վկայությամբ, մեր հայրենի երկրի մասին հրապարակի վրա եղած աշխատություններից ամենալիակատարն է ու գիտականը.

1058. Գյուրջյան Ա. — Քրդեր. — 1903, № 1, էջ 94—101.

«Սրանով պետք է մի համառոտ տեղեկություն տամ ընթերցողներին մի ժողովրդի մասին, որի հետ թեպետև պատմական ժամանակներից ամենամոտ հարեաններ ենք եղել, մանավանդ ուստաճկական պատերազմից հետո տաճկահայոց աղետների ժամանակ ամենամեծ դերն են խաղացել մեր կյանքում» — գրել է հեղինակը.

101 էջի տողատակում գրված է, որ հոգվածը «շարունակելի» է, սակայն 1903 թ. «Լուսնայի» մնացյալ հինգ համարներում նրա տպագրությունը չի ամբողջացել.

1059. էմինյան ազգագրական ժողովածու. — Հրատարակություն Լազարյան ճեմարանի. — Հատոր 1-ին՝ Փշրանք Շիրակի ամբարներից. — Հավաքեց Ա. Մխիթարյանը. — Մոսկվա-Ալեքսանդրպոլ, 1901.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1903, № 2, էջ 209—212.

Ներկայացված է հատորյակի երեք բաժիններում տեղ գտած նյութերի համառոտ վերլուծությունը.

1060 [Լույս է տեսել Անի քաղաքի պատկերների ժողովածուի Ա մասը. ներկայացված է ժողովածուն ձեռք բերելու պայմանները]. — 1903, № 2, էջ 256. (Հայտարարություններ).

1061. Քաղբերունի. — Հիշողություններ. — 1903, № 3, էջ 97—124, № 4, էջ 120—133, № 5, էջ 57—75, № 6, էջ 149—158: — 1904, № 2, էջ 53—68, № 3, էջ 148—159, № 4, էջ 146—162, № 5, էջ 144—162.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Գլուխ Ա. — Զու ի Թուրքիա. — Օջախ Կուլի գյուղ. — Հին և նոր Շիրակ. — Ծանապարհի դժվարությունը. — Փոստի առաջին կայարանը. — Կըզըլ-Չախչախ գյուղը, նրա հնությունը. — Ռուս վարչության կենտրոնը. — Արգինայի հնությունները. — Ուղեկիցս.

Գլուխ Բ. — Գոմուշլու և Շահնազար գյուղերը. — Դաշտավայր. — Փալըղվան գյուղի խեղճությունը. — Ծալա գյուղի թշվառությունը. — Քյուրագ-դարա գյուղը և նրա ընդարձակ շրջակայքն իբրև պատերազմի դաշտ. — Խալիֆօղլի և Փարգիտ գյուղերը. — Դաշտային բուսականությունը. — Գենեբալ Հեյմանի մահվան լուրը.

Գլուխ Գ. — Կարսի տեղագրության ամրությունը. — Թուրքական մարտկոցները, հանգստարանները, փողոցները, տները, խոսակցությունը. — Կարսի գետը ու վերջինիս կամուրջները.

Գլուխ Դ. — Մզկիթներ. — Առաքելոց եկեղեցին. — Բագրատունի Աբաս Թագավորի տաճարի մասին. — Թաս-չամի. Բեշկ-չամի. — Միչնաբերդը. — Պլատան քարը. — Նախկին քաղաքի պարիսպները և նրանց հայկական արձանագրությունները.

Գլուխ Ե. — Հայոց Սուրբ Աստվածածին եկեղեցին. նրա արձանագրությունները. — Երկու գրչագիր ավետարան. — Կոմսուհի Լուու Մելիքովի նվերը. — Երկսեռ դպրոցները. — Սովը պատերազմի հետևանք. — Հրածեշտ Կարսին.

Գլուխ Ջ. — Նշան էֆենդի Պլեոխանի հիշատակարանը.

Գլուխ Է. — Սարիղամիշ. — Սեպածև արձանագրություն. — Մայր անտառ. — Սուրբ Խաչ վանքը. — Օբսիտիան հանքը. — Սըրբասան գյուղը. — Քյոռ-օղլու բերդը. — Մուխտար փաշայի կացարանը. — Զաթ գյուղը. — Խանի լաջ.

Գլուխ Ը. — Մժնկերտը և նրա մասին պատմական տեղեկությունը. — Մժնկերտի բերդի ավերակները. — Քարափոր եկեղեցիներ. «Ալի տաշ», «Աղա Բաբա» ուխտատեղին. «Ղզլար Ղալա»

վանքի տեղը. («Կուլխանա». — Միդիշ խաչը. — «Սաքսան վե-
րան». — Սուրբ հաշ վանքը Թրին վանքի տեղը. — Հանգստարան-
ները. — Շեռյ Քյասան» և «Հարսնթափ» գերեզմանատները. —
«Քյումբատ» մատուռը. — Կիրակոս փահլևանը. — Զերմուկի ժո-
ղովրդահանդեսները. — Այրեր. — Ավերակ գյուղեր. — Մըժնկերտի
և մյուս թուրքաբնակ գյուղերի ներկա բնակիչները.

Գլուխ Բ. Չու. — Ձանծաղ գյուղը. — «Աստվածախառն» ավե-
տարան. — Ազափ գյուղը. — Հըննառ լեռը. — Քեոփրի Քեոյը. —
Արաքսի սկզբի մասին. — Ավերակ քարվանսարա. — Չոբանի կա-
մուրջը. — Ծաղան գյուղի հայ աղջիկների ճարպիկությունը. —
Կամրջի արձանագրությունները. — Առասպել կամրջի մասին. —
Ծղրակացություն.

Գլուխ Ժ. — Թորդան գյուղը. — «Լուսավորչու թոռներ» և Թեր-
բիշ բլուրները. — Գյուղատնտեսական բերքեր. — Դարձ կրկին Քեփ-
րի Քեոյ. — Պատիժվան, Միատուն Սուրբ Յոհան և Օկոմի գյուղե-
րը. — Վերջինիս պատմական անցյալը. — Սուրբ Ասվածածնի
վանքը. — Նրա վանահայրը. — Աղբյուրը. — Արձանաքարեր. —
Գրիգոր Մագիստրոսի մասին. — Արձանագրություններ. — Ձեռագիր
մատյաններ. — Ֆարմաններ. — Հրածեղտ.

Վերջ. — Թուրքահայ ժողովրդի համակրությունը ռուսներին. —
Համակրության համար կրած պատիժների օրինակներ պատմու-
թյունից. — Բայազեդու 1877 թվի հայերի աղետն ու կոտորածը. —
Մի քանի բայազեդցիների աղերսագիրը. — Այաշկերտի և այլ տե-
ղերի հայոց աղետն ու կոտորածը. — Անգլիացի նորմանը.

1062. [Լույս է տեսել Երվանդ Շահազիզի «Պատմական պատ-
կերներ» և «Նոր նախիջևանը և նոր նախիջևանցիք» աշխատու-
թյունները]. — 1903, № 3, էջ 278. (Հայտարարություններ).

1063. Գյուլջյան Ա. — Եղդի քրդեր. — 1904, № 1, էջ 75—93.

Աղագրական բնույթի հոդված է. հեղինակը փորձել է ընթեր-
ցողին ներկայացնել եզդի քրդերի ծագումը, նրանց լեզուն, կրոնն
ու հավատալիքները, աղաթներն ու սովորությունները:

75 էջի տողատակում հեղինակը գրել է, որ նույնը շարադրե-
լիս նկատի է ունեցել էլիզե Ռեկլյուի ընդհանուր ազգերի աշխար-
հագրությունը, «Արձագանքի» 1890 թ. համարներից մեկում տպա-
գրված «Եղդի քրդեր» և «Армянский кризис и владычество
турок» հոդվածները.

1064. Կայծունի Արշակ. — Դեպի Օշական. — 1904, № 1, էջ 151—154.

Ներկայացված է Մեսրոպ Մաշտոցի ու իշխան Վահան Ամատունու նշխարներին այցի գնալու հակիրճ պատմությունը.

1065. Բակսուրան. — Կիպրոս կղզի.

Գրախոս.՝ — Մինաս Բերբերյան. — 1904, № 1, էջ 200.

1066. Քաչբերունի [Բժիշկ Գարրիել Հովհաննիսյան]. — 1904, № 3, էջ 248.

Գրական-հասարակական գործունեության 40-ամյակի առթիվ համառոտակի պատմվում է նրա կյանքն ու գործը.

1067. Հովասափյան Ե. — Ղարադաղ. — 1904, № 5, էջ 110—118.

Ներկայումս Ղարադաղը մտնում է Պարսկաստանի կազմի մեջ. պատմական անցյալում եղել է Հայաստանի Փայտկարան գավառը: Գտնվում է Պարսկաստանի հյուսիս-արևմտյան ծայրամասում՝ Ռուսաստանի սահմանագլխի վրա, որից բաժանվում է Երասխ գետով:

Տեղագրական-աշխարհագրական բնույթի հոդված է. ներկայացված են գավառի 5 գավառակներն իրենց հայաբնակ գյուղերով: Հեղինակը ամենաբազմազան տեղեկություններ է հաղորդում իրանց ու այդտեղ ապրող բնակչության մասին (ազգային կազմ, եկեղեցի, ուսումնական գործ, գրադարան, տնտեսական կյանք և այլն).

Ողջ նյութն առնված է հետևյալ ենթավերնագրերի տակ

Ղարադաղի դիրքը. — Ղարադաղի ազգաբնակչությունը

Ա. Տգմար գավառակ (Աղաղան, Յուրկյուրին, Ղշլաղ, Սարգու, հանակեհ, Ղուլուտի գյուղեր)

Բ. Հասանով գավառակ (Նորաշեն, Լյումա, Վիեակյուհ, Օղա գյուղեր)

Գ. Մեշափարա գավառակ (Մեզկիթ, Օղան, Քալալու, Կերմանով, Նեփեշտ գյուղեր)

Դ. Մենեվան գավառակ (Սևահող, էմրեդյուլ, Քարագլուխ, Վարդանաշեն, Վինե գյուղեր)

Ե. Քեյվան գավառակ (Սրղըն, Ղասումաշեն, Բերդ, Ասրան, Մըհրտավ, Նորաշեն, Աշրապ, Սյուրյուն, Գեոկդարա գյուղեր)

— Ղարադաղի արդյունաբերությունը. — Ֆիզիկական կացու-

թյուն. — Բարոյական կացութիւն. — Նյութական կացութիւն. — Տուրքեր

1068. Աւշակ կայծունի. — Դեպի Մաքենյաց վանք. — Նվեր Մեսրոպ ա. ք. Մելլանին. — 1904, № 5, էջ 163—175, № 6, էջ 148—158.

Ճանապարհորդական նկարագրութիւն է՝ Ելենովկայից Նոր Բայազետ և այնտեղից դեպի Մաքենյաց վանք, նկարագրված են այդ ճանապարհին ընկած Ալըշալու, Աղըլաման, Երանոս, Գյոզալդարա, Քոլաղլրան, Գյոդակ Բուլաղ (Կարճաղլրուր) գյուղերն ու Նոր-Բայազետը, Գեղեցիկ է նկարագրված Սեանա լիճը, Ճանապարհորդութեան նպատակն է եղել այցելել Մեքենյաց վանքը, որտեղ ճգնավորել է Վահան Գողթնացին, ապրել ու աշխատել է Մեսրոպ Մաշտոցը:

Հետաքրքրական է հանդեսի № 6-ի 152 էջի տողատակի ծանոթագրութիւնը, որտեղ կարդում ենք թի դեպ է ասել, որ Մաքենյաց վանքն այցելելու մեր գլխավոր նպատակն էր տեղն ու տեղը տեսնել ու ճանաչել վահան Գողթնացու սիրած ու ապրած տեղերը, որ կարևոր էր մեր «Վահան Գողթնացի» պատմական վեպի համար: Այդ վեպը գրել ենք 1898 թվականին, սակայն առայժմ չկարողացանք լույս ընծայել ոչ «Լումայում» և ոչ առանձին գրքով:

(Արշակ Կայծունին Մուրացանի ծածկանունն է. այդ մասին տե՛ս «Լումայի» 1904 թ. № 1, էջ 223 և № 6-ի, էջ 152-ի տողատակի ծանոթագրութիւնները):

1069. Գ. Շեյդե. — Ճապոնիա, կամ ծագող արեգակի երկիրը. — Ռուսերենից թարգմ.՝ Հ. Ա. — Հրատարակութիւն Ե. Զոհրաբյան և Մ. Սուխանյան Ընկերութեան.

Գրախոս.՝ — Ա. Ղազարյան. — 1904, № 6, էջ 234—238.

1070. Կոստանյան Տիրուհի. — Ճապոնուհին. Ըստ Հեսսե վարտեգի. — 1905, № 1, էջ 93—100.

Ճապոնացի կնոջը նվիրված ներկա հոդվածը օգնում է ընթերցողին ճանաչելու ճապոն ժողովրդի կյանքը, կենցաղն ու սովորութիւնները:

1071. Կոստանյան Տիրուհի. — Ամուսնութիւնը Ճապոնիայում. — 1905, № 3, էջ 83—88.

Հեղինակը ցույց է տալիս ճապոնուհուն մինչ ամուսնութիւնն ու ամուսնութիւնից հետո, նրա դերը ընտանիքում և հասարակութեան մեջ:

1072. Կոստանյան Տիրունի. — Ճապոն ծառաները. — 1905, № 4, էջ 61—65.

Ներկայացված են ճապոնական ընտանիքի մանրամասները.

1073. Կոստանյան Տիրունի. — Ճապոն մանուկները. — Հստ շեսսե Վարտեգի. — 1905, № 6—7, էջ 113—121.

Ներկայացված են ճապոնական ընտանիքի առօրյան, կենցաղային սովորություններն ու բարքերը, մանկական կյանքը, նրա դաստիարակության հետ կապված հարցերը.

1074. Մ. Տ. Շվոտ. — Քրդերը Տաճկաց-Հայաստանում. — Ազգագրական նյութեր Ս. Պետերբուրգ, 1905.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Հայ. — 1905, № 6—7, էջ 129—132.

Հանգամանորեն վերլուծված է աշխատությունը, նման թեմայով գեկուցում է կարդացել Համբարձում Առաքելյանը. գրախոսը մեղադրում է նրան բանագողության մեջ.

1075. Ն. Բահանա Նիկողոսյան. — Աղեքսանդրապոլից-Ղանլիճա. — Ուղևորի հիշողություններից. — Աղեքսանդրապոլ, 1905.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1905, № 8, էջ 124—125.

Գրքույկի մասին գրախոսի կարծիքը ծայրաստիճան բացասական է.

1076. Տիգրանյան Լ. — Մրրիկը Մասիսի վրա. (Մի հատված «Ճանապարհորդական պատկերներ» անտիպ շարադրությունից). — 1906, № 1, էջ 35—38.

Հեղինակի նրեանից էջմիածին կատարած ուղևորության ժամանակ բնության «քմահաճ խաղի» գեղարվեստական վերարտադրությունն է.

1077. Ն. Հաբո. — Իմ ճանապարհորդական հիշողություններից. (1904—1905). — 1906, № 1, էջ 42—56.

Բաժումից Միչերկրական ծովով Ֆրանսիա կատարած ուղևորության նկարագրությունն է, Հեղինակը եղել է Տրապիզոնում, Պոլսում, Մարսելում և Փարիզում.

1078. Տիգրանյան Լևոն. — Ծիծեռնակաբերդ. — Ճանապարհորդական պատկերներ» անտիպ շարադրությունից. — 1906, № 2, էջ 5—7.

խոսքը վերաբերում է նրեանի հյուսիսային մասում գտնվող բարձունքին, Հեղինակը ամենագեղեցիկ գույներով է նկարագրել Զանգուն և շրջապատի պտղատու այգիները: Մի ավանդություն է

պատմում Աստղիկ աստվածուհու Զանգվի սառնորակ ջրերում լողանալու մասին.

1079. Խրիմյան Հայրիկի անդրանիկ տպավորությունները կովկասահայերի մասին. — 1907, № 3—4, էջ է—ԺԵ.

Տպագորությունները գրի է առել 1861 թ. Վարազից էջմիածին, Բիֆլիս, Դանձակ, Ղարաբաղ, Հին Նախիջևան, Ագուլիս, Երեվան, Դավրեժ ու Սալմաստ կատարած ճանապարհորդության ընթացքում:

Ուշագրավ է ԺԵ էջի տողատակում Գյուտ Աղանյանի գրած բացատրությունը. «Առ Տեր Հանգ. Վեհ Տ. Տ. Մկրտիչ կաթողիկոսի ներկա հոգվածը մենք ստացել ենք Տրապիզոն եղած ժամանակ հանգուցյալ Գարեգին եպիսկոպոս Սրվանձտյանի թղթերից. և երբ քանի մի տարի առաջ ցանկանում էինք տպել «Լուսմա»-ի մեջ և այդ մասին զեկուցեցինք Վեհին, նա արգելեց մեզ տպագրել, քանի որ ինքը կենդանի է».

1080. Քաջբերունի. — Արյան վրեժ (Հիշողություն). — 1908, № 2, էջ 11—25.

Խնդիրը վերաբերում է հեղինակի Դարալագյազ կատարած ճանապարհորդական տպավորություններին: 1905 թվականին Կովկասում տեղի ունեցած արյունահեղ դեպքերին հեղինակը հակադրում է 20—30 տարի առաջ այցելած Դարալագյազը, ուր հայ և ադրբեջանցի ազգաբնակչության հարաբերություններում տիրել է փոխադարձ հարգանքը, վստահությունը, սերն ու բարի դրացիությունը: Այդ առիթով հեղինակը նկարագրում է վրեժխնդրության մի յեպք, որ տեղի է ունեցել Դարալագյազի երկու ադրբեջանական գյուղերի միջև, որտեղ հաշտարարի դերում հանդես է եկել տեղացիների կողմից հարգված մի հայ գյուղացի:

Բացի հեղինակի քաղաքական նկատառումներից՝ 1905 թ. դեպքերի մեղքը պիտի փնտրել ցարական ինքնակալության վարած ներքին քաղաքականության մեջ. հողավածն ունի ազգազրական անառարկելի արժեք.

1081. [Ազգագրական Ընկերության նախագահ Ալեքսանդր Մելիք-Ազարյանին բանտարգելությունից ազատելու մասին]. — 1909, № 9, էջ 58.

1082. Ենգիբաբյան Մկրտիչ. — Մի շարաթ Փարիզում. (Նամակ Փարիզից). — 1909, № 9, էջ 59—61.

կցկտուր տեղեկություններ են հաղորդում քաղաքի տեսար-
ժան վայրերի ու հայկական համայնքի հասարակական կյանքի
մասին.

1083. Մկրյան Հովհաննես. — Սրվանձտյանց Գարեգին եպիս-
կոպոս (Մահվան 17-ամյակի առիթով). — 1909, № 11, էջ 40—45.

40-րդ էջից հետո որպես ներդիր զետեղված է Գարեգին Սըր-
վանձտյանի լուսանկարը. հոգվածում նրա հոգևոր գործունեությանն
սուղնթեր ներկայացված է քանահավաք Սրվանձտյանի դիմանկա-
րը, նրա գրական ստեղծագործությունների ցանկը.

1084. [Աղաբեզյան Մարկոս]. — Շնային կարգը մարդկային
կարգում Կ. Պոլսո մեջ. — 1909, № 11, էջ 54—59. — Ստորագր.՝
Միխաթ Տեր-Մեսրոպյանց.

Հեղինակը կրոնական նկատառումներով է բացատրում շան,
այսպես կոչված, պաշտամունքը թուրքերի մոտ. դրա լավագույն
ապացույցն է համարում բազում շների առկայությունը Կ. Պոլ-
սում, որոնք հալածանքի փոխարեն ոգտվում են որոշակի արտո-
նություններից ու դասվում մարդկային հասարակության կարգը
Հողվածի վերջում դրված է Միխաթ Տեր-Մեսրոպյանց ստորագրու-
թյունը:

«Լումա»-ի նույն համարի լուրերի բաժնում՝ էջ 65, պարզվում
է, որ հոգվածի տակ ստորագրող Մ. Տեր-Մեսրոպյանցը, նույն
ինքը՝ Մարկոս Աղաբեկյանն է.

1085. [Անվանի բանահավաք Գարեգին Սրվանձտյանի մահ-
վան 17-րդ տարեդարձի առթիվ, Հովհաննես քահանա Մկրյանի
հոգվածի տպագրության մասին «Լումայի» ներկա համարում]. —
1909, № 11, էջ 65.

1086. [Ռոգենտալի, Վեյսի. դոկտոր ֆոն Դենցկ Պոստի, Վեյ-
ֆելբախի, դոկտոր Նյուտոնի, Անյլանի ու Լինտոմի մեծ Մասիս
բարձրանալու մասին]. — 1910, № 5—6, էջ 101.

Լուրը քաղված է «Հորիզոնից».

1087. Խրիմյան Հայրիկի նամակները. [Երեք նամակ Գարե-
գին վարդապետ Սրվանձտյանին]. — 1910, № 7—8, էջ 54—62.

«Լումա»-ի խմբագիր Գյուտ ա. ք. Աղանյանը Արևմտյան Հա-
յաստանում ճանապարհորդելիս ձեռք է բերել հանգուցյալի Խրիմ-
յանի շուրջ 100 նամակները, որոնք ընդգրկում են 60-ական թվա-

կաններից մինչև արտո գնալու ժամանակահատվածը: Խմբագրութիւնը այդ նամակներից ամենահետաքրքրականները պարբերաբար հրատարակելու է հանդեսի էջերում.

1088. Խրիմյան Հայրիկի նամակները. [Գարեգին և Ժիր վարդապետներին]. — 1911, № 1—2, էջ 93—99.

«Գիտութիւն» բաժնում տե՛ս «Գիտութիւն տոնը» հոդվածը. նկարագրութիւն № 1700.

(Տե՛ս նաև № 69 ա նկարագրութիւնը)

**ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ
ԼՈՒՍԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆ**

1. ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆ ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀԱՐՑԵՐ

1089. Դաստիարակության գործընթացը—Գերմաներենից թարգմանեց Ս. Մանդինյանը. — 1896, գիրք Ա, էջ 183—246.

183 էջի տողատակում թարգմանիչը գրել է. «1857 թվականին գերմաներեն լեզվով հրատարակվեցավ «Դաստիարակության տրոյունքներ» խորագրով մի գիրք անհայտ հեղինակից, որի մեջ գետնդրված են 15 հատ իրական կյանքից առնված դաստիարակության պատմություններ, ապացուցելու համար, թե նույնիսկ երեւելի մանկավարժներ ինչպիսի խոշոր սխալներ են անում, եթե մանուկի անհատականությունը ի հաշիվ չեն առնում իրանց գործում:

Այլ է ընդհանուր մանկավարժության կանոններ գիտենալ և մեռած տառի պես դնել, և այլ է մանկավարժական բանականություն և մանկավարժական ոգի» ունենալ, ինչպես որ ասում է անհայտ հեղինակը, և այնպես բաց աչքով առաջնորդել մանուկին յուր ուսման և կրթության մեջ:

Այդ պատմությունները գործնական մանկավարժություն են, խիստ կարեւոր մաս՝ նաև մեր մանկավարժների համար: Թե որքան հմուտ ձեռքով են գրված նոքա, հույս ունինք, թե իրանք ընթերցողները կկարողանան ըստ արժանվույն գնահատել:

Այդ պատմությունները հայերենի վերածելով, թարգմանիչը շատ անգամ միայն քաղվածքներ է արել, ավելորդ անունները, թվականները, մանրամասնությունները դուրս ձգելով, որովհետև հայ ընթերցողի համար նոքա բնավ նշանակություն պիտի չունենային:

1090. Նյութեր դպրոցական պատմության համար. [Ռուսաստանի ներքին գործերի նախարար գրաֆ Ա. Պերովսկու 1850 թ.

փետրվարի 3-ի № 353 գրութիւնը կայսեր այն հրամանի մասին, որտեղ ասված է, թե բոլոր դպրոցների կրօնուսույցները պետք է նշանակվեն ուսյալ ու օրինակելի վարք ու բարք ունեցող մարդկանցից}։ — 1896, գիրք Ա, էջ 355.

1091. Անժամանակ քատրոն և ընթերցանութիւն. — Գերմաներենից թարգմանեց Ս. Մանդինյանը. — 1896, գիրք Բ, էջ 249—290.

Բժշկական, հոգեբանական, մանկավարժական բնույթի գործ է. պատմութիւնը վերաբերում է Կարլ Ֆոն Հոհենհաուզենի կյանքին:

249 էջի տողատակում թարգմանիչը գրել է. «Դաստիարակության արդյունքներ» գրքից դարձյալ մի պատմութիւն. [Տե՛ս «Լուսնա» 1896, գիրք Ա, 183 էջի տողատակի ծանոթագրութիւնը՝ նկարագրութիւն № 1089.

1092. Կրթութիւն. — Գերմաներենից թարգմանեց Բժշկապետ Սամսոն Մայսուրյանը. — 1896, գիրք Բ, էջ 345—361.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Կրթութեան առողջապահական ազդեցութիւնն ընդհանրապես. — Երեխաների մահանալը. — Երեխաների սնունդը. — Լոգարաններ, մանուկների հագուստը, թարմ օդի անհրաժեշտութիւնը, նորածինների աչքի հիվանդութիւնը, քունը մանուկների աղաղակի պատճառները. — Ատամ հանելը, խոսել սկսելը, կանգնել և ման գալ. — Մտքի բացվելը, մանկական պարտեզներ. — Ուսման ժամանակը, հաստատութիւնների, ուսուցիչների, դաստիարակների և ծնողների պարտականութիւնները. — Դպրոցական տուն և դասատուն. — Դասատան լուսնի հարաբերութիւնը կարճատեսութեան ծագման հետ. — Գրասեղաններ, ողնաշարի ծովելը. — Աշակերտների ծանրաբեռնվածութեան խնդիրը, դպրոց, աշխատանքի անկատարահամար բաժանումը. — Կյանքի եղանակը դպրոցական հասակում. — Մարմնի աճումը և պահպանութիւնը դպրոցում. — Մարմնամարզութեան դասերը. — Աշակերտների ընդունակութիւնը. — Հատկապես աղջկանց դաստիարակութեան մասին.

345 էջի տողատակում խմբագրութիւնը գրել է.

«Այս հոգովածը մի հատված է գերմաներեն «Առողջապահության գրքուկ» (Gesundheitsbüchlein) դպրոցամատչելի ձեռնարկից, որ 1895 թ. մշակել հրատարակել է Գերմանիայի առողջապա-

հության բարձրագույն հաստատութիւնը (Kaiserliches resund-
heitsamt) և բնագրից թարգմանված է մեծարգո բժշկապետ
պ. Սամսոն Մայսուրյանցի օգնութեամբ: Այս գրքույկի մնացյալ
հատվածները կաշխատենք հետզհետե տալ «Լուսա»-ի մյուս գրք-
քերում».

1093. [Ռացված է Պետալոցցու Եկինհարդ և Գերտրուդ»
վնայի բաժանորդագրութիւնը, որ գերմաներեն բնագրից թարգմա-
նել է Խսահակ Հարութիւնյանը]. — 1896, գիրք Ա, էջ 364. (Հայ-
տարարութիւններ).

1094. Պետալոցցու 150-ամյակը. — 1896, գիրք Բ, էջ 371—372.

Խմբագրութիւնը հայտնում է, որ ընթացիկ տարվա հունվա-
րին ողջ Եվրոպայի մանկավարժական աշխարհը տոնել է Հայն-
րիխ Պետալոցցու ծննդյան 150-ամյա հոբելյանը: «Լուսա»-ի
խմբագրութիւնը, հայ ընթերցողներին մեծանուն մանկավարժի
գործերին ծանոթացնելու նպատակով, հանդեսի ներկա համարի
«Հավելված»-ում թարգմանաբար ներկայացնում է նրա հանրա-
հայտ Եկինհարդ ու Գերտրուդ» ժողովրդական վնայի մի մասը.
շարունակութիւնը կտպագրվի հանդեսի մյուս տարվա համար-
ներում.

1095. [Հայտնում է, որ տպագրութեան համար պատրաստ է
ժան-ժակ Ռուսոյի «Էմիլը»]. — 1898, գիրք Ա, էջ 345. (Հայտա-
րարութիւններ).

1096. Մուրադյան Մելիսեդէկ. — Պետրոս Շանշյանց. —
Առաջարան. — Կենսագրութիւն Պետրոս Սամվելյան Շանշյանց. —
1897, գիրք Բ, էջ 1—51: — 1898, գիրք Ա, էջ 1—59.

Անվանի մանկավարժի կյանքին ու գործունեութեանը նվիր-
ված ներկա ուսումնասիրութիւնը ընթերցողին է ներկայացված
հետևյալ ենթավերնագրերի տակ.

Մասն 1-ին

Ա. Կենսագրական քաղվածքներ

Բ. Առաջին կողման պ. Շանշյանցի ի տեսչութեան ներսիսյան
ուսումնարանի. — Անակնկալ վերադարձն ի Պետերբուրգ. — Թո-
ղած տպավորութիւնն.

Գ. Վիճակ դպրանոցին տեսչի հրաժարումն զկնի

Դ. Դուլզն ինչ խորհրդածություն. — Ծրագիր ուսումնարանի
և ծխական վարժարանաց. — Վիճակ ուսումնարանի պ. Շանշյանցի
տեսչութենեն առաջ

Ն. Որպես ուսուցիչ

Ջ. Որպես տեսուչ

Է. Որպես ընկերական մարդ և քաղաքացի

Ը. Պետրոս Շանշյանց որպես աստվածային և մարդկային
սիրով վառված քրիստոնյա

Մասն 2-րդ

Ա. Պ. Շանշյանց ի Ղարաբաղ. — Մարիամյան վարժարանի
բացումն. Ղարաբաղցոց ոգևորությունը. — Իմ պաշտոնակցությունն
պ. Շանշյանցին. կոնդակ և պատասխան

Բ. Հուզումն ժողովրդյան. — Գիշերային փախուստ առաջնոր-
դին. — Պատգամավորություն ի Ս. էջմիածին

Գ. Տեսակցություն պ. Շանշյանցի հետ ի Թիֆլիս. — Յուր
խորհուրդն Սսո կաթողիկոսության նկատմամբ. — Իմ հրաժեշտի
օրն.

Դ. Պ. Շանշյանց Վեձիս գյուղում. — Հիվանդությունն. — Մահ
և հուղարկավորությունն. — Իմ վշտակցականն. խորհուրդ մահար-
ձան կանգնելու և կենսագրությունն հրատարակելու. — Իմ վերջին
խոսքն. — Յուր ատենախոսությունն ի Ղարաբաղ.

1097. Նյութեր դպրոցական պատմության. [Ամենայն հայոց
կաթողիկոս Ներսեսի ուղարկած գրությունը Կոնստանդնուպոլիսի Ռու-
սաստանի ներքին գործերի մինիստր Ալեքսեյ Պերովսկու 1850 թ.
փետրվարի 3-ի գրության վերաբերյալ, որտեղ առաջարկվում է
ուսյալ և լավ նկարագրի տեր մարդկանց նշանակել դասատուական
սլաշտոններում]. — 1898, գիրք Ա, էջ 267.

1098. Լից շեռման. — Անգլիական դպրոց (The newschol
Abbotsholme). Թարգմ.՝ Ա. Սպարապետյան. — 1898, գիրք Բ, էջ
72—97.

Մանկավարժական բնույթի հողված է, գրված հուշագրության
սկզբունքներով. շարադրանքը ոչ այնքան գիտական է, որքան գե-
ղարվեստական.

1099. [Մելիսեղեկ եպիսկոպոս Մուրադյանի հեղինակած
«Պետրոս Շանշյան» մենագրությունը լույս տեսնելու և այն ձեռք

բերելու պայմանների մասին]. — 1898, գիրք *Բ*, էջ 312. — 1899, գիրք *Ա*, էջ 327, գիրք *Բ*, էջ 372.

1100. Պետալոցցու տունը Բեռլինում. — Թարգմ.՝ Ա. Ս. [Ա. Սպարապետյան]. — 1899, գիրք *Ա*, էջ 294—299.

Այդ տունը կատարել է ժամանակակից մանկապարտեզի դերը. Հոգվածում խոսվում է նախադպրոցական կրթության ու դաստիարակության հարցերի մասին.

1101. Արշակ Սարկավազ. — Հարգանք, պատիվ. — 1899, գիրք *Բ*, էջ 233—238.

Բարոյախոսական, դաստիարակչական բնույթի հոդված է.

1102. Մինասյան Արշակ. — Երախտագիտություն [Բարոյախոսական-դաստիարակչական էություն]. — 1900, գիրք *Ա*, էջ 202—206.

1103. Մինասյան Արշակ. — Բնավորության հատկություններ. — 1. Ինքնաճանաչություն. 2. Անձնասիրություն, շահասիրություն, 3. Շողոքորթություն, կեղծավորություն, դիմակատարություն. — 1900, գիրք *Բ*, էջ 149—159.

1104. 1. Մնացականյան Արշակ. — Հոգին և ուղեղը. — Դր. էղվարդ Ալբրեխտից թարգմանություն. — Մոսկվա, 1899.

2. Շահ-Նազարյան Սիմյոն. — Որոշ կանոնադրության և ծրագրի անհրաժեշտությունը և հայոց թեմական հոգևոր դպրոցների վարչական և ուսումնական կարգ ու կանոնի՝ դիսցիպլինայի միակերպության գաղափարը. — Մոսկվա, 1900.

Գրախոս.՝ — [Նիկողայոս Քարամյան]. — Ստորագր.՝ Ն. Ք. — 1900, գիրք *Բ*, էջ 356—361.

1105. Ս. Մանդինյան [Մահախոսական]. — 1900, գիրք *Բ*, էջ 373—374.

Համառոտակի ներկայացված է անվանի մանկավարժի կյանքն ու գործունեությունը.

1106. Շահնազարյան Ասլան. — Հակոբ Ճաղարեկյան. [Մահախոսական]. — 1900, գիրք *Բ*, էջ 374—379.

Ներկայացված է հանգուցյալի կյանքի ու գրական-մանկավարժական գործունեության պատկերը.

1107. Ֆարրաբի թարգմանությունը և նորա քննադատները. — 1901, գիրք *Բ*, էջ 461—470.

Խնդրո առարկան Ս. Մանդինյանի թարգմանած Ֆարրաբի քա-

րողներն են և այդ առթիվ «Լ» ստորագրութեամբ «Մուրճ»-ում լույս տեսած գրախոսականը: Ներկա հոգւածի հեղինակը «Քարոզ-ները» պաշտպանում է «Մուրճ»-ի հարձակումներին:

Տե՛ս Կ. Քացախյանի «Մուրճ»-ի մասենագիտութեան» № 6879 նկարագրութիւնը.

1108. Պերպեյաւն Ռ. Հ. — Դաստիարակի մը խոսքերը. — Վիեննա, 1901.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիշ. — 1902, № 1, էջ 227—229.

Գրախոսված գրքի հեղինակն է արևմտյան մանկավարժական մտքի երախտավորներից մեկը՝ Պոլսի Պերպեյաւն միջնակարգ դպրոցի հիմնադիրն ու տնօրէնը: Գիրքը կազմված է հեղինակի տարբեր առիթներով արտասանած ելույթներից.

1109. Շաննազարյան Սիմեոն. — Դպրոցի ցավերից. 1. Վարչականի շուրջը. — Մոսկվա, 1890.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիշ. — 1902, № 2, էջ 224—226.

1110. Ուրբանցներն—արմեստանցներ. [Կ. Պոլսի պատրիարքական շրջաբերականի մասին է, որով կարգադրվել է՝ գոյութիւն ունեցող որբանոցները վերածել արհեստանոցների. դրա նպատակն է եղել որոշակի հասակի հասնող որբերին, տվյալ հաստատութիւնից հեռանալուց հետո, կյանքի ասպարեզ հանել կայուն գիտելիքներով հարստացած ու արհեստ ձեռք բերած]. — 1902, № 2, էջ 233—236.

1111. Կ. Պոլսի ամեն. Պատրիարքի շրջաբերականը. [Այն վերաբերում է հայկական որբանոցները արհեստանոցներ դարձնելու խնդրին]. — Ստորագր.՝ Մաղաքիա Եպիսկոպոս. — 1902, № 2, էջ 240—242.

1112. Հրանտեզ կազմակերպութեան գովառական ազգային արհեստանոցներու. — 1902, № 2, էջ 242—246.

Հրահանգը կազմված է հետևյալ մասերից.

Կազմութիւն (8 կետ). — Մատակարարութիւն (10 կետ). — Արհեստական կրթութիւն (9 կետ).

27 կետից կազմված ներկա հրահանգը տրված է գործադրութեան համար. այն ստորագրել է Մաղաքիա արքեպիսկոպոսը.

1113. Շաննազարյան Ս. — Հայոց թեմական հոգևոր դպրոցների կանոնադրութեան նախագիծը. — Մոսկվա, 1902.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիշ. — 1902, № 4, էջ 228—238.

Գրախոսը մանրամասնորեն բացահայտելով բժիշկ Շահնա-
ղարյանի գրքի էությունը, իր միտքը վերջացրել է հետևյալ նախա-
դասությամբ.

«...Բավականանում ենք այս շափով և գովում պ. Շահնա-
ղարյանի եռանդը, որ այսպիսի մի մանրակրկիտ աշխատությամբ
առիթ է տալիս հոգևոր բարձր իշխանության և հասարակության
ուշադրությունը հրավիրել գպրոցական կանոնադրության պես մի
լուրջ և անհրաժեշտ խնդրի վրա».

1114. Սերազան Պատրիարք Օրմանյանի մի նոր շրջաբերա-
կանը. [խոսքը վերաբերում է Կ. Պոլսի պատրիարքարանի ուսում-
նական խորհրդի կազմած Եկարոտ ուսուցչաց օգնության սնդուկը»
միջոցառմանը, որի նպատակն է եղել նյութական օգնություն ցույց
տալ կարոտյալ մանկավարժներին]. — 1902, № 4, էջ 240—241. —
Ստորագր.՝ Բրիչ.

1115. Կ. Պոլսի ազգային հիվանդանոցի որբանոցը. — 1902,
№ 4, էջ 251—252.

Հեղինակը գովեստով է խոսում ընդհանրապես Ազգային հի-
վանդանոցի և մասնավորապես նրան կից որբանոցի մասին, որ-
տեղից կյանք ելած նախկին որբերը տիրապետում են տարբեր
արհեստների. Որբանոցն ունեցել է հինգ արհեստանոց՝ կոշկակա-
րական, դնրձականոց, աթոռագործության, կահույկագործության և
ոստնանկության.

1116. Ռուսաց սեմինարների կանոնադրության փոփոխու-
յուն. — 1902, № 4, էջ 258.

Խնդիրը վերաբերում է հոգևոր գպրոցների կանոնադրության
32 և 92-րդ հոդվածներում կատարված փոփոխություններին.

1117. Բուդուլյան Ա. — Առողջ ու հիվանդ երեխայի ոգին. —
Ս. Պետերբուրգ, 1902.

Դրախոս.՝ — 1902, № 6, էջ 245—247.

«Առողջ ու հիվանդ երեխայի ոգին» շոշափում է մանկան
մնախոսական հոգեբանությունը, հաջող կերպով է ժողովրդակա-
նացրած և լավ ուղեցույց կարող է լինել դաստիարակության մա-
սին հասկացողություն ունեցող մայրերի համար». — գրել է
գրախոսող հեղինակը.

1118. Մայրենի լեզուն ժողովրդական դպրոցում. — 1903,
№ 1, էջ 253—256.

«Կովկասյան Դյուղատնտեսական Ընկերության» հունվարի 14-ի նիստում Սուլթան Գրիմ-Գիրեյը և Նատրուկը ընդարձակ զեկուցումներ են կարդացել ժողովրդական դպրոցներում ուսուցումը մայրենի լեզվով տանելու մասին: Ներկայացված են առաջարկված միջոցառումները.

1119. Գողացված ուրբեր. [Մի խումբ հայ որբերի ճակատագիրը տնօրինելու խարդախ փորձ]. — 1903, № 1, էջ 256—258.

1120. Զիլինկայան Ա. — Մտավոր հոգնածությունը. — 1903, № 2, էջ 158—170, № 3, էջ 197—210, № 4, էջ 203—221.

Մանկավարժական-հոգեբանական, բժշկական բնույթի հոդված է. 1-ին, 2-րդ գլուխները նվիրված են խնդրի ընդհանուր պարզաբանմանը. 3-րդ գլուխը վերնագրված է «Մտավոր հոգնածությունն իմանալու համար մի քանի մեթոդներ» որն ունի հետևյալ բաժինները՝ Ինչպե՞ս իմանալ մտավոր հոգնածությունը. — Մտավոր հոգնածության դեմն առնելու միջոցներ.

1121. Աղանյան Նվարդ. — Գիտական աշխարհ՝ դպրոցական ուսման նոր մեթոդ. — 1903, № 3, էջ 258.

Խոսքը մանկավարժական այն ուղղության մասին է, որ կազմավորվել է ԱՄՆ-ում՝ «Թող կորչեն գրքերը» նշանաբանով: Ըստ այդ ուղղության ներկայացուցիչների պնդման՝ դպրոցը պետք է վերադառնա հին հելլենական մանկավարժական եղանակին.

1122. Պ. Հաբոյի բռնակի խնդիրը. — 1903, № 3, էջ 273—274.

Մկրտիչ կաթողիկոսի եկրորդ կոնդակը Նիկողայոս Հարոյին 25 տարվա մանկավարժական գործունեության համար թոշակավորելու մասին.

1123. Տոլստոյ Լև. — Դաստիարակության մասին. — Թարգմ.՝ Ղ. Քեմեչեճյան. — 1903, № 4, էջ 53—58.

53 էջի տողատակում գրված է՝ «Հոգվածը տպագրվել է ֆրանսիական «La Revue» հանդեսում և թարգմանվել է եվրոպական բոլոր լեզուներով իբրև հետաքրքիր նյութ. տալիս ենք սրա թարգմանությունը ռուսերենից առած, որ տպված է առանձին բրոշյուրով».

1124. Տեմկաճայոց դպրոցական գործը. — 1903, № 4, էջ 134—140. — Ստորագր.՝ Բրիչ.

Ինչպես գրել է հեղինակը, ներկա հոդվածը գրելու շարժառիթ է հանդիսացել Կ. Պոլսի Պատրիարքարանից ուղարկված «Վիճա-

կաղույց գավառական ազգային վարժարանաց Թուրքիոյ հետ-
րըրքրական գրքույկը, որտեղ տեղ են գտել Թուրքիայի տարածքի
28 գավառներում գտնվող ազգային իգական ու արական դպրոց-
ների մասին ամենաբազմազան տեղեկութիւններ.

1125. Ննայլիկ Ն. — Խնչ է ճշմարտութիւնը. — Թարգմ.՝ Մամ-
բրէ վարդապետ. — Վաղարշապատ, 1903.

Գրախոս.՝ — 1903, № 6, էջ 238—239.

Գրախոսված գրքույկն ունի կրօնաբարոյախոսական բնույթ.

1126. Զիլինգաւյան Ա. — Մանուկների ստախոսութիւնը և
նրա առաջն առնելու միջոցները. — Ալեքսանդրապոլ, 1903.

Գրախոս.՝ — 1903, № 6, էջ 241—242.

1127. [Ենգիբաւյան Գարեգին]. — Սուտի հոգեբանութիւնը. —
1904, № 1, էջ 136—150. — Ստորագր.՝ Գար. Ենգ..

Մանկավարժական-հոգեբանական բնույթի հոդված է՝ գրված
Ֆրանսիական Կամիլ Մելիտանի խնդրին վերաբերող բրոշյուրի
հիմքի վրա. վերլուծված են ստախոսելու հոգեբանական հիմքերը
և դիւսավոր պատճառները, որ երեխային կամ շափահաս մարդուն
ստախոս են դարձնում:

«Վերջացնելով Մելիտանի գրքույկի բովանդակութեան համա-
ռոտ քաղվածքը՝ ավելորդ չենք համարում նկատելու, որ անհամար
են այն շարիքները, որոնք առաջանում են կյանքում հասարակա-
կան գործիչների, դաստիարակների, դատավորների, գրագետների,
հոգևորականների, բարձր պաշտոնյաների ստախոսութիւնից,
որովհետև մասնավոր մարդկանց տված վնասները այնքան կորուս-
տաբեր և այնքան քայքայիչ չեն կարող լինել, որքան այն մարդու
հասցրած շարիքները, որ ինքը պարտավոր է հոգալ շատ մարդկանց
կարիքը և մտածել հասարակական շահերի համար». — վերջացրել
է իր միտքը հեղինակը.

1128. Հերբերտ Սպենսերի մտքերից. — Թարգմ.՝ Ա. Եղիգար. —
1904, № 2, էջ 210—211.

Ներկայացված է անվանի մանկավարժ-հոգեբանի հայտնած
մտքերից 13-ը.

1129. Միխայիկ — Նամակ Շուկաւերից. (Տեղի հայ հասա-
րակութիւնը նպատակ ունի մահարձան կանգնեցնել Ռոմանոս Նա-
դիրյանին՝ գլուղի առաջին դպրոցի հիմնադրին ու բարերարին). —
1904, № 4, էջ 246—247.

1130. Ենգիբարյան Գար. — Հպարտություն և սնափառություն.
ըստ բժիշկ Դեսկյուրեի. — 1904, № 5, էջ 97—107.

Մանկավարժական-հոգեբանական բնույթի հոգված է. մարդ-
կային բնավորության ամենաարատավոր գծերը՝ անմիտ հպարտու-
թյունն ու սնափառությունը ուսումնասիրված են շատ տարատե-
սակներով ու արտահայտություններով, Հոգվածը գրված է ֆրան-
սիացի բժիշկ Դեսկյուրեի գրքուկի հիման վրա.

1130. ա. Գ. Ենգ. [Գարեգին Ենգիբարյան]. — Մենք չենք
կարդում. — 1904, № 5, էջ 201—203 (Մատենախոսական).

Խստորեն քննադատված է հայ մտավորականությունը, Հայե-
րեն չկարդալու կարեւոր պատճառներից մեկը հեղինակը համարում
է հրապարակի վրա եղած հայերեն գրքերի ցածր մակարդակը.

Խորհուրդ է տալիս սգրելացավովս բռնված երիտասարդ գրող-
ներին թարգմանություններով զբաղվել, փողը և ժամանակը խնա-
յել կարեւորություն ներկայացնող գրքերի հրատարակության
համար.

1131. Ռիշաբդսոն Չարլզ. — Գրքերի ընտրությունը. — Թարգմ.
Պատրիկ [Բենիկ վարդապետ]. — 1905, № 1, «Հավելված», էջ
1—16, № 2, «Հավելված», էջ 17—48, № 3, «Հավելված», էջ
49—80, № 4, «Հավելված», էջ 81—96.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ա. Ընթերցանության հիմունքներ

Բ. Ընթերցանության սովորությունը

Գ. Ինչպիսի գրքեր կարդանք

Դ. Ընթերցանության ամենալավ ժամանակը

Ե. Որքա՞ն կարդանք

Զ. Հիշողության ունակությունը

Է. Հուշատետրերի օգտակարությունը

Ը. Ճաշակի զարգացումը

Թ. Բանաստեղծություն

Ժ. Թերթերու հմտություն

ԺԱ. Թարգմանությանց օգտակարությունը

ԺԲ. Ինչպես պետք է կարդալ լրագիր և սոսագիր

ԺԳ. Ի լուր ընթերցանության և գրականական ակումբների

Ժ. Գրքեր ճարելը

ԺԵ. Հասարակաց գրադարաններ

ԺԶ. Ընթերցանության իսկական օգուտը

«Լուսն»-ի 1905 թ. № 4-ի «Հավելվածով» ավարտվել է Ռիչարդսոնի գործի թարգմանությունը: 93 էջից հետո, շահմարակալված էջի առաջին երեսին գրված է, որ թարգմանիչը ներկա գործը նվիրում է Գանձակի գիմնադիոնի 1903—1904 ուսումնական տարվա աշակերտներին, իսկ երկրորդ երեսին՝ ընթերցողներին Բենիկ վարդապետ ստորագրությամբ ուղղված մի ուղերձ, որտեղ գրում է, որ օգտվեն իր թարգմանած այս գործից՝ «Կարդացեք «Գրքերի ընտրությունը», սգտվեցեք նրա լուսավոր խորհուրդներից, մտքով լուսավոր, սրտով ազնիվ, կամքով քաջարի եղեք: Այդ կլինի և ամենամեծ մխիթարիչ վարձատրությունը. Զեզ սիրող ու միշտ Զեզ համար աղոթող Բենիկ վարդապետին»:

Այսպիսով պարզվում է թարգմանիչ անձնավորության խընդիբը:

1132. Ծնգիրբայան Գ. — Ինքնավստահություն. — 1905, № 2, էջ 73—78.

Ներկա հոգեբանական-բարոյախոսական բնույթի հոդվածը, հեղինակի վկայությամբ, ամերիկացի գրող ու փիլիսոփա Բայլթ Ուայդ էմերսոնի փոքրածավալ աշխատություններից մեկի փոխադրությունն է, որտեղ հեղինակը փորձել է ցույց տալ սեփական ուժերին չվստահելու կորստաբերությունը: № 1132, էջ 223 (231).

1133. Աղաջանյան Կար. — Հոգեկան վարակումն և նրա նշանակությունը. — 1905, № 3, էջ 68—81.

Թշկական-հոգեբանական բնույթի հոդված է. բերված օրինակները առնված են հեղինակի թշկական պրակտիկայից.

1134. Զրպարտություն. [խոսվում է զրպարտության տարատեսակ արտահայտությունների մասին. ներկայացված է ուսանիվանի իրավագետ Կոնիի կարծիքն այդ մասին]. — 1905, № 3, էջ 105—107. — Ստորագր.՝ փոխարեն՝

1135. Աղանյան Նվարդ. — Գիտական նորություններ. — Մտավոր թույլ երեխաների դաստիարակություն. — 1905 № 3, էջ 142.

Հոդվածում բերված վիճակագրական տվյալները ըստ երկրների, ցույց է տալիս հարցի կարևորությունը: Հեղինակը՝ «Temps»-ի աշխատակիցը առաջ է քաշել տկարամիտ երեխաների համար պարոցական լայն ցանց ստեղծելու հարցը.

1136. Ապրիլի 26-ին... [Թիֆլիսում հրավիրված ընդհանուր ծնողական ժողովը զբաղվել է ուսական դպրոցների վիճակով ու դպրոցական արմատական վերանորոգությունների խնդրով]։ — 1905, № 3, էջ 158—160.

1137. Երկուր ժամանակ մի խումբ մարդիկ... [Վերահրատարակվող «Նոր-դար» հայկական դպրոցների մասին]։ — 1905, № 6—7, էջ 146—147.

1138. «Совещание учителей начальных училищ». Перепечатано из газеты «Кавказ».

Գրախոս.՝ — 1905, № 8, էջ 122—124.

1139. Ս. էջմիածնի միաբանությունը սթափվում է. — Խորհրդակցություն դպրոցական գործի համար. — Դպրոցական համագումար. — 1906, № 2, էջ 103—104.

1140. Բացի արդեն գոյություն ունեցող... [«Հայ Գրագետների Միություն», «Հայ Դպրոցների Ուսուցիչների Միություն», «Հայ Քաղաքակրթական Միություն» նորաստեղծ ընկերությունների նպատակների ու գործունեության մասին]։ — 1906, № 2, էջ 110.

1141. [էջմիածնում կայանալիք համագումարի մասին, որտեղ մշակվելու է նոր դպրոցական ծրագիրը]։ — 1906, № 2, էջ 113.

1142. Դպրոցական համագումար. — 1906, № 3, էջ 100—102.

Կաթողիկոսի Թիֆլիսի Թեմական առաջնորդին ուղարկած կոնդակի մասին է, որով նախատեսվել է ընթացիկ տարվա մայիսին էջմիածնում հրավիրել դպրոցական գործի բարելավման հարցերին նվիրված համագումար.

1143. Ընդհարյան Գար. — Խնչ է բարոյագիտությունը (Ըստ Մենգերի). — 1906, № 4, էջ 29—34, № 5—6, էջ 138—140, № 7—8, էջ 125—127.

Մենգերը Վիեննայի համալսարանի պրոֆեսոր է. հայտնի է պետության և բարոյագիտության մասին գրած իր երկու աշխատություններով. ներկա հոդվածի նպատակն է ընթերցողին ծանոթացնել նրա «վարդապետության» հետ։

Նյութը ընթերցողին է ներկայացված հետևյալ ենթավերնագրով։

1. [Ներածական]

2. Բարոյականության էությունը

3. Ուժերի հասարակական հարաբերությունները

1144. Հարությունյան Իսահակ. — Մարդուս խառնվածքը և նյարդերը. (Մի հատված իմ անտիպ աշխատությունից). — 1906, № 5—6, էջ 130—135.

1145. Նախագիծ կանոնադրության հայոց դպրոցների ուսուցչական Միության. Թիֆլիս, 1906.

Գրախոս.՝ Բրիչ. — 1906, № 5—6, էջ 151—155.

1146. Կովկասյան փոխարքայի դիվանատանը... [Ռուսաստանի հայ ուսումնարանների համար կանոնադրություն ու ծրագիր կազմող հանձնաժողովի մասին]. — 1907, № 1—2, էջ 90.

1147. [Վաճառական Կարապետ Վարդանյանի հայկական դպրոցներին ու եկեղեցիներին կտակած գումարի մասին]. — 1909, № 7—8, էջ 94.

1148. Աղասարյան Բ. — Գիտություն և բարոյականություն. — 1909, № 10, էջ 43—53.

Հոդվածը նվիրված է Լոգանի համալսարանի պրոֆեսոր Հերցենի գիրք. — դասախոսությանը, որտեղ շոշափված են մատաղ սերնդի՝ պատանեկության և երիտասարդության սեռական դաստիարակության հարցերը.

1149. [Պետական և քաղաքային դպրոցներում կրոնի առարկայի դասավանդման և կրոնուսույցների վերաբերյալ տեղեկություններ հավաքելու մասին կաթողիկոսի շրջաբերական կոնդակը]. — 1909, № 10, էջ 64.

1150. Ռուկոնի Գ. — Օնանականություն. խրատներ ծնողների և դաստիարակների համար.

Գրախոս.՝ — Պարույր. — 1910, № 1, էջ 60—63.

1151. Արարատյան Հ. Զ. — Հարգելի խմբագիր... [Խնդրել է ձեռնարկում տպագրել պարոն Տեր-Միրաքյանին ուղղած իր պատասխան նամակը, որ վերաբերում է «Նոր Դպրոց»-ի № 2-ում հրապարակված իր հոդվածին]. — 1910, № 4, էջ 78—79.

1152. Ուսուցչական խնդիր. — 1910, № 5—6, էջ 97—98.

Հայկական դպրոցների հոգաբարձական իրավունքների սահմանափակման անհրաժեշտության մասին է, որ խոսվում է հոդվածում. Օրինակ է բերված Մակար՝ նկմալյանի ու Հովնանյան դպրոցի տեսուչ Տ. Ռաշմաճյանի դեմ հոգաբարձությունների կատարած ոտնձգությունները.

ՆՅՈՒԹԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՅՆԵՐԻ ՈՒ ԿՐԹԱԿԱՆ
ԳՈՐԾԻ ՄԱՍԻՆ ԸՍՏ ԲՆԱԿԱՎԱՅՐԵՐԻ
(ՈՌՈՍԱՍՏԱՆ—ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍ) .

Ա Ն Դ Ր Կ Ո Վ Կ Ա Յ

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔ

1153 Գեղամյանց եղիշե. — Մանկական հիշողություններ. — 1902, № 1, էջ 122—134, № 2, էջ 98—120.

122 էջի տողատակում հեղինակը գրել է, որ հիշողությունների մի մասը լույս է տեսել «Փորձ» ամսագրի 1877—1878 թվականի № 11-ում: Ներկա հիշողություններում արժեքավոր տեղեկություններ կան Ախալքալաքի դպրոցների մասին.

ԵՐԵՎԱՆ

1154. Նյութեր դպրոցական պատմության. — Տիխիսի և Երեվանի թեմական դպրոցները 1836 թվին. — 1898, գիրք Բ, էջ 249—252.

1155. Ներսես Թալիբյանի կտակը. [Երևանի թեմական դպրոցին]. — 1902, № 2, էջ 251—252.

1156. Խմբագրության պատասխաններ. [Խնդիրը վերաբերում է Երևանի թեմական դպրոցին գրքեր հանձնելուն. պահանջում է Հրատարակչական Ընկերության միջոցով պարզել խնդրի կատարման արդյունքը]. — 1902, № 3, էջ 333.

1157. Երևանի թեմական դպրոցի աշակերտների գործադուլը, Ղարաբաղի թեմի դպրոցների աշակերտների պահանջները և ներսիսյան դպրոցի աշակերտների դասադուլը. — 1906, № 2, էջ 104—108.

1158. Ս. էջմիածնի Հոգևոր Ճեմարանի տոներ. — 1900, գիրք Ա, էջ 351.

Ի նշանավորումն ճեմարանի հիմնադրման ու գործունեության 25-ամյակի, դպրոցի վարչությունը հրատարակել է Մանուկ Աբեղյանի՝ ճեմարանի հիմնադիր Գևորգ Դ կաթողիկոսի կենսագրությունը.

1159. [Կառապետ Կոստանյանի Գևորգյան ճեմարանի տեսչությունից հրաժարվելու մասին]. — 1905, № 4, էջ 133.

1160. Մկրտիչ ծառա Հիսուսի Քրիստոսի... [Կաթողիկոսի կոնդակը Կարապետ Կոստանյանի հոգևոր ճեմարանի տեսչի պաշտոնից հրաժարվելու մասին]. — 1905, № 5, էջ 152—153.

1161. Մենք ստացել ենք հրատարակության համար... [Գևորգյան ճեմարանի նախկին տեսուչ՝ Կ. Կոստանյանի մասին աշակերտների գրած նպաստավոր կարծիքների շուրջը]. — 1905, № 9—10, էջ 158.

1162. Տեր-Աստվածատրյան Հայկ. — Նամակ խմբագրության. [Ի պաշտպանություն Գևորգյան ճեմարանի նախկին տեսուչ Կարապետ Կոստանյանի]. — 1906, № 2, էջ 113—115.

1163. [էջմիածնի ճեմարանում և Ներսիսյան դպրոցում կրոնական առարկաների դասավանդումը վերացնելու մասին]. — 1906, № 7—8, էջ 176.

1164. Վեճ. Հայրապետի Կոնդակով... [Մինաս Բերբերյանին էջմիածնի Հոգևոր Ճեմարանի տեսուչ նշանակելու մասին]. — 1907, № 1—2, էջ 90.

1165. [Շնորհիվ Մինաս Բերբերյանի տեսչության՝ էջմիածնի ճեմարանում հանգստություն է տիրում]. — 1908, № 1, էջ 88.

1166. [Երևանի ճեմարանից դեմ է Մինաս Բերբերյանին Գևորգյան Ճեմարանի տեսուչ նշանակելուն]. — 1908, № 2, էջ 63—64.

1167. Մայր արողի շարաքախտ ճեմարան. [Գևորգյան ճեմարանում տիրող և նրա տեսուչ Մինաս Բերբերյանի դեմ ուղղված հալածանքների մասին]. — 1909, № 2, էջ 70—71.

1168. [Գևորգյան ճեմարանի վերակացու Առաքել Մնացականյանի մահվան մասին]. — 1909, № 2, էջ 73.

1169. Դաժնյալ ճեմարան. [Խնդիրը վերաբերում է Գևորգյան

ճեմարանին. քննադատված է հայ գաղտնական կյանքն ընդհանրապես. այդ առիթով խոսվում է մի շարք նվիրական պետություններում կրթական գործի դրվածքի ու մակարդակի մասին]. — 1909, № 3, էջ 76—79.

1170. Ով պիտի լինի ճեմարանի տեսուչ. — 1909, № 5—6, էջ 89—90. — Ստորագր.՝ Վ. Ա.

1171. [Գևորգյան ճեմարանի նախկին տեսուչ Մինաս Բերբերյանի կալանքից ազատվելու մասին]. — 1909, № 7—8, էջ 94—95.

1172. [Հայ մամուլը (սուրհանդակ) պաշտպանում է էջմիածնի ճեմարանի տեսչության համար արված Կարապետ Կոստանյանի թեկնածությունը]. — 1910, № 5—6, էջ 101.

ԹԻՖԼԻՍ

1173. Նյութեր դպրոցական պատմության համար. [Տեղեկացնում է, որ Թիֆլիսի հայոց «Մայր դպրոցում» 1825 թ. դեկտեմբեր ամսին աշակերտների թիվը եղել է 69-ը]. — 1896, գիրք Ա, էջ 353.

1174. Նյութեր դպրոցական պատմության համար. [Մինաս արքեպիսկոպոսի 1831 թ. նոյեմբերին Թիֆլիսի ավագ քահանաներին գրած առաջադրությունից պարզվում է, որ իշխան Աղամալ խոջա Մինասյանցը Թիֆլիսի հայկական դպրոցին է նվիրել 87 կտոր գիրք]. — 1896, գիրք Ա, էջ 353.

1175. Նյութեր դպրոցական պատմության համար. [Թիֆլիսի դպրոցների ուսանողների և ուսուցիչների թիվը 1858 թվականին]. — 1896, գիրք Ա, էջ 356.

1176. Նյութեր դպրոցական պատմության. — [Տփլիսի և Երեվանի թեմական դպրոցները 1836 թվին]. — 1898, գիրք Բ, էջ 249—252.

1177. Ե. Հաղությունյանի մասնավոր դպրոցում երկսեռ երեխաների ընդունելության մասին (գիշերօթիկ և ցերեկօթիկ). — 1902, № 3, էջ 335, № 4, էջ 263, № 5, էջ 277, № 6, էջ 313 (Հայտարարություններ).

1178. Խուդադյան ապաստարան-որբանոց. [Մեծահարուստ վաճառական Հովհաննես Խուդադյան-Դավթյանի թողած կտակի հիման վրա Թիֆլիսում ստեղծված որբանոց-ապաստանի բացման մասին]. — 1903, № 5, էջ 247.

1179. Հայոց պրոգիմնագիտ... [Ն. Արրահամյանցին Թիֆլի-

սում հայոց պրոգիմնագիտ բանալու թույլտվության մասին]։ — 1906, № 1, էջ 80.

1180. Թիֆլիսի Բաղաֆային դուման... [Քաղաքային ուսում-նարանների ծրագրում կատարվող փոփոխությունների՝ որոշ առարկաների դասավանդութունը տեղի աղագային լեզուներով տանելու մասին]։ — 1906, № 1, էջ 80—81.

1181. [Արշակ Բաբայանին Հավարարի նորարաց պրոգիմ-նագիտյի պատվավոր հոգաբարձու ընտրելու մասին]։ — 1906, № 2, էջ 113.

1182. [Մինուան և Աբգար Անանյանների Թիֆլիսի Զգրաշենի ծխական դպրոցին արած դրամական օգնության մասին]։ — 1910, № 2, էջ 80.

ՀՈՎՆԱՆՅԱՆ ՕՐԻՈՐԴԱՅ ԴՊՐՈՑ

1183. [Թիֆլիսի Հովնանյան օրիորդաց դպրոցի տեսուչ է ընտրվել Կարապետ Կոստանյանը]։ — 1905, № 8, էջ 135.

1184. [Ներսիսյան դպրոցի ֆրանսերենի դասատու Հարոյի և Հովնանյան դպրոցի տեսուչ Լևոն Սարգսյանի թոշակավորման հարցի շուրջը]։ — 1908- № 1, էջ 89.

1185. [Թիֆլիսի Մարիամյան — Հովնանյան օրիորդաց ուսում-նարանի հոգաբարձական ընտրության մասին]։ — 1909, № 9, էջ 57.

ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ ԴՊՐՈՑ

1186. Նյութեր դպրոցական պատմության համար. [Թիֆլիսի առաջնորդ Կարապետ արքեպիսկոպոսի առաջնությունից պարզվում է, որ հոգևոր դպրոցի ստորին դասարանների ուսուցչական կազմում կարևոր փոփոխություններ անելուց հետո, ընթացիկ տարվա հունվարի 1-ից ուսուցչական պաշտոն են վարում հետևյալ ուսուցիչները... ներկայացված են ազգանուններն՝ ըստ դասավանդվող առարկաների]։ — 1896, գիրք Ա, էջ 353—354.

1187. Նյութեր դպրոցական պատմության համար. [Թիֆլիսի Կոնսիստորիայի կազմած մի օրագրից երևում է, որ քաղաքի հոգեվոր ճեմարանի աշակերտներից չափահասներն ու ուսման առաջավորները իբրև ապրուստի միջոց օգտվում են եկեղեցական արդուներին]։ — 1896, գիրք Ա, էջ 354—355.

1188. Նյութեր դպրոցական պատմության համար. [Ներսիս-

յան դպրոցի մուտքն ու ծախքը 1851 թվականին] — 1896, գիրք Ա, էջ 355.

1189. Նյութեր դպրոցական պատմության համար. [1854 թ. մարտի 12-ին Թիֆլիսի հայոց Հոգևոր Դպրոցի հոգաբարձությունը հայտնել է, որ աշակերտներից 45 հոգի ուսումնառությունից ազատ ժամանակ ծառայում են քաղաքի եկեղեցիներում] — 1896, գիրք Ա, էջ 355.

1190. Նյութեր դպրոցական պատմության համար. [Բարսեղ, Մինաս և Ստեփանոս Արղունյան եպիսկոպոսների՝ 1834 թ. Հովհաննես Կարբեցի կաթողիկոսին ներսիսյան դպրոցի վիճակի մասին ուղարկած գրության շուրջը] — 1896, գիրք Բ, էջ 329—333.

1191. Խմբագրության ծանուցումներ. [Հայտնում է, որ ներսիսյան դպրոցի հոգաբարձությունը ընթացիկ տարվա մայիսին նշելու է դպրոցի կազմավորման 75-ամյակը] — 1900, գիրք Ա, էջ 362.

1192. Ներսիսյան հոգևոր դպրոցի 75-ամյակը. [Մանրամասնություններ է հաղորդում հոբելյանական հանդիսություններից, Ուլազբազ է էջմիածնից ուղարկված շափածո ուղերձի ընթերցումը, սրի հեղինակն է բանաստեղծ Հովհաննես Հովհաննիսյանը, ներկայացված է ուղերձի տեքստը.

«Տոշորված ավերակ հայրենյաց սիրով...»] — 1900, գիրք Բ, էջ 371—373.

1193. Աղանյառ Գյուլ. — Մի էջ ներսիսյան դպրոցի պատմությունից. — 1901, գիրք Ա, էջ 251—259.

Խնդիրը վերաբերում է կաթողիկոսի ներսիսյան դպրոցի հոգաբարձական ընտրությունների առթիվ գրած կոնդակին:

1194. [Ներսիսյան հայոց հոգևոր դպրոցի հոգաբարձության հայտարարությունը Նունե Ղամբարյանի անվան մրցանակաբաշխության մասնակցելու կարգի ու պայմանների մասին]. — 1902, № 1, էջ 271, № 2, էջ 267. (Հայտարարություններ).

1195. Տեսչական ընտրություններ. [Խոսքը վերաբերում է ներսիսյան և Նոր-Նախիջևանի հոգևոր դպրոցների տեսչական ընտրություններին]. — 1902, № 4, էջ 253—254.

1196. Ներսիսյան դպրոցի նոր շենքը. [Շենքի կառուցման համար համապատասխան տեղի որոնման մասին]. — 1903, № 2, էջ 240—241.

1197. Ներսիսյան դպրոցի տեսչի խնդիրը. [Դպրոցի տեսուչ

Բալադյանին պաշտոնից արձակելու և նոր ընտրութիւններ անցկացնելու մասին կաթողիկոսի կոնդակը]. — 1903, № 3, էջ 271—272.

1198. «Դիտակ» շաբաթաթերթի վերջին... [Ներսիսյան դպրոցի մասին հրապարակված մի քանի մերկացումների շուրջ]. — 1906, № 1, էջ 80.

1199. Լրագիրները հաղորդեցին... [Ներսիսյան հին դպրոցի այրված շենքին վճարվելիք գումարի շուրջը]. — 1906, № 1, էջ 81.

1200. Երևանի թեմական դպրոցի աշակերտների գործադուլը, Ղարաբաղի թեմի դպրոցի աշակերտների պահանջները և Ներսիսյան դպրոցի աշակերտների դասադուլը. — 1906, № 2, էջ 104—108.

1201. [Ներսիսյան դպրոցի հոգաբարձության դրամական օգնութիւնը Կովկասի հայ արկածյալներին և Շուշու թեմական դպրոցին]. — 1906, № 2, էջ 113.

1202. Ներսիսյան դպրոցի հոգաբարձական ընտրութիւն. [«Ալիք» լրագրի հայտնած տեղեկութիւնները ընտրութիւն արդյունքների մասին]. — 1906, № 5—6, էջ 165.

1203. [Էջմիածնի ճեմարանում և Ներսիսյան դպրոցում վերացվել է կրոնական առարկաների դասավանդումը]. — 1906, № 7—8, էջ 176.

1204. Պ. Ավ. Անառնյանը կառավարութիւնից հաստատված է Ներսիսյան դպրոցի տեսուչ. — 1907, № 3—4, էջ 70.

1203. [Էջմիածնի ճեմարանում և Ներսիսյան դպրոցում վերացվել է կրոնական առարկաների դասավանդումը]. — 1906, № 7—8, էջ 176.

1204. Պ. Ավ. Անառնյանը կառավարութիւնից հաստատված է Ներսիսյան դպրոցի տեսուչ. — 1907, № 3—4, էջ 70.

1205. [Ներսիսյան դպրոցի ֆրանսերեն լեզվի դասատու Հարոյի և Հովնանյան դպրոցի տեսուչ Լեոն Սարգսյանի թոշակավորման հարցի շուրջը]. — 1908, № 1, էջ 89.

1206. [Թիֆլիսում տեղի ունեցած թեմական խորհրդի ժողովի մասին, որտեղ լրացուցիչ հոգաբարձուներ են ընտրվել Ներսիսյան դպրոցի համար]. — 1910, № 7—8, էջ 95.

ՂԱՐԱՐԱՂ

1207. Երևանի թեմական դպրոցի աշակերտների գործադու-

լը — Ղարաբաղի թեմի դպրոցի աշակերտների պահանջները և ներսխայան դպրոցի աշակերտների դասադուլը. — 1906, № 2, էջ 104—108.

1208. Բաֆվի հայոց կուլտուրական միությունը. [Ղարաբաղի գյուղերում բացվելիք 42 ծխական դպրոցների մասին]. — 1907, № 1—2, էջ 90.

1209. [Ղարաբաղի թեմական դպրոցի ուսուցիչ Գաբրիել Ղուլիքյոխյանցի գործունեության 35-ամյակի շուրջը]. — 1910, № 1, էջ 77.

ՇԱՄԱԽԻ

1210. [Շախմատում հայոց վիճակային սեմինարիա բանալու մտադրության մասին]. — 1910, № 2, էջ 80.

ՇՈՒՇԻ

1211. [Ներսիսյան դպրոցի հոգաբարձության դրամական օգնությունը Կովկասի հայ արկածյալներին և Շուշու թեմական դպրոցին]. — 1906, № 2, էջ 113.

ՍԱՆԱՀԻՆ

1212. Նյութեր դպրոցական պատմության համար. (1861 թ. Սանահնի հայոց ուսումնարանի երեք դասարաններում սովորող աշակերտների թվի մասին. ներկայացված է դպրոցում ավանդվող առարկաները՝ ըստ դասարանների]. — 1896, գիրք Ա, էջ 356.

ԲԵՍԱՐԱԲԻԱ

1213. Մեր աշխատակից հ. Բենիկ վարդապետը... [Բեսարաբիայի թեմի դպրոցական գործի ղեկավար նշանակելու մասին]. — 1905, № 9—10, էջ 158.

ՄՈՍԿՎԱ (Լազարյան ճեմարան).

1214. [Լազարյան ճեմարանի գիտական խորհրդի հաստատած

Դանիել Դարբիեյան-Քանանյանի մրցանակաբաշխության մասին] . — 1905, № 4, էջ 132.

1215. [Լազարյան ճեմարանի հայկաբանության և պարսկերեն լեզվի նախկին ուսուցիչ Ոսկան Հովհաննիսյանի մահը] . — 1910, № 3, էջ 62.

ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՎԱՆ

1216. Տեսչական ընտրություններ. [Խոսքը վերաբերում է Նոր-Նախիջևանի և Ներսիսյան դպրոցների տեսչական ընտրություններին] . — 1902, № 4, էջ 253—254.

ԱՐԵՎՄՏՅԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

1217. Սանասարյան վարժարանի փոխադրությունը Խարբերդ. [Կարինում գործող վարժարանը, նրա հիմնադիր ու բարերար Մկրտիչ Սանասարյանի կտակով, տեղափոխվելու է Խարբերդ, Հեղինակը խոսում է նաև տեղափոխման պատճառների շուրջ] . — 1902, № 2, էջ 256—257.

1218. Մի ճոր դպրեվանք. [Կեսարիայի Ս. Կարապետ վանքի վարժարանը դպրեվանքի վերածելու մասին, Խմբագրությունը ողջունում է Տրդատ Եպիսկոպոս Պալյանի ձեռնարկությունը] . — 1902, № 4, էջ 254.

1219. Սանասարյան դպրանոց. [Դպրոցը Կարինից Խարբերդ տեղափոխելու հարցի շուրջը] . — 1902, № 4, էջ 254—255.

1220. Շերենց Գևորգ. — «Սրբավայրեր» . — Տեղագրություն Վասպուրականի-Վանա Նահանգի գլխավոր եկեղեցյաց, վանորենից և ուսումնարանաց. — Թիֆլիս, 1902.

Գրախոս. — 1903, № 1, էջ 231—232.

1221. Հակոբյան Վառդան Վառդ. — Նամակ Մուշից. [Ս. Կարապետ վանքի և նրան կից ուսումնական հաստատության անմխիթար վիճակի մասին] . — 1903, № 4, էջ 247—249.

1222. Բագրեվանդյան Սահակ Եպ. — Նամակ Վանից. [Տեղի նորարաց Հայկազյան վարժարանի բարեկարգման ու այլ հարցերի մասին] . — 1903, № 4, էջ 252—253.

1223. Կեսարիայի ճայ միջնակարգ դպրոցը. [Այն բացվել է

Կեսարիայի Ս. Կարապետ վանքում Տրդատ եպիսկոպոս Պալանի ջանքերով] . — 1904, № 2, էջ 256.

1224. Սանասարյան վաճառան. [հնդիրը վերաբերում է վերջիս հրատարակված վարժարանի ըսանամյա տեղեկագրին (1881—1901) որտեղ բազմապիսի տեղեկություններ կան դպրոցի մասին] . — 1904, № 4, էջ 243.

ԹՈՒՐԶԻԱ

1225. Ռեբեոս Պերպերյանի Հորելյանը. — 1902, № 1, էջ 261—263.

1901 թ. հոկտեմբերի 28-ին տոնվել է Կ. Պոլսի Պերպերյան մասնավոր միջնակարգ դպրոցի հիմնադրության 25-ամյակը. այդ առնչությամբ տոնվել է նաև դպրոցի հիմնադիր ու տնօրեն Ռ. Պերպերյանի գրական-հասարակական ու մանկավարժական գործունեության հորելյանը, Նշել են նրա դերը արևմտահայ մանկավարժական մտքի, դպրոցական գործի կազմակերպման ու առաջադիմության մեջ.

1226. Կ. Պոլսի քաղային վարժարանների վիճակագիր. [Ներկայացված է Կ. Պոլսի պատրիարքարանից խմբագրությանն ուղարկված թաղային վարժարանների վիճակագրույցը առ հունվար 1-ը 1902 թ.] . — 1902, № 3, էջ 327—328.

1227. Պոլսի հայ դպրոցները. [«Թուրքիայի մայրաքաղաքում գործող հայկական դպրոցների վիճակագրությունը» հրատարակության մասին] . — 1903, № 3, էջ 263. — Ստորագր.՝ Բրիչ.

1228. Նամակ Կ. Պոլսից. [Համառոտ տեսություն Թուրքիայի հայոց կրթական վիճակի մասին (Կ. Պոլսի Կեդրոնական և Պերպերյան վարժարաններ)] . — 1905, № 5, էջ 123—125. — Ստորագր.՝ փոխարեն***.

ԿԻՊՐՈՍ

1229. Ազգային կրթական-որբանոց ի Կիպրոս. — Տեղեկագիր 2 տարեշրջանի) 1902 թ. մարտ 1—1903 թ. փետրվար 28).

Գրախոս.՝ Մինաս Բերբերյան. — 1904, № 1, էջ 200.

1230. Շահի հրովարտակը հայերին. — 1903, № 5, էջ 246—247.

Թեհրանում, Դավրեժում ու Պարսկաստանի այլ վայրերում հայկական դպրոցներ բանալու համար Շահին դիմած հայ ազգաբնակչության խնդրագրի պատասխանը:

Նյութն առնված է «Նոր-Դար»-ից.

1230. ա. Թավրիզի Հայուհյաց Բարեգործական Ընկերություն. [Ներկայացված է ընկերության գործունեության 1903—1904 ուսումնական տարեշրջանի տեղեկագիրն ու հաշվեցույցը]. — 1904, № 6, էջ 248—249. (Այլ ու այլք).

ԲԱՐՁՐԱԳՈՒՅՆ ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԲԱՐՁՐԱԳՈՒՅՆ ՌԻՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՅ ՌԻՍԱՆՈՂՆԵՐԸ

1231. Մի նոր հոսանք. — 1896, գիրք Բ, էջ 340—342.

Խնդրո առարկան դրվատանքի արժանի այն ձևոնարկությունն է, որ մտածել է էջմիածինը՝ հայ հոգևորականության լավագույն ներկայացուցիչներին գործուղել է Ռուսաստանի և արտասահմանի համալսարաններում ուսանելու և կատարելագործվելու. (Հուսիկ և Կոմիտաս վարդապետները մեկնել են արտասահման. Բենիկ վարդապետը՝ Օդեսա, Եզնիկ վարդապետը՝ Մոսկվա).

1232. Բենեդ Մս. — Ինքնօգնություն ամերիկական կանանց կույքներում. — Թարգմ.՝ Ա. Սպարապետյան. — 1897, գիրք Ա, էջ 192—205.

«Ինքնօգնության այն միջոցները, որին դիմում են ամերիկացի աղջիկները բարձրագույն կրթություն ստանալու համար, գրեթե անհայտ են Ատլանտյան օվկիանոսից այս կողմն ապրողներին, մինչդեռ արժեք առանձին ուշադրություն դարձնել դրա վրա...» — գրել է հեղինակը:

Հենց այդ խնդրի բազմակողմանի ուսումնասիրությանն է նվիրված Բենքսի հոդվածը.

1233. Մեյիֆ-Կառազյոզյան Գևորգ. — Գերմանիայի հայ ուսանողությունը. Թիֆլիս.

Գրախոս.՝ — Բրիչ. — 1902, № 1, էջ 231—238.

Նշված են գրքույկի բարեմասնություններն ու թերությունները. «Զնայելով վերոհիշյալ թերություններին՝ գրքույկը հանձնարարում ենք «կոմաս»-ի ընթերցողներին, որովհետև տիրապետող գաղափարը համակրելի է». — գրել է գրախոսը.

1234. Յուրևի (Դուրպետ) համալսարանի 100-ամյակը. — 1902, № 3, էջ 319—321.

Ներկայացված է համալսարանի հիմնադրման պատմությունը: 100-ամյակի նշման օրը Թիֆլիսում ճաշկերույթի են հավաքվում համալսարանի նախկին ուսանողները: Տեքստում ներկայացված է բժիշկ Ս. Մայսուրյանի արտասանած ճառը, որտեղ հիշատակված են նախկին համալսարանականներ՝ Խ. Աբովյանի, Ռ. Պատկանյանի Ստ. Նաղարյանի, Ք. Պատկանյանի, Գևորգ Բարխուդարյանի, Պետրոս Սիմոնյանի և ուրիշների անունները:

1235. Բևոլինի Էրեկույրը. [Փետրվարի 2-ին Բեռլինի հայ ուսանողների կազմակերպած երեկույթի մասին է, որտեղ իրենց մասնակցությունն են բերել Հերման Զուդերմանը և Գեորգ Բրանդսը] — 1903, № 1, էջ 258—259.

1236. Տիգրանյան Լ. — Գերմանական Դորպատ համալսարանը և նրա հայ ուսանողները 1830—1892 թթ. — 1903, № 5, էջ 5—53, № 6, էջ 54—86.

Նյութը ընթերցողին է ներկայացված հետևյալ ենթավերնագրերով.

Առաջին շրջան (1830—1859)

1. Խաչատուր Աբովյան (բանաստեղծ, մանկավարժ)
2. Ստեփանոս Նազարյան (դոկտոր արևելյան գրականության և պրոֆեսոր պարսկերեն լեզվի Լազարյան ճեմարանի, խմբագիր «Հյուսիսսփայլ»-ի Նազարյանի բնավորությունը — Նազարյանի գործունեությունը
3. Խաչատուր Ավագյան (բժիշկ, թարգման՝ «Gaudeamus igitur» երգի
4. Աքիմյան Գևորգ (դպրոցական և հասարակական գործիչ)
5. Դաբրիել Խատիսյան (քիմիկոս, մանկավարժ)
6. Գրիգոր Աղափիրյան (եպիսկոպոս, կրոնական հեղինակ)
7. Համբարձում Փափազյան (եպիսկոպոս, մանկավարժ)
8. Գևորգ Միրիմանյան (Հայոց աղջիկներ ձեր հոգուն մատաղ» երգի հեղինակ)
9. Մարկիանոս Ռոտինյան (բժշկապետ)
10. Պետրոս Սիմոնյան (ուսուցիչ, խմբագիր)
11. Քերովրե Պատկանյան (պրոֆեսոր հայոց լեզվի, գրականության և պատմության Պետերբուրգի համալսարանի)
12. Ռաֆայել Պատկանյան (հայտնի բանաստեղծ, տեսուչ նոր-նախիջևանի արվեստական դպրոցի)

13. Գևորգ Բարխուդարյան (Շիլլերի թարգման, բանաստեղծ, մանկավարժ). Գ. Բարխուդարյանի գրական գործունեությունը
14. Միքայել Փրիդոնյան (հեղինակ «Դարեհար» երգի, առուցիչ)
15. Հակոբ Տեր-Միքայելյան
16. Գևորգ Դոդոխյան (հեղինակ «Միծեռնակ» երգի, դիպլոմատ)
17. Իսահակ Տեր-Պետրոսյան
18. Ալեքսանդր Ռոտինյան (երկրագործ, անտառապետ)
19. Վահան Ասկարյան (մազիստրոս)
20. Նիկողայոս Շարոյան (երկրագործ, աստիճանավոր)
21. Փիրղուկ Նազարբեգյանց (դոկտրանա)
22. Իշխան Միքայել Ամատունի (դիպլոմատ)

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀԱՅԱՑՔ ՈՍԿԵԴԱՐ ՇՐՋԱՆԻ ՎՐԱ (1830—1859)

ԵՐԵՐՈՂ շրջան (1859—1866)

23. Մաթեոս Հախումյան (իրավաբան)
24. Վանո Տեր-Միքայելյան
25. Գրիգոր Մարգարյան (բնագետ, նոտար)
26. Գուստավ Քալանթարյան (բնագետ, նոտար)
27. Բաղդասար Սվեչնիկյան
28. Ալեքսանդր Ղորղանյան (երկրագործ)
29. Վարդան Աբովյան (ուսուցիչ)
30. Արտեմ Տեր-Հովակիմյան (բնագետ)
31. Միքայել Ղազարյան (երկրագործ)

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀԱՅԱՑՔ ԵՐԿՐՈՐԴ ՇՐՋԱՆԻ ՎՐԱ (1859—1866)

ԵՐԵՐՈՂ շրջան (1866—1902)

32. Լևոն Տիգրանյան (բժիշկ)
33. Մկրտիչ Էդիխանյան (իրավաբան)
34. Կարապետ Էդիխանյան (իրավաբան)
35. Հարություն Բալեռզ (իրավաբան)

36. Միքայել Միրիմանյան (բժիշկ)

37. Սամսոն Մայսուրյան (բժշկապետ)

38. Մեսրոպ Տեր-Մովսիսյան (վարդապետ, մագիստրոս)

ԸՆԻՇԱՆՈՒՐ ԶԱՅԱՅՔ ԵՐՐՈՐԴ ՇՐՋԱՆԻ ՎՐԱ (1866—1892)

Համառոտակի ներկայացված է Դորպատի համալսարանի կազմավորման պատմությունը, երբ 1802 թվականի օգոստոսի 1-ին սյրորենկտոր է նշանակվում ֆիզիկոս, պրոֆեսոր-դոկտոր Գեորգ Ֆրիդրիխ Պարրոտը:

Այնուհետև, ինչպես երևում է հոդվածագրի կազմած ենթավերնագրերից, տրված են Դորպատի համալսարանում սովորած հայ ուսանողների կենսագրականները: Հոդվածագրի վկայությամբ, իր ուսումնառության տարիներին (1870—1875 թթ.), Դորպատ են պալիս գերմաներեն լեզուն սովորելու Հայկ Մատակյանը, Կարապետ Յակուլյանը, Մինաս Մկրտչյանը, Ազնավուրյանը, Զախմախսազյանը, Հովսեփ Օրբելին և Կարապետ Կոստանյանը:

1237. Հայկական առևտրական բարձրագույն դպրոց Կահիրեում. — 1905, № 6—7, էջ 184.

Դպրոցը իր միջոցներով բացել է նգիպտոսի քաղաքական գործիչ, դիվանագետ Նուբար փաշայի որդին՝ Պողոս փաշա Նուբարը: Հոդվածում ներկայացված են նորաբաց դպրոցի ծրագիրն ու ընդունման պայմանները:

Տեղեկանում ենք, որ Պողոս փաշան մասնագիտությամբ ճարտարապետ է, գյուտարար, էլեկտրական գութանի ստեղծողը, որը Փարիզի աշխարհանոցում արժանացել է առաջին մրցանակի:

1238. Բաբճրագույն դպրոց Կուկասում. [Թիֆլիսում բարձրագույն պոլիտեխնիկական ինստիտուտ հիմնելու խնդրի շուրջը]. — 1906, № 3, էջ 102—104.

1239. Թիֆլիսում բացված են բարձրագույն կուրսեր. — 1907, № 3—4, էջ 70.

1240. [Այնքապում կիլիկյան բարձրագույն դպրոց բանալու մտադրության մասին]. — 1909, № 1, էջ 73.

1241. [Թավրիզում բացվելիք հայկական համալսարանի համար բարեգործ Զուրաբյանի արած նյութական հատկացման մասին]. — 1909, № 5—6, էջ 94.

1242. 1. Տեր-Միքէլյան Արշակ. — Ուսումն սուրբ գրոց» (Ներածութիւն). Ա. Նախաձեռնարկ հոգևոր դպրոցների և Ս. գրքի ընթերցասերների համար. — Թիֆլիս, 1900.

2. Տեր-Միքայելյան Հովնանէս. — Դեռահասների ազատ ընթերցանութիւնը. — Թիֆլիս, 1899.

Գրախոս.՝ — Ն. Քարամյան. — 1901, գիրք Ա, էջ 325—344.

1243. Մայրենի խոսք. — Ընթերցանության ձևոնարկ կրտսեր դասարանների համար համառոտ բառգրքով. — Կազմեցին Կ. Կուսիկյանն ու Լևոն Սարգսյանը. — Թիֆլիս, 1900.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Ա. Բ. — 1901, գիրք Ա, էջ 345—347.

Դասագիրքը նախատեսված է եղել «Օտարախոս» հայ երեխաների համար, Մանկավարժության պահանջների տեսանկյունից, գրախոսը դասագիրքը համարել է անհաջող.

1244. Տեր-Ղևոնդյան Նիկողայոս. — Պ. Հաթի քննադատության առիթով. («Մուրճ», հոկտեմբեր, 1901). — 1902, № 1, էջ 239—243.

Հեղինակի խոսքն ուղղված է 1900 թվականին Թիֆլիսում տպագրված «Մայրենի լեզու» դասագրքի մասին «Մուրճ»-ում 1901 թ. № 10, էջ 192—194 (սեպտեմբեր) «Մուրճ»-ում տպագրված գրախոսականին.) Տե՛ս «Մուրճ» ամսագրի մատենագիտության» № 5083 նկարագրութիւնը, Դասագիրքը կազմող հեղինակը, ներկա խոսքով փորձել է պաշտպանվել «Հայթի» մեղադրանքներից ու անհարկի հարձակումից:

1245. «Տնական դաստիարակութիւն». Մայրերու ուղղված խոսքն. անգլերենից թարգմանեց Պ. Ալեքսանյանը. — Նիկողիս, 1903.

Գրախոս.՝ — Մին. Բերբերյան. — 1904, № 1, էջ 200.

1246. Վանցյուն Գրիգոր. — «Հայ հեղինակներ». — Ընտիր հատվածներ միջնակարգ դպրոցների համար. — Թիֆլիս, 1905.

Գրախոս.՝ — 1905, № 1, էջ 131.

1247. Լեոնյան Գարեգին. — «Գծագրութիւն և նկարչութիւն» — 1. ին մաս. — Տփլիսի, 1905.

Գրախոս.՝ — 1905, № 6—7, էջ 142.

1248. Արղուրյան Ս. Վ. երկայնարագույն. — «Մանկական պար-

տեղ» — Ձեռնարկ մայրերի և դաստիարակչուհիների համար. նոր-
տարներով և նկարներով. — Թիֆլիս, 1905.

Գրախոս.՝ — 1906, № 5—6, էջ 144—151.

1249. Հայանի գրագետ նիկողայոս Քարամյանցը... [Հայոց
պատմության դասագիրք պատրաստելու մասին]. — 1907, № 1—2,
էջ 90.

1250. Ազդ. — [Հայկ Տեր-Աստվածատրյանի աշխատասիրած
«Հայոց պատմություն» պատկերազարդ դասագրքի լույս տեսնելու
մասին]. — 1907, № 1—2, էջ կազմի 4-րդ երեսը.

1251. Հարաման-Ռուզամի. — «Իրաշրջանների վերածված թը-
վարանական խնդիրների ժողովածու. — Դ տարվա դասընթացը. —
Փոխադրեց Հ. Տեր-Միրաքյան. — Թիֆլիս, 1909.

Գրախոս.՝ — Աղանյան նվարդ. — 1909, № 10, էջ 58—62.

1252. [«Լուսաբեր»-ի հեղինակները մամուլին են հանձնել 3-րդ
և 4-րդ տարիների դասագրքերը]. — 1909, № 4, էջ 72.

**VI ՄԱՄՈՒԼ ԵՎ
ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ.**

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀԱՐՅԵՐ

1253. Գրիգոր Զանշյանի 25-ամյակը. — 1900, գիրք Ա, էջ 352.

Զանշյանը ռուս հասարակայնությանը հայտնի է իբրև հրապարակախոս, «Эпохи великих реформ» և «Братская помощь» ժողովածուի հրատարակիչ. «Առումա»-ի խմբագրությունը առանձին հեռագրով շնորհավորել է նրա գրական-հասարակական գործունեության քառորդդարյա հոբելյանը.

1254. Ս. Գուլամիրյանց. [Մահախոսական]. — 1900, գիրք Ա, էջ 352—353.

Համառոտակի ներկայացված է Ս. Պետերբուրգում հրատարակվող պատկերազարդ «Արաքս» հանդեսի խմբագիր Սիմեոն Գուլամիրյանի կյանքի ու գրական-հասարակական գործունեության պատկերը.

1255. Պ. Մաբկոս Աղաբեկյանին. [Հանդեսի խմբագրությունը հայտնում է, թե ինչու չի տպագրվել Վիեննայի Մխիթարյան միաբան Հ. Գ. Գ.-ի «Հայ լրագրության պատմություն» Ա գրքի մասին նրա գրած ընդարձակ հոդվածը]. — 1900, գիրք Ա, էջ 360—361.

1256. Մաբեոս Մամուրյան. [Մահախոսական]. — 1901, գիրք Ա, էջ 351—353.

Համառոտակի խոսվում է Զմյուռնիայում հրատարակվող «Արեւելյան մամուլ» հանդեսի հիմնադիր-խմբագիր Մամուրյանի կյանքի ու գրական-հասարակական գործունեության մասին.

1257. Գիտական նորություններ. — Լրագրությունը հնումը. [Հին Հռոմում գոյություն ունեցող «Acta» ամենօրյա թերթի մասին է, որ բազմացրել են ձեռագիր օրինակներով ու տարածել նույնիսկ գավառներում]. — 1902, № 2, էջ 229—230. — Ստորագր.՝ Ա. Ս.

1258. Փարիզի հայ մամուլ. [Մերկացնող-քննադատական

խոսք գրական շրջաններում տիրող վատառողջ բարքերի մասին] — 1902, № 4, էջ 244—245.

1259. Ներկա հայ մամուլը. — 1902, № 6, էջ 274—279. — Ստորագր.՝ Մենավոր.

Ներկայացված են ժամանակակից հայ մամուլի գրական շրջաններում տիրող վատառողջ բարքերը: Խստագույնս քննադատված է ժայրահեղության հասած գրչամուլությունը: «Արդեն ժայրահեղության հասած իրողությունն է, որ ով մեզանում հագիվ սովորել է յուր անուն ու ազգանունն ուղիղ գրել, իսկույն աշխատում է խծկվել գրականության մեջ... Համարձակ կարելի է ասել, որ հայերն այնքան սեր չունին դեպի ուսումը, որքան դեպի ուսուցանելու արհեստը, այնքան սեր դեպի գրականությունը, որքան դեպի գրելու փեշակը» — գրել է հեղինակը:

Հոգվածում անխնա մերկացված են այն հայ պարբերականները, որոնք ոտնակոխ են անում բոլոր բարոյական չափանիշները ու իրենց հանդեսների ու լրագրերի էջերում ծաղր ու ծանակի ենթարկում համընդհանուր սիրո ու ճանաչման արժանացած մարդկանց (Խրիմյան, Բաֆֆի, Ռ. Պատկանյան, Պետրոս Ադամյան և այլն): Հեղինակը ժամանակակից հայ մամուլի մասին իր խորհրդածությունները ամփոփել է հետևյալ ձևով. «Մամուլը դարձել է անկյունում քաշ արած անձեռոցիկ, ամեն մի անցորդ յուր կեղտոտ ձեռները նրանով է մաքրում: Ով մի անձնական հաշիվ ունի մեկի դեմ՝ լրագիրն է դարձնում զենքը: Նախանձը, քսությունը, ուղեղի չափավորությունը հալածում են բարին, վսեմը և վեհը»...

1260. Բերբերյան Մինաս. Գրականություն և կյանք. — Պարբերական մամուլը և նրա ընթերցողները. — 1903, № 2, էջ 85—86.

1261. Բերբերյան Մինաս. Գրականություն և կյանք. — Գիրքը և պարբերական մամուլը. — 1904, № 6, էջ 96—100.

Հոգվածում խոսվում է ժամանակակից հասարակական կյանքում աշխուժություն ապրող հայ գրքի հրատարակության և հիմնականում պոլսահայ մամուլի առողջ միտումների մասին: Վերջինիս բուռն զարգացմանը թերևս խանգարում է թուրքական խիստ գրաքննությունը.

1262. Տեր-Աստվածատուրյան Հայկ. — Սիմեոն Հախումյանի ինքնակենսագրությունը. — 1905, № 4, էջ 74—77.

Հակիրճ ինքնակենսագրական տեղեկություններից հետո, Հախումյանը հիմնականում կանգ է առել իր գրական-հրապարակասական գործունեության վրա. բացել է բոլոր այն ծածկանունները, որոնց տակ հանդես է եկել հայ պարբերականներում.

1262. Խ Սիմեոն Հախումյան [Մահախոսական]. 1905, № 7, էջ 164. — Ստորագր.՝ Հայ (Մահգույժ).

1263. Մ. Տ. Շվոտ. — «Լուսն»-ի խմբագրության. [Համբարձում Առաքելյանի «Մշակ»-ի ընթացիկ տարվա № 206-ում տպագրված նամակի դեմ, Հեղինակը փորձել է փաստերով մերկացնել «Ժերունագարդ գործչի» բռնած անվայել ընթացքը, որն աշխատում է վարկաբեկել «Լուսն»-ի ու «Տարազ»-ի պատվարժան խմբագիրներին ու աշխատակիցներին]:

Հեղինակը կես առ կես ներկայացրել է իր և Առաքելյանի միջև ստեղծված ոչ բարեկամական հարաբերությունների պատմությունը՝ կապված առաջինի գրական գործերից մի քանիսը իրեն վերագրելու զայրացուցիչ փաստերի հետ]. — 1905, № 8, էջ 137—142.

142 էջի վերջում կարդում ենք. «Մեր պատասխանը Հ. Առաքելյանի հայհույանքներին՝ մյուս անգամ».

1264. Թիֆլիսի գեներալ Նանանգապետի կարգադրությունը մամուլի մասին.

[Արգելվել է արտատպություններ կատարել այլ թերթերից: Նյութերը որոնք վերաբերում են զինվորական-վարչական անձանց, նրանց վարչություններին ու կարգադրություններին, զինվորական տեսչության և գլխավոր շտաբի գաղտնի հրամաններին նախասահմանված են զինված ուժերի և ոչ թև հասարակության համար]. — 1906, № 3, էջ 99—100.

1265. Ազգ. [Օգիստոսի «Արտեմիս»-ի խմբագրին. — Հիշեցնում է նրանց ունեցած 110 ռուբլի պարտքի վճարման մասին]. — 1907, № 1—2, էջ կազմի 4-րդ երեսին.

1266. [Թիֆլիսում ինչ որ նոր հայերեն լեզվով ամսաթերթ հրատարակելու պատրաստությունների մասին]. — 1909, № 10, էջ 64.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

«ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍ»

1267. «Ազգագրական պատկերազարդ հանդես». Հայոց Ազգագրական Ընկերության կողմից յույս բնծայվող պատկերազարդ եռամսյա հրատարակություն. [Բաժանորդագրության պայմանների մասին]. — 1896, գիրք Բ, էջ 376; 1897, գիրք Բ, էջ 356 (Հայտարարություններ).

1268. [«Ազգագրական հանդեսը» 1898 թ. երկու գրքով հրատարակելու մասին]. — 1898, գիրք Ա, էջ 339. (Հայտարարություններ).

«ԱԽՈՒՐՅԱՆ»

1269. Մատենագրական նորություններ. [Պետերբուրգում և Ախուրյան խորագրով մի նոր գեղարվեստական հանդես հրատարակելու մտադրության մասին]. — 1900, գիրք Ա, էջ 354.

«ԱՂՔՅՈՒՐ»

1270. «Աղբյուր» պատկերազարդ մանկական ամսագիր և հավելվածով դաստիարակների համար. [Բաժանորդագրման պայմանների մասին]. — 1898, գիրք Ա, էջ 338, գիրք Բ, էջ 311; 1899, գիրք Ա, էջ 326, գիրք Բ, էջ 370; 1900, գիրք Ա, էջ 369, գիրք Բ, էջ 385; 1901, գիրք Ա, էջ 360, գիրք Բ, էջ 489. (Հայտարարություններ).

1271. [«Աղբյուրի» բաժանորդագրության բացման, բաժնեգրվելու պայմանների, ուղղության, հավելված-պրեմիաների ու 271—272, № 2, էջ 268, № 5, էջ 279—280, № 6, էջ 310; 1903, № 2, էջ 257—258, № 6, էջ 265—266; 1904, № 1, էջ 227—228, № 6, էջ 258; 1905, № 1, էջ 187, № 9—10, էջ 170; 1906, № 1, էջ 90; 1908, № 1, էջ 93—94; 1909, № 1, էջ շապկի 3-րդ երեսին, № 12, էջ շապկի 3-րդ երեսին. 1910, № 1, էջ 80.

Մի քանիսի տակ ստորագր.՝ Տ. Նազարյան. (Հայտարարություններ).

1272. Խուլիբան. — Նամակ խմբագրին. [«Աղբյուր» ամսագրի հետագա հրատարակության նկատագրի մասին. Նամակի հեղինակը անհանգստացած է հանդեսի բաժանորդներին սակավության պատճառով ամսագրի փակման վտանգից]. — 1904, № 2, էջ 258—259.

1273. [«Աղբյուր» մանկական ամսագրի գոյության 25-ամյակի առթիվ կազմակերպված նվագահանդեսի մասին]. — 1908, № 1, էջ 87.

1274. Նամակ խմբագրության. [«Աղբյուրի» 25-ամյակը նշելու կապակցությամբ հրավիրված ժողովի գործունեության մասին]. — 1908, № 2, էջ 68—69. Նամակ ստորագրել են՝ բժշկապետ Բ. Նավասարդյանը, բժիշկ Ա. Շխյանը և Նար-Դոսը.

1275. Հոբելյաններ. [«Աղբյուր»-ի 25-ամյա հոբելյանի մասին]. — 1909, № 1, էջ 72.

«ԱՆԱՀԻՏ»

1276. Մառենադրական եռույթյուններ. [Արշակ Չոպանյանի խմբագրությամբ Փարիզում հրատարակվող «Անահիտ» հանդեսի մասին. — «Լուսնա»-ի խմբագրությունը ողջունում է նորաստեղծ հանդեսի մուտքը գրական անդաստան]. — 1899, գիրք Ա, էջ 293—294.

1277. «Անահիտ». Ազգային, գրական, գեղարվեստական հանդես. [Բաժնեգրման պայմանների մասին]. — 1899, գիրք Ա, էջ 327, գիրք Բ, էջ 371, 1900, գիրք Ա, էջ 370, 1902, № 2, էջ 269, 1909, № 11, էջ 66. (Հայտարարություններ).

«ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԻԿ ԹԵՐԹ»

1278. Մի եռ քերթիկ. [Վահան Արծրունու խմբագրությամբ հրատարակվող թերթի մասին. «Լուսնա»-ի խմբագրությունը ողջունում է նրա մուտքը գրական անդաստան]. — 1903, № 6, էջ 254—255.

1279. «Առողջապահիկ րեբը». — Կիսամսյա նկարազարդ հանդես. [Բաժնեգրման պայմանների ու նրա հրատարակության հետ կապված մի քանի մանրամասների մասին]. — 1903, № 6, էջ 276, 1904, № 1, էջ 238. (Հայտարարություններ).

«ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆ»

1280. Նոր հրատարակություններ. [Ալեքսանդրիայում Կ. Գալֆայանի խմբագրությամբ «Առողջապահություն» խորագրով գիտական-բժշկական ու փորձագեքերական եռամսյա հանդես հրատարակելու մտադրության մասին]. — 1904, № 6, էջ 252—253.

Նշված պարբերականը ըստ Գարեգին Հոսնյանի տվյալների («Հայոց պարբերական մամուլը» նկարագրություն № 341) լույս է տեսել Կ. Ս. Գալֆայանի խմբագրությամբ 1906 թ. վառնայում, իսկ ըստ Ամալյա Կիրակոսյանի) «Հայ պարբերական մամուլի մատենագիտություն», նկարագրություն № 1339, լույս է տեսել Ռուշուկում. մնացյալ տվյալները համընկնում են.

«ԱՐԱՐԱՏ»

1281. «Արարատ». էջմիածնի Հայրապետական աթոռի պաշտոնական ամսագիր [Բաժնեգրման պայմանների մասին]. — 1896, գիրք Ա, էջ 362, գիրք Բ, էջ 376; 1897, գիրք Բ, էջ 355; 1898, գիրք Ա, էջ 338, գիրք Բ, էջ 311. 1899, գիրք Ա, էջ 326, գիրք Բ, էջ 370; 1900, գիրք Ա, էջ 369; 1901, գիրք Ա, էջ 360, գիրք Բ, էջ 489; 1902, № 2, էջ 267; 1903, № 2, էջ 257; 1908, № 1, էջ շապկի 3-րդ երեսին; 1909, № 1, էջ շապկի 3-րդ երեսին. (Հայտարարություններ).

1282. [Գարեգին վարդապետ Հովսեփյանի խմբագրած «Արարատ» ամսագրի մասին]. — 1908, № 1, էջ 90.

«ԱՐՆՎԵԼՔ»

1283. «Արևելք». Ազգային օրաթերթ (Կ. Պոլիս). [Բաժնեգրման պայմանների մասին]. — 1896, գիրք Բ, էջ 377; 1899, գիրք Ա, էջ 326, գիրք Բ, էջ 370; 1900, գիրք Ա, էջ 369; 1901, գիրք Ա, էջ 360, գիրք Բ, էջ 489. (Հայտարարություններ).

«ԱՐՁԱԳԱՆՔ»

1284. «Արձագանք». Գրական և քաղաքական լրագիր. [Բաժնեգրման պայմանների մասին]. — 1896, գիրք Ա, էջ 361. 1897,

գիրք Բ, էջ 355: 1898, գիրք Ա, էջ 338. (Հայտարարութիւններ).
1285. [Արգար Հովհաննիսյանի դիմանկարը]. — 1904, № 2,
էջ ներգիր 4 և 5 էջերի մեջտեղում.

1286. Արգար Հովհաննիսյան. [Մահախոսական. ներկայաց-
ված է անվանի հրապարակախոսի կյանքի ու գրական-հասարա-
կական գործունեութեան համառոտագրութիւնը]. — 1904, № 2,
էջ 5—26.

1287. Թաղման հանդեսը. [նկարագրված է Արգար Հովհան-
նիսյանի թաղման ծիսակատարութեան մանրամասները. ներկա-
յացված են զանազան վայրերից ու անհատ մարդկանցից ստաց-
ված ցավակցական հեռագրերի տեքստերը (դրանց թվում Մեծ
իշխան Նիկոլայ Միխայլովիչի Փարիզից ուղարկած ցավակցական
խոսքը)]. — 1904, № 2, էջ 27—30.

1288. Շովրյան Մ. — Արգար Հովհաննիսյանի հիշատակին. —
1904, № 3, էջ 95—121.

Հիշողութիւնները գրված են անվանի գործչի մահվան առթիվ.
Նրա հասարակական կյանքի նկարագրին առնթիւ ընթերցողը
կհանդիպի նաև հայ մտավոր կյանքի մի շարք երախտավորների
գործունեութեան համակողմանի նկարագրութիւնների (մտերմիկ
դրույցներ Մկրտիչ Սանասարյանի, Փիլիսոս Վարդանյանի, Ալեք-
սանդր Երիցյանի, Հովհաննես Ժամհարյանի, դերասան Գևորգ
Պետրոսյանի, Խրիմյան Հայրիկի, Գևորգ Բարխուդարյանի և ուրիշ-
ների հետ): Հիշողութիւններում տարբեր առիթներով հիշատակ-
ված են նաև Գրիգոր Արծրունու, Բաֆֆու, Մուրացանի, Գարրիբա-
Սունդուկյանի, Սմբատ Շահազիզի և շատ ու շատ ուրիշների ունեւ-
ները: Հիշողութիւններում պատկառելի տեղ է հատկացված Արգար
Հովհաննիսյանի «Փորձ»-յան շրջանի գործունեութեան վերլուծու-
թյանն ու զնահատմանը.

1289. Թաղիանոսյան Ն. — Մի խոշոր մարդու հիշատակին
[Արգար Հովհաննիսյանի մահվան երկրորդ տարեդարձի առթիվ]. —
1906, № 3, էջ 50—52.

«ԱՐՇԱԼՈՒՅՍ»

1290. «Լումա»-ի անցյալ համարում... [Գ. Մելիք-Ղարաբաղը-

յանի խմբագրությամբ լույս տեսնող «Արշալույս» ամենօրյա թերթի մասին] . — 1905, № 6—7, էջ 146—147.

1291. «Արշալույս». Գրական, հասարակական, քաղաքական, տնտեսագիտական պատկերազարդ օրաթերթ. [Բաժանորդագրության բացման, թերթի ձեռք բերման պայմանների, ծրագրի և ունենալիք բաժինների մասին] . — 1905, № 6—7, էջ 190—191, № 9—10, էջ 169: 1906, № 2, էջ 125—126. (Հայտարարություններ).

Ըստ հայտարարության թերթը պետք է ունենա հետևյալ բաժինները.

1. Կառավարչական կարգադրություններ
2. Առաջնորդողներ
3. Հեռագիրներ
4. Ներքին տեսություն
5. Արտաքին տեսություն
6. Կովկասյան ջրոնիկոն
7. Թատրոն և երաժշտություն
8. Տեղական կյանք
9. Ընկերություններ և հիմնարկություններ
10. Մամուլի տեսություն և քննադատություն
11. Թղթակցություններ
12. Մատենախոսություն
13. Բանասիրական
14. Արդյունագործություն և վաճառականություն
15. Տեղեկատու
16. Խորհրդատու
17. Նամակներ խմբագրության
18. Փոստարկղ
19. Հայտարարություններ
20. Պատկերներ

1292. Թիֆլիսի գեներալ նահանգապետի... [Հակոբ Մանանդյանի ժամանակավոր խմբագրությամբ հրատարակվող «Արշալույս» օրաթերթի հրատարակությունը դադարեցնելու մասին] . — 1906, № 4, էջ 104. . .

«ԱՐՈՐ»

1293. «Արոր». Միամսյա հանդես գիտության, գրականության, լրագրատնտեսության, գեղարվեստի, խաղաղության, հայագիտության, կովկասագիտության. [Առաջիկա 1910 թ. հունվարից Քիֆ-լիսում Համբարձում Առաքելյանի խմբագրությամբ հրատարակվող ամսագրի ծրագրի ու ձևը բերման պայմանների մասին]. — 1909, № 12, էջ 62. 1910, № 9—10, էջ 96—97: 1911, № 1—2, էջ 126—127. (Հայտարարություններ).

«ԲԱԶՄԱՎԵՊ»

1294. «Բազմավեպ». Ազգային բանասիրական-գրական, պատմական, կենսագրական ամսագիր. [Բաժնեգրման պայմաններին մասին]. — 1896, գիրք Բ, էջ 377: 1897, գիրք Բ, էջ 356: 1899, գիրք Ա, էջ 326, գիրք Բ, էջ 371: 1900, գիրք Ա, էջ 370. 1901, գիրք Ա, էջ 360: 1909, № 11, էջ 66. (Հայտարարություններ).

1295. Խմբագրության պատասխաններ. [Հայտնում է, որ չեն ստացել «Բազմավեպ»-ի 1900 թ. մայիսյան համարը]. — 1901, գիրք Ա, էջ 358.

1296. «Բազմավեպ. [«Լուսա»-ի խմբագրությունը դրական գնահատական է տալիս «Բազմավեպ»-ի տպագրության որակին, արտաքին տեսքին»... Ներքին բովանդակությունը և մանավանդ օրաթերթային խմբագրականները շատ հեռու են լուրջ բանասիրական ամսագրի նյութ լինելուց]. — 1902, № 3, էջ 305—306.

1297. «Բազմավեպ». [Քննադատված է վեհտիկյան հանդեսի ուղղությունը, նրա բռնած գիրքը «Լուսա»-ի նկատմամբ, որը «Մուրճ»-ի ու «Մշակ»-ի հետ, ամեն քաջափոխի փորձում են պախարակել նրան]. — 1902, № 5, էջ 250—252.

1298. Ուրբեյան Մինաս. Գրականություն և կյանք. — «Բազմավեպ»-ի ծակ փրկսոփայությունները և ռեկլամները. — 1903, № 2, էջ 86—92.

«ԲԱՆԱՍԵՐ»

1299. Պարբերական նոր նրատարակություններ. [Կ. Բասմաճյանի խմբագրությամբ Փարիզում հրատարակվող «Բանասեր»

եռամսյա հանդեսի Ա գրքի լույս տեսնելու առթիվ, «Լուսն»-ի խմբագրությունը ողջունում է նրա մուտքը գրական անդաստան]։ — 1899, գիրք Բ, էջ 325. — Ստորագր.՝ Գ. ա. ք. Ա. [Գյուտ ավագ քահանա Աղանյան]։

1300. «Բանասեր»։ Հանդեսի հնախոսական, լեզվաբանական և քննական եռամսյա. [Բաժանորդագրման պայմաններին և թղթակիցներին ու բաժանորդներին վերաբերող մանրամասնություններ]։ — 1899, գիրք Բ, էջ 371։ 1900, գիրք Ա, էջ 370, գիրք Բ, էջ 386։ 1901, գիրք Ա, էջ 361։ 1902, № 3, էջ 335, № 5 էջ 277, № 6, էջ 312—313. (Հայտարարություններ)։

1301. Կ. Հ. Բասմաճյան. — «Բանասեր» հանդես հնախոսական, պատմական, լեզվաբանական և քննական. — Հատոր Ա, առաջին պրակ ԱԲԳ—Փարիզ, 1899.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Ն. Ք. [Քարամյան Նիկողայոս]։ — 1900, գիրք Բ, էջ 356—361.

«ԲԱՆՔԵՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱՐՎԵՍՏԻ»

1302. «Բանքեր գրականության և արվեստի»։ Հանդես վեցամսյա (Պետերբուրգ). [Մանրամասնություններ հանդեսի հրատարակության մասին]։ — 1903, № 1, էջ 282. (Հայտարարություններ)։

1303. «Բանքեր գրականության և արվեստի»։

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Գար. Ենգ. [Գարեգին Ենգիբարյան]։ — 1903, № 5, էջ 229—234.

Հնդհանուր բնույթ կրող ներկա տեսությունը նվիրված է «Բանքեր»-ի ամենատարբեր համարներում հրապարակված նյութերին. հեղինակի կարծիքը ընդհանուր առմամբ նպաստավոր չէ։ Գրախոսականում խոսվում է Լ. Աթաբեկյանի Ատոմ Ծարճանյանի (Սիամանթո) բանաստեղծությունների, Ադոնցի «Արևմտյան արդի գրականությունը» հոդվածի ու Արփիարյանի «Կարմիր ժամույց» պատմվածքի մասին.

«ԲՅՈՒՋԱՆԴԻՈՆ»

1304. «Բյուզանդիոն»։ Ամենօրյա ազատ հայաթերթ (Կ. Պոլիս). [Բաժնեգրման պայմանների մասին]։ — 1899, գիրք Ա, էջ 326, գիրք Բ, էջ 370։ 1900, գիրք Ա, էջ 369։ 1901, գիրք Ա,

էջ 360, գիրք Բ, էջ 489, 1909, № 11, էջ 66. (Հայտարարութիւններ).

1305. [«Բյուզանդիոն» լրագրի դադարեցման ու նրա խմբագիր Բյուզանդ Քէշէյանի ձերբակալության մասին]. — 1909, № 4, էջ 72.

«ՔՅՈՒՐԱԿՆ»

1306. «Բյուրակն». Հանդես գիտական, քաղաքական և ազգային ամսագիր (Կ. Պոլիս). [Բաժանորդագրության պայմանների մասին]. — 1900, գիրք Ա, էջ 370, 1901, գիրք Ա, էջ 360. (Հայտարարութիւններ).

1307. Խմբագրության պատասխաններ [«Լույս»-ի խմբագրութիւնը խնդրում է «Բյուրակն»-ի ղեկավարությանը վերականգնել հանդեսի առաքումը]. — 1901, գիրք Ա, էջ 358.

«ԳԱՎԱՌ»

1308. «Գավառ». Քաղաքական, հասարակական, տնտեսական և գրական շաբաթաթերթ (Գորիս). [Բաժանորդագրության պայմանների մասին]. — 1910, № 2, էջ շապիկի 2-րդ երեսը, № 4, էջ շապիկի 3-րդ երեսը. (Հայտարարութիւններ).

«ԳԵՂԱՐՈՒՄՏ»

1309. «Գեղարուեստ». Գրական-գեղարվեստական, երաժշտական պատկերազարդ հանդես (Թիֆլիս). [Հրատարակման, խմբագրական կազմի ու բաժնեգրման պայմանների մասին]. — 1908, № 1, էջ 93, № 2, էջ 71... 1909, № 1, էջ 76, № 11, էջ 68, № 12, էջ 62. (Հայտարարութիւններ).

«ԳԵՂՈՒՆԻ»

1310. Լուսինյան Գ. — Գեղունի և Որբունի. — 1905, № 1, էջ 133—136.

Տեսութիւնը վերաբերում է վեներիկյան «Բազմավեպ»-ին որպէս հավելված տպագրվող «Գեղունի» և «Որբունի» հանդես-

ներին, որոնք կարճատև կյանք են ունեցել: Դրանց հրատարակության նպատակն է եղել համապատասխան քանակի բաժանորդներ ձեռք բերել և ստացված գումարները ծախսել հօգուտ որբերի: Հանգամանք որին չի հավատում «Լուսնան», Վերջինս պահանջում է հրապարակավ հաշվետվություն տալ որբերի քանակի. որբանոցների տեղի ու նրանցով զբաղվող կազմակերպությունների մասին.

«ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ»

1311. Նոր հրատարակություններ. [Լոզան քաղաքում ընթացիկ տարվա օգոստոսից Մ. Նալբանդյանի խմբագրությամբ հրատարակվող «Գիտություն» ամսաթերթի մասին]. — 1904, № 6, էջ 252—253.

«ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍ»

1312. «Գյուղատնտես». Գյուղատնտեսական հանրամատչելի շաբաթաթերթ (Թիֆլիս). [Լույս տեսնելու և բաժնեգրման պայմանների մասին]. — 1909, № 1, էջ 74, № 11, էջ 67, № 12, էջ 63. (Հայտարարություններ).

«ԳՈՐՄ»

1313. «Գործ». Գրական, հասարակական, քաղաքական օրաթերթ (Թիֆլիս). [Կառավարության հրամանով հրատարակությունը դադարեցնելու մասին]. — 1909, № 5—6, էջ 93.

«ԳՈՒԹԱՆ»

1314. «Գուրան». Հանդես հողագործական, գիտական, արվեստական պատկերներով (Փարիզ). [Բաժանորդագրության պայմանների մասին]. — 1901, գիրք Ա, էջ 362. (Հայտարարություններ)

«ԴԻՏԱԿ»

1315. «Դիտակ». Ժողովրդական շաբաթաթերթ (Թիֆլիս). [Բաժնեգրման պայմանների մասին]. — 1906, № 3, էջ 116. (Հայտարարություններ).

Մինաս Բերբերյան

«ԵԿԵՂԵՑԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԱՅ»

1316. «Եկեղեցի Հայաստանյաց». Շաբաթական հանդես կրոնական և աստվածաբանական (Կ. Պոլիս 1887—1889). 1901 թ. «Հայ եկեղեցի». Ամսաթերթ կրոնական և աստվածաբանական (Մանչեստր). [Բաժանորդագրության պայմանների մասին]. — 1900, գիրք Բ, էջ 385. 1901, գիրք Ա, էջ 360, գիրք Բ, էջ 489. (Հայտարարություններ).

«ԵՐԿԻՐ»

1317. [Դարեգին Ենգիբարյանին Բաքվում «Երկիր» խորագրով ամենօրյա հայերեն թերթ հրատարակելու թույլտվության մասին]. — 1905, № 6—7, էջ 180.

«ԶԱՆԳ»

1318. «Զանգ». Դրական, հասարակական, տնտեսական և գեղարվեստական պատկերազարդ շաբաթաթերթ (Բաքու). [Բաժանորդագրության պայմանների մասին]. — 1909, № 1, էջ 76. (Հայտարարություններ).

«ԸՆԿԵՐ»

1319. Պարբերական նոր հրատարակություններ. [Թիֆլիսի նորարայ «Ընկեր» հասարակական-գրական շաբաթաթերթի ծրագրի և ուղղության մասին]. — 1905, № 9—10, էջ 145—146.

«ԹԱՏՐՈՆ»

1320. Պարբերական նոր հրատարակություններ. [Խոսում է երկար դադարից հետո հրատարակվող Ա. Թարխանյանի «Թատրոն» վեցամսյա հանդեսի երրորդ տարվա Ա գրքի բովանդակության մասին. որպես հաջողված գործեր հեղինակը հիշատակում է այնտեղ տպագրված Մուրացանի «Ծպահանջ», Վ. Փափազյանի հիշողությունները պարսկական թատրոնի մասին, Հ. Հովհաննիսյանի Շիրերից կատարած երկու թարգմանությունները]. — Ստորագր.

Դ. ա. ք. Ա. (Գյուտ ավագ քահանա Աղանյան). — 1899, գիրք Բ, էջ 325.

1321. «Թատրոն» Գրական և թատերական վեցամսյա հանդես (Թիֆլիս). [Հրատարակության պարբերականություն, բաժնեգրման պայմանների ու այլ խնդիրների մասին]. — 1902, № 1, էջ 273. № 2, էջ 269. (Հայտարարություններ).

1322. Ալեքսանդր Քարխանյան. [Մահախոսական. համառոտակի ներկայացված է նրա կյանքն ու գրական-հասարակական գործունեությունը]. — 1903, № 4, էջ 254—255.

«ԺՈՂՈՒԼՈՒՐԴ»

1322. ա Նոր պարբերական հրատարակություններ [հոսովում է նաև հրատարակության թույլվտուրյանն սպասող «Ժողովուրդ» պարբերականի մասին]. — 1905, № 3, էջ 134—135.

1323.

«ԼՈՒՄԱ»

(Ամենաբազմազան տեղեկություններ հանդեսի մասին).

1. Հանդեսի տպագրության պարբերականությունը

1896 թ. — 1-ին տարի, գիրք Ա (հունվար) — Կիսամյա հանդես գիրք Բ (հունիս)

1897 թ. — 2-րդ տարի, գիրք Ա (հունվար) — Կիսամյա հանդես գիրք Բ (օգոստոս)

1898 թ. — 3-րդ տարի, գիրք Ա (հունվար) — Կիսամյա հանդես գիրք Բ (հունիս)

1899 թ. — 4-րդ տարի, գիրք Ա (հունվար) — Կիսամյա հանդես գիրք Բ (հունիս)

1900 թ. — 5-րդ տարի, գիրք Ա (հունվար) — Կիսամյա հանդես գիրք Բ (հունիս)

1901 թ. — 6-րդ տարի, գիրք Ա (փետրվար) — Կիսամյա հանդես գիրք Բ (սեպտեմբեր)

1902 թ. — 7-րդ տարի (հունվար—դեկտեմբեր) № № 1, 2, 3, 4, 5, 6) — Երկամսյա հանդես

1903 թ. — 8-րդ տարի (հունվար—դեկտեմբեր) № № 1, 2, 3, 4, 5, 6) — Երկամսյա հանդես

- 1904 թ. — 9-րդ տարի (Հունվար—դեկտեմբեր) № № 1, 2, 3, 4, 5, 6) — Երկամսյա հանդես
- 1905 թ. — 10-րդ տարի, № № 1—10 (Մարտ—դեկտեմբեր) № 1 Մարտ, 2, 3, 4, 5, 6—7, 8, 9—10 (նոյեմբեր—օգոստոս) Միամսյա հանդես
- 1906 թ. — 11-րդ տարի, № № 1—8 (Հունվար—օգոստոս) № 1 Հունվար 2, 3, 4, 5—6, 7—8 (Հուլիս—օգոստոս) Միամսյա հանդես
- 1907 թ. — 12-րդ տարի, № № 1—4 (Հուլիս—հոկտեմբեր) № 1—2 (Հուլիս—օգոստոս) 3—4 (սեպտեմբեր—հոկտեմբեր) Միամսյա հանդես
- 1908 թ. — 13-րդ տարի, № № 1—4 (Հունվար—դեկտեմբեր) № 1 (Հունվար), 2, 3—4 (նոյեմբեր—դեկտեմբեր) Միամսյա հանդես
- 1909 թ. — 14-րդ տարի, № № 1—12 (Հունվար—դեկտեմբեր) № 1 (Հունվար), 2, 3, 4, 5—6, 7—8, 9, 10, 11, 12 (դեկտեմբեր) Միամսյա հանդես
- 1910 թ. — 15-րդ տարի, № № 1—10 (Հունվար—դեկտեմբեր) № 1 (Հունվար), 2, 3, 4, 5—6, 7—8, 9—10 (նոյեմբեր—դեկտեմբեր) Միամսյա հանդես
1911. — 16-րդ տարի, № 1—2 (Հուլիս—օգոստոս) № 1—2 (Հոկտեմբեր—օգոստոս) Միամսյա հանդես
- 1912 թ. — 17-րդ տարի, № 1 (Ամիսը չի նշված) Միամսյա հանդես

2. Հանդիսի ունեցած ենթավերնագրերը

1896—1901 թթ. (Կիսամյա) — Դրական հանդես

1902—1904 թթ. (Երկամսյա հանդես)

1905 թ. № 1—№ 6—7 — գրական, պատմական և հանրային ամսագիր

3. Տպագրության վայրը և տպարանը

1896—1901 թթ. — Թիֆլիս. — «Մ. Շարաձե և ընկերու-
թյուն» տպարան.

1901 թ. Բ գրքից — 1903 թ. № 1-ը Թիֆլիս, Տ. Մ. Ռոտին-
յանի տպարան.

1903 թ. № 2 — 1906 թ. № 3 և № 7—8 Թիֆլիս, Ա. Քու-
թաթեկաձեի տպարան /1906 թ. № 4,
5—6 տպարանը չի նշված

1905 թ. № 8 — 1912 թ. № 1-ը Թիֆլիս, Նվարդ Աղանյանի
տպարան

4. Տեղեկություններ հանդեսի խմբագիր-հրատարակչի, գրա-
ֆնեություն կողմից նրա ազագոյությունը բույլադրելու ժամ-
կետների, հավելվածների, պրեմիաների ու այլ խնդիրների
մասին.

«Ելում» հանդեսի հիմնադիր ու խմբագիր-հրատարակիչը
ևղել է Գյուտ ավագ քահանա Աղանյանը (տե՛ս 1896 թ. գիրք Ա,
էջ 358, կամ 1905 թ. № 3, էջ 166, 1912 թ. № 1, էջ 15 և այլն).

Ինչպես ժամանակի բոլոր պարբերականները, այնպես և
«Ելում»-ն տպագրվել է ցարական գրաքննության հատուկ թույլ-
տվությամբ. այդ մասին տեղեկությունները տպագրված են հան-
դեսի համարյա բոլոր համարների տիտղոսաթերթերի 2-րդ երես-
ներին. օրինակ՝ (1896 թ. գիրք Ա):

Այսպիսով հանդեսի այս կամ այն համարը որտե՞ղ, ո՞ր տպա-
րանում տպվելու, նրա խմբագիր-հրատարակչի ո՞վ լինելու, գրա-
քննության կողմից հանդեսի տպագրությունը թույլատրելու ժամ-
կետների ու նման այլ տեղեկությունները ընթերցողին են ներկա-
յացվում ընդհանուր ձևով՝ առանձին-առանձին՝ չհամարակալված
նկարագրությամբ՝ նպատակ ունենալով շփոթաբեռնել ներկա մա-
տենագիտությունը անհարկի կրկնվող տեղեկություններով:

Հանդեսին առընթեր, որպես «Հավելվածներ», ընթերցողներին
են ուղարկվել համաշխարհային գրականությունից կատարված
թարգմանություններ (Պեստալոցցի, Վլ. Կորոլենկո, Էրկման-Շատ-
րիան, Ի. Ս. Տուրգենև, Ժան-Ժակ Ռուսսո, Ալֆրեդ Տենիսոն) որոնց
նկարագրությունները տեղադրված են ներկա մատենագիտության
համապատասխան բաժիններում:

Հանդեսի յուրաքանչյուր գրքում տրված է տվյալ համարի բո-
վանդակությունը. այդ մասին ամփոփ գաղափար կազմելու և մեր

ընթերցողների այդ ուղղութիւնով ունեցած հետաքրքրութիւնը քա-
ւարարելու միտումով, նյութն ամփոփել ենք մի ընդհանուր վեր-
նագրի տակ («Լուսմա»-ի բովանդակութիւնը ըստ ժամանակագրու-
թյան»), որտեղ հետաքրքրվողը կգտնի հանդեսի յուրաքանչյուր
համարի բովանդակութիւնը առանձին-առանձին՝ բացառութեամբ
«Լուսմա»-ի 1912 թ. № 1-ի.

1324. Պարբերաբեր «Լուսմա»-ն. — 1902, № 1, էջ V—VIII.—
Ստորագր.՝ Խմբագրութիւն.

Համառոտակի ներկայացված են «Հյուսիսասիայ», «Կոռնկ»,
«Փորձ», «Գրական և պատմական հանդես» և «Մուրճ» պարբերա-
կանների դերը հայ հասարակական կյանքում: Այդ ֆոնի վրա
որոշել է վեր հանել «Լուսմա»-ի կատարած և հետագայում կատա-
րելիք դերը հայ գրական անդամատանում. այդ մասին հեղինակը
դրել է... Երկամսյա «Լուսմա»-ն իրեն պարզ ու որոշ նպատակն
ունի՝ ժողովել և լույս աշխարհ հանել մեր ժողովրդի անցյալ ու
ներկա կյանքի վերաբերյալ բոլոր պատմական և ժողովրդագրա-
կան տեղեկութիւններն ու գիտելիքները, ուսումնասիրել մեր եր-
կիրը, ժողովրդի կյանքը, լեզուն, պատմութիւնը, գրականութիւնը,
ունդ ու միջոց տալ մեր հին ու նոր քանաստեղծներին հրատարա-
կելու իրենց վաստակներն ու ճիշտացնելու մեր գրականութիւնը
ուսական և այլ եմբոյական գրականութեանց հետեւելու միջոց
հայկայթել, գիտութեանց և արվեստների նորութիւնների մասին
ընթացիկ տեղեկութիւններ տալ, մեր հասարակական կյանքի այն
երևոյթներին, որոնք արձագանք են գտնում մամուլի մեջ. քննա-
դատել և ամեն առթիւ ճշգնել հայկական գրական ասպարեզի վրա
երևացող երկերի մասին համար ու հաշիվ տալ...»:

Ինչպես երևում է խմբագրութիւնը նշել է իր հետագա գոր-
ծունեութեան ծրագիրն ու նպատակները:

(Խախտելով հոդվածների հերթականութեան նախապայմանը,
նպատակ ենք ունեցել ծրագրային հոդվածին առաջնութիւն տալ,
որ պարզում է հանդեսի դեմքը).

1325. [Հայտնում է այն մասին, որ 1896 թ. հունվարին Թիֆ-
լիսում հրատարակվում է «Լուսմա» գրական հանդեսը տարեկան
երկու գրքով՝ հունվարին և հուլիսին. հայտնում է նաև հանդեսին
վերաբերող այլ մանրամասնութիւններ]. — 1896, գիրք Ա, էջ
կազմի 4-րդ երեսին.

1326. [Խմբագրության իր բաժանորդներին արած խոստման՝ նրանց պատի օրացույց ուղարկելու մասին]. — 1896, գիրք Ա, էջ 358.

1327. Սանուցումներ. [Հայտնում է, որ հանդեսի ներկա համարը առաջինի համեմատությամբ բավականին ընդարձակ է՝ 512 էջ 368-ի փոխարեն: Խմբագրությունը հնարավորություն չի ունեցել ձեռքի տակ եղած պատրաստի նյութերը զետեղել ներկա համարում. նրանք տեղ կգտնեն գալիք տարվա առաջին գրքում]. — 1896, գիրք Բ, էջ 372.

1328. [Հանդեսի ճրատագրականության պարբերականության ու ժամանակի մասին 1896, 1897, 1898 և 1899 թվականներին. ներկայացված է նաև հանդեսը ձեռք բերելու պայմանները]. — 1897, գիրք Ա, էջ կազմի 4-րդ երեսը, գիրք Բ, էջ կազմի 4-րդ երեսը. 1898, գիրք Ա, էջ կազմի 4-րդ երեսը, գիրք Բ, էջ կազմի 4-րդ երեսը. 1899, գիրք Ա, էջ կազմի 4-րդ երեսը.

1329. Խմբագրությունից. [Հայտնում է, որ «Լուսա»-ի առաջիկա գրքից խմբագրությունը կսկսի Արշակ Կայծունու (Մուրացան) «Վահան Գողթնեցի» պատմավեպի տպագրությունը]. — 1898, գիրք Բ, էջ 309.

1330. Խմբագրության ծանուցումներ. [Սանոթացնում է հանդեսի ղեկավարության պահանջներին ու կանոններին. խոսքն ուղղված է «Լուսա»-ի աշխատակիցներին ու թղթակիցներին]. — 1898, գիրք Բ, էջ 309—310. 1899, գիրք Ա, էջ 324, գիրք Բ, էջ 365—366. 1900, գիրք Ա, էջ 362.

1331. «Լուսա»-ի գործակալներ. [Ներկայացված են հանդեսի գործակալների անուն-ազգանունները ըստ բնակավայրերի]. — 1898, գիրք Բ, էջ 310. 1899, գիրք Ա, էջ 324, գիրք Բ, էջ 366. 1900, գիրք Ա, էջ 365, գիրք Բ, էջ 382. 1901, գիրք Ա, էջ 358, գիրք Բ, էջ 487.

1332. Խմբագրության ծանուցումներ. [Հայտնում է, որ «Լուսան» իր էջերում տեղ է տալիս միայն այն լրագրերի ու հանդեսների հայտարարություններին, որոնք անվճար տպագրել են «Լուսա»-ի հայտարարությունները և հանդեսի ներկա համարը ուղարկում են խմբագրություններին, որոնք փոխարենը իրենց հրատարակություններն ուղարկում են «Լուսա»-ին]. — 1899, գիրք Ա,

էջ 323. գիրք Բ, էջ 365. 1900. գիրք Ա. էջ 362. 1901. գիրք Ա. էջ 355.

1333. Խմբագրության ծանուցումներ. [Երվանդ Շահազիզի Մկրտիչ էմինի կյանքի ու գործունեությանը նվիրված ուսումնասիրությունը հանդեսի ներկա համարում շտպագրելու մասին]. — 1899, գիրք Բ, էջ 366.

1334. [Հայտնում է, որ «Լուսա»-ի ներկա համարի հետ, ընթերցողներին է ուղարկվել «Ջիվանու քնարը» գրքի հայտարարությունը. (проспект)]. — 1899, գիրք Բ, էջ 367. (Հայտարարություններ).

1335. [Տեղեկություններ «Լուսա»-ի անցյալ և առաջիկա հրատարակությունների մասին (պարբերականություն, բաժիններ՝ վիսյական, տեղագրական, ազգագրական, մանկավարժական, առողջապահական, կենսագրական, պատմական, ժողովրդական, մատենախոսական, այլ և այլք, հավելված. վճար, բաժնեգրման պայմաններ և այլն)]. — 1899, գիրք Բ, 1900, գիրք Ա, գիրք Բ, 1901, գիրք Ա, գիրք Բ. 1902, № № 1, 2, 3, էջ կազմերի 4-րդ երեսներին, № № 4, 5 6. 1903, № № 1, 2, 3, 5, 6, էջ կազմերի 3-րդ երեսներին. 1904, № № 1, 2, 3, 4, էջ կազմերի 4-րդ երեսներին.

1336. «Լուսա»-ի խմբագրի 25-ամյակը. [Մանրամասն նկարագրված է Գյուտ ա. ք. Աղանյանի գրական-մանկավարժական գործունեության 25-ամյակին նվիրված հանդիսությունը]. — 1902, № 1, էջ 264—265. — Ստորագր.՝ Մասնաժողով.

1337. «Մուրն». [Խնդրո առարկան «Մուրն»-ի ամենատարբեր համարներում «Լուսա»-ի հասցեին արված «տերտերական», «կղերական» որակումներն հին, որի դեմ բողոքում է հանդեսի խմբագրությունը]. — 1902, № 4, էջ 243—244.

1338. [Հանդեսի խմբագրությունը հայտնում է, որ բաժանորդներին է ուղարկում «Ղուկասյան մրցանակարաշխության» հայտարարությունը]. — 1902, № 4, էջ 262.

1339. [«Լուսա»-ին մասնակցելու պայմանների մասին]. — 1902, № 4, էջ շապիկի 4-րդ հրեսը.

1340. «Լուսա»-ն 1902 թվին. [Ընթերցողներին տրված հակիրճ հաշվետվություն է անցնող 1902 թ. հանդեսի տված մամուլների քանակի մասին]. — 1902, № 6, էջ 303.

1340. ա. Խմբագրության Պատասխաններ — «Եսկյ»-ի խմբագրության.

[«Եսկյ» Թերթի ընթացիկ տարվա № 34-ում «Adora» ստորագրությունը կրող հոդվածում «Նուման» որակվել է որպես «կիսակրոնական» հանդես. առաջարկում է բոլոր ողոսաց Թերթերի խմբագրություններին տեղական ազգերի կյանքի ու գրականության մասին հոդվածներ գրելու գործը հանձնարարել այնպիսի մարդկանց, որոնք զերծ լինեն տեղական կուսակցական մոլություններից]. — 1902, № 6, էջ 308.

1341. Մտավոր տգրուկը. [Գնահատականը տրվել է Համարածում Առաքելյանին, որը «Մշակ»-ի 2-րդ համարում պախարակել է «Նուման»-ի գործունեությունը, անվանելով նրա աշխատակիցներին «մութ ուժեր»]. — 1903, № 1, էջ 262—264.

1342. Խլրոված նաճիճը. [Խնդիրը վերաբերում է «Նուման»-ի 1902 թ. № 6-ում «Մենավոր» ստորագրությունը կրող «Ներկա հայ մամուլը» հոդվածի դեմ «Մշակ»-ի ելույթին: Ներկա հոդվածում նույն այդ «Մենավոր» պաշտպանվում է «Մշակ»-ի անհարկի հարձակումները, փորձում է փաստերով ցույց տալ նրանում տիրող վատառողջ բարքերը]. — 1903, № 1, էջ 265—267. — Ստորագր.՝ Մենավոր.

1343. [Խմբագրությունը շնորհակալություն է հայտնում բոլոր նրանց, ովքեր շնորհավորանքներ են ուղարկել «Նուման»-ի խմբագրությանը զատկի տոների առթիվ]. — 1903, № 2, էջ 253.

1344. [Գավառներում «Նուման»-ին բաժանորդագրվել ցանկացողները պետք է դիմեն... ներկայացված է ցուցակը ըստ քաղաքների]. — 1903, № 2, էջ 253—254.

1345. [Խմբագրությունը հայտնում է, որ շուտով բաժանորդներին կուղարկվի հանդեսի պրեմիան՝ «Բժշկարանը»]. — 1903, № 3, էջ կազմի 4-րդ կրեստը. (Հայտարարություններ).

1346. Հայնոյելու մենաշնորհ. [Խնդիրը վերաբերում է «Մշակ»-ի ու «Մուրճ»-ի բարքերին, որոնք իրենց մի քանի հոդվածներում փորձել են քննադատել «Նուման»-ում տեղ գտած նյութերը, այնպես թե «Նուման»-ն անցյալ 1903 թվականին ընթերցանության նյութ չի տվել]:

Հանդեսի խմբագրությունը վկայակոչելով իր հասցեին Ուրբի ողոս մամուլի ու «Տարազ»-ի հայտնած կարծիքները, պաշտպանում

ի իրեն նրանց հարձակումներից] — 1904, № 1, էջ 212—214.

1346. ա «Баккинские известия»-ն «Հումայ»-ի մասին. [Տե-
սույթյունը նվիրված է մեր հանդեսին, որտեղ խոսվում է նրանում
սպազորված ինքնուրույն ու թարգմանական հոգվածների մասին,
ի՞նչու պարբերականի կարծիքը միանգամայն նպաստավոր է] —
1904, № 1, էջ 221—223. (Այլ և այլք).

1347. Աղանյան Գյուտ ա. ք. — «Արարատ»-ի մի նկատողու-
թյան առիթով. [հնդիրը վերաբերում է հ. Մեսրոպ վարդապետի
այն դիտողությունը, որով մեղադրել է Աղանյանին հայ ժողովրդի
սպառնալուծության հարցերում համապատասխան պատրաստու-
թյուն չունենալու մեջ. ներկա գրությամբ Աղանյանը ընդդիմախոսում է
արված կարծիքին]. — 1904, № 2, էջ 260.

1347. ա Ղալալչի Մարգար. — Նամակ խմբագրին [Զավեշտա-
կան ձևով իր ծառայություններն է առաջարկում խմբագրու-
թյանը]. — 1904, № 5, էջ 220. (Թերթոն).

1348. Աղանյան Գյուտ ա. ք. — Ամսագիր «Հումայ»-ն. — 1905,
№ 1, էջ 5—9.

«Հումայ»-ն իր գոյության տասներորդ տարեշրջանում դառնում
է զրական-սպասարկական և հանրային ամսագիր, որի 1-ին համարը
լույս է տեսնում 1905 թ. մարտին: Նրա խմբագիր-հրատարակիչ
Գյուտ ա. ք. Աղանյանը ներկա առաջնորդողում ընդհանուր գծերով
ներկայացնում է հանդեսի անցած իննամյա ճանապարհը և ըն-
թերցող լայն հասարակությանը տեղյակ պահում նրա հետագա
ծրագրերի ու անելիքների մասին. «Մեր նշանաբանը լինելու է՝ կա-
նոնավոր հառաջդիմություն, ճշմարտություն, հավատ, օրինավո-
րություն և հարեան ազգերի հետ կատարյալ խաղաղ կենակցություն
և համերաշխ զարգացումն: Մենք կատարելապես համոզված ենք
որ մեր կյանքում տեղի ունեցող շարիքների մեծագույն մասի պատ-
ճառները բխում են անմիտ և նեղ կուսակցական հակումներից,
որոնց ազդեցության տակ գործում են շատերը:

Հասել է ժամանակը, որ մեր ընթերցող դասակարգը գիտենա
հարգել և լսել ճշմարտությունը ամեն մի անկեղծ հայի բերանից և
որ ամեն մի իսկական և մտածող հայ իրավունք ունի իր լուսման
գցելու ազգային առաջադիմության գանձակի մեջ: Ահա այս հա-
վատով և սկզբունքներով գալիս ենք հրատարակելու վերափոխված
«Հումայ»-ն, լիահույս միանգամայն, որ հայ հասարակությունը, որը

մինչև այսօր էլ բավականաչափ գնահատել է մեր հանդեսի լուրջ
բովանդակությունը և ոգին՝ չի զլանալ մեղ աշուհետև իս կարևոր
խրախուսանք, որին անկասկած կարոտ է մեր մտավոր գործունեու-
թյան տատանակոտ ասպարեզում ամեն մի հասարակական գոր-
ծիչ» — վերջացրել է իր միտքը հեղինակը.

1349. «Լուսն»-ի ամսագիր դառնալու թույլտվությունը...
[Բացահայտում է ամսագրի 1905 թ. հրատարակությունը մարտ
ամսից սկսելու պատճառն ու այլ մանրամասներ]. — 1905, № 1,
էջ 184.

1350. Ուրվենտև այս անգամ... [«Լուսն»-ի հրատարակության
տասնամյակը լրանալու առթիվ խմբագրությունը խոստանում է
ընթերցողներին ներկայացնել հանդեսում տպագրված բոլոր նյու-
թերի ցանկը]. — 1905, № 1, էջ 184.

1351. Խմբագրությունն քաղցր պարտք է համարում... [Շնոր-
հակալություն է հայտնում բոլոր նրանց, ովքեր շնորհավորել են
«Լուսն»-ի ամսագիր դառնալն ու տասնամյա շրջան մտնելը]. —
1905, № 1, էջ 184.

1352. Խմբագրությունն հեռագրով լիազորություն... [«Լու-
սն»-ի պետերբուրգյան թղթակից Ստեփան Գաբրիելյանը մաս-
նակցելու է ռուսական մամուլի աշխատակիցների համաժողո-
վին]. — 1905, № 2, էջ 161.

1353. [«Լուսն»-ի տարբեր տարիների համար բաժանորդա-
գրության բացման և հանդեսը ձեռք բերելու պայմանների մա-
սին]. — 1905, № 4, էջ 136. 1907, № 3—4, էջ կազմի 4-րդ երեսը.
1908, № 1, շապկի 4-րդ երեսը. 1909, № 1, էջ 5—6, № 11. 1910,
№ 1, 7—8, 9—10, էջեր շապկի 4-րդ երեսներին. (Հայտարարու-
թյուններ).

Ներկայացվածը միայն օրինակներ են. նման հայտարարու-
թյուններ կան հանդեսի բոլոր տարիների համարներում.

1354. Աղանյաև Դյուտ տ. ք. — «Լուսն» Զիգ փարիսեցուց կեղ-
ծավորաց». — 1905, № 6—7, էջ 185—187.

Հեղինակը ընդդիմախոսում է ընթացիկ տարվա «Մշակ»-ի
№ 189-ում «Հոս» ստորագրությունը լույս տեսած «Դիսցիպլինայի
բացակայություն» հոդվածին, որտեղ տ. ք. Աղանյաևը մեղադրվում
է ոմն քահանա Մատինյանի մասին Սինոդին դիմած «ապօրինի
միջնորդություն» մեջ.

1355. [«Լուսն» ամսագրին թույլատրել են ծրագիրը լրացնել քաղաքական բաժնով] . — 1905, № 8, էջ 135.

1356. Տարին նոր է սկսվում... [Անվճար «Լուսն» ստանալու համար Պարսկաստանից դիմած խնդրանքի մասին] . — 1905, № 9—10, էջ 159.

1357. Աղանյան Դյուտ. — Մի տխրահուշակ զրպարտող. [Պատասխան Հ. Առաքելյանի ընթացիկ տարվա «Մշակ»-ի № 206-ում ստալագրված հոդվածի] . — 1905, № 9—10, էջ 164—166.

1358. Խմբագրության կառնենք. [Ութ կետից կազմված կանոնները վերաբերում են հանդեսի բաժանորդներին ու թղթակիցներին] . — 1906, № 4, էջ կազմի 2-րդ երեսը.

1359. [Նոր տարվա շնորհավորանքների առթիվ «Լուսն»-ի խմբագրության էջմիածնից ստացած օրացույցի մասին] . — 1906, № 6, էջ 261.

1360. [Շուրջ մեկ տարվա ընդմիջումից հետո «Լուսն»-ի վերսկսման հանդամանքների մասին] . — 1907, № 1—2, էջ 91—92.

1361. Ազդ. [«Լուսն»-ի բաժանորդագները խմբագրություն ուղարկելու մասին] . — 1907, № 1—2, էջ կազմի 4-րդ երեսը.

1362. Ազդ. [Մոսկվայից, Գանձակից, Ալեքսանդրապոլից ու այլ վայրերից եկած հարցումներին խմբագրությունը պատասխանել է, որ հանդեսի նոր բաժանորդագրության մասին կդրեն հետևյալ համարում] . — 1907, № 1—2, էջ կազմի 4-րդ երեսը.

1363. [Հայտնում է, որ «Լուսն»-ի ներկա համարը ուղարկվում է հանդեսի մշտական բաժանորդներին և կանխիկ վճարողներին, իսկ հայ թերթերի խմբագրություններից միայն նրանց, որոնք փոխանակության սկզբունքով ստացվում են մեր խմբագրությունում] . — 1908, № 1, էջ շաղկի 4-րդ երեսը.

1364. «Լուսն»-ն ԺԴ առերըջանին. [Խմբագրության ամփոփ հաշվետվությունն է հանդեսի անցյալ գործունեության ու ապագա անելիքների մասին] . — 1908, № 3—4, էջ 7—8.

1365. [«Լուսն»-ի «Հայրենիք» հավելված թերթի հրատարակությունը դադարեցնելու մասին] . — 1909, № 1, էջ 73.

1366. Խմբագրական ազդ. [«Լուսն»-ի նախկին բաժանորդներին. 1909 թ. հանդեսը ստանալու կարգի ու նրան առընթեր

«Հայրենիք» թերթի ժամանակավոր դադարի մասին] — 1909, № 1, էջ ներդիր թերթին.

1367. [«Առավառ»-ն իր հրատարակության 14-րդ տարում լույս է տեսնելու նախկին դիրքով ու ծավալով. — Պայմաններ թղթակիցների համար]. — 1909, № 2, № 3, № 7—8, էջ շապկի 4-րդ երեսներին.

1368. Առաջիկա րաժանորդագրության առիթով. [Հանդեսի անցած 15 տարիների ընթացքում նյութական, ցենզուրական ու այլ դժվարությունների դեմ խմբագրության մղած պայքարի մասին]. — 1909, № 11, էջ 60—61.

Խմբագրությունը հորդոր է կարդում հայ ընթերցասեր հասարակությանը օգնել հանդեսի հրատարակության գործը շարունակելու համար.

1369. [Հանդեսի ներկա՝ հունվարյան համարը ուղացումով լույս տեսնելու պատճառի մասին (փմբագրի հիվանդությունը)]. — 1910, № 1, էջ ներդիր թերթին տիտղոսաթերթից առաջ.

1370. [Նղիշի «Վարդանանց պատմություն» աշխարհարար թարգմանությունը հանդեսի րաժանորդներին որպես պրեմիա ձրի ուղարկելու ժամկետի, նրա ընդհանուր բաժնեգրման պայմանների ու այլ խնդիրների մասին]. — 1910, № № 1, 2, 3, 4, էջ շապկի 4-րդ երեսներին, № 5—6, էջ 102, № 9—10, էջ 93. (Հայտարարություններ).

1371. [Հանդեսի կանոնավոր հրատարակությունը խանգարվելու հանգամանքների մասին]. — 1910, № 5—6, էջ 100.

1372. [«Առավառ»-ի 1911 թ. հրատարակությունը շուրջ կես տարի ընդհատվելու ու վերսկսվելու պատճառների մասին]. — 1911, № 1—2, էջ 123.

Այդ մասին խմբագրությունը տվել է հետևյալ րացատրությունը. «Առավառ»-ի հրատարակությունը ներկա թվին վեց ամիս ուշ ենք սկսում խմբագրությունից միանգամայն անկախ պատճառներով: Անցած հունվարի 11—12-ին անակնկալ կերպով հրդեհ ծագեց այն բնակարանում ուր գտնվում է մեր խմբագրությունը և մեծաքանակ վնասի հետ լափեց թերթիս մի քանի ամսվա համար պատրաստված խոշոր հոդվածները, և մենք հարկադրված եղանք փոքր առ փոքր վերականգնել մեր դրությունը. և այսօր հնարավորություն ունինք վերսկսել «Առավառ»-ի հրատարակությունը նախկին ձևով: Պակաս

Համարների փոխարեն մենք այս տարի կլրացնենք զանազան հավելվածներով: Այս համարի հետ մենք ուղարկում ենք մեր բաժանորդներին 1. «Բեն Հուր» մեծ վեպի թարգմանությունը. թարգմանիչ Տիրալը վարդապետի. 2. Գ. Աղանյանի «Ավետիս Ղուկասյան և նրա կտակը» գրքուկը. 3. Նդիա վ. Հասան-Ջալալյանի պատասխանը վ. Տեր-Մինասյանին: Այս վերջինը ուղարկվում է մեր բաժանորդներին հանգուցյալ հեղինակի հատուկ ցանկությամբ և խնդրանքով: Այս տարի այս և ուրիշ ձրի հավելվածներով մենք կրավարարենք մեր բաժանորդներին, իսկ առաջիկա 1912 թվից՝ «Լուսա»-ի հրատարակության 17-րդ տարուց «Լուսա»-ն կհրատարակվի բոլորովին այլ դիրքով և ծրագրով, որի մասին կծանուցվի յուր ժամանակին».

1373. Շուտով կվերսկսվի «Լուսա»-ի կանոնավոր հրատարակությունը, որի մասին կհայտարարվի առաջիկա սեպտեմբերին. — 1912, № 1, էջ շապկի 4-րդ երեսը. — Ստորագր.՝ Խմբագրություն.

«Խմբագրության պատասխաններ — Այս վերնագրի տակ «Լուսա»-ն պատասխանել է ամենատարբեր վայրերից ստացած նամակներին ու գրություններին: Ընթերցողը այդ պատասխաններում կդտնի բազմաթիվ հակիրճ գրված նամակ-պատասխաններ՝ ուղարկված ամենատարբեր վայրեր (Քիշինև, Աստրախան, Մոսկվա, Փարիզ, Քալրիդ...,) հավաստիացնելով հասցնատներներին, որ խմբագրությունը ստացել է նրանց նամակները, դրսմական փոխադրությունները, թղթակցությունները, որ ի վիճակի է կատարել նրանց այս կամ այն խնդրանքը, տպագրել, կամ չտպագրել նրանց ուղարկած նյութերն ու թղթակցությունները և նման այլ հարցեր:

Ներկայացվող պատասխաններից առանձին նկարագրության են արժանացել միայն այնպիսիք, որոնք իրենց բովանդակությամբ արժանի են առավել ուշադրության և ունեն որոշակի բանասիրական արժեք:

Ստորև ներկայացվող բոլոր նյութերը հանդեսում, ինչպես նաև ներկա մատենագիտության մեջ, ներկայացված են «Խմբագրության» պատասխաններ» ընդհանուր վերնագրի տակ.

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

1374. [Դիմել եմ մի շարք պարբերականների խմբագրություն-

ներին («Բագմավեպ», «Մասիս», «Բյուրակն», «Անահիտ», «Արշալույս», «Ծաղիկ», «Sramosujvar Armeniá»): նրանց հրատարակությունների որոշ համարները շատանալու հիշեցումով]։ — 1900, գիրք Բ, էջ 381)։

1375. [Խմբագրությունը շնորհակալություն է հայտնում բոլոր նրանց, ովքեր իրենց խնդակցությունն են հայտնել «Առումա»-ի Լրկամսյա դառնալու առթիվ։

Քիշինե՝ Կրպիին հասցեագրված նամակում խմբագրությունը գրել է, որ նրա «Առումա»-ին ուղարկած հոդվածը կտպագրվի հանդեսի հաջորդ համարում։

Ախալցխա՝ Ե. Մեծասունյանին հայտնում է որ նրա ուղարկած Ստ. Նազարյանի նամակները կտպագրվեն հանդեսի առաջիկա համարներում]։ — 1902, № 1, էջ 269.

1376. [«Մուրն» ամսագրի 1901 թ. № 11-ում, էջ 261—262, «Առումա»-ի մասին տպագրված տեսության մեջ նրա ուղղությունը սրակել են» կրոնական, հետադիմական ժառանգանհրով, քննադատել նրա տպագրած մի շարք հոդվածները. ներկա նամակալատասխանով հանդեսի խմբագրությունը վիճարկում է այդ կարծիքները։

Հանդեսի խմբագիր-հրատարակիչ Դյուտտ տ. ք. Աղանյանը շնորհակալություն է հայտնել բոլոր այն մասնավոր անձանց ու հաստատություններին, որոնք շնորհավորել են իրեն գրական գործունեության 25-ամյակի առթիվ]։ — 1902, № 1, էջ 269—270.

1377. [Նամակով ողջունել են Նորայր Բյուզանդացուն՝ հանդեսի նկատմամբ նրա տածած համակրության ու «Առումա»-ին աշխատակցելու սլաութաստակումության համար։

Միաժամանակ խմբագրությունը հայտնել է մի խումբ ուղիատակիցների, որ նրանց ուղարկած թղթակցությունները կտպագրվեն հանդեսի առաջիկա համարներում։

Նոր-Նախիջևան՝ Դ. Զուրարին. շնորհակալություն է հայտնում նրա ուղարկած «Ծովի ափին» թղթակցության համար, հավաստիացնելով, որ այն կտպագրվի հանդեսի հետևյալ համարում։

Քիշինե՝ Կրպիին. հայտնում է, որ «Անի-հաղար երանի»-ն չի տպագրվի, իսկ «Հաճի հաշոն» կտպագրվի հանդեսի մյուս համարներում]։ — 1902, № 2, էջ 266.

Տե՛ս նաև № Մ 307 և 419 նկարագրությունները).

1378. [Նամակներն ուղարկել են Բալասանի՝ Արսեն Տեր-Պանիկյանին տեղեկացրել են, որ ֆլամարիոնից կատարած նրա թարգմանությունը ընդարձակության պատճառով հանդեսում չի տպագրվի և խորհուրդ են տվել բանաստեղծություններ լզրել, որ «Բանաստեղծելը նրա խելքի բանը չէ».

Ախալցխա՝ Տ. Բաբկեն՝ Վ.-ին խմբագրությունը հայտնում է, որ անհամբեր տպատում են խոստացված ներսես Ծ-րդի նամակներին.

Շուշի է. Ա.-ին ուղարկած նամակում հանդեսի ղեկավարությունը պոռաբանում է, որ ուղարկված «Ղևոնդ Երեցը» չի տպագրվի.

Հաջորդ նամակները հասցեագրված են Թիֆլիսից, Երևանից, Աստրախանից, Մոսկվայից ու այլ վայրերից «Սելյրի», է. Տ. Գ., Ղ. ք. Ա., Վ. Տ. Գ. ստորագրություններ կրող նամակագիրներին. դրանցից մեկին խմբագրությունը մերժել է ուղարկած նյութի տպագրելը, մյուսին խորհուրդ է տվել չբանաստեղծել, երրորդից պահանջել է պարզել հեղինակային ինքնությունը և նման այլ հարյրեր |. — 1902, № 3, էջ 333.

1379. [Նամակը հասցեագրված է Նոր-Նախիջևան Մ. Վ.-ին. հայտնում է, որ Գորկու «Զեկաշ»-ը կտպագրվի «Լուսա»-ի հաջորդ համարում |. — 1902, № 3, էջ 333.

Տե՛ս նաև № 453 նկարագրությունը.

1380. [Էջմիածին՝ Տ. Կոստանյանին. հայտնում է, որ տեղի սղություն պատճառով նրա հոդվածը չի տպագրվի.

Վախիչևան՝ Ա. Նդիգարին. գրում է, որ խմբագրությունը նրա կատարած թարգմանություններից քաղվածքներ է միայն օգտագործել |. — 1902, № 4, էջ 262.

1381. [Քիչին՝ Կրպեն, Բաթում՝ Հ. Մելլանին, Օդեսա՝ Ա. Գյուրջյանին, Մոսկվա՝ Վ. Տ. — Գրիգորյանին, Նախիջևան քծ. Ս. Շահնազարյանին և ուրիշներին՝ ամենատարբեր խնդիրների մասին |. — 1902, № 5, էջ 276.

1382. [Բաբու՝ Ա. Գ.-ին. հայտնում է, որ ստացել են Գորկուց նրա թարգմանած «Արխիպ պապը և Լյոնկան», որը շուտով կտպագրվի.

Խնդրում է հանդեսի գավառական աշխատակիցներին առայժմ

Գորկուց թարգմանություններ լուղարկել՝ նրանից բավական քանակութեամբ թարգմանված գործեր ունենալու պատճառով.

Մոսկվա՝ Վահան Տեր-Գրիգորյանին. հայտնում է, որ նրա թարգմանությունը չի տպագրվի, որ այդ հարցում զրաքննականատյանը ավելին գիտե, քան իրենք.

Վաղարշապատ՝ Կ. Խ.-ին. հայտնում է, որ «Գաղթական կիներ» ստացել են.

Թավրիզ՝ Ս. Ղ.-ին. հայտնում է, որ ստացել են «Ազի պանիրը».

Նոր-Նախիջևան՝ Մ. Վ.-ին. խմբագրությանն ուղարկած նրկութարգմանությունների մասին]. — 1902, № 6, էջ 308.

1383. [Էջմիածին՝ Հուսիկ Եպիսկոպոսին. հայտնում է, որ նրա ուղարկած հոգվածը շարվում է՝ կտպագրվի հանդեսի հաջորդ համարում.

Թիֆլիս՝ օր. Մարջանին՝ «Մի փոքրիկ պատկեր»-ը անհարմար է, ուղարկեք մի այլ նյութ.

Թիֆլիս՝ Եղոպոսին. «Կարապի պատմությունը» ստացանք.

Բաքու՝ Գ. Լուսինյանին. հայտնում է, որ Մխիթարյանների մասին նրա ուղարկած հոգվածը չեն կարող տպագրել.

Օդեսա՝ Ա. Գյուրջյանին. հայտնում է, որ «Յրլղղ քոչկի ետեր» չեն կարող տպագրել.

Էջմիածին՝ Ա. Տ.-ին, Ախալցխա՝ Ե. Վ. Մ.-ին, Մոսկվա՝ Ղ. Քեմեչեճյանին, Երևան՝ Մ. Հ.-ին հասցեագրված նամակներում խմբագրությունը նույնպես մերժել է նրանց ուղարկած նյութերի տպագրությունը.

Բաքու՝ օր. Ս. Տ. Հովհ.-ին հասցեագրված նամակում խմբագրությունը հավաստում է նրա նաուբերգից («Րախտը») կատարած թարգմանության ստացումը, խոստանալով տպագրել հանդեսի հաջորդ համարում.

Թիֆլիս՝ Հ. Խ.-ին ուղարկած նամակում հաստատում է Անդրի Ֆլեորինի «Գործքով բարոյականությունը» գործի թարգմանության ստացումը.

Նվգենյա Տուրի «Մարգարտե մանյակը» գործի թարգմանության ստացման մասին է խոսում Թիֆլիս՝ օր. Նվարդին ուղարկած նամակը.

Նույնատիպ նամակ է նաև Էջմիածին՝ Հ. Մ.-ին հասցեագրվածը.

Վենետիկ՝ «Բազմավեպ»-ի խմբագրութեանն ուղարկած նամակը վերաբերում է երկու հանդեսների անկանոն փոխանակութեան և «Բազմավեպ»-ի՝ դեպի «Լուսն»-ն ունեցած թշնամական լինթադրին:

Խաղունուն տեղեկացնում են, որ Նադսոնի «Լեզու» բանաստեղծութիւնը խմբագրութիւնն ստացել է:

Ալեքսանդրապոլ՝ Տ. Վ.-ին. հայտնում են, որ Մարկ Տվենի «Ոխերիմ թշնամիս» գործի թարգմանութիւնը կտպագրվի մյուս տեղամ:

Թիֆլիս՝ Տ. Մ.-ն. հաւաստում է Օ. Շրայների «Պետեր Խուկետ»-ի թարգմանութեան ստացումը]. — 1903, № 1, էջ 277—278.

Տե՛ս նաև № № 477 և 519 նկարագրութիւնները:

1384. [Ռաշտ՝ Վ. Թուրյանին, Բաքու՝ Գ. Լուսինյանին, Թիֆլիս՝ Վարդուհին, Կարս՝ Ս. Տ. — Մ.-ին ուղարկած նամակներում խմբագրութիւնը հայտնում է, որ ստացել են նրանց ուղարկած «Հարազատներ», «Գրական անտերութիւն», Հայնեից ու Շիլլերից կատարած թարգմանութիւնները, ինչպես նաև «Իմ հիվանդութիւնը» և «Ուսուցչական հիշողութիւնից» գործերը:

Բալախանի՝ Շ. Հ.-ին, Պետերբուրգի «Փուշ»-ին հայտնում է, որ նրանց բանաստեղծութիւնները շեն տպագրվի:

Դանձասար՝ Հ. Նիկողայոս Վ. Տ. Ավետիքյանին հայտնում է, որ Թովմաս Գեմբացու աշխարհարար թարգմանութիւնը անշահեկան չէ հայ ժողովրդի համար. խորհուրդ է տալիս տպագրել առանձին գրքով:

Բաքու՝ Քաջերունուն. հայտնում է, որ ստացել են նրա «Հիշողութիւններ»-ը, մյուս համարից կսկսեն տպագրութիւնը:

Ալեքսանդրապոլ՝ Տ. Վ.-ին. հայտնում են, որ ստացել են Ֆրանսուա դը Կյուրելի «Նոր կուռք»-ը, Մ. Նորդաուի «Քննութիւնը» և Կոնան-Դոյլի «Ինչպես բանակն ազատեցի» գործերը և դրանք բոլորն էլ կտպագրվեն:

Թիֆլիս՝ Պ. Պ. [Պերճ Պոռչյանին] «Յանոս»-ը կտպագրվի հանդեսի հաջորդ համարում]. — 1903, № 2, էջ 254.

Տե՛ս նաև № № 357, 524 և 578 նկարագրութիւնները:

1385. [Սարիղամիշ՝ Ս. Հ.-ին. հայտնում է, որ խմբագրութիւնը ստացել է «Առանց վերնագրի» հոդվածների թարգմանութիւնը:

Ախալքալաք՝ 2. Բարս.-ին. հայտնում է, որ «Կառման» ստացել են.

Վլադիկավկազ՝ 2. Բ.-ին. Ձեր «Միլիոնատեր մարդասպանը» ստացանք. խոսվում է վարձատրության մասին.

Մոսկվա՝ Ղ. Ք.-ին. ստացել ենք Լ. Ն. Տոլստոյի «Դաստիարակության մասին» հոդվածի թարգմանությունը.

Փարիզ՝ Ս. Հախումյանին. խմբագրությունը հավաստում է Մաքս Նորդաուի «Պաննա» գործի թարգմանության ստացումը.

Կ. Պոլիս՝ Մ. Աղաբեկյանին. Ձեր հոդվածը Կիլիկիայի լեմբերի մասին կտպագրենք հետևյալ համարում.

Մանչիս՝ Ն. Լ.-ին. «Միծեռնակ»-ի ֆրանսերեն թարգմանության տպագրությունը հետաձգել ենք մյուս համարին.

Կարս՝ Ս. Տ. — Մ.-ին «Ուսուցչի հիշատարականը» առանց ուղղումների հնարավոր չէ տպագրել.

Էջմիածին՝ Ս. Փ.-ին. Բարդուղիմեոս եպիսկոպոս Ճուղուրյանի գրքի մասին Ձեր հոդվածը անհնար եղավ տպագրել]. — 1903, № 3, էջ 277.

1386. [Նիկոլայիչ՝ քահանա Լուի Կուդելկային հայտնում է, որ խմբագրությունը ուղարկել է նրա պահանջած «Լումա»-ի 1—3 համարները.

Ալեքսանդրապոլ՝ Յ. Աշոտին. հայտնում է, որ նրա ուղարկած «Հինգ րուպե կա» գործը չի տպագրվի.

Նոր-Նախիջևան. հայտնում է, որ ստացել են Գամառ-Փաթիսյայի «Հայ երիտասարդ» բանաստեղծությունը. կտպագրվի հանդեսի մյուս համարում.

Շուշի՝ Սարգ. Ման.-ին. ստացել են Լ. Անդրեևի «Մառախուղի մեջ» վեպի թարգմանությունը. կտպագրվի մյուս համարից.

Մոսկվա՝ Ս. Տ. Ս.-ին. հավաստում է Բուդոլֆ Լինդաուի «Մի դժբախտ ազգ» վեպի թարգմանության ստացումը. սիրով կտպագրենք.

Մոսկվա՝ Ա. Կ.-ին. ստացել են «Արտավազդ» բանաստեղծությունն ու Զեխովի «Խնդիրը» գործի թարգմանությունը. կտպագրվի առաջիկայում]. — 1903, № 4, էջ 256.

Տե՛ս նաև № № 314, 444 և 486 նկարագրությունները.

1387. [Բաբու՝ Ա. Խոջ...-ին. ստացանք Ձեր «Վրիժառու»,

«Իմերեթիայի Մարիա Թագուհին», «Կյանքի ձախորդություններ», «Մեռնող փիղը» և «Մի հաշկերույթ» դործերը. կուպագրենք հոր հարմարություն ունենանք.

Բիֆլիս՝ Գ. Վ.-ին. հայտնում է, որ «Փիլիսոփայական գրույց-ներ»-ը կապագրվի հանդեսի մյուս համարում.

Կարս՝ Զ. Զ.-ին. Ձեր ուղարկած «Մոռացված աստվածը» կապագրվի.

Մոսկվա՝ Ա. Կյուրչյանին. «Ծղզի քղերը» ստացանք, կապագրենք հետևյալ համարում.

Երևան՝ Ա. Ագ.-ին. ստացանք Ձեր ուսումնասիրությունը Մամիկոնյան տոհմի մասին, կապագրենք հանդեսի առաջիկա համարում.

Մոսկվա՝ «Դիպի Օշական»-ը որոշեցինք տպագրել, շատ հա՛վանեցինք: Ձեր ուղարկած պետերբուրգյան հասցեներով հինգ կոմպլեկտ «Լուսա»-ները ուղարկեցինք.

Ս. Պետերբուրգ՝ Վ. Ա.-ին. Ձեր թարգմանությունների Գի դը Մուպասանից («Քեռի Մեկունը» և «Կույրը») ստացանք. կապառաս-խանենք.

Մոսկվա Ղ. Ք.-ին «Զար բախտ» և*** բանաստեղծություննե-րը չեն տպագրվի: Նաղեժդինի «Խոսակցություն»-ը կապագրվի իր ժամանակին.

Շուշի՝ Պ. Զ.-ին. ստացանք Տոլստոյի «Կարմա» և Բրիտ-Հար-տի «Մենդյան գիշերին» գործերի Ձեր թարգմանությունները. առա-ջինը ունենք, երկրորդը կապագրենք.

Ս. Պետերբուրգ՝ Ն. Ա.-ին. «Ը. Կարամզինը» նոր ստացանք, կապագրենք. «Լուսա»-ները ուղարկեցինք Ձեր հասցեով]. — 1903, № 6, էջ 264.

Տե՛ս նաև № № 474 և 583 նկարագրությունները.

1388. [Մեք աշխատակիցներին. — Խմբագրությունը խնդրում է նյութերն ուղարկել, մարուր, ընթերցանի ձեռագրով և մի երեսի վրա.

Մոսկվա՝ Ղ. Ք.-ին. տպագրվեց Ձեր «Նախշվանցիները Մու-րֆի Զիժովսիի փայտվոտիկին մեջ»-ը, իսկ Նաղեժդինի «Խոսակցու-թյուն»-ը մնաց այլ տեղամի.

Էջմիածին՝ տ. Տ. Կոստ.-ին. ստացանք Ձեր թարգմանած «Կա-լիֆորնացու պատմածը», կապագրվի հետևյալ համարում.

Մոսկվա՝ Ա. Կ.-ին. ստացանք «Երգչի ուղիւն», կտպագրենք առաջիկայում.

Բաքու՝ Քաջբերունում. ստացանք «Հիշողութիւններ»-ի շարունակութիւնը.

Մոսկվա՝ բժիշկ Շահնազարյանին. հայտնում է, որ նրա ուղարկած նամակը «Նումա»-ն չի տպագրի. որովհետեւ այն արդեն լույս է տեսել մի այլ պարբերականում.

Ռաշտ՝ Թուրյանին. «Հարազատներ» կոմեդիան շէնք տպագրում.

Նոր-Նախիջևան՝ Ե. Շ. [Երվանդ Շահազիզին]. Ձեր «Միքայել Նալբանդյանը Հնդկաստանում» ուսումնասիրութիւնը կտպագրվի մյուս համարից]. — 1904, № 1, էջ 224.

Տե՛ս նաև № 260 նկարագրութիւնը.

1389. [Խմբագրութիւնը Թարգմանական գործեր ուղարկողներին խնդրում է կատարել նյութի խիստ ընտրութիւն.

Կ. Պոլիս՝ Մ.-ին. հայտնում է, որ ուղարկած նյութերի մի մասը կտպագրվեն «Նումա»-ում, պատմական մասը՝ «Դիվաններ»-ում.

Երևան՝ բժ. Լ. Տ. [Լևոն Տիգրանյան]. Ձեր «Մրրիկը Մասիսի վրա» և «Ծիծեռնակաբերդ» պատկերները կտպագրվեն առաջիկայում.

Բաքու՝ Մ. Բարիս.-ին. «Հնոց և Նորոց»-ը շարվում է մյուս համարի համար.

Մոսկվա՝ Ղ. Ք.-ին «Փերդին հոսը» պատկերը ստացանք.

Նոր-Նախիջևան՝ Ե. Շահ. [Երվանդ Շահազիզին]. «Աղջմիք»-ի կորած կտորի ստացման և տպագրութիւն մասին.

Հալլե. Ն. Տեր-Հովհաննիսյանին. ստացանք Բյորնսոնից Ձեր Թարգմանած «Ուժից վեր» դրաման, կսկսենք տպագրել առաջիկա համարից]. — 1904, № 2, էջ 265.

Տե՛ս նաև № 262 և 558 նկարագրութիւնները.

1390. [Բաբու՝ Ս. Ա.-ին. հայտնում է, որ «Նումա»-ն քիչ է ուղադրութիւն դարձնում «Բանբերներ» ու նրա «խնամակալների» կարծիքների վրա.

Թիֆլիս՝ «Արսեն»-ին. ստացանք «Մի օր» վեպը, խնդրում ենք ուղարկել Ձեր հասցեն.

Թիֆլիս՝ Բ. Տ. — Դ.-ին. «Բնության ծոցում», «Կնոջ գանգա-
ւը» և «Զրկանք և բռնություն» բանաստեղծությունները ստացանք.
Բաքու. Մ. Բարխ. [Մկրտիչ Բարխուդարյանին]. ստացանք
անտիպները, մյուսները լույս են տեսել «Դիվաններում».

Վան՝ Հ. Կ.-ին Ձեր ուղարկած «Գարուն» բանաստեղծությունը
չի տպագրվի.

Երևան՝ Ս. Ի.-ին. «Ճանապարհ» և «Ես շտեմա»-ն՝ ստացանք,
չենք կարող տպագրել.

Ռոստով՝ Մ. Բ. [Մինաս Բերբերյանին]. «Գրականություն և
կյանք ու «Երազյալ ոսկեդար» հոգվածների տպագրությունը դա-
դարեցրինք). — 1904, № 3, էջ 251.

1391. [Փարիզ՝ Ն. Հարություն. Թղթաղկությունը մեզ չի հասել.
Հալլե՝ Հ. Բոգիյանին. ստացանք «Համամունել Կանտը» —
չտպագրենք.

Կ. Պոլիս՝ Քննասերին [Մաղաթիս Օրմանյան]. «Առաքյալնե-
քն մինչև Լուսավորիչ» հոդվածը ստացանք, որով լրանում է հայ
եկեղեցու առաջին վեց դարերի թննական պատմությունը. այն
հտպագրվի հաջորդ համարում.

Ախալցխա՝ Հ. Բայրուրցուն. խմբագրությունը շնորհակալու-
թյուն է հայտնում «Դիվանին» նախատեսած Ձեր նյութերի համար.

Մուրրուրդ՝ Մ. Խոստիկյանին. ստացանք Ձեր «Խեղճացվոց կամ
խեղճությունների երևան գալը» հոդվածը, կտպագրենք մյուս համարում.

Մոսկվա՝ Ա. Կ.-ին. Ձեր «Դեպի Մաքենյաց վանք» հոդվածը
կտպագրվի հանդեսի առաջիկա համարում.

Ուրմի՝ Եր. Հովասապիյանին. ստացել ենք Ձեր «Գարադաղ»
հոդվածը, կտպագրենք մյուս համարում.

Բաքու՝ Մ. Բարխ. [Մկրտիչ Բարխուդարյանին]. «Հնոց և նո-
րոցը» լույս կտեսնի մյուս անգամ.

Հալլե՝ Ն. Տեր-Հովհաննիսյանին. ստացանք Իոկայիի «Մեկ
չախպարտի» պոետիկերի Ձեր թարգմանությունը. կտպագրենք առա-
ջիկայում.

Թիֆլիս՝ օր Ֆլորա—Անահիտ. Կյորենրի «Հովսեփ Հալդրիխ»-ի
Ձեր թարգմանության տպագրությունը մնաց մյուս անգամին.

Ախալցխա՝ Ե. Մ.-ին. Ձեր հոդվածները չենք կարող տպագրել.
Բաքու՝ Արշակին. Ձեր ոտանավորները մշակեք.

Գանձակ՝ Ա. Ք. Շ.-ին. Ուտանավորը գրաբար է, «Հումա»-ի համար անհարմար.

Շուկավեր՝ Գ. Բ.-ին. «Սասունցի Դավիթ» ընդարձակ պոեման շենք կարող տպագրել]. — 1904, № 4, էջ 248—249.

1392. [Երևան՝ Դուրս Արծվիկին. Հայտնեք Ձեր իսկական անունը, հակառակ դեպքում թղթակցությունը անկարող կլինենք տպագրել.

Թիֆլիս՝ դոկտոր Մ. Ղազարյանին. Ձեր «Արարացի մատենագրերը Հայաստանի մասին» հոդվածը կտպագրենք մյուս անգամ.

Կ. Պոլիս՝ Հ. Յ. ա. ք. Մ.-ին. ստացանք Ձեր ուղարկած Հովսեփ կաթողիկոս Արղունթյանի նամակները՝ կպահենք «Դիվան»-ի համար.

Շուշի՝ «Արսենին». ստացանք «Տեսակցություն» վեպը. «Հումա»-ի էջերը անձուկ են, կկարդանք ու կպատասխանենք.

Երևան՝ Դիտողին. «Մեր ցավերից»-ը ստացանք, կկարդանք և կպատասխանենք.

Կարս՝ Սար. Տեր-Մելիք.-ին. հայտնում է, որ ստացել են նրա ուղարկած «Մի կտոր իմ ուսուցչական հիշողությունից» հոդվածը. էջմիածին՝ Կամսարին. ստացել ենք «Անբախտներ» պատմվածքը, խմբագրությունը խոստանում է կարդալ ու պատասխանել.

Բաքու՝ Ա. Գյանջ.-ին. «Հուռ միայնության մեջ»-ը ստացանք՝ կկարդանք ու կպատասխանենք.

Երևան՝ Զապել Զիլինկարյանին. Ուլրիխ Ֆրանկի «Օւռիլիա» վեպի թարգմանությունը ստացանք. կպահենք եկող տարվա համար.

Թիֆլիս՝ Գր. Վանցյանին. հայտնում է, որ ստացել են «Երեք մատ» առակը, կտպագրեն մյուս համարում.

Բաքու՝ Ռանգերիս՝ երկու տողը և արևմտյան հայոց գրականությունը ստացանք. անհրաժեշտ կլինի տպագրել հապավումներով.

Մոսկվա՝ Ղ. Ք.-ին. «Մե՞կ թե երկու» պատկերը ստացանք.

Մոսկվա՝ Արշակ Կալսունի. «Հայոց կոունկր Մոսկվայում»-ը ստացանք]. — 1904, № 5, էջ 223.

1393. [Օրենբուրգ՝ Պատրիկին. ստացանք «Մոր հիշատակը», «Անհունի շմքում» գործերը և «Հավատի ուժ» թարգմանությունը. կկարդանք ու կկարգադրենք.

Նիկողայիչ (Մորավիա)՝ Լրեց Լուի Կուդելկային. «Վումա»-ի
№ 5 ուղարկեցին՝ հա եկավ, նորից ենք ուղարկում.

Ս. Պետրոբուրգ՝ Ս. Գ.-ին. Ձեր ուղարկած հոգվածը մնաց
մյուս համարին.

Կ. Պոլիս՝ Հ. ա. ք. Մ.-ին. ստացանք Խ. Խ.-ի ձեռքով «Մշու
Ս. Կարապետի համառոտ պատմությունը».

Ձ.՝ «Մալիստ»-ին. ստացանք «Մի համեստ կարծիք» հոգվա-
ծը՝ կտպագրենք.

Թավրիզ՝ Արովյանի անվան դրաղարանին. խմբագրությունը
խնդրում է պատասխանել իր ուղարկած նամակներին]. — 1804,
№ 6, էջ 255.

1394. [Վաղարշասլատ՝ Տ. Տիր. Կոստանյանին. Ճապոնիայի
մասին հոգվածները ստացանք՝ կտպագրենք.

Սալյան՝ րժ. Արամյանին. Ձեր հոգվածը ստացանք, կտպա-
գրենք մյուս անգամ.

Ղազվին՝ Պերգեսին. «Գյուտ» զավեշտը ստացանք, կկարդանք
և կհայտնենք մեր որոշումը.

Մարբուրգ՝ Մ. Խոստիկյանին. Ձեր հոգվածը ստացանք, կտպա-
գրվի. դրև քնթևունի ձեռագրով.

Կ. Պոլիս^{***}-ին. Ձեր առաջին թղթակցությունը տպագրեցինք,
խնդրում ենք շարունակել.

Նոր-Նախիչևան՝ Պոպովյանին. Մանտեգացայի «Ապագա
մարդկություն» գործի թարգմանությունը ստացանք, կկարդանք ու
կպատասխանենք.

Մոսկվա՝ Ղ. Ք.-ին. «Կյուրեղ եպիսկոպոս Սրապյանի հիշատա-
կին»-ը չի տպագրվի.

Հալլե՝ Հ. Բոգինանին. «Հակումներ» դրաման ստացանք. կկար-
դանք և կպատասխանենք.

Շուշի՝ Հ. Խանլարյանին. «Տխուր պատկեր» բանաստեղծությու-
նը չենք կարող տպագրել, շարունակեք գրել.

Ռաբու՝ Ա. Զանյանին. «Խակարաքարը» կտպագրենք.

Վիեննա՝ Տ. Վ.-ին. «Ինքնակոչը» և «Ընդհատված նախաճաշ»
պորժերը ստացանք, ժամանակին կտպագրենք.

Շուշի՝ Պ. Զ.-ին. Տուրգենևից Ձեր թարգմանած «Անտառ և
տափաստան»-ը ստացել ենք, գեո չենք կարդացել.

Թավրիզ՝ Ա. Ղ.-ին. Զեխովից թարգմանություններ միք ուղար-

կի. սպասում ենք նյութեր պարսկահայերի կլանքից.

Նոր-Նախիջևան՝ Վարդան Չուբարյանին. ստացանք Ձեր «Մի ալեկարկ հաշատուր Արուսյանի գրականական և հասարակական գործունեության» հոդվածը. կտպագրենք.

Թավրիզ՝ հ. Արուսյանի անվան գրադարանին. խնդրում է «Լուսնա»-ի բաժնեգրերը տեղում հանձնել հանդեսի աշխատակից Վ. Փափազյանին]. — 1905, № 1, էջ 185.

1395. [Ռոստով՝ օր. Գ. հ. ուրախ ենք մեզ թղթակցելու Ձեր որոշման համար. ստացանք ուղարկած հոդվածը, կկարդանք և կկարգադրենք.

Նոր-Բայազետ՝ Պետր. պատասխանը վերաբերում է «Լուսնա»-ի բովանդակության հարստացման հարցին.

Էջմիածին՝ Արամ Դատեյանին. Ձեր աշխատասիրած «Հայ մատենագրության մեծ համարարբառը» չենք կարող տպագրել.

Պետերբուրգ՝ Բժշկապետ Կ. Աղ.-ին. «Հոգեկան վարակումն և նրա նշանակությունը» ստացանք. կտպագրենք մյուս համարում.

Ռաշտ՝ Ս. Գրիգորյանին. Ձեր Դոստոևսկու գործերից «Уны-женные и оскорбленные» վեպի թարգմանությունը չենք կարող տպագրել.

Դերբենդ՝ Տիգրան Ք. Վ.-ին. «Արտավազդ»-ը չենք կարող տպագրել.

Հալլե՝ Հ. Ռոզինսոնին. ստացանք Հ. Իսսենի «Երբ մենք մահից հարություն առնենք» էպիլոգի հայերեն թարգմանությունը.

Թավրիզ՝ Ասրպեսին. «Բեհայինները ստացանք՝ կտպագրենք մյուս անգամ.

Թավրիզ՝ Ա. Տ.-ին. Ձեր բանաստեղծությունները չեն տպագրվի]. — 1905, № 2, էջ 165.

1396. [Փաբիզ՝ Ա. Չ. /Արշակ Չոպանյանին]. «Միրեյոս»-ի առաջին երգը ստացանք. կտպագրենք...

Թիֆլիս՝ Հ. Տ. — Ա. Ձեր «Ս. Հախումյանի ինքնակենսագրությունը» հոդվածը ստացանք, կտպագրենք հապավումներով.

Բաքու՝ Վ. Փ.-ին. ստացանք «Յապոնական Ռոմեո և Ջուլիետա պատկերը. կտպագրենք.

Իկեքսանդրապոլ՝ Բ. Մ. — Զ.-ին Տեննիսոնի «In memoriam»
պոեման ստադանք. կտպադրենք.

Իկեքսանդրապոլ՝ Պ. Մոնոռյանին. «Մամիկոնյան առյուծը»
ստացանք, հետեանքի մասին կհայտնենք.

Խեհրան՝ Վահան Ազատյանին. Տոլստոյի «Կանանց» հոդվածի
թարգմանությունը ստացանք, ցանկալի է, որ գրեք պարսկահայոց
կյանքից.

Բիֆլիս՝ «Ոչ դիպումավոր»-ին. խմբագրությունը որոշեց Ձեր
հոդվածը տպագրել միայն Ձեր խնկական ստորագրությամբ.

Նրեան՝ Դիտոդին. գրեք միայն փաստեր, դատողություններ
միք անի.

Շուշի՝ Հ. Խանլարյանին. «Նավակը» լկարողացանք տպագրել.
Համո Դլֆունի Ձեր բանաստեղծությունները չենք տպագրի.

Բալախանի՝ Ադամ Տեր-Պողոսյանին. «Հազար երանի կովում
մեռնողին» և «Իմ դարդը» բանաստեղծությունները չենք կարող
տպագրել]. — 1905, № 3, էջ 166.

1397. [Հալլե՝ Հ. Բոգիեանին. «Morsium» հոդվածը ստացանք.
Ռոստով՝ Մինաս Բերբերյանին. մեր երկրորդ փորձն էլ ան-
հաջող անցավ.

Կ. Պոլիս՝ Հ. ա. ք. Մ.-ին. Պատկանյանի մասին Ձեր գրած
հոդվածը ստացանք.

Առաջածոր՝ Արշ. Մարտիրոս... ստացանք Յուրի Վեսելովսկու
«Ժամանակակից հայկական պոեզիայի մի քանի եղանակներ» հոդ-
վածի թարգմանությունը.

Բիֆլիս՝ Հայկ Տեր-Աստվածաարյանցին. Մախլասի, Մի հա-
մեստ կարծիք» հոդվածի մասին Ձեր գրությունը չենք կարող տպա-
գրել.

Կ. Պոլիս՝ Հ. ա. ք. Մ.-ին. «Հարյուր տարուց հետո» վեպի
տպագրությունը ընդհատվեց մեզանից անկախ պատճառներով.
«Ամիլ»-ի Բ մասը կտպագրենք այս տարի.

«Հայրեր և դպիպակներ»-ը լրացած է, «Կանոնք ժողովուրդ»
հայտնի չէ կտպագրվի, թե ոչ]. — 1905, № 4, էջ 135.

1398. [Բաբու՝ Մ. Բ.-ին. ստացանք Ձեր «Պարբերական մա-
մուլը Արևմուտքում» գործի առաջին հրեք մասերը.

Շուշի՝ Հ. Խանլարյանին. «Հարավի այրին», «Ծավալի պատ-

կեր» և «նալակ» գործերը մեզանից անկախ սլատճառներով չենք ստպագրում.

Ջանգեզուր՝ Գր. Բալասանյան. Ձեր ուղարկած հոդվածը ստացանք. արդյոք Դուք Գրիգոր Բալասանյանը չե՞ք.

Անապա՝ Մ. Շվոտ. ստացանք Ձեր ուղարկած թարգմանությունները՝ 1. Զղիսովսկու «Սարրա» 2. Ի. Լիի «Ֆիննական արյուն» և 3. Պոտապենկոյի «Անիծյալ փառք» գործերը. ուղարկեք դրանց բնագրերը.

Կարս՝ Կայծին. Ձեր քանաստեղծությունները ստացանք, հարմարները կտպագրենք.

Բաքու՝ Ա. Ջանյանին. Ձեր ուղարկած ոտանավորները ստացանք]. — 1905, № 5, էջ 157.

1399. Երևան՝ Ա. Տ. — Խ.-ին. Ա—ԴՈ-ի փոքրիկ բրուշյուրը, որ «Լուսա»-ի անցյալ համարում մեր աշխատակից պ. Բրիչը արդեն գնահատել էր ըստ արժանվույն, չարժեր նորից ուշադրության առնել, բայց Ձեր հոդվածը այնպիսի դառն ճշմարտություններ է պարունակում, որ մենք տեղ տվինք և Ձեր մատենախոսությունը այս համարում. — 1905, № 6—7, էջ 188.

(Տե՛ս «Լուսա»-ի նույն համարում էջ 132—138-ու տպագրված գրախոսությունը Ա—ԴՈ-ի բրուշյուրի մասին).

1400. [Կ. Պոլիս***-ին. ուշացումով ստացանք Ձեր թղթակցությունը. Ձեր մտքերի հետ համաձայն ենք. երկար է, ամբողջությամբ չենք կարող տպագրել.

Էջմիապին՝ Կ.-ին. Ձեր հոդվածները ստացանք, կպատասխանենք.

Կ. Պոլիս՝ «Երկրորդ Պահլավունիք»-ի մյուս մասը ստացանք, կտպագրենք հաջորդ անգամ.

Թիֆլիս՝ Ա. Մ. — Ե.-ին. Վոյնիչի «Ռոտր» հնարավորություն չունենք «Լուսա»-ում տպագրելու.

Բրյուսել՝ Տ. Վ.-ին «Ջեկի» և «Որբիկը» թարգմանությունները ֆրանսերենից ստացանք, կտպագրենք.

Թավրիզ՝ Ատ.-ին. «Վիշապը» ստացանք, կտպագրենք.

Բաքու՝ Հ. Իս.-ին. «Հիշատակ» բանաստեղծությունը ստացանք.

Շտրասբուրգ՝ Խոստակին. Ձեր բանաստեղծությունը կտպագրենք մյուս համարում.

Փարիզ՝ Բ. Քաջբերունուն. Ժյուլ Պեյոյի «Կամարի կրթություն» ստաղանը, Ձեզ կգրենք.

Շուլավեր՝ Դր. Բալասանյանին. Ձեր պոեման ստաղանը. լափաղանց երկար է. կկարդանք և կսպասասխանենք.

Մոսկվա՝ Մ. Շուլյանին. Ձեր հոդվածը մնադ մյուս համարին. Թիֆլիս՝ Ս. Քամալյանցին. Ձեր հոդվածը ստաղանը, կտպադրենք մյուս համարում.

Փարիզ՝ Ա. Չ. [Արշակ Չոպանյանին]. կտնօրինենք՝ ըստ Ձեր ջանկության). — 1905, № 6—7, էջ 188.

1401. [Նախիջևան՝ Լեոն Խանզադեին. «Ավետարանի եղբայրներ» ստաղանը, կտպագրվի.

Ումրիա՝ Գ. Իսք. «Արյան հայրենիք» քանաստեղծությունը ստաղանը, կաշխատենք տպագրել.

Թիֆլիս՝ Հ. Տ. Ա.-ին. վրացերենից թարգմանած Ձեր բանաստեղծությունը ստաղանը.

Թիֆլիս՝ Հ. Տ.-ին. «Լուսա»-ի խմբագրությունը պատճառաբանում է թե ինչո՞ւ չեն պատասխանում «Բազմավեպ»-ի հայհոյանքներին. այն համարում եմ «կեղտոտ» թերթ, որ ելնելով իր շահերից, նվիրպալի սրտում նստած անտարբեր է Թուրքիայում ու Անդրկովկասում հայերի հետ կատարված դեպքերին.

Շուշի՝ Հ. Խանլարյանին. Ձեր «Որբաղած ազգը» չի տպագրվի. Ախալցխա՝ Ս. Վ.-ին. նախորդ հոդվածը մենք չենք ստացել. վերջերս ստաղանը, կտնօրինենք]. — 1905, № 8, էջ 143.

1402. [Թիֆլիս՝ Ն. Հարոյին. Ձեր «Ճանապարհորդական հիշողություններ»-ը կտպագրենք մյուս համարում.

Կարս՝ Ա. Բեք-Հովս.-ին. Ձեր բրոշյուրը կստանաք մոտ օրերս.

Թիֆլիս՝ Պատրիկին. Ձեր «Կենսագրական շարքից» առաջմ տպագրում ենք միայն «Անհունի շեմքում»-ը.

Վիեննա՝ Գ. Ահարոնյանին. Ձեր ուղարկած հոդվածը ստաղանը, կտպագրենք...

Կարս՝ Բ. Թորոյանին. Մատիլդ Սերաոյի «Ներք նամակներ»-ի խարգմանությունը ստաղանը]. — 1905, № 9—10, էջ 167.

1403. [Կարս՝ Բ. Թորոյանին. Կառլսկու «Յրիգրիխ Էնգելսի հիշատակին» հոդվածի թարգմանությունը ստաղանը.

Շուշի՝ Ա. Գյանջեցյանին. Ձեր «Նոր կյանքի շեմքին» դրաման ստաղանը, կգրենք.

Թիֆլիս՝ Արխ. Հովհ. -ին. հավաստում է Արթուր Լեյստի «նինո վարիպանիձե» պատմվածքի թարգմանությունն ստացումը.

«Լուսմա»-ի խմբագրությունը շնորհակալություն է հայտնում բոլոր նրանց, ովքեր շնորհավորել են հանդեսի գոյության տասնամյակը.

Թիֆլիս՝ Ա. Վար.-ին «Մշակ»-ում տպագրված մի հոդվածի մասին.

Շուշի՝ Նիկ. վ. Տեր-Ավետիքյանին. ստացանք Ձեր հոդվածը, կպատասխանենք.

Նոր-Նախիջևան՝ Տ. Շոուռյանցին. ստացանք Ձեր բանաստեղծությունը.

Ալեքսանդրապոլ՝ Պ. Մոճոռյանցին. Ձեր «Մամիկոնյան առյուծը» չենք տպագրում, տեղեկացանք, որ այն լույս է տեսնելու «Տարազ»-ում]. — 1906, № 1, էջ 87—88.

1404. [«Արշալույս»-ի ֆելիետոնիստին. նրա ընթացիկ տարվա № 55-ում տպագրված մի թղթակցության շուրջը, որ վերաբերում է Պետական Դումայի համար ընտրված մի խումբ պատգամավորների խնդրին.

Կարս՝ Բ. Թորոյանցին. մեկը հրատարակում ենք այս համարում, մյուսը ապագայում.

Անապա՝ Մ. Շվոտին. ստացանք մեկը՝ հանձնեցինք ըստ պատկանելույն, մյուսները հետզհետե կտպագրվեն.

Փարիզ՝ Ա. Զ. [Արշակ Զոպանյանին]. ստացանք 4-րդ երգը և բանաստեղծությունը. նկարը չկար, իսկ գիրքը ուղարկեցինք «Ընկեր»-ին. նորաստեղծ այդ պարբերականը իր էջերում վերավորել է «Լուսմա»-ին ու նրա թղթակից-աշխատակիցներին, որոնց թվում Ալեքսանդր Շիրվանզադեին՝ որակելով նրա գործերը «կեղտոտ պասկվիլներ» անվանելով ներկա նամակով հանդեսի խմբագրությունը ընդդիմախոսում է ու պաշտպանվում «Ընկեր»-ի հարձակումներից). — 1906, № 2, էջ 123—124.

1405. [Թավրիզ. Աղ. Տեր-Վարդանյանցին. «նասյուլեոն և Ալեքսանդր ցարը» հոդվածի թարգմանությունը ստանալու մասին. Վենետիկ՝ Նորայր Բյուզանդացուն. Շուշի քաղաքի հրեհհաման ու նրա հայ ազգարնակչության վիճակի մասին.

Շարասբուրգ՝ Խոստուկին, Նոր-Նախիջևան տ. Շոուռյանցին,

Եւոյի՝ Զ. Խանլարյանին հաժապտում է նրանց ուղարկած բանաստեղծութիւնների ստացումը.

Արշակ Չոպանյանի թարգմանութեամբ «Միրեյոս-ի տպագրութիւնը վերսկսելու մասին». — 1906, № 3, էջ 114.

1406. [Մոսկվա՝ թծ. Ս. Շահնազարյանին. ստացանք Ձեր ուղարկած թղթակցութիւնները՝ «Դպրոցական հարցեր», «Կրթութեան-դաստիարակութեան արտաքին միջոցները ժողովրդական դպրոցում». կկարդանք, կպատասխանենք.

Սամարղանդ՝ Mars-ին. Ձեր հոգւածը լույս կտեսնի մյուս համարում.

Նախիջևան՝ Ա. Մ.-ին. Սալմանի մասին Ձեր արած հայտնադրութիւնը կարդացինք...

Եւոյի՝ Զ. Խանլարյանին. բանաստեղծութիւնները ստացանք...]. — 1906, № 4, էջ 117.

1407. [Լոռ-Նախիջևան՝ Ե. Շահազիզին. Նախկին հոգւածը և «Դպրոցիկ Պատկանյան» ընդարձակ երկը ստացանք, կտպագրենք.

Փարիզ՝ Ա. Չոպանյանին. ստացանք «Պեշիկթաշլյան և թատրոնը հայոց մեջ» ուսումնասիրութիւնը. կտպագրենք մյուս անգամ.

Վաղարշապատ՝ Խ.-ին. Ձեր «Այն ո՞վ էր» բանաստեղծութիւնը կտպագրենք, հայտնեք Ձեր իսկական անունը.

Նոր-Նախիջևան՝ Զ. Մալխասյանին. ստացանք «Փող և կյանք» պատմվածքը.

Նախիջևան՝ Լեւոն Խանդաղեին. ստացանք Ձեր «Հիշողութիւններ մեր արյունոտ անցյալից»-ը.

Իզմիր՝ Արշ. Տեր-Խաչատրյանցին. թարգմանութիւններ շատ ունինք, պետք է սպասեք հերթի.

Նախիջևան՝ Ա. Մ.-ին. մեր արժանապատվութիւնից ցածր ենք համարում պատասխանել զանազան Սալսման-ստորակետ Աթա-նասների ուշուցներին.

Թավրիզ՝ Ա. Այգանյանին, Երևան Մ. Ս.-ին, Մոսկվա՝ Ս. Շահնազարյանին. Կ. Պօլիս՝ Քենասերին, Թիֆլիս՝ Վ. Պ.-ին, Արդահան՝ Զ. Վ.-ին հաժապտում է նրանց ուղարկած նյութերի ստացումը]. — 1906, № 5—6, էջ 180.

1408. [Մոսկվա՝ Լազարյան ճեմարանին. «Էմինյան ազգագրական ժողովածուի» տարածման խնդրի շուրջը.

կարս՝ Բ. Հ.-ին. ստացել ենք «Այր Աստծո Միշան» և «Քրիստոս հարյավ»-ը, կկարդանք և կպատասխանենք.

Բաքու՝ Ա. Տ. — Գ.-ին. Ձեր բանաստեղծությունը կտպագրվի հանդեսի մյուս համարում.

Ն. Բայազետ՝ Խանզադեին. Ձեր վեպի մասին խմբագրությունը որոշում կհանե և տեղյակ կպահանջե Ձեզ.

Քիշինև՝ Կրպեին. Ձեր հոդվածը կտպագրվի, ուշադրման համար մեղավոր չենք՝ հայ մամուլի վիճակն է այդպես.

Բաքու՝ Լևոնյանին. կկարդանք ու կպատասխանենք.

Ղազվին՝ Պ. Ա. Հ.-ին. ստացանք Ձեր բանաստեղծությունները. կկարդանք ու կպատասխանենք]. — 1908, № 1, էջ 91—92.

1409. [Սալիան՝ բժ. Մ. Արամյանցին. շնորհակալություն նամակի համար. գրքերը ստացել ենք.

Վաղարշապատ՝ Մ. Բ.-ին շարունակեցեք.

էջմիածին՝ Հար. Պետրոսյանին. բանաստեղծությունները ստացանք.

Ալեքսանդրապոլ՝ Ասրպետին. նոր հոդվածի մասին նամակ կգրենք.

Վաղարշապատ՝ Սուլիին. ինչո՞ւ եք լռել.

Նոր-Նախիչևան՝ Ե. Շահազիզին. շարունակությունը կտպագրվի մյուս համարում.

Բաքու՝ Գ. Ե.-ին. Ուղարկեցեք խոստացած հոդվածը.

Կ. Պոլիս՝ Քենադատին. ուղարկեք Ձեր հոդվածների շարունակությունը.

Նոր-Բայազետ՝ Խանզադեին. Ձեր վեպը կտպագրենք հանդեսի հաջորդ համարում]. — 1909, № 1, էջ 74—75.

1410. [Դոնամիջյան «Մշակ»-ի ձախակողմյան թղթակից Շահենին. Ou aller-vous. Monsieur labbe? Vous casser lenor;

էջմիածին՝ Մ. Բ.-ին. Fiat justitia, porceat mundus. սպասում ենք շարունակությանը.

Նոր-Զուղա՝ Ա. Ա.-ին. առայժմ ի վիճակի չենք թարգմանությունները վճարել.

Ախալքալաք՝ Ալոյանին. կկարդանք, եթե հարմար է կուպպրենք.

4. Պոլիս՝ Քենսաբերին. կտպագրենք երկու տեսակի հողված-
ներն էլ.

Ղարաքիլիսա՝ Բոֆֆորին. ստացանք, կտպագրենք. ուշարկե-
ցեր Զեր հիշած նյութերից.

14. Պոլիս՝ Մ. ա. Ս.-ին [Մաղաթիա արքեպիսկոպոս Օրման-
յանին]. խնդրում ենք ուղարկել շարունակությունը.

երևան. Մ. Ենդ. կտպագրվի մյուս համարում.

Սամարղանդ՝ MARS-ին. Զեր նամակին կպատասխանենք.

Վենետիկ՝ Քաղմավեպա-ի խմբագրին. ստացանք «Մուրացա-
նիս հողվածը». — 1909, № 3, էջ 79—80.

1411. [Նոր-Նախիջևան. Ե. Շ. [Երվանդ Շահազիզին]. սպա-
սում ենք հողվածին. գիրքը լույս կտեսնի այս երկու օրը.

4. Պոլիս՝ «Բյուզանդիոն» և «Արևելք» լրագրերի խմբագրու-
թյուններին (թերթեր շտապալու մասին)]. — 1909, № 7—8, էջ 96.

1412. [Թիֆլիս բժ. Բ. Աղ.-ին «Գիտություն և բարոյականու-
թյուն» հողվածը կտպագրվի «Լույս»-ի առաջիկա համարում.

Ղարաքիլիսա՝ Ս. Բոֆֆոր-ին. Զեր վիպակը կտպագրվի.

Նոր-Նախիջևան՝ Մ. Բերբերյանին. ստացանք, կտպագրենք
հետևյալ համարում]. — 1909, № 9, էջ 62.

1413. [Մոսկվա՝ Մ. Շովրյանին. Զեր հողվածը ստացանք,
կտպագրենք հունվարյան համարում.

Ղարաքիլիսա՝ Ս. Բոֆֆոր-ին. Զեր պատկերը մնաց հետևյալ
համարում տպելու.

Էջմիածին՝ Հ. Պետրոսյանին. բանաստեղծությունը ստացանք,
կտպագրենք հունվարի համարում.

Ալեքսանդրապոլ՝ Պնչատին. Զեր հողվածը մնաց հետևյալ
համարին.

Խմբագրությունը շնորհավորում է իր աշխատակիցներին ու բա-
ժանորդների նոր տարին]. — 1909, № 12, էջ 61.

1414. [«Արօր»-ի խմբագրությանը. փոխադարձաբար հայտա-
բարություններ տպագրելու մասին.

14. Պոլիս՝ Ս.-ին. Թերթիս խմբագրի հիվանդության պատճա-
ռով չկարողացանք պատասխանել Զեր նամակներին. շուտով կհո-
ղանք.

Նոր-Նախիջևան՝ Ե. Շ. [Երվանդ Շահազիզին]. գրքերն ուշար-
կեցինք.

Բաքու՝ Գ. Ենգ. [Գարեգին Ենգիբարյանին]։ Ձեր հոգովածը ուղարկեք ժամանակին, որ շմեա մարտյան համարին։

Ղարաքիլիսա՝ Րոֆֆորին. մյուսները շտպագրեցինք, սպասում ենք նորերին]։ — 1910, № 1, էջ 78.

1415. Մոսկվա՝ Ա. Ս.-ին Ձեր նամակը ստացանք. շարվածքը ցրված է, հարմար առիթով նորից կշարենք ու կտպագրենք։ — 1910, № 2, էջ 80.

1416. Մոսկվա՝ Ա. Շ.-ին «Ազաթանգեղոս» գրքի մասին Ձեր ուղած տեղեկությունները շնք կարող տպագրել. դիմեցեք Ստ. Մալ-խասյանցին։ — 1910, № 3, էջ 64.

1417. [Ախալվալա՝ Pessimist-ին. հրդեհի ժամանակ խրմ-րագրական նյութերի հետ ոչնչացավ և Ձեր Ֆեոդոսիոսյան պատմագիտություն աշխատասիրության վերջին մասի ձեռագրերը. խընդ-րում ենք ուղարկեք նորից, սր պիրքը լույս տեսնի.

Ախալքալաք՝ Պուշկինյան գրադարանին. «Հումա»-ի 1910 թ. հավելվածը գրադարանին ուղարկելու և ներքին այլ հարցերի մասին.

Աշխաբադ՝ Ա. Մ. Մ.-ին. Ձեր պիեսը չի տպագրվի, այն սըր-բագրված վերադարձրինք Ձեզ.

Գանձակ՝ Ա. Վ.-ին. Ձեր բանաստեղծությունները ստացանք. կարևորները կտպագրենք.

Թիֆլիս՝ Ս. Մ.-ին. Ձեր այլաբանական պատկերից մենք ոչինչ չհասկացանք, ուստի և չի կարող տպագրվել.

էջմիածին՝ Սուքիաս արքեպիսկոպոս Պարզյանին. Ստացանք Ձեր ուղարկած գրագրությունները «Պատմագրքերի» հրատարակու-թյան մասին և կսկսենք տպագրել «Հումա»-ի առաջիկա համարից.

Վիեննա՝ Վ. Ա.-ին. սպասեք, մեր կարծիքը «Նդիշե»-ի մասին կասենք.

Դրեզդեն՝ Ս. Լ.-ին. Ձեր խորհուրդը գնահատելի է մեզ համար և կօգտվենք նրանից]։ — 1911, № 1—2, էջ 124.

«ԼՈՒՅՍ»

1418. «Լույս» շաբաթաթերթը. [Հայտնում է, որ Վ. Պարտի-զակցու «Լույս»-ը բարեփոխվել է և Բաքվեն ծայրագույն վարդա-պետի խմբագրությամբ լույս է տեսնում Կ. Պոլսում իբրև կրոնա-կան շաբաթաթերթ]։ — 1905, № 1, էջ 136.

«ԼՈՒՅՍ»

1419. [Հունվարից նոր-նախիջևանում Դեղդ Թեիզյանի խմբագրությամբ լույս է տեսնելու «Լույս» շաբաթաթերթը]։ — 1909, № 11, էջ 64.

1420. [Մարունավում է «Լույս» գրական-հասարակական շաբաթաթերթի 1910 թ. բաժանորդագրությունը (ներկայացված են բաժանորդման պայմանները)]։ — 1910, № 2—3, էջ շապկի 3-րդ երեսը, № 5—6, էջ 104. — Ստորագր. խմբագիր-հրատարակիչ Ժ. Դեղդ Թեիզյան. (Հայտարարություններ)։

«ԽԱԹԱՐԱՍԱՍ»

1421. [«Խաթարաս» երգիծական շաբաթաթերթին բաժանորդություն պայմանների մասին]։ — 1909, № 11, էջ 67, № 12, էջ 63. 1910, № 1, էջ 79, № 9—10, էջ 96. (Հայտարարություններ)։

1422. [«Սուրհանդակ» և «Խաթարաս» պարբերականները միասին ձեռք բերելու պայմանների մասին]։ — 1910, № 9—10, էջ 96. (Հայտարարություններ)։

1423. [«Սուրհանդակ»-ի 1911 թ. բաժանորդագրությունը բացվելու և նրա հետ «Խաթարաս» երգիծական շաբաթաթերթը պակաս վճարով ստանալու մասին]։ — 1911, № 1—2, էջ 126. (Հայտարարություններ)։

«ԽԱՐԱԶԱՆ»

1424. [Փետրվարին Թիֆլիսում Կսկսվի հրատարակվել ամենաշաբաթական, ամենին մատչելի «Խաթարաս» շաբաթաթերթը (ներկայացված են բաժանորդագրության պայմանները)]։ — 1908, № 1, էջ 94. (Հայտարարություններ)։

1425. [Բացված 1, «Խաթարաս» շաբաթաթերթի բաժանորդագրությունը 1908 թ. համար]։ — 1908, № 2, էջ 77. (Հայտարարություններ)։

«ԽՈՍՔ»

1426. Նոր պարբերական հրատարակություններ. [Խոսքում է

նաև հրատարակության թույլտվությանն սպասող «Խոսք» պարբերականի մասին]։ — 1905, № 3, էջ 134—135.

«ԿՈՎԿԱՍ»

1427. «Կովկաս» հայաթերթի խմբագրական դաշն. [Խոսքը վերաբերում է Հակոբ Արզանյանի և Հակոբ Կարենյանցի միջև 14 կետից կազմված այն պայմանագրին, ըստ որի երկուստեք համաձայնվել են ընդհանուր ջանքերով Թիֆլիսում «Կովկաս» անունով պարբերական հրատարակել]։ — 1899, գիրք B, էջ 261—263. — Դաշնագրությունը ստորագրել են Հակոբ Արզանյանը և Հակոբ Կարենյանը.

«ԿՈՎԿԱՍՅԱՆ ԲԱՆՔԵՐ»

1428. Օրաթերթի այս կատարյալ սովի ժամանակ [Գևորգ Մելիք-Կարապետյանը իրավունք է ստացել հրատարակել «Կովկասյան բանքեր» օրագիրը, որ լույս է տեսնելու Վ. Ղորղանյանից իրեն անցած «Кавказский вестник» ամսագրին տալըներ]։ — 1905, № 2, էջ 160—161.

1429. Նոր պարբերական հրատարակություններ [հոսվում է հրատարակության թույլտվություն ստացած «Կովկասյան բանրեր», վերսկսվող «Նոր-դար», հրատարակության թույլտվության սպասող «Զայն», «Ժողովուրդ», «Խոսք» և «Հասկեր» սլարերականների մասին]։ — 1905, № 3, էջ 134—135.

«ԿՈՌՆԵԿ»

1430. Նոր հրատարակություններ [Փարիզում Կ. Դալֆայանի խմբագրությամբ լույս տեսնող «Կոռնեկ» եռամսյա գեղարվեստական հանդեսի մասին]։ — 1904, № 6, էջ 252—253.

«ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ»

1431. [Փարիզում հրատարակվող «Համալսարան» գրական

ամսաթիւն ըստ թիւերու պայմաններ ժամանակը. — 1900, գիրք Ա, էջ 370. (Հայտարարութիւններ).

1432. «Համալսարան». [Տեսութիւնը վերաբերում է Փարիզում հրատարակուող հանդեսում լույս տեսած «Հայ կղերը և գիտությունը» հոդվածին, որ քննադատվել էր «Մուրճ»-ում (1902 թ. № 2, էջ 246—247). «Լուսն»-ն պաշտպանում է «Համալսարան»-ի հոդվածագիր հեղինակին]. — 1902, № 3, էջ 307—309.

Տե՛ս նաև «Մուրճ»-ի մատենագիտութիւն» № № 5786 և 5787 նկարագրութիւնները.

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

1433. [Հայտնում է, որ ապրիլ ամսից Գյումրի ք. Աղանյանցի խմբագրութեամբ լույս է տեսնելու «Հայրենիք» ազգային-քաղաքական շաբաթաթերթը, իսկ նույն յադ խորագրով օրաթերթի հրատարակության մասին կլինի առանձին ծանուցում]. — 1908, № 2, էջ շապկի 4-րդ երեսը.

1434. [«Հայրենիք» օրաթերթին կից հավելված շաբաթաթերթի հրատարակության մասին]. — 1908, № 2, էջ 66.

«ՀԱՆԴԵՍ ԱՄՍՕՐՅԱՆ»

1435. [Ամսագրին բաժանորդագրվելու պայմաններ ժամանակը] — 1897, գիրք Բ, էջ 356. 1900, գիրք Ա, էջ 370, գիրք Բ, էջ 384. 1901, գիրք Ա, էջ 360, գիրք Բ, էջ 489. 1902, № 3, էջ 335, № 6, էջ 312, № 11, էջ 68, № 12, էջ 64. (Հայտարարութիւններ).

«ՀԱՆԴԵՍ ԳՐԱԿԱՆ ԵՎ ՊԱՏՄԱԿԱՆ»

1436. [Մոսկվայում հրատարակուող հանդեսին բաժնեգրվելու պայմաններ ժամանակը]. — 1896, գիրք Ա, էջ 362, գիրք Բ, էջ 376. 1897, գիրք Բ, էջ 356. (Հայտարարութիւններ).

«ՀԱՌԱՋ»

1437. Պարբերական ճորհրդագրութիւններ. [Թիֆլիսի

«Հառաջ» նորաստեղծ շաբաթաթերթի ծրագրի և ուղղության մասին]։ — 1905, № 9—10, էջ 145—146.

«ՀԱՌԱՋ»

1438. [Կարինի նուրաբաց «Հառաջ» տպարանի ու նույնանուն հասարակական, տնտեսական-քաղաքական և գրական թերթի հրատարակության շուրջը]։ — 1909, № 4, էջ 71.

«ՀԱՍԿԵՐ»

1439. [«Հասկեր» մանկական պատկերազարդ ամսագրի տարբեր տարիների բաժանորդագրության պայմանների մասին]։ — 1905, № 6—7, էջ 191—192. 1906, № 2, էջ 125, № 3, էջ 115, 1909, № 1, էջ 75, № 2, էջ 80, № 7—8, էջ շապկի 3-րդ երեսը, № 11, շապկի 3-րդ երեսը. 1910, № 1, էջ շապկի 3-րդ երեսը. (Հայտարարություններ)։

1440. [Թիֆլիսում հրատարակվող «Հասկեր» պատկերազարդ ամսագրի և նրան առնթեր մանկավարժական գրադարանին բաժնեգրվելու պայմանների մասին]։ — 1908, № 1, էջ 94—95. — Ստորագր.՝ խմբագիր-հրատարակիչ՝ Կատ. Լիսիցյան.

«ՀՈՎԻՎ»

1441. Պարբերական նոր հրատարակություններ. [եղիքը վերաբերում է «Հովիվ», «Հնկեր», «Հառաջ» նորաստեղծ պարբերականներին. մի երկու խոսք է ասված նրանց ծրագրի և ուղղության մասին]։ — 1905, № 9—10, էջ 145—146.

1442. [«Հովիվ» շաբաթաթերթի № 22-ում տպագրված հ. Բենիկ վարդապետի հոդվածը «Մշակ» թերթի բարձրի, նրա վերաբերմունքի մասին դեպի հայ թերուս և ապա կրթված հոգևորականները]։ — 1906, № 5—6, էջ 156—158.

1443. [Թիֆլիսում Հրատարակվող «Հովիվ» հոգևոր-բարոյական, պատմական-մանկավարժական շաբաթաթերթի 1908 թ. բաժանորդագրության պայմանների մասին]։ — 1908, № 1, էջ շապկի 2-րդ երեսը, № 2, էջ 76. — Ստորագր.՝ խմբագիր-հրատարակիչ՝ Եզնիկ ա. ք. Երզնկյանց. (Հայտարարություններ)։

«ՀՈՐԻՉՈՆ»

1444. [Թիֆլիսի «Հորիզոն» հասարակական, գրական, քաղաքական օրաթերթի հրատարակության մասին] . — 1909, № 5—6, էջ 93.

1445. [Հորիզոն»-ի խմբագրատան գրասենյակապետ Դավիթ Դալստյանի ինքնասպանության մասին] . — 1909, № 7—8, էջ 94.

1446. [«Հորիզոն» օրաթերթի հրատարակության վերսկսման մասին] . — 1909, № 9, էջ 58.

1447. [«Հորիզոն»-ի 1910 և 1911 թվականների բաժանորդագրության րացման և այն ձեռք բերելու պայմանների մասին] . — 1909, № 11, էջ 68, № 12, էջ 64. 1910, № 1, էջ 79, № 9—10, էջ 95. (Հայտարարություններ).

«ՀՈՒՅՍ»

1448. [Շարունակվում է Թիֆլիսի «Հույս» գեղարվեստական, գրական, ժողովրդական պատկերազարդ շաբաթաթերթի բաժանորդագրությունը. ներկայացված են այն ձեռք բերելու պայմանները] . — 1906, № 4, էջ 118. (Հայտարարություններ).

«ՀՈՒՇԱՐԱՐ»

1449. [Բացված է Թիֆլիսում լույս տեսնող «Հուշարար» թատերական-գրական գեղարվեստական երկշաբաթաթերթի 1908—1909 թթ. բաժանորդագրությունը. (ներկայացված են բաժնեգրման պայմանները)] . — 1908, № 1, էջ 96, № 2, էջ 71. (Հայտարարություններ).

«ԶԱՅՆ»

1450. Նոր պարբերական հրատարակություններ. [խոսվում է հրատարակության թույլտվությանն սպասող «Զայն» քաղաքական-հասարակական և տնտեսական շաբաթաթերթի մասին] . — 1905, № 3, էջ 134—135.

«ՄԱՆՁՈՒՐՆԻ ԷՖԲԱՐ»

1451. Նամակ Կ. Պոլսից. [Պոլսահայ մամուլի հայատառ

«Մազնումի էֆենար) լրագրի և նրա խմբագիր Կարապետ Փանոսյանի հրապարակախոսական գործունեության մասին] — 1905, № 5, էջ 129—132. — Ստորագր.՝ փոխարեն».

«ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԹԵՐԹ»

1451. ա. Հակոբ Տեր-Հովհաննիսյան [Մահախոսական]. — 1904, № 5, էջ 221—222. (Մահգույժ).

Համառոտակի ներկայացված է նրա հասարակական գործունեությունը. (մանկավարժություն, իրավագիտություն). եղել է «Մանկավարժական թերթի» խմբագիրը.

«ՄԱՅԵՆԱԳԵՏ»

1452. [Հայկ Տեր-Աստվածաբանին թույլատրել են հրատարակել «Մատենագետ» անունով միամսագիր]. — 1905, № 8, էջ 135.

1453. [1908 թ. ճանվարից կսկսվի «Մատենագետ» ամսագրի հրատարակությունը (ժանոթությունն բաժնեգրման պայմանների հետ)]. — 1905, № 8, էջ 144. (Հայտարարություններ).

1454. [«Մատենագետ» նոր ամսագրի հրատարակության մասին]. — 1905, № 9—10, էջ 168—169. (Հայտարարություններ).

«ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ»

1455. Նամակ խմբագրության. [«Մշակ» և «Մեղու Հայաստանի» թերթերի մեկը մյուսին փոխադարձաբար վերավորանքներ հասցնելու մասին]. — 1905, № 6—7, էջ 183. — Ստորագր.՝ Աշակերտ Ե դասարանի.

Ուշագրավ 183 էջի տողատակի խմբագրության ծանոթագրությունը.

1456. Քաջբերունի. — «Մեղու Հայաստանի» լրագրի 25-ամյա հոբելյանը Ալեքսանդրապոլում. — Հիշողություն. — Նվեր Պետրոս Սիմոնյանցի հիշատակին. — 1911, № 1—2, էջ 68—75.

Մանրամասնություններ է պատմված հոբելյանական տոնախմբությունից: Ալեքսպոլում խաղացվել է Մուրացանի «Ռուզան»-ը.

ներկայացված է դերակատարների ցուցակը. մասնակիցների մեջ է եղել անվտեր մանկավարժ Հովհաննես Տեր-Միրաքյանը.

1456. ա. Պետրոս Սիմոնյան. [Մահախոսական] — 1911, № 1—2, էջ 115—116. (Ներքին տեսութուն).

Համառոտակի ներկայացված է հանգուցյալի հասարակական գործունեությունը. նա եղել է «Մեղու»-ի խմբագիրը.

(Տե՛ս «Մանկավարժություն» բաժնում է. Տիգրանյանի «Գերմանական Դորպատ համալսարանը և նրա հայ ուսանողները» հոդվածը. նկարագրություն № 1236).

«ՄԵՐ ԶԱՅՆԸ»

1457. [Նոր-Նախիջևանում հրատարակվող «Մեր ձայնը» հասարակական-գրական և բարոյական օրաթերթի 1908 թ. բաժնեգրման պայմանների մասին]. — 1908, № 1, էջ շապկի 3-րդ երեսը. (Հայտարարություններ).

«ՄԻՅՔ»

1458. [Առշակ Եղիպարյանի հիվանդության պատճառով ժամանակավորապես դադարում է Թիֆլիսում լույս տեսնող «Միտք» ազգային, քաղաքական լրագրի հրատարակությունը]. — 1909, № 1, էջ 73—74.

«ՄՇԱԿ»

1459. [«Մշակ»-ի տարրեր տարիների բաժանորդագրության պայմանների մասին]. — 1896, գիրք Ա, էջ 362, գիրք Բ, էջ 376. 1897, գիրք Բ, էջ 355. 1898, գիրք Ա, էջ 338, գիրք Բ, էջ 311. 1899, գիրք Ա, էջ 327, գիրք Բ, էջ 371. 1900, գիրք Ա, էջ 370, գիրք Բ, էջ 384. 1908, № 1, էջ 93. (Հայտարարություններ).

1460. Շահ-Նազարյան Սիմեոն. — «Մշակ»-ը. (25-ամյակի առթիվ). 1896—1897 թթ. կուսակցական պայքարը. — Մոսկվա, 1900.

Դրախոս.՝ — ն. Քարամյան. — 1901, գիրք Ա, էջ 325—344.

1461. «Մշակ»-ի մասին. — [Իրեն առաջադիմական համարող «Մշակի»-ի հետադիմական հայացքների մասին է. «Լուսման»-ն

համամիտ է հեղինակի հետ. վերջինիս կարծիքով նախկին «Մշակ»-ի փառքը թաղվել է Արծրունու հետ»]. — 1904, № 4, էջ 241—243. — Ստորագր.՝ Ա. Ե.

1462. Նամակ խմբագրության. [«Մշակ» և «Մեղու Հայաստանի» թերթերի մեկը մյուսին փոխադարձաբար վիրավորանքներ հասցնելու մասին]. — 1905, № 6—7, էջ 183. — Ստորագր.՝ Աշակերտ Ե դասարանի.

Ուշագրավ է 183 էջի տողատակի խմբագրության ծանոթագրությունը.

1463. Ազգի մեջ «խիստ մեծ ժողովրդականություն...» [«Մշակ»-ի վերջին համարները հայերեն և ռուսերեն լեզուներով հրատարակելու մասին]. — 1906, № 3, էջ 105.

1464. Վերսկսեցավ «Մշակ» լրագրի հրատարակությունը. — 1907, № 3—4, էջ 70.

«ՄՈՐԵՆ»

1465. [«Մուրեճ» քաղաքական-հասարակական, գրական ամսագրի բաժանորդագրության պայմանների մասին]. — 1900, գիրք Բ, էջ 384. 1901, գիրք Ա, էջ 360. (Հայտարարություններ).

1466. Թիֆլիսի մամուլ. [Կ. Կրասիլնիկյանը «Մուրեճ»-ի հրատարակության իրավունքը կնոն Սարգսյանին վաճառելու մասին]. — 1902, № 4, էջ 245.

1467. «Մուրեճ». [Հանդեսի խմբագրական ու հրատարակչական կազմում հաճախակի կատարված փոփոխություններին «Լուսմա»-ն տալիս է յուրովի մեկնաբանություն. «...Կամա-ակամա «Մուրեճ»-ը ալիտի վնասվեր ոչ միայն նյութապես, այլև բարոյապես. և վնասվեց նույնիսկ յուր մոլեռանդ պաշտպանների աշքում».

Հավանական է նկատի ունի Արասխանյանի դատությունը Փիլիպոս Վարդապարտյանի հետ և զրա հետ կապված հետագա բարդությունները]. — 1902, № 5, էջ 252—253.

1468. «Մուրեճ» [Տեսությունն ուղղված է հանդեսի էջերում «Լուսմա»-ի մասին հաճախ երևացող քաջասկան կարծիքների դեմ (տե՛ս «Մուրեճ» 1901, № 11, էջ 261—262. 1902, № 3, էջ 230—231), խոսվում է նաև «Լուսմա»-ի 1899 թ. Բ գրքում տեղ գտած Մուրաքանի «Պսակների բողոքը» զավեշտական գրվածքի մասին,

որին աննպաստ գնահատական էր տվել «Մուրճ»-ը: Ներկա տեսությամբ «Լուսման» պաշտպանվում է «Մուրճ»-ի հարձակումները]։

Տե՛ս նաև մեր կազմած «Մուրճ» ամսագրի մատենագիտություն» № № 5765, 5766, 5767 նկարագրությունները։

1469. «Մուրճ» ամսագիրը հայտարարել է... [Նյութական միջոցների պակասության պատճառով ամսագրի հրատարակությունը դադարեցնելու մասին]։ — 1907, № 3—4, էջ 70.

«ՆՈՐ-ԴԱՐ»

1470. [«Նոր-Դար» քաղաքական, գրական ամենօրյա թերթի տարրեր տարիների բաժանորդագրության պայմանների ու այլ խնդիրների մասին]։ — 1896, գիրք Ա, էջ 361, գիրք Բ, էջ 376. 1897, գիրք Բ, էջ 355. 1898, գիրք Ա, էջ 338, գիրք Բ, էջ 311. 1899, գիրք Ա, էջ 326, գիրք Բ, էջ 370. 1900, գիրք Ա, էջ 369, գիրք Բ, էջ 384. 1901, գիրք Ա, էջ 360, գիրք Բ, էջ 489. 1902, № 1, էջ 272—273, № 2, էջ 269, № 5, էջ 280, № 6, էջ 311. 1903, № 1, էջ 280—281, № 2, էջ 259. 1905, № 8, էջ 144, № 9—10, էջ 168. (Հայտարարություններ)։

1471. Խիֆիսի մամուլ. [Ըարտարապետ Նիկողայոս Գրիգորյանի՝ «Նոր-դար»-ի հրատարակությանը մասնակցելու մասին]։ — 1902, № 4, էջ 245.

1472. Տեր-Սարգսյան Մակար. — Նամակ խմբագրության. [«Նոր-դար»-ի № 50-ում «Ծրեանյան» ստորագրությանը «Գրական երեկո» հոդվածը վերագրել են Մակար Տեր-Սարգսյանի հեղինակությանը. վերջինս հերքում է այդ փաստը]։ — 1903, № 3, էջ 274.

1473. «Նոր-դար»-ի վերանորոգումը. [«Լուսման»-ի խմբագրությունը շնորհավորում է «Նոր-դար»-ի հրատարակության բարեփոխությունը]։ — 1905, № 1, էջ 136—137.

1474. «Նոր-դար»-ի խմբագրության կողմից. [Հողորդում է, որ 1903 թվականի դեկտեմբերի 5-ից դադարած «Նոր-դար»-ը շուտով կվերականգնվի տպագրվել. խոսվում է նաև հրատարակության հետ կապված այլ հարցերի մասին] — 1905, № 1, էջ 188—189.

1475. Նոր պարբերական հրատարակություններ [խոսվում է վերականգնող «Նոր-դար»-ի մասին]։ — 1905, № 3, էջ 134—135.

1476. Տարի ու կեսվա ակամա դադարից... [«Նոր-դար» ամենօրյա թերթի հրատարակությունը վերսկսելու մասին]։ — 1905, № 5, էջ 154.

1477. «Լուսն»-ի անցյալ համարում... [Վերահրատարակվող «Նոր-դար»-ի մասին]։ — 1905, № 6—7, էջ 146—147.

1477. ա. Ապրիլի 18-ին լույս տեսավ... [«Նոր Դարի» խմբագրության հայտարարությունը թերթի հրատարակությունը դադարեցնելու մասին]։ — 1906, № 3, էջ 104. (Ներքին տեսություն. ներքին լուրեր)։

1478. Աղանյան Գյուտ ա. ք. — Մեր պարտքը կատարենք. — 1908, № 1, էջ 4—7.

Համառոտակի գնահատված է «Նոր-դար»-ի խմբագիր Սպանդար Սպանդարյանի հրապարակախոսական գործունեությունը, Հեղինակն առաջ է քաշել «Նոր-դար»-ի՝ 25 և նրա խմբագրի հրապարակախոսական գործունեության 35-ամյակները նշելու անհրաժեշտությունը։

1479. Աղանյան Գյուտ ա. Բ. — Դարձյալ «Նոր-դար»-ի 25-ամյակի մասին. — 1908, № 2, էջ 67—68.

1480. [Հովհաննիսյանի 25-ին լույս է տեսել «Նոր-դար»-ի 1909 թ. № 1-ը]։ — 1909, № 9, էջ 58.

«ՆՈՐ ԴՊՐՈՑ»

1481. [«Նոր դպրոց» մանկավարժական ամսագրի բաժանորդագրության պայմանների մասին]։ — 1909, № 11, էջ 67. — Ստորագր.՝ Պատասխանատու խմբագիր՝ Իսահակ Հարությունյան. (Հայտարարություններ)։

«ՆՈՐ ԶՈՒՂԱՅԻ ԼՐԱՐՆԵՐ»

1482. «Նոր Զուլայի լրաբեր»։ [Հիշված պարբերականի հրատարակությունը հաստատում է «Բյուզանդիոն»-ը, որի առաջին համարում տպագրված է հղել այդ թեմի հայերի վիճակագիրը՝ շուրջ 40000 հոգի]։ — 1904, № 2, էջ 257.

«ՍԻՍՈՒԱՆ»

1483. [Ներկայումսի Ալեքսանդրիա քաղաքում Սմբատ Բյուրատի և Նրվանդ Սրմաքեշխանլյանի խմբագրությամբ լույս տեսնող «Սիսուան» ամսաթերթի մասին]։ — 1904, № 6, էջ 252—253.

«ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ»

1484. [«Սուրհանդակ» գրական, քաղաքական, հասարակական և առևտրաարդյունաբերական լրագրի լույս տեսնելու մասին]։ — 1909, № 5—6, էջ 93.

1485. [«Սուրհանդակ» լրագրի հրատարակության պարբերականություն և բաժնեկրման պայմանների մասին]։ — 1909, № 11, էջ 67. 1910, № 1, էջ 79, № 9—10, էջ 96.

1486. [«Սուրհանդակ» և «Խաթարալա» հանդեսները միասին ձևոր բերելու պայմանների մասին]։ — 1910, № 9—10, էջ 96. (Հայտարարություններ).

1487. [«Սուրհանդակ»-ի 1911 թվականի բաժնեգրությունը լրացվելու և նրա հետ «Խաթարալա» երգիծական շաբաթթերթը պատկաս վճարով ստանալու մասին]։ — 1911, № 1—2, էջ 126. (Հայտարարություններ).

«ՎՏԱԿ»

1488. [«Վտակ» հասարակական-քաղաքական, գրական, տնտեսական օրաթերթի և նրան կից հրատարակվող գրական-դիտական ժողովածուին բաժնեգրվելու պայմանների մասին]։ — 1908, № 1, էջ 95—96. (Հայտարարություններ).

1489. [Հուսիկ վաղապես Զոհրաբյանի բողոքը «Վտակ»-ի աշխատակից Թադևոսյանի դեմ]։ — 1908, № 2, էջ 66.

1490. [Թիֆլիսում հրատարակվող «Վտակ» օրաթերթի 1908 թ. բաժնեգրման պայմանների մասին]։ — 1908, № 2, էջ 77. (Հայտարարություններ).

«ՏԱՐԱԶ»

1491. [«Աղբյուր» և «Տարազ» հանդեսների հրատարակության

ու նրանց բաժանորդագրվելու պայմանների մասին] . — 1898, գիրք Ա, էջ 338, գիրք Բ, էջ 311. 1899, գիրք Ա, էջ 326, գիրք Բ, էջ 370. (Հայտարարություններ).

1492. [Ամենաբազմազան տեղեկություններ «Տարազ» շաբաթաթերթի տարրեր տարիների հրատարակության ու այլ խնդիրների մասին]. — 1902, № 6, էջ 310—311. 1903, № 1, էջ 281, № 2, էջ 258—259. 1905, № 9—10, էջ 170. 1906, № 1, էջ 90. 1910, № 80. (Հայտարարություններ).

1493. [«Տարազ» շաբաթաթերթի տարրեր տարիների հրատարակության բացման, բաժնեգրման, հանդեսի ուղղության, ծրագրի, ունենալիք բաժինների ու այլ հարցերի մասին]. — 1902, № 1, էջ 271—272, № 2, էջ 268, № 5, էջ 279—280. 1904, № 6, էջ 258—259.

1494. [«Տարազ»-ը ընդարձակ ծրագրով. [Հայտնում է, որ ընթացիկ տարում Տիգրան Նազարյանի խմբագրությամբ լույս տեսնող շաբաթաթերթը ենթարկվելու է զգալի փոփոխությունների]]. — 1903, № 1, էջ 262.

1495. «Տարազ». [Շաբաթաթերթի խմբագրությունը հայտնում է, որ ընթերցողների պնդմամբ ցանկանում են «Տարազ»-ը վերափոխել օրաթերթի. «Հոմա»-ն ողջունում և հաջողություն է ցանկանում նրան հետագա գործունեության մեջ]. — 1904, № 1, էջ 220—221.

«ՓՅՈՒՆԻԿ»

1496. Պարբերական նոր հրատարակություններ. [Խնդիրը վերաբերում է Կահիրեյում Ս. Բյուրատի խմբագրությամբ լույս տեսնող «Փյունիկ» շաբաթաթերթին. «Հոմա»-ի խմբագրությունը ձեռքի տակ չունենալով հանդեսի հրատարակված առաջին օրինակները, խուսափում է որողակի կարծիք հայտնելուց]. — 1899, գիրք Բ, էջ 325. — Ստորագր.՝ Գ. ա. ք. Ա. [Գյուտ ա. ք. Աղանյան].

1497. [«Փյունիկ» կիսամյա հանդեսին բաժնեկրվելու պայմանների մասին]. — 1899, գիրք Բ, էջ 371. 1900, գիրք Ա, էջ 370. (Հայտարարություններ).

ՕՐԱՅՈՒՅՑՆԵՐ

1498. [Գյուտ ա. ք. Աղանյանի 1898 թվականի համար կազ-

մած պատի օրացույցի հրատարակման ու վաճառքի մասին] — 1898, գիրք Ա, էջ 339. (Հայտարարութիւններ).

1499. [1899 թվականի համար հայերեն պատի օրացույցի վաճառքի մասին] — 1899, գիրք Ա, էջ 325. (Հայտարարութիւններ).

1500. [Գլուխ ա. ք. Աղանյանի 1900 թվականի համար կազմած պատի օրացույցի վաճառքի ու ձեռք բերման պայմանների մասին] — 1900, գիրք Ա, էջ 368. (Հայտարարութիւններ).

1501. «Լույս» Ա. Հատվածական օրացույց 1904 թ. 12 պատկերով և ընդարձակ հավելվածներով. — Խմբագրեց Ե. Թովչյան. Տփլիս. Բ. Նույնր ծոցի օրացույց. 1904 թ. պատկերազարդ հավելվածով.

Գրախոս.՝ — 1903, № 6, էջ 250—252.

1502. [Նդիշն Թովչյանի կազմած գրպանի, պատի և սեղանի պատկերազարդ օրացույցների վաճառքի մասին] — 1904, № 6, էջ 269. (Հայտարարութիւններ)

1503. Լույս են տեսել պ. Նդիշն Թովչյանի 1906 թ. պատի և ծոցի օրացույցները... [Մի քանի խոսք է ասված նրանց բովանդակությունների մասին] — 1905, № 9—10, էջ 146.

1504. Թեոդիկ. — Ամենուն տարեցույցը. — 1908 թ. Կ. Պոլիս.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Կրազնտ. — 1908, № 2, էջ 62.

«ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՄԱՍՈՒԼ»

«АРГОНАВТ»

1505. [«Аргонавт» քաղաքական և գրական օրաթերթի ծրագրի ու բաժնեգրման պայմանների մասին]. — 1902, № 1, էջ 277, № 2, էջ 274, № 6, էջ 317. (Հայտարարություններ).

1506. Թիֆլիսի մամուլ. [«Аргонавт» լրագրի հրատարակչի իրավունքը ձեռք է բերել Ռուբեն Հովհաննիսյանը]. — 1902, № 1, էջ 245.

1507. «Аргонавт»-ի մասին [Հայտնում է, որ լրագրի տնօրինությունը հաշտությանից անցել է Ռուբեն Հովհաննիսյանին առաջիկա նոյեմբերից այն լույս է տեսնելու որպես շաբաթաթերթ «Кавказская жизнь» խորագրով]. — 1902, № 5, էջ 253.

«АСТРАХАНСКИЙ ВЕСТНИК»

1508. [Բացված է «Астраханский вестник» քաղաքական-հասարակական, գրական, առևտրական-արդյունաբերական լրագրի բաժանորդագրությունը 1903 թվականի համար]. — 1903, № 1, էջ 282—283.

«БАКИНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ»

1509. «Бакинские известия»-ի մասին. [Հայտնում է, որ այն սկսվել է հրատարակվել Բաքվում. նրա ղեկավար է նշանակված «Аргонавт»-ի նախկին տնօրեն Հովհաննես Խաչատրյանը. նոր թերթը հաջող մրցակցության մեջ է մտել իսլամամուլ «Каспин»-ի հետ]. — 1902, № 5, էջ 254.

1510. Պոլիմիկայի նմուշներ. [Խնդիրը վերաբերում է «Մշակ»-ի ընթացիկ տարվա № 159-ում «Бакинские известия» լրագրի հաս-

1511. [«Бакинские известия» թերթի բաժանորդագրության պայմանների ու հրատարակության հետ կապված այլ հարցերի մասին. (ներկայացված է աշխատակիցների ցուցակը)]. — 1903, № 6, էջ 267. 1904, № 1, էջ 229—230, № 2, էջ 267, № 6, էջ 260—261. (Հայտարարություններ).

«БАКУ»

1512. [«Баку» դրական-հասարակական և քաղաքական թերթի տարրեր տարիների բաժանորդագրության պայմանները. հայտարարության մեջ տեղեկություններ կան նաև թերթի կառուցվածքի ու աշխատակիցների մասին]. — 1902, № 6, էջ 318—319. 1903, № 1, էջ 285—286. 1905, № 9—10, էջ 175—176. 1906, № 3, էջ 115—116. 1909, № 1, էջ 76. 1910, № 2, էջ շապկի 3-րդ երեսը.

1513. Բաֆվում հրատարակվող «Баку»... [Թերթը ակցիոներական ընկերության ձեռքն անցնելու և Մինաս Բերբերյանին ու Ստարսելսկուն խմբագիրներ հրավիրելու մասին]. — 1906, № 3, էջ 104.

«БИБЛИОТЕКА ПЕРЕВОДНЫХ РОМАНОВ»

1514.. [«Библиотека переводных романов» հանդեսի 1906 թվականի բաժանորդագրության բացման մասին]. — 1905, № 9—10, էջ 174. (Հայտարարություններ).

«ВСЬ МИР»

1515. [«Весь мир» գրական, գեղարվեստական ու գիտական հանրամատչելի հանդեսի 1911 թվականի բաժնեգրման պայմանների ու այլ խնդիրների մասին]. — 1910, № 9—10, էջ 102—103. 1911, № 1—2, էջ 129—131. — Ստորագր.՝ խմբագիր-հրատարակիչ՝ П. В. Гаевский. (Հայտարարություններ).

«ДОНСКАЯ РЕЧЬ»

1516. [«Донская речь» հասարակական-գրական ամենօրյա թերթի տարբեր տարիների բաժնեգրման պայմանների ու նրան առընթեր 12 հատորյա «Журнал для всех» հավելվածի բաշխման կարգի մասին]. — 1902, № 3, էջ 336, № 5, էջ 227, № 6 էջ 315—316. 1903, № 1, էջ 284—285, № 2, էջ 261—263, № 6, էջ 269. 1905, № 2, էջ 167—168. (Հայտարարութիւններ).

«ЗАВОЕВАНИЕ ВОЗДУХА»

1517. [«Завоевание воздуха» գիտական հանրամատչելի հանդեսի բաժնեգրման պայմանների, ծրագրի ու աշխատակիցների մասին]. — 1910, № 9—10, էջ 100—101. Ստորագր.՝ Խմբագիր-հրատարակիչ Ինժեներ-տեխնոլոգ՝ С. П. Лизогуб. (Հայտարարարութիւններ).

«ЗАДУШЕВНОЕ СЛОВО»

1518. [«Задушевное слово» մանկական երկշարաթաթերթի տարբեր տարիների բաժնեգրման պայմանների, նրան առընթեր տպագրվող հավելված-պրեմիաների ձեռք բերման ու այլ հարակից խնդիրների մասին]. — 1903, № 6, էջ 272—273. 1904, № 1, էջ 234—235, № 6, էջ 264—265. 1905, № 9—10, էջ 174—175. (Հայտարարութիւններ).

1519. [Բացված է «Задушевное слово» հանդեսի 1906 թվականի բաժանորդագրութիւնը. 1-ինը կրտսեր և 2-րդը ավագ տարիքի երեխաների համար: Ներկայացված են ձեռք բերման մանրամասները]. — 1906, № 2, էջ 126—128. 1910, № 9—10, էջ 97. 1911, № 1—2, էջ 127. (Հայտարարութիւններ).

«ЗАКАВКАЗЬЕ»

1520. [«Закавказье» լրագրին բաժնեգրվելու պայմանների մասին]. — 1909, № 11, էջ 66. — Ստորագր.՝ Г. И. Амираджиби. (Հայտարարութիւններ).

«ИЗВЕСТИЯ ПО ЛИТЕРАТУРЕ, НАУКАМ И БИБЛИОГРАФИИ»

1521. [1904, 1905 թվականների եւմար քաջված է «Известия по литературе, наукам и библиографии» հանդեսի քաժանորդա-գրութունը. (ներկայացված են պայմանները)]. — 1903, № 6, էջ 276. 1904, № 6, էջ 267—268. (Հայտարարութուններ).

«КАВКАЗ»

1522. [«Кавказ» Թերթի տարրեր տարիների քաժանորդագրութունի քաջմաննների մասին]. — 1902, № 1, էջ 274, № 2, էջ 271, № 6, էջ 317—318. 1905, № 9—10, էջ 172—173. (Հայտարարութուններ).

«КАВКАЗСКИЙ ВЕСТНИК»

1523. [Տարբեր տեղեկութուններ «Кавказский вестник» ցիտական-գրական հանդեսի քաժանորդագրութունի պայմանների, լույս տեսնող հատորների թվանշանկութունի, հեղինակների, հանդեսի քաժինների ու նման այլ հարցերի մասին]. — 1902, № 1, էջ 276—277, № 2, էջ 273—274. (Հայտարարութուններ).

1524. Թիֆլիսի մամուլ. [«Кавказский вестник»-ի հրատարակութունի իրավունքը Բ. Ղորղանյանից անցել է Գ. Մելիք-Ղարաբաղյանի ձեռքը]. — 1902, № 4, էջ 245.

1525. «Кавказский вестник» [Հայտնում է, որ նրա տնօրինութունը Բ. Ղորղանյանից անցել է Գ. Մելիք-Ղարաբաղյանի ձեռքը. «Լումա»-ի խմբագրութունը հույս է հայտնել, որ հանդեսը հարազատ մնալով իր նախկին ուղղութունը, ալիւի կրնդարձակի յուր քաժինները, հայ կյանքի ու գրականութունի մեջ եղած ամեն մի հիշատակութուն արժանի երեւոյթ արձագանք կգտնի նրա էջերում]. — 1902, № 5, էջ 253.

«КАВКАЗСКИЙ КРАЙ»

1526. Թիֆլիսում մարտ ամսից սկսել է հրատարակվել... [նկրոտ առարկան Բ. Ն. Էսաձեի խմբագրութումը լույս տեսնող նորոտսեղծ «Кавказский край» շարաթաթերթն է. մի երկու խոսք

է ասված նրա առաջին համարներում տեղ գտած նյութերի մասին] . — 1905, № 2, էջ 131—132.

«КАВКАЗСКИЙ ЛИСТОК»

1527. [«Кавказский листок» թերթի բաժանորդագրության պայմանների մասին] . — 1904, № 6, էջ 216—262. — Ստորագր.՝ Н. И. Тамамшев. (Հայտարարություններ).

«ЛУЧИ»

1528. [Պատկերազարդ գրական գեղարվեստական «ЛУЧИ» հանդեսին բաժնեգրվելու պայմանների մասին՝ 1906 թվականի համար] . — 1906, № 5—6, էջ 182—183. — Ստորագր.՝ խմբ. Ел. Гайдебуров, հրատարակիչ՝ В. П. Дусин. (Հայտարարություններ).

«МАЯК»

1529. [Բացված է պատկերազարդ գրական-քաղաքական լրագրի՝ «Маяк»-ի 1906 թվականի բաժանորդագրությունը] . — 1906, № 5—6, էջ 181—182. — Ստորագր.՝ խմբագիր-հրատարակիչ А. Н. Грен (Հայտարարություններ).

«МЕЛЬНИК»

1530. [«Мельник» հանդեսի 1904 թվականի համար բաժանորդագրության բացման ու այն ձեռք բերելու պայմանների մասին] . — 1903, № 6, էջ 274—275. (Հայտարարություններ).

«НОВАЯ РУСЬ»

1531. [Շառունակվում է «Новая Русь» լրագրի 1909 թվականի բաժանորդագրությունը (մանրամասնություններ)] . — 1909, № 1, № 2, էջ շապկի 3-րդ երեսները. — Ստորագր.՝ խմբագիր. И. К. Занончковский, հրատարակիչ՝ Г. М. Михин. (Հայտարարություններ).

«НОВОЕ ОБОЗРЕНИЕ»

1532. [Ամենօրյա «Новое обозрение» թերթի բաժանորդա-

Թուիյան բացման ու այն ձևեր բերելու պայմանների մասին] — 1906, դիրք II, էջ 361. 1902, № 6, էջ 313—314. 1903, № 1, էջ 283—284, № 6, էջ 268. 1904, № 1, էջ 230—231, № 2, էջ 268, № 6, էջ 262—264. (Հայտարարություններ).

1533. [Ամենօրյա գրական-բաղադրական «Новое обозрение» երթի բաժանորդագիրը էժանացնելու մասին]. — 1902, № 2, էջ 270. (Հայտարարություններ).

1534. Ռուս «Նովոյե Արագրհնիե» լրագիրը. [Խմբագրական «Հրատարակական կազմի մեջ կատարված փոփոխության շուրջը՝ շիտան Թումանյաններից անցել է Ք. Քալանթարյանի ձեռքը]. — 1904, № 6, էջ 253.

1535. «Новое обозрение» լրագիրը... [Դադարեցված լրագրի հրատարակությունը վերսկսելու մասին]. — 1906, № 1, էջ 80.

«НОВЫЙ МИР»

1536. [Դրական-գեղարվեստական «Новый мир» հանդեսի արբեր տարիների բաժնեկրթման պայմանների և բաժանորդներին րվող այն արտոնությունների մասին, որի հիման վրա նրանք անձար ստանալու են Բենեդիկտովի, Միցկևիչի, Ստախովի և այլ նկինակների երկերի ժողովածուները]. — 1901, № 1, էջ 278, № 2, էջ 276, № 4, էջ 264. 1902, № 6, էջ 319—320. 1903, № 1, էջ 286—288, № 2, էջ 263—265, № 3, էջ 279—280, № 5, էջ 253—254, № 6, էջ 270—271. 1904, № 1, էջ 232—233, № 2, էջ 271—272, № 3, էջ 255—256, № 6, էջ 265—267. 1905, № 2, էջ 166—167. (Հայտարարություններ).

«ПОТОК»

1537. [«Поток» գրական-գեղարվեստական և գաղիշտական տղեսի բաժանորդագրության պայմանների ու նրա հրատարակության հետ կապված այլ մանրամասների մասին]. — 1911, 1—2, էջ 131—132. (Հայտարարություններ).

«РОССИЯ И АЗИЯ»

1538. [Կիևում հրատարակվող «Россия и Азия» շաբաթա-

թերթի բաժնեգրության բացման մասին] . — 1890. զիրք Ա, էջ 327.
(Հայտարարություններ).

«С. — ПЕТЕРБУРГ»

1539. [«С. — Петербург» լրագրի 1904 թվականի բաժանորդագրության բացման և այն ձեռք բերելու պայմանների մասին] . — 1904, № 1, էջ 236, № 2, էջ 269. (Հայտարարություններ).

«СПУТНИК ЗДОРОВЬЯ»

1540. [«Спутник здоровья» ամենշաբաթյա հանդեսի բաժանորդագրության բացման, ծրագրի, ուղղության, բաժինների ու նրա հրատարակության հետ կապված այլ մանրամասնությունների մասին. խմբագրությունը խոստանում է անվճար հավելվածներ] . — 1902, № 2, էջ 275, № 5, էջ 278—279, № 6, էջ 321—322. (Հայտարարություններ).

«ТЕЛЕФОН»

1541. [«Телефон» ամենօրյա երեկոյան թերթի տարբեր տարիների բաժնեգրման պայմանների մասին] . — 1902, № 2, էջ 270, № 4, էջ 263, № 6, էջ 322. 1903, № 2, էջ 266, № 6, էջ 268—269. 1904, № 1, էջ 231, № 2, էջ 268—269, № 6, էջ 268, 1905, № 1, էջ 190. (Հայտարարություններ).

1542. Թիֆլիսի մամուլ [Թիֆլիսում տպագրվող «Телефон» ամենօրյա լրագրի հրատարակության իրավունքը անցել է ճարտարապետ Նիկողայոս Գրիգորյանի ձեռքը] . — 1902, № 4, էջ 245.

1543. Մի նոր ուսուցիչն օրաթերթ. [Մամուլի գլխավոր վարչության կարգադրությամբ «Телефон» ռուսական օրաթերթի խմբագիր-հրատարակիչ է հաստատվել ճարտարապետ Նիկողայոս Գրիգորյանը. թերթը լույս կտեսնի հունվարի 1-ից] . — 1902, № 6, էջ 303.

«ТИФЛИССКИЙ ЛИСТОК»

1544. [«Тифлиссский листок» լրագրի տարբեր տարիների

• րաժանորդագրության րացման, այն ձևոր բերելու պայմանների ու նրա հրատարակությանը վերաբերող այլ հարցերի մասին]։ — 1896, զիրք Ա, էջ 363. 1902, № 1, էջ 275, № 2, էջ 272, № 6, էջ 316. 1903, № 1, էջ 288, № 2, էջ 265—266, № 3, էջ 266. 1904, № 1, էջ 228—229, № 2, էջ 266—267, № 6, էջ 259—260. 1905, № 9—10, էջ 171—172. 1906, № 1, էջ 89—90. 1909, № 1, էջ շապկի 3-րդ երեսը, № 2, էջ 80, № 3, էջ շապկի 3-րդ երեսը. (Հայտարարություններ)։

1545. Անցյալ փետրվարի 20-ին... [«Тифлисский листок» թերթի խմբագրատանը տեղի ունեցած մամուլի ներկայացուցիչների ժողովի մասին, որտեղ քննարկվել է մամուլի վերաբերյալ օրենսդրությունը՝ Տեղի ուսուս և վրաց թերթերի ներկայացուցիչների հետ ժողովին մասնակցել են նաև «Մշակ», «Լուսմա», «Աղբյուր», «Տարազ» և «Մուրճ» պարբերականների խմբագրությունները]։ — 1905, № 1, էջ 178—179.

«ШКОЛА И ЖИЗНЬ»

1546. [1911 թվականի համար րացված է «Школа и жизнь» հասարակական-մանկավարժական թերթի րաժանորդագրությունը. ներկայացված են ձևոր րերման պայմաններն ու աշխատակիցների լույսակը]։ — 1910, № 9—10, էջ 98—99. 1911, № 1—2, էջ 128—129. — Ստորագր.՝ խմբագիր՝ Դ. Ա. Фальборка. (Հայտարարություններ)։

«ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА»

1547. [1904 թվականի համար րացված է «Экономическая газета»-ի րաժանորդագրությունը. ներկայացված են ձևոր րերման պայմաններն ու աշխատակիցների լույսակը]։ — 1904, № 1, էջ 236—237, № 2, էջ 269—270. (Հայտարարություններ)։

1547. ա. Պարբերական ետ հրատարակություններ [«Լուսմա»-ի խմբագրությունը հավաստում է «Paris Nouvelles» վիմատիպ հրատարակության ստացման մասին, որի տակ ստորագրում են Ա. Saissy և Մելիք Ս. Դավիթ րեկ]։ — 1899, զիրք Բ, էջ 325. — Ստորագր.՝ Դ. ա. ր. Ա. (Մատենախոսական)։

**VII ԻՄԱՍՏԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆ, ԻՐԱՎՈՒՆՔ
ԵՎ
ՍՈՑԻՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ**

1548. Անտիկոն փլինկով. — Սրբորդ սեռ. — Փրանսերենից թարգմանեց Հ. Հալաթյանը. — 1896, գիրք Ա, էջ 130—151.

Խնդրո առարկան անսասկ կանանց, այսպես կոչված սպինս-տերների պրորիեմն է՝ ռժամանակակից կյանքի այդ հետաքրքրական հրեույթը՝ րացատրելու համար, հեղինակը նկատի է ունեցել անգլիական հասարակության փորձը.

Քերված փաստերով հեղինակը րացատրել է հրեույթի պատ-ճառները.

1549. Le Droit Armenien depuis l'origine jusqu'à nos jours par K. — J. Basmadjian Moson, 1901. (Հայկական իրավունք-ակիրթ մինչև մեր օրերը). Կ. Բասմաճյանի, տպված Մակոնում, 1991 թ.

Գրախոս.՝ Ն. Հարո. — 1902, № 3, էջ 297—299.

1550. Նալբանդյան Միխայել. — Հեգելը և նորա ժամանակը. Բիուլինի համալսարանի մեջ կարդացած Հայմի դասերը. — Թարգմանություն Սուխանիկովի. Ս. Պետերբուրգ, 1861. — 1902, № 5, էջ 53—64, № 6, էջ 128—137. 1903, № 1, էջ 147—156.

«Քաղվածք և մտածությունք». այսպես է վերնագրված 1-ին և 2-րդ հոդվածները, 53 էջի տողատուկի ժանոթագրությունից պարզվում է, որ անվանի րանաստեղծ-հրապարակախոսի ներկա ան-տիպ հատվածը խմբագրությանն է տրամադրել Երվանդ Շահազիզը.

1551. Գումպլովիչ Ա. — Հասարակական թեորիաներ. — Թարգմանություն Խ. Սամվելյանի. — Թիֆլիս, 1902.

Գրախոս.՝ Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1902, № 6, էջ 248—249.

Գրախոսված գրքույկը ժամանակին լույս տեսնող «Հանրա-մատչելի գիտական գրադարան» մատենաշարի գրքույկներից է՝ Գրախոսի կարծիքով, նրանում արծարծված խնդիրները բնավ մատ-չելի չեն սովորական հայ ընթերցողի համար.

1552. Տոլստոյ Լ. Ն. — Աստծո՞ւն թե Մամոնային. — Թարգմանություն Մամբրե վարդապետի. — 1903, № 1, էջ 138—146.

1553. Կտակը ըստ ռուսաց օրենսդրության. — 1903, № 4, էջ 163—171. — Ստորագր.՝ Իրավագետ.

Հանգամանորեն ներկայացված են կտակի բոլոր նստալուծ տարբերակները, կտակարարի ու ժառանգի պարտականությունները, վկաների նշանակությունը օրենքի առաջ և խնդրի հետ առնչվող այլ մանրամասներ.

1554. Տոլստոյ Լ. Ն. — Մարդու շատ հող է հարկավոր. — Ուսերենից թարգմանեց Վրթանես քահանա Մովսիսյանը. արտատպված «Արարատ»-ից.

Գրախոս.՝ — 1903, № 4, էջ 227.

1555. Հոռմեացի իմաստասեր էպիկտետի կյանքն ու վարդապետությունը. — Թարգմանեց Զավեն վարդապետը. — էջմիածին, 1903.

Գրախոս.՝ — 1903, № 6, էջ 246—247.

1556. Վանցյան Գրիգոր. — Փիլիսոփայական գրույցներ. — 1904, № 1, էջ 94—110.

Ներկա փիլիսոփայական խորհրդածությունները վերաբերում են կյանքի ու բնության ամենաբազմազան երևույթներին (ձգողականություն, կամարկ-Դարվինյան թեորիա, երևույթների փոխադարձ կապ). Կարլ Ֆոգտը, Բյուխները, Մոլեշոտը, Հեկկելը իրենց տեսակետներով դարձել են ներկա գրույցների նյութը.

1557. Զիլինկայան Ա. — Կանանց հարցի մասին. — 1904, № 1, էջ 182—199, № 2, էջ 189—200, № 3, էջ 128—141, № 4, էջ 174—184, № 5, էջ 119—133.

Հողվածաշարում բազմակողմանիորեն ուսումնասիրված է կնոջ էմանսիպացիայի հարցը աշխարհի ամենատարբեր երկրներում. նրա առաջացման ու զարգացման պատմությունը, Սոցիոլոգիական որոշակի արժեք ներկայացնող ներկա հողվածաշարը հարուստ է աշխարհի ամենատարբեր ժողովուրդների մասին ազգագրական տվյալներով:

Նյութն ըստ գլուխների առնված է հետևյալ ենթամիջակայքների տակ.

1. (Ներածություն)

2. Ամուսնություն

3. Կանանց բարոյականությունը

4. Մի բանի խոսք կանանց աշխատանքի մասին

5. Կանանց շարժման մասին

Կանանց շարժումը Ֆրանսիայում

Կանանց շարժումն Անգլիայում

Կանանց շարժումը Գերմանիայում

Կանանց պրոլետն Ամերիկայում

Ամերիկական կանայք

Կանանց դրովյունը Ֆինլանդիայում

1558. Սովովյով Վլ. — է. Կանտ (Մահվան հարյուրամյակի առիթով). — Թարգմ.՝ Ն. Ա. [Աղանյան Նվարդ]. — 1904, № 2, էջ 221—227.

Հեղինակի նույնանուն ծավալուն ուսումնասիրության միայն կենսագրական մասն է, որ խմբագրությունը ներկայացրել է հայ ընթերցողների ուշադրությանը.

1559. Ղլտեյան Արսեն. 1. Մոմսնություն, ամուսնալուծություն և քաղաքացիական պաակ. — 2. Միջազգային իրավունք. — 1904.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Ընթերցող. — 1904, № 4, էջ 226—228.

1560. Հասարակական կարծիք. [Ըստ Թարգի]. — 1904, № 5, էջ 185—192. — Ստորագր.՝ Ղ. Ք.

185 էջի տողատակում առկա է «Թարգմանել ենք Լ. Լվովսկու բրոշյուրից, որը շնչին բացառությունով ներկայացում են ֆրանսիացի հոգերան Թարգի հետաքրքրական կարծիքներն ու մտքերը»:

Հոդվածում ուսումնասիրված են հասարակական կարծիքի զարգացման պատմությունն ու նրա տարատեսակները (ավանդություն, խելք՝ հավաքական մտքով, դատողություն և այլն), Հասարակական կարծիքի առաջացման ու զարգացման մեջ հեղինակը մեծ տեղ է հատկացնում պարբերական մամուլի ունեցած դերին.

1561. Էմանուել Կանտ. Հալլերի համալսարանի պրոֆեսոր Նյուրա Ռիչլի ճառը, կարդացված նույն համալսարանի հանդեսին՝ 12 փետրվարի, 1904 թվականին, Կանտի մահվան հարյուրամյակին. — Թարգմ.՝ գերմաներենից՝ Հովհ. Բոգիյան. — 1904, № 6, էջ 128—147.

Ներկայացված են Կանտի կյանքն ու նրա փիլիսոփայական համակարգի վերլուծությունը.

1562. Ենդիբարյան Գաւրեղին. — Ազգայնության նշանները. ըստ կառուցկու. — 1905, № 1, էջ 72—76.

Ընդհանուր գծերով ներկայացված է գերմանացի պատմաբան տետեսագիտի հայացքները ազգութիւն հասկացութեան մասին. ըստ նրա, ազգայնութեան գիտաբան պայմաններն են լեզվի ու հայրենիքի առկայութիւնը, առանց որոնց չի կարող կազմավորվել ազգային պետութիւն.

1563. Ղազարյան Մ. — Մատերիալիզմ և իդէալիզմ. — 1905, № 3, էջ 58—67, № 4, էջ 66—73, № 5, էջ 75—81, № 6—7, էջ 41—56.

«Հոգիւմածիս նյութ ընտրելով այս աշխարհ մատերիալիզմի և իդէալիզմի խնդիրները, որ տիեզերքի և մարդկային հոգու երկու հիմնովին տարբեր տեսութիւններ են և իբրեւ ելակետ են ծառայում որիշ տեսական և քարոյական խնդիրների, աշխատել եմ հնարավոր շահով փոխտփայական ըմբռնումները մատչելի դարձնել հայ ընթերցողների մեծամասնութեանը...» — գրել է հեղինակը հոգիւմածի սկզբում.

1564. Մեծ գրողը և փոքրիկ որդին. [Ռուս մեծ գրող Լ. Ն. Տոլստոյի դեպի ժամանակակից բանվորական շարժումն ունեցած բացասական վերաբերմունքի մասին]. — 1905, № 3, էջ 133—134.

1565. Հովակիմյան Հ. — Պետութեան էութիւնն ու ձևերը. — 1905, № 6—7, էջ 122—128, № 8, էջ 56—67, № 9—10, էջ 77—82.

Նյութը կազմված է հետեյալ ենթավերնագրերից.

Պետութեան ձևերը. — Միապետութիւն և հասարակապետութիւն. — Բացարձակ և սահմանադրական միապետութիւններ.

1566. Կառուցկի Կարլ. — Ֆրիդրիխ էնգելս. [Մահւան 10-րդ տարեկիցի առթիւ]. — Թարգմանութիւն Բ. Թորոյանի. — 1906, № 2, էջ 69—81, № 3, էջ 85—96.

Հանգամանորեն ներկայացված է մեծ մտածողի գործունեութիւնը.

1567. Մատենգացցա Պառլո. — Ասպզա մարդկութիւն (3000 իվական). Պրոֆեսոր Պառլո Մանտեգացցայի սոցիալական ֆանտազիա. — Թարգմանութիւն Մ. Պոպովյանի. — 1906, № 4, էջ 45—61, № 5—6, էջ 116—129, № 7—8, էջ 128—141. (Շարունակելի. տպագրութիւնը չի ամրոջացել).

1568. Բոզիյան Հ. — էդուարդ Հարտման. [Մահւան առիթով

համառոտակի ներկայացված է նշանավոր դերմանացի իգեալիստ փրկիստիայի կյանքն ու դսրծունեությունը]։ — 1906, № 5—6, էջ 173—179.

1569. Ալեքսանդր Իվանովիչ Չուպրով. [Մահախոսական]. — 1908, № 2, էջ 55—57. — Ստորագր.՝ Վ. Ա. [Վարդգես Աղանյան].

Հանգուցյալը հղել է Մոսկվայի համալսարանի քաղաքատնտեսության ոլորտները. մահախոսականում բերված են Դ. Անուչինի, Մ. Կալայևսկու, Մանուիլովի, Սպերանսկու և Ս. Մուրոմցևի կարծիքները Ալեքսանդր Իվանովիչի մասին.

1570. Կարլ Մարքս. [Համառոտ ակնարկ մահվան 25-ամյակի առթիվ]. — 1908, № 2, էջ 58—59. — Ստորագր.՝ Վ. Ա. [Վարդգես Աղանյան].

1571. Ի՞նչ է հասարակությունը. — Թարգմանեց Pessimist. — 1909, № 5—6, էջ 39—54, № 7—8, էջ 37—53, № 9, էջ 20—29.

ԲՈՎԱՆՔԻԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. (Սոցիոլոգիայի առարկան)

2. Ողյուստ Կոնա և մասլոթրական ուղղություն

3. Օրգանական ուղղություն

4. Տնտեսական ուղղություն

5. Հոգեբանական ուղղություն

1572. [Նեգիբաբյան Գարեգին]. — Ազատ կամք. (Ըստ Բյուխեների). — 1909, № 11, էջ 9—14.

Հոգվածում խոսվում է նաև Սպինոզայի, Ավերբախի Կրամերի, Պլատոնի, Բոիլի Զելլի, Գարաֆալայի և Հոմբրոդոյի կարծիքների մասին.

VIII ԱՐՎԵՍՏ

1. ԹԱՏՐՈՆ

1573. Հայոց քատրոն. — Նորակազմ զրամատիկ ընկերություն. — Նրա բանակցությունները. — Անհաջողություն և պատճառները. — Խմբի անպաշտպան զրությունը. — Անհաջող և հաջող ներկայացումներ. — Բենեֆիսներ. — «Եվգինես» զրամա Շիրվան-դադեի. — Ռովանդակությունը. — Մեր կարծիքը. — Վերջաբան. — 1902, № 1, էջ 248—255.

Թիֆլիսի և Բարձրի Հայոց թատրոններին նվիրված ներկա ընդհանուր տեսություն մեջ խոսվում է նաև Սիրանուշի, Հովհաննես Լերիյանի, Պետրոսյանի ղերակատարումների մասին, որոնք հանդես են եկել Նեմիրովիչ-Պանչենկոյի «Կյանքի արժեքը», Շիրվան-դադեի «Եվգինես», Շիլլերի «Օռլեանի կույսը», Գեր-Գեի «Տրիլբի» զրամաներում ու Շեքսպիրի «Լիր արքա» ու «Համլետ» ողբերգություններում:

1574. Լեւոգրեւր հայտնել են, որ ղերասանուհի Հրաչյան հիվանդությունից ապաքինվել է և մոտ ապագայում կկարողանա մեկնել արտիստական շրջագայության]. — 1902, № 1, էջ 255.

1575. Դավրյան Սմբատ. — Նամակ խմբագրության. (Տաճկահայ թատրոնի պատմության նյութեր). [Նամակին կից ուղարկել է 20 կետից կազմված մի հարցաթերթիկ. նամակագրի նպատակն է հարցաթերթիկի միջոցով կազմել հայ ղերասանների կենսագրությունը՝ դիտելով այն իբրև հիմնական նյութ հայ թատրոնի պատմության համար]. — 1902, № 4, էջ 256—257.

1576. Հայկական քատրոն. — Ռաժանված խումբը և բազմեցիների համառությունը. — Թիֆլիսի խումբը և նրա թերությունը. — Բարձրի խումբը և նրա ղլխավոր ուժերի տկարությունը. — Թարգմանկական և ինքնուրույն պիեսներ. — 1902, № 5, էջ 255—260. — Ստորագր.՝ Դիտող.

Ուշադրով են հեղինակի դատողությունները հայ թատրոնի բնաճանկի մասին. «Սակայն հայոց բեմը, ինչպես և մեեն մի բնաճախարհի երեսին, չի կարող բնաճամարվել, քանի որ նա կկերակրվի միմիայն թարգմանական ռեպերտուարով.

* «Տրիլբի»-ի մասին տես «Մուրճ» ամսագրի մատենագիտության № 1988 նկարագրությունը.

Թատրոնը այն ժամանակ է միայն թատրոն, երբ հիմնված է ինքնուրույն գրականության հարստության վրա: Հայերը երբեք չեն կարող թատրոն ունենալ, եթե կարհամարհեն իրենց գրականությունը: Դրականությունն է միայն թատրոնին հոգի տվողը. նրա հարազատ մայրը, սնդարարը: Մոլորված են այն մարդիկ, որոնք կարծում են, թե բեմը կարող է առաջադիմել առանց ինքնուրույն պիեսների:

Թարգմանական պիեսներով կերակրվող բեմը մի ողորմելի պարագիտ է, որի կյանքը որքան ամոթալի է, նույնքան և կտրճատե...» — գրել է հեղինակը.

1577. Միհրդյան Գ. — Պետրոս Աղամյան. [Մահվան 10-ամյակի առթիվ]. — 1902, № 6, էջ 206—211.

Հեղինակը մեղադրում է հայ հասարակությանը մեծ ողորմագլխի մահվան 10-ամյակի նկատմամբ ցուցաբերած անտարբեությունը համար.

«Հայ հասարակության անտարբեր և անփույթ վերաբերմունքը դեպի այսպիսի մեծ տաղանդի հիշատակը դրդեց մեզ մի քանի խոսք նվիրել վաղաժամ կորցրած Աղամյանի անվանը հայ հասարակությանը մի անգամ էլ հիշեցնելու, թե ինչ նշանակություն ունեցավ նա հայ թատրոնի և գեղարվեստի համար...» — գրել է հեղինակը.

1578. Հայկական քատրոն. — Ազգային պատվասիրություն չկա. — Մի կենդանի փաստ. — Խնչ է հարկավոր. — Բանայ միտք. — Ժողովրդական թատրոն. — Նրա պաշտպանները. — Ժողովուրդը չե գեղարվեստ պահողը. — Ինչպիսի թատրոն է հարկավոր նախ և առաջ. — Կարելի է արդյոք կառուցել. — 1902, № 6, էջ 280—287. — Ստորագր.՝ Դիտող.

Արժեքավոր խորհրդածություններ են ընդհանրապես հայ բեմական արվեստի, մասնավորապես Թիֆլիսի հայկական թատրոնի ներկա անմխիթար վիճակի, այդ ճգնաժամից դուրս գալու և նրա ապագա հեռանկարների մասին.

1579. Հայկական քատրոն. — Մեր դերասանուհիները. — Հայ կանայք. — Մեր դերասանները. — Արաքսյանի խումբը. — 1903, № 1, էջ 241—248. — Ստորագր.՝ Դիտող.

Համառոտ ակնարկ է Թիֆլիսի հայկական թատրոնի վիճակի

մասին. Ընդհանուր գնահատականներ են տրված խմբում գործող
զերասան-դերասանուհիների մասին. (տիկիններ՝ Մայսուրյան,
Սպենդիարյան, Վարդուհի, Մելիքյան, Գուլազյան, Ազնիվ. օրիորդ-
ներ՝ Խիթարյան, Սունդուկյան Աղամյան. դերասաններ՝ Հ. Արելյան,
Պետրոսյան, Տեր-Գալվյան, Մամիկոնյան, Հարությունյան):

Հեղինակը խոսում է նաև Արաքսյանի նորաստեղծ խմբի հա-
ջողության մասին. տեղեկանում ենք, որ նա մտահոգված է Թիֆլիսի
Հավլարար խողամասում էփանագին ժողովրդական թատրոն ստեղ-
ծելու խնդրով.

1580. Հայկական րատրոն. — [Րաբվի հայկական թատերա-
կան խմբի մասին]. — 1903, № 1, էջ 249. — Ստորագր.՝ Դիտոզ.

1581. Սենկևիչի կարծիքը բեմին ծառայողների մասին. —
1903, № 1, էջ 250—251.

Լևո մեծանուն գրողի ներկա խորհրդածությունները հանված են
նրա «Լյն կրորդը» գեղարվեստական գործից.

1582. Պ. Շիրվանզադեի մի նոր պիեսը. [Խոսքը «Պատվի հա-
մարի» մասին է, որ մոտ ապագայում բեմադրվելու է Թիֆլիսի
ու Քաթվի հայկական բեմերում]. — 1904, № 4, էջ 247.

1583. Աղանյան Գյուլտ ա. ք. — Անտոն Լանգ. — 1904, № 5,
էջ 207—212.

1632 Թվականին Բախարիտյում մոլեգնել է ժանտախտը,
որից մի տոժամանակ զերծ է մնացել Օրերմերգաու դյուղը. հետա-
դայում համաճարակը չի խնայել նաև նրա բնակիչներին: Գյուղի
ժողովուրդը սուրսափած խոստանում է ամեն տասը տարին մեկ
ներկայացնել Հյուսիսի չարչարանքի շարաթը: Խոստումը դառնում
է ավանդույթ:

Հանդիսության օրերին աշխարհի բոլոր երկրներից գալիս են
ուսանիչու այդ ներկայացումը: Հոգվածագիրը 1900 թվականին ղեկ
է տյո գյուղում ու դիտել ներկայացումը: Մանրամասնություններ է
սյուտմում կատարվող ծիսակատարությունների, ներկայացման ու
թատրոնի շեխի մասին. հնարավորություն է ունենում ծանոթանալ
Հիսուսի դերակատար Անտոն Լանգի հետ, որի արվեստի մասին
խոսում է հիացմունքով:

«Հումա»-ի ներկա գրքի սկզբում տեղ գտած Հանգի լուսանկարը դերասանն ինքն է նվիրել Աղանյանին.

1584. Դերասան Մախուտյուն. [Հայտնում է, որ Մախուտյունը Փարիզի կոնսերվատորիայի դրամատիկական արվեստի բաժինը ավարտել է ոսկե մեդալով. տեղի անվանի արվեստագետները մեծ ապագա են գուշակում նրան]. — 1904, № 6, էջ 249.

1585. Թադեոս. — [Հայ Դրամատիկական Ընկերության որոշումը՝ Թիֆլիսում 1905 թվականի թատերաշրջանը վաղ սկսելու և նրան նյութական օգնություն ցույց տալու մասին]. — 1905, № 1, էջ 138—141. — Ստորագր.՝ Ն. Վ.

Հոգևածում խոսվում է Սումրատովի «Դավաճանություն», Զուդերմանի «Թիթեոնների կոիվը», «Վանյուշինի զավակները», Շիրվանզադեի «Պատվի համար», Քիշմիշյանի «Նոր կյանքի շնմբում» դրամատիկական գործերի մասին:

Հոգևածում հիշատակված է Վրթանես Փափազյանի «Ժայռը», որ ինը այլ գործերի հետ, ներկայացվել է հանգուցյալ տիկին Մակարյանի անվան մրցանակաբաշխությանը: Դրանցից և ոչ մեկը չի արժանացել մրցանակի: Մասնավորովը առաջարկել է փորձի համար բեմադրել Փափազյանի գործը:

Հայ թատրոնին նվիրված ներկա տեսության մեջ խոսվում է նաև տիկին Վարդուհու 25-ամյա բեմական գործունեության մասին.

1586. Կոստանյան Տիրուհի. — Ճապոնական թատրոն ըստ Դուգլաս Սլեդեկի. — 1905, № 2, էջ 87—92.

Ամենաբազմազան տեղեղություններ են հաղորդում ճապոնական թատրոնի կառուցվածի, բեմադրությունների դերակատարումների ու հանդիսատեսների մասին.

1587. Թադեոս. [խոսվում է ընթացիկ տարվա մեծպասյան թատերաշրջանում ներկայացված մի քանի պիեսների մասին, որոնք մեծ մասամբ եղել են բենեֆիսային՝ նվիրված մեր դերասան-դերասանուհիների բեմական գործունեություններին: (Տիկին Մայսուրյանը Հուլիսյանի «Ռոզա Բերնդ»-ում, Հովհաննես Արելյանը գերմանացի գրող Ֆրիդպպի «Մարդկության բարեբարները» և օր. Ադամյանը Բարրեցի «Նոր աշխարհ» դրամաներում)]. — 1905, № 2, էջ 133—136. — Ստորագր.՝ փոխարեն***.

1588. Թադեոս. [խոսվում է տիկին Սիրանուշի, Հովհաննես Արելյանի ու Պետրոսյանի գլխավորությամբ Կովկասի հայաշատ

Պրնակավայրերը հյուրախաղերի մեկնած խմբերի ու վրթանհա Փա-
փաղյանի «Ժայռ» պիեսի մասին]։ — 1903, № 3, էջ 139—141. —
Ատարագր.՝ փոխարեն».

1589. Իրամատիկական ընկերություն. [Թիֆլիս] Դրամատի-
կական Ընկերությունն այս տարի... — 1906, № 2, էջ 109—110.

1590. — [Լեւոնգիկ տաղավա հունվարի 28-ին Թիֆլիսի հայկա-
կան թատրոնի տոնի է իր գոյություն 50-ամյակը]։ — 1908, № 1,
էջ 90.

1591. [Դերասանուհի օր. Հրաչյան մտադրվել է հրատարակել
հայկական թատրոնի մասին գրած իր հիշողությունները]։ — 1908,
№ 2, էջ 65.

1592. Հորեկյաններ. [Բաթվի հայկական թատրոնի 50-ամյա-
կը]։ — 1909, № 1, էջ 72.

1593. Հորեկյաններ. [Դերասանուհի Սիրանուշի բեմական
գործունեության 35-ամյա հորելյանի նշումը Բաթվում]։ — 1909,
№ 1, էջ 72.

1594. [Դերասան Դեղեկ Միրաղյանի բեմական գործունեու-
թյան 25-ամյակը թիֆլիսում]։ — 1910, № 4, էջ 80.

2. ԵՐԱԺՇՏՈՒԹՅՈՒՆ

1595. Վրացերեն երգեցմունք Հովհան Ոսկերիանի պատարա-
գամատուցի. — Կազմեց Փիլիմոն Քորիձեն. — Պարտիտուր № 1. —
Տիֆլիս, տպարան Մ. Շարաձեի, 1895.

Դրախոս.՝ — 1896, գիրք Ա, էջ 305—306.

Դրախոսը ողջունում է Քորիձեի աշխատության հրապարակու-
մը. տեղեկանում ենք, որ նմանօրինակ գործ է պատրաստել նաև
Մակար Եկմալյանը Պատարաստվող գործի հաջողության նպատակով
դրախոսն արել է մի քանի գործնական առաջարկություններ.

1596. Ա. Պատարագի արարողությունը ըստ պ. Մ. Եկմալյա-
նի. — 1896, գիրք Բ, էջ 361—363. — Ստորագր.՝ Արմոգ.

1597. Կոմիտաս վարդապետ և Մանուկ Աբեղյան. — Հաղար ու
մի խաղ. — Ժողովրդական երգարան. առաջին հիսնյակ. — Վաղար-
շապատ, 1903.

Դրախոս.՝ — [Բրիչ]. — 1903, № 6, էջ 237—238.

1598. Տեսական երաժշտական դասընթացներ Պետերբուրգում.
[Խոսքը վերաբերում է Ս. Աբրահամովի դասընթացներին. որի
նպատակն է եղել հնարավորություն ընձեռնել գավառացիներին՝
ուսուցիչներին ու խմբավարներին օգտվել նրա առաջարկած ծառա-
յություններից]։ — 1904, № 4, էջ 245.

1598. ա. Մակար Եկմալյան [Մահախոսական]։ — 1905, № 2,
էջ 163. — Ստորագր.՝ Հայ. (Մահգույժ)։

Համառոտակի ներկայացված է անվանի երաժշտագետ-
խմբավարի կյանքն ու մանկավարժական-երաժշտական գործու-
նեությունը.

1599. Գ. Միրզայանի ճամբերգը. — 1906, № 5—6, էջ 141—
143. — Ստորագր.՝ Հ. Բ.

Խոսքը վերաբերում է ժողովրդական երգերի կատարող խմբա-
վար-ուսուցիչ Գ. Միրզայան Սյունու Թիֆլիսում տված համերգին։

Հոդվածում հիշատակված են Բեթհովենի, Վագների, Մոցարտի,
Մակար Եկմալյանի, Կարա-Մուրզայի ու Կոմիտասի անունները։

3. ՆԿԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ, ՔԱՆԴԱԿԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆ

1600. Հովսեփյան Գարեգին վարդապետ. — Մանրանկարչության արվեստը հայոց մեջ. (Հենց Գ-ի պատկերի առթիվ). — 1902, № 1, էջ 194—200.

Համառոտակի ներկայացված է գրչագրության ու մանրանկարչության ծագման ու զարգացման պատմությունը, բերված են բազմաթիվ օրինակներ.

1601. Գևորգ Բաշինջաղյանի պատկերահանդեսը. — 1902, № 3, էջ 310—316. — Ստորագր.՝ Գեղասեր.

Պատկերահանդեսը բացվել է Թիֆլիսի «Փառաց տաճարում». հեղինակը ներկայացրել է իր լավագույն գործերը, որոնց մասին հոգվածում կան որոշակի գնահատականներ.

1602. Նկարիչների ընկերություն. — 1903, № 1, էջ 249—250. — Ստորագր.՝ Շ.

Ընկերությունը կազմակերպվել է 1902 թվականին Թիֆլիսում, որ հաճախ «Փառքի տաճարում» կազմակերպել է դանազան ցուցահանդեսներ. այդտեղ ցուցադրվել են Դևորգ Բաշինջաղյանի, Զանկովսկու, Շմիրինսկի, Գարայանի ու Ֆոգլի գործերը.

1603. Թիֆլիսի Պատկերահանդես. — 1904, № 1, էջ 215—217. — Ստորագր.՝ Գեղասեր.

Խնդրո տուրական զինվորական թանգարանի շենքում բացված ցուցահանդեսն է, որտեղ զեղասեր հասարակության պատին է հանձնվել Դևորգ Բաշինջաղյանի, Զախարովի, Զանկովսկու, Թերլիմեդյանի, Հակոբյանի, Թադևոսյանի, Արտազյանի նկարները, ինչպես նաև անդրիագործ Միրայելյանի «Շուշիի հայր» քանդակը.

1604. [Լույս է տեսել Ս. Գրիգոր Լուսավորչի յուղաներկ պատկերք. ներկայացված են նկարը ձեռք բերելու պայմանները]. — 1904, № 5, էջ 224. — Ստորագր.՝ Գյուտ ա. ք. Աղանյան. (Հայաստա-րարություններ).

1605. Աղանյան Նովարդ. — Նոր պատկերահանդես. — 1904, № 6, էջ 240.

Բացումը սեղի է ունեցել Թիֆլիսի ղինվորական Խանգարանում. ցուցադրվել է 200 նկար ու 20-ի շափ անդրիագործական ստեղծագործություններ. դրանցից աչքի են ընկել Բաշինջաղյանի, Զոմմերի, Զախարովի, Հակոբյանի, Ֆոգելի ու այլ գործեր: Տիրապետող ժանրը եղել է բնանկարը: Հեղինակը խոստանում է ցուցահանդեսի մասին ավելի հանգամանորեն խոսել հետևյալ անգամ.

1606. Վեհափառ Հայրիկի կիսաբժանը. [Պատրաստել է քանդակագործ Տեր-Մարությանը: Փարիզաբնակ հայությունը նպատակադրվել է դրա սղնձյա օրինակը նվիրել կաթողիկոսին նրա ծնրնդյան 85-ամյակի առթիվ]. — 1904, № 6, էջ 245—246.

1607. Պատկերահանդես. [Խնդիրը վերաբերում է 1905 թվականի ձմռանը Թիֆլիսում բացված կովկասյան նկարիչների ցուցահանդեսին: Ներկայացված գործերից հեղինակը հիշատակում է Դեորգ Բաշինջաղյանի, Զախարովի, Ֆոգելի, Զանկովսկու, Սկլիֆասովսկու, Բերլեմեղյանի ներկայացրած կտավները]. — 1905, № 1, էջ 141—143. — Ստորագր.՝ Դիտող.

1608. [Նկարիչ Նդիշե Թադևոսյանի Ս. Գրիգոր Լուսավորչի նկարը լույս տեսնելու և այն ձեռք բերելու պայմանների մասին]. — 1905, № 1, էջ 186, նույնը՝ № 4, էջ 136. 1906, № 4, էջ շապկի երկրորդ կրեստ. — Ստորագր.՝ Դյուտ ա. ք. Աղանյան. (Հայտարարություններ).

1609. [Վաղան Վաղանյանի հրատարակած «Ոգի Հայաստանի» գունատիպ շքեղ ուզորը ստանալու և նրա վաճառքի մասին]. — 1906, № 7—8, էջ 176.

4. ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

1610. Ս. Էջմիածնի տեղորոակայիկ պատկերներ. [Վրույրը պատրաստվում է նկարել հայրենի վանքերի ու ճարտարապետական արժեք ներկայացնող այլ ավերակների պատկերները: Ներկայացված են արդեն պատրաստ ու մոտ ապագայում հրապարակ իջնող նյութերի ցանկը] — 1904, № 2, էջ 257.

1611. Մի նոր աշխատություն հայ նկարչությունների մասին. [Խոսքը վերաբերում է երիտասարդ ճարտարապետ-տեխնոլոգ Հովհաննես Նիզանյանի ձեռնարկությանը] — 1905, № 5, էջ 138—141.

1612. Ատրպետ. — Ղոշա վանք. — 1909, № 1, էջ 41—49.

Ղոշա վանքը, կամ Հոռոմոսի վանքը դտնվում է Շիրակում. հեղինակը հիացմունքով է խոսում այդ սքանչելի ճարտարապետական կառույցի մասին: Դրան առնթելով, հոգովածում խոսվում է նաև այլ ճարտարապետական հուշարձանների ու նրանց վերականգման անհրաժեշտության մասին:

Հոգովածն հարուստ է պատմական արժեք ներկայացնող փաստերով. մեջ է բերված իտալացի մի ճանապարհորդի կարծիքը Ղոշա վանքի մասին. զննել այս հսկա գեղարվեստական կոթողը Խոսրիայում լինելը, մենք նրան թափշյա պահարանների մեջ կպահենք և կարկատանները ոսկով ու փղոսկրով կկատարենք».

1613. Լեոնտիկ Կ. Ա. — Անի քաղաքի ավերակները. (նվեր բազմավաստակ ճարտարապետ Թ. Թորամանյանին). — Թարգմ.՝ Վ. Բ. — 1909, № 1, էջ 50—56, № 2, էջ 29—41.

Հայկական ճարտարապետության պատմության տեսանկյունից խոշոր արժեք ներկայացնող հոգված է. հեղինակը առաջ է քաշել կործանված հուշարձանների վերականգնման հարցը.

1614. [Ղոշալանգի գմբեթի առաստաղի լուսանկարը. դործ Թ. Թորամանյանի] — 1909, № 3, էջ շահմարակալված ներդիր.

1615. [Պրոֆեսոր Նիկողայոս Մառին պեղումների համար արված նյութական օգնության մասին]. — 1909, № 5—6, էջ 93.

1616. [Հաղպատի վանքի վերաշինության համար կազմված մասնաժողովի մասին. (Ստ. Լիսիցյան, Եր. Լալայան, Իս. Հարությունյան, Գյուտ Աղանյան և Մ. Արամյան)]. — 1909, № 5—6, էջ 94.

1617. [Հաղպատի վանքի վերանորոգության խնդրի շուրջը. (Հանձնաժողովում՝ Ստ. Լիսիցյան, Ե. Լալայան, Իս. Հարությունյան, Գ. Աղանյան և Միքայել Արամյան)]. — 1909, № 11, էջ 63—64.

IX ԲԺՇԿՈՒԹՅՈՒՆ-ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՎ
ՆՅՈՒԹԵՐ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԱՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌՆԵՐԻ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

1. ՆՅՈՒԹԵՐ ԲԺՇԿՈՒԹՅԱՆ ՈՒ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՐՅԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

1618. Հեսս Կարլ. — Դիետի սխալներ. — Գերմաներենից թարգմանեց Ս. Կանայանցը. — 1896, գիրք Ա, էջ 334—346.

Առողջապահական-պրոֆիլակտիկ բնույթի հոգված է, նվիրված մարսողության տրակտի պահեցողության (դիետի) հարցերին: Բերված են բազմաթիվ օրինակներ ու տրված են համապատասխան օգտակար խորհուրդներ.

1619. Սպարապետյան Ա. — Բեռնագենի [Ռենտգենի] գյուտը. — 1896, գիրք Բ, էջ 363—371.

Նյութը քաղված է «Мир божи» ամսագրի ընթացիկ տարվա մարտյան համարում տպագրված մի ընդարձակ հոդվածից:

1620. Վարակիչ հիվանդություններ. — Գերմաներենից թարգմանեց Իժիշկ Ս. Մայսուրյանը. — 1897, գիրք Բ, էջ 308—324. 1898, գիրք Ա, էջ 237—251, գիրք Բ, էջ 210—231.

308 էջի տողատակի ծանոթագրությունից պարզվում է, որ հոդվածը թարգմանված է «Gesundheitsbüchlien» գրքից.

Տե՛ս «Լուծատ» 1896, գիրք Բ, էջ 345—361).

Հոգվածը կաղմված է հետևյալ ենթավերնագրերից.

1-ին. — Ընդհանուր. — Վարակիչ հիվանդությունների տարածման ձևը և նոցա էությունը. — Հիվանդության սերմերը. — Վարակիչ հիվանդությունների վարակման պայմանները. — Վարակիչ հիվանդությունների առաջն առնելու միջոցները. — Վարակիչ հիվանդությունների դեմ մաքառելը. — Հաղորդակցության դադարումը և կտրանտին. — Վարակիչ հիվանդությունների ընթացքը. — Զերմ.

2-րդ. — Յուրաքանչյուր հիվանդությունն առանձին. — Մարմնի վրա դուրս ընթաց հիվանդություններ. — Կարմրուկ և Rubella-Краснуха. — Քութեշ. — Մաղիկ պատվաստ. — Զրծաղիկ-Varicella-Ветренная оспа — Բծնա-հարինք (սև հարինք, Сыпной тиф).—

Դարձհարինք (Возвратный тип) — Փորձարինք (Брюшной тип). — Ստամոքսաչերմ (Гастрическая анхорадка). — Խոլե-
րա. — Արենային լուծողություն. — Դիֆտերիա. — Կրուպ. — Նշիկ-
ների բորբոքումն. — Կապույտ չալ. — Ինֆլյուենցա. — Թոքերի,
լանջամաշկի (Плевра) և ստոծանու (Брюшина) բորբոքումն. —
Ուղեղնամաշկի համաճարակ բորբոքումն. — Ուղեղի բորբոքումն. —
Տենդ. Դեղին տենդ և ժանտախտ.

Վերհի հիվանդություններ. — Բորբոքումն. թարախակալումը,
չիբան (աչք) կարրունկուլ. — Մատնաշունչը. — Ավշային անոթնե-
րի և գեղձերի բորբոքում. թարախարյան և արյան փսուլյուն. —
Սննդաչերմ. — Կարմիր քամի և մարմնի սևանալը (Омертве-
ние). — Փայտացումն.

Աչի հիվանդություններ.

Ընտանի կենդանիների վարակիչ հիվանդություններ. — Սիրի-
ախտ. Սապ. Սիֆիլիս. — Բորոտություն. — Գնդկախտ (Туберку-
лез). — Գնդկախտի առանձին տեսակները. — Խլացավ (Золоту-
ха). — Գնդկախտի բժշկությունը. — Գնդկախտի տարածվիլը և
առաջն առնելու միջոցները.

X 1621. Ճառագայթների մի նոր գործադրություն. — Թարգ-
մանություն Ա. Ս.-ի [Ա. Սպարապետյան]. — 1898, գիրք Ա, էջ
334—335.

Խնդիրը վերաբերում է Տեսոնոարի և Դերի կատարած դիտո-
ղություններին, որոնք փորձել են ապացուցել, թե ճառագայթների
օգնությամբ հնարավոր է արու բոժոժը զանազանել էզ բոժոժից՝
նորահայտ ճառագայթների գործածությունը զարկ կտա շիրամա-
պահության զարգացմանը.

1622. [Թ. Ա.]—ի կազմած կերակուր պատրաստելու «Խոհարա-
րուհի» խորագիրը կրող ձեռնարկը լույս տեսնելու և այն ձեռք բերե-
լու պայմանների մասին]. — 1898, գիրք Ա, էջ 339, գիրք Բ, էջ 312.
1899, գիրք Ա, էջ 328, գիրք Բ, էջ 371. 1900, գիրք Ա, էջ 370,
գիրք Բ, էջ 384. 1901, գիրք Ա, էջ 360, գիրք Բ, էջ 489. (Հայտարա-
րություններ).

1623. Գիտական նորություն. [Միկրոֆոնոգրաֆի գործածու-
թյան հեռանկարները բժշկության մեջ]. — Թարգմանություն Լևոն
Մ. — Ա.-ի. — 1898, գիրք Բ, էջ 299—305.

նյութն առնված է «Русские Ведомости» պարբերականի 1889 թ. № 70-ից.

1624. Կենսական սլահանքներ. — Թարգմ. «Gesundheitsbuc-
lein Berlin»-ից բժիշկ Ս. Մայսուրյանի. — 1899, գիրք Ա, էջ
171—181, գիրք Բ, էջ 240—250. 1900, գիրք Ա, էջ 281—290.

ՐՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Օդ. — Մթնոլորտ և նրա բաղադրությունը. — Օդի բորածին,
թթվածին և ածխաթթու. — Զրի և տաքության չափը օդի մեջ. —
Օդի շարժողությունը. — Մթնոլորտի ճնշողությունը. — Օդի անմաք-
րությունները. — Կլիմա.

2. Զրի նշանակությունը. — Խմելու ջուր. — Նորա անհրաժեշտ
հատկությունները. — Զրի ծագումը. — Ստորերկրյա ջուր և աղը-
յուններ. — Զրանցքներ. — Զրհորների կազմությունը. — Գետնի երե-
սի ջուրը. — Մակերևութային ջրերի արհեստական մաքրումը (ֆիլ-
տրը). — Ծովի ջուրը. — Հանքային ջուր. — Զուրը ինչպես ապակա-
նություններ հետաքննող միջոց. — Զրով մաքրելու օժանդակ մի-
ջոցներ. — Մարմնի մաքրելն և մորթու և մաղերի խնամքը. — Մա-
կերի կանոնավոր մաքրելը. — Բաղնիք և ջրաբուժություն.

3. Սնունդ. — Կերակրի բաղադրությունը. — Ուտելիք և սննդա-
րար նյութեր. — Կերակրի ընտրությունը. — Օրական կերակրի հա-
շիվը. — Կերակրի պատրաստելը. — Համեմունք և անուշեղեն
իրեր) — Կերակուր ընդունելու եղանակը. — Բերանի և ատամների
պահպանությունը.

1625. 1. Յուրունյան Տ. — «Առաջնորդ առողջապահության»
և հատոր, 2-րդ տպագրություն. — Կ. Պոլիս, 1899.

2. Արծրունի Վահան. — «Թշվառների բարեկամ բժիշկ Հաազ. —
Վոխագրություն ռուսերենից. — Թիֆլիս, 1900.

Գրախոս. — Ն. Փարամյան. — 1901, գիրք Ա, էջ 325—344.

1626. Գիսալյան ընտրություններ. — Կոշիկի ներկով թունավոր-
վելը. — Սարդի ոստայնը արյունը դադարեցնելու համար) — 1902,
№ 1, էջ 258—259. — Ստորագր.՝ Ա. Ս. [Ա. Սպարապետյան].

Թունավորման մի քանի դեպքերի մասին տեղեկությունները
հաղորդել է բժշկապետ Կատերաջը, իսկ բժշկապետ Պեկյուսը իր

գեկուցման մեջ նշել է, որ պետք է հրաժարվել արյունահոսությունը այդ կերպ դադարեցնելու նախապաշարումից.

1627. Ձմյունիայի Ս. Նուս. ազգային հիվանդանոցի 100-ամյա հոբելյանը. — 1902, № 1, էջ 263—264.

Հիվանդանոցը հիմնադրվել է 1801-ին. համառոտակի ներկայացված է նրա մեկդարյա գործունեությունը.

1628. Գրական նորություններ. — Հակաքուսթիային շիճուկ. [Բժշկապետ Լեյդենի հայտնագործության մասին]. — 1902, № 2, էջ 228—229) — Ստորագր.՝ Ա. Ս. [Ա. Սպարապետյան].

1629. Գիտական նորություններ. — Մազերի ճերմակելու պատճառները. — 1902, № 2, էջ 230—232. — Ստորագր.՝ Ա. Ս. [Ա. Սպարապետյան].

Ռուս անվանի գիտնական Ի. Մեչնիկովի այդ հարցին նվիրված ուսումնասիրության հակիրճ վերլուծությունն է.

1630. Գիտական նորություններ. [«Արխենալ» դեղամիջոցի մասին]. — 1902, № 3, էջ 316—317. — Ստորագր.՝ Ա. Ս. [Ա. Սպարապետյան].

Դեղամիջոցը օգտագործել են թուրքերի, չերմախտի ու մի շարք այլ հիվանդությունների դեմ.

1631. Երկարակեցության փիլիսոփայությունը. [Ըստ Ժան Ֆրեյրի «Երկար ապրելու փիլիսոփայություն» աշխատության]. — Թարգմանություն նվարդ Աղանյանի. — 1902, № 4, էջ 246—247.

1632. Տուբերկուլյոզային Պատվաստ. [Ֆրանսիացի բժշկապետ Գարնոն իր իսկ վրա կատարած պատվաստով փորձել է ապացուցել, որ տուբերկուլյոզով հիվանդ անասունը վտանգավոր է մարդու համար, որ նա վարակի աղբյուր է]. — Թարգմանություն՝ նվարդ Աղանյանի. — 1902, № 4, էջ 247—248.

1633. Աղանյան նվարդ. — Գիտական նորություններ. — Ադրենոլին. — Շիճուկ կապուլտ հազի դեմ. — 1902, № 5, էջ 261—262.

Ադրենոլինը ամերիկացի քիմիկոսների առաջարկած նոր դեղամիջոցն է, որ օգտագործվելու է նաև բժշկության մեջ. մանրամասնորեն նկարագրված է նրա ստացման տեխնոլոգիան, կապուլտ հազի դեմ նոր շիճուկի հեղինակն է բելգիացի բժիշկ Լերիոն.

1634. Աղանյան նվարդ. — Գիտական նորություններ. — Ռենտգենի ճառագայթների նոր գործադրությունը բժշկության մեջ. —

թուրախտի միկրոթր լողկտոր ֆերրամի նոր հայտնագործության մասին] — 1902, № 6, էջ 287—289.

1635. Աղանյան Նվարդ. — Գիտական նորություններ. — Շիճուկ թորերի բորբոքման դեմ. — Հակաթորախտային շիճուկ. — 1903, № 1, էջ 251—252.

Նշված առաջին շիճուկի մասին հաղորդումն արել է պրոֆեսոր Գլիդո Տիցցոնին, իսկ երկրորդի մասին՝ Փարիզի Պաստերյան ինստիտուտի մանրէաբան Մարմորեկը. խոսվում է վերջինիս կատարած փորձերի մասին.

1636. Աղանյան Նվարդ. — Գիտական աշխարհ. — Գաջի փոշի և տուրերկուլոզ. — Նոր միջոց թաղցկեղի դեմ. — Թորախտի նորագյուտ դեղ. — Թորախտի դեղի գաղտնիքը. — 1903, № 2, էջ 226—229.

Թորախտին վերաբերող դեղամիջոցները վերաբերում են Ֆրանցիսկ Կրոտտի էլեկտրական բարձր լարվածության հոսանքով բուժելու խնդրին և Կուրանի Կորենովսկ ավանի բնակիչ Ֆեոդոր Իդնատենկոյի առաջարկին.

1637. Աղանյան Նվարդ. — Գիտական աշխարհ. — Սրտի կենդանացնելը. — 1903, № 2, էջ 230—232.

«Глорода и жизни» հանդեսում տպագրված պրոֆ. Ա. Կուլյարկոյի՝ իր կատարած փորձերի մասին արած հաղորդումն է.

1638. Աղանյան Նվարդ. — Գիտական աշխարհ. — Աղենոիդ /մանկական հիվանդության մասին]. — Սարկոմայի մանրեն. [Բժշկապետ Ռոսսի զեկուցումը Լոնդոնում՝ նշված խնդրի մասին]. — Ընկույզի աղդեցությունն առողջության վրա. [Իսպանացի պիտնական բժշկապետ Մունցի հետազոտությունների մասին]. — Կյանքը երկարացնելու նոր փորձ. [Ֆրանսիացի պրոֆեսոր Տյուֆֆիի փորձերը՝ մեքսելու (массаж) միջոցով մեղմող սիրտը կենդանացնելու վերաբերյալ]. — Թորախտ և պալարիտ. (туберкулез). [Պրոֆեսոր Բերինգի առաջարկած միջոցը թոքախտից պահպանվելու վերաբերյալ]. — Սրտի հիվանդություն ունեցողներին. [Բեռլինի բժշկապետ Մաքս Ալի նոր գիրքը «Vor ist herzkrank»-ը, որ մի մի նոր հետազոտություն է սրտի և նյարդային հիվանդությունների միջև եղած կապի մասին]. — 1903, № 3, էջ 254—261.

1639. Աղանյան Նվարդ. — Գիտական նորություններ. — Խլիր-դի (pak) բժշկությունը ունեցողների հառագալթներով [Պրոֆեսոր

Դոմերկի և Լմուանի հաղորդումների մասին]. — Պիսակոյան (Lupus) դեմ. [Բժշկապետների Ֆինգենի, Լանգի և Մուխայի փորձերի մասին]. — Ներշնչման նոր եղանակ [Վինենայի պրոֆեսոր Շորետերի հաղորդումը Մադրիդի բժշկական միջազգային գիտա-օրոգումով]. — 1903, № 4, էջ 238—240.

1640. Աղանյան Նվարդ. — Գիտական նորություններ. — Ինչքան կարելի է ապրել. — 1903, № 4, էջ 241—243.

Հոգվածը նվիրված է երկարակեցության հարցին. բերված են բազմաթիվ օրինակներ (102, 117, 152, 169, 300 տարի):

Հեղինակն իր միտքը ավաբտել է այսպես՝ «Մեում է սպասել, որ պրոֆեսոր Մենիկովի գյուտը իրոք մի որևէ նոր ուղի բանա մեր առաջ» 243 էջի տողատակում ասված է, որ ներկա նյութը ծաղված է «Астр. вест.»-ից. [«Астрономический Вестник»].

1641. Աղանյան Նվարդ. — Գիտական նորություններ. — Սիֆիլիսի պատվաստ. [Պրոֆեսոր Մենիկովի էդվիշ կապկի վրա կատարած փորձի մասին]. — Թոքախտի նոր դեղ [Պրոֆեսոր Զոմմերֆելդի և զոկտոր Դանելիասի առաջարկության շուրջը]. — X ճառագայթների բժշկական ազդեցությունը [Բժիշկներ Սընգրենի և Սեդերհոլմի կատարած փորձերի մասին]. — Կանկրիտը խլիրդի դեղ [Կրակովի համալսարանի պրոֆեսոր Ադամկևիչի եզրակացությունը և նրա առաջարկած դեղամիջոցը]. — Բադին հարինքի դեմ [Քյոնիգսբերգի համալսարանի պրոֆեսորներ Պֆենջերի և Ֆրիդրեյդի փորձերի մասին]. — Տրախոմայի բժշկությունը [Դոկտոր Ալտի փորձերի մասին]. — Շիճուկ օձի թույնի դեմ [Զանազան կարծիքների և անվանի մասնագետների այդ ուղղությամբ կատարած փորձերի շուրջը]. — Խուերայի բժշկության նոր միջոց [Բժիշկ Խարիտոնովի մանջուրական փորձից պայքար հնդախտի դեմ]. — Հոգեկան բնականությունը որոշելու նոր եղանակ [Բյուսեյցի զոկտոր Դեմօսթի նոր գյուտի մասին]. — 1903, № 5, էջ 240—245.

1642. Աղանյան Նվարդ. — Գիտական նորություններ. — Հակաթոքախտային շիճուկ [Բժիշկ Մարմորեկի Փարիզի բժշկական ճեմարանին ներկայացրած զեկուլցի մասին]. — Հակահարինքային շիճուկ [Բժշկապետ Շանտեմիսի փորձերի հաղորդությունը]. — Սրտի մասսաժ [Բժիշկ Ստերլինգի մեթոդը]. — 1903, № 6, էջ 256—259.

1643. Տեային բժշկաբանի երկրորդ հատորը. [Բժշկապետ

7. Բարայանի խմբագրությունը լույս է տեսել Նրատորակվող բժշկության 2-րդ հատորը՝ Իսահակ Հարությունյանի և Դյուտ ա. ր. Աղանյանի թարգմանությամբ]։ — 1903, № 6, էջ 260.

1644. Աղանյան Նվարդ. — Գիտական նորություններ. — Գեղ-տոր Մորառնի փորձերը [Քաղցկեղի բուժման համար բաղիի օգ-տագործման հարցի մասին]։ — Շիճուկ հոգաբարձու դեմ [Գերմա-նացի բժիշկ Մենցերի գեղամիջոցի մասին]։ — 1904, № 1, էջ 217—218.

1645. Աղանյան Նվարդ. — Գիտության աշխարհ. — Հուսարու-ժությունն նոր եղանակ [Ֆրանսիացի Բրոկա և Ալֆրեդ Շատեն բժիշկների կատարած փորձերի մասին]։ — Բաղիի գործածությու-նը խլիրդի բժշկության միջոցին [Վիեննայի վիրաբույժ էսկների փորձը]։ — Ռսրախտի էլի նոր դեղ [Քիմիկոս Գինցենի գյուտի մա-սին]։ — Ինչպիս կովի ծերության դեմ [Պրոֆեսոր Մենիկովի առաջարկությունները]։ — 1904, № 2, էջ 251—255.

1646. Աղանյան Դյուտ ա. ր. — [Շնորհակալություն է հայտ-նում բժշկական Հակոբ Աղամյանին իր որդու կյանքը ծանր ու վտանգավոր հիվանդությունից փրկելու համար]։ — 1904, № 2, էջ 261.

1647. Աղանյան Նվարդ. — Գիտական աշխարհ. — Տուբերկու-լյոզի պատվաստ [Կոխի աշակերտ Մեյլիի փորձերի մասին]։ — Անքնության բժշկություն [Բժիշկ Րիչարդսոնի փորձերի շուրջը]։ — Նյարդաթուլության բժշկություն [Հեղինակի կարծիքով օգտակար են կյանքի ու աշխատանքի նորմալ պայմանների ստեղծումը՝ դե-ղաբուժությունը համարում է նվազ օգտակար գործոն]։ — Բաղիին բժշկության մեջ [Վիեննայի հասակարարական հիվանդանոցում կատարված փորձերի մասին]։ — [Խմբագրությունը հայտնում է, որ բժ. Մայսուրյանի առանձին թերթիկի վրա տպագրված «երաու-նեք ականջի, քիլի, կոկորդի ու քթի հիվանդությունների ունեցողնե-րին» հավելվածը ուղարկում է բաժանորդներին]։ — 1904, № 3, էջ 244—251.

1648. Աղանյան Նվարդ. — Գիտության նորություններ. — Փայ-ծաղի հիվանդության բժշկությունը ունեգինյան ճառագայթներով [Բժիշկ Գեյնիկի կատարած փորձերի մասին]։ — Դիֆտերիաի մանրէն առողջ և հիվանդությունից ապաքինվող մարդկանց մեջ [Բժիշկ Ռուկարի և Վեֆֆերի մանրէների հետ կատարած փորձերի

մասին]. — Նոր տեսություն [Բժիշկ Կելլինգը ժխտում է Վիրխովի տեսությունը. նրա կարծիքով ճաղցկեղը բուրդովին էլ բշխային ծագում չունի]. — Բաղդիրի ճառագայթների ազդեցությունը խիր-դային գոյացությունների վրա [Բելլինի ախտաբանական ճեմա-րանի պրիվատ դոցենտ Նեյբերգի զեկուցման մասին]. — Մորֆիալ գտնելու 100-ամյակը [Դեղագործ Զերտյունների չայտնագործու-թյունը].. — Մեռյալներին կենդանացնելու փորձ [Բժշկապետ Ռո-բերտ Կեմպի փորձի մասին]. — 1904, № 4, էջ 236—239.

1649. Աղանյան Նվարդ. — Գիտության նորություններ. — Ար-յան նոր բաղադրություն [Վեյմարցի պրոֆեսոր Բեյմանի գյուտի մասին]. — Թոքախտի մանրէ [Նեապոլի համալսարանի պրոֆեսոր Օտտո ֆոն-Շրենը թոքախտի մանրէի մասին]. — Ծաղկի բժշկու-թյան նոր եղանակ [Վիեննացի բժիշկ Գերդների նոր առաջարկու-թյան մասին]. — Թոքախտի դեմ [Պ. Բելովի նոր չաղորդումը Փարիզից]. — 1904, № 5, էջ 213—214.

1649 ա. Նիլս Ֆինգեն [Մահախոսական] — 1904, № 5, էջ 221 (Մահգույժ).

Համառոտակի ներկայացված է նրա գիտական-բժշկական գործունեությունը՝ լուսաբուժության ասպարեզում նրա մատուցած ծառայությունները.

1650. Աղանյան Նվարդ. — Գիտական լուրեր. — Մկանային աշխատանք և արյուն [Ամերիկացի ֆիզիկոս Գաուկի հետազոտու-թյունները մկանների աշխատանքի ու արյան բաղադրության միջև եղած կապի մասին]. — Թոքախտի բուժումը էլեկտրականությամբ [Ֆրանցիսկ Կրոտտի Փարիզում հիմնած աէլեկտրականությամբ թոքախտավորներին բուժելու ճեմարանի մասին]. — Ծաղատու-թյան բժշկություն [Պրոֆեսոր Կրոմայերի կատարած փորձերի մասին]. — Անդամահատական վերքերի բուժումը թթվածնով [Բել-գիացի վիրաբույժ պրոֆեսոր Տիրիարայի կատարած աշխատանք-ների մասին]. — 1904, № 6, էջ 241—244.

1651. Նոր հրատարակություններ. [Ալեքսանդրիայում լույս է տեսել գոկտոր Հ. Փաշայանի «Ընդարձակ դսրոցական առողջա-պահություն» գիրքը]. — 1904, № 6, էջ 252—253.

1652. [Շուտով լույս կտեսնի բժշկապետ Գ. Բաբայանի խմ-բագրությամբ և հավելվածներով «Տեսային բժշկարան»-ի 3-րդ հա-տորը՝ Գյուլտ ա. ք. Աղանյանի և Իսահակ Հարությունյանի թարգ-

մանությամբ. ներկայացված է հատորյակի բովանդակությունը] — 1904, № 6, էջ 257. (Հայտարարություններ).

1653. Աղանյան Նվարդ. — Գիտական նորություններ. — Ջղայ-նություն պատճառը [Բժիշկ ֆուն-կայենի կարծիքով զղային հիվանդությունների պատճառներից մեկը նեղ կոշիկներ դրածածելն է] — Ժանտախտի (ТНФ) բժշկելը շիճուկով [Պրոֆեսոր Շանտեմիսի հաղորդումը ֆրանսիական բժիշկների համաժողովին]. — 1905, № 3, էջ 141—142.

1654. Աղանյան Նվարդ. — Գիտական նորություններ. — Թոթախտի բժշկությունը [Միլանի համալսարանի պրոֆեսոր Ջուզեպպե Լիկինի նամակը Իտալիայի էմմանուել թագավորին այն մասին, որ ինքը գտել է թոթախտի հիմնավոր բժշկության միջոցը) մանրամասն նկարագրված են նրա դրած փորձերը]. — Մոծրակի կոնտրոկտուրա (մեննինգիտ). [Գերմանացի բժիշկ Ֆրանկի հետազոտությունների մասին]. — 1905, № 5, էջ 136—138.

1655. Աղանյան Նվարդ. — Գիտական նորություններ. — Քթով շունը քաշելու կարևորությունը. — Քնելու նոր միջոց Պ. Դ. Շչերբաչովի առաջարկած նոր քնարեր ղեղամիջոցի՝ Veronal-ի մասին]. — [Ֆրանսիացի բժիշկ Մուտիեն երակախտի (артериосклероз) բժշկության մասին]. — 1905, № 6—7, էջ 149—150.

1656. Աղանյան Նվարդ. — Բերինիզի հսկայական գյուտը [Անվանի դիտնականի՝ դիֆտերիտի շիճուկը գտնող հեղինակի, նոր ղեղամիջոցը թոթախտի դեմ]. — 1905, № 8, էջ 117—119.

1657. Աղանյան Նվարդ. — Գիտական նորություններ. — Թոթախտ և լույս [Ժամանակի առաջավոր բժիշկների կարծիքը թոթախտի բուժման ընթացքում լույսի զորեղ կազդուրիչ հատկության մասին]. — 1905, № 9—10, էջ 139—140.

1658. Աղանյան Նվարդ. — Վիրահատություն առանց ցավի. — 1906, № 2, էջ 89—90.

1659. Աղանյան Նվարդ. — Մարդ խցան [Osteocia հիվանդություն մասին]. — 1906, № 3, էջ 98.

1660. Թոմաստը ուպես սոցիալական հիվանդություն. — Բարգմանություն Նվարդ Աղանյանի. — 1907, № 1—2, էջ 81—85, № 3—4, էջ 61—65.

1661. Աղանյան Նվարդ. — Հոգնածության դեմ [Բժշկագետ-

հեր Բանկի. Սպիրոյի, Մասսոնի և Վեյհարդի փորձերի մասին] — 1908, № 1, էջ 83—84.

1662. Քոֆալստի դեմ նոր դեղ [Իտալացի Պինոստի և Տաու-
բիզիի փորձերի մասին]. — 1909, № 2, էջ 75—76.

1663. *Queques notes sur les eaux minerales du Caucase et en particulier sur la ville de Kislovodsk et sur la source de Natzan par dr. Babaian-Babaiew. Paris, 1909.* — [Բաբայան Ավետիք]. — Մի քանի ծանոթություններ Կովկասի հանքային ջրերի և մասնավորապես Կիսլովոդսկ քաղաքի ու նարզան աղբյու-
րի մասին. — Փարիզ, 1909.

Գրախոս.՝ — Ն. Հարո. — 1909, № 5—6, էջ 79—80.

1664. [Թալրիգի Լադաֆայի հայկական հիվանդանոցը կլի-
նիկայի վերածելու մտադրության մասին]. — 1909, № 5—6, էջ 94.

1665. Աղանյան Նվարդ. — 606 կամ ՀԱՏԱ [Ֆրանկֆուրտում
սրտֆեստր էրլիխի լաբորատորիայում կատարված փորձերի (սիֆի-
լիսի բուժման) մասին]. — Դոկտոր Դուայենի հրաշագործ էլիքսիրը
[Խոսքը «Միկրոլիզին» դեղամիջոցի մասին է, որ հայտնագործողի
կարծիքով մի շարք հիվանդությունների բուժելուց բացի, արդյունա-
վետ դեղամիջոց է նաև խլիրդի դեմ]. — 1910, № 5—6, էջ 94—96.

1666. Քոֆալստի նոր դեղ. [Շվեդ բժիշկ զոկտոր Պֆաունենշ-
տիլի փորձերի մասին]. — 1910, № 7—8, էջ 95—96.

1667. Աղանյան Նվարդ. — Թոքախտը բուժելու նոր միջոց
[Իտալացի պրոֆեսոր Forlatine-ի փորձերի մասին]. — Նոր միջոց
Թոքախտի դեմ. [Դոկտոր Դուայենի հաղորդման մասին]. — 1910,
№ 9—10, էջ 84—85.

1668. [Աղանյան Նվարդ]. — Թոքախտի բժշկության նոր մի-
ջոց [Դոկտոր Բերնհայմի և զոկտոր Դինպարտի զեկուցումների մա-
սին]. — Խլիրդի (pax) բժշկությունը [Ժողովրդական բուժման մի
օջնցող» փաստի մասին]. — 1911, № 1—2, էջ 100—103. — Ստո-
րագր.՝ Ն. Ա.

1669. [Աղանյան Նվարդ]. — Թալրիգի հարինքի բժշկությունը
[Պրոֆեսոր էրլիխի 606 դեղամիջոցի մասին]. — 1911, № 1—2,
էջ 103. — Ստորագր.՝ Ն. Ա.

Տե՛ս նաև ներկա մատենագիտության № № 1092, 1117, 1120,
1133, 1144, 1148, 1150 և № 1700 նկարագրությունները.

2. Ելուրեւ գիտության ալ բնագավառների վերաբերյալ

1670. Հեմ Վիկտոր. — Քաղաքակրթութիւնն ու հին աշխարհներ. — Փոխադրեց Տիրատուր. — 1897, գիրք Ա, էջ 206—224.

Աշխարհագրական-բնագիտական, փիլիսոփայական բնույթի նոյնիսկ է, նվիրւած քննութեան պահպանութեան, դարերի ընթացքում երկրագնդի ամենատարբեր մասերում բուսական աշխարհի փոփոխման հարցերին. բերված են բազմաթիւ օրինակներ.

1671. Մտֆի լուսսեկարը. — Թարգմանութիւնը Ա. Ս. — 1897, գիրք Բ, էջ 347—351.

Խոսքը Չենցիս Բոչեսսի այն փորձերի մասին է, որ վերաբերում են զգայուն թիթեղի վրա անտեսանելի ալիքների ժողովելուն, որ Պոլեմիս պիտի լինին մարդկային մտքին ու ներկայացված են այդ ուղղութիւնում կատարվող փորձերի նկարագրութիւնները.

1672. Նամակադրոշմների ծագումը. — 1899, գիրք Բ, էջ 363—364. Ստորագր.՝ Ա. Սարկ.

1673. Տիմիշյազն Կ. — Չարլզ Դարվին. — Թարգմանութիւնը Ս. Տեր. Գասպարյանի, Բաքու, 1900.

Դրախոս.՝ — Ն. Փարամյան. — 1901, գիրք Ա, էջ 325—344.

1674. Վլադիմիրով Պ. Վ. պրոֆ. — Մ. Վ. Լոմոնոսով. — Թարգմանութիւնը Ն. Ա. — ի [Նվարդ Աղանյան]. — 1902, № 1, էջ 136—147.

Համառոտակի ներկայացված են ուսումնական մասնագիտութեան կյանքն ու պրոֆ.

1675. Գիտական նորութիւններ. — Լուսնի վրա գործող հրաբուխներ. — Փայտախտ. — 1902, № 1, էջ 255—258. — Ստորագր.՝ Ա. Ս.

Խնդրո առարկան գիտնական Կրիկի նկարագրած այն հիվանդութիւնն է, որ առաջ է բերում փայտի փթում. հիվանդութեան հարուցիչն է *merulius laeprina* պարագիտը. Մանրամասն խոսվում է հիվանդութեան պատճառած վնասների մասին.

1676. Գիտական նորութիւններ. — Թոքախտը եղջերավոր անասունների մէջ. — 1902, № 3, էջ 317—318. — Ստորագր.՝ Ա. Ս.

1677. Աղանյան Նվարդ. — Գիտական նորութիւններ. — էջ 14

տրական փոստ [Նամականքի ու լրագրերի տաքմանը վերաբերող իտալարի ճարտարապետ Պիսիլիի գյուտի մասին] . — 1902, № 5, էջ 261.

1678. Մեյիֆ-Շահնազարյան կոստանդին (Կազմող). — Վազի մշակութունը. — Պատկերազարդ. — Հրատարակություն՝ Մ. Արամյանի. (Գյուղատնտեսական գրադարան). — Թիֆլիս, 1902.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Բրիչ. — 1902, № 6, էջ 270—273.

Գրախոսը խորհուրդ է տալիս Ձեռք բերել այս, թե ներքին բովանդակության և արտաքին հրատարակության կողմից գեղեցիկ ձևնարակը նոցա, որոնք պարասպում կամ հետաքրքրվում են այգեգործությամբ».

1679. Աղանյան Նվարդ. — Գիտական նորություններ. — Մարկոնիի նոր հեռագրակայանը. — Ջայնանիշների մեքենական գրելը. — 1902, № 6, էջ 289.

Խոսքը ժամանակակից ամենակատարելագործված շոտլանդական հեռագրակայանի և ամերիկացի Ույյամ Տանլենի հորինած ձայնագրող ապարատի մասին է.

1680. Աղանյան Նվարդ. — Գիտական աշխարհ. — Երկնային ադամանդ. — Միագիծ երկաթուղի [Անգլիական պարլամենտին ներկայացված ծրագրի շուրջը՝ գնացքը Լիվերպուլից-Մանչեստր] . — Խոլերի լսողության գործիք [Բժիշկ Գետչենսոնի գործիքի մասին] . — Բագի մետաղն ու նրա հատկությունը [Պետերբուրգում գիտնականներ Մենդելևի, Եգորովի ու Բորգմանի կատարած փորձերի մասին] — 1903, № 2, էջ 227—230.

1681. Աղանյան Նվարդ. — Գիտական աշխարհ. — Կույրների աշքը լույս. [Պրոֆեսոր Ստիննսի հորինած գործիքի մասին է. փորձը կատարվել է բժշկապետ Գալիի վրա] . — Էլեկտրական կապսյուլներ [Բժշկապետ Ցանկմենի նոր դեղամիջոցների մասին] . — Ոսկու ձեռք բերելը էլեկտրականությամբ [Անգլիացի գիտնականներ Ալֆրեդ Վիլյամսի և Լե Դաֆտի այդ նպատակի համար ստեղծած գործիքի մասին] . — 1903, № 3, էջ 255—259.

1682. Աղանյան Նվարդ. — Գիտական նորություններ. — Ասպագա լուսանակչությունը [Լայպցիգի համալսարանի պրոֆեսոր Օստվալդի և Բժիշկ Դրոսսի փորձերի մասին] . — Մովի խորքի լուսավորությունը [Ճննդվացի գիտնական Պինոի գյուտի մասին է, որն իր հորինած գործիքով լուսավորում է ծովի հատակը] . — Էլեկ-

սրահտնութեան անխտանգ պարձնելը [Միլիգանի համալսարանի պրոֆեսորի՝ Երկու ուսանողների վրա կատարած փորձի մասին]։ — 1903, № 1, էջ 210—211.

1683. Աղանյան Նվարդ. — Գիտական նորութիւններ. — Աշխարհի վերջը ինչպես է լինելու [Զիկագոյի համալսարանի պրոֆեսոր Մարիենրայդի տեսութեան մասին]։ — 1903, № 4, էջ 244—245.

1684. Աղանյան Նվարդ. — Գիտական նորութիւններ. — Մեռած նյութից կենդանի դուրսնելու փորձ [Պրոֆեսոր Լիտլոնի գյուտի մասին]։ — 1903, № 5, էջ 240.

1685. Աղանյան Նվարդ. — Գիտական նորութիւններ. — Բազիի արդյունաբերութիւնը [Դերմանիայում և Ֆրանսիայում նրա մեկ գրամի ստացման արժեքը]։ — Դրոշ հեռախոս [Կաղմութեան և օդոագործման մասին]։ — Մարդկային մարմնի ճառագայթները [Անգլիացի Շապանտե և Բլոնդիլո գիտնականների փորձերի մասին]։ — 1903, № 6, էջ 257—258.

1686. Աղանյան Նվարդ. — Գիտական նորութիւններ. — Էդիսոնի նոր պլուտը [Խոտողի և լսողի պատկերը ցուցադրող հեռախոսային ապարատի մասին]։ — Էլեկտրական սուրճանդակ [Իտալացի գիտնական Պիսչելլու գյուտը՝ նամակներն առաքելու նոր հղահակի մասին]։ — 1904, № 1, էջ 217—218.

1687. Աղանյան Նվարդ. — Գիտական աշխարհ. — Մովի հատակը տեսանլի [Անգլիացի օդաչու Բակսնի փորձի մասին]։ — 1904, № 2, էջ 254.

1688. Պրոֆ. Ռ. Ա. Բոլլես. — Հրաշալի դար. — Թարգմանութիւնը Սու. Լիսիցյանի. — Թիֆլիս, 1904.

Իրախոս. — 1904, № 3, էջ 223—230.

Դրախոսված գործը առաջին անգամ լույս է տեսել «Մուրճ»-ի 1903 թվականի № 1, 3—12-ին կից «Համկելված»-ներում՝ «Հրաշալի դար. Տասնինեորդ դարի դրական և բացասական կողմերը» վերտառութեամբ։

Մանրամասնութիւնները տես «Մուրճ»-ի մատենագիտութեան № 6735 նկարագրութիւնում.

1689. Աղանյան Նվարդ. — Գիտական նորութիւններ. — Ձեռագիրների և պատկերների փոխանցումը հեռագրով [Կազելլենի,

Գումմելի և Զերբերտանի հորինած գործիքների մասին] . — 1904, № 4, էջ 237—239.

1690. Աղանյան Նվարդ. — Նամակ Վիեննայից [Արձան արագատիպ մեքենաները կատարելագործող՝ պլուտարար Լեո Մյուլլերի հիշատակին] . — 1904, № 4, էջ 244.

1691. Աղանյան Նվարդ. — Դիտույթյան նորություններ. — Մուսիայի վրա կատարած փորձը [Վիեննացի բնագետ Գանգեմաներ կյանքի հետքեր է փնտրում 3000 տարի առաջ մահացած եգիպտացիների մեջ] . — 1904, № 5, էջ 214—215.

1692. Աղանյան Նվարդ. — Դիտական լուրեր. — Աղամանդի գույնի փոփոխությունը բաղիի ազդեցությամբ [Վիլյամ Կրուկսի հաղորդումը Լոնդոնի կայսերական խորհրդի նիստին՝ իր կատարած փորձերի մասին] . — 1904, № 6, էջ 240—241.

1693. Աղանյան Նվարդ. Դիտական նորություններ. — Սատուրնի նոր ուղեկիցը [Սատուրնի նոր հայտնաբերված արբանյակի մասին է, որի հեղինակն է աստղարաշխ Պիկկերինգը] . — 1904, № 6, էջ 244.

1694. Աղանյան Նվարդ. — Դիտական նորություններ. — Նոր ճառագայթներ [Յոսեֆիա երևույթի և ֆոտեխիական մարմինների մասին] . — 1905, № 1, էջ 143—145.

1695. Աղանյան Նվարդ. — Դիտական նորություններ. — Ժողովրդական օդերևույթաբանության նոր տեսություն. — Որոտի ծագման մասին. — 1905, № 2, էջ 136—137.

1696. Աղանյան Նվարդ. — Դիտական նորություններ. — Բաղին ինչպես երկրի տարության աղբյուր [Ներկայացված է «Harpers Magazine»-ում տպագրված պրոֆեսոր Բուզերֆորդի հոդվածի համառոտ բովանդակությունը] . — 1905, № 4, էջ 118.

1697. Աղանյան Նվարդ. — Ռենտգենյան ճառագայթներ. — 1906, № 1, էջ 74—75.

Հոդվածում խոսվում է Վիրցբուրգի համալսարանի պրոֆեսոր Կոներադ Վիլհելմ Ռենտգենի դեռևս 1896 թվականի հունվարին արած գյուտի ու նրա բժշկության մեջ ունեցած դարգացման մասին.

1698. [Նվարդ Աղանյանի հայերենի փոխադրած Տիցի «Հողաշափություն» աշխատությունը տպագրության հանձնելու մասին] . — 1906, № 2, էջ 113.

1699. [Կին Բովիչի Ռաբինովիչի հետքած էլեկտրական գործիքի մասին, որ կյանքի է կոչում նոր մահացածին] . — 1909, № 12, էջ 61.

1700. Իխտուրյան տոներ: [1909 թվականի դեկտեմբերի 28-ին Մոսկվայում բացված սուս բնագետների և բժիշկների 12-րդ համագումարի մասին] . — 1910, № 1, էջ 34—43, № 2, էջ 45—57. — Ստորագր.՝ Ա. Վ. [Աղանյան Վարդգես] .

Համագումարն ընթացել է հետևյալ մասնաճյուղերի գծով. 1. Մաթեմատիկա. 2. Ֆիզիկա. 3. Ֆիզիկական աշխարհագրություն և օդերևույթաբանություն. 4. Քիմիա. 5. Հանքաբանություն և երկրաբանություն. 6. Բուսաբանություն. 7. Կենդանաբանություն. 8. Մարդակազմություն, մարդու և կենդանիների բնախոսություն, հյուսվածաբանություն ստորաբաժանումներով. 9. Աշխարհագրություն, ազգագրություն և մարդաբանության վիճակագրություն ստորաբաժանումով. 10. Հողագիտություն (ստորաբաժանումներով). 11 և 12 Դիտական քննականություն և առողջապահություն.

Համագումարում առկա ունեցած 214 հավաքներում լսվել է 969 դեկլայում: Ամենատարբեր բնույթի հաղորդում-գեկլայումներով հանդես են եկել պրոֆեսոր Անուշինը, ակադեմիկոս Պավլովը, պրոֆեսորներ Եգորովը, Պ. Կ. Կոպովը, Ա. Ա. Չերնովը, Դ. Դ. Դուբանսկին, Սոկոլովը, Բորգմանը, Դանիլենսկին, Պ. Ն. Լեբեդևը, Ա. Ա. էյխենվալդը և ուրիշներ: Համագումարին կից գործել են տարբեր բնույթի ցուցահանդեսներ.

1701. [Էդիսոնի եռ գյուտի մասին. — Տրամվայ առանց վերին հաղորդիչ լարերի. — Թիֆլիսում ընկած աստղաքարի մասին] . — 1910, № 1, էջ 77—78.

1702. Ամերիկյան գյուտ. — [Յոթ օձիք ունեցող աղամարդու վերնաշապիկ, որի երեսին տպագրված են ժամանակի լավագույն գրողների գործերը] . — 1910, № 7—8, էջ շապիկ 3-րդ երեսը.

1703. Աղանյան նվաճ. — Կարբիլի գյուտը կյանքը արհեստապես պահպանելու վերաբերյալ. — 1910, № 9—10, էջ 84.

1704. Աշերոն. — «Գյուղատնտեսական հրատապ հարցեր». Դրախոս. — 1911, № 1—2, էջ 104—106.

X ԿՐՈՆ-ԵԿԵՂԵՑԻ

Ե Վ

ԴԱՎԱՆԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

1705. Ա. Աղաբեկյանի նամակը Չիկագոյի կրոնաժողովի հանձնախմբին. — 1899, գիրք Ա, էջ 51—53.

Չիկագոյի աշխարհանդեսի ժամանակ տեղի է ունեցել մի համայնական կրոնաժողով, որին հայերից մասնակցել են Մելքիսեդէկ արքեպիսկոպոս Մուրադյանը, Կ. Պոլսի գրքատան տնօրեն Մարկոզ Աղաբեկյանն ու Հովհաննես Խաչումյանը:

Աղաբեկյանը հանձնաժողովի նախագահ Զոն Հենրի Բառոին ներկա նամակի հետ ուղարկել է մի տեղեկագիր հայոց հեթանոսական և քրիստոնեական կրոնների մասին.

Տե՛ս հաջորդ նկարագրությունը.

1706. Աղաբեկյան Մարկոս. — Հարեանցի հայացք հայոց հեթանոսության ու քրիստոնեության վրա. — 1899, գիրք Ա, էջ 54—98.

1707. Շահմուրադյան Ավագ Ա. — Հին հայոց հեթանոսական կրոնը. — Բաքու, 1900.

Դրախոս.՝ — Ստորագր. Ն. Ք. [Նիկողայոս Քարամյան]. — 1900, գիրք Բ, էջ 356—361.

1708. Բարոյականության սովերը. — Իդնատիոս Լոյուա. նրա կյանքը և հասարակական գործունեությունը. — Կաղմեց Լեոն Մ.-Աղ. [Լեոն Մելիք-Աղամյան]. — Բիֆլիս, 1899.

Դրախոս.՝ — Արշակ Տեր-Միքելյան. — 1900, գիրք Բ, էջ 361—365.

Դրախոսված գրքույկը ճիշդիտական կարգի մասին է.

1709. Նուր աղանդ Այնրապում. [Այդ նոր աղանդի մասին խմբագրության ունեցած տեղեկությունները չափազանց ժառ էն. հույս է հայտնում, որ մոտ տպագրում ավելի մանրամասն տեղեկություններ կիմանանք Կ. Պոլսի թերթերից]. — 1902, № 3, էջ 326.

1710. Ատուպեա. — Բեհայիները կամ Բաբիզմ (Պատմական տեսություն). — 1905, № 3, էջ 89—96, № 4, էջ 78—88, № 5, էջ

115—122, № 6—7, էջ 94—104, № 8, էջ 55—96, № 9—10, էջ 95—109, 1906, № 1, էջ 58—69.

Ամենայն մանրամասնությամբ ներկայացված են բարեակա-
նության՝ աղանդավորական դավանանքի ծագումն ու տարածումը,
հետապնդում նրա կողմնակիցների հետապնդումներն ու հալա-
ծանքները Պարսկաստանում:

Նյութը ներկայացված է հետևյալ ենթավերնագրերի տակ՝

1. Պարսկաստանի վիճակը XIX դարի սկզբներին
2. Արտաքին աշխարհի ներգործությունը Իրանի վրա
3. Շիա-կղերի անկյալ վիճակը
4. Բաբի հայտնությունը
5. Բաբի ծնունդը և մանկությունը
6. Սկզբնական քարոզությունները
7. Շիիզմի ավանդները և ընդհանուր տրամադրությունը
8. Շեյխի վարդապետության նպաստավոր նպատեղանքները Բաբի քարոզության
9. 19 մյուլթենհիդների դարձը և Բաբել-Բաբ
10. Հալաժանք և Բաբի Մաքու աքսորը
11. Ընդհանուր ռեֆորմի կարիքները
12. Թեբեբսի բերդում ապաստանած բաբիները
13. Պատերազմների, արյունահեղությունների սաստկացումը
14. Բաբիների անձնատուր լինելը
15. Նեյրիզի բաբիների խռովությունները
16. Պարսից զորքի անգթությունները
17. Ջենջանի խռովությունը
18. Ջենջանի կոտորածը. Ժաննա դը Արկ
19. Ջենջանի բաբիների գերեվարությունը
20. Բաբին փոխադրում են Սալմաստի Չհհրիթի բերդը
21. Բաբի գործի քննությունը Թավրիզում
22. Բաբի հուլակը և նրան այցելող ուխտավորները
23. Բաբի խաչելությունը և անդակահարությունը
24. Բաբի ոսկորները Քարմել լեռան գազաթը փոխադրելը և տաճարը
25. Բաբի բնավորությունը և բնատուր ձիրքերը
26. Թահիրե-խանումի քարոզությունները

27. Թափրեի տղպականներից հալածվելը և ընկերակիցների մահը

28. Թափրեի հուշակը. — Թեհրանի ժողովները

29. Յոթը բարիների գլխատվությունը Թեհրանում

30. Սուլեյման-խանի շարշարանքը-մահը

31. 370 բարիների տանջանքներով սպանվելը Թեհրանում

32. Բեհայի կալանավորումը

33. Բեհան Բաղդադում

34. Բեհան սյուլեյման է

35. Բեհայի քարոզությունները Բաղդադում

36. Բեհային կանչում են Կ. Պոլիս

37. Բեհայի հայտնությունը

38. Բեհայի աքսորը Ադրիանուպոլիս

39. Բեհայի և էղևի հակառակությունը և աքսոր Աքքեա, Կիպ-րոս

40. Բեհայի քարոզությունները. — Զինաթափություն

41. Բեհայի սկզբունքները

42. Թամկավարությունը

43. Ժողովրդական ընտրությամբ ժողովները

44. Ինքնապաշտպանությամբ արգելք

45. Քաղաքացիական օրենսդիր ժողով

46. Բեհայի կյանքը Աքքեում

47. Բեհայի դավանանքի հանգանակ

48. Կասրի-Բաղչե և ընդունելությունները

49. Քարոզության վախճանը

50. Կտակը

51. Բեհայի դավանները

52. Լերասի հավակնությունները

53. Բեհայի քարոզության դեմ Աղեմի ընթացքը

54. Աքրեի բողոքը

55. Աղեմիների փաստերը

56. Աքրեիների ապացույցները

57. Աքրեի հակառակությունները

58. Աղեմի շրջապատողները

59. Միրզա-Աղաջան-քարտուղարը

60. Աղեմի ճնշումները. — Բիդեհ և Նեբիլը

61. Աղեմի կեղծումները

62. Աղեմի հոր դրժքերի տղա՝ գրուիջան դեմ բռնած ընթացքը

63. Բաբիզմի գեղը

64. Բաբիների թիվը

65. Բաբիների հերձվածները

1711. Տեր-Միլասյան Երվանդ. — Կրօնների պատմությունը.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Պարույր. — 1909, № 3, էջ 73.

ՆՅՈՒԹԵՐ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Հայ լուսավորչական եկեղեցի)

1712. Աղանյան Գյուտ. — Նորամուծություններ Հայաստանյայց եկեղեցում. — 1896, գիրք Բ, էջ 291—300.

Խնդրո առարկան հայոց եկեղեցական ծիսակատարություններն են՝ նրանց առաջացման պատմությունը, Հեղինակը խոսում է նաև լատին, հույն, վրաց եկեղեցիներից. հրեական ծեսերից փոխառնելած տարրերի մասին, իստորեն քննադատված են տգիտությունից ու շահասիրությունից առաջացած այն նորամուծությունները, որոնք առիկ են գտել հայ եկեղեցական արարողությունների մեջ.

1713. Աղանյան Գյուտ. — Հայաստանյայց եկեղեցու կանոնագիրք. — 1897, գիրք Ա, էջ 282—291.

Դարերի ընթացքում հայ եկեղեցու մշակած կանոնները փոփոխություն են ենթարկվել, որը հեղինակը միանգամայն օրինաչափ է համարել, սակայն նրա կարծիքով ներկայումս գործող կանոններից շատերը ընդհանուր ոչինչ չունեն հայ եկեղեցու ոգու հետ:

Հոգվածում հեղինակը կանգ է առել նմանօրինակ կանոնների ստվերոտ կողմերի վրա, առաջ է քաշել եկեղեցու բարեկարգության անհրաժեշտության հարցը. այդ մասին գրել է.

«...Հայերի ընկերական կյանքն ու քաղաքական բարքերն ուսումնասիրելու համար՝ նախ և առաջ անհրաժեշտ է հայ եկեղեցու կանոնագրքի մի կատարյալ և անսխալ օրինակ կազմել».

1714. Փեմլեանյան Խորեն. — Համառոտ բացատրություն տոներից և ծիսից Հայաստանյայց առաքելական ուղղ. Ս. եկեղեցվո. — Կ. Պոլիս, 1898.

Գրախոս.՝ — Աղանյան Գյուտ ա. ք. — 1898, գիրք Ա, էջ 265—270.

1715. Մատենադրական հոգևորչուններ. [Կ. Պոլսում գտնված Ջարարիա նշանավոր պատրիարքի բնդարձակ կենսագրության մասին է, որ չափադանց կարևոր սկզբնաղբյուր է 18-րդ դարի հայ եկեղեցու պատմության համար. մտադիր են այն տպագրել Թիֆլիսում]. — 1899, գիրք Բ, էջ 349.

1716. Լսմադրության ծանուցումներ. [Հայտնում է, որ «Լուսմա»-ի ներկա համարից սկսած, իբրև հավելված տպագրվելու է Արիստակես արքեպիսկոպոս Դավթյանի «Կանոնք Ս. ժողովոց» շղիսատությունը]. — 1900, գիրք Ա, էջ 361.

Տե՛ս հաջորդ նկարագրությունը.

1717. Դավթյան Արիստակես. — Կանոնք Ս. ժողովոց և Ս. հարց եկեղեցվո. — 1900, գիրք Ա, 1-ին «Հավելված», էջ 1—16, գիրք Բ, 1-ին «Հավելված», էջ 17—32. 1901, գիրք Ա, 1-ին «Հավելված», էջ 32—48. 1902, № 2, 2-րդ «Հավելված», էջ 49—64, № 4, 2-րդ «Հավելված», էջ 65—80, № 6, 2-րդ «Հավելված», էջ 81—96. 1903, № 2, 3-րդ «Հավելված», էջ 97—112, № 4, 3-րդ «Հավելված», էջ 113—128. 1904, № 1, 3-րդ «Հավելված», էջ 129—140.

1718. Ս. էջմիածնի տասնվեցերորդ դարադարձը. — 1900, գիրք Բ, էջ 1—48. — Ստորագր.՝ Օ.

Նյութը անդակալված է հետևյալ ենթավերնագրերի տակ.

Լուսավորչի առաջին կյանքը. — Լուսավորիչ և Տրդատ. — Չարչարանը և Վիրապ. — Ս. Հոբիսիմյանը. — Ելն ի Վիրապեն. — էջմիածին. — Լուսավորություն. — Ձևոնադրություն. — Շինությունը. — Հովվապետություն. — Հոռոմ երթալու զրույցը. — Եկեղեցական դորժողությունը. — Կենաց վախճան. — Գլուս նշխարաց.

1719. ՏԼԵՒՄԻԲԵՅՅԱՆ ԱՐԶԱԿ. — Շիրակավանի ժողովը. — 1900, գիրք Բ, էջ 340—347.

Ժողովը անդի է ունեցել 862 թվականին. այն մեր պատմության մեջ բավականին աղավաղվել է. հեղինակը փորձել է ուղղամենք մտցնել խնդրի բուն էությունը պարզելու համար.

1720. Լսմադրության ծանուցումներ. [Հայտնում է, որ Ս. էջմիածնի 1600-ամյակի մասին գրված նյութը խմբագրությունը ստացել է. Կ. Պոլսից մի բարձրաստիճան գիտնական եկեղեցականից [Մադարիա Օրմանյան]]. — 1900, գիրք Բ, էջ 380—381.

1721. Չորրորդ դարու հայ եկեղեցին. — 1901, գիրք Ա, էջ

15—50. Նյութն ամփոփված է հետևյալ ենթավերնագրերի տակ.

Տ. Ս. Արխաուկես Պարբև

1. Կաթողիկոսությունն առաջ

2. Կաթողիկոսությունը և մահը

Տ. Ս. Վերբանես Պարբև

3. Կաթողիկոսութենն առաջ

4. Կաթողիկոսությունը

5. Վերջին ժամանակ և մահ

6. Ս. Գրիգորիս Աղվանից կաթողիկոս

Տ. Ս. Հուսիկ Պարբև

7. Կաթողիկոսութենն առաջ

8. Կաթողիկոսությունը

9. Նահատակությունը

10. Ս. Դանիել Ասորի

Տ. Փառեն Աշտիշատեցի

11. Կաթողիկոսությունը և մահը

12. Ժամանակակից դեպքեր

Ենթադրում ենք, որ նյութի հեղինակը Մաղաթիս արքեպիսկոպոս Օրմանյանն է.

1722. Տեր-Միքելյան Արշակ. — Սսի և Ատանայի իշխանաժողովրդ. — 1901, գիրք Ա, էջ 290—316.

Հայ եկեղեցու պատմությանը վերաբերող հոդված է.

1723. Տեր-Միքելյան Արշակ. — Մամուլի ստվերը. — 1901, գիրք Ա, էջ 351—355.

Խոսքը վերաբերում է «Լուսնա»-ի անցյալ 1900 թվականի Բ գրքում տպագրված Ա. Տեր-Միքելյանի «Շիրակավանի ժողովրդ» հոդվածի շուրջ «Բազմավեպ»-ի արած առարկություններին:

Ներկա հոդվածով հեղինակը պարզաբանում է իր մտքերը, պատասխանում «Բազմավեպ»-ի գրախոսին, պաշտպանվում ընդդիմախոսի անհարկի մեղադրանքներից.

1724. Մեծն Ներսես. — 1901, գիրք Բ, էջ 65—112.

Ներսես Պարթևի կյանքին ու գործունեությանը նվիրված ներկա հոդվածը տեղակայված է հետևյալ ենթավերնագրերի տակ՝

1. Կաթողիկոսութենն առաջ

2. Կաթողիկոսություն

3. Բարեկարգություններ

4. Ժամանակագրություն
5. 'Էնի և Փառանձեմ
6. Ներսեսի քաշվիրը
7. Ներսեսի Կոստանդինուպոլիս
8. Քաղաքային միջոցին
9. Երկրին վիճակը
10. Վերջին գործեր և մահ

65 էջի տողատակում ասված է, որ ներկա հոդվածը հանդեսի 1901 թվականի Ա դրքում տպագրված «Զորքորդ դարու հայ եկեղեցին» հոդվածի շարունակությունն է.

1725. Խմբագրության ծանուցումներ. [Հայտնում է, որ «Կանոնք ժողովոց» հոդվածի տպագրությունը ուշացնելու պատճառը Խոտինյանի տպարանի փակումն է] . — 1901, գիրք Բ, էջ 487.

1726. Ներսես Մեծի ճառերը. — 1902, № 2, էջ 135—152.

Նյութն ունի հետևյալ ենթավերնագրերը.

Տ. Շահակ Մանագլեհտցի

1. Կաթողիկոսությունը և անունը

2. Զեռնագրության խնդիրը

3. Մահ և ժամանակակից դեպքեր

Տ. Զավեն Մանագլեհտցի

1. Կաթողիկոսությունը

Տ. Ասպուրակես Մանագլեհտցի

1. Կաթողիկոսությունը

2. Ժամանակակից անձեր

1727. Մայր Մաշտոցի տպագրության անհրաժեշտությունը. [Հայաստանյազ Ս. Պեղեկեցու ծեսերի ու արարողությունների կատարման սղավաղումների դեմ պայքարելու համար առաջ է քաշվել Մայր Մաշտոցի նոր հրատարակության ու նրա տարածման անհրաժեշտության հարցը] . — 1902, № 2, էջ 255—256.

1728. Տ. Ս. Սահակ Պարտե. — 1902, № 5, էջ 144—164 (1—5 գլուխներ), № 6, էջ 138—159 (6—10 գլուխներ).

ՐՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ընտրություն և առաջին կյանք

2. Առաջին գործունեություն

3. Գիրի (գրերի) գյոււար
4. Ոսկեղեն դարու արդյունք
5. Հունական բաժնին մեջ
6. Պարսից բաժնին մեջ
7. Սահակա աքսորվիւր
8. Աքսորի դառնալուն
9. Մահն ու թաղումը

10. Ս. Մեսրոպ և թարգմանիչք

1729. Ա. Հովսեփի Հովոցմեցի. — 1903, № 1, էջ 208—227.
 № 2, էջ 122—138.

Հողոցմեցին Մեսրոպ Մաշտոցի աշակերտներից է, որ հետագայում դարձել է ամենայն հայոց կաթողիկոս. ծնվել է ու ապրել Վայոց Ձորի Հողոցիմ գյուղում: Ներկայացված է նրա կյանքն ու գործը հետևյալ ենթավերնագրերի տակ՝

1. Առաջին ժամանակ
2. Կաթողիկոսությունը
3. Եպիսկոպոսական աստիճանը
4. Հալածանք սկզբնավորություն
5. Նախարարք ի Տիգրոն
6. Կրոնական դիմադրությունք
7. Վարդանանց նահատակություն
8. Բանտարկություն և աքսոր
9. Ղևոնդյանց մարտիրոսությունը

1730. Գյուտ կաթողիկոս. — 1903, № 4, էջ 107—119.

Տ. Միլիտե Մանգլիւտցի

Տ. Մովսես Մանգլիւտցի

Տ. Գյուտ Արամեղացի

1. Կաթողիկոսություն
2. Գործունեություն
3. Հալածանք
4. Հայրապետանոց
5. Վախճան

1731. Տ. Հովնան Մանդակունի. — 1903, № 6, էջ 213—227.

1. Կաթողիկոսությունը
2. Շփոթ օրեր
3. Խաղաղ օրեր

4. Վերջին օրեր
Ա. Բարկեն Ուրմսեցի
1. Ղազար և Բարկեն

2. Կաթողիկոսություն—Քաղկեդոնական խնդիր

Պատմական տեղեկություններ է հաղորդում Հովհան Կանդա-
կոսին և Բարկեն Ուրմսեցի կաթողիկոսների կյանքից ու հոգևոր գոր-
ծունեությունից.

1732. Պատմություն հայ ուղղափառ եկեղեցվո. — 1904, № 2,
էջ 159—173, № 5, էջ 78—96. — Ստորագր.՝ Քննասեր.

Նյութն առնված է հետևյալ ենթավերնագրերի տակ՝

Տերն մեր Հիսուս Քրիստոսի

Ա. Խաղեսոս առաքյալ

Ա. Բարթողիմևոս առաքյալ

Առաքյալներին մինչև կուսավորիչ

1733. Մուշե վարդապետ. — Ներսես Ե-րդի կոնդակները. —
1904, № 4, էջ 163—173.

Կոնդակների տեքստերը ներկայացնելուց առաջ հեղինակը հա-
կիրճ տեղեկություններ է տալիս դրանց գրման առիթների մասին.

1734. Փառամյան Ն. — Հարյուր տարի առաջ (1799—1809).
Ի. Գանիկ կաթողիկոս. — 1905, № 2, էջ 57—62.

Ներկայացված է Գանիկ-Հովսեփյան կաթողիկոսի ընտրու-
թյան հանդամանքներն ու նրա հոգևոր գործունեության սեղմ նկա-
րագիրը.

1735. Արամյանց. — Ներսես 5-րդի մահվան խնդրի առթիվ. —
Պատմական ակնարկ. — 1905, № 2, էջ 79—86.

Ներսես Աշտորակեցու մահվան հանգամանքները ժամանակին
հուղիվ է հուսարակական կարծիքը և տեղի սովել առարատեսակ, իրա-
րամերձ ու շփոմնավորված կարծիքների:

Ներկա հոգավածի հեղինակը օգլուտ է համարում Երվանդ Շա-
հազիզի ծանոթագրություններով «Լուծում»-ում ապագրված Սարգիս
արքեպիսկոպոսի 1857 թվականի փետրվար 28-ի թվակիր նամակը
Խալիպյանին (աճ՞ս հաջորդ նկարագրությունը), համարելով այն
առաջին գրավոր հիշատակությունը Ներսես կաթողիկոսի կյանքի
վերջին րոպեների ու մահվան մասին.

1736. Սարգիս արքեպիսկոպոս Ջալալյանի նամակը Խալիպ-
յանին. — 1904, № 5, էջ 176—179.

Տողատակերում բերված ծանոթագրությունների հեղինակն է հր-
վանդ Շահազիզը. (ՏԽՍ նախորդ նկարադրությունը)։

1737. Սևդակյան Արիստակես. — Հայաստանյայց եկեղեցու
պատկերագրությունը. — Մասն Ա. — Պետերբուրգ, 1904.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Մախլաս («Մի համեստ կարծիք»). —
1905, № 3, էջ 111—125.

Դիրքը հանգամանորեն վերլուծելուց շատ, հեղինակը գրել է.
«Արիստակես սրբազանին գրիչ վերցնելու և «Պատկերահարգու-
թյուն» գրելու շարժել է գիտնականության ծարավը։ Բայց պնդապես
հավատացնում ենք սրբազանին, որ յուր իսկ փոքրիկ մի ժողովա-
ծուն «Քնար մշեցոց և վանեցոց»-ը, նույնիսկ նրա մի հատիկ «Քա-
րոզ խաչը» շատ ավելի երկար կյանք ունի և փառք բերող է ժողո-
վրդին, քան «Պատկերահարգության» հաստ երկհատուրը, որ օր
պակաս երեխայի նման շուտով պիտի մեռնի»։

Հետաքրքիր է գրախոսականի տակ եղած «Մախլաս» ստորա-
գրությունը. 124—125 էջերում հեղինակը րացատրություն է տալիս
այդ մասին.

1738. Փետրյան Բաբգուղիմես. — Վաղարշապատը և Ս. էջ-
միածինը իրենց սկզբնական տեղումն են.

Գրախոս.՝ — Ստորագր.՝ Ընթերցող. — 1905, № 3, էջ 125.

1739. Երկրորդ Պանկավունի. — Տ. Գրիգոր Բ Վկայասեր. —
1905, № 4, էջ 91—100. — Ստորագր.՝ Քննասեր.

Ներկայացված են Գրիգոր Վկայասեր կաթողիկոսի կյանքն ու
հոգևոր գործունեությունը.

1740. Երկրորդ Պանկավունի. — Տ. Բարսեղ Ա Անեցի. —
Տ. Գրիգոր Գ Պահլավունի. — 1905, № 8, էջ 68—75. — Ստորագր.՝
Քննասեր.

Ներկայացված են Բարսեղ և Գրիգոր կաթողիկոսների կյանքն
ու հոգևոր գործունեությունը.

1741. Սիոն վարդապետ. — Նամակ խմբագրության [«Հումա»-ի
ընթացիկ տարվա № 2-ում (էջ 57—62) տպագրված Դանիել կաթո-
ղիկոսի ժամանակագրության մեջ օգտագործված «մոզյուղ» բառի
ստուգարանության մասին]. — 1905, № 4, էջ 134—135.

1742. Շուրյան Մ. — Նամակ Մոսկվայից. — 1905, № 8, էջ
109—117.

Նամակագիրը ճշտում է մտցնում 1904 թվականի «Հումա»-ի

№ 5-ում տպագրւած «Սարգիս արքեպիսկոպոս Զաւալյանի նամակը Խալիպյանին» նյութին կից՝ նրանց Շահադիդի գրած ծանոթագրութիւններում, պարզութիւն է մտցնում նաև ներսես 5-րդ կաթողիկոսին յարի թագադրութեան հանգեսին արքունիք չհրավիրելու հանգամանքներն ըմբռնելու մեջ:

Փարձում է պարզել խկութիւնը՝ կապւած Հաղարայնների ու նրանց տոհմական հարուստ մատչանների ուսումնասիրութեան ու հրատարակութեան խնդրի հետ, որ իր ժամանակին զրանցով զրազվել են յանկապիկ Ալ. Երիցյանը, պրոֆեսոր Գրիգոր Խալաթյանն ու Կարապետ Կոչմանը:

(«Архив фамилии Тазаревых») փաստաթղթերի հարուստ ժողովածուի ուսումնասիրութեան խնդրին մեծ կարևորութիւն է տալիս նամակագիրը՝ նրա կարծիքով, այդ նյութերի ուսումնասիրութիւնը կօղին ճիշտ հասկանալ և գնահատել մեր ժողովրդի պատմութեան մի քանի մոթ մնացած ու կենդանի հարցեր:

1743. [Որմանյան Մաղաթիա արքեպիսկոպոս]. — Տ. Գրիգոր Դ Տղա [Կաթողիկոսի կյանքն ու հոգևոր-եկեղեցական գործունեութիւնը]. — 1909, № 3, էջ 4—22. — Ստորագր.՝ Մ. Ա. Օ.

1744. [Որմանյան Մաղաթիա]. — Տ. Գրիգոր Ա. Քարաւմեմ. — Տ. Գրիգոր Զ Ապիրատ. — 1909, № 5—6, էջ 13—37. — Ստորագր.՝ Մ. Ա. Օ.

1745. Կոստանյան Կ. — «Տ. ներսես և Աշտարակեցի կաթողիկոս տմենայն հայոց. մի հատված նորա պատմութիւնից». — Ալեքսանդրապոլ, 1909.

Պատմ. — Գլուխ Կ. Աղանյանց. — 1909, № 5—6, էջ 81—85.

1746. [Որմանյան Մաղաթիա]. — Զ. Մեծարարո. — Տ. Կոստանդին Ա Բարձրաբերդցի. — 1909, № 7—8, էջ 5—19. — Ստորագր.՝ Մ. Ա. Օ.

Հողավածը նվիրված է հիշատակված կաթողիկոսների կյանքին ու եկեղեցական գործունեութեանը:

1747. [Որմանյան Մաղաթիա]. — Տ. Կոստանդին Ա Բարձրաբերդցի. — Տ. Հակոբ Ա Կոյսեցի. — Տ. Կոստանդին Բ Պրոնապործ. — Տ. Ստեփանոս Դ. Հոռմկլայեցի. — 1909, № 9, էջ 9—18.

Մեր պատմութեան XIII դարի կաթողիկոսների կյանքի ու հոգևոր գործունեութեան մասին:

1748. Օրմանյան Մաղաֆիա. — Տ. Գրիգոր է Անավարզեցի. — 1909, № 10, էջ 12—21.

1749. Օրմանյան Մաղաֆիա. — Տ. Կոստանդին Կ Կեսարացի. — Տ. Կոստանդին Կ Լամբրոնացի. — 1909, № 11, էջ 46—53.

1750. Օրմանյան Մաղաֆիա. — Տ. Հակոբ Բ Տարսոնացի. — Տ. Մխիթար Գռնեցի. — Տ. Հակոբ Բ Տարսոնացի (Դարձյալ). — 1909, № 12, էջ 23—35.

1751. Օրմանյան Մաղաֆիա. — Տ. Մեսրոպ Ա Արտազեցի. — Տ. Կոստանդին Ծ Սսեցի. — Տ. Պողոս Ա. Սսեցի. — 1910, № 1, էջ 12—19.

1752. [«Լույս»-ի 1909 թվականի № 1-ում տպագրված Օրմանյանի «Մեսրոպ Ա Արտազեցի» հոդվածում տեղ գտած վրիպակների մասին]. — 1910, № 1, էջ 78.

1753. Օրմանյան Մաղաֆիա. — Տ. Թեոդորոս Բ Կիրիկեցի. — Տ. Կարապետ Ա Կեղեցի. — 1910, № 2, էջ 36—44.

1754. Օրմանյան Մաղաֆիա. — Տ. Հակոբ Կ Սսեցի. — 1910, № 3, էջ 22—26.

1755. Օրմանյան Մաղաֆիա. — Տ. Գրիգոր Ը Խանձողատ. — Տ. Պողոս Բ Գառնեցի. — 1910, № 4, էջ 19—25.

1756. Օրմանյան Մաղաֆիա. — Տ. Կոստանդին Զ Վահկացի. — 1910, № 5—6, էջ 61—69.

1757. Օրմանյան Մաղաֆիա. — Տ. Գրիգոր Թ Մուսաբեգյան. — 1910, № 7—8, էջ 14—20.

14 էջի տողատակի ծանոթագրությունից տեղեկանում ենք, որ «Մուրճ»-ի 1903 թվականի հուլիս-օգոստոսյան համարում տեղ գտած «Ամհենայն հայոց կաթողիկոսական աթոռուն էջմիածին վերադառնալը» հոդվածի հեղինակ «Պատմասեր»-ը՝ Մաղաթիա արքեպիսկոպոս Օրմանյանն է.

1758. Օրմանյան Մաղաֆիա. — Տ. Կիրակոս Ի Վիրապեցի. — 1910, № 9—10, էջ 10—18.

1759. Օրմանյան Մաղաֆիա. — Տ. Գրիգոր Ժ Զալալբեգյան [XV դարի հոգևոր գործչի կյանքն ու գործունեությունը]. — 1911, № 1—2, էջ 79—91.

1760. Աղանջան Գյուտ. — Քառանաների նյութական ապահովության խնդիրը. — 1896, գիրք Ա, էջ 247—262.

1761. Պատմություն Բարձա հայոց ազգատախնամ եկեղեցական հոգաբարձության (1872 թվականի ապրիլ 1-ից—1893 թվականի ապրիլ 1-ը). — Կազմեց Ա. Գալստյանց. — Բաքու, 1895.

Գրախոս. — 1896, գիրք Ա, էջ 306—307.

Գրախոսը ողջունում է հոգաբարձության 10-ամյա գործունեության մասին գրքի հրատարակությունը «Ուրախալի է այն երևույթը, որ հասարակական հաշվետվությունը սկսել է սովորական դասնայ մեր մեջ և գրանով կփրկվեն այն կոպեկները, որոնցից կախումն ունի մեր նոր սերնդի դաստիարակության և ժողովրդի բարեկեցության դործը» — գրել է հեղինակը.

1762. Մայր արտոի քանդաւանը. /Հաղորդում է ազգայիններին մասնակի նվիրատվություններով հարստացնել նորաստեղծ Բանդարանի ֆոնդերը/. — 1896, գիրք Ա, էջ 357.

1763. Վեհափառ Հայրիկը. [Մկրտիչ Խրիմյան] Թիֆլիսում. — 1898, գիրք Ա, էջ ներդիր հատորյակի սկզբում.

1764. Աղանջան Գյուտ. — Հրահանգ հայ քահանաներին. — 1898, գիրք Ա, էջ 252—260.

1765. Վանքի միաբանության որոշում. /Ժամոցը (եկեղեցում գրամ հավաքելու սովորությունը) արգելելու մասին/. — 1898, գիրք Բ, էջ 305—307.

1766. Պատրիարքական կոնդակ ծխելու դեմ [Կ. Պոլսի պատրիարք Հակոբ արքեպիսկոպոսի 1851 թվականի հոկտեմբերի 15-ի խրատական կոնդակն է, որ արգելել է ծխել հոգևոր դասին]. — 1899, գիրք Ա, էջ 221—224.

1767. Վեհափառ Հայրապետը [Մկրտիչ Խրիմյան] Տիֆլիսում. — 1899, գիրք Ա, էջ 289—290.

1768. Թիֆլիսի հայ Քահանաների ապահովության գանձարան. — 1899, գիրք Ա, էջ 290—292.

1769. Խելու համախոսական. /Հայ քահանաների նյութական ապահովության մասին/. — 1899, գիրք Ա, էջ 300.

1770. Հայր Միհայել Չամչյանի դարձը. — Թուղթ հայր Միքայելի Չամչյան առ միաբան վարդապետան յուրյանք և թեքին, որը

եկին ի սուրբ եկեղեցիս հայոց վասն միաբանության և սիրո. — 1899, գիրք Բ, էջ 257—259.

257 էջի տողատակի ժանոթագրությունից տեղեկանում ենք, որ այս նամակը հանված է մի մեծ գրչագիր մատյանից. որ խմբագրությանն է տրամադրել Ալեքսանդրապոլի գրավաճառ Ա. Մխիթարյանը.

1771. ԺԼ՝ դարու կտակ Թիֆլիսի հայ քահանաների ոգտին. — 1899, գիրք Բ, էջ 279—281.

Թիֆլիսի Հովվարար քաղաքամասում գտնված հոջի-վանքի հանգստարանը նվիրող և եկեղեցին շինող հոջաբեհրուդի թոռնորդի Մելիք աղայի ու նրա եղբոր 1745-ին թողած կտակի մասին է, որ վերաբերում է քաղաքի սուսը եկեղեցիների քահանաներին տրվող արտոնություններին.

Տերստում ներկայացված կտակի պատճենն ընդօրինակված է Թիֆլիսի հայկական Բևթղևհեմ եկեղեցու պատճենից.

1772. [Թիֆլիսի վանաց Ա եկեղեցու թանգարանի հիմնադիր Ա. Վևտիս Բ. Ղուկասյանի դիմանկարը]. — 1900, գիրք Բ, էջ 369.

1773. Աղանյան Գյուտ. — Եկեղեցական թանգարան [Մի քանի մանրամասնություններ է հաղորդում վանքի եկեղեցուն կից բացված թանգարանի ու նրա հիմնադիր Ավետիս Ղուկասյանի մասին]. — 1900, գիրք Բ, էջ 369—371.

1774. Տեր-Միքելյան Արշակ. — «Լուսմա»-ի խմբագրություն. — 1900, գիրք Բ, էջ 379—380.

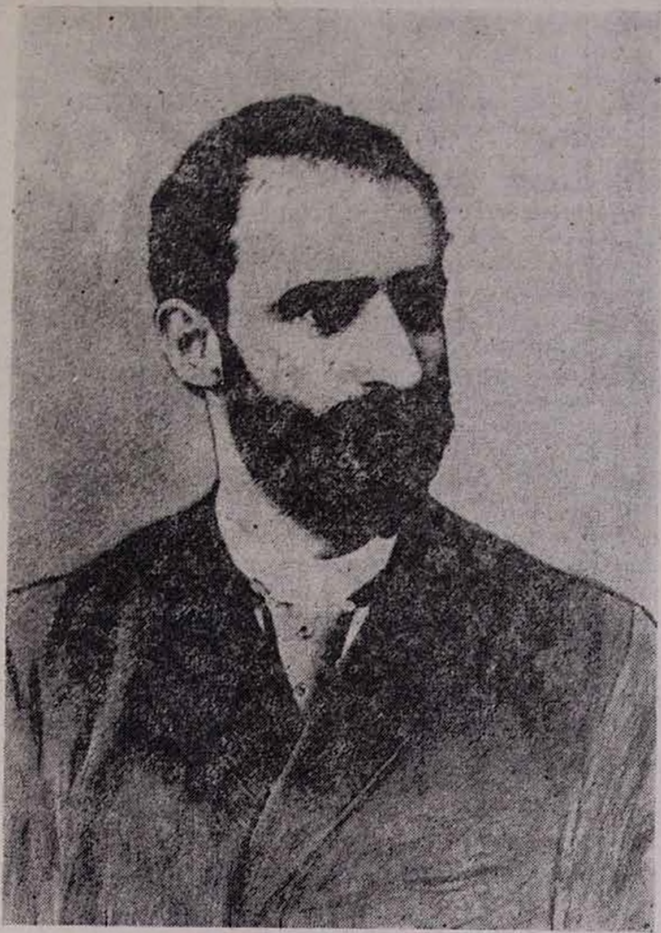
հնդիրը վերաբերում է «Արարատ» ամսագրում (1900 թ. էջ 96) տպագրված վարդապետ Բարթուղիմեոս Գևորգյանի՝ «Լուսմա» հանդեսի մատենախոսական հոդվածի առթիվ» խորագիրը կրող թղթակցությունը. [Արշակ Տեր-Միքելյան — «Խորենացի» քննադատության մեջ].

1774. ա. Արշակ Տեր-Միքելյանց. [Մահախոսական] — 1901, գիրք Բ, էջ 483—485.

Համառոտակի ներկայացված է կյանքի ու գործունեության պատկերը.

1775. Շահագիզ Երվանդ. — Նոր-Նախիջևանի Ս. հաշ վանքը. — 1901, գիրք Ա, էջ 65—160.

վանքի հիմնադրման (1783, կառուցումը 1786-ին, օծումը 1792) ու նրա հետագա գործունեության պատմությունն է, որը

Մուրադան

առատ փաստական նյութի հիման վրա մանրամասնորեն չարադրել և հեղինակել:

Շարադրանքի մեծածավալությունը հնարավորություն է տվել հեղինակին շատ հմանափակվել միայն վանքին վերաբերող տվյալներով. դրանց առնթեր, բնթերցողն այնտեղ կգտնի բազմահարուստ տեղեկություններ Կենտրոնական Ռուսաստանի հարավում կազմավորված հայ գաղութի մասին:

Շարադրանքում ներկայացված է 1792—1895 թթ. վանքը կառավարող վարդապետների ցանկը, որտեղ հանդիպում ենք Հարություն Ալամդարյանի, Խորեն Ստեփաննի, Մուշե Դանադյոյան վարդապետների անուններին. մի քանի խոսք է ասված վանքի բակում գտնվող գերեզման-տապանազրերի մասին:

Հար և նման հարցերին առնթեր հեղինակը բավականին տեղ է հասկացրել հայկական գաղութի մարդկանց կյանքի ու զրահմունքի նկարագրմանը: Հոգվածում արժեքավոր տեղեկություններ կան տողատակերի հարուստ ծանոթագրություններում.

1776. Քանառայական խնդիր. [Վերլուծված է Մոսկվայում լույս տեսած Արիստակես արքեպիսկոպոս Սեդրակյանի օժանդակյալական խնդիր համառոտ ակնարկը]. — 1901, գիրք Ա, էջ 242—250. — Ստորագր.՝ Սև մարդը.

1777. Արիստակես եպիսկոպոս [Սեդրակյան]. — Քանառայական խնդիր. — Համառոտ ակնարկ. — Մոսկվա, 1900.

Դրախոս.՝ — Ն. Քարամյան. — 1901, գիրք Ա, էջ 325—344.

1778. Մկրտիչ կարողիկոս Տ. Կ. [Կոնդակ Թիֆլիսի հայ եկեղեցական թանգարանի վարչությանը]. — 1901, գիրք Ա, էջ 348—349.

1779. Շահազիզ երվանդ. [Խնդրում է ընթերցող հասարակայնությանը իրենց ձեռքի տակ եղած նյութերով օժանդակել Դարլիել արքեպիսկոպոս Ալվազյանի կյանքն ու գործը գրելուն]. — 1901, գիրք Ա, էջ 359, գիրք Բ, էջ 488.

1780. Գեղամյան եղիշե. — Երկու բնորոշ դիմ՝ Մակար կաթողիկոսի կայքից. — 1901, գիրք Բ, էջ 382—395.

Մակար եպիսկոպոսը (հետագայում կաթողիկոս) 1864 թվականին այցելում է հեղինակի հայրենի քաղաք՝ Ախալցխա. ներկա հոգվածը նրա հիշողություններն են այդ հանդիպումներից, որոնք անտարակույս որոշակի պատմական արժեք են ներկայացնում.

1781. Ղուկասյան մեղանկարաշխուրդուն. [Մեծահարուստ Ավետիս Ղուկասյանի կատեր հայ եկեղեցական պատմական թանգարանին]. — 1901, գիրք Բ, էջ 479—480.

1782. Կիլիկիայի նորընտիր կաթողիկոս Տ. Դևորգ եպիսկոպոս երիցյան. [Ներկայացված են Ադանայում կատարված ընտրությունների մանրամասները. երկու խոսք է ասված Դևորգ եպիսկոպոսի հոգևոր գործունեության մասին]. — 1902, № 1, էջ 260—261.

1783. Վեհափառ Հայրապետ Թիֆլիսում. — 1902, № 2, էջ 233.

1784. Վառաց Ա. եկեղեցու կրոնա-պատմական թանգարանի բացումը. [Մանրամասնություններ է պատմում թանգարանի հանդիսավոր բացման արարողությունից]. — 1902, № 2, էջ 236—237.

1785. Կիլիկիո կաթողիկոսական նոր ընտրություն. [Նոր ընտրությունը կատարվելու է արդեն ընտրված Դևորգ եպիսկոպոս երիցյանի հրաժարականի պատճառով]. — 1902, № 2, էջ 246—247.

1786. Թիֆլիսի հայ հոգևորականաց ապահովության գանձարան. [Գանձարանի կազմման և ժառանգության հերթադրանքների ու վարչության ժողովի արդյունքների մասին]. — 1902, № 2, էջ 258.

1787. Ս. Մյուսունի օրհնություն. [Կատարվելու է 1903 թվականի սեպտեմբերին Ս. Էջմիածնի շինության 1600-ամյակի առթիվ]. — 1902, № 3, էջ 319.

1788. Տ. Գարեթի Պատկանյան. [Նրա ծննդյան 100-ամյակի տոթիվ. խոսվում է նրա նորահայտ ինքնակենսագրականի մասին]. — 1902, № 3, էջ 321—322.

1789. Շուշվա Կոնսիստոլիայի դատը. [Շուշի քաղաքի հայոց կոնսիստոլիայի անդամները խանքենդի Պետրոս քահանա Տեր-Հովհաննիսյանի գրավոր մեղադրանքների հիման վրա դատի են տրվել. ներկայացված են պատճառները]. — 1902, № 3, էջ 328—329.

1790. Նորընծա եպիսկոպոսներ. [Զեռնադրել են Վանի առաջնորդ Սահակ վարդապետ Բագրևանդյանին և Ամասիայի ու Մարզրվանի առաջնորդ Արիստակես վարդապետ Վանքյանին]. — 1902, № 3, էջ 330.

1791. Բագրատ վարդապետ Գևորգ Թավաֆալյան. [Մահախոսական]. — 1902, № 3, էջ 332.

1792. Խմբագրության պատասխաններ. [Պատասխաններ են «Մշակ»-ում «Քահանա» ստորագրությունը կրող այն նամակին,

որով փորձել են վարկաբեկել Գյուտ ա. ք. Աղանյանին Քիֆիսի հայ հոգևորականների ապահովության գանձարանի կազմակերպման առիթով] — 1902, № 3, էջ 334.

1793. [Վանաց ալիզ Եկեղեցու կրոնա-պատմական թանգարանի վարչությունը Ղուկասյան մրցանակին մասնակցելու պայմանների մասին] — 1902, № 3, էջ 336. (Հայտարարություններ).

1794. [Վանաց ալիզ Եկեղեցու կրոնա-պատմական թանգարանի վարչության հայտարարությունը՝ ժողովրդից նվիրատվություններ ամեն տեսակի կրոնական և պատմական շնություններ ունենելու մասին] — 1902, № 3, էջ 336. (Հայտարարություններ).

1795. Չաբեֆա վանի կալվածները. [Վանքապատկան կալվածքների դատական գործը վճովել է օգուտ վանքի, սակայն ստացված լուրը հայտնում է, որ անհայտ ավագանների ձեռքով սպանվել է վանահայր Աստվածասուր վարդապետը] — 1902, № 4, էջ 256.

1796. Շահագիզ Երվանդ. — Նոր-Նախիջևանի հայոց հոգևոր դատարանը. — 1902, № 5, էջ 124—143.

Հոգևոր դատարանը հաստատվել է 1781 թվականին. գաղթօջախի հիմնադիր Հովսեփ արքեպիսկոպոսի նույնտեղն է եղել գաղթականների հոգևոր գործերին տալ նույն կանոնադրությունը, որ տվել էր նրանց աշխարհական գործերին մազիստրատի միջոցով.

Տե՛ս № 776 Եկարագրությունը.

1797. Թույլատրելի՞ է սրբագրություն եկեղեցական գրքերում. — 1902, № 5, էջ 198—208.

Փաստեր են բերված եկեղեցական գրքերում հաճախ հանդիպող անհարկի, կամայական սրբագրություններից. հեղինակը խրատագույնս դատապարտում է նման երևույթը.

1798. Կիլիկիո կարողիկոսության ընտրություն. [Ընտրվել է Տ. Սահակ արքեպիսկոպոս խապայանը] — 1902, № 5, էջ 263—264.

1799. Ամերիկայի լեհացիք և Ս. էջմիածին. [Տեղացի լեհերը մի քանի տարի առաջ բաժանվելով հոռմեական եկեղեցուց, կազմել են լեհական ուղղափառ եկեղեցի. որի կազմում կան 8 բահանաներ միայն. նրանք մասնավոր նամակով դիմել են Ամերիկայի հայոց առաջնորդ Հովսեփ եպիսկոպոս Սարուջյանին, իրենցից մեկին հայոց եկեղեցում եպիսկոպոս ձեռնադրելու խնդրանքով] — 1902, № 5, էջ 264—265.

1800. Փարիզի նայ եկեղեցու հիմնարկերը. [Հայտնում է Ալ. Մանթաշյանի ողորմածությունը Փարիզում հայկական եկեղեցի կառուցելու մասին. «Յաղաճեղի՞ն»-ի թղթակիցը գրել է, որ հիմնադրություն ժամանակ չի պահպանվել Մայր Մաշտոցի սահմանած կարգերը] . — 1902, № 5, էջ 265—266.

1801. Գ. Ս. Սարունյան. [Շուշի քաղաքի կոնսիստորիայի դեմ հարուցված մեղադրանքի ու դատարանի որոշման մասին] . — 1902, № 5, էջ 271.

1802. Ամերիկայի լեհացիները. [Ամերիկահայ առաջնորդ Հովսեփ Լախսկոպոս Ստրաշյանին դիմած լեհ թահանաների խնդրանքի մասին] . — 1902, № 6, էջ 295—298.

Տե՛ս նաև № 1799 նկարագրությունը.

1803. Հայոց շահակաճեների ֆրանսերեն թարգմանությունը. [Գործը ձեռնարկել է Հարոն. որպես նմուշ բերված է դրանցից երկուսը].

1. Շարական սրբոց վարդանանցը և 2. Կանոն սրբոց Հռիփսիմյանը] . — 1902, № 6, էջ 298—299.

1804. Թեմիս առաջնորդի վերադարձը. [Վրաստանի թեմի առաջնորդ Դևորգ արքեպիսկոպոս Սուրենյանը, որ էջմիածին էր հրավիրվել նոր նշանակում ստանալու, կաթողիկոսի կոնդակով նորից վերադարձվել է նախկին թեմակալական պաշտոնին] . — 1902, № 6, էջ 302.

1805. Սաճաճե՛ի վաճճի վերանորոգություն. [Վանահայր Դարեգին Լախսկոպոս Սաթունյանի նոր ձեռնարկությունների մասին] . — 1902, № 6, էջ 302—303.

1806. Կիլիկիո կաթողիկոսի հաստատությունը. [Օսմանյան ինքնակալը իրադեյով հաստատել է Կիլիկիայի նորրևտի կաթողիկոս Սահակ հապոյանին] . — 1903, № 1, էջ 256.

1807. Դավադրություն Ա. Օրմանյանի կյանքի դեմ. [Դեպքը կատարվել է հունվարի 6-ին Կ. Պոլիսի Գում-Գափուի Մայր եկեղեցում. պատմված են մանրամասները] . — 1903, № 1, էջ 259—260.

1808. Հուսիկ Լախսկոպոս. — Եկեղեցական գրքերում կամայական սրբագրություն և օտարաձայն ընթերցմունք թույլատրելի չեն. — 1903, № 2, էջ 193—208, № 3, էջ 211—233.

Բերված են բազմաթիվ օրինակներ.

1809. Քեմէնեցյան Ղուկաս. — Քրիստոս չարյալ ի մեռելոց. [Զատկի տոնի առթիւ] — 1903, № 2, էջ 235—236.

1810. Վեհ. Հայրապետը Թիֆլիսում. [Թիֆլիսից մեկնելու էր մի շարք հայաշատ թեմեր՝ Աստրախան, Շամախի, Գանձակ. Բաքու, սակայն չի մեկնում]. — 1903, № 2, էջ 237.

1811. Ամերիկացի լեհերը չայ եկեղեցու հովանու ներքո. [Լեհ քահանա Ֆրանսուա Հոգուրին եպիսկոպոս ձեռնադրելու համար հայոց կաթողիկոսին արված խնդրանքի մասին]. — 1903, № 2, էջ 337—338.

Տե՛ս նաև № № 1799 և 1802 նկարագրությունները.

1812. Կիլիկիո Տ. Սահակ կաթողիկոսի օծումը. [«Լուսմա»-ի խմբագրությունը Ադանա ուղարկած հեռագրով չայտնել է իր խնդակցությունը]. — 1903, № 2, էջ 238.

1813. Ս. Էջմիածնի տաճարի վերանորոգությունը. [Կաթողիկոսի Թիֆլիսում եղած ժամանակ մեծահարուստ Ալ. Մանթաշյանը խոստացել է այդ նպատակի համար նվիրաբերել 150000 ռուբլի]. — 1903, № 2, էջ 239—240.

1814. Ուսումնական հանձնաժողով Ս. Էջմիածնում. [Կաթողիկոսի կոնդակով մի մնայուն հանձնաժողով է ստեղծվել, որին են հանձնել տպարանի կառավարությունը, «Արարատ»-ի խմբագրությունը և թանգարանի ու մատենադարանի կառավարությունը]. — 1903, № 2, էջ 240.

1815. Թիֆլիսի հայ հոգևորականաց ապահովության գանձարանի տարեկան ընդհանուր ժողովը. (ներկայացված են ժողովի մանրամասները, վարչության ընտրության արդյունքները). — 1903, № 2, էջ 243.

1816. Օրհնություն Սրբալույս Մյուռտեի. [Խրիմյան Հայրիկի որոշումը՝ առաջիկա սեպտեմբերի 28-ին մյուռտեի օրհնությունը կատարել վարագա Ս. Խաչի տոնի օրը]. — 1903, № 3, էջ 262.

Նյութը արտատպված է «Արարատ»-ից.

1817. Կիլիկիո Տ. Տ. Սահակ կաթողիկոսի օծումը. [Կատարվել է ապրիլի 20-ին Սիս քաղաքում. պատմված են մանրամասները]. — 1903, № 3, էջ 266—268.

1818. Պաշտոնական ծանուցում Կ. Պոլսի աղջային պատրիար-

բարանի. [Հայտարարել է մրցույթ լավագույն բարոգի համար]. — 1903, № 3, էջ 268—269.

1819. Կույս Հ. Թայիբյանի նվերը. [Կաթողիկոսի համար պատրաստել է տվել ոսկեկար մեծադիր քող]. — 1903, № 3, էջ 271.

1820. Տ. Տիրալը Վարդապետ. [Նշանակվել է Թիֆլիսի Ս. Սարգիս վանքի վանահայր. փոխարինել է Արսեն վարդապետին, որը հիվանդության պատճառով մեկնել է արտասահման]. — 1903, № 3, էջ 272.

1821. Փանանայից ապահովության գանձարանի վարչության կարգադրություններ. [Թիֆլիսի Խոջի-Վանքի գերեզմանատունը բարեկարգելու մասին]. — 1903, № 3, էջ 273.

1822. Աղարեկյան Մարկոս. — Կիլիկիո հայոց կաթողիկոսությունն ու իր վիճակներ. — 1903, № 4, էջ 188—202.

1823. Գյուտ ա. Բ. Ա. — Տ. Տ. Մելքիսեդեկ արքեպիսկոպոս Սուրբդյան. [Մահախոսական. համառոտակի ներկայացված է նրա հոգևոր գործունեությունը]. — 1903, № 4, էջ 254.

1824. Աղանյան Գյուտ. — Տ. Մելքիսեդեկ արքեպիսկոպոս Սուրբդյան (Կարեգին վարժապետ). Ա. Նրա գործունեությունը Թիֆլիսում. — Բ. Նրա գործունեությունը Տաճկաստանում. — 1903, № 5, էջ 222—228, № 6, էջ 230—236.

Հանդամանորեն ներկայացված է հանգուցյալի կյանքի ու հոգևոր գործունեության պատկերը (կենսագրական տեղեկություններ, ուսումնառություն, հոգևոր առաջնորդություն Թիֆլիսում, ապա՝ Զմյուռնիայում).

1825. Վեմ. Հայրապետի օծման տասնամյա տարեդարձը. [Ընթացիկ տարվա սեպտեմբերի 28-ին Վանքի Մայր եկեղեցում կատարվել է հայրապետական մաղթանք]. — 1903, № 5, էջ 246.

1826. Պանտրմայի իայ կաթողիկոսների դարձը մայրենի եկեղեցու կողմը. — 1903, № 5, էջ 248.

Նյութը քաղված է «Բյուզանդիոն»-ից.

1827. Մշո Ս. Կառապետ վանքի ողբալի վիճակը. [Ներկայացված է վանքի մասին «Արևելք» օրաթերթի ընթացիկ տարվա սեպտեմբերի 9-ի տպագրած նյութը]. — 1903, № 5, էջ 248.

1828. Վեմալիառ Հայրապետի անվանակոչության տոներ. [Պարսից շահ Մուզաֆեր էզդինի շնորհավորական հեռագիրը և

Երիմյան Հայրիկի շնորհակալության խոսքը շահին] — 1904, № 1, էջ 219.

1829. Ախրամարի կաթողիկոսի ընտրութիւն. [Վերջին կաթողիկոսի՝ Էաշատուր Շիրոյանի մահից հետո 9 տարի թափուր է մնացել աթոռը. որոշել են մոտ ասլապայում ընտրութիւններ անել] — 1904, № 1, էջ 220.

1830. Բարկեն վարդապետ. — Եգիպտոսի կաթողիկոսութիւնը. — 1904, № 2, էջ 121—126.

Նյութն առնված է «Արեւելյան մամուլ»-ից. հիշատակված են Պետրոս Ա Գետադարձ և Գրիգոր Վկայասներ կաթողիկոսների անունները իրենց կյանքի ու հոգևոր գործունեության համառոտակի նկարագրութիւններով.

1831. Նոր-Նախիջևանից... [Հաղորդում են Մուշն վարդապետ Դանազյոզյանը տեղափոխվել է Մոսկվա]. — 1904, № 2, էջ 258.

1832. Հնոց և նորոց. (Հաղորդեց Մ. Բարխուդարյան).

1. Միքայել արքեպիսկոպոս Սալլանթյանցի նամակը Կարապետ արքեպիսկոպոսին.

2. Մինաս վարդապետ Բժշկյանի նամակը [Մանուել վարդապետ Քաշունուն]. — 1904, № 3, էջ 143—145.

1833. Տ. Ներսես արքեպիսկոպոս հուղավերդյանց. [Քիշինկի թեմի առաջնորդ արքեպիսկոպոս հուղավերդյանի Լպիսկոպոս ձեռնադրվելու 25-ամյակը և «Воссарабел» թերթի կարծիքը նրա մասին]. — 1904, № 3, էջ 249—250.

1834. Մրցանակաբաշխութիւն. [Կ. Պոլսում Սահակ-Մեսրոպյան մրցանակի է արժանացել Բաքվի Ս. Լուսավորիչ եկեղեցու միաբան Ներսես քահանայ Տեր-Կարապետյանի «Խոսք հարության» քարոզը]. — 1904, № 3, էջ 250.

1835. Erwand Ter-Minassiantz. — Die Beziehungen der Armenischen kirche zu den syrischn bis zum ende des 6 jahrhundert.

Գրախոս. — 1904, № 4, էջ 228—231.

Գրքի հեղինակը ավարտել է Հայպցիզի համալսարանը փիլիսոփայութիւն գոկտորի աստիճանով. խմբագրութիւնը ստացել է նրա դիտերառացիան, որը մի սովոր աշխատութիւն մեկ երրորդ մասն է միայն. Այստեղ ներկայացված է աշխատասիրութիւն վեց գլուխների բովանդակութիւնը.

1836. Թիֆլիսի Ռեմի Ընդունորդ. [Ընտրվել է Սահմանի վանքի վանական Պարեգին եպիսկոպոս Սաթուկյանը. ներկայացված է նրա համառոտ կենսագրությունը]. — 1904, № 4, էջ 241.

1837. Ալաւնյոն Նալարդ. — Նամակ Վիեննայից. [Հայտնում է, որ տեղի հայ դպրոցը Հայկական եկեղեցու կարիք ունի]. — 1904, № 4, էջ 245.

1838. Ս. էջմիածնի Սինոդի անդամներ. [Ներկայացված են պաշտոնից հեռացած և նորընտիր անդամների անունները]. — 1904, № 4, էջ 245.

1839. Վանքի մայր եկեղեցու նորընտիր երեցփոխան. [Խոսքը Թիֆլիսի վանքի և եկեղեցու մասին է. երեցփոխան է ընտրվել ինժեներ-մեխանիկ Արշակ Ս. Բարսեղյանը]. — 1904, № 4, էջ 245—246.

1840. Յալտայում հայկական եկեղեցի. [Ըստ տեղեկության, ճարտարապետ Տեր-Միքելյանի նախագծով արդեն ձևոնամուխ են եղել նրա կառուցմանը]. — 1904, № 4, էջ 247.

1841. Վեմափառ Հայրապետի օժման տասնմեկերորդ տարեդարձը [Կատարվել է սեպտեմբերի 26-ին Վարապա խաչի տոնին, Թիֆլիսի վանքի եկեղեցում]. — 1904, № 5, էջ 216.

1842. Կիլիկիո Տ. Սահակ կաթողիկոսի այցը Կ. Պոլիս. — 1904, № 5, էջ 216.

1843. Դղաճի մայր եկեղեցին. [Խոսքը վերաբերում է Թիֆլիսի մոտ գտնվող Դղաճ գյուղի հայկական նորակառույց եկեղեցուն, որն իր ծախսով կառուցել է Կ. Ն. Հաքիմյանը]. — 1904, № 5, էջ 217—218.

1844. Գարեգին եպիսկոպոս. — Նամակ խմբագրին. [Հանդեսի միջոցով շնորհակալություն է հայտնում բոլոր նրանց, ովքեր շնորհավորել են իրեն Վրաստանի և Իմերեթիայի առաջնորդ ընտրվելու տոթիվ]. — 1904, № 5, էջ 218.

1845. Վանքի ծխականների ժողով. [Թիֆլիսի վանքի ավագ եկեղեցու նախորդ երեցփոխանի հաշվետվությունը և նորընտրյալի առաջարկած նախահաշիվը հաստատելու մասին]. — 1904, № 5, էջ 219.

1846. Պարբև. — Կիլիկիո Տ. Սահակ կաթողիկոսը Կ. Պոլսում (Նամակ Կ. Պոլսից). — 1904, № 6, էջ 159—166.

Ներկայացված են Սահակ կաթողիկոսի՝ Բ դռան, պատրիարքի ու երկրի մեծահարուստների ու ժողովրդի կողմից ընդունելության մանրամասնությունները.

1847. Վեհափառ Հայրապետի Թիֆլիս ժամանելը. [Մանրամասնություններ է պատմում նրա գալստյան ու ընդունելության մասին] . — 1904, № 6, էջ 245.

1848. Մաքեոս կաթողիկոսի թուղթը Ն. Կ. Բ. Միխայիլ Նիկոլակիչին Տեր-Գաբրիել Պատկանյանի մասին. — 1905, № 3, էջ 102—104.

Խնդիրը վերաբերում է Նոր-Նախիջևանի քահանա Գաբրիել Պատկանյանին, որը մեղադրվել է քաղաքագլուխ Խալիրյանին սպանելու համար՝ չարագործներին կաշառելու մեջ, Կաթողիկոսի նամակին վերաբերող մանրամասների մասին տե՛ս 104 էջի տողատակի Ե. Շահազիզի ծանոթագրությունը.

1849. Մկրյան Հովհաննես ք. — Նամակ Պոլսից. [«Առումա»-ի ընթացիկ տարվա № 2-ում բժիշկ Արամյանցի «Ներսես 5-րդի մահվան խնդրի առթիվ» հոդվածի մասին] . — 1905, № 4, էջ 105—108.

108 էջի տողատակում խմբագրությունը գրել է, որ տպագրելով այս նամակը՝ մենք մեր ասելիքը այս խնդրի նկատմամբ առաջ կբերենք հետևյալ համարում.

1850. Մկրյան Հովհաննես ք. — Տ. Գաբրիել Պատկանյան (Նամակ Կ. Պոլսից). — [Դիտողություններ «Առումա»-ի 1905 թվականի № 3-ում էջ 102—104, երվանդ Շահազիզի ավագ քահանա Գաբրիել Պատկանյանի և № 4-ում, էջ 91—100, տպագրված «Երկրորդ Պահլավունիք» հոդվածների մասին] . — 1905, № 5, էջ 91—101.

1851. Նոբին Սուրբ օծություն ուզելու... [Ամենայն հայոց կաթողիկոսի այցը Կովկասի փոխարքային և կենդեցական կալվածքների ու ուզգային դպրոցների վերաբացման խնդրով] . — 1905, № 5, էջ 153—154.

1852. Անցյալ հունիսի 17-ին... [Կաթողիկոսը հպիսկոպոսական աստիճանի է վերակոչում տեր Աշոտ և տեր Նահապետ վարդապետներին] . — 1905, № 5, էջ 154.

1853. Հայրապետական կոնդակ հայ ուզվին. — 1905 № 6—7, էջ 8—10. — Ստորագր.՝ Մկրտիչ կաթողիկոս.

1854. Մեր առաջնակարգ և կենդեցականներից մեկը... [Սուրբաա

արքեպիսկոպոս Պարզյանի վերադարձը զուխցիւնյան աքսորից] — 1905, № 2—10, էջ 158.

1855. Նամակներ խմբագրութեան. [Դրիգորիս քահանա Նրզնկյանի Կոնստանտնուպոլիսի աշխատակիցներին կաշառակերութեան մէջ մեղադրելու նամակի պատասխանը] — 1905, № 9—10, էջ 159—160. — Ստորագր.՝ Թիֆլիսի Հայոց Կոնստանտնուպոլիսի ժառանգողներ.

1856. Խմբագրութեան պատասխաններ. [2. Բենիկ վարդապետը քննիչ է նշանակվել Թիֆլիսի Հայոց թեմական ատյանում կատարված զննումները ստուգելու համար] — 1905, № 9—10, էջ 167.

1857. Անցյալ համարում մենք հայտնել էինք... [Բենիկ վարդապետին Քիշինեի Հայոց հոգևոր առաջնորդ նշանակելու կաթողիկոսի նոր կարգադրութեան մասին] — 1906, № 1, էջ 80.

1858. Մակար Լպիսկոպոս Բարխուդարյանց. [Մահախոսական] — 1906, № 1, էջ 87. — Ստորագր.՝ Հայ.

Համառոտակի ներկայացված է նրա գրական և հոգևոր գործունեությունը.

1859. [Դևորգ արքեպիսկոպոս Սուրենյանը և Նահապետ եպիսկոպոսը նշանակվել են էջմիածնի սինոդի անդամ] — 1906, № 2, էջ 113.

1860. Մեր նայտնի գրագետ երդվյալ... [Գարեգին Ննգիրարյանին էջմիածնի սինոդի և Մայր Աթոռի յուրիստ-կոնսուլտաի պաշտոն առաջարկելու մասին] — 1906, № 3, էջ 104.

1861. Դրիգորյան Նիկողայոս. — Նամակ խմբագրութեան. [«Մշակ» և «Արթ» լրագրերում նամակգրի հասցեին արված ամբաստանությունների պարզարանման է նվիրված ներկա նամակը, որ վերաբերում է Թիֆլիսի Կուկիայի նորաշէն Ս. Աստվածածնի եկեղեցում կատարված բնտրություններին] — 1906, № 4, էջ 104—107.

1862. Նամակ խմբագրութեան. [Թիֆլիսի Կուկիայի Ս. Աստվածածնի եկեղեցում տեղի ունեցած հոգաբարձական բնտրությունների մասին] — 1906, № 4, էջ 108—109. — Ստորագր.՝ Ականատես.

1863. [Հոգևոր պաշտոնատար անձանց բնտրությունը ժողովրդին հանձնելու մասին կաթողիկոսի արձակած կոնդակի շուրջ] — 1906, № 4, էջ 110.

1864. [Կաթողիկոսի Քիֆլիս Գալու և մամուլին արձակուրդները Արաօթումանում անցկացնելու հաղորդման մասին] . — 1906, № 4, էջ 110.

1865. Հայրապետական կոնդակ. — Հայոց եկեղեցական սամանադրություն. — [Հայկական] մամուլի կարծիքն այդ մասին. — Թյուրիմաց հասկացողություն. — Հայոց բարձր հոգևորականության դիմումը Վեհ. Հայրապետին կոնդակի առկիվ. — Հալածանք Նոցա դեմ. — Ուսուցչական համադրումարը իբրև դատախազ. — Գարոցական ընդհանուր համագումարի հրավեր. — [Ռուսաստանում ապրող հայ ընտրյալ պատգամավորների կենտրոնական ժողով]. — 1906, № 5—6, էջ 160—165.

Ըստ տեսության հեղինակի, հայոց մամուլը սխալ է հասկացել հոկտեմբերի 17-ի ցարական հրովարտակի իմաստը, որը որևէ նոր բան չի ավելացնում մեր եկեղեցու կանոններին կամ ազգի հոգևոր մասի կառավարության զործին: 161—162 էջերում վետեղված է կաթողիկոսի կոնդակը, որտեղ մասնավորապես ասված է՝ «...Քեզ ենք տալիս, ժողովուրդ հայոց թեմակալ առաջնորդների, գործակալների և հոգևոր վարչական հաստատությունաց պաշտոնյանների ընտրության իրավունքը...»:

Տեսության հեղինակը գեմ է «Մշակ»-ի այն պահանջին, որ եկեղեցին հանձնվի միայն ժողովրդին, կամ որևէ կուսակցության: Այդ մասին գրել է. «Եկեղեցին արդեն ժողովրդինն է, բայց ինչ է ժողովուրդը՝ նա մի հավաքական մարմին է, յուր ընդունակությունը՝ աշխարհականներով և հոգևորականներով»:

1866. Նամակ խմբագրության [Թեոդոսիայի հայոց վիճակի քահանա Ներսես Հերթևեցյանի կատարած անալիզությունների մասին]. — 1906, № 5—6, էջ 166—169. — Ստորագրություններ՝ Բենիկ վարդապետ, Բուրսեղ ա. ք. Խաղանճյանց, Սարգիս քահանա Թաթևկյանց, Կ. Հովհաննեսյան.

1867. Ալանյան Գրուտ. — Կիլիկիայի կաթողիկոսի հրաժարումը. — 1906, № 5—6, էջ 171—173.

1868. Այնթապի Մայր եկեղեցու օծումը. [եկեղեցին կառուցվել է անվանի ճարտարապետ Հակոբ պեյ Պալյանի նախագծով.

Յձումբ կատարել է Կիրիկյայի Սահակ Կաթողիկոսը]. — 1906, № 6, էջ 261.

1869. [Էջմիածնի Մայր արքայի բոլոր հաստատությունները առաջիկա հոկտեմբերից կլուսավորվեն էլեկտրականութեամբ]. — 1906, № 7—8, էջ 176.

1870. [Ս. Էջմիածնի միաբաններ՝ Արսեն վարդապետ Ղլտրճյանի, Կոնստանդին, Սմբատ և Պողոս սուրկավաղների սշխարհական կոյման վերադառնալու մասին]. — 1906, № 7—8, էջ 176.

1871. [Մանուկում 1. Նոր-Խախիչեանի Նահապետ եպիսկոպոսի մահը. խոստանում է նրա հիշատակին նվիրել «Հումա»-ի առաջիկա համարը]. — 1906, № 7—8, էջ 176.

1872. Շահագիգ Երվանդ. — Տեր Գարրիկի Պատկանյանցը. — 1907, № 1—2, էջ 31—48, № 3—4, էջ 33—48. 1908, № 1, էջ 33—52, № 2, էջ 42—54, № 3—4, էջ 24—61. 1909, № 3, էջ 38—50, № 4, էջ 31—45.

Մանրամասնորեն ներկայացված են Գարրիկի Պատկանյանի կյանքն ու հոգևոր գործունեությունը Այդ առթիվ մեծ տեղ է հատկացված նրա հոր՝ Սերովրի Պատկանյանի մանկավարժական գործունեությանը, Հոգվածում հիշատակված են Հարություն Ալամդարյանի, Նիրեմ կաթողիկոսի, Վրաստանի թեմի առաջնորդ Ներսեսի և շատ ուրիշների անունները, Հոգվածը բացահայտում է Աստրախանի և Նոր-Խախիչեանի հայկական դպրոցների հոգևոր-հասարակական և մասամբ կրթական գործի պատկերը.

1873. Ալաեյան Գյուտ ա. ք. — Հանգիստ երջանկահիշատակ Տ. Տ. Մկրտիչ Ա խրիմյան Հայրիկի. [Մահախոսական]. — 1907, № 3—4, ախղոսաթերթից հետո տառանդերով (Գ—Ձ) համարակալված էջեր.

1874. Վեհափառ Հայրապետի հիվանդությունը և մահը. — Հոգևհանդիսաներ. — Պատգամավորություններ. — Կ. Պոլսի հայոց պատգամավորները. — Յավակցական հեռագիր և պատգամավորություն «Հումա»-ի խմբագրության կողմից. — 1907, № 3—4, էջ 66—68.

1875. Վեհ. Հայրապետը իր մահից առաջ... [Կաթողիկոսը մահից առաջ տեղադրված է առաջարկիկ Ներսես արքեպիսկոպոս

հուղավերդյանին. մինչև կայսերական հաստատումը, սինոդը տեղապահ է նշանակել Գևորգ արքեպիսկոպոս Սուրենյանին] . — 1907, № 3—4, էջ 70.

1876. Ատրպատականի հայոց առաջնորդ է ընտրվել Կարապետ Ժ. վ. Տեր-Մկրտչյանը. — 1907, № 3—4, էջ 70.

1877. Հայրունի. — Նամակ Պոլսից [իրիմյան Հայրիկի մահվան առթիվ Պոլսի Մայր եկեղեցում տեղի ունեցած սգո հանդեսի մասին: Խորհրդածույթուններ կան նորընտիր կաթողիկոսական ընտրությունների շուրջը]. — 1908, № 1, էջ 85.

1878. Սևրեն Տեր-Վարդանյան և Բագրատ Վարդապարյան վարդապետները պառակտում են առաջադնում Զուղայի ու Համադանի հայ նահապետական բնակչության մեջ]. — 1908, № 1, էջ 88.

1879. Աղանյան Գյուտ. — Մի բացասություն. [«Վտակ»-ի հայտնած անհեթեթ լուրերը Վանքի եկեղեցում կայացած նոր երեցփոխանի և երեք հոգարարձուների ընտրության մասին]. — 1908, № 1, էջ 91.

1880. [Ուերայի ավագներեց Հովհաննես Մկրյանը մեկնել է Նգիպտոս ապաքինվելու. լուրը հայտնել են Կ. Պոլսից]. — 1908, № 2, էջ 65—66.

1881. Ամենայն հայոց կաթողիկոսի ընտրությունը. — 1908, № 3—4, շամարակալված էջ Ե-ից հետո.

1882. Վեհ. Մաքեոս Իզմիրյան. [Կաթողիկոսական կոչման մեջ հաստատվելու մասին]. — 1909, № 1, էջ 70.

1883. (Մաղափա Ումանյանի նամակը Մաթևոս Իզմիրլյանին Կ. Պոլսի պատրիարքարանի հաշիվների մասին]. — 1909, № 1, էջ 72—73.

1884. Պարզյան Սուփաս արքեպ. — Նամակ խմբագրություն. [Անվանակոչության առթիվ շնորհակալություն է հայտնում ընդ որ շնորհավորողներին]. — 1909, № 1, էջ 74.

1885. Կ. Պոլսի պատրիարքական նոր տեղապահի ընտրություն. — 1909, № 2, էջ 69—70.

1886. [Ատրպատականի նախավկայի վանքի տնօրեններն ու արժեքավոր իրերը Մայր-Աթոռ փոխադրելու մասին]. — 1909, № 2, էջ 72.

1887. [Իզմիրյան պատրիարքի առաջին կոնդակը՝ հայ եկե-

զեցու բոլոր ավանդութիւնները, կարգերն ու կանոնները անթերի պահպանելու մասին] . — 1909, № 2, էջ 72.

1888. [Խուրհակաց իշխանութիւնների կողմից Սահ մոտակայքի հայկական եկեղեցիների ու վանքերի կալվածքները բռնազրոյթելու մասին] . — 1909, № 2, էջ 72—73.

1889. [Արեւալիսկոպոս Տ. Եղնիկ Ապահովելու հիմնադրութեան մասին] . — 1909, № 2, էջ 74.

1890. Վեհափառ Տ. Տ. Մարեոս Զ-րդ Իգմիւրյանը հաստատված է Ամենայն հայոց կաթողիկոս . — 1909, № 3, էջ 74.

1891. Արեւալիսկոպոս Սարգիս Հասան-Ջալալյանցի զրամպիսի հաշիվը . — 1909, № 3, էջ շապկի 3-րդ երեսը.

1892. Ինչ եմք սպասում Վեհափառ կաթողիկոսից . — 1909, № 4, էջ 62—63.

Հույսեր են կապում նորընտիր կաթողիկոսի հետ, որն իր ժրաշան զործունեութեամբ պիտի կարողանա դուրս քերել էջմիածինըս սղորմելի ու սնանկօ վիճակից.

1893. [Նուրեմաիւր կաթողիկոսի Պոլսից էջմիածին մեկնելու մտնրամասնները] . — 1909, № 4, էջ 69—71.

Կաթողիկոսը Պոլսից մեկնել է Օղեսա, այնուհետեւ Պետերբուրգ և Մոսկվա Պետերբուրգում տեսակցութիւն է ունեցել թագավոր կայսեր հետ, որտեղ թարգմանչի դեր է կատարել պրոֆեսոր Նիկողայոս Մսուր. տեսակցութիւն է ունեցել նաեւ նախարարապետ Ստոլիպինի հետ.

Հոգւածուղիքը մանրամասնութիւններ է սպասում կաթողիկոսի հայ համայնքներին կատարած այցելութիւններից (Օղեսա, Մոսկվա, Պետերբուրգ, Թիֆլիս).

1894. [Նվիշէ Լարիսկոպոս Դուրյանը քնարվում է Բուրբիայի հայոց պատրիարք] . — 1909, № 4, էջ 72.

1895. [Ամենայն հայոց կաթողիկոս Մաթեոս Բ-ի լուսանկարը] . — 1909, № 5—6, էջ տիտղոսաթերթից հետո.

1896. Նեգիբարյան Գարեգին. [Ամենայն հայոց կաթողիկոսի հաստատութեան ու իր պարտականութիւններին անցնելու մասին] . — 1909, № 5—6, էջ 86—88.

1897. Վեհափառ Հայրապետը Թիֆլիսում . — 1909, № 5—6, էջ 90—93.

Մանրամասնորին ներկայացված է Ամենայն հայոց կաթողի-

կոս Մաթեոս Բ-ի ժամանումը Թիֆլիս։ Վերջինս այցելել է փոխարքային, եղել է վրացական Սիոնի տաճարում, անձամբ դրել է Ներսիսյան դպրոցի նորակառույց շենքի հիմնաքարը։

1898. [Մարեոս2-րդի օծման ժամկետի (13 սեպտ.) մասին] . — 1909, № 5—6, էջ 93.

1899. [Մոսկվայի հայ հասարակության կաթողիկոսի համար էջմիածնում վեհորան կառույցելու նպատակով ժողոված դումարի մասին] . — 1909, № 5—6, էջ 93.

1900. Վեհ. Տ. Տ. Մարեոս Բ օծյալ կաթողիկոս ամենայն հայոց. [Թվով 127-րդ կաթողիկոսի օծման առթիվ «Հումա»-ի խմբագրության շնորհավորական խոսքը] . — 1909, № 7—8, էջ 3.

1901. [էջմիածնի հոգևրի ոռոգման խնդիրը] . — 1909, № 7—8, էջ 94.

1902. [էջմիածնի Հայրապետական դիվանի վարչության համար ընտրված թեկնածուների մասին] . — 1909, № 7—8, էջ 94.

1903. Նամակ Վաղարշապատից. [էջմիածնում կաթողիկոսի վեհարանում տեղի ունեցած մի ահօրինական ժողովի մասին, որի ղեմ գրավոր բողոք էին հայտնել թեմերի ու հասարակության մի ստվար խումբ] . — 1909, № 9, էջ 50—54. — Ստորագր.՝ Հայ.

1904. [Եպիսկոպոսների ձևոնագրության մասին (Ներսես Խաթաճյան, Կարապետ, Մխիթար և Մեսրոպ Տեր-Մովսիսյան վարդապետներ)] . — 1909, № 9, էջ 56.

1905. [Հայերեն լեզվով Ավետարանի նոր տպագրության անհրաժեշտության մասին] . — 1909, № 9, էջ 57.

1906. [Կենտրոնի արքեպիսկոպոսի համակրական նամակը Կ. Պոլսի սպարիարք Յզիշե Դուրյանին՝ նրա հրաժարականի և զրան առնչվող խնդիրների առիթով] . — 1909, № 9, էջ 57.

1907. [Մաղաճիա աբղեպիսկոպոս Օրմանյանին իր պատրիարքության 12 տարիների պատմությունը գրելու մտադրության մասին] . — 1909, № 9, էջ 57.

1908. [Պոլսի ազգային ժողովին 40 000 հայերի ստորագրությունը կրող գրության մասին, որով պաշտպանում են պատրիարք Յզիշե Դուրյանի հրաժարականը] . — 1909, № 9, էջ 58.

1909. [Գաբելին վարդապետ Հովսեփյանը ընարվել է Գանձակի առաջնորդական փոխանորդ] . — 1909, № 10, էջ 64.

1910. [Կիլիկիայի կաթողիկոս Սահակ Խապայանցի երկրորդ հրաժարականի մասին] . — 1909, № 11, էջ 62.

1911. [Կ. Պոլսի հայ հոգևոր իշխանություն մեջ տեղ գտած տարաձայնությունների մասին՝ հալածանք Օրմանյանի դեմ] . — 1909, № 11, էջ 63.

1912. [Կլեմենտը Մանթաշյանի նոր բարեգործությունը՝ կաթողիկոսական վեհարանի կառուցումը էջմիածնում] . — 1909, № 11, էջ 63.

1913. [Կաթողիկոսի կոնդակի համաձայն բոլոր հայ հոգևոր հաստատություններում գրագրությունը աշխարհաբար լեզվով տանելու մասին] . — 1909, № 12, էջ 60.

1914. Պատրիարքական հրաժարական. [Կ. Պոլսի հայոց պատրիարք Ե. Դուրյանի տված հրաժարականի պատճառների ու հանգամանքների մասին] . — 1910, № 1, էջ 65—70. — Ստորագր.՝ MARS.

1915. [Կ. Պոլսի Ս. Փրկչյան հիվանդանոցի վարչության հրատարակած 1910 թվականի օրացույցը հայոց նախկին պատրիարք Մաղաթիա Օրմանյանի գործունեության մասին] . — 1910, № 1, էջ 73—74.

1916. Վահան վարդապետ [Հանգուցյալ կաթողիկոսին դպրոցների խնդրում «մոլորեցնելու» համար արքունիք է նոր-նախիջևանի Ս. Խաչ վանքը. ներկա նյութը քաղված է Դ. Չալխուշյանի «Մշակ»-ին գրած նամակից, ցույց է տալիս նրա ծավալած բեղմնավոր գործունեությունը նաև նոր-նախիջևանում] . — 1910, № 1, էջ 74—76.

1917. Մի խոշոր քյուրիմացություն. [Կ. Պոլսի պատրիարքարանին կից խառն ժողովի՝ «Լուսնա»-ի հասցին արած ամբաստանությունը կաթողիկոսի և Օրմանյան պատրիարքի հարաբերությունների խնդրում] . — 1910, № 2, էջ 77—80.

1918. [Հրամարական տված Կ. Պոլսի պատրիարք Եղիշե Դուրյանի վերստին իր պաշտոնին անցնելու մասին] . — 1910, № 2, էջ 80.

1919. Մեկլիսեղեկ արքեպ. Մուրատյանի նամակներ. [Գյուտա. ք. Աղանյանին] . — 1910, № 3, էջ 19—20.

1920. Եպիսկոպոսացունների խնդիրը. [Պոլսի պատրիարքարանի եպիսկոպոսացունների խնդրին վերաբերող գործունեության քննադատությունը]. — 1910, № 3, էջ 57—60.

1921. Խմբագրության կողմից. [Թիֆլիսի Վանքի եկեղեցու քահանաների միաբանական դրամարկդից կատարած փոխառության մասին. Կովկասի Հայոց Բարեգործական Ընկերության անհոգության մասին կորստի մատնված Բաստրմաճյանի կտակավանդյալ գումարի և այլ դրամական հաշիվների մասին]. — 1910, № 3, էջ 60—62.

1922. [Կարողիկոսի անդրանիկ օրհնության կոնդակի ընթերցումը Թիֆլիսի Վանքի եկեղեցում]. — 1910, № 3, էջ 62—63.

1923. [Գրիգոր Նիկողոսյանի «Հովիվ»-ի № 11-ում տպագրված հոդվածի մասին. որ վերաբերում է հայ հոգևոր դասի որոշ ներկայացուցիչների՝ կառավարության արած մասնություններին]. — 1910, № 3, էջ 63.

1924. Աղանյան Գյուտ. — Նամակ խմբագրության. [Եկեղեցական դրամական հաշիվների մասին հեղինակի մամուլում տված բացատրության խնդիրը]. — 1910, № 3, էջ 63—64.

Տե՛ս նաև № 1921 նկարագրությունը.

1925. [Կ. Պոլսի ազգային ժողովը որոշել է Օրմանյան սրբազանին կոչել որևէ պատասխանատու պաշտոնի]. — 1910, № 4, էջ 79—80.

1926. Դարձյալ Օրմանյան սրբազան. [Կ. Պոլսի Դում-Դափուր եկեղեցում պատահած դեպքի մասին, որտեղ մի խումբ հայ «հեղափոխականներ» ստիպել են Օրմանյանին դադարեցնել պատարագը]. — 1910, № 5—6, էջ 100.

1927. [Կարողիկոսի ժամանումը Թիֆլիս և նրա տեսակցությունը փոխարքայի հետ՝ հայկական դպրոցների խնդրի առթիվ]. — 1910, № 5—6, էջ 100.

1928. [Մեռոնի օրհնությունը էջմիածնում]. — 1910, № 5—6, էջ 100.

1929. [Կառավարությանը անհայտ՝ էջմիածնի կաղմած թեմական խորհուրդների մասին]. — 1910, № 5—6, էջ 101.

1930. [Եպիսկոպոսական ձեռնադրություններ էջմիածնում]. — 1910, № 7—8, էջ 95.

1931. Տ. Տ. Մարեոս Բ Ամենայն հայոց կաթողիկոսի լուսանկարը. — 1910, № 9—10, էջ ներդիր տիտղոսաթերթից հետո.

1932. Տ. Տ. Մարեոս Բ. [Մահախոսական]. — 1910, № 9—10, էջ 5—8.

1933. Ղուկաս կարողիկոսի կանոնական թուղթ Հայրապետական ընտրության մասին. «Նախնյաջ սահմանադրությունը հաստատելու էջմիածնի Սուրբ Աթոսի կաթողիկոս ընտրելու ձևի և հաստատության մասին. նույնպես և նորա սպասավորների, զործակալների և նվիրակների պաշտոնավարության մասին». — 1910, № 9—10, էջ 42—50.

1934. Խրիմյան Հայրիկի նամակներ. [Նամակը հասցեագրված է Նոր-Նախիջևանի բաղաթաղուխ և Միքայել Նալբանդյանի բարեկամ Կարապետ Հայրապետյանցին]. — 1910, № 9—10, էջ 76—77.

77 էջում ղետեղված է Երվանդ Շահազիզի մանրամասն ծանոթագրությունը նամակի բովանդակության ու այն գրելու հանդամանքների մասին.

1935. Վեն. կարողիկոսի վախճանը. [Նյութեր կաթողիկոսի մահվան մասին]. — 1910, № 9—10, էջ 91—92.

1936. [Գևորգյան արքեպիսկոպոս Սուրենյանին կաթողիկոսի մահից հետո Հայրապետական տեղապահ նշանակելու մասին]. — 1910, № 9—10, էջ 92.

1937. [Թիֆլիսի րեմի առաջնորդ Գարեգին արքեպիսկոպոս Սաթունյանի մահը]. — 1910, № 9—10, էջ 92.

1938. Կարողիկոսական խնդիրը. — 1911, № 1—2, էջ 117—118.

**XI ՄԱՏԵՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՑԱՆԿԵՐ,
ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՏՊԱԳՐՈՒԹՅԱՆ
ՊԱՏՐԱՍՏՎՈՂ, ՀՐԱՊԱՐԱԿՎԱԾ ՈՒ
ՎԱՃԱՌՎՈՂ ԳՐՔԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ**

1939. Ստացված զրԴեր. [Ներկայացված են համապատասխանարար 7, 13, 28, 20, 23, 26, 33, 26, 27, 40, 21, 20, 12, 9, 17, 13, 20, 21, 21, 37, 21, 15, 24, 19, 26, 26, 18, 12, 9, 8, 12, 19, 34, 16, 6, 7, 7, 11, 6, 9, 35, 7, 17, 11, 10, 5, 7, 9, 10, 2, 3, 3, 10, 3, 6, 13, 8, 7, 36 անուն գրքերի ցանկերը]. 1896, գիրք Ա, էջ 358, գիրք Բ, էջ 373—374. — 1897, գիրք Բ, էջ 352—353. — 1898, գիրք Ա, էջ 337, գիրք Բ, էջ 308—309. — 1899, գիրք Ա, էջ 322—323, գիրք Բ, էջ 364—365. — 1900, գիրք Ա, էջ 363—364, գիրք Բ, էջ 381—382. — 1901, գիրք Ա, էջ 356—357, գիրք Բ, էջ 485—486. — 1902, № 3, էջ 303—304, № 4, էջ 242, № 5, էջ 254, № 6, էջ 273. — 1903, № 1, էջ 278—279, № 2, էջ 221, № 3, էջ 247, № 4, էջ 231, № 5, էջ 238—239, № 6, էջ 253. — 1904, № 1, էջ 208, № 2, էջ 249—250, № 3, էջ 236, № 4, էջ 234—235, № 5, էջ 205—206, № 6, էջ 239. — 1905 № 1, էջ 131—132, № 2, էջ 130, № 3, էջ 132, № 4, էջ 114, № 5, էջ 135, № 6—7, էջ 144—145, № 8, էջ 125, № 9—10, էջ 143. — 1906, № 1, էջ 73, № 2, էջ 98, № 3, էջ 113, № 4, էջ 110, № 5—6, էջ 155. — 1907, № 1—2, էջ 92—93, № 3—4, էջ 69. — 1908, № 1, էջ 92—93, № 2, էջ 70. — 1909, № 1, էջ 75, № 2, էջ 79, № 4, էջ 72, № 5—6, էջ 85, № 7—8, էջ 85—86, № 9, էջ 58, № 11, էջ 65, № 12, էջ 61. — 1910, № 1, էջ 64, № 2, էջ 76, № 4, էջ 80, № 5—6, էջ 96, № 7—8, էջ 91, № 9—10, էջ 89—90. — 1911, № 1—2, էջ 111—114.

1940. [Ցանկում նշված վեց անուն գրքերը ձեռք բերելու համար դիմել... (Ներկայացված է հասցեն)]. — 1896, գիրք Ա, էջ 360. — (Հայտարարություններ).

1941. [Մայրաքոռի տպարանում վաճառվում են հետևյալ 18 անուն գրքերը]. — 1896, գիրք Բ, էջ 377. (Հայտարարություններ).

1942. Նոր մատենադարան. [Ներկայացված է 10 անուն գրքերի ցանկը]. — 1897, գիրք Բ, էջ 357. (Հայտարարություններ).

1943. «Լումա» զրախան հանդեսից արտատպված գրքերը.

[Համապատասխանաբար ներկայացված են 10, 11, 12, 12 և 9 անուն գրքերի ցուցակները] . — 1897, գիրք Բ, էջ 357. 1898, գիրք Ա, էջ 346. գիրք Բ, էջ 319. 1899, գիրք Ա, էջ 329—330. 1903, № 2, էջ 255. (Հայտարարություններ).

1944. [Իսաևակ Հա՛ւուրյու՛նյանի աշխատությունները և թարգմանությունները. (բոլորն էլ գերմանացիներից). Ներկայացված են համապատասխանաբար 7 և 8 անուն գրքերի ցուցակները] . — 1898, գիրք Ա, էջ 345. (Հայտարարություններ).

1945. Կ. Կոստանյանցի երկասիրությունները. [Ներկայացված է 15 անուն գրքերի ցուցակը, որից 5 անունը՝ դասագրքեր] . — 1896, գիրք Բ, էջ 320. (Հայտարարություններ).

1946. Մամուլի տակ են... [Ներկայացված է տպագրության պրոցեսում գտնվող 4 անուն գրքերի ցուցակը] . — 1899, գիրք Բ, 374. (Հայտարարություններ).

1947. [Տիտուհի Կոստանյանի թարգմանած գրքերը ձեռք բերելու պայմանների մասին. ներկայացված է 21 անուն գրքերի ցուցակը] . — 1898, գիրք Բ, էջ 319—320. 1899, գիրք Ա, էջ 330, գիրք Բ, էջ 374. (Հայտարարություններ).

1948. [Մամուլի տակ են և լույս են տեսել Արշակ Տեր-Միքելյանի հետևյալ գործերը. ներկայացված է 9 անուն գրքերի ցուցակը] . — 1900, գիրք Ա, էջ 367—368. (Հայտարարություններ).

1949. [Կ. Պոլիս Ս. Դավթյան գործակալությունից ստացված նոր հրատարակությունների (22 անուն) ցուցակը] . — 1900, գիրք Ա, էջ 364—365).

1950. Նոր ճրատաբաղադրություններ. [Ներկայացված է 26 անուն գրքերի ցուցակը] . — 1902, № 1, էջ 243—244. (Հայտարարություններ).

1951. Նոր ճրատաբաղադրություններ. [Ներկայացված է 17 անուն գրքերի ցուցակը] . — 1902, № 2, էջ 226—227.

1952. Թիֆլիսի կենտրոնական գրավաճառանոցի պահեստում գտնվում են հետևյալ գրքերը. [Ներկայացված են 97 և 114 անուն գրքերի ցուցակները] . — 1902, № 3, էջ ներդիր հատորյակի վերջում՝ շահարակաված կարմիր գույնի թղթի վրա. 1903, № 2, էջ՝ ներգիր կապույտ թղթի վրա.

1953. Կենտրոնական գրավաճառանոցի պահեստում վաճառվում են հետևյալ գրքերը. [Ներկայացված է շուրջ 120 անուն գրք-

երի ցուցակը] — 1903, № 3, էջ ներդիր գրքի վերջում՝ տպագրված կարմիր գույնի թղթի վրա.

1954. Կենսաբանական գրավաճառանոցի հայերեն գրքերի լիակատար ցուցակ. Հավելված «Լույս» հանդեսի, Թիֆլիս, 1904, 32 էջ. արագատիպ սուպրան Ս. Քուլթանյանի [Ցուցակում ներկայացված է շուրջ 650 անուն գիրք, այբբենական կարգով՝ Ա—Կ] — 1904, № 1. «Հավելված».

1955. [Խմբագրությունը հայտնում է, որ հանդեսի ներկա համարի հետ բաժանորդներին է ուղարկվում Թիֆլիսի «Գոտենբերգ» գրավաճառանոցի հայերեն գրքերի ցուցակը] — 1904, № 2, էջ 261.

1956. [Լույս է տեսել Հարություն Թումանյանի «Բանաստեղծություններ», «Եռուկա» վոդեկյուր, «Ամուրին», «Հանաք ու դանակ» հորժերը, ինչպես նաև «Արիության թեքեր» թարգմանական աշխատանքը] — 1899, գիրք Բ, էջ 369. (Հայտարարություններ).

1957. [Հայտնում է, որ լույս է տեսել Հարություն Թումանյանի բանաստեղծությունների գիրքը. ներկայացված են նաև նրա հեղինակած այլ չորս անուն գրքերի ցուցակն ու ձեռք բերման պայմանները] — 1900, գիրք Ա, էջ 367. (Հայտարարություններ).

1958. [Լույս է տեսել Հարություն Թումանյանի «Մեկիք Բեգլար» և այլ 5 անուն գործերը. (Քերված են ցուցակն ու դրանք ձեռք բերելու պայմանները)] — 1900, գիրք Բ, էջ 385. (Հայտարարություններ).

1959. [Ասուպետի «Мамед-Али-шах» և «Современная Персия» գրքերի հրապարակման ու ձեռք բերման պայմանների մասին] — 1909, № 4, էջ շապկի 4-րդ երեսին, № 5, № 7—8, էջ շապկի 4-րդ երեսներին. (Հայտարարություններ).

1960. [Նդիլեի վարդանանց պատմության աշխարհարար նոր թարգմանությունը սուպագրության հանձնելու մասին] — 1909, № 9—10, էջ շապկի 4-րդ երեսին, № 12, էջ շապկի 2-րդ երեսին. (Հայտարարություններ).

1961. [Նդիլեի վարդանանց պատմության աշխարհարար նոր թարգմանությունը լույս տեսնելու մասին] — 1910, № 7—8, էջ շապկի 3-րդ երեսին. (Հայտարարություններ).

1962. Հայ գրականություն. [Հայերեն լեզվով հրատարակվող գրքերի մասին] — 1911, № 1—2, էջ 118—119.

1963. [Բացված է «Դիվան հայոց պատմության» ժողովածուի Դ և Ե գրքերի բաժանորդագրությունը. Ներկայացված են պայմանները]. — 1896, գիրք Ա, էջ 360. 1897, գիրք Բ, էջ 355. — 1898, գիրք Ա, էջ 339. (Հայտարարություններ).

1964. [Հայտնում է, որ շուտով լույս կտեսնի «Դիվան հայոց պատմության» մատենաշարի 4-րդ հատորը, որ կազմված է Ղուկաս կաթողիկոսի կոնդակներից: Մանրամասներ են ներկայացված է հաջորդ 5-րդ հատորի բովանդակությունը]. — 1898, գիրք Բ, էջ 312 և 296—297. (Հայտարարություններ).

1965. [«Դիվան հայոց պատմության» մատենաշարի 4-րդ հատորը լույս տեսնելու մասին]. — 1899, գիրք Ա, էջ 327, գիրք Բ, էջ 367. 1900, գիրք Ա, էջ 366, գիրք Բ, էջ 383. (Հայտարարություններ).

1966. [Մամուլի տակ է Գյուլա ա. ք. Աղանյանի «Խոսքովիկ թարգմանիչ» աշխատությունը]. — 1898, գիրք Ա, էջ 339, գիրք Բ, էջ 312. 1899, գիրք Ա, էջ 328, գիրք Բ, էջ 368. — 1900, գիրք Ա, էջ 366. (Հայտարարություններ).

1967. [Բացված է «Դիվան հայոց պատմության» մատենաշարի Ե հատորի բաժանորդագրությունը]. — 1899, գիրք Բ, էջ 367. 1900, գիրք Ա, էջ 366, գիրք Բ, էջ 383. (Հայտարարություններ).

1968. Մատենագրական նորություններ. [Պատրաստ է սուպերուիսան «Դիվան հայոց պատմության» մատենաշարի Ե գիրքը (Բովանդակություն՝ Դավիթ կաթողիկոսի գրություններ)]: — 1900, գիրք Ա, էջ 354.

1969. [Մամուլի տակ է «Դիվան հայոց պատմության» մատենաշարի Ե գիրքը]. — 1901, գիրք Ա, էջ 359. (Հայտարարություններ).

1970. [Մամուլի տակ են «Դիվան հայոց պատմության» մատենաշարի Ե և Զ գրքերը]. — 1901, գիրք Բ, էջ 488. (Հայտարարություններ).

1971. [«Դիվան հայոց պատմության» Մատենաշարի Ե հատորը (Դանիել կաթողիկոս (1800—1808) լույս տեսնելու մասին)]. — 1902, № 5, էջ 278, № 6, էջ 309. 1903, № 1, էջ 280. (Հայտարարություններ).

1972. [ԼՄամուլի տակ Լ. «Ինքան հայոց պատմության» մատենաշարի 2 գիրքը (Դավիթ կաթողիկոս)] — 1903, № 2, էջ 255. 1904, № 3, էջ 236. (Հայտարարություններ).

1973. [Գլուտ ա. ք. Աղանյանի «Ինքան հայոց պատմության» 1 գրքի Բ մասը (Դավիթ կաթողիկոս) լույս տեսնելու մասին]. — 1909, № 1, № 5—6, էջ շապկի 3-րդ երեսներին, № 7—8, էջ 96. (Հայտարարություններ).

1974. [Գլուտ ա. ք. Աղանյանի «Ինքան հայոց պատմության» մատենաշարի Բ գրքի (Հովսեփ Արղության) տպագրության մասին]. — 1909, № 9, № 10. 1910, № 1, էջ շապկի 2-րդ երեսներին, № 2, շապկի 4-րդ երեսին, № 4, էջ շապկի 2-րդ երեսներին, № 5—6, էջ 104, № 7—8, էջ շապկի 2-րդ երեսին. (Հայտարարություններ).

1975. [«Ինքան հայոց պատմության» մատենաշարի հաջորդ 10 հատորների (6—15) տպագրության, հատորների բովանդակության, բաժնեգրման ու այլ հարցերի մասին]. — 1903, № 5, էջ 255—256. 1904, № 1, էջ 226—227, № 3, էջ 253—254, № 4, էջ 250—251, № 6, էջ 256—257. (Հայտարարություններ).

1976. [Յանկ «Ինքան հայոց պատմության» ընդհանուր խորագիրը կրող պատմական-վավերագրական ժողովածու-մատենաշարի մինչ այժմ լույս տեսած և տպագրության պատրաստ հատորների]. — 1908, № 2, էջ 80. (Հայտարարություններ).

1977. [Գլուտ ա. Բ. Աղանյանցի հեղինակությունների, կատարած թարգմանական գործերի ու հրատարակած աշխատությունների ցանկերը. (Համապատասխանարար ներկայացված են 10, 14, 6—10, 14, 8—9, 13, 11—9, 12, 17, 9, 12, 15, 9, 12, 19 և 10, 14, 17 անուն գրականության ցանկերը)]. — 1896, գիրք Ա, էջ 359—360, գիրք Բ, էջ 378. 1897, գիրք Բ, էջ 358. 1898, գիրք Ա, էջ 339—340, գիրք Բ, էջ 317—318. 1899, գիրք Ա, էջ 328—329, գիրք Բ, էջ 373—374. (Հայտարարություններ).

1978. [Լույս է տեսել Գլուտ ա. ք. Աղանյանցի հեղինակած «Կարգ աստվածապաշտության» գիրքը]. — 1899, գիրք Բ, էջ 369. 1900, գիրք Ա, էջ 368, գիրք Բ, էջ 385.

1979. «[Լույս է տեսել Գլուտ ա. ք. Աղանյանցի աշխատությունները, կատարած թարգմանու-

թյուններն ու հրապարակված գործերը. (Համապատասխանաբար ներկայացված են 14, 17, 47—15, 18, 54—15, 20, 61—17, 20, 68, 5—17, 20, 68, 6, 5—85—65 (նկարներ), 20, 20, 114, 10 անուն գրքերի ու նկարների ցանկերը)]. — 1901, գիրք Բ, էջ 490—492. 1903, № 2, էջ 267—269. 1904, № 1, էջ 239—240, № 4, էջ 252—254, № 6, էջ 269—272. 1907, № 3—4, էջ 71—72. 1908, № 2, էջ 78—79. 1909, № 9, էջ 62—64.

1980. [Լույս է տեսել Գյուտ ա. ք. Աղանյանի «Զարաբար Ղար-ղաձյանցի կտակը և «Մշակ»-ի զառանցանքները»]. — 1902, № 4, էջ 263. 1903, № 1, էջ 280.

1981. [Գյուտ ա. ք. Աղանյանցի «Զարամխաների զառանցանք-ները» բրոշյուրը տպագրության հանձնելու մասին]. — 1910, № 1, էջ շապկի 4-րդ հրեսը. (Հայտարարություններ):

1982. «Աստվածաշունչ»-ի տպագրությունը Ս. էջմիածնում. — 1897, գիրք Ա, էջ 323—324.

Համառոտ տեղեկություններ է հաղորդում «Աստվածաշունչ»-ի 1668, 1817 և 1860 թվականների հայերեն տպագրությունների մասին.

1983. Մատենագրական նորություններ. [Իզմիրյան կտակի հանձնաժողովը որոշել է իր ծախսով հրատարակել «Գիրք թղթոց» կոչված աշխատությունը]. — 1899, գիրք Ա, էջ 294.

1984. [Հովհաննես ա. ք. Մկրյանի «Աղոթագրք»-ի հրորդ հոխ տպագրությունը ձեռք բերելու պայմանների մասին]. — 1899, գիրք Ա, էջ 325. (Հայտարարություններ).

1985. Մատենագրական նորություններ. [Խոսքը վերաբերում է Հ. Մ. Ա.-ի (Աշճյան վարդապետի) աշխատասիրած «Մեր հարց դավանությունը» գրքույկին, որտեղ հեղինակը փորձել է ապացուցել, որ Գրիգոր Լուսավորչից սկսած մեր սուրբ հայերը բոլորն էլ պատկանել են հոռոմեական եկեղեցու դավանությանը և չեն ընդունում «Գիրք Աշճյանի գիրքը» որակել է որպես «եղվիտական ցնդարանություն»]. — 1899, գիրք Բ, էջ 349—350.

1986. [Հանդեսի խմբագրատանը Հովհաննես ա. ք. Մկրյանի «Աղոթագրքի» նրորդ հրատարակությունը վաճառելու մասին]. — 1899, գիրք Բ, էջ 370. (Հայտարարություններ).

1987. [Պոլսում հրատարակված նորատիպ «Աստվածաշունչ»-ը ձեռք բերելու պայմանների մասին] . — 1899, գիրք Ա, էջ 325, գիրք Բ, էջ 372. 1900, գիրք Ա, էջ 369, գիրք Բ, էջ 381. 1901, գիրք Ա, էջ 359, գիրք Բ, էջ 492. (Հայտարարություններ).

1988. [Արշակ ՏԵՐ-ՄԻՐԱՅԱՆԻ «Հայաստանյայց Ս. Եկեղեցու բրիստոնեականը» ձեռնարկը լույս տեսնելու մասին] . — 1900, գիրք Բ, էջ 383. (Հայտարարություններ).

1989. [Մեսրոպ Բահանա Մելլանի «Քահանայական խնդրի շուրջը» գրքույկը լույս տեսնելու և այն ձեռք բերելու պայմանների մասին] . — 1901, գիրք Բ, էջ 489. (Հայտարարություններ).

1990. [«Առիմա»-ի շապկի նկարով շքեղ փոստային քարտիկների սպազրույթյան և դրանք ձեռք բերելու պայմանների մասին] . — 1904, № 4, էջ 251. (Հայտարարություններ).

1991. [Ս. Գրիգոր Լուսավորչի յուզաների պատկերը ձեռք բերելու պայմանների մասին] . — 1904, № 6, էջ 272. (Հայտարարություններ).

1992. [Հունգարիայի Սամոշվար քաղաքում «Հայ խաչ» (Ռrmeni kereszt) գիրքը լույս տեսնելու մասին] . — 1905, № 6—7, էջ 143—144.

1993. [Կրապետ Կոստանյանը տպագրության է հանձնելու իր «Հայոց Եկեղեցական պատմություն» աշխատասիրության առաջին հատորը] . — 1908, № 2, էջ 66.

1994. Մամուլի տակ է ռնամակագիրք»-ի երկրորդ տպագրությունը. — 1909, № 3, էջ, № 5—6, № 7—8, № 9, էջ շապկի 3-րդ և 4-րդ երեսներին.

**XII ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
ԿՏԱԿՆԵՐ, ՆՎԻՐԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ
ԶԱՆԱԶԱՆ ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ**

1995. Վեհափառ Հայրապետի նիւերը. [Վեհափառի դիմանը 1896 թվականի դեկտեմբերի 27-ին № 1829 գրությամբ «Լուսա»-ի խմբագրությանն է ուղարկել էջմիածնատիպ Երկու օրինակ օրացույց 1897 թվականի համար]։ — 1897, գիրք Բ, էջ 340.

1996. [Պետերբուրգից Սիմեոն սարկավազը բաժանորդագրվել է «Լուսա»-ին ու թողել խմբագրության տնօրինութեանը. վերջինս որոշել է այն ուղարկել Սեանի հայոց մենաստանի գրադարանին]։ — 1898, գիրք Ա, է, 337.

1997. Նոյեմբեր. [Մասնավոր մարդիկ «Լուսա»-ի օրինակներ են նվիրել Շուշու և Երևանի թեմական դպրոցներին. Կ. Պուսի Ազգային մասնադարանին, Խաթկովի, Պետերբուրգի, Փարիզի և Օդեսայի հայ ուսանողական գրադարաններին ու այլ քաղաքների հայկական կաղամկերպութուններին]։ — 1898, գիրք Բ, էջ 307—308.

1998. Խմբագրության ծանուցումներ. [Կաթողիկոսի կողմից 1899 թվականի համար էջմիածնատիպ օրացույցի ստացման մասին]։ — 1899, գիրք Ա, էջ 323.

1999. Խմբագրության ծանուցումներ. [Ամանորի առթիվ Երուսաղեմի Հարսիսյուն պատրիարքի ուղարկած հինգ օրինակ օրացույցի ստացման մասին]։ — 1899, գիրք Ա, էջ 323.

2000. Խմբագրության ծանուցումներ. [Կորյուն ու Սիմեոն Մնացականյանի Սեանի մենաստանին և «Լոնդոնի հայ գործավարների միութեան» գրադարանին նվիրած «Լուսա»-ի օրինակների մասին]։ — 1899, գիրք Ա, էջ 323.

2001. Խմբագրության ծանուցումներ. [Սիմեոն սարկավազ Մնացականյանի բաժնեկրթած «Լուսա»-ի մյուս օրինակը խմբագրութունը մտադիր է ուղարկել Փրնկի Հայ ուսանողական ընկերութեանը]։ — 1900, գիրք Ա, էջ 362.

2002. Խմբագրության ծանուցումներ. [Կաթողիկոսի անունից իբրև նվեր ուղարկված էջմիածնատիպ օրացույցի ստացման մասին]. — 1900, գիրք Ա, էջ 362.

2003. Խմբագրության ծանուցումներ. [ԱնՅնական նվիրատվության Սևանի վանքի մենաստանին ու Թավրիզի Հայկազյան-Խամարյան ուսումնարանին ուղարկած «Հումա»-ի համարների մասին]. — 1900, գիրք Բ, էջ 381.

2004. Խմբագրության ծանուցումներ. [Ամանորի առթիվ Կաթողիկոսի ուղարկած էջմիածնատիպ օրացույցի ստացման մասին]. — 1901, գիրք Ա, էջ 357.

2005. Խմբագրության ծանուցումներ. [Հանդեսի խմբագրությանը որոշել է Ստեփանոս Տեր-Փանոսյանի բաժնեգրված «Հումա»-ի համարները ուղարկել Հայացիքի հայ ակադեմիական ընկերությանն ու Վարզա վանքի որբանոցին]. — 1901, գիրք Ա, էջ 357—358.

2006. Խմբագրության ծանուցումներ. [Հանդեսի խմբագրությանը որոշել է Սիմեոն սարկավազ Մնացականյանի բաժնեգրված մի օրինակ «Հուման» ուղարկել Սսի Մայրավանքի զրադարանին]. — 1901, գիրք Ա, էջ 358.

2007. Խմբագրության ծանուցումներ. [Հ. Կորյուն վարդապետը «Հումա»-ի մի օրինակ նվիրել է Սևանի մենաստանի գրադարանին]. — 1901, գիրք Ա, էջ 358.

2008. [Հայտնում է, որ Նիկողայոս Բայսօղլյանը «Հումա»-ի 1902 թվականի մի կոմպլեկտ է նվիրել Բեռլինի հայ ուսանողությանը]. — 1902, № 3 էջ 334.

2009. Գ. Սերերյանեիկյանի կտակը. [Ներկայացված է ռումինահայ մեծահարուստի նվիրաբերած 40 000 ռուբլու սնօրինման հանգամանքները]. — 1902, № 4, էջ 258.

2010. Իր կենդանությանը... [Ավետիս Ղուկասյանի, Հովսեփ Իգմիրյանի և ընդհանրապես ազգանվեր գործունեության գնահատման հարցի շուրջը]. — 1902, № 5, էջ 269—271.

2011. Նվերներ. [Գրիգոր Արաֆելյանը «Հումա»-ի վեց հավաքածու է նվիրել Թիֆլիսի տեխնիկական ուսումնարանի հայ աշակերտների, Հայացիքի ճեմարանական հայ ընկերության գրադարաններին, Օդեսայի ու Խարկովի համալսարանների հայ ուսանողներին].

րին, ինչպես նաև Թիֆլիսի գործակատարների ընկերությանը]։ — 1903, № 2, էջ 253.

2012. Նվեհեն. [Կարապետ Ուլուխանյանը «Լուսմա» է նվիրել Մոզդոկի հայոց ձխական դպրոցին]։ — 1903, № 2, էջ 253.

2013. Նվեհեն. [Նիկողայոս Բալսողլյանի նվիրած «Լուսմա»-ն խմբագրությունը որոշել է ուղարկել Յուրեի հայ ուսանողության գրողարանին]։ — 1903, № 2, էջ 253.

2014. Նվեհեն. [Հանդեսի խմբագրությունը Հարություն Լիսինյանցի բաժնեգրված «Լուսմա»-ն ուղարկել է Թիֆլիսի էժանագին գրողարանին]։ — 1903, № 2, էջ 253.

2015. «Լուսմա» նվիրողներ. [Նիկողայոս Բալսողլյանը 1904 թվականի «Լուսմա»-ի ժողովածուն նվիրել է Վլադիկավկազի հասարակական գրողարանին]։ — 1904, № 1, էջ 223.

2016. «Լուսմա» նվիրողներ. [Սիմֆերոպոլից Միքայել Ալյանակին 1904 թվականի համար բաժնեգրված «Լուսմա»-ի մի տարեգիրք է նվիրել Արմյանսկի հայոց դպրոցին]։ — 1904, № 1, էջ 223.

2017. «Լուսմա» նվիրողներ. [Խմբագրությունը հայտնում է, որ Մեսրոպ Բահանա Տեր-Ոսկանյանի բաժնեգրված «Լուսմա»-ն մտադիր են ուղարկել Հայկի հայ ուսանողությանը]։ — 1904, № 2, էջ 260.

2018. «Լուսմա» նվիրողներ. [Դրիգոր Արաֆելյանի բաժնեգրված հանդեսի մի օրինակը որոշել են ուղարկել Թիֆլիսի տեխնիկական դպրոցի հայ աշակերտներին]։ — 1904, № 2, էջ 260.

2019. Նվեհեն. [Արշակ Ս. Բարեյանը «Լուսմա»-ի 1905 թվականի մի օրինակ է նվիրել Թիֆլիսի հայոց կուսանաց մենաստանին]։ — 1904, № 6, էջ 254.

2020. 1905 թվականի «Լուսմա» ամսագրի մի մի օրինակ... [Ներկայացված է այն անձանց ցուցակը, ովքեր հանդեսի մեկական կոմպլեկտ են նվիրել Վարազի, Վանի, Մաստարայի, Շուկավերի, Սիմֆերոպոլի դպրոցներին ու Պետերբուրգի հայ ուսանողներին]։ — 1905, № 1, էջ 184.

2021. Ալանյան Դյուտ ա. ք. — Նամակ խմբագրության. [Հեղինակը ներկայացրել է այն ձխականների ազգանունները, որոնց հանդանակած դամարը ուղերկելու են Ռաքվի կոտորածներից տուժածներին]։ — 1905, № 1, էջ 183.

2022. Մեծ. Տ. Եղիսարիք Հաբուրյունյանը... [Տասր ուրիշ և նվիրել Բարձի արկածյալների ու Զխարի Նրկիզյալների օգտին] — 1905, № 2, էջ 161.

2023. Նամակ Երևանից. [Նամակագիրը խոսում է մի օրիորդի Նախաձեռնությամբ բարեգործական նպատակներով Երևանում կազմակերպվող ներկայացումների մասին. որ վերջերս դադարել են նրա բացակայության պատճառով: Սկսված ողջունելի միջոցառումը շարունակելու առաջարկություն է անում նամակագիրը]. — 1905, № 2, էջ 161—162. — Ստորագր.՝ Դիտող.

2024. [Նախիջևանի արկածյալների օգտին կատարված հանգանակությունների մասին]. — 1905, № 4, էջ 132.

2025. Նամակ Պետերբուրգից. [Խնդիրը վերաբերում է Կարապետ Եզյանի թողած հարուստ ժառանգությանը, որ կտակել է Սանասարյան վարժարանին, իսկ սեփական հարուստ զբաղարանը՝ էջմիածնի ձեմարանին]. — 1905, № 6—7, էջ 182. — Ստորագր.՝ Ստ. Գաբրիելյանց.

2026. Պետերբուրգի հալոց եկեղեցիների... [Կովկասի աղետներից առժամ հայ բնակչության օգտին հատկացվելիք գումարի մասին]. — 1906, № 1, էջ 30.

2027. «Լուսն» նվիրողներ. [Ներկայացված են այն անձանց ազգանունները, ովքեր հանդեսի կոմպլեկտներ են նվիրել ազգային այս կամ այն հաստատություններին]. — 1906, № 2, էջ 116.

2028. Բեկ-Հովսեփյանց Աստվածատուր. — Նամակ խմբագրության. [Հեղինակը խնդրում է իր «Մկա վախ շունիմ» գրքի վաճառքից առաջացած գումարը հատկացնել կովկասյան ղեկավարի արկածյալներին]. — 1906, № 2, է. 117.

2029. Ս. էջմիածնից մեկ ուղարկած... [Երևանի նահանգի հայ ազգաբնակչությանը օգնելու և չքավոր երեխաների ուսման վճարները հատուցելու համար էջմիածնի անաստուտ կադմակերպված ժողովրդական պրոսանքի մասին]. — 1906, № 3, էջ 105.

2030. Պ. Աստվածատուր Բեկ-Հովսեփյանը... [Իրեն հեղինակած «Մկա վախ շունիմ» գրքույկից 10 օրինակ հանձնել է խմբագրությանը. վերջինս պահեք ուղարկել է Երևանի նահանգի նորուրաց չքավոր հայկական զոյրոցների գրադարաններին]. — 1906, № 3, էջ 105.

2031. Բեկ-Հովսեփյան Աստվածատու. — Նամակ խմբագրութեան / ինդրում է իր «Մկա վախ շունի» գրքույկի վերահանդիսման հիմա գոյացած գումարը հանձնել հայ արկածայիններին օգնող հանձնաժողովին]. — 1906, № 4, էջ 108.

2032. [Հանդուգյալ մեծահարուստ Վուկասյանի կտակակատարները Թիֆլիսի Վանքի եկեղեցուն հանձնեցին կրոնապատմական թանգարանի օգտին նրա թողած 25 000 ռուբլին]. — 1906, № 5—6, էջ 166.

2033. [Քրիստափոր, Ալեքսանդր, Միհայել և Գրիգոր Բաղդ. նազարյանների Ծուլու արկածայինների օգտին տված գումարի մասին]. — 1906, № 7—8, էջ 176.

2034. [Բժիշկ Ալ. Տեր-Հաճուրյունյանի թողած կտակի մասնաամասնությունների շուրջը]. — 1908, № 2, էջ 64—65.

2035. [Ռաֆիկրեակ Չախմախչյան եղբայրները մի կոմպլեկտ «Հումա» են նվիրել Ալեքսանդրապոլի Սահականուշյան օրիորդաց դպրոցին]. — 1908, № 2, էջ 66.

2036. [Խշախունի Ս. Արդուրյանի Հայոց Բարեգործական Ընկերությունն արած կտակի մասին]. — 1909, № 2, էջ 73.

Ջանազան հայտարարություններ

2037. [Մ. Շաբան և ընկերությունն ապարանում ամեն տեսակի աղտոգրական պատվերներ ընդունելու մասին]. — 1896, դիրք Ա, էջ 364. (Հայտարարություններ).

2038. Թիֆլիսում Կ. Պ. Տեր-Դավրյանի գրելու պիտույքների ա գրավանառանուցում ծախվում են... [Թվարկված են վաճառվող տպրանքների տեսականին. հայտնում է նաև, որ այդտեղ կարելի է բաժանադարձակել «Հումա»-ին, «Ազգադրական հանդես»-ին, «Եվալիս», «Մոզգաուրի», «Ջեջիլիս» վրաց պարբերականներին և ռուս-վրացական հանրագիտական բառարան»-ին. բացի այդ վաճառքի համար կոմիտեն հիմունքներով խանութն ընդունում է զրբեր]. — 1901, դիրք Ա, էջ 362. (Հայտարարություններ).

2039. [Ն. Հաճույի եկամուտի վաճառքի մասին]. — 1902, № 2, էջ 270. (Հայտարարություններ).

2040. [Վիեննայում հանձնակատար Պողոս Քյուրքչյանը ընդունում է ամեն տեսակի առևտրական գործողությունների պատվերներ ու բարի ծառայություններ (բուժման եկած հիվանդներին լավագույն

բժիշկ-պրոֆեսորների մոտ տանելու պատրաստակամություն և
այլն)]] — 1902, № 3, էջ 336, № 5, էջ 278, № 6, էջ 309, 1903,
№ 1, էջ 280, № 2, էջ 255. (Հայտարարություններ).

2041. [Объявление Варшавской фабрики «НППО и К»
про машин для выделки фруктовых, ягодных вод, квасов и
лимонад]. — 1905, № 1, էջ 189, 1909, № 1, էջ շապկի 2-րդ հրե-
սը, № 2, էջ շապկի 4-րդ հրեսը. (Հայտարարություններ).

2042. Ազդ. [Րաքու, գրավաճառ Անդրեաս Ավագյանին. —
պահանջում է նրանց ունեցած 128 ուրլի պարտքը]. — 1907,
№ 1—2, էջ կազմի 4-րդ հրեսը.

2043. Ազդ. [Հայտնում է, որ նվարդ Աղանյանի տպարանը
ընդունում է տպագրական պատվերներ բոլոր լեզուներով]. — 1907,
№ 1—2, էջ կազմի 4-րդ հրեսը.

2044. [Մատչելի զնեռով տղամարդու և կանացի կոստյումներ
ցանկացողներին անգլիական կտորեղեն ուղարկելու մասին]. —
1910, № 1, էջ շապկի 3-րդ հրեսը. (Հայտարարություններ).

ԱՆՁՆԱՆՈՒՆՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

ԱՆՁՆԱՆՈՒՆԵՐԻ ՅԱՆԿ

Ա.	1054
Ա. Ա.	(1410)
Ա. Ադ.	(1387)
Ա. Ռ.	1243
Ա. — Ռ. Հ.	(1408)
Ա. Գ.	(1382)
Ա. Ե.	1461
Ա. Խոջ.	(1387)
Ա. Ծ. — Ե.	(1400)
Ա. Կ.	տե՛ս Կայծույնի Արշակ
Ա. Ղ.	(1394)
Ա. Մ.	(1406, 1407)
Ա. Մ. Մ.	(1417)
Ա. Շ.	(1416)
Ա. Զ.	տե՛ս Զոպանյան Արշակ
Ա. Զ.	տե՛ս Զանյան Ա.
Ա. Ս.	տե՛ս Սպարապետյան Ա.
Ա. Սարկ.	1672
Ա. Վ.	տե՛ս Աղանյան Վարդգես
Ա. Վար.	տե՛ս Աղանյան Վարդգես
Ա. Տ.	(1383, 1395)
Ատ.	(1400)
Ա. Տ. — Դ.	398 (1408)

* Առանց փակագծերի համարները. հեղինակային զործերի նկարագրություններն էն, իսկ փակագծերում անվան հիշատակությունը, կամ նրա մասին եղած նյութերի համարները.

Կրկնություններից խուսափելու համար «լուսա» հանդեսի բովանդակությունն ըստ ժամանակագրության, բաժնում եղած անուններն այստեղ չեն արտացոլված.

Ա. Տ. — Խ.	տե՛ս Տեր-Խաչատրյան Արշամ
Ա. Փ.	19
Ա. Գ. Շ.	(1391)
Բ. Ա.	512
Բ. Աղ.	տե՛ս Աղասարյան Բ.
Բ. Մ. — Զ.	(1396)
Բ. Տ. — Դ.	(1390)
Գ. Ե.	տե՛ս Ենգիրարյան Գարեգին
Գ. Իսf.	(1401)
Գ. Խ. Օր.	1395
Գ. Հ.	16
Գ. Վ.	(1387)
Դ. Բ. Ա.	տե՛ս Աղանյան Դյուտ քահանա
Դ. Բ.	տե՛ս Բալասյան, կամ Բալասանյան Գրիգոր
Ե. Թ.	տե՛ս Թովչյան Եղիշե
Ե. Մ.	(1391)
Ե. Շ.	տե՛ս Շահազիզ Երվանդ
Ե. Վ. Մ.	(1383)
Զ. Խիլիւ	570
Զ. Զ.	601 (1387)
Ե. Տ. Գ.	(1378)
Թ. Ա.	(1622)
Լ.	(1107)
Լ. Ա.	(1378)
Լ. Մա.	512
Լ. Տ.	տե՛ս Տիգրանյան Լեոն
Խ. Խ.	(1393)
Կ.	645 (1400)
Կ. Աղ.	տե՛ս Աղաջանյան Կարապետ-բժիշկ
Կ. Խ.	(1382)
Կ. Կ.	տե՛ս Կոստանյան Կարապետ
Կ. Զ.	417, 606
Կ. Ռ.	464, 465 — Նորին Կայսերական քարձրութուն՝ Կոստանդին Ռոմանովիչ
Կ. Վ.	1797
Հ. Ա.	(1069)

Հ. ա. ք. Մ.	տե՛ս Մկրդան Հարություն ավագ քահանա
Հ. Բ.	520, 1500 (1385)
Հ. Գ. Գ.	(1255) — Պատմություն հայ լրագրության (Վիեննա, 1893) աշխատության հեղինակ
Հ. Զ.	(207)
Հ. Խ.	(1400)
Հ. Խ.	(1383)
Հ. Կ.	(1390)
Հ. Հ. Հ.	223 (224)
Հ. Ճ.	523
Հ. Մ.	421 (1383)
Հ. Մ. Ա.	տե՛ս Աշէյան վարդապետ
Հ. Յ. ա. ք. Մ.	(1392)
Հ. Վ.	(1407)
Հ. Տ.	(1401)
Հ. Տ. — Ա.	(1396, 1401)
Ղ. Ք.	տե՛ս Քեմեղեճյան Ղուկաս
Ղ. Ք. Ա.	(1378)
Ճ.	549
Մ.	(1389)
Մ. — Ա. Լևոն.	տե՛ս Մելիք-Աղամյան Լևոն
Մ. ա. Մ.	422
Մ. Ա. Օ.	տե՛ս Օրմանյան Մաղստրիա արքեպիսկոպոս
Մ. Բ.	տե՛ս Բերբերյան Մինաս
Մ. Բաբյ.	տե՛ս Բարխուդարյան Մկրտիչ
Մ. Հ.	(1383)
Մ. Հ. — Զ.	(63)
Մ. Ն.	տե՛ս Նալբանդյան Միքայել
Մ. Ս. Օր.	470, 1407
Մ. Վ.	(607, 1379, 1382)
Մ. Վ. Մ.	425, 543, 555
Ն. Ա.	տե՛ս Աղանյան Նվարդ
Ն. Հ.	426
Ն. Վ.	1585
Ն. Ք.	տե՛ս Քարամյան Նիկողայոս
Շ.	268, 270, 275, 279, 551, 731, 823, 830, 1602

Շ. Հ.	(1364)
Շահն. Ս.	տե՛ս Շահնազարյան Սիմեոն
Պ. Ա. Հ.	(1405)
Պ. Զ.	(1387)
Պ. Պ.	տե՛ս Պողոշյան Պերճ
Պ. Զ.	(1394)
Պ. Ս.	252
Ջ. Տ. — Գ.	(446)
Ս. Ա.	(1, 1390)
Ս. Գ.	428, 1393
Ս. Ի.	(1390)
Ս. Լ.	(1417)
Ս. Կ.	429
Ս. Հ.	(1385)
Ս. Ղ.	(1382)
Ս. Մ.	5 (1417)
Ս. Շ. — Ա.	տե՛ս Շահադիդ Սմբատ
Ս. Վ.	(1401)
Ս. Տ. — Մ.	(1384, 1385)
Ս. Տ. — Ս.	(1386)
Ս. Փ.	(1385)
Վ. Ա.	տե՛ս Աղանյան Վարդգես
Վ. Բ.	1613
Վ. Պ.	(1407)
Վ. Փ.	(1396)
Վ. Տ. Գ.	(1378)
Տ. Հ.	(4)
Տ. Մ.	(1383)
Տ. Վ.	443, 451, 473, 478—481, 484, 518, 519, 524, 525, 578, 589, 590, 593, 603, 605, 608. (1383, 1384, 1394, 1400)
Օ.	694, 704, 1718
Օ.	(1414)
Ֆ. — Մ.	278

- Աբաս թագավոր (Բագրատունյաց) — (1061)
 Աբրակումով Ա. — (1598)
 Աբրա — (1710)
 Աբգարյանց — (928) — Հնդկահայ վաճառական
 Ա. Բեգ. — Հովս. — (1402)
 Աբելյան Այնֆանդր — (10, 294). — Դրամատուրգ
 Աբելյան Հովհաննես — 294, 1573, 1579, 1587, 1588 — Դերասան
 Աբելյան Արտաշես — 43, 61.
 Աբելյան Մանուկ — (267, 1158, 1597)
 Աբխ. Հովն. (Հովհաննիսյան Արիստոմ) — (1403)
 Աբովյան Խաչատուր — (23, 57—66, 1234, 1236, 1393, 1394)
 Աբովյան Վարդան — (1236). — Խ. Աբովյանի որդին ուսուցիչ,
 Դորպատի համալսարանի ուսանող
 Աբրահամյան Ն. — (1179)
 Ագարանգեղոս — (686, 707, 1416)
 Ագապյան Արշակ — 756. — Գյուղագիր
 Ա. Գյանգ. (Գյանջեցյան) — (1392)
 Ա. — Գև (Տեր-Մարտիրոսյան Հովհաննես) — (67 ա, 1399)
 Այումկեիշ — (1641) — Կրակովի համալսարանի պրոֆեսոր
 Ալամյան Որ. — (1579, 1587) — Դերասանուհի
 Ալամյան Հակոբ — (67, 1646) — Բժշկագետ
 Ալամյան Պետրոս — (1577) — Ողբերգական գերասան
 Աղիկ — 997
 Աղոնց Նիկողայոս (Տեր-Ավետիքյան) — (1303)
 Ա. Եղիշյան — առհա Նդիգոր Արշակ
 Ագապյան Վահան — 956 (1396)
 Ագնավորյան — (1236)
 Ագնիլ — (1579) — Դերասանուհի
 Արաբեկյան Լ. — (1303) — Բանաստեղծ
 Արայան Արշակ — (68). — Դրող
 Արանյան Եղ. — 69
 Ալամդարյան Հարություն — (1775, 1872)
 Ալբերտ Էդվարդ — (1104)
 Ալեանա Զ. — (17) — Կին գրող

- Ալեքսան — արքեպիսկոպոս — 678
 Ալեքսանդր 1-ին — (816) — Ռուսաց կայսր
 Ալեքսանդր 2-րդ — (1405) — Ռուսաց կայսր
 Ալեքսանդրա Ֆեոդորովնա — (771) — Ռուսաց կայսրուհի
 Ալեքսանյան Պ. — (1245)
 Ալեքսեյ Նիկոլաևիչ Ցեսարևիչ — (798) — Ռուսական զահաժառանգի պաշտոնական անվանումը
 Ալբունյան Գևորգ — (786)
 Ալբունյան եփրեմ վարդապետ — (235, 241, 250) — Պետերբուրգի հայոց թեմի առաջնորդ
 Ալի — 734
 Ալիշան Ղևզունդ — (69 ա, 1035)
 Ալ Մաֆս — (1638) — Դերմանացի բժշկապետ
 Ալլանակի Միֆայել — (2016) — Մեծահարուստ
 Ալոյան — (1410)
 Ալտ. — (1641) — Բժշկապետ
 Ախով Մ. — (24) — Պատմաբան
 Ախվերդյան Գևորգ — (46, 47, 672) — Բժիշկ, բանասեր
 Ախվերդյան Մանե — (47)
 Ականատես — 1862
 Անարոնյան Ավետիս — (18, 70—72, 914, 1204)
 Անարոնյան Գևորգ — 865 (1402)
 Աղաբեկյան Մուկոս — 647, 1084, 1705, 1706, 1822, (987, 1084, 1255, 1385). Հրապարակախոս, հասարակական-թատերական գործիչ
 Աղաբսն (Աղաթոնյան Դրիգոր) — 706 Հոսարակական գործիչ
 Աղա Մահմուդ խան — (671).
 Աղայան Ղազարոս — 514 (74, 95, 513)
 Աղանյան Դյուտ ա. ք. (Տեր-Առաքելյան Հարություն) — 37, 229, 245, 492, 526, 575, 640, 679, 702, 722, 772, 864, 918, 947, 1008, 1029, 1041, 1044, 1050, 1053, 1193, 1299, 1320, 1347, 1348, 1354, 1357, 1376, 1478, 1479, 1496, 1547 ա, 1583, 1604, 1608, 1646, 1712—1714, 1745, 1760, 1764, 1773, 1823, 1824, 1867, 1873, 1879, 1924, 2021 (229, 547, 722, 1079,

1336, 1372, 1433, 1498, 1500, 1616, 1617,
1643, 1652, 1792, 1919, 1966, 1973, 1974,
1977—1981)

Աղսեյան Հարություն սարկավագ — Տե՛ս Աղսեյան Գյուլա ա. ք.
Աղսեյան Նովարդ Սր. — 447, 462, 491, 539, 553, 573, 591, 602,
612, 651, 656, 658, 801, 1019, 1121, 1135,
1251, 1358, 1605, 1631—1642, 1644, 1645,
1647—1650, 1653—1661, 1665, 1667—1669,
1674, 1677, 1689—1697, 1703, 1837 (503,
937, 1387, 1698, 2043)

Աղսեյան Վարդգես — 460, 547, 548, 638, 641, 663, 759, 983,
1170, 1569, 1570, 1133, 1700, (299, 358,
639, 642, 669, 760, 1236, 1387, 1403,
1417

Աղաջանյան Կուրասելո — (1395) — Բժշկապետ

Աղասարյան Ս. — 1148 (1412) — Բժիշկ

Աղվանյան Գ. Եպիսկոպոս — 681 (37) — Բանահավար

Անառյան Հրաչյա — 739, (730)

Անեմյան — (19)

Ամատունի Միգայել — (1236)

Ամատունի Սանակ վարդապետ — (636) — Բանասեր

Ամատունի Վանան — (1064)

Ամիսչիս Էդմոնդ ղր — (548) — Իտալացի գրող

Ամիրաջիբի Գ. Ի. (Амирадженби) — 1520 «Закавказье» լրագրի
խմբագիր

Ամիրովիչ Կայետան — (635) — Հայագետ

Ամպրե (Ժածկանուն) — 397, (396)

Ա. Մարգար (Ավետիսյան Մարգար) — (75, 76) — Գրող

Այգանյան Ա. — (1407)

Այվաղյան Գարեթիկ արհեստիպետ — (631, 1779) Բանասեր,
պատմաբան

Անանիա Շիրակացի — (2)

Անանյան Արգաթ — (1182) — Մեծահարուստ բարերար

Անանյան Միհրան — (1182) — Մեծահարուստ

Անուսյան-Ստեփանյան Ալեքսանդր — (909) Հասարակական գործիչ

Անդրեառ արեւալիսկոպոս — 678 — էջմիածնի բարձրագոյն խոր-
հրդի անդամ

Անդրեէ Լ. Ն. — 443—445 (1386) — Գրող

Անոփյան Անուիւրիոս — (15) — Մշակութային գործիչ

Անսել — 997 — Բելգիացի հեղինակ

Անտոնի — (1017)

Անուշին Գ. Ն. — (1569, 1700) — Հնագետ, ազգագրագետ

Աշակերտ Ե դաստիարակ — 1455, 1462

Աշերոն — (1705)

Աշրգյան Խորեն — (992) — Պոլսի հայոց պատրիարք. ծածկանունը
Ասողիկ

Աշնյան վարդապետ — (1985) — Միսիթարյան միարան

Աշոտ եպիսկոպոս — (881, 1852) — Ղարաբաղի լեւմի առաջնորդ

Ապանունի Եգնիկ արեւալիսկոպոս — (1889) — Ամերիկայի հայոց
առաջնորդ

Առաքել Այունեցի — (2) — 15-րդ դարի տաղասաց

Առաքելյան Համբարձում — 1293 (1855, 1074, 1263, 1341, 1357) —
Գրող, խմբագիր, հրապարակախոս

Ասատուր Հաւնա — (624) — Բանասեր

Ասկարյան Վահան — (1236) — Դորպատի համալսարանի ուսանող,
մագիստրոս

Ասկոյի — 997 — Իտալացի պրոֆեսոր

Աստվածատուր վարդապետ — (1795) — Զորեքա վանքի վանա-
հայր

Ավաղյան Անդրեաս — (2012) — Գրավաճառ Բարվում

Ավաղյան Խաչատուր — (1236) — Դորպատի համալսարանի ուսա-
նող, բժիշկ թարգմանիչ

Ավանյանց Գ. — (508) — Հրատարակիչ

Ավենարիոս Վ. Պ. — (446) — Ռուս գրող

Ավետիսյան Ստեփան Բանանցեցի — 77—80

Ավերբախ — (1572)

Ատրպետ (Մուրոյաչյան Սարգիս) — 81, 659, 1612, 1710 (82, 95,
1395, 1409, 1959)

Արարի — (399) — Բանաստեղծ

- Արամյան Հմայակ — 965, 1263 (305, 306, 1074, 1398, 1404) —
Դրոզ, հրապարակախոս-խմբագիր
- Արամյան Հովհաննես — (540) — Հրատարակիչ
- Արամյան Մ. — (1678) — Հրատարակիչ
- Արամյանց Միսաք — 1735, 1849 (926, 1394, 1409) — Գրական-
հասարակական գործիչ
- Արամյան Միքայել — (934, 1616, 1617) — Թիֆլիսեցի մեծահա-
րուստ
- Արասխանյան Ավետիք — 315, 1467 — Հասարակական գործիչ,
խմբագիր, տնտեսագետ
- Արաբատյան Հ. Զ. — 1151
- Արախյան (Քալանթարյան) Պողոս — (1579) — Դերասան
- Արաֆեյան Գ. — (2011, 2018)
- Արզանյան Հակոբ — 1427
- Արխտակես արհեստագետ — (771) — Ասորականի թեմի առաջ-
նորդ
- Արխտակես Պարք — (1721) Կոթողիկոս
- Արխանգելսկի Ա. — 462
- Արծրունի Դրիգոր — (827, 1288, 1461)
- Արծրունի վահան — (1278, 1625) — Բժշկապետ
- Արզուրյան Հովսեփ արհեստագետ — (709, 718, 728, 1392, 1794,
1796) — Մշակութային գործիչ
- Արզուրյան — Նրկայնաբագուկ Ս. վ — (1248)
- Արզուրյան — Նրկայնաբագուկ Սոֆիա — (17, 2036) — Դրոզ
- Արզուրյան Ստեփանոս եպիսկոպոս — (1190)
- Արմոզ — 1596
- Արշակ — (1391)
- Արշակ Կայծունի տե՛ս՝ Մուրադան
- Արշակ Սարկավազ — 1101
- Արսեն — 400 (1390, 1392)
- Արսեն Կ. — 573
- Արսեն Սարկավազ — 561
- Արսեն վարդապետ — 1820
- Արտազյան — (1603) — Նկարիչ
- Արտաշես Ա. — (111)

Արտավազդ Բ. — (143)

Արտեմյան Ս. տիկին — 541

Արցախեցի — (1056)

Արփիարյան Արփիար — (19, 83, 1303)

Արքեւ — (1710)

Արիմյան Գևորգ — (1236) — Հասարակական գործիչ

Աստենուովիչ Հակ. — (635). — Հայագետ

Բ

Բաբ Սեիդ Ալի Մեհմեդ — (1710) — Բաբիականության հիմնադիր

Բաբայան Ավետիք — (1026, 1663) — Բժշկագետ

Բաբայան Արշակ — (533) — Հրատարակիչ

Բաբայան Արշակ — (1181) — Իրավասու

Բաբայան Արշակ Ս. — (1839) — Ինժեներ մեխանիկ

Բաբայան Գ. — 1652 (1643, 1652) — Բժիշկ, խմբագիր

Բաբայան էլիկում — 744

Բաբեյան Արշակ — (944)

Բաբեյան Արշակ Ս. — (2019)

Բաբիյան Սիմեոն — 457 (84) — Բանաստեղծ

Բաբկեն վարդապետ — 1630 (1378)

Բաբկեն ծայրագույն վարդապետ — (1418). — «Լույս»-ի խմբագիր

Բաբկեն Որմսեցի — (1731) — Կաթողիկոս 484—490 թվականներին

Բագրատունի Աստեն — (631)

Բագրևանդյան Սահակ եպիսկոպոս — 1222 (1790) — Վանի Կենտրոնական վարժարանի տեղապահ

Բադրուպանյան Ղուկաս — (635) — Հայագետ

Բալարանյան և հակարաբայանյան կռիվներ — (776)

Բալասդյան Սամվել — (1197) — Մշակութային գործիչ, բնագետ, Ներսիսյան դպրոցի տեսուչ

Բալասյան (Բալասանյան) Գրիգոր — 45, 85—88 (1391, 1398, 1400) — Բանասեր գրող

Բալեռզ Հարություն — (1235) — Իրավաբան

Բալզակ Ոնորե դը — 510

Բալմոնտ Կ. Գ. — (12)

Բակ — 1030

Բակոն — (1687) — Անգլիացի օդաչու

Բաղդասարյան Նդիշ — 55

- Բայանդուրյան Աշոտ — (592)
 Բայրուդցի Հ. — (1391)
 Բայեր — 397. — Դանիացի հեղինակ
 Բայսոլլյան Նիկողայոս — (2008, 2013, 2015)
 Բայրոն Զոր Դուդոն Նոնկ — 523
 Բաշալյան Լեոն — (19)
 Բաշինջաղյան Դևորգ — (89, 1601—1603, 1605, 1607)
 Բառո Զոն Հենրի — (1705)
 Բաումանյան Կառապետ — (1299, 1301, 1549) — Փարիզի «Բանասեր»-ի խմբագիր
 Բաուտամյան Վահան ծ. վ. — 554 — Բանասեր, խմբագիր
 Բաուսումանյան — (1921) — Մեծահարուստ կտակագիր
 Բառլուշկով Կ. Ն. — (447)
 Բաբխուդարյան Դևորգ — 90, 91, 93, 94, 309, 531, 556 (18, 92, 1234, 1236, 1288) — Դրող, թարգմանիչ
 Բաբխուդարյան Մակար Եպիսկոպոս — (705, 723, 1858) — Բանասեր, մանկավարժ
 Բաբխուդարյան Մկրտիչ — 771, 734, 1832 (660, 1017, 1389—1391) — Խմբագիր, թարգմանիչ, հրապարակախոս
 Բաբսեյ Ա. Անեցի — (1740) — 12-րդ դար. կաթողիկոս Պահլավունյաց տունեն
 Բաբսեյ արհեպիսկոպոս — 678 (252) — էջմիածնի միաբան, Աստրախանի թեմի հոգևոր առաջնորդ
 Բաբսեյ Եպիսկոպոս — (1190)
 Բաումգարտ — (635) — Հայագետ
 Բակուրան — (1066)
 Բաբբեյ — (1587) — Դրամատուրգ
 Բեղեյանց Դ. — 112 — Թարգմանիչ
 Բեքնովեն Լ. Վ. — (1599)
 Բելինսկի Վ. Գ. — (7)
 Բելլամի Էդվարդ (Դիարդ) — 514 (513, 515) — Ամերիկացի գրող
 Բերելով Պ. — (1649)
 Բեզ-Հովսեփյան Աստվածատուր — 2028, 2031 (14, 2030) — Հրապարակախոս
 Բենրուբյան Կոստանդին — (894) — Իշխան

Բենքուրյան Վ. — (768) — Իշխան
Բելլերյան Մանի — (17) — «Արտեմիս»-ի խմբագիր-հրատարակիչ
Բենեդիկտով — (1536) — Թուս գրող
ԲԼԵԻԿ վարդապետ (Գաբրիելյան) — 54, 611, 1866 (884, 1213,
1231, 1442, 1856, 1857) — Մշակութային
գործիչ

Բենեմ Մս. — 1232

Բեռեն — 510

Բյուրեստն Բյուրեստերեն Մարտինիուս — 558, 997 (1389)

Բեռնշտեյն — (9) — Գերմանացի գիտնական

Բետֆորդ — 997

Բերբերյան Զաքել — (55)

Բերբերյան Քազուհի — (17) — Գրող

Բերբերյան Մինաս — 9, 14, 15, 17, 18, 24, 25, 71, 84, 110, 125,
128, 192, 202, 253, 256, 280, 353, 394, 452,
472, 509, 530, 571, 572, 577, 762, 952,
1065, 1229, 1245, 1260, 1261, 1298 (228,
912, 914, 1164—1167, 1171, 1390, 1397,
1398, 1409, 1410, 1412, 1513)

Բերբերյան Թուրեն — (1)

Բերբերյան Սրբուհի — (95)

Բերդնիկով Ի. — (786) — Պրոֆեսոր

Բերինգ — (1638, 1656) — Բժիշկ. դիֆտերիաի շիճուկի հեղինակ

Բերլինի — 665

Բերենայմ — (1668) — Բժիշկ

Բժշկյան Մինաս վարդապետ — 1832

Բիդեն — (1710)

Բլաուներ — (635) — Հայագետ

Բալկուել Ալիս Ստոն օր. — (11, 197, 732). — Հայագետ, թարգմ.

Բլանար Յանուս — (635) — Հայագետ

Բլունգիլո — (1685) — Պրոֆեսոր

Բյուզանդացի Նուայր — 622, 673, 686 (692, 707, 1377, 1405) —
Հայագետ

Բյուրատ Սմբատ (Տեր-Ղաղարյան) — (1483, 1496) — Հրապարա-
կախոս, գրող, մանկավարժ, խմբագիր

Բյուխներ — (1556, 1572)

Բողենչտեղոյ Ֆրիդրիխ — 61 — Դերմանացի բանաստեղծ. ճանա-
պարտորդել է Հայաստանում

Բողիյան Հովնանենս — 96, 97, 559, 560, 1561, 1568. (887, 1391,
1394, 1395, 1397)

Բոյիո Լըբուա — 997 — Ֆրանսիացի գրող

Բոկլ Ն. — (669)

Բողղանովիչ Կարլ — (635) — Հայագետ

Բոսսի — 997 — Իտալացի դիտնական, պրոֆեսոր

Բորգման — (1680, 1700) — Գիտնական

Բորմեզիուս — 997 — Հոլանդիայի պետական գործիչ

Բրազուլենկո — (517)

Բրալս Ջեյմս — (1001) — Անգլիացի հասարակական գործիչ

Բրանդես Կեորգ — 997 (571, 1235) — Դանիացի հրապարակախոս-
գրաբննադատ

Բրեվանենս Բոլանդ — 590

Բրետ Հարս Զեկեսիս — (1387) — Ամերիկյան գրող

Բրիան Ա. — 997 — Ֆրանսիացի պետական գործիչ

Բրիգրաման Ֆ. — (635) — Հայագետ

Բրիչ (ծածկանուն) տե՛ս Հարությունյան Իսահակ

Բրյուկենս — (517)

Բրոկա — (1645) — Ֆրանսիացի բժիշկ

Բրոկնաուզ — (517)

Բրոու — (651) — ԱՄՆ-ի պետական գործիչ

Բուասսո ժոմպաթիստ — (675) — Ֆրանսիացի դիվանագետ

Բուդոլդյան Արտաշես — (1117) — Բժշկապետ

Բուլիզին — (827). — Խուսաստանի ներքին գործերի մինիստր

Բուրմե Պոլ Շարլ Ժոզեֆ — 569, 570 (512) — Ֆրանսիացի գրող

Բուրժուա Լեոն Բերբրյո — (997) — Ֆրանսիացի բաղադրական
գործիչ

Բուրկար — (1648) — Բժիշկ-մանրէաբան

Բել Սևետ — (571) — Ֆրանսիացի գրաբննադատ

Գ

Գարան (Գարայան Գիգո) — (1602) — Նկարիչ

Գարբիելյան Սմբատ — (986, 1004). — Բանասեր-դոկտոր

- Գարրիբյանց Ստեփան — 98—100, 747, 749, 754, 755, 2025
(1352) — «Հռմատ»-ի պետերբուրգյան թղթ-
թակիցը
- Գարրիբյան-Փանանյան Դանիել — (1214)
- Դայնվսկի Ն. Վ. (Гавский Н. В.) — 1515 — «Весь мир»-ի խմբագիր-հրատարակիչ
- Դազի — (1681) — Բժշկապետ
- Դարբնյան Հովսեփ — (757)
- Դալստյան Ա. — (1761)
- Դալստյան Դավիթ — (1445) — «Հորիզոն»-ի աշխատակից
- Դալուստ — 401
- Դալֆայան Էսթրեն աղմեպիսկոպոս Նարայեյ — 272 (19, 257) — Բանաստեղծ, թատերագիր
- Դալֆայան Կ. — (1280)
- Դալֆայան Կ. — (1430)
- Դամառ-Քաթիպա՝ տե՛ս Պատկանյան Ռաֆայել
- Դայդուրով Վլադ. — 1528 — «Лыч» հանդեսի խմբագիր
- Դանգեման — (1691). — Ավստրիացի բնագետ
- Դասպո — 402
- Դավազցի Ալեսսանդրո Բանանա — (650) — Իտալական ազգային-ազատագրական շարժման հերոս
- Դավրոնսկի Անդր. — (635) — Հայագետ
- Դարազաշյան Ա. Մ. — (670)
- Դարազաշյան Մադարիա (Անտոն) — (727) — Պատմաբան
- Դարաֆալա — (1572)
- Դարեգին եպիսկոպոս — (1844) — Վրաստանի և Իմերեթիայի հայոց հազնոր առաջնորդ
- Դարեգին վարդապետ — (1088)
- Դ. Ենգ. — տե՛ս Ենգիբարյան Գարեգին
- Դար. Ենգ. — տե՛ս Ենգիբարյան Գարեգին
- Դարիբալդի Զուգեպպեո — (650)
- Դարեո — (1632) — Ֆրանսիացի բժշկապետ
- Դաուկ — (1650). — Ամերիկացի ֆիզիկոս
- Դելինբեր — (1016) — Դերմանացի արվեստագետ պրոֆեսոր
- Դելցեր Հ. — 654). — Պատմաբան

- Դեղամյան Իդիշե (Հայկունի) — 877, 1153, 1780 — Գրող, հասարակական գործիչ
- Էնգուսեր (ձածկանուն) — 1601, 1603
- Էնյ Գրիգորի (Կեր-Դե) — (1573)
- Էնյնիկ — (1618) — Բժիշկ
- Էննցեն (Դենց) — (1645) — Քիմիկոս
- Էնորգի Այնհաւերգովիչ — (773) — Թուսաստանի թաղածառանգ
- Էետշենտն — (1680) — Բժիշկ
- Էերդեն — (1649) — Ավստրիացի բժիշկ
- Էլադստոն Ուիլյամ Յուարտ Էվարտ — (615) — Անգլիայի վարչապետ, պետական-քաղաքական գործիչ
- Էյանջեցյան Ա. — 101—103, 315, 455
- Էյանջեցյան Եզնիկ վարդապետ — (715) — Մշակութային գործիչ
- Էյարս Յոհան Վոլֆանգ — 532 (533, 537)
- Էյոլլստանցի տե'ս՝ Բեկ-Հովսեփյանց Աստվածատուր
- Էյունենրալ Օտտո — (635) — Հայագետ
- Էյոլլիլիս Ֆլորի — (635) — Հայագետ
- Էյուս Արանեզացի — (1730) — Կաթողիկոս. 5-րդ դար
- Էյուսեն Մարսել — (800) «Eche de Paris» թերթի պետերբուրգյան թղթակիցը
- Էյուրջյան Ա. — 1058, 1063 (1381, 1383, 1387)
- Էնկ — (1724) — Արշակունյաց թագավոր Տրդատի որդին
- Էոգոլ Ն. Վ. — (146—450)
- Էոլիցին Գրիգորի Ա. — (840, 979, 999) — Կովկասի փոխարքա
- Էոլովաշև Պ. — (812). — Պատմաբան «Թուսաստանը Հեռավոր Արևելքում» գրքի հեղինակ
- Էսլավաշեսկի — (12) — Թարգմանիչ
- Էովեա Անտուան դը — 690
- Էովկ — (635). — Հայագետ պրոֆեսոր
- Էովրիկյան Գրիգոր — (1031)
- Էոսիս Թեոֆիլ — (512) — Ֆրանսիացի բանաստեղծ
- Էորկի Մաֆսիմ — 451, 453—455 (452, 456—458, 1379, 1382)
- Էրագետ (ձածկանուն) — 359, 660, 1504
- Էրաֆ Հովն. — (635) — Հայագետ
- Էրեն Ա. Ն. — 1529 — Խմբագիր-հրատարակիչ
- Էրիրոնդով Ալեքսանդր Սերգենիչ — (459) — Գրող-դիվանագետ

Գրիգոր Ա Քառավեմ — (1744) — Կաթողիկոս. 12-րդ դար
 Գրիգոր Գ. Կարողիկոս — (1740) — Պաշտօնյանց տենե
 Գրիգոր Դ Տղա — (1743) — Կաթողիկոս. 12-րդ դար
 Գրիգոր Զ Ապիրատ. — (1744) — Կաթողիկոս. 12-րդ դար
 Գրիգոր է Անավարզեցի — (1748) — Կաթողիկոս. 13-րդ դար
 Գրիգոր Ը Խանձողատ — (1755) — Կաթողիկոս. 15-րդ դար
 Գրիգոր Թ. Մուսաբեգյան — (1757) — Կաթողիկոս. 15-րդ դար
 Գրիգոր Ժ Զալալբեգյան — (1759) — Պատրիարք Պոլսում
 Գրիգոր Աղբամարցի — (1, 2, 105) — Կաթողիկոս, բանաստեղծ.

16-րդ դար

Գրիգոր Լուսավորիչ — (1604, 1608, 1718, 1985, 1991)
 Գրիգոր Մերենց — (2) — 14-15-րդ դարեր
 Գրիգոր Մազիստրոս — (764, 1061) — 11-րդ դարի մատենագիր,

փիլիսոփա

Գրիգոր Նարեկացի — (2, 106, 107)
 Գրիգոր Պանկավունի — (2)
 Գրիգոր Սկեռացի — (2)
 Գրիգոր Վկայասեր — (1830) — Գրիգոր Մազիստրոսի Վահրամ որ-
 դին, Կաթողիկոս է ընտրվել 1065-ին

Գրիգման — (819)

Գրիգորյան Հովսեփ — (801) — Աննավաճառ

Գրիգորյան Նիկողայոս — 1861 (874, 892, 1471, 1542, 1543) —
 Ինժեներ

Գրիգորյան Ս. — (1395) — Բարգմանիչ

Դրոս — (1682) — Բժիշկ Հայացիգից

Գուլագյան Օլգա — (1579) — Դերասանուհի

Գուլամիրյան Սիմեոն — (1254) — «Արարա»-ի խմբագիր-հրատա-
 րակիչ

Դումմել — (1689) — Ամերիկյան գյուտարար, հնոսգրական ապո-
 րատի հեղինակ

Դումպլովիչ Ա. — (1551)

Գևորգ Ասատուր — 269 Մշակութային գործիչ, Թարգմանիչ

Գևորգ Դ. Կարողիկոս — (1158) — Գևորգյան ճեմարանի հիմնադիր

Գևորգյան Բարդուղիմեոս վարդապետ — (703, 1738, 1774)

Գևորգյան-Ճուղուրյան Բարդուղիմեոս Էպիսկոպոս Վաղարշա-
 պապի — (722)

- Դադյան Արթին փաշա — (953)
 Դադյան Վահրամ — (953) — Պետական գործիչ Պարսկաստանում
 Դավիթ-Մանրասա (Ավագ վարդապետ) — (137)
 Դավրաշյան Հաբուսյուն — 634 (632) — Բառարանագիր
 Դանադյոզյան Մուշե վարդապետ — (1775, 1831)
 Դանիել Ասուրի — (1721) — Կաթողիկոս
 Դանիել կարողիկոս (Հովսեփյան) — 675—677 (728, 1734, 1741, 1971) — Կաթողիկոս 1799—1809 թ. թ.
 Դանելիսյու — (1641) — Բժշկապետ
 Դանիլևսկի — (1700). — Հոգեբան պրոֆեսոր
 Դավիթ-Բեկ — (768)
 Դավիթ կարողիկոս — (728, 1968, 1972, 1973)
 Դավրյան Արիստակես արևսպիսկոպոս — 1717 (1716)
 Դավրյան Հ. — (457) — Հրատարակիչ
 Դավրյան Սմբատ — 1575 (1949)
 Դավիդովիչ (Դավթյան վարդապետ) — (635) — Հայագետ
 Դատոյան Արամ — (1395)
 Դարվին Չարլզ Ռոբերտս — (1556, 1673)
 Դաֆտ Լև — (1681) — Անգլիացի գիտնական
 Դերբեսցենի Լեոնինց — (635). Հայագետ
 Դեմոն Լեոնտիս — 997 — Բելգիացի հեղինակ
 Դեմոս — (1641) — Բելգիացի բժիշկ
 Դենիս Հեկտոր — 997 — Բելգիացի հեղինակ
 Դեսկյուրտ — (1130) — Բժիշկ
 Դեկլա Թեոդոր — (658) — Անգլիացի հնագետ
 Դերվիշ Առաֆել — (12)
 Դեցկ Պոստ ֆոն — (1086)
 Դիեպարտ — (1668) — Բժիշկ
 Դիոգենես — 511 — Հույն փիլիսոփա
 Դիսող (Ժածկանուն) — 10, 802, 1576, 1578—1580, 1607, 2023 (1392, 1396)
 Դիֆունի Համո — (1396).
 Դյումա Ալեքսանդր (որդին) — (512)
 Դյուպերիս Ժ. — (659) — Պատմաբան

Դոբրոյուրով Ն. Ա. — (650)

Դոդոյան Գևորգ — (105, 109, 1256)

Դսստոնսկի Ֆ. Մ. — (1395)

Դուալեն — (1665, 1667) — Ֆրանսիացի վերաբույժ

Դուբնանսկի Գ. Դ. — (1700) — Աշխարհագրագետ-երկրաբան

Դումերզ Դաստոն — 997 (1639) — Ֆրանսիացի բժիշկ

Դուսին Վ. Պ. — 1528 — «Լյպլ» հանդեսի հրատարակիչ

Դուրախյան Հովնանես — (110) — Գրող

Դուրյան Նդիշ Լպիսկոպոս — (624, 981, 992, 1894, 1906, 1908,
1918 — Բանասանդծ. Կ. Պոլիս հայոց պատ-

րիարք

Դուշան Պետրոս — 111, (112)

Դուբնա Արծվիկ (1392)

Դևր — (1621) — Գիտնական

Ի

Եաճաճյան Ատոմ (Յարճանյան) Սիամանրո — (15, 1303)

Եզորով — (1680, 1700) — Գիտնական

Եղիզարյան Արշակ (Եղիգար Արշակ) — 510, 536—538, 629, 1128
(1380, 1458) — Հրապարակախոս, Թարգմա-
նիչ, «Միտք» լրագրի խմբագիր

Եղյան Աննա — (797) — Բանասեր Կարապետ Եղյանի բույր

Եղյան Կարապետ — 733, 691, 711, 736, 741, 744, 746—750,
754, 755, 797, 1742, 2025) — Բանասեր

Եղնիկ վարդապետ — (1231) — Հռիփաժնի միաբան

Եզուպոս (Ժածկանուն) — (1383)

Եզր կալոդիկոս — (2)

Էնգի պանիր (Ժածկանուն) — 404

Եկատերինա Ալեքսեևնա 2-րդ (Սոֆիա Ֆրեդերիկա Ավգուստ Ան-
խալու Ցերքսկայա) — (709) — Ռուսական
կայսրուհի

Եկմալյան Մակար — (834, 1021, 1152, 1595, 1596, 1598 ա, 1599)

Եկիկյան Գրիգոր — 546 — Թարգմանիչ.

Եկիշ — (704, 710, 765, 1417, 1960, 1961.) — 5-րդ դարի պատմիչ
Նեղիրարյան Գ. — (791)

Ենդիբարյան Դարեգին — 23, 43, 70, 89, 147, 318, 377, 389, 544,
550, 627, 632, 654, 730, 746, 752, 766, 847,
856, 869, 895, 979, 989, 996, 1127, 1130,

Շիրվանզադե

1130 ա, 1132, 1143, 1303, 1562, 1572,
1896. (28, 403, 634, 883, 983, 1317,
1409, 1414, 1860) — Գրականագետ

Ենգիբարյան Մկրտիչ — 113—118, 1052 (1410)

Ենսեն Պ. — (735) — Մարքուրգի համալսարանի պրոֆեսոր արևելագետ

Ե. Շան. — տե՛ս Շահագիզ Երվանդ

Եոկա Մաուրուս — 597

Եսայան Հարություն — (119, 120, 754)

Եսայան Մելիք. — (121) — Գրող

«Ես չեմ» (ծածկանուն) — 799

Եվանգուլյան Գևորգ — (777, 783) — Հասարակական գործիչ, թիֆլիսի քաղաքագլուխ

Եվքադ Ալեքսանդրացի — (707)

Երեմիա արքեպիսկոպոս — (771)

Երեցյան Գևորգ եպիսկոպոս — (1782, 1785) — Կիլիկիայի կաթողիկոս

Երզնկյան Գրիգորիս Բանանա — (1855)

Երզնկյանց Եզնիկ ա. ք. — 1443. (761)

Երիցյան Ալեքսանդր — (714, 783, 794, 1288, 1742) — Պատմաբան, կովկասագետ

«Երեանյան» (ծածկանուն) — (1472)

Եփրեմ վարդապետ — (236—239)

Եփրեմ կաթողիկոս — 696—698 (728, 1872)

Ջ

Ջաբելին Ի. Ե. — 669 ա

Ջաբել տիկին — (489, 490) — Հրատարակչուհի

Ջափոնչկովսկի Ի. Կ. — 1531 — «Новая Русь»-ի խմբագիր

Ջախարով — (1603, 1605, 1607). — Նկարիչ

Ջալուրյան Մ. — 122

Ջանկովսկի — (1602, 1603, 1607) — Նկարիչ

Ջավեն վարդապետ — (1555) — Թարգմանիչ

Ջարուրան — (898) — Գեներալ՝ Կովկասի քաղաքադիական մասի կառավարիչ.

Պաճարիա պատրիարհ — (1715) Հայոց պատրիարք Պոլսում. 18-րդ դար

Պաճարյան Պողոս — 583

Պելիսովսկի — (1398)

Պելինսկի Ստեփան Պ. (Մկրտչյան) — (738) — Մշակութային գործիչ, կովկասագետ.

Պերսյուրեներ — (1648)

Պիլլին — (635) — Հայագետ

Պոլա էմիլ — (572—574)

Պոնրապ Գրիգոր — (19)

Պոնրարյան Խ. — (1069) — Հրատարակիչ

Պոնրարյան Հովնաճենես վարդապետ — 701

Պոնրարյան Հուսիկ վարդապետ — (1489)

Պոմմեր — (1605) — Նկարիչ

Պոմմերֆելդ — (1641). — Թշկապետ

Պուրալով Կոստանդին Յակովլևիչ — (896) — Թիֆլիսի մեծահարուստներից, որի կտակած գումարով կառուցվել է ժողովրդական տունը (Պուրալովի թաարոնը) ներկայիս Մարջանիշվիլու թաարոնը

Պուլերման Հերման — (1235, 1585)

Պուրարյան — (1241) — Թիֆլիսեցի մեծահարուստ

Է

Էրես Կեռզ Մորից — 510. — Գրող, եգիպտագետ

Էլիլխանյան Կարապետ — (1236) — Իրավաբան, մշակութային գործիչ

Էլիլխանյան Մկրտիչ — (1236) — Իրավաբան, մշակութային գործիչ, առաջինի եղբայրը

Էլիսոն Թոմաս Ալվա — (1686), 1701) — Ամերիկացի գյուտարար-էլեկտրասեփնիկ

Էզելի — (1710) — Ռաբիսա. Միբզա Հյուսեին-Ալիի եղբայրը

Էլեզովյան Կարապետ Ելիսկոպոս Կեսարացի — (1046)

Էկսենր — (1645) — Ավստրիացի բժիշկ

Էմանուել — (1654) — Իտալիայի թագավոր

Էմբրոն Բայլֆ Ուայլդ — (1132) — Ամերիկացի գրող. փիլիսոփա —
672 (52 ա. 695, 1333) — Բանասեր, մանկա-

վարժ

Էյսենվալդ Ա. Ա. — (1700) — Գիտնական

Էնգելս Ֆրիդրիխ — (1403, 1566)

Էնֆիանյան Ավետիք — (726) — Մշակութային գործիչ, հրատա-
րակիչ

Էնֆիանյան Արս. — (807)

Էպիկտետ — (1555) — Հռոմեացի փիլիսոփա

Էսաձե Բ. Ս. — (833, 1526) — «Кавказскому краю»-ի խմբագիր-
հրատարակիչ

Էսարբի Փորժ — 591

Էրլիխ — (1665, 1669) — Թշկապետ պրոֆեսոր

Էրկման Էմիլ — 575 — Ֆրանսիացի գրող. հայտնի է Էրկման-
Շատիրան աշունով, սակավագործել են Ալեք-
սանդր Շատրիանի (1826—1890) հետ հա-
մատեղ

Էրտել Ա. Ի. — (160) — Թուս նարոդնիկ գրող

Էփրիկյան Սուրիաս — (1052) — Բանասեր-աշխարհադրագետ

Էսստերուսիս Բ. — (635) — Հայագիտ

Բ

Բերեցով (ծածկանուն) — 1559, 1738

Բոլլես Ալֆրեդ Ռոսել — (1688) — Բնագետ

Բ

Բադկոսյան — (804) — Փաստարան Բարվում

Բադկոսյան — (1489) — Վտակ-ի Բլիսկիցը վսողարչապատում.
դեղագործ

Բադկոսյան Եղիշե — (1603, 1608) — Նկարիչ

Բադկոսյան Հովհաննես — 267

Բադկոսյան Քրիստ — (123)

Բարվկյան Սարգիս Դանանա — 1866 — Նոր նախնականի և Բնա-
արարիայի թեմից

Բակրոս, Վ. — 511

Բահիրե Խանում — (1710) — Զահրե խանում, Բարի դավանանքը
տարածողներից մեկը

Բուդիստոսյան նովանդ — 1239 — Խմբագիր-հրատարակիչ, հրա-
 սյարակախոս
 Թամամշև Ն. Ի. — 1527 — «Кавказский листок»-ի խմբագիր
 Թամամշյան Բ. — 743
 Թամամշյան Լիլիանի — (950)
 Թամամշյանց Միխայել — (901)
 Թալիսյան Հովսիփմե — (1819)
 Թալիսյան Նեհես — (1155) — Երևանցի մեծահարուստ
 Թաշնյան Ա. — 124
 Թառայան Անդրակ — (10, 544) — Մանկավարժ, գրող, դրամատուրգ
 Թավադրեկյան Վահան — (125) — Բանաստեղծ
 Թավումսյուն Դեորգ (Բագրատ) վարդապետ — (1791) — Ալեք-
 սանդրապոլի հոգևոր առաջնորդ
 Թավչանեյան — (988) — Վաճառական
 Թարդ — (1560) — Ձրանսիացի հոգևորան
 Թարխանյան Ալեհանդր — (1320, 1322) — Թատերագիր, «Թատ-
 րոն» հանդեսի խմբագիր-հրատարակիչ
 Թևոդիկ (Հապճինյան Թեոդորոս) — (1504) — Բանասեր
 Թեոդորոս Բ Կիլիկեցի — (1753) — Կաթողիկոս Կիլիկիայում (14-րդ
 դար)
 Թևի Էդմոն — 576 — Ձրանսիացի գրող
 Թերզյան — (19) — Գրող
 Թերզյան Թովմաս — (624) — Բանաստեղծ, խառնարագիր
 Թերլեմեզյան Փանոս — (1603, 1607) — Նկարիչ
 Թևեհյան Վահան (15) — Բանաստեղծ
 Թումասշակի Էդուարդ — (635) — Հայագետ
 Թովմայանց Պողոս — (1033, 1039) — Գիտնական
 Թովմաս Գեմրացի — (1384)
 Թորամանյան Թորոս — 1614 (1613) — Ճարտարապետ
 Թորոսյան Բ. — 1566 (1402—1404)
 Թովդյան Եղիշ — 540 (126, 968, 1501—1503) — Գրական-հասա-
 րակական գործիչ
 Թումայան — (952) — Բարերար
 Թումայան Պ. — 1013
 Թուման — 405, 406

Թումանյան Եղբայրներ — (1534) — «Новое обозрение» Թերթի
խմբագիր-հրատարակիչներ

Թումանյան Արշակ — 127 — Դրոդ-բանասեր, հաճախ հանդես է
եկել «Կայծունի» ծածկանոսով

Թումանյան Հ. (Սուրխաթյան) — (128) — Դրաթննադատ

Թումանյան Հաբուրյուն — 129—132, 135—141, 144—146, 463—
465, 475, 496, 497, 633. (15, 133, 142,
143, 500, 633, 644, 1956—1958)

Թումանյան Հովհաննես — (15, 26, 31, 147)

Թուրյան Վ. — (1384, 1388)

Ժ

Ժամհարյան Ար. — (942) — Մոսկվայի մեծահարուստներից

Ժամհարյան Իսահակ — (789) — Շուշեցի մեծահարուստ

Ժամհարյան Հովհաննես — (1288)

Ժաննա դը Արկ — (1710) — Ֆրանսիայի ազգային հերոս

Ժեմս — (635). — Հայագետ

Ժիր վարդապետ — (1088)

Ժուկովսկի Վ. Ա. — (461, 462)

Ի

Իրսեն Հենրիկ — 560 (559, 1395)

Իզնատենկո Ֆեոդոր — (1636)

Իզմիրյան Մաքսոս — 1848 (233, 234, 1882, 1883, 1887, 1890,
1892, 1896—1898, 1900, 1931, 1932,
1935) — Կաթողիկոս, եկեղեցական գործիչ

Իզմիրյան Հովսեփ — (242, 624, 955, 1983, 2010)

Ինգլիս Հ. Դ. — (592)

Իսկայի Մատուռու — 598 (1391)

Իսահակյան Ավ. — (12, 15, 148)

Իսահակյան Ավ. — (807)

Իսահակյան Համբ. — 149, 150

Իրավագետ (ծածկանուն) — 1553

Լ

Լազերլեոֆ Սելմա — 561

Լազարյաններ — (1742) — Մեծահարուստ սոցմ Թուսաստանում

- Լազ. Մինասյան Սևպուհ — (15). — Արեմտահայ գրող
 Լալայան Երվանդ — (1616, 1617) — Ազգագրագետ-հնագետ
 Լալայան Հ. — 1548
 Լալայան Ն. — 108
 Լամարկ — (1556) — Բնագետ
 Լամպոնիստ Կարլ — 661
 Լանգ — (1639) — Ավստրիացի բժիշկ
 Լանգ Անտոն — (1583) — Գերմանացի արհեստավոր, շարչարանագր
 ներկայացման գլխավոր դերակատար
 Լանգլուա Վիկտոր Շարլ — (1030) — Հայագետ-պատմաբան
 Լատինո Անատոլիո — (753) — Իտալացի գրող, գրել է հան Զեյ-
 թունի մասին
 Լեբեդև Պ. Ն. — (1700) — Ֆիզիկոս
 Լեյդեն — (1628) — Բժշկասկս
 Լեյստ Արթուր — 535 (1403) — Գերմանացի գրող
 Լեո (Առաքել Թաթախանյան) — (13, 14, 226, 249, 761)
 Լեոնտիև Կ. Ա. — 1613
 Լեոնտր Վիլլիրուև — 577 — Ֆրանսիացի գրող
 Լեոնֆելդ — (1016) «Շիլլեր» թատրոնի դիրեկտոր
 Լեոպոլդի Զակոմո — 549 — Իտալացի գրող
 Լեոնեց (Ավետիք Նազարբեկ) — (1, 26) — Գրող, հասարակական
 գործիչ
 Լեսհաֆր — (31) — Մանկավարժ
 Լեսսինգ — 510 — Գրող
 Լեռիո — (1633) — Բելգիացի բժիշկ
 Լերմոնտով Մ. Յ. — 463 — Ռուս բանաստեղծ
 Լեպսիուս Յոհաննես — (1016) — Գերմանացի պատմոր, միջադ-
 գայնագետ
 Լըմիր — 997 — Ֆրանսիացի գրող
 Լըմուան — (1639) — Ֆրանսիացի բժիշկ
 Լի. Ի. — (1398)
 Լիզոգոր Ս. Պ. (Лизогор С. П.) — 1517. — «Завоевание вожду-
 ха» հանդեսի խմբագիր-հրատարակիչ
 Լինդաու Ռուդոլֆ — (1386) — Գերմանացի գրող
 Լյուտոմ — (1086) — Անգլիացի գեներալ
 Լիովի Մոր — (635) — Հայագետ.

Լինչ Հ. Ֆ. Բ. — (1057) — *Անգլիացի Հանապարհորդ, ազգագրագետ, դիվանագետ*

Լիսինյան Հաբուրյուն — (2014)

Լիսինյան Կատարինե — 1440 — «Հասկեր»-ի խմբագիր-հրատարակիչ

Լիսինյան Ստեփան — (937, 1616, 1617, 1688) — *Մշակութային գործիչ, ազգագրագետ*

Լիտրլոտոն — (1684) — *Պրոֆեսոր*

Լից Հերման — 1096

Լյուդովիկոս Նապոլեոն Բոնապարտ — (263)

Լոմբրոզո Ջեզարե — (1572) — *Իտալացի հոգեբույժ, հնագետ*

Լոմոնոսով Միխայիլ Վասիլևիչ — (1674) — *Ռուս գիտնական*

Լոյոլա Իգնատիոս — (1708) — *Հիզդիտական գործիչ*

Լոուր Մելիֆոլ (*կոմսուհի*) — (1061)

Լվովսկի Լ. — (1560) — *Ռուս հոգեբան*

Լուկասիևիչ Անդր. — (635) — *Հայագետ*

Լուսինյան Գ. — 7, 1310, (1383, 1384)

Լյուսինյան Բ (*Լուսինյաններ*) — (708) — *Յազավորական տոհմ Կիլիկիայում*

Լևել Մսուրիկե — 593

Լևին Ջուզեպպե — (1654)

Լեոն Բադավոր — (699) — *Վրաց Յազավոր*

Լեոն Մ. — Աղ. (*Մելիք-Աղամյան Լեոն*) — 576, 1708

Լեոնյան — (1408)

Լեոնյան Դարեգին — (1247) — *Բանասեր, արվեստարան*
Խ

Խաղունի — 249, 476, 477 (1383)

Խաղանյան Բաբսեղ ա. Բ. — 1866 — *Նոր-Նախիջևանի և Բնասարիայի թեմից*

Խալաթյան Բ. — 637

Խալաթյան Բադրատ — (21, 740) — *Հայոց լեզվի պրոֆեսոր Հայդելբերգի համալսարանում, գերմաներեն և հրատարակված «19-րդ դարի հայ գրականությունը» աշխատության հեղինակ*

Խալաթյան Գրիգոր — (1712) — Մշակութային գործիչ, լեզվաբան
Խալիպյան Հարություն — (1736, 1742) — Մշակութային գործիչ,

Խալիպյան դպրոցի հիմնադիր

Խան-Ջադև [Հեռն] — 151, 152, 393 (1401, 1407—1409)

Խանազադյան Թ. — 514 (513) — Թարգմանիչ

Խանլարյան Հ. — 153—166 (1394, 1396, 1398, 1401, 1405, 1406)

Խաչատրյան Աստվածատուր — 670

Խաչատրյան Հովհաննես — (258, 263, 265) — Միջայեկ Նալբանդ-
յանի բրոջ որդին

Խաչատրյան Հովհաննես — (1507, 1509) — «Αρχοντα»-ի տեղերեն,
խմբագիր-հրատարակիչ

Խաչատուր Տարոնեցի — (2)

Խաչկոնց Դ. — 2, 647

Խաչումյան Հովհաննես — (1705)

Խապայան Սահակ արհեստակույտ — (1798, 1806, 1910) — 1902
թվականին ընտրվել է Կիլիկիայի կաթողի-
կոս

Խասբեկյան Կեղեցիկ Սր. — 167

Խատիսյան Ալեկսանդր — (943)

Խատիսյան Գարեթիկ — (1236) — Մանկավարժ-քիմիկոս

Խարախանյան Ներսես վարդապետ — (1904)

Խարիտոնով — (1641) — Բժիշկ

Խենթ (ծածկանուն) — 407—409

Խեչումյան Հովհաննես — (772) — Հայադղիզ համալսարանի ուսանող

Խիբարյան Սր. — (1579) — Դերասանուհի

Խիզանյան Հովհաննես — (1611) — Ինժեներ-տեխնոլոգ

Խոնկոյան Ար. — (168) — Գրող

Խոջոյան Դավիթ — (266)

Խոջարեհրուղ — (1771) — Թիֆլիսի խոջիվանքի ու այդ անունը
կրող գերեզմանատան հիմնադիրը, ներկա-
յումս ավերված

Խոստիկյան Մ. — (1391, 1394)

Խոստուկ — 410, 411 (1400, 1405)

Խոսրով — 528 — Թարգմանիչ

Խոսրովիկ Թարգմանիչ — (1966)

Խորեն Ստեփանն — (1775)

Խորմյան Կարինե Ու. — 169

Խորմյան Մկրտիչ (Հոյրիկ) — 330, 1079, 1087, 1088, 1122, 1160,

• 1197, 1778, 1828, 1853, 1865, 1934 (804,
808, 861, 1044, 1288, 1606, 1763, 1767,
1783, 1810, 1813, 1816, 1825, 1841, 1847,
1851, 1863, 1864, 1873—1875, 1877)

Խոսկաղյան-Դավթյան Հովհաննես — (1178) — Թիֆլիսեցի մեծահա-
րուստ

Խոսկաղյան Ներսես աբղակոսկոսոս — (809, 1833, 1875) —
Քիշինկի հայոց թեմի առաջնորդ

Խունունց Մինաս — (875) — Շուշեցի հասարակական գործիչ

Մ

Մատուռյան Ալեքսանդր — (12, 26, 170—172)

Մատուռյան Առաքել — (796, 796 ա) — Մեծահարուստ բարեգործ
մեհենքեկի Ս. Գ. (Իշխան) — (816) — Քութայիսի ազնվականության
պարագլուխ

Մեհենց (Շիշմանյան Հովսեփ) — (23)

Միրվան (Ժածկանուն) — 412

Մուլլ (Ժածկանուն) — (1409)

Կ

Կազեյկեն — (1689) — Գյուտարար

Կալեն Ջոն — (1653) — Թիշի

Կալման Ղազի — (635) — Հայադեռ

Կամսար — (1392)

Կամսարական Տիգրան — (19)

Կալայան Գայանե օր. — 173 (17) — Դրոդ

Կալձ (Ժածկանուն) — 413, 414 (1398)

Կալձունի Արշակ — աճ'ս Մուրադյան. (Այդ մասին տե՛ս «Կոմսոս»
1904, № 1, էջ 223 № 6, էջ 152 տողատակի
ձանոթագրությունը)

Կանաչան Ս. — 1618 (626) — Թարգմանիչ.

Կանոտ էմանուիլ — (537, 1391, 1558, 1561)

Կասում Լ. — 594

Կալալսկի Մ. — (1569)

- Կատեւաց — (1626) — Բժշկապետ
 Կառա-Մուրզա (Քրիստափոր) — (1599) — Կոմպոզիտոր
 Կառապետ Ա. Կեղեցի (Բոպիկ) — (1753) — Կաթողիկոս. 14-րդ դար
 Կառապետ արհեստագետ — (1186, 1832) — Բիֆլիսի թեմի
 առաջնորդ
 Կարապետ վարդապետ — (1904) — Ատրպատականի հայոց եպիսկոպոս
 առաջնորդ
 Կարենյան Հակոբ — 1427
 Կարին Եղիշատ — (623) — Ֆրանսիացի հայագետ.
 Կարրելի Ալեքսիս — (1703).
 Կառնցկի Կարլ — 1403, 1562, 1566
 Կելլինգ — (1648) — Բժիշկ
 Կեմա Ռոբերտ — (1648) — Բժիշկ-կենսաբան
 Կենտրոնի արհեստագետ — (1906)
 Կեսար (Ժածկանուն) — 757
 Կզիբ Ժածկանուն — 415
 Կիրակոս Ա. Վիրապեցի — (1758) — Կաթողիկոս. 15-րդ դար
 Կիրակոս Գանձակեցի — (692, 763, 766)
 Կիրակոս Երզնկացի — (2)
 Կիրակոս Փահլևան — (1061)
 Կյուրեն Բ. — 595, 596
 Կյուրել Ֆրանսուա դը — 578 (1384)
 Կյուրյան Մելիս — (15, 19)
 Կոզլով Պ. Կ. — (1700) — Գեղապետ, ճանապարհորդ Պրոնալսկու
 աշակերտ
 Կոյս Ռոբերտ — (1647) — Գերմանացի մանրագրող Բժիշկ
 Կոմիտաս կաթողիկոս — 617-ից—625 թ. Կաթողիկոս — (2)
 Կոմիտաս (Սողոմոնյան) — (1047, 1231, 1597, 1599)
 Կոնան-Դոյլ — 524 (1384)
 Կոնեքի — (635) — Հայագետ.
 Կոնի Ս. Ֆ. — (1134) — Ռուս անվանի իրավաբան
 Կոնտ Եղիշատ — (1571) — Ֆրանսիացի փիլիսոփա
 Կոնց Էնդրե — (635) — Հայագետ
 Կոշեն Դ. — 997
 Կոստանդին Արևելցի — (2) — 14—15-րդ դարեր
 Կոստանդին Ա. Բարձրբերդցի — (1746, 1747) — Կաթողիկոս. 13-րդ
 դար

Լոստանդին Բ Պրոնադորժ — (1747) — Կաթողիկոս. 13-րդ դար
 Լոստանդին Գ Լեւսաբաղի — (1749) — Կաթողիկոս. 14-րդ դար
 Լոստանդին Դ Լամբրոնաղի — (1749) — Կաթողիկոս. 14-րդ դար
 Լոստանդին Ե Սեւցի — (1751) — Կաթողիկոս. 14-րդ դար
 Լոստանդին Զ Վանկաղի — (1756) — Կաթողիկոս. 15-րդ դար
 Լոստանդին սարկավազ — (1870)
 Լոստանյան Հովհաննես — 183—189
 Լոստանյան Կարապետ — 710, 717, 768 (1, 8, 105, 643, 729,
 1159—1162, 1172, 1184, 1236, 1745, 1993)
 Լոստաննան Տիրունի (տիկին Մարգարիտ) — 190, 493—495, 521,
 609, 1070—1073, 1586 (17, 1380, 1388,
 1394, 1947)
 Լովակուկի Մամսիմ Մամսիմովիչ — (856) — Տնտեսագետ-փիլիսո-
 փա
 Լուոյարեակի Ի. Պ. — (506)
 Լուտրաժ զյալժ (ժաժկանուն) — 416
 Լուրելի Մարիա — (525)
 Լուրյուն վարդապետ — 686, 692, 707, 2000
 Լուրդենկո Վլադիմիր Գալակտիոնովիչ — 466—468 (469, 485)
 Լւրամեր — (1572)
 Լւասիլնիկյան Լոստանդին — (1466) — Գրական-հասարակական
 պորժիչ
 Լւասնիցկի Ա. Ի. — (470) — Ռուս մանկագիր
 Լւիեն — (1675) — Գիտնական
 Լւրիմսկի Ա. — 662 — Պատմաբան
 Լւրմայեր — (1650) — Բեռլինի համալսարանի պրոֆեսոր
 Լւրոտտ-Ֆրանցիսկ — (1636, 1650) — Ամերիկացի բժիշկ
 Լւրպե — 418—420 (1375, 1377, 1381, 1408)
 Լւրուազե Ալբրեկ — 997
 Լւրուկս Վիլիամ — (1692) — Փորձագետ
 Լուդեկա Լուի — (1386, 1393)
 Լուզմինսկի — (832)
 Լուլյարկո Ա. — (1637) — Բժշկապետ
 Լուլցար Էնդրե — (635) — Հայագետ
 Լուկուլնիկ Նեստոր — 1011 (1011)
 Լուսիկյան Կ. — (1243) — Բանասեր, գրականագետ

Հաագ — (1625) *Բժիշկ*

Հաբ — (1244)

Հալեվի կուդվիզ — 997 — *Ֆրանսիացի թատերագիր*

Հախումյան Մաքեոս — (1236) — *Իրավաբան*

Հախումյան Սիմոն — 542, 1262 (1023, 1262 ա, 1385, 1396) —
Հրապարակախոս, խմբագիր

Հակոբ Ա Կլայեցի — (1747) — *Կաթողիկոս, մատենագիր 13-րդ դար*

Հակոբ արհնպիսկոպոս — 1766 — *Պատրիարք Պոլսի 1851 թ.*

Հակոբ Բ Տարսնացի — (1750) — *Կաթողիկոս, 14-րդ դար*

Հակոբ Գ Սսեցի — (1754) — *Կաթողիկոս, 15-րդ դար*

Հակոբ Կարենցի [Սիմոնյան] — (729) — *18-րդ դարի մատենագիր*

Հակոբ Ղրիմեցի վարդապետ — (674) (*Տոմարագետ-մատենագիր, 15-րդ դար*)

Հակոբյան [Հմայակ] — (1603, 1605) — *եկարիչ*

Հակոբյան Հ. — (1001)

Հակոբյան Հակոբ — (1, 551) — *Բանաստեղծ*

Հակոբյան Վարդան վարդապետ — 1221 — *Մուշից*

Համալրաշյան Ս. — 483

Համբարձումյան — (988)

Համիդ Արդուլ 2-րդ — (960, 963, 965, 974, 976, 989) — *Խուրթիայի սուլթան*

Հայ (ծածկանուն) — 108, 294, 635, 644, 848, 868, 1001, 1074,
1262 ա, 1598 ա, 1858, 1903

Հայկունի — (191) — *«Կացինը քարին կպավ» դրամայի հեղինակ*

Հայմ — (1550) — *Գերմանացի փիլիսոփա*

Հայնե Հայնրիխ — 536—538 (539, 1384)

Հայրապետյան Կարապետ — (1934) — *Նոր-Նախիջևանի քաղաքագլուխ*

Հայրունի — 1877

Հասան-Ջալալյան Աղ. — 613

Հասան-Ջալալյան Բաղդասար արհնպիսկոպոս — 680 — *Ղարարադի, թեմի առաջնորդ*

Հասան-Ջալալյան Եղիա վարդապետ — (1372)

Հասան-Ջալալյան Սարգիս արհնպիսկոպոս — (1891)

Հառո — 1803

Հարութան Թագամի — (1251) — Մանկավարժ-մաթեմատիկոս
 Հարություն պատրիարք Երուսաղեմի — (1333)
 Հարությունյան /Արշակ/ — (1522) — Դերասան
 Հարությունյան Արտաշես — (192) — Բանաստեղծ
 Հարությունյան Կ. (ծննդյամբ Հոհանջանյան) — (1177) Թիֆլիսում
 մասնավոր դպրոցի տնօրեն
 Հարությունյան Նդիսարես — (2022)
 Հարությունյան Իսահակ — 59, 67 ա, 92, 230, 274, 305, 306, 309,
 364, 365, 403, 508, 525, 533, 540, 541, 562,
 580, 584—586, 597, 600, 649, 653, 715, 725,
 751, 849, 1017, 1034, 1051, 1059, 1108,
 1109, 1113, 1114, 1144, 1145, 1227, 1233,
 1481, 1551, 1678, (90, 310, 783, 1054, 1093,
 1616, 1617, 1643, 1652, 1944 — Մանկա-
 վարժ հասարակական գործիչ, գրաթննա-
 դատ, փրկիսոփա
 Հասֆիյիզ Աղուֆ — 512
 Հասրատման Դերհարդ — (530, 541, 1587) — Դերմանացի գրող
 Հաֆիմյան Կ. Ն. — (1843) — Կովկասի փոխարքայի սենյակապետ
 Հ. Բարս — (1385)
 Հեգել Դեռզի Վիլհելմ Ֆրիդրիխ — (1550)
 Հեկկել Էրեստ — (1556) — Դերմանացի կենսաբան
 Հեյման — (1061) — Ռուս գեներալ Կարսում
 Հեն Վիկտոր — 1670
 Հեսս Կարլ — 1618
 Հեսսե Վարտեգ — (1070, 1073)
 Հերակլ — (719) — Վրաց թագավոր
 Հերյեցյան Ներսիս — (1866) — Քահանա Թեոդոսիայում
 Հերցեն — (1148) — Թիշկ, Լոզանի համալսարանի պրոֆեսոր
 Հին Երզնի (ծածկանուն) — 889
 Հիսուս Փրիստոս — (561)
 Հ. Կորյուն վարդապետ — (2007)
 Հյուրշման Հենրիխ — (635, 638, 743) — Դերմանացի հալագետ-
 լեզվարան, Արևելագետ
 Հյուզ Վիկտոր Մարի — 511 (579)
 «Հո» (ծածկանուն) — (1354) — «Մշակ»-ի հեղինակներին
 Հոդուր Ֆրանսուա — (1811) — Լեհ քահանա

Հովհեննաուզեն Կարլ Ֆոն — (1091)

Հովսեփյան Խաչատուր — (693)

Հովսեփյան Հ. — 1565

Հովասափյան Նր. — 1067 (1391)

Հովան Մանդակունի — (1731) — 5-րդ դարի մատենագիր

Հովան Ոսկերեւան — (1595)

Հոհանջանյան Կ. — 1866 — Նոր-Նախիջևանի և Բեսարաբիայի կոնսիստորիայի ատենադպիր

Հովհաննես արեւելիսկուպոս — 678, 1045 — Կարինից

Հովհաննես Զ. Մեծաբարո — (1746) — Կաթողիկոս. 11—12-րդ դարեր

Հովհաննես Խմաստասեր Սմեկցի — (2) — 8-րդ դարի մատենագիր

Հովհաննես Կարեկցի կաթողիկոս — (1190)

Հովհաննիսյան Արզար — (16, 264, 309, 715, 877, 906, 1285—1289, 1393, 1397) Հաճախ մամուլում հանդես է եկել «Մախլաս» ծածկանունով. Մշակութային գործիչ, խմբագիր-հրատարակիչ

Հովհաննիսյան Արիսողոմ — 535 — Թարգմանիչ, բառարանագիր

Հովհաննիսյան Հովհաննես — 194, 195, 890, 1192 (12, 31, 196, 197, 355, 1320)

Հովհաննիսյան Մառի — (17)

Հովհաննիսյան Միւրան — (3)

Հովհաննիսյան Ոսկան — (1215) — Բանասեր, կրթական գործիչ

Հովհաննիսյան Ռուբեն — (264, 1506, 1507) — Արզար Հովհաննիսյանի որդին

Հովհանջանյան Ռուբեն — (799)

Հովսեփ արեւելիսկուպոս — 678 — էջմիածնից

Հովսեփ Հոգեցմեցի կաթողիկոս — (1729)

Հովսեփյան Գաբեղին վարդապետ — 1600 (724, 1282, 1909) — Բանասեր, արվեստարան «Արարատ»-ի խմբագիր

Հովսեփյան Ղազ. Բահանա — (745)

Հրանտ-Վանկ — 198

Հրաչյա-Ազնիվ (Գարայան) — (1574, 1591) — Գերասիմուհի

Հումբոլդ Ալեքսանդր Ֆոն — 689 — Գերմանացի բնագետ-փիլիսոփա

Հումբոլդ Վիլհելմ — 510 — Գերմանացի լեզվաբան-փիլիսոփա

Հոսիկ եպիսկոպոս — (1808, 1383)
Հոսիկ Պարբե — (1721) — Կաթողիկոս
Հոսիկ վարդապետ — (1231) — էջմիածնից

Գ

Եղեգ Խաճակուղներէից մեկը — 796 ա

Ղ

Ղաշար Փարպեցի — (673, 704)
Ղազարյան Ա. — 1069
Ղազարյան Մ. — 740, 1563 (1392)
Ղազարյան Միքայել — (1236) — Գյուղատնտես
Ղալայի Մարգար — 1347 ա
Ղամբարյան Նունե — (1194) — Այս անվամբ եղել է գրական մրր-
ցանակարաշխութուն
Ղարղաձյանց Զաֆար — (1980) — Կտակատեր
Ղլտնյան Ասեսն վարդապետ — (1559, 1870) — Իրավագիտության
դոկտոր
Ղուրդանյան Ալեքսանդր — (1236) — Գյուղատնտես
Ղուրդանյան Բ. — (1525) — «Кавказский Вестник»-ի խմբագիր
Ղուրդանյան Վ. — (1428) — «Кавказский Вестник»-ի խմբագիր
Ղալիբյանց Դարբիս — (1209) — Ուսուցիչ Շուշում
Ղուկաս կարողիկոս — (1933, 1964) — Կաթողիկոս 1780—1800 թթ.
Ղուկասյան Ավետիք — (780, 787, 788, 932, 1338, 1372, 1772,
1773, 1781, 1793, 2010, 2032) — Մեծահա-
րուստ կտակատեր
Ղուկասյան մրցանակարաշխութուն — 31 ա

Հ

Հաղարբեկյան Հակոբ — 170, 1031 (1106) — Մանկավարժ, «նոր
դար»-ի գրական աշխատող
Հենիգյան Հակոբոս — (624) — Մշակութային գործիչ
Հինիւնաձե Զ. — (918)
Հուդուրյան Ռաբդուլիմեսու Եպիսկոպոս — (1385)
Հուդուրյան Հաբություն սարկավագ — 199—201

- Մաղարայան հղիչ — (313)
 Մաղարով — (679) — Գենեհրալ
 Մաքեոս 2-րդ աճ՝ս Իզմիրլյան Մաթևոս
 Մալամա — (861) — Կովկասի փոխարքայի տեղակալ
 Մալեզյան Վահան — (15) — Դրող
 Մալխասյան Հովհաննես — 203, (202, 1407) — Մանկավարժ
 Մալխասյան Ստեփան — 760 (640, 703, 724, 1416)
 Մախլաս (ծածկանուն) — 1737
 Մախլաս աճ՝ս Հովհաննիսյան Արզար
 Մակար կարողիկոս — (1780)
 Մակարյան տ. — (782, 1585) — Այս առումով մրցանակաբաշխու-
 թյուն է եղել, որին արժանացել է Վ. Փափազ-
 յանի «Ժայռ»-ը
 Մակլետն — (635). — Հայագետ
 Մահմեդ Ալի շահ — (1959)
 Մամբրե վարդապետ — 1552 (1125)
 Մամիկոնյան Արշակ — (1579) — Դերասան
 Մամիկոնյան Վարդան — (752) — 5-րդ դարի հայոց զորավար
 Մամիկոնյաններ — (756) — Հայ նախարարական տոհմ
 Մամին Սիրիդյակ Դ. Ն. — (471)
 Մամուրյան Մաքեոս — (19, 1256)
 Մայսուրյան Ս. — 1092, 1620, 1624 (1234, 1236, 1647) — Բժիշկ
 Մայսուրյան Սյզա (Փուղիսյան) — (1579, 1587) — Դերասանուհի
 Մանանդյան Հակոբ — (715, 730, 1292)
 Մանդիկյան Սեդրակ — 1089, 1091 (1105, 1107)
 Մանրաշյան Ալեքսանդր — (919, 946, 979, 1800, 1813, 1912) —
 Մեծահարուստ արդյունաբերող
 Մանրաշյան Իսախան — (919) — Առաջինի կինը
 «Մանկավարժ» (ծածկանուն) — 1118
 Մանվելյան Լևոն — (10, 12, 26, 204) — Բանաստեղծ, գրականա-
 ցետ, գրամատուրգ
 Մանվելյան Միքայել — (205) — Դերասան, գրող
 Մանտեղացյա Պաուլո — 1567 (1394)
 Մառ Նիկողայոս — (24, 366, 653, 725, 742, 1615, 1893)
 Մասեն Բաբաջան — (254) — Մեծահարուստ

Մասսոն — (1651) — Բժիշկ-կենսաբան
 Մասսոն Ժ. — (206) — Ֆրանսիացի գրող
 Մատակյան Հայկ — (1235) — Իրավաբան
 Մատինյան (բաշանա) — (1354)
 Մատուզիկ Խոփան — (635) — Հայագետ
 Մարգարյան Իսիգոր — (1236) — Բնագետ
 Մարգուլիսյա — (635) — Հայագետ
 Մարիբաւ Քաղեւազի — (653) — Ասորի պատմաբան
 Մարիներարդ — (1683) — Չիկագոյի համալսարանի պրոֆեսոր
 Մարկոսյան Պետրոս վարդապետ — (709)
 Մարկոնի — (1679) — Ինժեներ-գյուտարար
 Մարմուրեկ — (1635, 1642) — Ֆրանսիացի բժիշկ-մանրեաբան
 Մարջան օր. — (1383)

MARS — 19, 846, 860, 883, 941, 976, 992, 1010, 1914 (1005,
 1406, 1410)

Մարտիրոս Աւղ. — (1397)
 Մարտիրոսյան Սարգիս Սարգսյան — (206)
 Մարեա Կարլ — (1570)
 Մահսուտյան Մահս — (1584) — Դերասան
 Մահսուտյան Մեսրոպ վարդապետ — 563—566, 595 (1347) —
 Բանասեր, թարգմանիչ
 Մեզեր — (517) — Դրականագետ, հրաժշտագետ տկտղեմիկոս
 Մելիք — 423, 488
 Մելիք աղա — (1771)
 Մելիք Աղամ — (1028) — Ղարաբաղի Չորաբերդի իշխան
 Մելիք-Աղամյան Անն — 206, 1623
 Մելիք-Ազարյան Ալեքսանդր — (1031) — Հասարակական գործիչ
 Մելիք Ալանիւրդյաններ — (1028) — Հայ մելիքների գերդաստան
 Ղարաբաղում
 Մելիք Սեղարյաններ — (1028) — Հայ մելիքների գերդաստան
 Ղարաբաղում
 Մելիք-Հայկազյան Հ. — (17) — Ճանապարհորդական նոթերի հե-
 հեղինակ
 Մելիք-Կարապետյան Գևորգ — (1233, 1290, 1428, 1524, 1525) —
 Հրապարակախոս, խմբագիր

- Մելիք-Յուսուպովներ — (1028) — Մելիքների գերդաստան Ղարա-
բաղում
- Մելիք-Շահնազարյան Կոնստանդին — (1675) — Մշակութային-կրթ-
թական գործիչ
- Մելիք-Ջիւանյան Արաբհամ — 529 — Բարգմանիչ
- Մելիք Ս. Դավիթ-Բեկ — (708, 1547 ա)
- Մելիք Վանի — (1028) — Մելիք Ղարաբաղի Կսպատ գյուղում
- Մելիքյան Վարդուհի — (1579) — Դերասանուհի
- Մելիքովներ Մանուկ, Ավետիս, Մանվել — (696) — Ղարաբաղի
մելիքներ
- Մյուլխաւսն Կսով — (1127) — Ֆրանսիացի իտգերան, մանկավարժ
- Մելիքե Մանազկերտցի — (1730)
- Մելլե — (1647) — Մանրէարան. Թոքերտ Կոխի աշակերտը
- Մելլան Հրանտ — 614 (1381) — Բարգմանիչ
- Մելլան Մեսրոպ Բահանա — (1989)
- Մեծատունյան Ե. — (1375)
- Մեհրարյան Զանազան — (17)
- Մելչ Անտուան — (623, 635) — Ֆրանսիացի լեզվաբան, հայագետ
- Մելլի — (950) — Դիարբեքիրում Ֆրանսիական հյուպատոսի կինը
- Մենավուր (Ժածկանուն) — 1249, 1342
- Մ. Ենգ. տե՛ս Ենգիարյան Մկրտիչ
- Մենգեր — (1143) — Վիեննայի համալսարանի պրոֆեսոր
- Մենդելեև Գ. Ի. — (1680)
- Մենցեր — (1644) — Դերմանացի բժիշկ
- Մենեխիչյան Գարիկ — (621—624) — հայագետ-լեզվաբան
- Մելչիկով Ի. Ի. — (1629, 1640, 1641, 1645) ռուս բնագետ
- Մեսրոպ Ա Արտակիցի — (1751) — Կաթողիկոս. 14-րդ դար
- Մեսրոպ Մաշտոց — (686, 1064, 1068, 1728, 1729)
- Մեսրոպ վարդապետ տե՛ս Մաքսուտյան Մեսրոպ վարդապետ
- Մետերլինկ Մորիս — (530)
- Մերիմե Պոուպեր — (580)
- Միգինդ Էդուարդ — (908)
- Միխայիլ Ալեքսանդրովիչ (Ռեմանով) — (774) — Նիկոլայ 2-րդի
կղարարը
- Միխայիլ Նիկոլաևիչ (Մեծ իշխան) — (923, 925, 1848) — 1892—
1909. Կովկասի կառավարչապետ

- Միլսայլովսկի Ն. Կ. — (172) — *Ռուս քննադատ-հրապարակախոս*
 Միլսին Դ. Մ. — 1531 — «Новая Русь»-ի հրատարակիչ
 Միկլոս — (635) — *Հայագետ*
 Մինեան — (939) — *Դաշնակցությունից Վտարված գործիչ, հետագայում ենթարկված ահաբեկման*
 Մինեա արհեստիսկոպոս — (1174)
 Մինեա եպիսկոպոս — (1190)
 Մյենսայան Արչակ Բանանա — 1102, 1103,
 Մինլին — (803)
 Միչոն — (635) — *Հայագետ*
 Միսրուս Զեբեդեի — 581, 582 — *Ֆրանսիացի գրող, 1904 թ. արժանացել է Նոբելյան մրցանակի*
 Միբաղլան Գեուր — 1577 (1594) — *Դերասան*
 Միրո Ոկտավ — 997
 Միրզա Աղաջան — (1710)
 Միրզա Ասի — (1028)
 Միրզաբեկյան Հովհաննես — (213, 218)
 Միրզայան Դ. Սյունի — (1599) — *Երգիչ*
 Միրզոյան — (1579) — *Դերասան*
 Մյուրմանյան Գեուր — (1236) — «Հայոց աղչիկներ» երգի տեքստի հեղինակ
 Մյուրմանյան Միգայի — (1236) — *Բժիշկ*
 Միցկիչ Ադամ (Mickiewicz Adam) — (1536)
 Միմայեյան Քրիստափոր — (823)
 Միմկանն Կատո — 507
 Միմայի կարողիկոս — 700 (Կիլիկիա)
 Միմայեյան — (1603) — *Քանդակագործ*
 Մխիթար Գոնեցի — (1750) — *Հայոց կաթողիկոս, 14-րդ դար*
 Մխիթար Սեբաստացի — (3) — *Վենետիկի Մխիթարյան միաբանության հիմնադիրն ու նրա առաջին արքայապետը*
 Մխիթար վարդապետ — (1904) — *Ասորականի հայոց թեմի առաջնորդ*
 Մխիթարիկ — 424, 1129
 Մխիթարյան Ա. — (1770) — *Գրավաճառ Ալեքսանդրապոլում*
 Մխիթարյան Աղ. — (1059) — *Բանահավաք*

- Մխիթարյաններ — (628, 1353) — Վենետիկի և Վիեննայի Մխիթարյան միաբանության անդամներ
- Մկրյան Հարություն ա. ջ. — (1393, 1397)
- Մկրյան Հովհաննես Բահանա — 1053, 1849, 1850, (38, 50, 682, 982, 1035, 1880, 1984, 1986)
- Մկրտչյան Ա. — 207, 568, 1042
- Մկրտչյան Մինաս — (1236) — Բժիշկ
- Մկրտումյան Դեորգ Բահանա — (650)
- Մյուլլեր Լեօ — 1690 — Ավստրիացի գյուտարար
- Մյուլլեր Զորջ — 995
- Մյուսե Ալֆրեդ դր — (512)
- Մնացականյան Առաքել — (1168) — Լեզվարան-մանկավարժ Գեփորգյան ճեմարանում
- Մնացականյան Արշակ — (1104)
- Մնացականյան Սիմյոն — (2000, 2001, 2006) — Սարկավագ Պետերբուրգի հայոց եկեղեցում
- Մոչեկոտ — (1556)
- Մոնեոյան Պետրոս — 208 (1, 1396, 1403) — Բանաստեղծ
- Մոնտան Ռոդես — (635) — Հայագետ, պրոֆեսոր
- Մոսպասան Դիլլ (Անրի Ռենե Ալրե) — 583 (1387)
- Մոստիշյան Ն. — (1001)
- Մոսցորո Հակ. — (635) — Հայագետ
- Մովսես Խորենացի — (2, 702, 703, 722)
- Մոսես Մանագլերտցի — (1730)
- Մովսիսյան Վերանես Բահանա — (1554)
- Մօրխոն — 997 — Անգլիացի գրող
- Մորտոն — (1644) — Ամերիկացի բժիշկ, ֆիզիկոս
- Մոցարտ Վոլֆհանգ Ամադեոս — (1599)
- Մսրյան Լեոն — (621) — Լեզվարան, հնագետ
- Մ. Տ. Շվիտ — տե՛ս Արամյան Հմայակ
- Մուզաֆեր Էդդին — 1828 — Պարսից շահ
- Մուխա — (1639) — Ավստրիացի բժշկապետ
- Մուխրաբ Ահմեդ փաշա — (1061) — Կարսի կոմլում թուրքական բանակի հրամանատար
- Մուլց — (138) — Իսպանացի բժշկապետ
- Մուշե վարդապետ — 453, 454, 458, 466—468, 504, 545, 1733 (456)

Մուտյն — (1655) — *Յրանսխացի բժիշկ*
 Մուրադյան Մկրտիչյանի աբխազական — 1096, 1919 (1099,
 1705, 1823, 1824) — *Աշխարհական անու-
 նը՝ Դարեգին*
 Մուրադյան (Գրիգոր Տեր-Հովհաննիսյան) — 174—182, 209—215,
 219, 221, 222, 226, 228, 486, 1064, 1068
 (1386—1388, 1391, 1392, 1410, 1456 1468)
 Մուրադյանի ժառանգներ — 229
 Մուրավին — 473
 Մուրումյան Ս. — (1569)

Յ

Յակովյան Կարապետ — (1236) — *Իրավաբան*
 Յանկմեն — (1681) — *Բժշկապետ*
 Յուզբաշյան Իսախան — (794)
 Յուրունյան Տ. — (1625)
 Յուրիս (Հուրիս) Ռուդոլֆ — (635) — *Հայագետ*
 Յուստինյանուս Լ-ին (Հուստինյանուս) — (712) — *Բյուզանդական
 կայսր*

Ն

Նադեժդին Ն. — 474 (1387, 1388) — *Ռուս գրող*
 Նալբախյան Ռ. Պ. — (1129) — *Թիֆլիսի հայկական թատրոնի հիմ-
 նադիրներին մեկը*
 Նադսոն Ս. Յ. — 475—474 (26, 1383)
 Նազարբեկյան Փրդդու — (1236)
 Նազարյան Ալեքսանդր — (902) — *Մեծահարուստ*
 Նազարյան Բաղդ. — Ալեքսանդր — (2033)
 Նազարյան Բաղդ. Գրիգոր — (2033)
 Նազարյան Բաղդ. Միքայել — (2033)
 Նազարյան Բաղդ. Քրիստափոր — (2033)
 Նազարյան Էմանուել Բանանու — (230—232) — *Գրականագետ*
 Նազարյան Միքայել — (902) — *Մեծահարուստ*
 Նազարյան Ստեփանոս — 233—249, 252, 265. (1234, 1236, 1375)
 Նազարյան Տիգրան — 229, 1271 (229, 1494) — «Աղբյուր» — «Տա-
 րաղօ»-ի խմբ.
 Նալբախյան Մ. — (1311) — *Կողանում հայկական վարժարանի
 տնօրեն, «Գիտություն» ամսագրի խմբագիր*

Նալբանդյան Միլայի — 250, 258, 259, 263, 264, 619, 1550 (15,
251—257, 260—262, 265, 266, 452, 1388
1934)

Նալբանդյան Վահան — (649) — Փիլիսոփա, արվեստաբան, գրա-
կանագետ

Նախիմով Պ. Ս. — (803) — Ռուսական Նավատորմի ծովակալ

Նակաշիճև (Իշխան) — (831) — Բաթի նահանգապետ

Նոնապետ Նախկոպոս — 890 (1852, 1859, 1871) — Նոր-Նախիջև-
վանի Ս. Խաչ վանքից

Նահապետ Քուչակ (Զիչակ) — (267—269)

Նահապետյան Նահապետ վարդապետ — (840)

Ն. Հարո — տե՛ս Տեր-Հարությունյան Նիկողայոս

Նանեն Ֆրիսլոֆ — 997 — Նորվեգացի գիտնական-բնախույզ հա-
սարակական գործիչ

Նասպլեոն 1-ին Բոնապարտ — 510 (676, 678, 768, 1405)

Նասպլեոն Լուի Իշխան — (351) — Երևանի նահանգապետ

Նավասարդյան Բագրատ — 1274 (863) — Բժշկապետ

Նավասարդյան Տիգրան — (627) — Բանահավաք, հրատարակիչ
ռատուկ — (1118)

Նար-Դոս (Միքայել Հովհաննիսյան) — 1274 (271)

Նարիման խան — (954) — Հայազգի պարսկական զեսպան Վիեն-
նայում

Նարայ — տե՛ս Գալֆայան Խորեն արքեպիսկոպոս

Նաումբերգ — 599 (1383)

Ներիլ — (1710)

Նեգրի Աղա — (550, 551)

Նեմրովիչ-Գանչենկո Վ. Ի. — (1573) Ռուս պրոդ, դրամատուրգ

Նեյրերգ — (1648) — Բելոխի ախտաբանական ճեմարանի պրիվատ
դոցենտ

Նեյման Մագդա օր. — (865) — «Армяне» զրբի հեղինակ

Նիոլդեմ Քեոդո — (665) — Արևելագետ, Ստրասբուրգի համալ-
սարանի պրոֆեսոր

Նեպլին — (1125)

Նեպոդե կոմս — (689) — Ռուսաստանի նախարարապետ

Ներսէս արմեպիսկոսոս — 678 (1872) — Վրաստանի հայոց հոգևոր
առաջնորդ

Ներսէս Աշտարակեցի — 693, 1097 (1378, 1733, 1735, 1742, 1745,
1849) — Հայ ազգային ազատագրական շարժ-
ման գործիչ, հայոց կաթողիկոս 1843-ից

Ներսէս Մեծ (Պարթև) — (1724, 1726) — Կաթողիկոս 353-ից

Ներսէս Շնորհալի Կ (Կրայեցի) — (2, 273)

Նովենյան Գրիգոր Բանանա — (10)

Նիկոլայ 1-ին Պաւլովիչ (Ֆրմանով) — (680) — Ռուսաց իմպերատոր 1825-ից

Նիկոլայ 2-րդ Ալեքսանդրովիչ (Ֆրմանով) — (271, 774, 792, 798,
845, 852, 857, 915) — Ռուսաց իմպերատոր 1894-ից

Նիկոլայ Միխայլովիչ մեծ իշխան — 1287

Նիկոլայ Ն. — (108) — Կոմպոզիտոր

Նիկոլայան Գրիգոր — (865, 1923) — Մշակութային գործիչ, «Հո-
վիվ»-ի թղթակից

Նիկողոսյան Ն. Բանանա — (1075)

Նյեռովիչ Էդեստե (Ինգորովա) — (508) — Վրաց գրող

Նյուտոն — (1086)

Նովիկով Ալեքսանդր Իվանովիչ — (831) — Բաքվի քաղաքագլուխ

Նուսովիչ — (669) — Ռուսի «Անգլիայի քաղաքակրթության պատ-
մությունը» աշխատության համառոտագրողը

Նուրաշենցի — 844

Նուրդաու Մսիս — 542 (1384, 1385)

Նուրման — (1061) — «Թայմզ» թերթի հատուկ թղթակիցը Թուրքիա-
յում. Հոնգոնում 1877 թ. լույս տեսած
«Armenia und the Campaign» գրքի հեղի-
նակը

Նովարո օր. — (1383)

Նուպար վաշա (Նուպարյան) — (1237) — Նգիստոսի արտաքին
գործերի մինիստր

Նուշիրվան — 973, 1272

Եսասաբբաս — (630)

Շանագիլից Երվանդ — 254, 257, 260, 266, 272, 312, 695, 706, 709.
713, 718, 776, 1011, 1736, 1775, 1779.
1796, 1848, 1872, 1934 (251, 258, 262, 263.
265, 311, 452, 619, 1062, 1333, 1388, 1389,
1407, 1409, 1411, 1414, 1550, 1742, 1850) —

Բանասեր-գրականագետ

Շանագիլյան Սմբատ — 276 (26, 274, 275, 277, 1288)

Շահան Զրպետ (Շահան Զրպետյանց) — (693)

Շանգիղանյան Մ. — (791) — Բաքվեցի մեծահարուստ

Շահեն — (1410) — «Մշակ»-ի աշխատակից, կամ թղթակից

Շահխարունյան Հովհաննես Լոյիսկոպոս — (768) — Բանասեր-մատենագետ

Շահ-Մուրադյան Ա. Ավագ — (1707)

Շահնազարյան Ասլան — 1106

Շահնազարյան Առշ. — (278)

Շահնազարյան Դ. Մ. — (527)

Շահնազարյանց Կարապետ վարդապետ — (768, 769) — Մշակութային գործիչ

Շահնազարյան Սիմեոն — 888, (1104, 1109, 1113, 1381, 1388, 1406, 1407, 1460) — Բժիշկ, Երևանի հայոց թևական դպրոցի տեսուչ

Շահիրաբ (Առաքելյան Համբարձում) — (279) — Գրող, հրատարակախոս

Շանր Անոն (Սեդրոսյան) — (18)

Շանիձե Մովսես — (921) — Իրավաբան

Շանչյան Պետրոս Սամվելի — (1096, 1099) — Մանկավարժ, հասարակական գործիչ

Շանտեմիս — (1642, 1653) — Ֆրանսիացի բժիշկ

Շապանտե — (1685) — Անգլիացի ֆիզիկոս

Շատեն Ալֆրեդ — (1615) — Ֆրանսիացի բժիշկ.

Շատրխան Ալեքսանդր — 575 — Ֆրանսիացի գրող, աշխատել է Երևանում Էմիլի (1822—1899) հետ համատեղ.

գրականութեան մէջ յայտնի են էրկման-
նատրիան անունով

Շաբան Մ. — (2037) — Տպարանատեր Թիֆլիսում

Շարլ — (635) — Հայագետ

Շառոյան Նիկողայոս — (1236)

Շելլի Պերսի Բիշի — (1384) — Անգլիացի բանաստեղծ

Շերամ (Տալյան Գրիգոր) — (281)

Շերեմեյ Կեռլ — (1220) — Բանահաւաք, մանկավարժ, աղգագրա-
գետ

Շերմազանյան Կալուստ — (734) — Պատմաբան, բանասեր, թատե-
րական գործիչ, վաճառական

Շերվաշիճե — (807) — Կալվածատեր

Շեմսպիւր Ուիլյամ — (1573)

Շեփտելովիչ — (635) — Հայագետ

Շիլլեր Յոհան Վրիստոֆ Ֆրիդրիխ — 510, 543 (537, 544, 1236,
1320, 1573)

Շիրականու Հովնանենս Եպիսկոպոս — (795) — Աղիքսանդրապոլի
թեմի առաջնորդ

Շիրոյան Խաչատուր — (1829) — Ախթամարի կաթողիկոս

Շիրվանզադե (Մովսիսյան Աղիքսանդր) — 282—284, 286, 290, 291,
298. (14, 285, 287—289, 292—297, 299,
837, 1026, 1404, 1573, 1582, 1585).

Շիսյան Արուսէս — 1274 — Բժիշկ

Շ. Շավարշ (Արապյան Մ.) — (280) — Մածկոնունք տե՛ս «Հումա»-ի
1904 թ. № 6, էջ 101, Վաճառական Մանչես-
տրից

Շմերլինգ — (1602) — Նկարիչ

Շոպեն Ֆրիդերիկ — (516, 517)

Շոռոյանց Տ. — 300—304 (1403, 1405)

Շովրյան Մ. — 662, 1288, 1742 (770, 1400, 1413)

Շչերբակով Պ. Կ. — (1655) — Բժիշկ

Շտրեմեր — (1639) — Ամստրիացի գիտնական

Շրեյդեր Կ. — (1069)

Շրեյներ Օլիվա — 526 (1383) — Ամստրալիացի կին գրող

Շրեն Օտտո Ֆոն — (1649) — Բժիշկ-մանրէաբան

Շեշենկո Տառա Գրիգորեիչ — 468

Ոչ դիպումավոր (ծածկանուն) — (1396)

Չ

Չախուշյան Գրիգոր — (311, 940, 1916)

Չախմախչյան Եղբայրներ — (2035)

Չախմախսազյան — (1236)

Չամշյան Միֆայել Աբրահամի — 1770

Չեխով Ա. Պ. — 478—483, 486, 488, (469, 484, 485, 487, 1388, 1394).

Չերազ (Մինաս) Գրիգորի — (158)

Չերեքոտան — (1689) — Հեռագրի գյուտարար, Մյունխենի համալսարանի պրոֆեսոր

Չերնով Ա. Ա. — (1700) — Մոնղոլագետ, աշխարհագրագետ

Չերեքյան Հ. — 233

Չերեքով Վասիլ Ի. (Իշխան) — (935) — Թիֆլիսի թաղաքապետ

Չիլինկարյան Ա. — 1120, 1557 (1126)

Չիլինկարյան Ջապել — (1392)

Չմշկիկ Հովհաննես (Կոն ժան) — (646) — Հայագրի բյուզանդական կայսր

Չոպանյան Արշակ — 268, 328, 581, 582, 1004. (9, 19, 1001, 1006, 1026, 1276, 1396, 1400, 1404, 1405, 1407)

Չուրար Գ. — 64, 307, 308, 445 (1377) — Գրող

Չուրար Պ. Ս. — 445

Չուրարյան Վարդան — 64 (1394)

Չուպրով Ա. Ի. — (1569) — Մոսկովյի համալսարանի թաղտնտեսության պրոֆ.

Պ

Պալասանյան Ստեփան — (90, 309, 310) Հայագետ-լեզվաբան, գրաքննադատ

Պալյան Ն. Ի. — (17) — Կին գրող

Պալյան Հակոբ պեյ — 1868) — Թուրքիայի արքունի ճարտարապետ

Պալյան Տրդատ Եպիսկոպոս — (1218, 1223) — Կեսարիո առաջնորդ, բանասեր

Պապովյան Նվզինե — (10) — Դրամատուրգ

Պատկար (512)

Պատկերիչ Բ. Յ. — (679, 768) — Գեներալ-Ֆելդմարշալ

Պատմական Ի. Գ. — (1) — Բանասեր Լուսինյան Զեյնալ

Կարգեր

Պատկեր Բ. Պ. — (1700) — Կենսաբան

Պատկերական Կարգեր Խրոնիկ — (682, 1788, 1818, 1850, 1872)
Պատկերական Խափար — 310—312, 314, (61, 128, 250, 309, 313,
315—318, 1234, 1236, 1386, 1397)

Պատկերական Խրոնիկ — (1872) — Մանկավարժ, Գաբրիել Պատ-
կանանի Զաքարյան, Բաբյան, Բաբյան, Բաբյան, Բաբյան, Բաբյան

Զաքարյան

Պատկերական Խրոնիկ — 1037 (1234, 1236) — Կարգեր

Պատկերական (1008)

Պատկերական (Կարգեր) — 427, 427 ա, 610, 611, 655, 1131
(124, 1393, 1402)

Պատկերական Խրոնիկ Խրոնիկ — (1417, 1854, 1884) — Բան-
ասիր, Կարգեր Զեյնալ

Պատկեր — 1816

Պատկերական Խրոնիկ — 319, 320, 322, 324, 327 (321, 325, 326)

Պատկերական Խրոնիկ — (1018) — Բանասեր

Պատկերական Խրոնիկ Խրոնիկ — (1418) — Խրոնիկ Խրոնիկ
Պատկերական Խրոնիկ Խրոնիկ — (57, 1236) — Կար-

Կարգեր Զեյնալ

Պատկեր — 1150, 1711

Պատկերական Խրոնիկ — 997 — Զեյնալ Զեյնալ

Պատկերական Խրոնիկ — (1626) — Զեյնալ Զեյնալ

Պատկերական Խրոնիկ — (189) — Կարգեր

Պատկերական Խրոնիկ — (19, 328, 1402)

Խրոնիկ (Զեյնալ) — 661, 1571 (1417)

Պատկերական Խրոնիկ — 562 (1093, 1094, 1100) — Զեյնա-

Զեյնալ Զեյնալ

Պատկերական Խրոնիկ — (635) — Զեյնալ Զեյնալ

Պատկերական Խրոնիկ — 556 — Զեյնալ Զեյնալ

Զեյնալ

- Պետր — (1395)
 Պետրոս Ա Գեղապետ — (1830) — Կաթողիկոս Եգիպտոսում
 Պետրոս I-ին Մեծ — (746, 803) — 1682-ից ռուսաց կայսր
 Պետրոսյան Գեորգ Հովսեփի (Օրդուբադյան) — (1238, 1573, 1579, 1588) — Դերասան
 Պետրոսյան Հարություն — 329—352 (1409, 1413) — Բանաստեղծ
 Պետրոսյան Պողոս — տե՛ս Նալբանդյան Միքայել. այսպես է ստորագրել բանաստեղծը բանտից գրած նամակները
 Պետրով Գր. Բանանա — (490)
 «Պերգես» (Ժածկանուն) — (1391)
 Պերովսկի Ալ. — (1090, 1097) — 1850 թ. Թուսաստանի ներքին գործերի մինիստր
 Պերպերյան Մ. — 1027
 Պերպերյան Ռերեսոս — (353, 624, 1108, 1225) — Կ. Պոլսի Պերպերյան վարժարանի հիմնադիր
 Պրեվեգիստիս Կոնսելիա — 555 — Հույն բանաստեղծուհի
 Պիլսցար Հով. — (635) — Հայագետ
 Պիկկերինգ — (1693) — Աստղագետ. գտել է Սատուրնի նոր արբայնակը
 Պիեթրետի — (1662) — Իտալացի բժիշկ
 Պիեռ — (1682) — Գեոմետրի գիտնական
 Պիսիշելլի — (1677, 1686) — Իտալացի ճարտարապետ
 Պլատոն — 428—348 յ. թ. ա. — (25, 1572)
 Պլեոխան Նշան Էֆենդի — (1061) — Թուրքական բանակի ղեկավար
 Պնչատ (Ժածկանուն) — — (1413)
 Պո Էդգար — (516, 517)
 Պոմբուսկի — (803)
 Պոլեարնի — 491
 Պոլինյակ — (1008)
 Պոդ. Ջաֆ. — 810
 Պոդոս Ա Սսեցի — (1751) — Կաթողիկոս (14-րդ դար)
 Պոդոս Բ Գառնեցի — (1755) — Կաթողիկոս (15-րդ դար)
 Պոդոս Նուպար վաշա — (1025, 1237) — Նուպար փաշայի որդին, Եգիպտոսի հաղորդակցության ճանապարհների և երկրագործության նախարար

Պողոս Սարկավադ — (1870)

Պոլսեցւոյն Ներսէս — (1023) — Բժիշկ

Պոպովյան Մ. — 1567 (1394) — Թարգմանիչ

Պոտապէնկո Ի. Ն. — 492—495 (1398) — Դրող

Պոսշյան Պետր (Հովհաննէս Ստեփաննոսի Տէր-Առաքելյան) — 354,
356, 357, 1048 (18, 31, 355, 358—360,
450, 1384)

Պրոխորով Սյուլլի Ռենէ Ֆրանսուա Արման — 588 — Ֆրանսիացի
գրող

Պրոկոշ Էդուարդ — (635) — Հայագետ

Պուշկին Ա. Ս. — 497 (496, 498—502)

Պֆաուենշտիլ — (166) — Շվեդացի բժիշկ

Պֆէյֆեր — (1641) — Բժիշկ Քյոնիգսբրգից

Ջ

Ջալալյան Մ. (62)

Ջալալյան Սարգիս արեւելակոտլոս — 1736 (1742)

Ջանդիբերի Լ. — (818) — Թիֆլիսի դավառապետ

Ջանյան Ա. — 361 (362, 1394, 1398)

Ջանշյան Դրիգոր Ավետի (Ջանշին) — (1253) — Դրող-հրապարակախոս,
հասարակական գործիչ

Ջավադ — (1028)

Ջավադ խան — (1028) — Գանձակի խան

Ջեմալ բեյ — (986) — Աղանայի կուսակալ

Ջերոմ-Ջերոմ Կլապկա — (527) — Անգլիացի գրող

Ջիվանի (Հեռնյան Սերոր Ստեփանի) — (363, 1334)

Ռ

Ռարինովիչ — (1699) — Ռժշկուհի

Ռանէլ Լեռադղ — (649) — Հայպցիզի համալսարանի պրոֆեսոր

Ռաշմանյան Տիգրան — (1152) — Հովնանյան դպրոցի տեսուչ-
մանկավարժ

Ռաուովեյ Յանոս — (635) — Հայագետ

Ռաֆայելյան — (1021)

Ռերի Հովսէփ — (635) — Հայագետ

Ունիզլան Գեուրգ — 1420 (1419) — Հույս շաքաթաթերթի խմբագիր-
 չրատարակիչ, բժիշկ
 Ռեկլյու ժան ժակ էլիզե — (1063) — Ֆրանսիացի աշխարհագրա-
 գետ, սոցիոլոգ, քաղ. գործիչ
 Ռենտզեն (Ռյոնտզեն) — Վիլհելմ Կենրադ — (1619, 1634, 1697) —
 Վյացբուրգի համալսարանի պրոֆեսոր
 Ռինկ Ալուան — 1561 — Հալլեի համալսարանի փիլիսոփայության
 պրոֆեսոր

Ռիչարդսոն Ջարլզ — 1131
 Ռերինգոն Արմ. — (635) — Հայագետ պրոֆեսոր
 Ռազենտալ — (1086) — Ռնագիտության մագիստրոս
 Ռոժեստովենսկի Ջ. Պ. — (836, 842) — Ռուս ծովակալ
 Ռոլդեր Դ. — (1150) — Բժշկապետ
 Ռոսսի — (1638) — Բժշկապետ
 Ռոստոմաշվիլի Ի. — 620, 779) — Մշակութային գործիչ
 Ռոտինյան Ալեքսանդր — (1236) — Գյուղատնտես
 Ռոտինյան-Դավրյան Մարկիանոս — 1830, 1898 — (1236) — Բժշ-
 կապետ
 Ռոտինյան Տ. — (1725) — Տպարանատեր Թիֆլիսում
 Ռուրինյաններ — (1030) — Թաղավորական ղեկավար (1080 —
 1219 թ. Կիրիկիայում
 Ռուսակ — (520). — Թարգմանիչ
 Ռուզվելտ Բենդոր — (997, 1000, 1002) ԱՄՆ-ի պրեզիդենտ
 Ռուսինյան [Նոսնապետ] — (19) — Բժիշկ, գրական-հասարակական
 գործիչ

Ռուսո ժան ժակ — 585, 586 (584, 587, 1095)
 Ռուս Է. — 1002 — Քաղաքական գործիչ, կատարել է Թևոդոր Ռուդ-
 վիլաի հանձնարարությունը, ոտորագրել է
 վերջինիս մերժման նամակը՝ ուղղված հա-
 չերի մասին եվրոպայի նշանավոր գործիչ-
 ների իրեն ուղղված գրությունը

Ս

Սաադի — 510, 563—566
 Սարունյան Գաբելին Լուկասիպոս — (63, 1801, 1805, 1836,
 1937) — Թիֆլիսի թեմի աստղնորդ
 Սալլանքյան Միքայիլ արևայեսկսպոս — 1832

Սալման. Սալման ոստոնական (Աթանասյան Աշոտ Նահապետի) —
(1436, 1497) — Հրապարակախոս-խմբագիր

Սալսիկյան Դիլիս — (246, 247)

Սակկետի — (517) — Երաժշտագետ

Սահակյաթաթ — (2) — Ստեփանոս Սյունեցու բույրը

Սահակ Արծրունի — 702

Սահակ Կարողիկոս — (1812, 1817, 1842, 1846, 1868) — Սիսուս

Սահակ Չոբափորցի — (2)

Սահակ Պարբե (Մեծն Սահակ) — (1728) — Կաթողիկոս 387-ից.

Սահառունի Ա. — (235) — Պետերբուրգի Հայոց Հոգևոր Կառավարության քարտուղար

Սալարբեկ — 567

Սամկելյան Խաչիկ Ստեփանի — (1551) — Պատմաբան-իրավագետ

Սամկելյան-Շանշյան Պետրոս — տե՛ս Շանշյան Պետրոս

Սայար-Նովա (Հարություն Սայադյան) — 511 — Գուսան-բանաստեղծ

Սայարնովյան-Մկրտչյան Հովհաննես — (242—244)

Սահասարյան Մկրտիչ Սարգսի — (1217, 1288) — Մեծահարուստ
Կարեն Սանասարյան վարժարանի հիմնադիր

Մարգյան Հովսեփ Կալիսկոպոս — (1014, 1799, 1802,) — ԱՄՆ-ի
Հայոց Հոգևոր առաջնորդ

Մարգ. Ման. — 444, 652 (1386)

Մարգսյան Նիկոսարեք — 471

Մարգսյան Լեոն — (1183, 1205, 1243, 1466) — Հրապարակախոս,
խմբագիր

Մարտ — (512) — Ֆրանսիացի գրաքննադատ

Մար. Տեր-Մելիք. — (1392)

Մափարյան Մելիք — (790) — Շուշեցի վաճառական, մահացել է
Վարդավազում

Մափարյան Եվդեմ վարդապետ — (240)

Մափարյան Տիգրան — (1392)

Ս. Դիլիզուրի — (1721) — Աղվանից կաթողիկոս, Վրթանես Պարթևի
որդին

Սերես — (703) — 7-րդ դարի հայ պատմիչ

Սեդեհեդով — (1641) — Գիտնական Ստոկհոլմից

- Սեդրակյան Արիստակես արքեպիսկոպոս — (1737, 1776, 1777) —
Մշակութային գործիչ
- Սեյյան — (1086)
- Սեյրի — (1378)
- Սենկելիշ Հենրիխ — 553, 1029, 1581 (372)
- Սեն Մարտեն Ժան Անտուան — 689 — Ֆրանսիացի չայագես
- Սենո Քնով — 511 — Ֆրանսիացի գրող
- Սերաո Մարիլդ — (552, 1402) — Իտալացի գրող
- Սերեբ. Ան. Օր. — (99)
- Սերեբրյաննիկյան Գ. — (2008) — Իռլանդացի մեծահարուստ
- Սերժի — 997 — Իտալացի դիտնական
- Սերսբե — 671
- Սերվանտես Միլոնել դը Սաավեդրա — (547) — Իսպանական վերածննդի գրող
- Սեֆանսոն — 997
- Սրեգրեն — (1641) — Գիտնական Ստոկհոլմից
- Սիմեոն արքեպիսկոպոս — 678 — Էջմիածնի միաբանությունից
- Սիմեոն կաթողիկոս — 719 — 16-րդ դար
- Սիմեոն սարկավազ — (1996) — Պետերբուրգից
- Սիմեոն — (635) — Հայագետ
- Սիմոնյան Պետրոս — (877, 1234, 1236, 1456, 1456 ա) —
«Մեղուր-ի խմբագիր»
- Սիոն վարդապետ — 1741
- Սիպիլ (Խանջյան Զապել Հովհաննեսի. Զապել-Ասատուր Տոնելյան — (17)
- Սիրանույշ (Միրոբե Կանթարջյան) — (1573, 1588, 1593) — գերասանուհի
- Սլեդեկ Իուզլաս — (1586) — Արվեստագետ
- Սկայ — 3, 8, 729
- Սկլիֆոսովսկի — (1607) — Նկարիչ
- Սկոտտ Վալտեր — (537)
- Սմբատ սարկավազ — (720, 1870) — Պետերբուրգի չամախարանի ուսանող
- Սուլեյման խան — (1710) — Պարսկական արքունիքի սենեկապետ
- Սոլեանիկով — 1550
- Սոլիմոս Պալ — (635) — Հայագետ

Սոլովյան Հովակիմ — (364) — Դրոդ

Սոլովյով Վ. Ս. — 1558 — *Ռուս փիլիսոփա, աստվածաբան, բանաստեղծ*

Սոկրով — (1700) — *հրկրարան պրոֆեսոր*

Սոյլ — 4, 13

Սպանդարյան Սպանդար — (938, 941, 945, 1478) — *Հրապարակախոս*

Սպարապետյան Ա. — 1098, 1100, 1232, 1257, 1619, 1621, 1626, 1628—1631, 1671, 1675, 1676 (1415)

Սպարապետյան Մկրտիչ — (864)

Սպենդիարյան տիկ. — (1579) — *Դերասանուհի*

Սպենսեր Հերբերտ — 1128

Սպերանսկի — (1569)

Սպերանսկի — (1569).

Սպինոզա Թաուլս Ռենդելկո — (1572)

Սպիրի Խոնանեա — (600) — *Կին մանկավարժ*

Սպիրո — (1661) — *Թիշկ-կենսաբան*

Սվեչնիկյան Ռադյասար — (1236)

Սվյատոսլով — Միրսկի Դիմիտրի — (800) — *Ռուսաստանի ներքին գործերի նախարար*

Ս. Տ.—Հովնան. օր. — 599 (1383)

Ստալ դր տիկին — 511 — *Ֆրանսիացի գրող*

Ստախով — (1536) — *Ռուս գրող*

Ստասով — (517) — *Արվեստարան-գրականադես*

Ստարոսելսկի — (1513) — — *Քութայիսի նահանգապետ*

Ստեղ — 297

Ստերլինգ — (1642) — *Ամերիկացի բժիշկ*

Ստեփանոս Դ Հոռմկլայեցի — (1747) — *Կաթողիկոս. 13-րդ դար*

Ստեփանոս Սյունեցի — (2)

Ստյենս — (1681) — *Ակնարկ*

Ստոլիպին — (312, 1893) — *Ռուսաստանի ներքին գործերի նախարար*

Սրապյան Կյուրեղ Եպիսկոպոս — (1394) — *Բանասեր*

Սրմախեյանյան Երվանդ — (1483) — *«Սիսուան»-ի խմբագիր*

Սրվանձոյան Գաբրիել Ալեխանի — 50, 1035 (33, 51, 1036—1040,

1079, 1083, 1085, 1087) — Բանահաժար.

գրական-հասարակական գործիչ

Սուլբան Կրիմ-Գիրեյ — (1118) — Կովկասյան զինավոր կառավարության խորհրդի անդամ

Սուլբանյան — (253) — Բժիշկ

Սուլխանյան Մ. — (1069)

Սուղանաճյան Հաւուրյուն — (252)

Սումբատով Ալեքսանդր Իվանովիչ (Տումիկ) — (1585) — Դրամատուրգ

Սունդուկյան Գարեիկ Մկրտչի — (31, 128, 365, 1288)

Սունդուկյան օր. — (1579) — Գերասանուհի, Գ. Սունդուկյանի դուստրը

Սուվորին Ալեքսեյ — (819) — Հրապարակախոս

Սուրենյան Գևորգ արհեստակցուս — (1804, 1859, 1875, 1936) — Վրաստանի և Իմերեթիայի հայ թեմի հոգևոր առաջնորդ

Սև մարդը (ծածկանուն) — 1776

Վ

Վաղներ Վլյկևիմ Թիխառդ — (1599) — Գերմանացի կոմպոզիտոր

Վարսոն Ուլյամ — (528)

Վալտուր — 511

Վահան Գոդքենցի — (694, 1068)

Վահան վարդապետ — (1916) — Նոր-Նախիջևանի Ս. Խաչ վանքից

Վայդենբաում Է. Գ. — (818) — Պետական պոչտոնյա Կովկասում

Վայլ Գուտտլի — (635) — Հայապետ

Վանդալ Ալբեր — (9) — Ֆրանսիացի պատմաբան

Վանտերվիլդ — 997

Վանցյան Գրիգոր — 630, 631, 1556 (1246, 1392) — Մշակութային գործիչ, մանկավարժ

Վանյան Լեւոնտակես Լպիսկուպոս — (1790) — Լեւոնտիայի և Մարզվանի հայոց հոգևոր առաջնորդ

Վարդ Փոկաս — (646)

Վարդապարյան Բաղրատ Վարդապետ — (1878) — Համադան քաղաքում

Վարդապարյան Փիլիսոս (Ֆիլիպ) — (1167)

- Վարդանյան Կարապետ — (1147)
 Վարդանյան Վարդան — (1609)
 Վարդանյան Փիլիպոս Հառուրյունի — (522, 1288) — Կրական գործիչ, թարգմանիչ
 Վարդգես — 884, 1006
 Վարդուհի (Աննա Նամուրագյան) — (1579, 1585) — Դերասանուհի
 Վարեգ իշխան Ալեքսանյան — (616)
 Վառժապետյան Ներսես (1049) — Հայոց պատրիարք Պոլսում
 Վարոս — (1384)
 Վերբե Սիմոն — (635) — Հայագետ
 Վեդերիսեյի Դ. (Д. К. Ведерса) — (509)
 Վելիչկո Վասիլի Լվովիչ — (24, 819, 833)
 Վենապետյան Հովսեփ արևելահայտաբան — (768)
 Վեյնուրդ — (1661) — Ռուսների համալսարանի բժշկության և ֆիզիոլոգիայի պրոֆեսոր
 Վեյս — (1086) — Ինժեներ-մեքենագետ
 Վեյֆելլախ — (1086)
 Վենցո Վ. — 601
 Վեսելովսկի Յ. Ա. — 26, 112 (9, 18, 24, 275, 501)
 Վերդյան Արամ — 367, 368
 Վերմիշյան (Վերմիշ) Քրիստոփոր — (837) — Խիֆիսի քաղաքապետ
 Վերմիշի Խ. Ա. — (731)
 Վեյֆեր — (1648) — Բժիշկ-մանրեաբան
 Վիլյեմսթրոմ Էրեստ ֆոն — 545 — Գերմանացի թատերագիր
 Վիլյամս Ալֆրեդ — (1681) — Անգլիացի գիտնական
 Վինոգրադով Պ. Գ. — (648)
 Վիրսով Բ. — 510 (1648)
 Վլադիմիրով Պ. Վ. — 1674
 Վոլտեր Մարի Զեռնսու Աբու — 511 (512)
 Վոստոբոլով — (24)
 Վորոնցով Գալկով Ի. Ի. — (808, 824, 851, 904, 905, 1851) — Կովկասի գեոխուրբա
 Վրբանես Պարբե — (1721) — Կաթողիկոս

Վրույր Արամ — (1610) — Դերասան, թատերական գործիչ, հնա-
դիւո

Տ

Տ. Ազնիվ — 369

Տակայշվիլի — (861) — Գանձակի գեներալ նահանգապետ

Տանլեն Ուիլյամ — (1679)

Տասսո Տորկվատո — (532) — Իտալացի գրող

Տատեյան Հարություն վաշա — (949) — Թուրքական արքունիքի
պատասխանատու պաշտոնակատար

Տաուսիգի — (1662) — Իտալացի բժշկասկետ

Տեն Հիպոլիտ — (512)

Տենենիսոն Ալֆրեդ — 529 (1396) — Անգլիացի բանաստեղծ

Տեսաւոար — (1621)

Տեր-Աստվածատրյան Կոստանդին — (459)

Տեր-Աստվածատրյան Հայկ — 48, 507, 855, 1162, (751, 1250,
1397, 1452)

Տ. Ասպուրակես Մանգլիբեռցի — (1726) — Կաթողիկոս

Տեր-Ավագյան Միքայել — 52

Տեր-Ավետիսյան Նիկ. վարդապետ — 1384, 1403 — Էջմիածնի
միաբանութիւն

Տեր-Գասպարյան Ս. — (1673)

Տ. Գրիգոր Վկայասեւ — (1739) — Կաթողիկոս. 11-րդ դար. Գրի-
գոր Մագիստրոսի որդին, աշխարհական
անունը Վահրամ

Տեր-Գրիգորյան Բենիամին — 370

Տեր-Գրիգորյան Էմին — 371, 1055 — Հասարակական գործիչ,
Թատերագիր

Տեր-Գրիգորյան Վահան (Տերյան Վահան) — (377, 1381, 1382) —
Բանաստեղծ

Տեր-Դանիելյան Արսեն — 1378

Տեր-Դանիելյան Դանիել — 1378

Տեր-Դավթյան Գեորգ — (1579) — Դերասան

Տեր-Դավթյան Դ. — 620 (779)

Տեր-Դավթյան Դ. Պ. — (2038) — Դրավաճառ Թեֆլիսում

Տեր-Դավթյան Հովսեփ — (127) — Դաշնակահար

- Տ. Զավեն Մանգկերտցի — (1726) — *Կաթողիկոս*
Տեր-Խաչատրյան Արշամ — 67 ա (1399, 1407)
Տեր-Կարապետյան Ներսես ֆահանա — 57 (957, 1834)
Տեր-Հարությունյան Ալ. — (2034) — *Բժիշկ*
Տեր-Հարությունյան Ավ. — (359)
Տեր-Հարությունյան Նիկողայոս (Ն. Հարո) — 6, 372, 373, 505,
511, 569, 588, 642, 712, 716, 1021—1023,
1077, 1549, 1663 (374, 783, 1122, 1183,
1205, 1391, 1402, 2039)
Տեր-Հովակիմյան Արտեմ — (1236) — *Բնագետ*.
Տեր-Հովհաննիսյան Հակոբ — (1451 ա) — «Մանկավարժական
թերթի» խմբագիր
Տեր-Հովհաննիսյան Ներսես — 558, 598 (1389, 1391)
Տեր-Հովհաննիսյան Պետրոս ֆահանա — (1789)
Տեր-Ղևոնդյան Նիկողայոս — 1244. — *Մանկավարժ, Թիֆլիսի կենտ-
րոնական գրավաճառանոցի հիմնադիր*
Տեր-Մանվելյան Ն. Ս. — 171, 561
Տեր-Մարուխյան — (1606) — *Քանդակագործ*
Տեր-Մելիքիսեդեկյան Սարգիս — 375
Տեր-Մեսրոպյանց Միսակ — Տե՛ս Աղաբեկյան Մարկոս
Տեր-Մինասյան Երվանդ — (1372, 1711, 1835) — *Հայպիգի հա-
մալսարանից. Փիլիսոփայության դոկտոր*
Տեր-Միրախյան Հովհաննես — (95, 1151, 1242, 1251, 1456). —
Մանկավարժ
Տեր-Միֆայելյան Հակոբ — (1236)
Տեր-Միֆայելյան Ներսես վարդապետ — (376)
Տեր-Միֆայելյան Վանո — (1236)
Տեր-Միֆելյան Արշակ — 703, 1708, 1719, 1722, 1723, 1774 (722,
1242, 1774 ա, 1948, 1988) — *Մշակութա-
յին գործիչ*
Տեր-Միֆելյան — (1840) — *Ճարտարապետ*
Տեր-Մկրտչյան Գալուստ (Միաբան) — (724) — *Բանասեր-հայա-
գետ*
Տեր-Մկրտչյան Կարապետ Ժ. վ. — (1876) — *Ատրպատականի հա-
յոց հոգևոր առաջնորդ*

- Տեր-Մովսիսյան Մեսրոպ վարդապետ — (654, 1236, 1904)
- Տեր-Ներսիսյան Ազապի — (964) — Պոլսի պատրիարք Մաղաքիա արքեպիսկոպոս Մաղաքիա Որմանյանի բույրը
- Տ. Շահակ Մանգլեկեցի — (1726) — Կաթողիկոս
- Տեր-Ոսկանյան Մեսրոպ ֆահանա (2017)
- Տեր-Պետրոսյան ա. ք. — 758 — Կարսից
- Տեր-Պետրոսյան Խանակ — (1236)
- Տեր-Պողոսյան Աղամ — (1396)
- Տեր-Պողոսյան Գր. — 628
- Տեր-Սարգսյան Մակար — 1472 (380)
- Տեր-Վարդանյանց Աղ. — (1405)
- Տեր-Վարդանյան Խորեն վարդապետ — (1878) — Զուլալից
- Տեր-Փանոսյան Ստեփանոս — (2005)
- Տեցա — (635) — Հայագետ
- Տիգրան Ք. Վ. — (1395)
- Տիգրանյան Լեոն — 532, 1076, 1078, 1236 (109, 868, 1236, 1389). — Բժիշկ, գրականագետ, հասարակական գործիչ, Երևանի բաղաձայնություն
- Տիգրանյան Ս. — (786)
- Տիմիրյազև Կ. Ա. — (1673) — Իռլանդացի գիտնական.
- Տիրայր վարդապետ — (522, 1372, 1820) — Թիֆլիսի Ս. Սարգիս վանքի վանահայր
- Տիրատուր — 1670
- Տիրիարա — (1650) — Բելգիացի վիրաբույժ
- Տից — (1698)
- Տիցցունի Գվիդո — (1635) — (Բժշկապետ)
- Տ. Կոստ. տե՛ս Կոստանյան Տիրուհի
- Տյուզյանց գերդաստան — (687)
- Տյուֆի — (1638) — Ֆրանսիացի վիրաբույժ
- Տալստոյ Լև Ն. — 995, 1123, 1552 (571, 1385, 1387, 1554, 1564)
- Տոնապետյան Պ. — (1057)
- Տվեն-Մարկ — 519—521 (518, 1383)
- Տրդատ 3-րդ — (1718) — Հայոց Քաղաք

Տուր Եվգենյա Վասիլևնա (Սալիաս դը Տուրնեմիր) — (503, 1383) —
ՍուխոՎո-Կաբելինի թույլը
Տուրգենև Ի. Ս. — 504 (1394)

Բ

Բանկե — (1661) — Բժիշկ-Կենսաբան
Բաուցել Զ. — (1054) — Լալպյիգի համալսարանի աշխարհագրու-
թյան պրոֆ
Բաֆֆի (Հակոբ Մելիք-Հակոբյան) — 378, 1028 (23, 31, 379,
1032, 1288)
Բելլան — (1649) — Դերմանացի բժիշկ գիտնական
Բենենկամպ — (898) — Կովկասի զինվորական մասի հրամա-
նատար
Բիշարդսոն — (1647) — Բժիշկ
Բոգեզերի — 602
Բոջբու Ջենգլիս — (1671) — Ամերիկացի գյուտարար
Բոֆֆոր (Ժածկանուն) — 431—437 (1410, 1422—1414)
Բոգերֆորդ — (1696) — Պրոֆեսոր

Ց

Ցազեր Ֆերենց — (635) — Հայագետ

ՈՒ

Ումանեց Լ. — (12)
Ուրիխ Ֆրանկ — (1392)
Ուլուխանյան Կարապետ — (2012)
Ունեյան Աբիլ էֆենդի — (962) — Մեծահարուստ
Ուոլես Լուիս — (522) — ԱՄԵՐԻԿՅԱՆ գրող՝ «Բեն-Հուր» վեպի հե-
ղինակ
Ուստրի — (635) — Հայագետ

Փ

Փամյան Վ. — 557
Փանոսյան Կարապետ — (1451) — «Մանդոմեի էֆենդար» պարբե-
րականի խմբագիր-հրատարակիչ

Փառայան Հ. — (1651) — Բժիշկ

Փառանձեմ — (1724) — Սյունյաց Անտիոք իշխանի դուստրը,
Դենելի կինը

Փառեն Աշտիշատեցի — (1721) — Կաթողիկոս 348—352 թթ.

Փառնակես տե՛ս Տեր-Սարգսյան Մակար

Փավստոս Բուզանդ — (686, 707) — 5-րդ դարի մատենագիր

Փափազյան Համբարձում — (1236) — Մանկավարժ

Փափազյան Վրբանես — 382, 384, 385, 387, 388 (14, 18, 381,
383, 386, 389, 1320, 1394, 1585, 1588)

Փեհլիվանյան Խորեն ա. ք. — (1714)

Փոքրուզալ Միֆայել փաշա — (752) — Գրական-հասարակական
գործիչ

Փորտալիս — (675) — Ֆրանսիական պետական գործիչ

Փրիդոնյան Գրիգոր — (1021) — Ճարտարապետ

Փրիդոնյան Միֆայել — (1236) — «Դարև-դար» երգի հեղինակ

Փուշ (Ժածկանուն) — 438, 439 (1384)

Ք

Քալանթար Ալեքսանդր — (807, 854 ա, 855, 917, 922) — Գյուղա-
տնտես, մշակութային գործիչ

Քալանթարյան Գուստավ — (1236) — Բնագետ

Քալանթարյան Ք. — (1534) — «Новое Обозрение» թերթի խմբ-
րագիր-հրատարակիչ

Քամալյան Սարգիս — 391—393, 604 (23, 390, 1400) — Գրող

Քաջբերունի (Դարբրիել Հովհաննիսյան) — 360, 1061, 1080, 1456,
(1066, 1384, 1388) — Բժիշկ, ազգագրագետ

Քաջբերունի Ռ. — (1400)

Քաջունի Մանուել վարդապետ — (1832) — Մշակութային գործիչ

Քասիմ (Միսակ Գոշունյան) — (394) — Գրող, խմբագիր

Քառամյան Նիկողայոս — 1, 52 ա, 67, 123, 132, 133, 366, 446,
471, 621, 646, 691, 707, 708, 728, 894,
1052, 1104, 1242, 1301, 1460, 1625, 1673,
1707, 1734, 1777 (648, 1249)

Քացախյան Կառապետ Գևորգի — (4)

Քեմենչեյան Ղուկաս — 395, 474, 785, 1123, 1809, 1385, 1387—
1389, 1392, 1394, 1560 (1383)

Քնչեյան Ռյուզանդ — (1305) — «Րյուզանդին» թերթի խմբագիր
 Քիշմիշյան Ալեքսանդր — (1585). — Մանկավարժ, դրամատուրգ
 Քյուրեշյան Պուլոս — (2040)
 Քենադատ — (1409)
 Քենասեր — Տե՛ս Օրմանյան Մաղաթիա արքեպիսկոպոս
 Քորիձե Փիլիմոն Խաւիշ (Կորիւիտ) — (1595)
 Քսենոֆոն — (757)
 Քուրաթելածե Ա. — (535, 1954) — Տպարանատեր Թիֆլիսում

Օ

Օդիֆրե Ժոզեֆ Ֆրանսուա — (950)
 Օսյուշինին Վլադիմիր — 505 — Գրող
 Օսովալդ — (1682) — Լայպցիգի ֆիզիկայի-քիմիայի ինստիտուտի
 պրոֆեսոր
 Օայան — 1036
 Օրբելի Հովսեփ — (1236)
 Օրմանյան Մաղաֆիա արքեպիսկոպոս — 173, 1111, 1112, 1732,
 1739, 1740, 1743, 1744, 1746, 1747—1751,
 1753, 1759 (624, 964, 979, 992, 1114, 1391,
 1407, 1410, 1752, 1807, 1883, 1907, 1911,
 1915, 1917, 1925, 1926) — Պատմաբան,
 եկեղեցական գործիչ, պատրիարք Հայոց՝
 Պուլսում
 Օր. Նվարդ — տե՛ս Աղանյան Նվարդ

Ֆ

Ֆ. Աշոտ — 594, 615, 1386
 Ֆաբրե Ֆ. Վ. — (1107) — Անդլիացի թարգմիչ, եկեղեցական
 գործիչ
 Ֆերում — (1634) — Բժիշկ-մանրէաբան
 Ֆերբեր Վիլհելմ — 1548
 Ֆիգարո — 441
 Ֆիլիպպ — (1587) — Գերմանացի դրամատուրգ
 Ֆիմի օր. — 12
 Ֆինզեն — (1639, 1649 ա) — Բժշկապետ

Յինկ Յրանց Նիկոլաուս — (626, 635, 715, 767, 1016) — Լեզվա-
բան, հայագետ

Յինկ or. — (715) — Նիկոլաուս Յինկի քույրը

Յինո Ժան — (1631) — Յրանսիացի բժիշկ-կենսաբան «Երկար-
ապրելու փիլիսոփայությունը» գրքի հեղի-
նակը

Յլեորին Անդրե — (1383)

Յլեյշ — (1572) — Բժիշկ

Յլեյշեր — (861) — Բերդապահ գեներալ Գանձակում

Յլորա-Անանիա — 596, (1391) — Թարգմանչուհի

Յոգել — (1602, 1605, 1607,) — Նկարիչ

Յոգտ Կարլ — (1556) — Գերմանացի քնագետ

Յորլանտինե (Forlantine) — (1667) — Իտալացի բժշկապետ

Յոստեր — (537) — «Սականտալա»-ի հեղինակ

Յրանկ — (654) — Գերմանացի բժիշկ

Յրանց — (379) — Բաֆֆու «Ոսկե աքաղաղ»-ի անգլերեն լ. թարգ-
մանող

Յրանց Գ. — (677) — Գերմանական կայսեր

Յրապիե Լեոն — 589 — Յրանսիացի գրող

Յրենկել Եկատերինա — 890

Յրիդրերգ — (1641) — Բժիշկ Քյոնիգսբերգից

Յուլիա Լյուդվիգ — 603 — Թատերագիր, բանաստեղծ

Յուլի Ռուզովի — 635) — Հայագետ

A. Saissy — (1547 ա)

Առաջագրության փոխառեն

X — 615 (1407)

*** — 20, 442, 657, 755, 958—962, 1134, 1228, 1451, 1587,
1588. (1394, 1400)

Տ Ե Ղ Ա Ն ՈՒ Ն Ն Ե Ր Ի
Ց Ա Ն Կ

Ա

- Աբասթուման — 773, 1864 — Առողջարանային բնակավայր Վրաս-
տանում
- Ագուլիս — 1079 — Գյուղ Նախիջևանում
- Ադանա — 947, 975, 978—981, 1722, 1782, 1812 — Քաղաք Կի-
լիկյան Հայաստանում
- Ադյաման — 1068 — Ներկայիս Մարտունու շրջանի Գետաշեն
գյուղը
- Ադրիանապոլիս — 1710
- Ազափ — 1061 — Գյուղ Բասենում
- Ազնվաց Ձոր — Գավառ Բաղեշում
- Ազովյան երկրամաս — 718
- Արենի — 1029
- Ալաշկերտ — 40, 1061
- Ալբանիա — 663
- Ալեքսանդրապոլ (Լենինական) — 795, 1075, 1362, 1383, 1384,
1386, 1396, 1403, 1409, 1413, 1456, 1770
(76, 786, 1059, 1075, 1136, 1745)
- Ալեքսանդրիա — 1000, 1012, 1280, 1483, 1651) — Քաղաք Եգիպ-
տոսում
- Ալուշալու — 1068 — Ներկայիս Մարտունու շրջանի Արևանիսո
գյուղը
- Ախալցխա — 1375, 1378, 1383, 1391, 1401, 1780 — Քաղաք Վրա-
ցական ՍՍՀ-ում
- Ախալքալաֆ — 775, 979, 1153, 1385, 1410, 1417 — Քաղաք, գա-
վառ, և շրջան Վրացական ՍՍՀ-ում
- Ախթալա — 1050 — Ավան Հայկական ՍՍՀ-ում
- Ախթամար — 1829

* Փակագծերի մեջ են առնված հրաաարակության վայրերը

Ակըն — 267, 947

Աղողաճ — 1067 — Հայաբնակ գյուղ Պարսկաստանի Ղարադաղ
գավառի Տզմար գավառակում

Ազվան — 680, 705, 723, 1028, 1032

Ազ-Քեռքի (Սպիտակ կամուրջ) — 1051

Ամասիա — 947, 1790

Ամերիկա — 1027, 1557, 1799, 1802, 1811

ԱՄՆ — 651, 842, 998, 1000, 1014, 1121, 1232, 1702 (1004)

Ամայ — 1049 — Գյուղ Բաղեշում

Այգենատ — 1050 — գյուղ Լոռիում

Այնթապ — 947, 1240, 1709

Անապա — 1398, 1404

Անզլիա — 645, 655, 660, 669, 814, 1098, 1548, 1557

Անդ — 1049 — գյուղ Բաղեշի Աղնվաղ Ձոր գավառում

Սնդրկովկաս — 61, 728, 843, 1401

Անի — 312, 1046, 1060, 1613, 1615

Աշխարադ — 1417

Աշրուպ — 1067 — Հայաբնակ գյուղ Պարսկաստանի Ղարադաղ
գավառի Քեյվան գավառակում

Ապարան — 979

Առաջածոր — 1397

Ասըան — 1067 — Հայաբնակ գյուղ Պարսկաստանի Ղարադաղ
գավառի Քեյվան գավառակում

Աստուրխան — 252, 709, 771, 1378, 1810, 1872

Ավարայրի դաշտ — 378

Ավաուրիա — 814

Ատրպատական — 1876, 1886

Արաքկեր (Արաբկիր) — 947

Արագիլ — 1049 — Գյուղ Բաղեշի Սպայակերտ գավառում

Արգինա — 1061 — Բրթսարնակ գյուղ Ալեքսանդրապոլից Կարին
տանող ճանապարհին

Արդահան — 1407

Արդվի — 1034, 1050

Արդվին — 1043 — Գյուղ Պոնտոսում

Արկադիոպոլիս — 646

Արմենիա՝ տե՛ս Հայաստան

Արմյանսկ — 2016 — Քաղաք Ղրիմում
Արևմտյան Հայաստան — 951, 959, 977, 978, 984
ԱՆՈՒՄ — 1710

Բ

Բարեբեկ — 969
Բաղրամյան — 1049 — Գյուղ Բաղեշի Սպայակերտ գավառում
Բաթում — 1077, 1381
Բալխան — 121, 804, 851, 1378, 1384, 1396
Բալաշով — 841
Բալկաններ — 1008
Բախչիսարայ — 709
Բաղդադ — 1710
Բաղենից — 1049 — Գյուղ Բաղեշի Սպայակերտ գավառում
Բաղեշ — 947, 1040 — Գավառ և քաղաք Բաղենյաց ժողովրդի արևմտյան կողմում
Բայազետ — 979, 1061 — Քաղաք Արևմտյան Հայաստանում
Բաստ — 1039 — Գյուղ Բաղեշի Սպայակերտ գավառում
Բալարիա — 1583
Բատավիա — 1020 — (Ջակարտա—Ինդոնեզիա)
Բաբու — 65, 380, 791, 797 ա, 799, 804, 832, 846, 851, 869, 900, 923 ա, 1017, 1208, 1346, 1382—1384, 1387—1392, 1394, 1396, 1398, 1400, 1408, 1409, 1414, 1576, 1580, 1582, 1591—1593, 1810, 1834, 2021, 2022, 2042 (29, 75, 129, 205, 281, 362, 383, 403, 484, 607, 1317, 1318, 1673, 1707, 1761)
Բեյդիա — 814
Բեպին — 937, 1008, 1016, 1047, 1100, 1235, 1550, 1638, 1648, 2008
Բերա — 682, 1880
Բերդ — 1067 — Հայաբնակ գյուղ Պարսկաստանի Ղարադաղի Քիվան գավառակում
Բերդակ — 1049 — Գյուղ Բաղեշի Սպայակերտ գավառում
Բիրինբյուր — 851

Ռիբլիս — 967

Ռիեզյոլ — 1042

Ռյուզանդիա — 646, 712, 716, 1030

Քոհնեմիա — 595

Ռոստոն — 732 (197, 996)

Քեռար արիա — 1213

Ռրայլա — 1000

Ռրյուսել — 1400, 1641

Ռալդարիա — 958, 986

Գ

Գանձակ — Քաղաք և գավառ — 844, 861, 864, 1028, 1079, 1362, 1391, 1417, 1810, 1909 ներկայիս Կիրովաբադ

Գանձասար — 1384

Գեոկղարա — 1067 — Հայաբնակ գյուղ Ղարադաղի գավառի Քեյվան գավառականում

Գետաշեն — 1028 — Գյուղ Գանձակի գավառում

Գերմանիա — 539, 655, 661, 887, 1092, 1233, 1557, 1685

Գլղան — 1843 — Թիֆլիսի մոտակայքի գյուղերից, որը ներկայումս քաղաքի կազմում է

Գյոզալդարա — 1068 — ներկայիս Վարդենիկ գյուղը Մարտունու շրջանում

Գյոդակքուլաղ-Կարնաղբյուր — 1068 — Գյուղ Վարդենիսի շրջանում

Գոմուշլու (Ջոմուշլու) — 1061 — Գյուղ Ալեքսանդրապոլից Կարին տանող ճանապարհին

Գյուլիստան — 1028 — Հայաբնակ գյուղ Սյունիքում

Գյոզ-Յաթաղ — 1028 — Գյուղ Ղարաբաղում

Գուրի — 818 — քաղաք Վրացական ՍՍՀ-ում

Գուրիս — 879 (1308)

Գուլիստանի կամ Քալիշի մանալ — 1028 — Ղարաբաղում

Գուրիա — 806

Գուրջիստան՝ տե՛ս Վրաստան

Դ

- Դալաս — 1049 — Գյուղ Բաղեշի Սպալակերտ գավառում
 Դաշա — 1049 — Գյուղ Բաղեշի Սպալակերտ գավառում
 Դաստակերտ կամ Դաստակիր — 1028 — Գյուղի ավերակներ Սյունիքում
 Դավրեժ տե՛ս Բավրիդ
 Դարալաղյազ — 843, 1080
 Դելուս — 656 — Կղզի Հունաստանում
 Դերբենդ — 1395
 Դիարբեկիր — 950
 Դովրի — 43
 Դուրպառ — 57
 Դվին — 717
 Դրեզդեն — 1417

Ե

- Եադան — 1061 — գյուղ Բասենում Արաքս գետի մոտակայքում
 Եգիպտոս — 83, 658, 1237, 1265, 1880
 Եղեսիա — 947, 990
 Ելենդուֆ — 1028 — Գերմանական գաղութ Գանձակում
 Ելենովկա — 1068 — Ներկայիս Սևան քաղաքը Հայկական ՍՍՀ-ում
 Եվրոպա — 998, 1401
 Երանոս — 1068 — Գյուղ Մարտունու շրջանում
 Երասխ (Գետ) — 1067
 Երզնկա — 717, 947
 Երուսաղեմ — 725, 958, 1999
 Երևան (Նահանգ, գավառ և քաղաք) — 57, 679, 802, 804, 837, 846, 847, 867, 900, 979, 1076, 1079, 1166, 1378, 1383, 1387, 1389, 1390, 1392, 1399, 1407, 1410, 1997, 2023, 2029, 2030, (278, 380)

Զ

- Զանգեզուր — 851, 979, 1398
 Զանգու (Գետ) — 1078

Ջաֆ կամ Ջալ — 1061 — Գյուղ Բասենում

Ջեյթուն — 753, 947

Ջենջան — 1710

Ջմյունդիա — 1627, 1824

Է

Էմրեդյալ — 1067 — Հայաբնակ գյուղ Ղարսի շրջանի Մեհնան գավառում

Էջմիածին — 57, 688, 722, 738, 790, 809, 827, 847, 885, 886, 890, 891, 900, 916, 918, 979, 1076, 1079, 1090, 1139, 1141, 1142, 1192, 1380, 1383, 1385, 1388, 1392, 1395, 1400, 1409, 1410, 1413, 1417, 1610, 1738, 1762, 1787, 1804, 1814, 1838, 1859, 1860, 1869, 1893, 1899, 1901, 1902, 1912, 1928—1930, 1941, 1998, 2029 (648, 1281, 1359, 1555, 1982, 1995, 2002)

Էրզրում աճ'ս Կարին

Էրֆե — 1028 — Հայաբնակ գյուղ Գանձակի գավառում

Թ

Թաղ — 1049 — Գյուղ Բաղեշի Սպալակերտ գավառում

Թավրիզ — 717, 956, 993, 1230, 1230 ա, 1241, 1382, 1393—1395, 1400, 1405, 1407, 1664, 1710

Թարթառ — 1028 — Գետ Սյունիքում

Թեմրան — 1230, 1396

Թեոդոսիա — 1866

Թիոնեքի — 832 — Դավառ Վրաստանում

Թիֆլիս — 27, 57, 219, 295, 448, 449, 459, 499, 501, 671, 778, 782, 804, 818, 820, 824, 828, 829, 837, 838, 850, 858, 861, 862, 864, 871, 874, 882, 896, 903, 922, 923 ա, 925, 933, 935, 943, 948, 1028, 1079, 1096, 1136, 1142, 1175, 1178—1180, 1184, 1185, 1206, 1234, 1238, 1264, 1266, 1292, 1378, 1383, 1384,

1387, 1390—1392, 1396, 1397, 1400—1403,
 1407, 1412, 1417, 1466, 1576, 1578, 1579,
 1582, 1584, 1589, 1590, 1594, 1601, 1603,
 1605, 1607, 1701, 1763, 1767, 1768, 1771,
 1778, 1783, 1786, 1792, 1810, 1813, 1815,
 1820, 1821, 1824, 1836, 1841, 1843, 1845,
 1847, 1855, 1856, 1862, 1864, 1893, 1897,
 1921, 1922, 1927, 1937, 1952, 2011, 2014,
 2018, 2019, 2032, 2038, (56, 67, 68, 104,
 120, 121, 125, 132, 133, 147, 202, 206,
 269, 270, 279, 381, 390, 399, 446, 457,
 471, 503, 508, 533, 535, 551, 620, 642—
 644, 670, 703, 707, 711, 745, 751, 766,
 918, 968, 1145, 1220, 1233, 1242—1244,
 1246—1248, 1251, 1293, 1309, 1312, 1313,
 1315, 1319, 1321, 1325, 1424, 1425, 1437,
 1440, 1443, 1444, 1448, 1449, 1458, 1471,
 1488, 1490, 1501, 1506, 1524, 1526, 1542,
 1551, 1595, 1625, 1678, 1688, 1708, 1715,
 1776, 1594, 1955)

Թողան — 1028 — Թուրքարնակ գյուղ Գանձակում

Թոռուս կամ Յուդակեր — 1028 — Գյուղ Սյունիքում

Թուրղան — 1061 — Գյուղ Բասենում

Թուրֆահայաստան — տե՛ս Արևմտյան Հայաստան

Թուրֆիա — 663, 883, 953, 959, 972—974, 984, 989, 991, 998,
 1061, 1124, 1401, 1824, 1894

Ժ

Ժրնկ — 2001

Ի

Իգդիր — 1407

Իզմիր — 930 — Քաղաք Նիկոմեդիայում

Իմերեթիա — 1844 — Պատմական մարզ Վրաստանում

Իտալիա — 652

Իրան — տե՛ս Պարսկաստան

Լայսցիդ — 772, 1682, 1835, 2005, 2011 (376, 649)

Լեհաստան — 815

Լիվիւրպոլ — 1680

Լյումա — 1067 — Հայաբնակ գյուղ Ղարադաղի գավառի Հասանով գավառակում

Լոգան — 659, 1000 (1311) — Քաղաք Շվեյցարիայում

Լոնդոն — 1003, 1012, 1692, 2000 (1057)

Լոռի — 45, 1034, 1050

Լուալ — 1049 — Գյուղ Բաղեշի Սպայակերտ գավառում

Խ

Խալիֆօղլի — 1061 — Գյուղ Արեւմտյան Շիրակում

Խախոնֆ — 1049 — Գյուղ Բաղեշում

Խոնակեան — 1067 — Հայաբնակ գյուղ Ղարադաղ գավառի Տզմար գավառակում

Խանդրեզ — 1042 — Գավառ Մուշում

Խանկաձոր — 975 — Գյուղ Բաղեշում

Խարբերդ — 947, 1217, 1219

Խարթ — 1049 — գյուղ Բաղեշի Ազնվաց Զոր գավառում

Խարկով — 1997, 2011

Խարտկող — 1049 — Գյուղ Բաղեշում

Խիզան — 1049 — Գավառ Բաղեշում

Խմելբուր — 1049 — Գյուղ Բաղեշում

Խնուս — 1042 — Գավառ Մուշում

Խոյք — 1049 — Գյուղ Բաղեշի Սպայակերտ գավառում

Խոջիվաճֆի գերեզմանատուն — 1771 — Գտնվել է Թիֆլիսի Հավ-լարար թաղամասում. ներկայիս ավերված

Ս

Սյնեռնակաբերդ — 1078 — Բարձունք երևանի Հյուսիս-Արեւմտյան մասում

Սվար — 1049 — Գյուղ Բաղեշում

Կ

Կազան — 236, 237

- Կաթողիստար (Կաթողիկոսաց սար) — 1028 — Սյունիքում
 Կալկաթա — 253
 Կաճիւրե — 848, 923 ա, 1000, 1025, 1237 (1496)
 Կաւարուպող Կամ Ղաւարուպող — 1028 — Գյուղ Գանձակում
 Կարին — 717, 947, 948, 1045, 1217, 1219 (1438)
 Կարս — 721, 847, 1061, 1384, 1385, 1387, 1392, 1398, 1402—
 1404, 1408
 Կարսի — 1049 — Գյուղ Բաղեշի Աղնվաց Ջոր գավառում
 Կեղիս — 1049 — Գյուղ Բաղեշի Սպայակերտ գավառում
 Կեսաւրիա — 1218
 Կեսմանով — 1067 — Հայարեակ գյուղ Ղարադաղի գավառի Մե-
 շափարա գավառակում
 Կըզըլչախչախ — 1061 — Գյուղ-փոստակայան Ալեքսանդրապոլից
 Կարին տանող ճանապարհին
 Կիլիկիա — 700, 768, 1030, 1782, 1785, 1798, 1806, 1817, 1822,
 1842, 1846, 1867, 1868, 1910
 Կիպրոս — 1, 53, 1710
 Կիսովադսկ — 1663
 Կիւն — (1538)
 Կյումուշխանե (Գյումուշխանե). — 1043 — Գավառ Թուրքիայում
 Կովկաս — 746, 778, 808, 822, 828, 832, 843, 846, 851, 960,
 866, 881, 898, 899, 904, 905, 907, 923 ա,
 924, 927, 929, 942, 959, 1021, 1080, 1146,
 1201, 1238, 1588, 1663, 1851, 2026, 2028
 Կուրվու — 1049 — Գյուղ Բաղեշում
 Կ. Պոլիս — 14, 20, 50, 624, 682, 687, 755, 955, 957—962, 966,
 967, 971, 981, 982, 985—987, 992, 1029,
 1077, 1084, 1108, 1110, 1111, 1114, 1115,
 1124, 1225, 1385, 1389, 1391—1394, 1397,
 1400, 1409—1411, 1414, 1451, 1705, 1709,
 1710, 1715, 1720, 1766, 1807, 1818, 1834,
 1842, 1846, 1849, 1850, 1874, 1877, 1880,
 1883, 1885, 1893, 1906, 1908, 1911, 1914,
 1917, 1918, 1920, 1925, 1926, 1949, 1997
 (1283, 1304, 1306, 1307, 1316, 1418, 1625,
 1714, 1915, 1987)

Կոռն — 1049 — Գյուղ Բաղեշի Սպայակերտ գավառում
Կսապաա — 1028 — Գյուղ Ղարաբաղում
Կրեոն կղզի — 980, 1008 — Կղզի Միշերկրական ծովում
Կուրիբե — 667 — Ածխահանքեր Պաղը Կալե դեպարտամենտում
Կուրսկ — 805

Հ

Հաագա — 1007
Հալլե — 1389, 1391, 1394, 1395, 1397, 1561, 2017
Հալպատ — 683, 1050, 1051
Հաերն — 947
Համադան — 1878
Հայաստան — 25, 61, 689, 690, 712, 716, 757, 1003, 1008, 1057
Հաշի-Քենդ, կամ Հաշի-Շեն — 1028 — Գյուղ Գանձակում
Հառնելիկ — 1049 — Գյուղ Բաղեշի Սպայակերտ գավառում
Հասանով — 1067 — Գավառակ Ղարադաղի գավառում
Հավլարար — 1181 — Թաղամաս Թիֆլիսում
Հեռավոր Արևելք — 812
Հեղկաստան — 254, 260, 928
Հենաո — 1061 — Լեռ Բասենում
Հոդոցիմ — 1729 — Գյուղ Վայոց Ձորում
Հոռեկ կամ Քալիշ — 1028 — Գյուղ Սյունիքում
Հորմըզ կամ Հյուրմյուզ — 1049 — Գյուղ Բաղեշում
Հոռմ — 1030, 1257, 1718
Հունաստան — 1008
Հուստ — 1049 — Գյուղ Բաղեշի Սպայակերտ գավառում

Ձ

Ձանրաղ — 1061 — Գյուղ Բասենում

Ղ

Ղազախ — 1028
Ղազվին — 1394, 1408
Ղանլինա — 1075
Ղասումաշեն — 1067 — Հայաբնակ գյուղ Ղարադաղի գավառի Քել-
վան գավառակում

Ղարաբաղ — 580, 696, 1079, 1096, 1207—1209

Ղարադաղ — 1067 — Դավառ Պարսկաստանում, պատմական Հայաստանի Փայտակարան գավառը

Ղարաշինար — 1028 — Գյուղ Դանձակում

Ղարաֆիլիսա — 1410, 1412—1414

Ղրգրլնաշլու — 1051

Ղշլաղ — 1067 — Հայաբնակ գյուղ Ղարադաղի գավառի Տզմար գավառակում

Ղրիմ — 709, 718, 1008

Ղուլուտի — 1067 — Հայաբնակ գյուղ Ղարադաղի գավառի Տզմար գավառակում

Ճ

Ճալա — 1061 — Հայաբնակ գյուղ Արևմտյան Շիրակում

Ճանիկ — 1043 — Բնակավայր Պոնտոսում

Ճաշուան — 1049 — Գյուղ Բաղեշի Սպայակերտ գավառում

Ճապոնիա — 812, 814, 836, 842, 1071, 1073, 1394, 1586

Մ

Մադրիկ — 1639 (547)

Մալաթիա — 947

Մակեդոնիա — 1000, 1008

Մայկուլ — 55

Մանգլիս — 1385 — Ամառանոցային բնակավայր Վրաստանում

Մանջուրիա — 1641

Մանչեստր — 1680 (1316)

Մասիս լեռ — 1076

Մաստարա — 2020

Մատ — 1049 — Գյուղ Բաղեշի Սպայակերտ գավառում

Մատաձմեն — 1049 — Գյուղ Բաղեշի Սպայակերտ գավառում

Մալաթիա — 1028 — Գյուղ Սյունիքում

Մալաթիա — 947, 975

Մալբուրգ — 534, 1391, 1394 (626, 715)

Մալգոբե — 1049 — Գյուղ Բաղեշում

Մալղակերտ (Մարտակերտ) — 1028 — Գյուղ և շրջան Ղարաբաղում

Մալգվան — 1790

Մարենույ — 1051 — Գյուղ Հոռիում. ներկայումս շրջկենտրոն
Վրաստանում

Մարսել — 1077

Մարտինիկա կղզի — 664

Մարց — 1050 — Գյուղ Հոռիում

Մաֆու — 1710

Մեզկիթ — 1067 — Հայարնակ գյուղ Ղարադաղի Մեշափարա գա-
վառակում

Մեծ Մասիս — 1086

Մեծ Շեն, կամ Ուլու Կարաբեկ — 1028

Մեհմանայի պղնձի հանքեր — 1028 — Վայր Ղարաբաղում

Մեշափարա — 1067 — Գավառակ Ղարադաղում

Մըհրտավ — 1067 — Հայարնակ գյուղ Ղարադաղի Քելվան գա-
վառակում

Մժեկերտ — 1061 — Գյուղ Բասենում

Միատուն (Միադին) — 1061 — Գյուղ Բասենում

Միլան — 1654

Միջերկրական ծով — 1077

Միշիգան — 1682

Մեհեմեդ — 1067 — Գավառակ Ղարադաղում

Մոզզոկ — 2012

Մոխրաթաղ (Հին և նոր), կամ Քեչիկ-Ղարաբեկ — 1028

Մոսկվա — 171, 172, 248, 669 ա, 750, 785, 789, 856, 1231, 1362,
1378, 1381—1383, 1385—1389, 1391—
1394, 1400, 1406—1408, 1413, 1415, 1416,
1700, 1742, 1893, 1899 (12, 59, 230, 275,
1059, 1104, 1109, 1113, 1436, 1460, 1549,
1777)

Մոտկան — 1049 — Գավառակ Բաղեշում.

Մոավ — 1028 — Լեռ Սյունիքում

Մուշ — 947, 970, 1033, 1039

3

Յալա — 1840

Յունիս — 1043 — Գյուղ Պոնտոսում

Յուրկյութին — 1067 — Հայաբնակ գյուղ Ղարադաղ գավառի Տղմար գավառակում

Յուրև — 2013

Ն

Նախիջևան — 696 697, 837, 843, 846, 893, 1079, 1380, 1381, 1401, 1406, 1407, 2024

Նեապոլ — 1649

Նել — 1049 — Գյուղ Բաղեշի Ազնվաց Ձոր գավառում

Նեյրիգ — 1710

Ներքան — 1049 — Գյուղ Բաղեշի Սպայակերտ գավառում

Ներին Կոտենց — Գյուղ Բաղեշի Սպայակերտ գավառում

Ներին Հորուկ — 1049 — Գյուղ Բաղեշի Սպայակերտ գավառում

Նևիեշտ — 1067 — Հայաբնակ գյուղ Գյուղ Ղարադաղի գավառի Մեշափարա գավառակում

Նիկոզիա — 53 (1245)

Նիկոլայիշ — 1386, 1393 — Բնակավայր Մորավիայում

Նյու-Յորք — 988, 1009

Նովոշերկասկ — 914, 931

Նորաշեն — 1067 — Հայաբնակ գյուղ Ղարադաղի Հասանով գավառակում

Նորաշեն — 1067 — Հայաբնակ գյուղ Ղարադաղի Քեյվան գավառակում

Նոր-Բայազետի գավառ — 847, 1068, 1395, 1408, 1409

Նոր-Նախիջևան — 251, 255, 261, 313, 316, 395, 682, 709, 713, 718, 776, 940, 1377, 1379, 1382, 1386, 1388, 1389, 1394, 1403, 1405, 1407, 1409, 1411, 1412, 1414, 1419, 1775, 1796, 1831, 1848, 1871, 1872, 1916 (148, 359, 1457)

Նոր-Շուվանդիա — 1679

Նոր-Ջուղա — 1410 (1483)

Շ

Շահնալար — 1061 — Գյուղ Արևմտյան Շիրակում

Շամախի — 717, 781, 979, 1210, 1810

Շամշադին — 696, 698, 1028

Շամբուր (Շամխուր) — 1028

Շապին Գաբանիսար — 947

Շատախ — 107

Շարուր — 843

Շիրակ — 1061

Շիրակավան — 1719

Շաաքուրգ տե՛ս Ստրասբուրգ

Շուլավեր — 1051, 1129, 1391, 1400 — Ներկայիս Շահումյան քա-
ղաքը Վրացական ՍՍՀ-ում

Շուշի — 790, 810, 851, 876, 879, 881, 887, 1378, 1386, 1387,
1392, 1394, 1396, 1398, 1401, 1403, 1405,
1406, 1789, 1801, 1997, 2033

Ո

Ողան — 1067 — Հայաբնակ գյուղ Ղարադաղի Մեջափարա գավա-
ռակում

Չ

Չարդախու, կամ Մղվազ — 1028 — Գյուղ Սյունիքում

Չարշամպա — 1043 — Բնակավայր Պոնտոսում

Չախաննազ — 994

Չիկազ — 1683, 1705

Չխար — 2022

Պ

Պա դը Կալե — 667 — Դեպարտամենտ Ֆրանսիայում

Պանտրմա — 1826

Պատիժվան — 1061 — Գյուղ Բասենում

Պաղկատան — 662, 679, 690, 720, 843, 953, 954, 993, 1067,
1230, 1356, 1710

Պեմերբուրգ — տե՛ս Սանկտ Պետերբուրգ

Պեռսելավեց — 646

Персия տե՛ս Պարսկաստան

Պուլտավա — 506

Պոնաոս — 1043

ՊՅՈՒՆ — 1049 — Գյուղ Բաղեշում
ՊՈՐՏՈՒՆՆԱԿԱՆ — 655

Ջ

ՋԱՆ-ՅԱՐԱԴ — 1028 — Հայաբնակ գյուղ Ղարաբաղում
ՋԱԼԱԼՕԴԼԻ — 1034 — Ներկայիս Ստեփանավան քաղաքը
ՋՈՒԼԱ — 38, 1878

Թ

ԹԱՂՍ — 1384, 1388, 1395
ԹՈՍՍՈՒՎ ԴՈՆԻ ՎՐԱ — 95, 914, 1390, 1395, 1397 (18)
ԹՈՒՄԻՆԻԱ — 1008
ԹՈՒՂՆԱԳ — 1000
ԹՈՒՍԱՍՏԱՆ — 24, 561, 657, 709, 728, 762 771, 792, 811—816,
825, 826, 835, 836, 842, 847, 858, 866,
883, 888, 895, 924, 951, 986, 1001, 1067,
1090, 1146
ԹՈՒՍԻԱ՝ տե՛ս ԹՈՒՍԱՍՏԱՆ

Ս

ՍԱԳ — 1049 — Գյուղ Բաղեշի Աղնվաջ Ձոր գավառում
ՍԱԼԻԱՆ — 1394, 1409
ՍԱԼՄԱՍՏ — 1079, 1710
ՍԱՄԱՐՎԱՆԴ — 1406, 1410
ՍԱՄՈՂՎԱՐ — (1992) — Հայաբնակ քաղաք Հունգարիայում
ՍԱՆԱՏԻՆ — 1034, 1050 1051, 1053
ՍԱՍՈՒՆ — 219, 739
ՍԱՐԴՈՒ — 1067 — Հայաբնակ գյուղ Ղարաղաղի գավառի Տգմար
գավառակում
ՍԱՐԻՂԱՄԻՅ — 1061, 1385
ՍԵՐԱՍՈՒԿԱ — 947
ՍԵՆՏ-ԼՈՒԻՍ — 1014 — Քաղաք ԱՄՆ-ում
ՍԵՐՔԻԱ — 1008
ՍԻՐԴՐԵՆ — 1067 — Հայաբնակ գյուղ Ղարաղաղի գավառի Քեյվան
գավառակում
ՍՐԵՐԱՍՏԱՆ — 1061 — Գյուղ Բասենում
ՍԻՄՖԵՐՈՎՈՒ — 2016

Սինայ — 725

Սիո — 1096, 1722, 1817, 1888

Սիցիլիա — 668

Սլիվեն — 1000

Սյուլուկ կամ Ազատ — 1028 — Գյուլ Գանձակում

Սյունյաց աշխարհ — 1028, 1032

Սյուրբուն — 1067 — Հայաբնակ գյուղ Ղարադաղի գավառի Քեյ-
վան գավառակում

Սողանլուխ — 1051 — Գյուլ Լոռիում. ներկայումս գտնվում է Վրա-
ցական ՍՍՀ-ի կազմում

Սովորի — 1049 — Գյուլ Բաղեշի Սպայակերտ գավառում

Սպայակերտ — 1049 — Գավառ Բաղեղում

Ս. Պետերբուրգ — 11, 57, 241, 254, 720, 741, 742, 744, 747,
749, 750, 793, 803, 809, 820, 821, 858—
860, 936, 1352, 1384, 1387, 1393 1395,
1598, 1680, 1893 (10, 67 ա 89, 110, 204,
305, 306, 364, 366, 470, 489, 490, 509,
540, 541, 544, 552, 580, 650, 653, 691,
731, 1074, 1117, 1254, 1269, 1302, 1550,
1737, 1959)

Ս. Պիեռ — 664 — Հրաբխից կործանված թաղաք Մարտինիկա
կղզում

Սաամբուլ՝ տե՛ս Կ. Պոլիս

Սառապուրգ — 665, 1400, 1405 (743)

Սուղանց — 1049 — Գյուլ Բաղեշի Սպայակերտ գավառում

Սուրբ Յոնան (Սըրբա՛հան) — 1061 — Գյուլ Բասենում

Սեանդ — 1067 — Հայաբնակ գյուղ Ղարադաղի գավառի Մնճեան
գավառակում

Սեան — 1996, 2000

Սեանա լիճ — 1088

Սև ծովի ռուսական եզերք — 807

Սևորդյաց ձորեր ու այրեր — 1044

Սեֆար — 1049 — Գյուլ Բաղեշի Սպայակերտ գավառում

Վ

Վաղարշապատ — 1382, 1394, 1407, 1409, 1738, 1903 (8, 271,

396, 525, 626, 703, 723, 729, 730, 1125,
1597)

- Վայոց Ձոր — 52
Վան — 37, 267, 681, 717, 947, 1222, 1390, 1790
Վառնա — 14
Վասպուրական — 1220
Վարազ — 35, 1079
Վարանդա — 876 — Գավառ Ղարաբաղում
Վարդաբլուր — 1034 — Գյուղ Լոռում
Վարդանաշեն — 1067 — Հայաբնակ գյուղ Ղարադաղի գավառի
Մնճևան գավառակում
Վարդո — 1042 — Գավառ Մուշում
Վարշավա — 2041
Վեգուվ լեռ — 666
Վեձիս — 1096 — Գյուղ Թիֆլիսի մոտակայքում, որ ժամանակին
հղել է անվանի մանկավարժ Պետրոս Շանշ-
յանի հոր կալվածքը
Վեյմար — 1649
Վենետիկ — 1310, 1383, 1405, 1410, (69 ա, 904, 1052, 1297)
Վերին Կոտանց — 1049 — Գյուղ Բաղեշի Սպայակերտ գավառում
Վերին Հորուկ — 1049 — Գյուղ Բաղեշի Սպայակերտ գավառում
Վիեննա — 801, 954, 1013, 1015, 1019, 1394, 1402, 1417, 1467,
1649, 1690, 1691, 1837, 2040 (621, 708,
740, 1031, 1108, 1255)
Վիեակյուն — 1067 — Հայաբնակ գյուղ Ղարադաղի գավառի Հա-
սանով գավառակում
Վինն — 1067 — Հայաբնակ գյուղ Ղարադաղի գավառի Մնճևան
գավառակում
Վյադիկավկազ — 1385, 2015
Վրաստան — 38, 728, 816, 1804, 1844

Տ

- Տանկաստան տե՞ս Թուրքիա
Տաշ Տոփ — 1049 — Գյուղ Բաղեշի Ազնվաց Ձոր գավառում
Տառն (դաշտ ու լեռներ) — 1033
Տզմար — 1067 — Գավառակ Ղարադաղի գավառում

Տիգրանակերտ — 947, 1038

Տիգրոն — 1

Տոնաշեն — 1028 — Գյուղ Սյունիքում

Տոսու — 1049 — Գյուղ Բաղեշի Սպալակերտ գավառում

Տոփ — 1049 — Գյուղ Բաղեշի Աղնվաղ Ձոր գավառում

Տրապիզոն — 1035, 1077, 1079

Տրանսիլվանի — 1031 — Գաղթողախ կենսատանում 17-րդ դար

Տուաղուս — 1049 — Գյուղ Բաղեշի Սպալակերտ գավառում

Տուրին — 614

Տփլիս տե՛ս Քիֆլիս

ՈՒ

Ուրմիա — 1391, 1401

Փ

Փալըղվան — 1061 — Հայաբնակ գյուղ Արևմտյան Շիրակում

Փարգիտ — 1061 — Հայաբնակ գյուղ Արևմտյան Շիրակում

Փարիզ — 295, 701, 945, 950, 1008, 1018, 1021—1023, 1026,
1036, 1077, 1082, 1385, 1391, 1396, 1400,
1404, 1407, 1584, 1635, 1642, 1649, 1997
(3, 48, 268, 528, 657, 800, 1258, 1276,
1299—1301, 1314, 1430—1432, 1547 ա,
1663)

Փարխանդ — 1049 — Գյուղ Բաղեշում

Փափշեն — 1049 — Գյուղ Բաղեշում

Ք

Քալալու — 1067 — Հայաբնակ գյուղ Ղարաղաղի գավառի Մեշու-
գավառակում

Քառագլուխ — 1067 — Հայաբնակ գյուղ Ղարաղաղի Մենեան գա-
վառակում

Քարինջ — 1050 — Գյուղ Լոռում

Քարմեկ (Կարմեկ) — 1710 — Լեռ Պարսկաստանում

Քեմախ — 947, 1049 — Գյուղ Բաղեշում

Քեյվան — 1067 — Գավառակ Ղարաղաղի գավառում

Քեոփրի-Քեոյ — 1061 — Հայաբնակ գյուղ Բասենում

Քիլիս — 947

Քիշինև — 1375, 1377, 1381, 1408, 1833, 1857

Քյունիգսբերգ — 1641 Ներկայումս Կալինինգրադ

Քյուրուզ-Գարա — 1061 — Գյուլ Արևմտյան Շիրակում

Քուլադրան — 1068 — Ներկայիս Ծովինար գյուղը Սեանա լճի ափին
Բուլոյայիս (Նահանգ) — 818

Օ

Օրբեմնեզանու — 1588 — Գյուլ Մյունխենի մոտակայքում

Օդեսա — 1231, 1381, 1383, 1893, 1997, 2011

Օկոմի կամ Օգոմի — 1061 — Գյուլ Բասենում

Օձաբերդ — 1068

Օձուն — 1034, 1050, 1051 — Գյուլ Լոռում

Օղան — 1067 — Հայաբնակ գյուղ Ղարադաղի Հասանով գավառա-
կում

Օշական — 1064 — Գյուլ Աշտարակի շրջանում

Օջախ-ղուլի — 1061 — Ներկայիս Առափի հայաբնակ գյուղը Ախուր-
յանի շրջանում

Օրդու — 1043 — Բնակավայր Պոնտոսում

Օրենբուրգ — 1393

Օրձենե — 1049 — Գյուլ Բաղեշի Ազնվաց Ձոր գավառում

Ֆ

Ֆինլանդիա — 1557

Ֆլորենցիա (753)

Ֆրանկֆուրտ — 1665

Ֆրանսիա — 655, 814, 834, 1557, 1685

**«ԼՈՒՄԱ» ՀԱՆԴԵՍՈՒՄ ՀՐԱՊԱՐԱԿՎԱԾ
ՆՅՈՒԹԵՐԻ
ՎԵՐՆԱԳՐԱՅԻՆ ՑԱՆԿ**

**ՆԵՐԿԱՅԱՅՎԱԾ ԸՍՏ ՆԵՐԿԱ ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ
ԲԱԺԻՆՆԵՐԻ՝**

ԱՅԲԲԵՆԱԿԱՆ ԿԱՐԳՈՎ

I ԳԵՂԱՐՎԵՍՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳՐԱԿԱՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԲԱԺՆՈՒՄ ՏԵՂ ԳՏԱԾ ՆՅՈՒԹԵՐ

- Ազգասեր մարդը — *Բանաստ.* — 58
 Ազիրֆեզա — *Վեպ* — 355
 Ալադյազ բարձր սարին .. — *Բանաստ.* — 195
 Ալեմզիր — *Վեպ* — 384
 Ախ, արուն ֆամի, ախ արուն ֆամի... — *Բանաստ.* — 188
 Ախ, թամար (*Աղթամար*) — *Բանաստ.* — 124
 Ահաքեր ժայռը ահա երևաց... — *Բանաստ.* — 507
 Ահուելի զիշեր — *Բանաստ.* — 160
 Աղաչում եմ, օ խնդրում եմ... — *Բանաստ.* — 139
 Աղբրանց արուն մըջ վոթան ֆարերուն... — *Չափածո* — 50
 Աղբրի մոտ — *Բանաստ.* — 430
 Աղբիկ խորոտիկ խորոտիկ... — *Չափածո* — 50
 Աղցմի՛մ — 259
 Աղֆատա կերակույն համար — *Չափածո* — 39
 Աղֆատի ճալը — *Պատկեր* — 199
 Ամբոխի կոտոր ջախջախել կուգեմ... — *Բանաստ.* — 333
 Այարի վերա հարձակումն 17 մայիսի — *Չափածո* — 52
 Այդեմիրկան (*Չերքեզական մի հին երգ*) — 144
 Այսպես է մարդը — 167
 Այս մեր շարատանջ շարֆաշ օրերում — *Բանաստ.* — 302
 Այս տարին էլ եկավ անցավ... — *Բանաստ.* — 300
 Անարգ սերնդի անարգ զավակներ... — *Բանաստ.* — 340
 Անդրեաս երեց — *Վեպ* — 209
 Անիի առումը (*Դրամատիկական*) — 312
 Անտառապետ ֆրեդերիկ — 575
 Անտառը խշշում է — 467
 Անտունի երգերից — 347

- Անցյալի հուշեր — 180
 Ապրիլ գործել դեռ կուգեմ — *Բանաստ.* — 411
 Ապուշը — *Պատմվածք* — 591
 Առանց միջնորդի փեսացու գտնել — 322
 Առանց վերնագրի — 483
 Առաքյալը — *Վեպ* — 213
 Առ երկնայինը — *Բանաստ.* — 149
 Առ մայրն յուր — *Բանաստ.* — 58
 Առյուծաձև Մհեր — *Չափածո* — 86
 Առուն անցավ խոր-խոր ձորեր... — *Բանաստ.* — 182
 Ասլի Մելիք և Սանասար — *Պոեմ* — 85
 Աստված — *Բանաստ.* — 408
 Ավանդուրջուն — *Չափածո* — 402
 Ավանդուրջուններ — 37
 Ավետարան — *Բանաստ.* — 177
 Ավետարանի եղբայրներ — *Վիպակ* — 151
 Ավերակների վրա (*Դրամա*) — 298
 Ավո — *Պատկեր* — 207
 Արագիլ — *Չափածո* — 185
 Արդյոք ինչ փույթ ուրիշներին... — *Բանաստ.* — 138
 Արի, եղբայր, ելնենք հսկա սարն ի վեր... — *Բանաստ.* — 342
 Արխիպ պապը և Լյոնկան — 455
 Արյան երգերից — *Բանաստ.* — 146
 Արյան հայրենիք — *Բանաստ.* — 401
 Արևոտ Գողգոթան վարոս իմ դիմաց... — *Բանաստ.* — 180
 Արտաշես Ա (*Թատերգութիւն*) — 111
 Արտույտ — *Զրույց* — 405
 Աստուածանուններ — *Պատկեր* — 437
 Բազեի երգը — *Արձակ* — 451
 Բախտը — *Պատմվածք* — 599
 Բախտի խաղը — *Պատմվածք* — 420
 Բաղի միջին ման եմ զալիս... — *Բանաստ.* — 343
 Բանակն ինչպես ազատեցի — 524
 Բանաստեղծը պիտի լինի — *Բանաստ.* — 139
 Բանաստեղծի ժամացույցը — 127
 Բարեսիրտ մարդ — *Բանաստ.* — 91

- Բլրով — Բանաստ. — 335
 Բուխնայկանի բարոյականութիւնը (Հեքիաթ) — 604
 Դադափարին դերին (էսքիզ) — 290
 Դադրական կին — Պատկեր — 169
 Գարուն շոնսած — Բանաստ. — 367
 Դավառցի մը իրենց ուխտ էրթալը կպատմե — 50
 Դավառան երեց — 34
 Դասրնան խոհեր — Բանաստ. — 196
 Դասրնան ծաղիկներին — Բանաստ. — 221
 Դարուն — Բանաստ. — 145
 Գարուն — Բանաստ. — 413
 Դրուրյան Բույրեր — 215
 Դեռոգ ավետարան — 354
 Դիտեմ ընկեր, շուտով պիտ իջեմ... — Բանաստ. — 98
 Դիտութիւն — 588
 Դյոզալլամա — Զափածո — 43
 «Դյուլասար» — Զափածո — 392
 «Դյուլիստանից» — Բանաստ. — 564—566
 Դյուղացին — Բանաստ. — 117
 Դյուլի ալին — Պատմվածք — 200
 Դոմշարոդ — Զափածո — 37
 Դովասանի Դուրջստանա — Զափածո — 38
 Դով վինակին — Զափածո — 37
 Դորձին — Բանաստ. — 154
 Դրագ — Պատմվածք — 478
 Դուրանի երգը — 45
 «Դալի-Մահրասա» (Պատմական պոեմ) — 137
 Դատաստան — 50
 Դատաստանի օրը (Հեքիաթ) — 468
 Դարոյ ու վարոյ — Բանաստ. — 348
 Դեպի առաջ — Արձակ պոեմ — 491
 Դեպի երկին՝ սեգ, վեհափառ... (Բանաստ. — 346
 Դժոխային պայման — Զափածո առակ — 371
 Դիվան — Զափածո — 43
 Դիւրոցները փակելու օրերից (Հիշողութիւններ) — 393
 Դրամա — 479

- Դու կուգե՞ս տեսնել արտասունքների... — *Բանաստ.* — 187
- Դու մի վհատիր... — *Բանաստ.* — 409
- Դուն ելեր ես կերբաս եզին... — *Չափածո* — 50
- Դու, որդեգուրկ. լալահառաչ... — *Բանաստ.* — 138
- Դև — *Բանաստ.* — 114
- Դեի արտասուք — 176
- «Նզի պանիր» — 404
- Ես կամ դու — *Բանաստ.* — 368
- Եվ դու համոզված, որ նշմարտության... — *Բանաստ.* — 90
- Երանի ես ինչպես կայծակ... — *Բանաստ.* — 329
- Երբ մենք մեռածներս սքափվենք (*Դրամատիկական էպիլոգ*) — 566
- Երբ սրտանմիկ ողբի սուր ձայներ... *Բանաստ.* — 187
- Երգ ես խնդրում — *Բանաստ.* — 166
- Երգեր-նվագներ — 155
- Երգչին — *Բանաստ.* — 330
- Երեք փարոզ — *Առակ* — 36
- Երկինքը ամպոտ, երկին մոայլած — *Բանաստ.* — 69
- Երկու գարուն — *Բանաստ.* — 194
- Երկու ընկեր — *Բանաստ.* — 336
- Երկու հրեշ — *Բանաստ.* — 130
- Զարհուրելի գիշեր — *Պատմվածք* — 480
- Զիտողը — (*Պատկեր*) — 80
- Էբրայական մեղեդիք — *Բանաստ.* — 523
- Էլեգիա — 497
- Էմիլ — 585, 586
- Ընդատված նախաճաշ — *Պատմվածք* — 605
- Ընկերին — *Բանաստ.* — 414
- Ընկերիս — *Բանաստ.* — 301
- Ընտիր մտքեր — 510
- Թագավորի դասը — 391
- Թագավորը պետք է ճանաչե բարեկամն ու թշնամին. — *Բանաստ.* — 563
- Թարմ ուժերդ նվիրեցիր... — *Բանաստ.* — 115
- Թե ժպտա քախտը իմ գլխի վերև... *Բանաստ.* — 439, 440
1. Թե ինչո՞ւ իմ ստորագրությունը չնդունեցին — 212
- Թեպետ երգս քարծրալուր է... — *Բանաստ.* — 140

- Թող իմ աչից քափվի արցունք... *Բանաստ.* — 178
- Թող ձռնեմ իմ սրտի ծաղկունից նորարույս... *Բանաստ.* — 335
- ժայռ — *Բանաստ.* — 463
- ժողովրդի խոսք նախնական — *Չափածո* — 106
- ժողովրդի մեջ — *Վեպ* — 602
- «Իմաստուն լատասխան» — 594
- Իմ հիվանդությունը (*Չավեշտ*) — 375
- Ինքնասիրություն — 495
- Իշխանունի — 481
- Իմ ցավը — *Բանաստ.* — 345
- Ինձ ու ինձ — *Բանաստ.* — 194
- Ինչ է որոնում — *Բանաստ.* — 352
- Ինչ շահեցիր, երբ խուժեցիր — *Բանաստ.* — 146.
- Ինչպես էին մեռնում — *Չափածո* — 219
- Ինչպես կախվեցի — (*Հուշեր*) — 436
- Ինչպես որ իմ անուշ վարդը... *Բանաստ.* — 138
- Ինքնակոչը — 473
- Իսլամ — (*Պատմվածք մի շերքեզուհու*) — 546
- Լաց եղիր ետք... — *Բանաստ.* — 523
- Լեգենդներ Քրիստոսի մասին — 561
- Լիզու — *Բանաստ.* — 477
- Լինհարդ և Գերտուդ — *Վեպ* — 562
- Լյուդովիկոս Նապոլեոն Բոնապարտ — 263
- Լուի, հայ երգիչ — *Բանաստ.* — 159
- Լուսթյուն — *Պատմվածք* — 443
- Լուսն եմ ամպերը կատղած... *Բանաստ.* — 406
- Լուս գիշերվան այս մեծավոր գրկի մեջ... *Բանաստ.* — 351
- Լուս երկնում աստղերը հեզ... — *Բանաստ.* — 333
- Լուս միայնության մեջ — *Պատմվածք* — 103
- Լրտես օրիորդ — *Պատմվածք* — 606
- Լուսավորչի կանթեղը — *Չափածո ավանդություն* — 428
- Խաբեբա — *Պատմվածք* — 593
- Խակարա-ֆար — *Պատմվածք* — 361
- Խաչ — *Բանաստ.* — 422
- Խավար գիշերին (*Խավարի մեջ*) — *Այլաբանական պատկեր* — 433
- Իրիդն քաղեցիր — *Բանաստ.* — 339

- Խմբապետ և օֆիցեր — *Զափածո* — 52
 Խնդիր — *Պատմվածք* — 486
 Խոսակցություն — *Ջրույց* — 474
 Խոսող սեղան — (*Պատմություն*) — 387
 Խոսատվանո՞ւ — *Պատմվածք* — 583
 Մալիկ Արամյան դաշտաց խնկածին — *Քանաստ.* — 62
 Մաղկոց մտա սիրտս էրված յարոտ Լե... — *Քանաստ.* — 135
 Մայրահեղ միջոց — *Պատմվածք* — 494
 Միտ ու ծիծառ, սոխակ, կոռունկ... — *Քանաստ.* — 348
 Մենդյան առքիվ — *Քանաստ.* — 555
 Մենդյան գիշերը — *Քանաստ.* — 91
 Մովի ափին — *Պատմվածք* — 307
 Մովի վրա — *Պատկեր* — 432
 Մույլ ալջկա երգը — 37
 Կալիֆորնացու պատմածը — 521
 Կամպո-Սանտոյի շունը — 590
 Կանաչ պարտեզի զով ստվերներում... — *Քանաստ.* — 304
 Կանգնած եմ անա և դուռդ բխում... — *Քանաստ.* — 465
 Կապ բռնողը — *Պատմվածք* — 77
 Կասանդրա — *Քանաստ.* — 543
 Կարմիր կապոցը — *Պատմվածք* — 415
 Կարոս խաչ — *Զափածո* — 33
 Կարոս խաչ — 50
 Կես գիշերին — *Քանաստ.* — 162
 Կը հալվի ձյունը, սառույցը շուտով... — *Քանաստ.* — 464
 Կյանք — *Քանաստ.* — 116
 Կյանքի ևեհարը — (*Արձակ պոեմ*) — 491
 Կյանքի վտարակից հալածված, մեռակ... — *Քանաստ.* — 349
 Կյուրիսկի և կիրիկնամուտ — *Զափածո* — 50
 Կռառած գդալ — 416
 Կռվել եմ ուզում... — *Քանաստ.* — 334
 Կրճֆիս վերա հեզ, տխրալից... — *Քանաստ.* — 173
 Կույսի հառաչը (*Հիշատակարանից*) — 96
 Կույր երամիշտը — 466
 «Հագարան քրոնի» — *Զափածո* — 141
 Հալածվածները — *Քանաստ.* — 407

- Հագար ու մեկ գիշերային զրույցներ — 388
- Հակումներ — *Դրամտ* — 97
- Հաղթական կույսը — *Պոեմ* — 442
- Հանի խաշոն — *Պատմվածք* — 419
- Հայ աշխարհ — *Բանաստ.* — 160
- Հայ երիտասարդ — *Բանաստ.* — 314
- Հայնեի մոլերից (*Աֆորիզմներ*) — 536—538
- Հայոց ամանոս — *Զափածո* — 425
- Հայ վարժապետ — *Բանաստ.* — 310
- Հայրենիք — *Բանաստ.* — 549
- Հայրեր և զավակներ — 504
- Հայ ուսուցչին — *Բանաստ.* — 421
- Հայ և հայություն — 93
- Հայր սուրբը — *Պատկեր* — 79
- Հանելուկներ — 37, 43
- Հաննա — *Բանաստ.* — 113
- Հանս Հայկինգի ժառերը — *Պատմվածք* — 595
- Հառաչանք — 426
- Հառաչանք (*Պատմվածք*) — 493
- Հառաջ — *Բանաստ.* — 168
- Հառաջ — *Բանաստ.* — 476
- Հասմիկ — *Բանաստ.* — 174
- Հավատարիմ ընկերներ — 283
- Հավիտենություն — *Բանաստ.* — 186
2. Հատուկ քղական (Անմեկ զրույցներ) — 214
- Հարավի այրին — *Բանաստ.* — 164
- Հարյուր տարուց հետո — 514
- Հարսանիքի երգ — 37
- Հարուստի մայրը — *Պատմվածք* — 435
- Հեյ քան, գարուն, վառ ու սիրուն — *Բանաստ.* — 344
- Հեռու է լույսը... — *Բանաստ.* — 454
- Հերոսուհի — (*Զափածո դրամատիկական*) — 603
- Հին ժամանակի պատմություններ — 454
- Հիշատակ — *Բանաստ.* — 150
- Հնչեմ լարեմ իմ դալուկ սրտի... *Բանաստ.* — 398
- Հովսեփ Հայդրիս — (*Իրական վեպ*) — 596

- Հօրական տուն — Պատկեր — 203
- Հուլի — Բանաստ. — 475
- Հօսանաառաքյուն դեռ մեզ չի տիրել... — Բանաստ. — 118
- Զգտում եմ — Բանաստ. — 337
- Ճանապարհորդը շտապում է տուն — Բանաստ. — 188
- Ճշմարտության գինվորին — Բանաստ. — 350
- Մահաբժան — Պատկեր — 136
- Մամո-Ջին (Արձակ երգերով) — 567
- Մայրական խորհուրդ — Պատմվածք — 88
- Մանկախաղ — Զափածո — 37
- Մանուկ — Բանաստ. — 369
- Մառախուղի մեջ — Վեպ — 444
- Մատուռի ավերակներում — Պատմվածք — 526
- Մարգարե — Բանաստ. — 184
- Մարգարե շեմ-գուշակում եմ... Բանաստ. — 139
- Մարիամ — Զափածո Հեքիաթ — 311
- «Մելիք-Յուսուֆ» — Պատմական պոեմա — 131
- Մեկ շախպարաի — 598
- Մեղա ֆրզի Հիսուս օրդի — Զափածո — 50
- Մենել կրակողներ — Պատմվածք — 201
- Մեռամորժոգա — (Դրամատիկական) — 441
- Մեր ձևեր և գույները — Զափածո — 412
- Մեր տան դիմացի խաչը — Պատկեր — 373
- Մեր տերը — Պատկեր — 78
- Մեր ուժից վեր — Դրամա — 558
- Միայն մի ծալիա — Բանաստ. — 336
- Միայնությամբ խոհեր — Բանաստ. — 331
- Մի ապառաժոտ, վեհ լեռան կրճիին... — Բանաստ. — 179
- Մի գողաւ, քող քո քերանդ բռնեն... — Բանաստ. — 187
- Մի զարմանաւ, եթե ընկնվիմ... — Բանաստ. — 139
- Մի զարմանաւ, որ գիշերով... — Բանաստ. — 140
- Մի լաւ իմ ընկեր... — Բանաստ. — 406
- Մի լաւ իմ ընկեր... — Բանաստ. — 153
- Միլիոնաւոր մարդասպան — 520
- Մի խոստովանություն — Վիպակ — 569
- Մի կտոր հաց — Պատմվածք — 492

- Մի նմուշ «Մախլաս»-ի ֆելիետոններից — 193
- Մինչև երբ, աստ... — *Բանաստ.* — 118
- Մի վհատիւր — *Բանաստ.* — 338
- Միրելյո (Պրովանսական քերթված) — 581, 582
- Մի օր — *Վեպ* — 400
- Մոռացված աստված — *Հեգենդա* — 601
- Մորեի իշխան (Պատմական վեպ) — 554
- Մոր հիշատակը — *Պատմվածք* — 427
- Մռայլ է հոգիս զերդ աշնան այերբ... — *Բանաստ.* — 188
- Մտածութիւն — *Բանաստ.* — 264
- Մտեր և կարծիքներ — 511
- Մուսա — *Բանաստ.* — 194
- Մուրացկանը (Զափածո լեգենդա) — 158
- Յայիներ — 43
- Յաման սարեր հով էրեբ... — *Բանաստ.* — 50
- Յանոս — 357
- Յապոնական Ռոմեո և Զուլիետա — 557
- Նախշվանցիները Մոսկովի «Զիժովկի փառավորի»-ին մեջ — *Պատկեր* — 395
- Նա որին մենք ենք կոչում... *Բանաստ.* — 138
- Նիկո Վարդպետեան — *Պատմվածք* — 55
- Նոյի ազոավը — *Զրույց* — 210
- Նոր Իսրայելի սաղմոսներ (2 *բանաստ.*) — 189
- Նոր կյանքի շեմին — *Դրամա* — 102
- Նոր կուռ — 578
- Նոր տարի. — *Բանաստ.* — 94
- Նոր տարի 1884 թե՞ 1882 — 327
- Նվագ — 588
- Շամիրամ — *Պատկեր* — 308
- Շիրայիբաշի (Ճոպոնական կյնաքից) — 423
- Շիրիմ — *Բանաստ.* — 438
- Ոխերիմ քչնամիս — 519
- Ռհ, արդյոք ես ինչու ծնա... — *Բանաստ.* — 198
- Ռհ, բող որոտա կյանքի փոքորիկ... — *Բանաստ.* — 198
- Ողջւոյն ձեզ լերանց կարմիր կատարներ... — *Բանաստ.* — 397
- Ուրբացած ազգը — *Բանաստ.* — 161

- Ուրբիկը — Պատմվածք — 608
 Չգիտեմ ինչո՞ւ սիրում եմ այսպիս... — *Բանաստ.* — 399
 Չնկաշ — 453
 Չեմ հուսահատվի... — *Բանաստ.* — 153
 «Պանդուխտին տենչը» — *Բանաստ.* — 122
 Պանեա — Պատմվածք — 542
 Պատկեր — *Բանաստ.* — 99
 Պատկեր — *Բանաստ.* — 222
 Պատվի համար — *Դրամա* — 291
 Պոետ, ասաց... — *Բանաստ.* — 157
 Պոդոս Քենեյան — Պատկեր — 388
 Պսակների բողոք (Զավեշտ) — 211
 Ջեկի — Պատմվածք — 589
 Ջրահեղձը — 497
 Ջուլայեցվոց հայրենի պարզ լեզուն... — *Չափածո* — 38
 Սանամբեն ու Բավոր — *Չափածո* — 50
 Սանիկ — *Վեպ* — 429
 Սատանայի տնունով — 609
 Սարերի միգապատ, անծպիտ կատարին... — *Բանաստ.* — 334
 Սարյակին — *Բանաստ.* — 370
 Սգավոր գեղը — *Բանաստ.* — 332
 Սգի ձայնախաղերը — 615
 Սեկյան (*Չափածո լեզենդ*) — 183
 Սերգեյ Պետրովիչի պատմությունը — 445
 Սիմոն (*ժննդյան պատմություն*) — 570
 Սիպայի հարսնացուն — 610
 Սիրո միջնորդները — 320
 Սիրերգ — 35
 Սուկալի պատիժ — 611
 Սովտեդ մեջ իմ սրտիս սեր է... — *Բանաստ.* — 50
 Սրտիս տենչանք — *Բանաստ.* — 410
 Սուրբ էջմիածին — *Բանաստ.* — 175
 Սուրբ ռսկերե (*Չափածո ավանդություն*) — 378
 Սև հացեր (*Բարոյախոսական պատկեր*) — 612
 Սև փառի աղոթավորը (*Հայկական ավանդություն*) — 418
 Վանառանցում — Պատմվածք — 101

- վասն վարդան ժամհարին... — *Զափածո* — 38
 վարադա աշգնպանի աշծը — 55
 վարդան Ահրումյան — 282
 վարդի յուրը մահադեղ — *Պատմվածք* — 356
 վարժապետը — *Պատմվածք* — 576
 վեհաճնաւորութիւն — *Զափածո զրույց* — 87
 վիճակի երգեր (*Քառյակներ*) — 37
 վիշապ (*Հեքիաթ*) — 81
 վշտերի աշխարհ... — *Բանաստ.* — 100
 վշտի արցունքներ — 208
 վրեժ — 545
 Տախտակամած Ուիմպուսի վրա (*Ավանդական առասպել*) — 372
 Տաղարնաքի արցունքը — 613
 Տանջվածը — 434
 Տառիս պատմվածքը — *Զափածո* — 181
 Տացու Հովսէփ (*Հիշողութիւն*) — 417
 Տենչ — *Բանաստ.* — 99
 Տերի մը մեք օք — 50
 Տիկին Վիլլուրիե — *Պատմվածք* — 577
 Տնանկի երջանկութիւնը — *Պատմվածք* — 424
 «Տարկվատտո Տասսո» — (*Թատերախաղ*) — 532
 Տուրիւնի պատառակալը — 614
 Տուր ձեռոյ եղբայր — *Բանաստ.* — 156
 «Ուխտավոր» (*Զափածո կեզենդա*) — 129
 Ուներ իրավունք — *Դրամա* — 284
 Ուստա Թաթսն ու սատանան — 488
 Ուրացողը — 597
 Փառավոր մահ — *Բանաստ.* — 556
 Փոխանորդ սրբազանը — 482
 «Քահանա մը որ չկշտանար» — 319
 Քահանային — 505
 Քաղցածները — *Պատմվածք* — 431
 Քամին փչեց, բոգ ու դուման... — *Բանաստ.* — 341
 Քեզ ինչ օգուտ, երբ է՞ս սիրուց... — *Բանաստ.* — 139
 Քիչ մալ անուշեղեն — 324
 «Քոսա-դաղ լեռան վկան» — *Վեպ* — 152

Ոգնեցեմ — Բանաստ. — 276

Ո. խնդրում եմ, մի նորոգիր... — Բանաստ. — 138

Օրհնված Լիլի (Հեղեղական առասպել) — 553

Չառուտ (Նախերգ) — 531

Գրաֆենադատական հոդվածներ

Աղա Նեգրու կյանքն ու գրական գործունեությունը — 550

Ազգերնիս կառաջադիմե կոր — 249

Ա. Ի. Էրտել (Մահախոսական) — 460

Ալ. Մատուրյան — 171

Ալեքսանդր Սերգեևիչ Պուշկին — 496

Ամսագրերի և գրքերի շուրջը — 18

Անգոր շարությունը — 13

Անտոն Չեխով (Մահախոսական) — 487

Աշուղ Զիվանի (Մահախոսական) — 363

Ասվում է լսելու համար — 258

Գամառ-Փաթիպայի «Մեզանից շատ առաջ»-ը — 315

Գծեր Գորկու կյանքից — 458

Ժամանակակից հայկական պոեզիայի մի բանի եղանակներ — 26

Ժան Ժակ Ռուսոն և յուր էմիլը — 584

Ժուկովսկի Վ. Ա. — 462

Ժուկովսկու մահվան Հիսնամյակը — 461

Իմ քաջատրությունը «Ո՞րներ իրավունք» դրամայի ստեղծման մասին — 286

Իմ երկերի ֆենադատության առթիվ (Մուրացան) — 226

Ինֆանտան ֆենադատը — 4

Խաչատուր Աբովյան — 57

Խոբեն արեալ. Գալֆայանը և Նալբանդյանի «Աղցմիք»-ը — 257

Խորեն Նարայևի նամակները — 272

Կ. Ն. Բաղդուկով (Կյանքն ու գործունեությունը) — 447

Հայ հոռետես բանաստեղծը (Պ. Դուրյանի մասին) — 112

Հայների ճիշատակին — 539

Հայոց կրոնական բանաստեղծությունը — 2

Հ. Չերեքյանի նամակը Մաթեոս կարողիկոսին — 233

Հեղափոխության օրեր և գեղարվեստական գրականությունը — 24

Հենրիկ Իրսեն — 559

Հիշատակին (*Ալֆրեդ Տեննիսոն*) — 529

Իոզոլի մահվան հիսնամյակը — 338

«Դրական ակնարկներ» (*Ահարոնյանի երկերի մասին*) — 70

Դրական անտեռություն — 7

Դրական կենդանություն — 14

Դրական նորություններ — 9

Դրական ֆենադատության նիմունքները — 512

Դրականություն և կյանք — 15

Կրիթոեդոլի մահվան 75-ամյակը — 459

Դրողը հայերի մեջ — 16

Դեռագ Բարխուդարյան — 92

Լ. Սպիրի — 4ին վիպագիր — 600

Նրազյալ ոսկեդար — 25

Նրկու սարսափների պատասխան (*Մուրացյանի մասին*) — 229

Ջգացմունքների աշխարհ (*Աբովյանի մասին*) — 59

Էդգար Ալլեն Պո — 517

Էդմոնդ դե Ամիշիս (*Մահախոսական*) — 548

Էմիլ Զոլա (*Մահվան առթիվ*) — 572

Է. Զոլա (*Կյանքն ու գործը*) — 573

Թարգմանության ծաղիկներ — 5

Ղազարոս Աղայանի 40-ամյա գործունեության առթիվ — 73

Մամուլի տեսություն (*Շիրվանզադեի մասին*) — 285

Մանկական գրականություն — 30

Մատենագրական նորություններ (*Ե. Շահազիզը «Աղջմիք»-ի մասին*) — 251

Մարկ-Տվեն — 518

Մաֆսիմ Գուրկի — 452

Մեր պատմության ուղին — 23

Մեր և օտար գրականության մասին — 84, 192, 472, 571

Մի ակնարկ Խ. Աբովյանի գրական-հասարակական գործունեության վրա — 64

Մի քյուրիմացության բացատրություն — 522

Մի փորձ «Ֆաուստ» ողբերգությունը հիմնական փիլիսոփայական դադափարները հասկանալու — 534

Միֆայել Նալբանդյանը Հեղկատուսնում — 260

Միֆայել Նալբանդյանը Պետերբուրգում — 254

Միֆայել Նալբանդյանի երկերի հրատարակության սեփականատերերը — 256

Մ. Նալբանդյանի մի նամակ — 250

Մորիս Մեռերիքյան և հրա «Մոնեա վաճենա» դրաման — 530

Մտածողը — բանաստեղծ (Սուրբաթյանի գործերի մասին) — 128

Մուրացյան (Մահախոսական) — 220, 223

Մուրացյանի ինֆանտիլնագրությունը — 228.

Նալբանդյանի նորագյուտ հնագույն նամակների առթիվ — 266

Նամակ խմբագրության (Ստ. Նաղարյանի մասին) — 252

Նամակ Պոլսից — 20

Նոր հյուրեր Միֆայել Նալբանդյանի կենսագրության համար — 253

Նոր պիեսներ — 10

Շիրվանզադե (Կենսագրական ակնարկ) — 294

Շոպեն և Պո — 516

Պեշիկպաշյան և քատրոնը հայոց մեջ — 328

Պերն Պոռշյանի վերջին օրերը — 360

Պոլսահայ գրականությունից (Շ. Շավարշ) — 280

Պոլսահայ գրականությունից (Ռեթեոս Պերպերյան) — 353

Պոլսահայ գրականությունից (Քասիմ՝ Մխակ Դոշունյան) — 394

Սերվանտեսի «Դոն Գիշտա» կամանշեցին — 547

Սիրո երգիչ Ն. Քուչակի երգերը — 269

Ս. Նազարյանի նամակները — 234—244, 246—248, 265.

Ստեփանոս Պալասանյան (Կյանքի և գործունեության մասին) — 309

Վերջին շնչին (Հալաժանքհեր հայ գրողների նկատմամբ) — 71

Վիկտոր Հյուգոյի ձեռնդրած 100-ամյակը — 579

Վ. Կորոլենկո և Ա. Ջելսով — 469

Տիկին Մերունի Ռերբերյան — 95

Տ. Ս. Ներսես Շնորհալի — 273

Փրդական բանավոր գրականությունից — 568

Քուչակ Նահապետի երգերը — 267

Ֆրիդրիխ Ռոդենշտեդ խաչատուր Աբովյանի մասին — 61

Չառստ (Ռերիչի) — 533

Գրախոսություններ

Ազատ ժամեր — Հակոբ Սղամյանի — գրախոս Ն. Քարամյան — 67

Սնգուրժ կանայք — Գ. Ն.-ի — գրախոս Բրիչ — 103

Արցունք — Ա. Ի. Կրասնիցկու — գրախոս Բրիչ — 170

Բանաստեղծ իդեալիստ Շիլլեր — Ս. Բառայանի — գրախոս Գ. Նն-
գիրարյան — 541

Բանաստեղծություններ — Ք. Թադևոսյանի — գրախոս Ն. Ք. — 123

Բանաստեղծություններ — Վահան Թավադբեկյանի — գրախոս

Բանաստեղծություններ — Վահան Թավադբեկյանի — գրախոս Մ. Ռ. —

125

Բանաստեղծություններ — Ալ. Մատուռյանի — գրախոս Հ. Ժաղար-
թեկյան — 170

Բանաստեղծություններ — 2-րդ պրակ — Աղա Նեզրիի — գրախոս
Շ. — 551

ժամերը-ի երկու աստղը և արևմտյան հայոց գրականությունը —
գրախոս՝ MARS — 19

Գալո, Ավո և Խաչան — Ս. Փամպլյանի — գրախոս Բրիչ — 390

Գերբնական հիվանդություն — Արաբիի — գրախոս Բրիչ — 399

Գոգիա Ուիշվիլի — է. Նիեռշվիլու — գրախոս Բրիչ — 508

Գյուլագին և արջը — Ար. Խեկոյանի — գրախոսը չի նշված — 168

Գրագ — Ա. Ջեխովի — գրախոս Բրիչ — 484

Դեպի վեր — Լ. Սանվելյանի — Դրախոսը չի նշված — 204

Երախտիք — Ա. Մարգարի — գրախոս Բրիչ — 75

Երկասիրություններ. հ. 3-րդ — Ռ. Պատկանյանի — գրախոս Գ. Նն-
գիրարյան — 318

Երկու պատկեր — Ա. Զանյանի — գրախոսը չի նշված — 362

Զրույցներ — Վ. Փափագյանի — գրախոս Գ. Ննգիրարյան — 389

Էմիլ Զոլա — Հարություն Նսայանի — գրախոս Բրիչ — 574

Էմմա — Վ. Փափագյանի — գրախոսը չի նշված — 381

Էսթիգներ — Մ. Մանվելյանի — գրախոս Բրիչ — 205

Ժողովածույն առակաց Վարդանա... Ն. Մառի — գրախոս Ն. Քա-
րամյան

Խճիչ է ասում սինյակը — Վ. Պ. Ավենարիտի — Դրախոս Ն. Քա-
րամյան

Խճիչ է կարդում ժողովուրդը — գրախոս Ն. Քարամյան — 1

Լոխմանի հեփիմը — Հարություն Եսայանի — գրախոս Բրիչ — 119
Լուր-դա-դուր — Վ. Փավագյանի — գրախոս Բրիչ — 383
Խավար աշխարհում — Արշակ Շահնազարյանի — գրախոս Ֆ-Մ. —
278

Խեցիկներ ժողովող սինեոր Գոդոլֆի պանդխտությունը — Հ. Դ. Ինդ-
լիսի — գրախոս Բրիչ — 592

Խռիկա (վոդովիլ) — Մակար Տեր-Սարգսյանի — գրախոս Բրիչ — 380
Մանոք պատկերներ — Հ. Դուրբախյանի — գրախոս Մ. Բերբեր-
յան — 110

Միժնոցակ — Գ. Դոդոխյանի — գրախոս Հայ — 108

Ոիրանի Արևելք — Ուիլյամ Վաթսոնի — 528

Իյանեփ ռոմանից — Հարություն Եսայանի — գրախոս Բրիչ — 119

Հալածանքի ծնունդը — Ա. Մարգարի — գրախոս Բրիչ — 76

Հայ աշուղներ — գրախոս Գ. Ենգիբարյան — 47

Հայոց նորագույն քանաստեղծները — գրախոս Ն. Քարամյան — 1

Հայոց շարակնոցը — Դերմ. ի. Ներսես Տեր-Միֆայելյանի — Գրա-
խոս Բրիչ — 376.

Հարագատ գծեր (երկու զրույց) — Հովակիմ Սոլովյանի — գրա-
խոս Բրիչ — 364

Հանուպտման — Ե. Թ.-ի — գրախոս Բրիչ — 540

Հեշակ-Շվոտի — գրախոս Բրիչ — 306

Հորոտ-մորոտ — Հ. Մալխասյանի — գրախոս Մ. Բերբերյան — 202

Մաքեռ Ֆակունե. Մատենիչը. Լուես — Պ. Մերիմեի — գրախոս
Բրիչ — 580

Մակար Չուգրա — Մ. Գուրկու — գրախոս Բրիչ — 457

Մանկան մոտ. Վերջին խոսք — Սերառ Մաթիլդի — գրախոս
Բրիչ — 552

Մատենախոսություն [Գ. Ենգիբարյանի քննադատական հոդված-
ների] — 31

Մարգարտե մանյակ — Նվգենի Տուրի — գրախոս Բրիչ — 503

Մարդ — Ջ.-ի — գրախոս Բրիչ — 607

Մեկի Բեգլար — Հարություն Քումանյանի — գրախոս Ն. Ք. — 132

Մեկի Գուսուֆի — Հարություն Քումանյանի — գրախոս Ն. Քա-
րամյան — 133

Մեծ տուն — Բ. Պենկոփ — գրախոս Բրիչ — 489

Մքնչաղի աւուրջներ — Վ. Տերյանի — գրախոս Գ. Ընգիրար-
յան — 377

Մի մանկան հոգու պատմություն — Կորեյի Մաթիլդի — գրախոս
Բրիչ — 525

Միջնադարյան հայոց տաղեր և ոտանավորներ — Կ. Կոստանյա-
նի — գրախոս Սկայ — 8

Մի ռուբլի (Պատկեր) — Մ. Նալյանի — գրախոս Բրիչ — 121

Միւսնոյն ղազաղում — գրախոս Բրիչ — 120

Սկա վախ շունիմ — Դյուլիստանցու — գրախոս Բրիչ — 104

Նահապետ Քուշակի դիվանը — Ա. Չուպանյանի — գրախոս Շ. —
268

Նապաստակ Խեշանի վրեժխնդրությունը, կամ ինքի բեզ օգնիր —
Լ. Մելիք-Աղամյանի — գրախոս Բրիչ — 206

«Непронутый уголок» т. I — Վեդրեբիսելու — գրախոս Մ. Բեր-
բերյան — 509

Նկարչի կյանքից հիշողություններ (Բաշինջալյան) — գրախոս
Դար. Ընգ. — 89

Նորածին մանուկը — Նար-Դուսի — գրախոս Բրիչ — 271

Նոր լույս — Գր. Պետրովի — գրախոս Բրիչ — 490

Նոր ցնոր — Զեռմ-Զեռմ Կլապկայի — գրախոս Բրիչ — 527

«Ոստիկ» ժողովածու և հայ կանայք — գրախոս Մ. Բերբերյան — 17

Ոտանավորներ — Էմանուել Նազարյանի — գրախոս Բրիչ — 230

Պառավ ծիր — Մամին Սիրիւրյակի — գրախոս Ն. Քարամյան —
471

Պատանեկան գրադարան № 13, 14, 15 — 29

Պեպո — Գ. Սունդուկյանի — գրախոս Բրիչ — 365

Պոռչյան և նրա գործունեության արժեքը — Ավ. Տեր-Հառություն-
յանի — գրախոս Գրագետ — 359

Ջան-գյուլում — գրախոս Բրիչ — 48

Ջհուդ Քուշան — Շահրիարի (Համբ. Առաքելյան) — գրախոս Շ. —
279

Ջուլիակներ — Գ. Հաուպտմանի — գրախոս Բրիչ — 541

Սիրո զոհեր — Շերամի (Գր. Տալյան) — գրախոս Բրիչ — 281

Սիրո հովիտը — գրախոս Բրիչ — 68

Սմբատ Շահագիգ — Մ. Բերբերյանի — գրախոս Բրիչ — 274

- «Современные армянские поэты» — գրախոս օր. ֆիլմի — 12
 Տադիւր — Ամսլրեի — գրախոս Բրիչ — 396
 Տանտիրոջս աղջիկը — Նուր-Դոսի — գրախոս Շ. — 270
 Փյուրդ բեկ — Ա և Բ հասարակներ — Շվիտի (Արամյան) — գրախոս
 Բրիչ — 305
 Քննական սխառնություն ժԹ դարու հայ գարուրյան — Միհրան
 Հովհաննիսյանի — գրախոս Սկայ — 3

II. ԼԵԶՈՒ-ԲԱՌԱՐԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

- Արդի հայերեն լեզվի բառարան — 618
 Դավառարան — 616—618
 Երեւ գիտելիք Հովանու Մանգակունվո Եվ մի գիտելք իմ գաղղի-
 րեն-հայերեն բառարնիս մասին — 622
 Եւկո հասոված աշխարհարառ քրականութեան ներածութիւն-
 նից — 619
 «Ի»-ի և «վ»-ի տեխնիկան — 640
 Իմ պատասխանը պ. Գ. Նյնգիրարյանին (ՔՀայ-ուս բառարան»-ի
 առթիվ) — 634
 Հայագետ Սգյուստ Կարիւր (Մահախոսական) — 623
 Հայագետներ Եւրոպայում — 635
 Հայագիտական (Բառերի ստուգաբանութիւն) — 637
 Հայերեն մշակելու ելուքներ — 631
 Հ. Արսեն Այտնյան (Մահախոսական) — 625
 Հյուրըման Հենրիխ (Մահախոսական) — 638
 Ժապանական լեզուն, գիրը և գրականությունը — 629
 Նյութեր հայերենի մշակութայան համար — 630
 Ոսկեդարյան գրարարը և Միքիթարյան միաբանությունը — 628

ԳՐԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

- Արևելյան հայոց նոր գրական լեզվի դասագիրք. գիրմ. ի. — գրա-
 խոսք շի նշված — 626
 Ռադգիրք արարատյան բարբառի — Տիգրան Նավասարդյանի —
 գրախոս Գ. Ննգիրարյան — 627
 Բառագիրք լատինական և օտարազգի դարձվածքների՝ համառոտ
 քրականութիւնով — գրախոս Ն. Հարո —
 641

Դիտուրյան զանձարան (սիրուս-վրացերեն հանրագիտական բա-
ռարան) — գրախոս Դ. Տեր-Դավթյան —
620

Հայագիտությունը Արևմտյան Եվրոպայում — Կ. Կոստանյանի —
գրախոս Դ. Ենգիբարյան — 643

Հայերեն բարբառախոսություն — Լևոն Մսերյանի — գրախոս Ն. Քա-
րամյան — 621

Հայ-ռուս բառարան — Կազմող Հարություն Քումանյան — գրախոս
Հայ — 644

Полный армяно-русский словарь А. Дагбашяна — գրախոս
Դ. Ենգիբարյան — 632

III ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

Ազգային բաղադրականությունից առաջ անհրաժեշտ է ազգային
միություն — 883

Այբանական խնդիր — 663

Ալեքսանդր Երեցյան (Մահախոսական) — 714

Ախալքալաֆի աղետը — 775

[Ահա բալական ժամանակ է...] — (Հակակառավարական ցույց
Գուրիայում — 806

Աղաթնի նամակը Սարգիս Մարտիրոսյան — Սարգսյանին — 706

Ամերիկայի հայերը — 1027

[Ամսից ավելի է անցել...] — (Նախիջևանի հայերի վիճակը) — 843

«Անանիտ»-ը հայոց հարցի մասին — 1006

[Անցյալ տարվա դեկտեմբերի վերջին...] — (Հայոց կալվածների
ու հեղեղեցական խնդիրների շուրջը) — 809

[Արդարև ծանր է գյուղացու տնտեսական...] — 819

Արդի կացությունը — 895

Արյունալից օրերը Կովկասում — 851

Արտասանմանի հայերի հեռագիրը նախագան [Թեոդոր] Ռուզվել-
տին — 1000

Արևելյան խնդիր — 1008

Արևելյան հարցի մասին կայացած կոնֆերենցիան Լոնդոնում — 1003

[Բարձրագույն իշխանությունը կայսերական...] — (Ժողովրդական
հուղումների մասին) — 813

Բարձրագույն խորհրդի գրությունը Նապոլեոն Մեծին — 678

Հովհաննէս Հովհաննիսյան

- Բարձրագույն հրովարտակ — 792
- Բեռլինի հայ ցուցահանդեսը — 1016
- Բժ. Լեոն Տիգրանյան (Մահախոսական) — 868
- Բյուզանդական կայսրենի կարգադրություններ Հայաստանում — 712, 716
- Դարունը Հայոց աշխարհում — 870
- Դիտական նորություններ (Պեղումների մասին) — 658
- Դլադստոն (Մահախոսական) — 645 ա
- Դրականություն և կյանք — 952
- Դևոբդ Խլանգույան (Մահախոսական) — 777
- Դաժան լաղափակրություն — 655
- Դանիել կաթողիկոսի գրությունը Դերմանիայի ֆրանց Գ կայսեր — 677
- Դանիել կաթողիկոսի գրությունը Նապոլեոն Մեծին — 676
- Դանիել կաթողիկոսի գրությունները ֆրանսիական դեսպանին և նախարարին — 675
- Դարձյալ մի վաստ (Բաքվի Վանանց պաշտպանության ընկերության մասին) — 799
- Դ. Տեր-Դավթյանց (Մահախոսական) — 779
- Էդիշեի պատմության բնագիրը — 710
- Էնլրոպան Թուրքիայում — 973
- Էրկու հատված մեր հին մատենագրությունից — 674
- Բավրիգի հայ կյանքից — 956
- [Թիֆլիսի լաղափային իրավասունները...] — (Պետերբուրգ մեկնող պատգամավորների մասին) — 820
- [Թուրք Սահակա Արծրունի առ Մովսես Խորենացի...] — 702
- Էնչե և սպառնում Կովկասին — 846
- Էնչ պիտի անեն հայերը Թուրքիայում — 989
- Էշխան Կոստանդին Բեքրությանի հիշատակին — 894
- Իսկական պատճառները (Ռուսահայերի աղանցիներին չօգնելու պատճառների մասին) — 979, 983
- [Իսկ հույտակ ոչ ուս ազգությունների...] — (Լեհերի մասին) — 815
- «Իվերիա»-ն հայերի մասին — 784
- [Լայնատարած Ռուսիայի միայն ծայրերը չեն...] — (1905 թվականի դեպքերի մասին) — 805
- Լեոն արքայի տոմար — 699

Խաչկոնցություն — 647

Խեքերի երևան գալը, Նրանյ քաղաքական ու քաղաքակրթական պատմությունն ու անկումը — 735

[Խոշոր խնդիրների մեջ ներկայումս...] — (Ռուս-ճապոնական պատերազմի մասին) — 842

Խուլիգան — 833

Խառապետ վարդապետ Շահնազարյանց (Կենսադրական ակ-նարկ) — 768

Կարսի նվաճման 25-ամյակը — 721

[Կովկասից պաշտոնապես արտահայտվել են...] — (Մերեթելու ուսական կառավարությանը ներկայացրած հիշատակագրի մասին) — 816

Կովկասը անհամբեռ սպասում է — 832

Կովկասյան հոբելյանական ցուցահանդեսը Բիֆլիսում — 778

Կորյուն վարդապետ և նորին թարգմանությունը — 686

Հայ ազգի իղձերը — 746, 847

Հայ ազգի կյանքի ու մահվան խնդիրը — 865

Հայաստանը և հայերը 5 և 4-րդ դարերում Քրիստոսից առաջ ըստ Քսենոֆոնի — 757

Հայերը Բյուզանդիայում — 646

[Հայերի կողմից...] — (Ռուսական կառավարությանը ներկայաց-րած պետիցիայի մասին — 817

Հայասերների կոչը — 997

Հայերը Ռուսիայում — 762

Հայ-թուրքական համագումարը (1905 թ. Ռաբվի սարսափների մա-սին) — 869

«Հայկական հանրապետություն» — 908

Հայոց ազգին տված Ալիի հրովարտակը — 734

Հայոց գերեվարությունը դեպի Պարսկաստան Շան Արասի հրա-մանով (1605—1610) — 690

Հարյուրամյակ Նոր-Նախիջևան փառքի — 682

Հայ պատմագիրների նոր հրատարակությունը — 724

Հասարակական կյանքի երևույթները — 811

Հարյուր տարի առաջ (1799—1809) — 728

Հարություն փաշա Տատեյան (Մահախոսական) — 949

Հիշողություններ — 877

- Հ. Հ. Զահրաբյանի թուղթը — 701
 Հոգևարքի նիշեր — 976
 Հովհաննես Խնդումյան (Մահախոսական) — 772
 Հովսեփ արեւայ. Արղության և Նոր-Նախիջևանի հիմնարկությունը — 718
 Ղազարու Փարպեցվո պատմություն հայոց — 673
 Ղարաբաղու մելիքները — 696
 Ղուկասյան մրցանակի կանոնադրություն — 780
 Ճաշկերույր ի պատիվ Զեմս Ռալսի — 1001
 Հզնաժամ («Հզնաժամ հայոց ու հայոց վերածնության» գրքի շուրջը) — 1004
 Սաղարիա Գարագաշյան (Մահախոսական) — 727
 Մամիկոնյան տոհմը հայոց պատմության մեջ (287—855) — 756, 758
 Մարդասեր Զորջ Մյուլլեր — 995
 [Մարտի 2-ին Կովկասյան գյուղատնտեսական Ընկերության...] — (Հայ և հույն գաղթականներին Ռուսաստանից արտաքսելու հարցի շուրջը. — 807
 Մեր արյունոտ անցյալից (Նախիջևանի դեպքերի մասին) — 893
 Մ. էմինի նամակը Գ. Հախվերդյանին — 672
 Միլակ Էլբը (Պոլսի հայ կյանքի մասին) — 992
 Մի առաքելություն — 720
 Մի նոր սեպագիր արձանագրություն — 739
 Միքայել Հ. Թամաշյանցի մահը — 901
 Մկրտիչ Հովսեփյան էմին (Կենսագրություն) — 695
 Մոսկվայի հայ երիտասարդությունը — 785
 Նյութեր Աղվանից պատմության համար — 680
 Նախիջևանի մելիքները — 697
 Նամակ Պոլսից — 958, 959
 Նամակ Փարիզից — 1021, 1022, 1023
 Նշանավոր եվրոպացիների խնդրագիրը [Թեոդոր] Ռուզվելտին — 998, 1002
 Նորագույն պատմագիտություն (Հինգ դասախոսություն) — 661
 Նոր արշալույս — 849
 [Նորես Մինխտրենի Կոմիտեն...] — (Կառավարության սահմանափակ գիշումների մասին) — 814

Նոր Խալիան — 652

Նոր կտառած [Անդրկովկասում] — 837

Նոր-Նախիջևանի հայկական մագիստրատը — 776

Նոր-Նախիջևանի ձեռագրերը — 713

Նոր-Նախիջևանցոց կայսերաշնորհի հրովարտակը և նոցա դատաստանագիրքը — 709

Շահան Զրպետի մասին — 693

Շամախին կտրծանված — 781

Շամշադեա մեխիֆները — 698

Շարժի (երկրաշարժի) տարեգրությունն հայոց մեջ — 717

Շրջաբերական հայ ոչ հեղափոխական ընկերությանց — 999

Ուրբանոցներ — 947

Ուրբ պիտի լինի հայ ազգի փաղափականությունը — 996

Պատմություն Սասանյանց և Իրանի նվաճումը արաբացիներից — 662

Պարսից տիրապետության վերջին տարին — 679

Պետական Դումա — 852

Պետական Դումայի քացումը — 878

Պետական Դումայում հայ ներկայացուցիչներից մեկի արտասանած ճառի մասին — 924

Պետական խորհուրդ և Պետական Դումա — 873

Պետերբուրգի 200-ամյակը — 793

Պետ Է զգույշ լինել — 941

Պ. Կ. Եզյանի հիմնամյակը — 736, 741

Պրոֆ. Մառի մի նոր զեկուցումը — 742

Պրոֆ. Մախիմ Կովալևսկին և Ռուսաստանի հպատակները — 856

Պրոֆ. Մառի վերջին գիտնական ուղևորության արդյունքը — 725

Ռուսիայի տոմար — 700

Ռուսական կայսրությունում անող հեղափոխական շարժումների ու ցարական կառավարության վարած քաղաքականության մասին — 858, 861

[Ռուսիայի ներքին նախնազներում ծագած...] — (Ժողովրդական խռովությունների մասին) — 818

Ռուսիայի ներքին փաղափականության հեղաշրջումը — 825

Ռուս հեղինակ Նեստոր Կուկուլնիկի բառքը «Հայկական խնդրի» մասին — 1011

- [Ռուս հասարակությունը պարտավոր է ղեկավարել...] — 826
- [Ռուս-նապոլեոնական պատերազմը...] — 812
- Մանամանյանի ժողովրդական (Ժողովրդի ազատության) կուսակցությունը և աշակերտականները — 888
- Մանանի վանի հայ գրչագիրները — 737
- Ս. Ռաբդովիմոս եպիսկոպոս Դեոբյանց — Ճաղարյանց Վաղարշապատցի — 722
- Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռի և ուսաց կառավարության հարաբերությունների ծագումը — 733
- Սիմեոն կաթողիկոսը Հերակլ արհային — 719
- Սպառնալիք մեծանում է — 860
- [Ս. Վահան Դոդրանցվո պատմության ժամանակագրությունը բաղդատությունը երկուց օրինակաց...] — 694
- Սուրբանի գահակալության տարեդարձը — 965
- Վանի բեռագիրները — 681
- [Վերջին ամիսները ուժգին կերպով...] — (Ռուսաստանի հեղափոխական շարժումների մասին) — 866
- [Տիտուս պարտականությունը հարկադրում է մեզ...] — (1905 թ. անդրկովկասյան դեպքերի մասին) — 804
- Տուգյանց պատմություն — 687
- Տիխիսի ավերումը Ալա Մահմուդ խանի ձեռքով — 671
- Փաղափական աշխարհ և հայեր — 1010
- [Քառորդ դար է, որ հայ ազգը...] — 850
- [Քսաներկու հայաբնակ վայրերից...] — (Պետերբուրգ ուղարկվելիք խնդրագրի տեքստը) — 829, 830
- Սուս գրականությունից («Լեհացիների վիճակը Ռուսաստանում» բրոշյուրի մասին) — 657
- Օր. Ալիս Ստոն Ռյակովի հայագիտական գործունեության տասնամյակը — 732
- Յրանախական նեմաբանի անդամ Սեն Մարտենի հիշատակությանը Հայաստանի ուսումնասիրության մասին՝ գրված Ալ ֆոն Հումբոլդտի համար — 689
- ԳՐԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
- Ավանդակներ ուտիացի և մանմեղական հայերի մասին — Ղազ. Բ. Հովսեփյանի. — գրախոսը նշված չէ — 745

- Ալեքսանդր Գալացցի ֆահանան և յուր ֆարզները — Ն. Ա. Դոր-
 բոլդուֆովի — գրախոսը նշված չէ — 650
- Անգլիայի պետական կազմը և ֆաղափական կուսակցություններ —
 Մ. Բարխուդարյանի — գրախոս՝ Դրագետ —
 660
- Արաբացի մատենագրեր Հայաստանի մասին — գրախոս Մ. Ղա-
 զարյան — 740
- «Арабское извлечение из Сирийской хроники Марибаса»
 Н. Марра — գրախոս Բրիչ — 653
- Բառաբան հայ կենսագրությանը (հայագետներով) — Պրակ 1-ին —
 Տեր-Աստվածատրյանի — գրախոս Բրիչ — 751
- Գանձակեցու «Պատմություն հայոց» — գրախոս Գ. Ծնգիրար-
 յան — 766
- Երիասասրդ Թուրքիան և հայերը — Ե. Թովչյանի — գրախոսը
 նշված չէ — 968
- Էջմիածնի պատրիարքական աթոռի գրագրությունների սկիզբը ուս-
 սաց կառավարության հետ. ուսու. լ. —
 Կ. Նզյանի — գրախոս Մ. Բարխուդարյան —
 711
- Ժամանակագրություն գործոց Վարդանանց — գրախոս Օ. — 704
- Լեհաստանի հայերի պատմության վերջին երեսը — գրախոս Բրիչ —
 1017
- [«Լեռալու Ռանկեի կենսագրությունը»] գերմ. լ. — Վանան Նալ-
 բանդյանի — գրախոս Բրիչ — 649
- «Լուսինյան» — Մելիք Ս. Դավիթ-բեկի — գրախոս Ն. Քարամ-
 յան — 708
- Լուրենացին ֆենադատության մեջ — գրախոս Ա. Տեր-Միքիլ-
 յան — 703
- Կուրյուն վարդապետ և նորին քարգմանություն — Ն. Բյուզանդա-
 ցու — գրախոս Ն. Ք. — 707
- Համառոտություն բյուզանդական կայսրների պատմության —
 Հ. Գեյցերի — գրախոս Գ. Ծնգ. — 654
- Հայաբնակ վայրերի նախահայկական աեուները. գերմ. լ. —
 Հյուրշմանի — Գրախոս Մ. Թամամյան — 743

Հայոց ազգը անցյալում (Միքայել փաշա Փորթուզալի «Նդիշի վարդապետի վասն Վարդանա և Հայոց պատերազմին և քննադատությունք» գրքի մասին) — Գ. Ննգիրարյանի — 752 .

Հայոց նուր վկաներ (1115—1843) — Մանանդյանի և Ահառյանի — գրախոս Գ. Ննգիրարյան — 730

Հանդես հայագիտական 1-ին, 2-րդ տետեր — գրախոս Բրիչ — 715
«Материалы для истории грузино-армянских отношений» — Х. А. Вермишева — գրախոս Շ. — 731

Նոր պետության վերաբերմունքը դեպի կրոնը — Ի. Բերդնիկովի — գրախոսը չի նշված — 786

Պատմություն Աղվանից — Հատոր Ա. — Մակար Եպ. Բարխուդարյանցի — գրախոսը չի նշված — 723

Պետրոս Մեծի հաղթանակությունները հայոց ազգի հետ — Կ. Նզյանի — գրախոս Ն. Քարամյան — 691

Տեղեկագիր վերին հայոց — Հիշատակարան Ժէ դարու — Հակոբ Կարենցու — գրախոս Սկայ — 729

Բնական պատմություն հայոց ըստ նորագույն պատմական, լեզվաբանական և բանասիրական տեղեկությունաց. — Ա և Բ մասեր — Ա. Մ. Գաբազալյանի — գրախոս Ա. Խաչատրյան — 670

IV. ՃԱՆԱԴԱՐՀՈՐԴԱԿԱՆ, ՆՈԹԵՐ ՈՒՂԵԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ, ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ, ՏԵՂԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ, ԱԶԳԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Աշակերտի նուշատետրը (Ճանապարհորդություն Լոռում) — 1034

Բաղեշ և շրջակայքը — 1049

Դեպի Աթենք — 1029

Դեպի Օշական — 1064

Դլմիկներ — 1042

Լզդի Բղեր — 1063

Նրկու ամիս Աղվանից և Սյունյաց աշխարհներում — 1028, 1032

Իմ օրագիրը (Տպավորություններ Լոռուց) — 1051

Ինչո՞ւ եմ պառսիկները «մուսառ» կոչում հայերին — 1055

Կանոն ոսկերիչ արհեստավորաց — 1041

Կարնո Օվայի բարեկարգության կանոններ — 1045

Կիլիկիա — 1030

Կեռնի — 1048

Հիշողություններ (ժանապարհորդություն Արևմտյան Հայաստանում) — 1061

Հնից-նորից — 1050

Մի օր Սանահնում — 1053

Մի օր Սևորդյաց աշխարհում — 1044

Մշո աշխարհ — 1033, 1039

Պոնտոսի հայերը — 1043

Տիգրահակեռաի կանանց զարդերը — 1038

Ժրդեր — 1058

ԳՐԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

«Արմենիա» Լիեյի — Նահապետյանի — գրախոս Բրիչ — 1057

Էմինյան ազգագրական ժողովածու — Հստոր 1-ին — գրախոս Բրիչ — 1059

Պատկերազարդ բնաշխարհիկ քառաբան — Ս. Էփրիկյանի — գրախոս Ն. Քարամյան — 1052

Տարեբ ազգագրության — Ռադցեյի — գրախոս Ա — 1054

Տրանսիլվանիո հայոց մետրապոլիտը — Գր. Դովրիկյանի — գրախոս Ճաղարեկյան — 1031

V ՄԱՆԿԱԿԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆ. ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

ԼՈՒՍԱԿՈՐՈՒԹՅՈՒՆ

Անգլիական դպրոց — Լից Հերմանի — 1098

Անժամանակ քառերոն և բնրեցանություն — 1091

[Ապրիլի 26-ին...] — (Թիֆլիսում հրավիրված ծնողական ընդհանուր ժողովի գործունեության մասին) — 1136

Որսավորության հատկություններ — 1103

Դերմանական Դուրպառ համալսարանը և նրա հայ ուսանողները — 1236

Դիտական աշխարհ — Դպրոցակ. ուսման նոր մեթոդ. — 1121

Դիտական նորություններ — Մոսավոր թույլ երեխաների դաստիարակություն — 1135

- Գիտություն և բարոյականություն — 1148
- Դեբեհի բնորությունը — 1131
- Դաստիարակության զորությունը — 1089
- Դաստիարակության մասին — 1123
- Դարձյալ նեմարան — 1169
- Դպրոցական համադումար — 1142
- Խախտագիտություն — 1102
- Խեղանի բեմական դպրոցի աշակերտների գործադուլը (դասադուլը) — 1157, 1200
- Զրպարտություն — 1134
- Ի՞նչ է բարոյագիտությունը. — 1143
- Ինքնավստանություն — 1132
- Ինքնօգնություն ամերիկական կանանց կոլեջներում — 1292
- Ի. Պալսի Ազգային հիվանդանոցի ռեբանոցը — 1115
- Կերթություն — 1092
- Հակոբ Ճաղաբեկյան (Մահախոսական) — 1106
- Հարգանք պատիվ — 1101
- Հերքնրտ Սպենսերի մտքերից — 1128
- Հոգեկան վարակումն ու նրա նշանակությունը — 1133
- Հպարտություն և սնափառություն — 1130
- Մայրենի լեզուն ժողովրդական դպրոցում — 1118
- Մանկական ճիշդություններ — 1153
- Մարդու խառնվածք և նյարդերը — 1144
- Մի էջ ներսիսյան դպրոցի պատմությունից — 1193
- Մի նոր հոսանք — 1231
- Մտավոր հագնածություն — 1120
- Յուրեի (Դորպատ) համալսարանի 100-ամյակը — 1234
- Ներսիսյան դպրոցի 75-ամյակը — 1192
- Որբանոցներն-արհեստանոցներ — 1110, 1111, 1112
- Պետալոցցու 150-ամյակը — 1094
- Պետալոցցու տունը Բեռլինում — 1100
- Պետրոս Շանշյանց — 1096
- Ռեքեոս Պերպերյանի հոբելյանը — 1225
- Ս. Էջմիածնի հոգևոր ճեմարանի տունը — 1158
- Ս. Մանգինյան (Մահախոսական) — 1105

Սուտի հոգեբանությունը — 1127

Տանկահայոց դպրոցական գործը — 1124

Տփլիսի և Երևանի թեմական դպրոցները — 1154

Տփլիսի և Երևանի թեմական դպրոցները 1836 թվականին — 1176

Տառարարի քաղվածությունը և նորա քննադատները — 1107

ԳՐԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Առողջ և հիվանդ երեխայի ոգին — 1117

Գեոմանիայի հայ ուսանողությունը — 1233

Դաստիարակի մը խոսքերը — 1108

Դպրոցի ցավերից — 1109

Ինչ է նշմարությունը — 1125

Հայոց թեմական հոգևոր դպրոցների կանոնադրության նախագիծը — 1113

Հոգին և ուղեղը — 1104

Մանուկների ստախոսությունը և նրա առաջն առնելու միջոցները — 1126

Նախագիծ կանոնադրության հայոց դպրոցների ուսուցչական միության — 1145

Որոշ կանոնադրության և ծրագրի անհրաժեշտությունը և հայոց թեմական հոգևոր դպրոցների վարչական և ուսումնական կարգ ու կանոնի դիսցիպլինայի միակերպության գաղափարը — 1104

«Совещание учителей начальных училищ» — 1138

Օնանականություն (հրատներ ծնողների և դաստիարակների համար) — 1150

VI ՄԱՍՈՒԼ-ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ

Արգար Հովհաննիսյան (Մահախոսական) — 1286

Արգար Հովհաննիսյանի հիշատակին — 1288

Ամսագիր «Լուսմա»-ն — 1348

«Քաղամալեպ»-ի ծակ փիլիսոփայությունները և ոեկլամները — 1298

Գեղամի և Որբունի — 1310

Գիտական ներություններ — Հրազդությունը հնումը — 1257

Գրիգոր Զանշյանի 25-ամյակը — 1253

Թիֆլիսի գեներալ-նահանգապետի կարգադրությունը մամուլի մա-
սին — 1264

«Լույս»-ի խմբագրության — 1263

Խլրոված նահինը — 1342

Հայհոյելու մեղադրոհ — 1346

Մարեոս Մամուրյան (Մահախոսական) — 1256

«Մեղու Հայաստանի» լրագրի 25-ամյակը — 1456

Խեղ պարտքը կատարենք — 1478

Խի խոշոր մարդու հիշատակին (Արգար Հովհաննիսյան) — 1289

Մի տխրահոշակ զրպարտող — 1357

Մտավոր տգրուկը — 1341

«Մուրն» (Տեսություն) — 1468

Ներկա հայ մամուլը — 1259

Պարբերական մամուլը և նրա ընթերցողները — 1260, 1261

Ս. Գուլամիրյանց (Մահախոսական) — 1254

Սիմեոն Հախումյանի ինքնակենսագրությունը — 1262

Վայ ձեզ փարիսեյական կեղծավորաց — 1351

ԳՐԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

«Բանասեր» հատոր Ա, պրակ ԱԲԳ — 1301

«Բանբեր գրականության և արվեստի» — 130

«Մշակը»-ը (25-ամյակի առթիվ) — 1460

VII ԻՄԱՍՏԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ազատ կյանք — 1572

Ազգայնության նշանները (Ըստ Կաուցկու) — 1562

Ալեքսանդր Իվանովիչ Ջուպրով (Մահախոսական) — 1569

Ապագա մարդկություն (3000 թ.) — 1567

Աստծո՞ւն քե Մամոնային — 1552.

Նորոգ սեռ — 1548

Լիդուարդ Հարտման (Մահվան առթիվ) — 1568

Է. Կանտ (Մահվան 100-ամյակի առթիվ) — 1558

Էմանուել Կանտ — Հալլեի համալսարանի պրոֆ. Ալուան Ռիելի
հառը, կարդացված նույն համալսարա-
նում — 1561

Ի՞նչ է հասարակությունը — 1571

Կանանց հարցի մասին — 1557

Կարլ Մարիա — 1570

Կտակը ըստ լուսաց օրենսդրություն — 1553

Հասարակական կարծիք (Հատ Քարդի) — 1560

Հեղելը և հրա ժամանակը — 1550

Լատերիալիզմ և իդեալիզմ — 1563

Լեռն գրողը և փոփոխականը (Հի Տոյստոյի մասին) — 1563

Պետության էությունը ու ձևերը — 1565

Փիլիսոփայական գրություններ — 1556

Յոթերիս էնգելս (Մահախոսական) — 1566

ԴՐԱՆՈՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Անուսնություն, անուսնալուծություն և քաղաքացիական պատերազմ —

Միջազգային իրավունք — 1559

Հայկական իրավունք. սկզբից մինչև մեր օրերը — Քրտնս. Լ. — 1549

Հասարակական քննադատներ — 1551

Հոռիության իմաստասեր էպիկտետի կյանքի ու վարդապետությանը — 1555

Մարդու շատ մոլ է հարկավոր — 1554

VIII ԱՐՎԵՍ

Սնի քաղաքի ավերակները — 613

Անտոն Լանգ — 1583

Դեռոգ Բաշինջաղյանի պատկերաճանդար — 1601

Քատրոն — 1585, 1587, 1588

Թիֆլիսի պատկերաճանդար — 1603

Հայկական քատրոն — 1576

Ղեշա վանք — 1612

Ճապոնական քատրոն — 1586

Մանրակարչության արվեստը հայոց մեջ — 1600

Ի՞նչ նոր աշխատություն հայ նկարչությունների մասին — 1611

Պատկերաճանդար — 1607

Պետրոս Աղաժյան (Մահվան 10-ամյակի առթիվ) — 1577

Սենկեիշի կարծիքը բեմին ծառայողների մասին — 1581

Ս. պատարագի արարողությունը ըստ պ. մ. Նկմալյանի — 1596

ԳՐԱՆՈՍՈՒԹՏՈՒՆՆԵՐ

Հազար ու սր թաղ — 1597

Վրացեւն երգեցմունի Հովհանն Ոսկեբիւսնի պատարագամատու-
ցի — 1595

IX ԲԺՇԿՈՒԹՅՈՒՆ-ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԱՅԼ ԲՆԱԳԱՎԱՌՆԵՐ

Աղբալին — շիճուկ կատույտ հաղի գեմ — 1633

Ուրինգի հսկայական գյուտը (Դեղամիջոց թոքախտի դեմ) — 1656

Քմալու հարինի բժշկությունը — 1669

Դիտական աշխարհ — 1636, 1637, 1638, 1645, 1647

Դիտական լուրեր — 1650

Դիտական նորություններ — 1635, 1639—1642, 1644, 1648, 1649,
1653—1655, 1657

Դիւնաի սխալներ — 1618

Իւկարակեցության փիլիսոփայությունը — 1631

Թոմախուր բուժելու նոր միջոց — 1667, 1668

Թոմախաի նոր դեղ — 1666

Թոմախուր որպէս սոցիալական հիվանդություն — 1660

Թոմախուի դեմ նոր դեղ — 1662

x նառագայրների մի նոր գործադրութուն — 1621

Կենսական պահանջներ — 1624

Հակառակութեան շինուկ — 1628

Հազնածության դեմ — 1661

Լազարը ներմակելու պատճառներ — 1629

Միկրոֆոնոգրաֆի գործածության հեռանկարները բժշկութեան
մեջ — 1623

Ռենտգենի գյուտը — 1619

Ռենտգենի ճառագայրների նոր գործադրութունը բժշկութեան
մեջ — 1634

Վարակիչ հիվանդություններ — 1620

608 կամ ՀԱՏԱ. պրոֆ. Էրլիխի փորձերի մասին — 1665

Վիրահատություն առանց ցավի — 1658

Տուրբուկուլոզային պատվաստ — 1632

ԳՐԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Առաջնորդ առողջապահության — 1625

Խշվառների բարեկամ բժիշկ Հաագ — 1625

Մի ֆանի ծանոթություններ Կովկասի հանգային ջրերի մասին — 1663

ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԱՅԼ ԲՆԱԳԱՎԱՌՆԵՐ

Դիտական աշխարհ — 1680, 1681, 1687

Դիտական լուրեր — 1692

Դիտական նորություններ — 1682—1686, 1689, 1691, 1693—1696

Դիտության տոներ — 1700

Էկեկարական փոստ — 1667, 1679

Թոֆախոր եղբերավոր անասունների մեջ — 1676

Լուսնի վրա զործող հրաբուխներ — 1675

Մ. Վ. Լոմոնոսով — 1674

Մոֆի լուսանկարը — 1671

Նամակադոշմների ծագումը — 1672

Ռեկտեբեյան հառագայթներ — 1697

Քաղաքակրթություն և հին աշխարհներ — 1670

ԳՐԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Դյուդատնտեսական հրատապ հարցեր — 1704

Հրաշալի դար — 1688

Չարլզ Դարվին — 1673

Վազի մշակությունը — 1678

Ճ. ԿՐՈՆ-ԵԿԵՂԵՑԻ-ԴԱՎԱՆԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Ռեհայիններ կամ Բաբիզմ (Պատմական տեսություն) — 1710

Դյուտ կաթողիկոս — 1730

Նգիպտոսի կաթողիկոսությունը — 1830

Նկեղեցական գրքերում կամայական սրբադրություն և օտարա-
ձայն ընթերցմունք թույլատրելի չեն — 1808

Նրկու բնորոշ գիծ Մակար կաթողիկոսի կյանքից — 1780

Ջ Մեծաբարո Տ. Կոստանդին Ա Բարձրաբերդի — 1746

Թույլատրելի՞ է սրբագրություն եկեղեցական գրքերում — 1797

Կանոն Ս. ժողովոց և Ս. հարց եկեղեցվո — 1717

- Կիլիկիո հայոց կաթողիկոսությունն ու իր վիճակներ — 1822
- Հայաստանյաց եկեղեցու կանոնագիրք — 1713
- Հայոց շահականների ֆրանսերեն թարգմանությունը — 1803
- Հայրապետական կոնդակ — 1865
- Հանդիսո Երջանկանիշատակ Տ. Տ. Մկրտիչ Ա. Խրիմյան Հայրի-
կի — 1873
- Հարյուր տարի առաջ (1799—1809) Դանիել Կաթողիկոս — 1734
- Հարեանցի հայացք հայոց հերթանություն և քրիստոնեություն
վրա — 1706
- Մարեսո կաթողիկոսի բուղբը ՆԿԲ Միխայիլ Նիկոլաևիչին Գաբրիել
Պատկանյանի մասին — 1848
- Մ. Աղաբեկյանի նամակը Ջիկագոյի կրոնաժողովի հանձնախմբ-
քին — 1705
- Մամուլի ստվերը — 1723
- Մեծ Ներսես — 1724
- Նամակ Մոսկվայից — 1736, 1742
- Ներսես Ե-ի կոնդակներ — 1733
- Ներսես Ծաղ (Աշտարակեցու) մահվան խնդրի առթիվ — 1735
- Ներսես Մեծի հաջորդներ — 1726
- Նորամուծություններ Հայաստանյաց եկեղեցում — 1712
- Նոր-Նախիջևանի հայոց հոգևոր դատարանը — (776), 1796
- Նոր-Նախիջևանի Ս. Խաչ վանք — 1775
- Շիրակավանի ժողովը — 1719
- Չորրորդ դարու հայ եկեղեցին — 1721
- Պատմություն հայ ուղղափառ եկեղեցվա — 1732
- Սարգիս արհեստ. Զալալյանի նամակը Խալիպյանին — 1736, 1742
- Ս. Էջմիածնի տասնվեցերորդ դարեղաբժը — 1718
- Ս. Հովսեփի Հոգոցմեցի — 1729
- Սիս և Ատանայի իշխանաժողովը — 1722
- Վահան վարդապետ — 1916
- Տ. Բարսեղ Ա Անեցի — 1740
- Տ. Գաբրիել Պատկանյան — 1780, 1850, 1872
- Տ. Գրիգոր Ա Քարավեժ — 1744
- Տ. Գրիգոր Բ Վկայասեր — 1739
- Տ. Գրիգոր Դ Տղա (Կյանքն ու գործունեությունը) — 1743
- Տ. Գրիգոր Է Անավարզեցի — 1748
- Տ. Գրիգոր Ը Խանձողատ, Տ. Պողոս Բ Գառնեցի — 1755

- Տ. Գրիգոր Թ Մուսաբեկյան — 1757
 Տ. Գրիգոր Ժ Զալալբեկյան — 1759
 Տ. Թեոդորոս Բ Կիլիկեցի, Տ. Կարապետ Ա Կեղեցի — 1753
 Տ. Կիրակոս Ա Վիրապեցի — 1758
 Տ. Կոստանդին Ա Բարձրաբերդցի, Տ. Հակոբ Կլայեցի, Տ. Կոստանդին Բ Պրոնապորժ, Տ. Ստեփանոս Դ Հոռմկլայեցի — 1747
 Տ. Կոստանդին Գ Կեսարացի, Տ. Կոստանդին Դ Լամբրոնացի — 1749
 Տ. Կոստանդին Զ Վանկացի — 1756
 Տ. Հակոբ Բ Տարսնացի, Տ. Մխիթար Դոնեցի, Տ. Հակոբ Բ Տարսնացի — 1750
 Տ. Հակոբ Գ Սսեցի — 1754
 Տ. Հովհան Մանդակունի — 1731
 Տ. Տ. Մարեոս Բ (Մահախոսական) — 1932
 Տ. Մելիսեդեկ արհեպ. Մուրադյան (Կյանքը և գործունեությունը) — 1824
 Տ. Մեսրոպ Արտազեցի, Տ. Կոստանդին Ե Սսեցի, Տ. Պողոս Ա Սսեցի — 1751
 Տ. Ս. Սահակ Պարսկ — 1728
 Փահանայական խնդիր — 1776
 Փահանաների նյութական ապահովության խնդիր — 1760

ԳՐԱԼՈՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

- Ռարոյականության ստվեր — «Իգնատիոս Լոյոլա» — 1708
 Կրոնների պատմությունը — 1711
 Համառոտ բացատրություն տոնից և ծիսից Հայաստանյայց առաքելական ուղղափառ Ս. Եկեղեցվո — 1714
 Հայաստանյայց եկեղեցու պատկերահարգությունը — 1737
 Հայ եկեղեցու հարաբերությունները սիրիական եկեղեցու հետ մինչև 6-րդ դարի վերջը — Գերմաներեն լ. — 1835
 Հին հայոց հեթանոսական կրոնը — 1707
 Վաղարշապատը և Ս. էջմիածինը իրենց սկզբնական տեղում են — 1738
 Տ. Ներսես Ե Աշտարակեցի — 1745
 Փահանայական խնդիր — 1777

«Լ ՈՒ Մ Ա»
ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍԻ
ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ
Ը Ս Տ
ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹՅԱՆ

Թուման — Արտույտ. Զրույց.

Բաֆֆի — Սուրբ ոսկերք. Բանաստեղծություն.

Թուման — Մի լար, իմ ընկեր... — Լուսն են ամպերը... Բանաստ.
Հարությունյան Իս. — Ստեփանոս Պալասանյան.

Լեոպարդի — Հայրենիք. — Թարգմ.՝ Ծ.

Բաֆֆի — Երկու ամիս Աղվանից և Սյունյաց աշխարհներում.

Պոտապենկո Ի. — Մի կտոր հաց. — Թարգմ.՝ Գ. ք. Ա.

Ֆեբրեռա Վ. — Երրորդ սեռ. — Թարգմ.՝ Հ. Լալայան.

Սեմկևիչ Հ. — Դեպի Աթենք. — Թարգմ.՝ Գ. ք. Ա.

Դաստիարակության զորությունը. — Թարգմ.՝ Ս. Մանդինյան.

Աղանյանց Գյուտ Բ. — Քահանաների նյութական ապահովության
խնդիրը.

Մատենախոսական

Ա. Գաբազաշյան — Քննական պատմություն հայոց — Ա. Խաչա-
տըրյան.

Փ. Քոբիձե — Վրացերեն երգեցմունք սլաոարագամատույցի.

Ա. Գալստյան — Բաքվի աղքատախնամ եկեղեցական հոգաբար-
ձություն.

Պոտմական

Տփլիսի ամերիկյան աղա Մահմադ խանի ձեռքով.

Մ. Էմինի նամակը Գեորգ Հախվերդյանին.

Հ. Ջեմեգյանի նամակը Մաթեոս կաթողիկոսին.

Ս. Նազարյանի նամակը Մաթեոս կաթողիկոսին.

Այլ և այլք

Կ. Հեսս — Դիետի սխալներ. — Թարգմ.՝ Ս. Կանայանց.

Դյոթե — Ֆաուստ. նախերգանք. — Թարգմ.՝ Գ. Բարխուդարյան.

Նյութեր դպրոցական պատմության համար.

Մայր Աթոռի թանգարանը.

Ստացված գրքեր.
Հայտարարություններ.

1896 թ. ԳԻՐՔ Բ. ՀՈՒՆԻՍ.

Ս. Կ. — Սանիկ. — Վեսյ.

Իակ. — Կիլիկիա.

Թաշնյան Ա. — Աղթամար. Բանաստեղծություն.

Կ. Ջ. — Տացու Հովեսը.

Լրտես օրիորդ. — Անգլ. թարգմ.՝ Կ.

Ն. Տեր-Կարապետյան — Խաչատուր Արուլյան.

Բաֆֆի — Երկու ամիս Աղանից և Սյունյաց աշխարհներում.

Ավետիֆյան Ս. — Կապ բռնողը.

Անժամանակ թատրոն և ընթերցանություն — Գերմ. թարգմ.՝ Ս. Ման-
դինյան.

Աղանյան Գյուտ Բ. — Նորամուծություններ Հայաստանյաց եկե-
ղեցում.

Մառենախոսական

Հ. Գովրիկյան — Տրանսիլվանիո հայ մետրոպոլիտը. — Հ. Ճա-
ղարբեկյան.

Պատմական

Նուրայր Ն. Բյուզանդացի — Ղազարա Փարպեցվո Պատմություն հա-
յոց. առաջաբան.

Նյութեր դպրոցական պատմության համար.

Երկու հատված մեր հին մատենագրությունից.

Ս. Նազարյանի նամակները.

Սյլ և այլք.

Մի նոր հոսանք.

Աղանյան Գյուտ Բ. — Հովհաննես Խաչումյան (Մահախոսական).

Կրթություն. — Գերմ. թարգմանեց Սամսոն Մայսուրյան.

Արմեզ — Պատարագի արարողությունը ըստ Մ. Եկմալյանի.

Սպարապետյան Ա. — Ռենտգենի գյուտը.

Պեստալոցցու 150-ամյակը.

Մանուցումներ.

Ստացված գրքեր.

Հավելված.

Պետականացի Հ. — Լինհարդ և Գերտրուդ. — Վեպ. — Գերմաներենից թարգմ. Իսահակ Հարությունյան.
Հայտարարություններ.

1897 թ. ԳԻՐՔ Ա. ՀՈՒՆՎԱՐ.

Լուրացան — Անդրեաս երեց. — Պատմական վիպակ.

Տեր-Կարապետյան Ն. — Խաչատուր Աբովյան.

Ալեքսիմյան Ս. — Մեր տերը. — Պատկեր.

Աբովյան Լս. — Առ մայրն յուր. Բանաստեղծություն.

Աբովյան Լս. — Ազգասեր մարդը իր մահվան վախտը. Բանաստեղծություն.

Մշո աշխարհ.

Կարոս խաչ. (Ժողովրդական բանահյուսություն).

Ռենես Մս. — Ինքնօղնությունը կանաց կոլեջներում. — Թարգմ.՝ Ա. Սպարապետյան.

Հեն Վ. — Քաղաքակրթություն և հին աշխարհներ. — Փոխադրեց Տիրատուր.

Հարությունյան Իս. — Աշակերտի հուշատետրը.

Աղանյան Գյուտ Բ. — Հայաստանյազ եկեղեցու կանոնագիրք.

Պատմական

Իանիել կաթողիկոսի գրությունները ֆրանսիական դեսպանին և նախարարին.

Դանիել կաթողիկոսի գրությունը նապոլեոն Մեծին.

Իանիել կաթողիկոսի գրությունը Գերմանիայի ֆրանց Գ կայսեր. Բաբրազույն խորհրդի գրությունը նապոլեոն Մեծին.

Գ. Բ. Ա. — Պարսից տիրապետության վերջին տարին.

Ս. Նազարյանի նամակները.

Այլ և այլ

Նստվածաշնչի տպագրությունը Ս. էջմիածնում.

Գավրդան երեց — (Մշու բարբառով).

Պարոնյան Հ. — Քահանա մը, որ չկշտանար.

Հավելված

Պետականացի Հ. — Լինհարդ և Գերտրուդ. — Վեպ. — Գերմաներենից թարգմ. Իս. Հարությունյան.

Մուրադյան Մելիֆոդեկ հայ. — Պետրոս Շանշյանց. — Կենսագրութիւն.

Մուրացան. — Անդրեաս երեց. — Պատմական վիպակ.

Մշո աշխարհ. — Տեղագրութիւն.

Տեր-Կարապետյան Ն. — Խաչատուր Արովյան.

Ավետիֆյան Ստեփան Բանանցեցի — Հայր սուրբը. — Պատկեր.

Թումանյան Ա. — Բանաստեղծի ժամացույցը.

Տ. Ազնիվ. — Մանուկ. (Բանաստեղծութիւն).

Մկրտչյան Ա. — Ավո. — Պատկեր.

Ճռտուրյան Հ. սարկավազ. — Աղքատի հալը. — Պատկեր.

Սաղաթիւլ. — Մամոն-զին. — Քրդերենից.

Վարակիչ ճիվանդութիւններ. — Գերմ. թարգմ.՝ րժ. Ս. Մայսուրյանց.

Պատմական

Նյութեր Աղվանից պատմության համար.

Գ. Եփեսուպոս Սրվանձտյանի նամակը հ. Ալիշանին.

Օտյանի նամակը Գ. Եպիսկոպոս Սրվանձտյանին.

Ք. Պատկանյանի նամակն առ Նույն.

Մ. Նալբանդյանի մի նամակ.

Ս. Նազարյանի նամակներ.

Այլ և այլ

Վեճափառ Հայրապետի նվերը.

Վանի բնագրերը.

Հարյուրամյակ Նոր-Նախիջևան քաղաքի.

Մտֆի լուսանկարը. — Թարգմ.՝ Ա. Սպարապետյան.

Տիգրանակերտի կանանց զարդերը.

Ստացված գրքեր.

Հանգուցյալ Սրվանձտյանի երկերի հրատարակութիւնը.

Հայտարարութիւններ

Հավելված

Պետաւլագցի Հ. — Լինհարդ և Գերտուդ. — Վեպ. — Գերմաներենից թարգմ. Իս. Հարութիւնյան.

1898 Թ. ԳԻՐՔ Ա. ՀՈՒՆՎԱՐ

Մուրսոյան Միլիսոյիկ եպ. — Պետրոս Շանշյան.
 Մուրացան — Անդրեաս երեց — Պատմական վիպակ.
 Կայծունի Արշակ — Հասմիկ (Բանաստեղծություն).
 Մշո աշխարհ — Տեղագրութիւն.
 Ավետիսյան Ստեփան — Բանանցեցի — Զփողը. — Պատկեր.
 Ֆոն-Վիլդենբրուխ — Վրեժ. — Թարգմ.՝ Մուշե վարդապետ.
 Վարակիչ ճիվանդութուններ. — Գերմ. Թարգմ.՝ րժ. Ս. Մայսուր-
 յան.

Աղանյան Գյուտ Բ. — Հրահանգ հայ քահանաներին.
 Պատմական

Մեծամեծ կայսերաց թուղթ.

Ռերդի մեծ եկեղեցի.

Նյուրբեր դպրոցական պատմութիւն.

Ս. Նազարյանի նամակներ.

Մի դաշն.

Մատենախոսական

Հարությունյան Իս. — Խ. Արուստանի երկերը.

Ժողովրդական

Վարագա այգեպանի այծը.

Սիրերգ.

Գավառաբառեր.

Այլ և այլք

Գ. ա. Բ. Ա. — Կանոն ոսկերիչ արհեստավորաց.

Ա. Ս. — Իջս ճառագայթների նոր գործադրութիւն.

Նրեմ Բարագ.

Ստացված գրքեր.

Հայտարարութիւններ.

Հավելված

Մօրեի իշխան. — Թարգմ.՝ Վ. ժ. վ. Բաստամյան.

1898 Թ. ԳԻՐՔ Բ. ՀՈՒՆԻԾ

Կայծունի Արշակ — Սուրբ Էջմիածին (Բանաստեղծութիւն).

Պոռշյան Պերն — Գեորգ ավետարան.

Մեկուշյան Ա. — Դիմիկներ.

Կաթունի Աւշակ — Դեի արտասուքը.

Լից Հերման — Անգլիական դպրոց. — Թարգմ.՝ Ա. Սպարապետ-
յան.

Պոտապենկո — Կաշառք. — Թարգմ.՝ Տիրուհի Կոստանյան.

Մշո աշխարհ — Տեղագրութիւն.

Հուլարյան Հարություն քանակ — Գյուղի այրին.

Գ. ա. Բ. Ա. — Կանոն սկզբիչ արեւտավորաց.

Վարակիչ հիվանդութիւններ. — Դերմ. Թարգմ.՝ ըմ. Ս. Մայսուր-
յան.

Մատենախոսական

Նորայր Ն. Բյուզանդացի — Կորյուն վարդապետ և նորին թարգմա-
նութիւնք.

Պատմական

Պատառիկներ.

Նյութեր դպրոցական պատմութեան.

Ս. Նազարյանի նամակներ.

Տյուրկանց պատմութիւն.

Ժողովրդական

Գավառաբառեր — Երկրագործական. սալի վերաբերյալ, կալի և
յուր գործիքների վերաբերյալ.

Անդաստանի.

Զիթհանի — Գ. ա. ք. Ա.

Վանի կյանից — Գոմշաթող.

Մանկախաղ.

Հարսանիքի երգ.

Գովի վիճակին.

Մույլ աղջկա երգ.

Վիճակի երգեր.

Հսկելուկներ.

Հայկական.

Հայկաբերդ.

Բելուս սար.

Լեզբ.

Հայկի որդիք. — Ժողովեց Գյուտ ա. ք. Աղանյան.

Այլ և այլք

Խ. Արովյանի հիսնամյակ.

Գլադստոն և.

«Իլլան»-ի նոր հատորը.

Լ. Էջմիածնի գրագիրների ցուցակ.

Գիտական նստույթուն. — Թարգմ.՝ Լևոն Մ. — Ա.,

Վաենի միաբանության որոշում.

«Լուսն» նվիրողներ.

Ստացված գրքեր.

Խմբագրությունից.

Հայտարարություններ

Հավելված

Մոռեի իշխան — Թարգմ.՝ Վ. Ժ. Վ. Բաստամյան.

1899 Թ. ԳԻՐՔ Ա.

Մուրացան — Նոյի ագռավը — Ճանապարհորդական զրույց.

Մարկոս Աղաբեկյանի նամակը Զիկագոյի կրոնաժողովին.

Աղաբեկյան Մարկոս. — Հարևանցի հայացք հայոց հեթանոսության
և քրիստոնեության վրա.

Մկրտչյան Ա. — Քրդական բանավոր գրականությունից.

Մշո աշխարհ — Տեղագրություն.

Սեա Մարտենի ճիշտակարանը Հայաստանի ուսումնասիրության
մասին.

Նուդուրյան Հարություն Բանանա — Մեռել կրակողներ.

Կենսական պանանջներ — Գերմ. թարգմ.՝ Բժ Ս. Մայսուրյան.

Բայրոն — Եբրայական մեղեդիք — Թարգմ. Հ. Զ.

Պոտապենկա — Մայրահեղ միջոց. — Թարգմ. Տիրուհի Կոստանյան.

Աղանյան Գյուլա ա. ք. — Որբանոցներ.

Պատմական.

Հայոց գեղեվարությունը ղեկի Պարսկաստան.

Պատմաբանական կոնդակ ծիսելու դեմ.

Ս. Նազարյանի նամակներ.

Մատենախոսական.

Ն. Փարսյան — Эзов К. — Сношения Петра Великого с армянским народом.

Աղանյան Գյուտ ա. ք. — Համառոտ բացատրություն տոնից և ծի-
սից Հայաստանյաց առաք. ուղղ. Ս. եկեղեց-
վո. — Աշխատասիրություն հորեն ա. ք. Փեհ-
լիվանյանի. Կ. Պոլիս, 1898.

Ժողովրդական

Գավառաբառեր — 1. Զրադացի վերաբերյալ. 2. Զուհակի վերտ-
քերյալ.

Ջուղայեցվոց հայրենի պարզ լեզուն այ, զոր կու պարծենան.

Վասն Վառդան ժամհարին.

Գովասանմ Գուրջստանա.

Աղփատաց կերակրույն համար.

Այլ և այլ

Վեհափառ Հայրապետը Թիֆլիսում

Թիֆլիսի հայ ֆանանների ապահովության գանձարան.

Մի նոր բարեգործություն.

Մատենագրական նորություններ.

Թարգմ.՝ Ա. Ս. — Պետաւոցցու տունը Բեռլինում.

Հայ մատենադարաններ.

Երկու համախոսական.

Պարոնյան Հ. — Սիրո միջնորդները.

Ստացված գրքեր.

Խմբագրության ծանուցումներ.

Հայտարարություններ

Հավելված

Մոսկի իշխան. Վերջ. — Թարգմ.՝ Վահան Ժ. վ. Բաստամյան.

1899 թ. ԳԻՐՔ Բ.

Դուրյան Պ. — Արտաշես Ա. — Երգախառն թատերգություն.

Քարամյան Ն. — Հայերը Բյուզանդիայում. Հովհաննես Չոչկիկ կամ
Կիո ժան Բյուզանդական հայ կայսրներից
մեկը.

Մուրացյան — Պսակների բողոքը (Զավեշտ).

Թումանյան Հարություն — Ուխտավոր. — Լեզհնդա (Զափածո).

Թումանյան Պ. — Պոնտոսի հայերը.

Պոտապեկո. — Ինքնասիրություն. — Թարգմ.՝ Տիրուհի Կոստան-
յան.

Բալասյան Գր. — Ասլի Մելիք և Սանասար. — Պոեմա.

Արշակ սարկավագ — Հարգանք, պատիվ.

Օր. Գալանե Կայեալյան — Կրծքիս վրա հեզ, տխրալից... (Բանաստեղ.)

Կենսական պահանջներ. — Գերմ. Թարգմ.՝ բժ. Ս. Մալսուրյան.

Աղանյան Գ. ա. ք. — Մի օր Սեփորդյաց աշխարհում.

Պատմական

Հ. Միֆայել Չամչյանի դարձը.

Լեւոնես Ե. Շահան Զրպետի մասին.

«Կովկաս» հայաթերթի խմբագրական դաշն.

Ս. Նազարյանի նամակներ.

Կարեմ Ովայի քարեկարգության կանոններ.

ԺԸ դարու կտակ Թիֆլիսի հայ քահանաների օգտին.

Մաթենախոսական

Հակոբ Ճաղարեկյան. — Ալեքսանդր Մատուրյանի «Բանաստեղծություններ» 2-րդ հատոր.

Քառամյան Ն. — Ն. Մառ — Ժողովածույք առական Վարդանա.

Ո. — Ս. — Վահան Դողթնացվո պատմության ժամանակագրությունը.

Գ. ա. Բ. Ա. — Պարբերական նոր հրատարակություններ.

Քառամյան Ն. — Թանգարան հայկական հին և նոր դպրությանը.

Բ. Անկանոն գիրք նոր կտակարանաց, Վեներիկ, 1898.

Ժողովրդական

Ժողովրդի խոսք Նառեկացու մասին (Զափածո).

Այլ և այլ

Պ. Պոռչյանի գրական գործունեության 40-ամյակը.

Այ. Սեբեկիչ Պուշկին. նորա ծննդյան 100-ամյակի առիթով.

Պուշկին Ա. Ս. — Զրահեղձը. — Թարգմ.՝ Հարություն Թումանյանի.

Պուշկին Ա. Ս. — Էլեգիա. — Թարգմ.՝ Հարություն Թումանյանի.

Պուշկինի տներ.

Առյուծածև Մեհեր (Մի վարիանտ ազգային պոեմայից).

Մատենագրական նորություններ. 1. Անիի տեղագրություն. 2. Զա-

քարիա պատրիարքի կենսագրությունը.

3. Ալաշկերտի ժողովրդական գրականու-

թյուն. 4. «Մեր Ս. հարց դավանությունը.

5. Երաժշտագետ Հ. Կոմիտասի դասախոսութիւն.

Պատմեցան Հ. — Առանց միջնորդի փեսացու գտնել.

Աղաբեկյան Մարկոս — Խաչկոնցութիւն.

Ա. Սրկ. — Նամակադրողների ծագումը.

Ստացված գրքեր.

Խմբագրության ծանուցումներ.

Հայտարարություններ

1900 Թ. ԳԻՐԲ Ա.

Պոռչյան Պերն — Կնուներ. — Պատկեր.

Նալբանդյան Միքայել — Երկու հասված աշխարհաբառ քերականութեան ներածութիւնից.

Տաղարնաթի արցունքը. — Թարգմ.՝ Աղ. Հասան-Ջալալյան.

Շահազիզ Երվանդ — Մկրտիչ էմին — Կենսագրութիւն.

Թումանյան Հարություն — Փրկու հրեշ (Զափածո).

Լեշակ Բ. Մինասյան — Երախտագիտութիւն.

Բաղեշ և յուր շրջակայք.

Նաղսոն. — Հուդա. — Թարգմ.՝ Հարություն Թումանյան.

Մոնոլյան Պ. — Վշտի արցունքներ.

Աղանյան Գլոստ ա. ք. — Հնից-նորից. Հնախուզական ուղեորութիւն.

Կենսական պանանջներ. — Գիրմ. Թարգմ.՝ քծ. Ս. Մայսուրյանց. Պատմական

Ղարաբաղի մելիքները.

Նախիջևանի մելիքները.

Շամշադինի մելիքները.

Լեռն արքայի տոհմը.

Ռուբինյան տոհմը.

Հ. Հ. Զոհրաբյանի թուղթը.

Թուղթ Սահակա Արծրունվո առ Մովսէս Խորենացի և պատասխանի. Ժողովրդական

Վեհանձնություն. — Մայրական խորհուրդ. — Փոխադրեց Գ. Բալասյան.

Արեւիկայի Արտ. — Դովրի գլուղի կյանքից. 1. Երգեր. 2. Հանելուկներ. 3. Յայլիներ.

Մատենախոսական

Տեր-Միկայան Ա. — Խորենացի թննադատության մեջ.

Ն. Ք. — Դրական երևութներ.

Ս. — Ժամանակագրություն դործայ վարդանանց.

Տեր-Դավթյան Դ. — Թուս-վրացերեն հանրագիտական բառարան.

Լևոն և այլք

Ս. էջմիածնի հոգևոր ճեմարանի տունը.

Գրիգոր Ջանշյանի 25-ամյաը.

Ս. Գույամիւրյանց (Մահախոսական).

Մատենագրական նորություններ. — 1. Միջայիկ նախանդյանի
«Աղջմիք»-ը. 2. Աղվանից պատմություն.
3. Վինոգրագրի «Ընդհանուր պատմություն»-
նրս. 4. «Դիվան հայոց պատմության» և
գիրքը. 5. «Ախուրյան» գեղարվեստական
հանդեսը.

Պարոնյան Հակոբ. — Քիչ մալ անուշեղեն.

Ախալպալաի աղետը.

Պարոն Մարկոս Աղաբեկյանին.

Խմբագրության ծանուցումներ.

Ստացված գրքեր.

Հայտարարություններ

Հավելված

Դավթյան Արիստակես արհեստագետ — Կանոնք Ս. ժողովոց և
Ս. հարց եկեղեցվո.

Նորուկնկո Վլ. — Կույր երաժիշտը. էտյուդ. Թարգմ.՝ Մուշե վար-
դապետ.

1900 թ. ԳԻՐՔ Բ.

Ս. էջմիածնի 16-րդ դարադարձը.

Հովհաննիսյան Հովհաննես — Երկու գարուն. — Ինձ ու ինձ. —

Մուսա. (Բանաստեղծություններ).

Մ. Եղիա. — Ուրաջողը. — Թարգմ.՝ Կերմ. Իս. Հարությունյան.

Ն. Քարամյան — Հայերը Բյուզանդիայում.

Լևոնտուով Մ. — Ժայռ. — Թարգմ.՝ Հարություն Թումանյան.

Արշակ Ի. Մինասյան — Բնավորության հատկություններ.

Շահագիգ Երվանդ — Մկրտիչ էմին. Կենսագրություն.

Թումանյան Հարություն — Մելիք-Յուսուֆ. Պոեմ.

Աղանյան Գլուտ ա. ք. — Հնից-նորից հնախուզական ուղևորութիւն.

Պատմական

Աղաքունի համակը.

Յեր-Միքէլյան Արշակ — Շիրակավանի ժողովը.

Ս. Նազարյանի համակներ.

Մտոնախոսական

Գրական երևույթներ. — 1. Ռանասեր. 2. Վորյուն վարդապետ. 3. Մոզին և ուղեղը. 4. Շահնազարյանի գրքուկները. 5. Մելիք Ռեզար. 6. Քրիստափոր Քաղևոսյանի բանաստեղծութիւնները. 7. Ն. Քարամյան — Մին հայոց հեթանոսական կրօնը.

Յեր-Միքէլյան Արշակ — Բարոյականութեան ստիւեր.

Ժողովրդական

Գրիգոր Բալասյան — Դուխանի երգը.

Այլ և այլ

Աղանյան Գլուտ ա. ք. — Եկեղեցական թանգարան.

Ներսիսյան դպրոցի 75-ամյակը.

Ս. Մանդիկյանի գործունեութեան 25-ամյակը.

Հակոբ Ճաղարեկյան. (Մահախոսական)-ը Ասլան Շահնազարյանի.

Յեր-Միքէլյան Արշակ — Նամակ լուծաւ-ի խմբագրութեանը.

Խմբագրութեան ծանուցումներ.

Ստացված գրքեր.

Հայտարարութիւններ

Հավելված

Դավթյան Արիստակէս արհեստագործ — Կանոնք Ս. ժողովոց և Ս. հարց եկեղեցվո.

Կորուկեկո Վլ. — Կույր երաժիշտը. — Թարգմ.՝ Մուշե վարդապետ.

1901 թ. ԳԻՐԲ Ա.

Կ. Ի. — Կը հալվի ձյունը (Բանաստեղծութիւն) — Թարգմ.՝ Հարութիւն Թումանյան.

Գամառ Բաթրպա — Մարիամ. — Հեքիաթ.

Չորրորդ դարու հայ եկեղեցին.

Պոռոյան Պերն — Վարդի յուղը մահադեղ.

Հրանտ-Վահն — Սէ մտածումներ. — Ոհ, թող որոտա... (Բանաստեղծութիւն).

Երվանդ Շահագիզ — Նոր-Նախիջևանի Ս. Խաչ վանքը.

Հարությունյան Իս. — Իմ օրագիրը.

Խաչկոնց Դ. — Հայոց կրօնական բանաստեղծութիւնը.

Հովհաննիսյան Հ. — Ալագյազ (Բանաստեղծութիւն).

Լի. մարդը. Քահանայական խնդիր.

Աղանյան Գյուտ ա. ք. — Մի էջ Ներսիսյան դպրոցի պատմութիւններից.

Դյոքի — Տօրկվառո Տաստ. — Թարգմ.՝ բժ. Լ. Տիգրանյանի.

Պատմական

Պ. Ս. — Նամակ խմբագրութեան.

Տեր-Միքէլյան Ա. — Սոսի և Ատանայի իշխանաժողովը.

Ս. Նազարյանի նամակները.

Մատենախոսական

Ն. Քարամյան — Գրական երևութներ. — Ա. Տեր-Միքէլյան — Ուսումն սուրբ գրոց. — Արիստակես եպ. Սեդրակյան. — Քահանայական խնդիր. — Հ. Ս. Էփրիկյան — Բնաշխարհիկ բառարան. Լ. Մըսրըյան — Հայ բարբառախոսութիւն. — Հար. Թումանյան — Մելիք-Յուսուֆ. — Մելիք Ս. Դավիթ բեկ — Լուսինեյանք. — Կ. Տիմիրյազկ — Զարլզ Դարվին. — Հ. Աղամյան — Ազատ ժամեր. — Հ. Տեր-Միքայէլյան — Դեռահասների աղատ ընթերցանութիւնը. — Վ. Արծրունի — Թշվառների բարեկամ. — Մամին Սիբիրյակ — Պառավ ծիտը. — Ավենարիուս — Խնչ է սենյակը. — Տ. Յուսուֆյան — Ատամունք — Բժ. Ս. Շահնազարյան — «Մշակը». — Միլրագրական քննադատութեան առթիվ. — Ամսագիրներ.

Ա. Բ. — «Մայրենի խոսք».

Այլ և այլ

Թիֆլիսի հայ եկեղեցական թանգարանի վարչութիւնը.

ԼՄ. Մամուրյան (Մահախոսական).

Ա. Տեր-Միքէլյան — Մամուլի ստիւերը.

Սաացված գրքեր.

Խմբագրության ծանուցումներ.

Հավելված

Կորուսեցա վլ. — Կույր երաժիշտը. — Թարգմ.՝ Մուշե վարդապետ.

Արիստակես արեւպ. Գավրյան — Կանոնք ժողովոց.

Հայտարարություններ

1901 թ. ԳԻՐՔ Բ.

Գամառ-Փաթիպա — Անիի առումը.

Մեծ ներսես.

Երվանդ Շահագիգ — Նոր Նախիջևանի հայկական մագիստրատը.

Կորուսեցա վլ. — Անտառը խշշում է. — Թարգմ.՝ Մուշե վարդապետ.

Խա. Հարությունյան. — Ե. Սպիրի կին վիպագիր.

Դյոբե. — Տուրկվատո Տասսո. — Թարգմ.՝ քժ. Լ. Տիգրանյան.

Սև հացեր. — Թարգմ.՝ օր. Նվարդ Աղանյան.

Օ. Շրայներ — Մատուռի ավերակներում. — Թարգմ.՝ Դյուտ ա. ք.
Աղանյան.

Խաչկունց Դ. — Հայոց կրոնական բանաստեղծությունը.

Նուրայր Րյուզանդայի — Երեք գիտելիք Հովհաննու Մանդակունվու
և մի գիտելիք իմ գաղղիներեն-հայերեն բա-
ռարանի մասին.

Թումանյան Հարություն — Ծաղկոց մտա (Քառյակներ).

Գեղամյան Եղիշե քահանա — Երկու բնորոշ գիծ Մակար կաթողի-
կոսի կյանքից.

Էմին Տեր-Գրիգորյան — Դժոխսային պայման. — Առակ (Զափսփո).

Հարություն Թումանյան — Մահարձան.

Աղանյան Դյուտ ա. ք. — Մի օր Սանահնում.

Պատմական

Ս. Նազարյանի նամակները.

Մատենախոսական

Ֆարհադի Լառզները և նրա քննադատները.

Սկա. — Քննական պատմություն ԺԹ դարու հայ դպրության.

Սոյլ. — Ինքնավստահ քննադատը.

Այլ և այլ

Դեռագ Եվանգոլյան (Մահախոսական).

Ղուկասյան մրցանակաբաշխութիւն.
Աղանջան Գլուտ ա. ք. — Մի բաղատութիւն.
Արշակ Տեր-Միմկյան (Մահախոսական).
Գամառ-Քարիպայի արձանը Ս. Խաչ վանքում.
Ստաղված գրքեր.
Խմբագրության ծանուցումներ.
Հայտարարութիւններ

1902 թ. № 1.

Խմբագրություն — Պարբերաթերթ «Լուսն»-ն.
Շիրվանզադե — Վարդան Ահրումյան.
Չեխով Անտոն — Գրագ. — Թարգմ.՝ Տ. Վ.
Բարխուդարյան Գևորգ. — Մենդյան գիշերը. — Բարեսիրտ մարդ
(Բանաստեղծութիւններ).
Ռուրիկ Պոլ — Սիմոնա. — Ֆրանս. Թարգմ.՝ տիկին Զ.
Թումանյան Հարություն. — Դալի-Մահրասա (1752—1796).— Պատմական պոեմ.
Կորոյենկո Վլ. — Դատաստանի օրը. — Թարգմ.՝ Մուշե վարդապետ.
Ն. Հարո — Տախտակամած Օլիմպոսի վրա. Ավանդական առասպել.
Սատանայի անունով — Գերմ.՝ Թարգմ.՝ Տիրուհի Կոստանյան.
Եղիշե Բախանա Գեղամյան — Մանկական հիշողութիւններ.
Կայծունի — Ավետարան (Բանաստեղծութիւն).
Վլադիմիրով Պ. Վ. Մ. Լոմոնոսով. — Թարգմ.՝ Ն. Ա.
Շահազիզ Երվանդ. — Նոր Նախիջևանցոց կայսերաշնորհ հրովարտակը և նոցա դատաստանագիրքը.
Ս. Մ. — Թարգմանութիւններ ծաղիկներ.
Կոստանյան Կ. — Եղիշեի պատմութեան բնագիրը.
Դարեգին Վ. Հովսեփյան — Մանրանկարչութեան արվեստը հայոց մեջ.
Իս. Հարությունյան — Գևորգ Բարխուդարյան.

Մատենախոսական

Эзов. Начало сношения Эчмиадзинского патриаршского престола с русским правительством.—Մ. Բարխուդարյան. — Ռ. Պերպերյան. Դատարարական մեր խոսքերը. — Բրիչ. — Դարբինի Սունդուկյան «Պեպոս». Բրիչ. — Գ. Մ. Կարա-

գյուղյան. — Գերմանիայի հալ ուսանողությունը. — Ռրիշ. — Հաթի քննադատության առիթով. — Ն. Տեր-Ղևոնդյան. — Նոր հրատարակութիւններ.

Գիտօրբայութիւն և արվեստ

Նովկասյան հոբելյանական ցուցահանդես. — Հայոց թատրոն. — Գիտական նորութիւններ.

Այլ և այլք

Կիլիկիոյ նօրընտիր կարողիկոս. — Ռեթեոս Պերայեքյանի հորելյանը. — Զմուռնիայի Ս. Լուսավորչյան ազգային հիվանդանոցի հարյուրամյակը. — «Լուսա»-ի խմբագրի 25-ամյակը.

Մանգոյժ

Հ. Ղ. Ալիշան — Հարութիւն փաշա Տատեյան. — Դ. Տեր-Դաւթյան. Խմբագրութեան պատասխաններ
Հայտարարութիւններ
Հաւելված
Էրկման-Շատրիան — Անտառապետ Ֆրեդիերիկ. — Թարգմ.՝ Դ. ա. ք. Աղանյան.

1902 թ. № 2.

Հ. Հովհաննիսյան — Գարեան խոհեր (Բանաստեղծութիւն).

Շիրվանզադե — Վարդան Ահրումյան.

Կոռնիենկո Վլ. — Դատարանի օրը. — Թարգմ.՝ Մուշե վարդապետ.

Մուրացան — Անմեղ զրույցներ — 1. Ինչո՞ւ իմ ստորագրութիւնը չնդունեցին.

Կուպե — Սև քարի աղօթավար.

Թումանյան Հարություն — Նվագներ.

Ջեխով Ա. — Դրամա. — Թարգմ.՝ Տ. Վ.

Եղիշե Բ. Գեղամյան — Մանկական հիշողութիւններ.

Ն. Հարո — Բյուզանդական կայսերների կարգադրութիւններ Հայաստանում.

Ներսես Մեծի հաջորդներ.

Ս. Մ. — Թարգմանութեան ծաղիկներ.

Բերբերյան Մինաս — Գրականութիւն և կյանք (Մ. Նալբանդյան).

Շահագիգ Նովանդ. — Նոր-Նախիջևանի ձեռագրերը.

Հաւորչունչան Իսահակ — Գեորգ Բարխուդարյան.

Մատենախոսական

Մ. Կուրելի — Մի մանկան հոգու պատմություն. — Թարգմ.՝ Տ. Վ. Բրիչ — Պրոֆ. Ֆ. Բաղդեյ — Տարեբք ազգագրության. — Թարգմ.՝ Իս. Հարությունյան. — Ա. — Dr. W. Nalbandian. Leopold von Ranke. Բրիչ. — Ս. Շահնազարյան. — Հայ դպրոցի ցավերից. — Բրիչ — Նոր հրատարակություններ.

Ս. Շահնազարյան. — Հայ դպրոցի ցավերից. — Բրիչ — Նոր հրատարակություններ.

Գիտություն և արվեստ

Ա. Ս. Գիտական նորություններ.

Այլ և այլ

Վեհ. Հայրապետը Թիֆլիսում. — Որբանոցներն արհեստանոցներ. — Վանուց ա. եկեղեցու թանգարանի բացումը. — Ղուկասյան մրցանակի կանոնադրությունը. — Կ. Պոլսի պատրիարքի շրջաբերականը. — Կիլիկիո կաթողիկոսական նորընտրություն. — Հրահանգ կազմակերպության գավառական ազգային արհեստանոցներու. — Գոգուի մահվան հիանամյակը — Շամախին կործանված. — Ներսես Թաթրյանի կտակը. — Վիկտոր Հյուգոյի ծննդյան 100-ամյակը. Մայր Մաշտոցի տպագրության անհրաժեշտությունը. — Սանասարյան վարժարանի տեղափոխությունը Կարինից Խարբերդ. — Թիֆլիսի հայ հոգևորականաց ապահովության գանձարան. — Ընտիր մտքեր.

Որոշում

Ն. Հառո. — Պրոֆ. Ա. Կարիբր. — Ալեքսանդր Երիցյան.

Խմբագրության պատասխաններ

Հայտարարություններ

Հավելված

1. Էրկման-Շատրիան — Անտառապետ ֆրեդերիկ. — Թարգմ.՝ Գյուլու Աղանյան.

2. Արիստակես Կալիս. Դավթյան — Կանոնք ժողովոց.

Մուրացան — Առաքյալը. Վեպ.

Գ. Զուրաբ — Մովսի Բաբին.

Ս. Գ. — Լուսավորչի կանթեղը (Բանաստեղծություն).

Կորեկենկա Վլ. — Դատաստանի օրը. — Թարգմ.՝ Մուշե վարդապետ.

Կուպե. — Հանի խաչուն.

Թումանյան Հարություն — Նվազներ.

Մուրացան — Հատուկ բղթակիցը.

Գուրկի Մ. — Բագնի երգը. — Թարգմ.՝ Տ. Վ.

Բերբերյան Միլաս — Գրականություն և կյանք. 2. Մ. Գուրկի.

Ն. Հարո — Բյուզանդական կայսերների կարգադրություններ Հայաստանում.

Կոստանյան Կ. — Շարժի տարեգրություն հայոց մեջ.

Յուրի Վեսելովսկի. — Հայ հոռետես բանաստեղծը. — Թարգմ.՝ Գր. Բեդելյան

Շահազիզ Ն. — Նոր-Նախիջևանի ձեռագրերը.

Թադևոսյան Հովն. — Քուչակ Նահապետի երգերը.

Հարությունյան Խահակ — Գեորգ Բարխուդարյան.

Մատենախոսական

Գյոթե-Ֆաուստ. — Թարգմ.՝ Գ. Բարխուդարյան. — Բրիչ.

Կ. Բասմանյան — Le Droit Armenien. Ն. Հարո. — Միլաս Բերբերյան—Սմբատ Շահազիզ. Բրիչ. — Zeitschrift für Armenische Philologie. 1. und. 2. Բրիչ.

Ստացված գրքեր

Մամուլի տեսություն

Գիտություն և արվեստ

Գեղամեր — Բաշինջաղյանի պատկերահանգներ.

Ա. Ս. — Գիտական նորություններ.

Այլ և այլ

Ս. Մյուռոնի օրհնություն. — Վիեննայի հայերի «Անի» ընկերությունը. — Գորպատի համալսարանի 100-ամյակը. — Տ. Գարրիել Պատկանյան. — Ժուլովսկու մահվան 50-ամյակը. — Ղազարոս Աղայանի 40-ամյակը. — Նոր աղանդ Այնթապում. — Մարտինիկ կղզու ահռելի աղե-

տր. — Կ. Պոլսի թաղային վարժարանների
վիճակագիր. — Շուշվա կոնսիստորիայի դա-
տր. — Նորընծա եպիսկոպոսներ. — Հայների
մտքերից.

Մանգույժ

Բագրատ վարդապետ Դեորգ Թավաբալյան.

Խմբագրության պատասխաններ.

Հայտարարություններ

Հավելված

Էրկման — Շատրիան — Անտառապետ Ֆրեդերիկ. — Թարգմ.՝ Գյուտ
Աղանյան.

1902 թ. N 4.

Մուրացան — Առաքյալը. — Վեպ.

ԼՐ. Գուրկի — Չելկաշ. — Թարգմ.՝ Մուշե վարդապետ.

Գասպո — Ավանդություն (Զափածո).

Կույս — Բախտի խաղը.

Չելխով Ա. — Զահեուրելի գիշեր. — Թարգմ.՝ Տ. Վ.

Թումանյան Հարություն — Նվաղներ (Բանաստեղծություններ).

Շանազիզ Եր. — Մ. Նալբանդյանը Ս. Պետերբուրգում.

Տոնապետյան Պ. — Մարդասեր Զորջ Մյուլլեր.

Արեղյան Արտ. — Ֆրիդրիխ Բոդենշտեդտը և Արուսյանի մասին.

Կ. Ն. Բապտիշկով — Թարգմ.՝ Ն. Ա.

Խ. Արուսյանի նորագյուտ բանաստեղծությունը.

Թսղևոսյան Հովհ. — Քուշակ Նահապետի հրգիսը.

Ս. Նազարյանի նամակները.

Տեր-Գրիգորյան Էմին — Ինչո՞ւ են պարսիկները մուրտառ կոչում
հայերին.

Մատենախոսական

Հայոց լեմսկան դպրոցների կանոնադրության նախագիծը. Բրիչ.

Կազմեց Ե. Թ. — Հաուպտման. Բրիչ.

Ս. Օրմանյան պատրիարքի մի նոր շրջաբերականը. Բրիչ.

Ստացված գրքեր.

Մամուլի տեսություն

Գիտություն և արվեստ

Դիտական նորություններ. — Թարգմ.՝ օր Նվարդ Աղանյան.

Այլ և այլք

Ֆրանսուա Ժոզեֆ Օդիֆրեի մրցանակը. — Հայ գրականության ներկայացուցիչը Սանտ-Լուիզի աշխարհանդեսում. — Կ. Պուսի Ազգային հիվանդանոցի որբանոցը. — Արդի հայերեն լեզվի բառարան. — Տեսչական ընտրություններ. — Մի նոր դպրեվանք. — Սանասարյան դպրանոց — Չարեքա վանքի կալվածները. — Տաճկահայ թատրոնի պատմության նյութեր. — Գ. Սերերյաննիկյանի կտակը. — Ռուսաց սեմինարների կանոնադրության փոփոխություն. — Արվեստ և գրականություն (Հաննի մտքերից — Թարգմ.՝ Ա. Եղիզար.

Մանգույծ

Հ. Արսեն Այտեյան.

Խմբագրության պատասխաններ

Հայտարարություններ

Հավելված

1. Իրկման — Շառիփան — Անտառապետ Ֆրեդերիկ. — Թարգմ.՝ Գ. Աղանյան.

2. Դավթյան Արիստակես արքեպիսկոպոս — Կանոնք ժողովաց.

1902, № 5.

Մուրացան — Առաքյալը. — Վեպ.

Նալբանդյան Մ. — Հեգելը և նրա ժամանակը, քաղվածք և մտածությունք.

Թեո Էդմոն — Վարժապետը. — Ֆրանս. Թարգմ.՝ Լևոն Մ. — Ադ.

Կայծունի Արշակ — Թող իմ աչքից բափվի արցունք... (Բանաստեղծութ.)

Ջեխով Ա. — Իշխանունի. — Թարգմ.՝ Տ. Վ.

Թումանյան Հարություն — Հազարան բլբուլ.

Մարդասեր Զորչ Մյուլլեր — Անգլերենից թարգմանեց Պ. Տոնապետյան.

Շանաղիզ Եր. — Նուր-Նախիջևանի հայոց հոգևոր դատարանը.

Ս. Սաճակ Պարթև.

Մաղաթիա Օրմանյան

Թաղևոսյան Հովն. — Քուշակ նահապետի երգերը.
Բերքերյան Մինաս — Դրականություն և կյանք՝ Յ. Էմիլ Զոլա.
Կ. Վ. — Թուլլատրիլի՞ և սրբագրություն եկեղեցական գրքերում.
Ս. Նազարյանի նամակները.

Իս. Հաբուրյունյան — Դեռորդ Բարխուդարյան.

Մատենախոսական

Մանվելյան Լ. — Դեպի վեր. — Բրիչ.

Սիլվամ Ուոտսըն — Միրանի Արևելք. — Թարգմ.՝ Խոսրով. — Բրիչ.
Փափազյան Վրթ. — Էմմա — Վեպ. — Բրիչ.

Բուդուդյան Ա. — Առողջ ու նիվանդ երեխայի ոգին. — Բրիչ.

Ա. Դումայլովիչ — Հասարակական բեռերաներ. — Թարգմ.՝ Խ. Սամ-
վելյան. — Բրիչ.

Մամուլի տեսություն

Դիտություն և արվեստ

Դիտող — Հայոց բատրոն.

(Ռ. Նոլարդ Աղանյան — Դիտական նորություններ.

Այլ և այլ՝

Կիլիկիո կաթողիկոսական ընտրություն. — Ամերիկացի լեհացիք
և Ս. Էջմիածինը. — Դադթականների վերա-
դարձը. — Փարիզի հայ եկեղեցու հիմնադ-
րիչը. — Մ. Նալբանդյանի երկերի տպագրու-
թյունը. — Տ. Մակարյանի կտակը. — Ղու-
կառյան թանգարանի վարչության նոր ան-
դամներ. — «Իվերիա»-ն հայերի մասին. —
Վիհնիայի «Անի» ընկերության կանոնադրու-
թյունը. — Իր կենդանությունը. Ս. Գ. Սա-
թուհյան. — Հարո — Նամակ իմրագրին.

Խմբագրության պատասխաններ

Հայտարարություններ

Հավելված

Երկման — Շաուրիան — Անտառապետ ֆրեդերիկ. — Թարգմ.՝ Գյուտ-
ա. ք. Աղանյան.

1902 թ. № 6.

Իմուրացան — Առաքյալը. — Վեպ.

Խաղաճ — Հաղաճ (Բանաստեղծություն). — Թարգմ.՝ Խաղունի.

Դորկի Մ. — Հին ժամանակի պատմություններ. — *Թարգմ.՝ Մուշե վարդապետ.*

Դյանընցյան Ա. — Վաճառանոցում.

Ժորժ Էսպար — Ապուշր. — *Թարգմ.՝ օր. նվարդ Աղսնյան.*

Իոսիրանդյան Մ. — Հեգելը և նրա ժամանակը. *քաղվածք և մտածությունք.*

Լ. Սահակ Պարբև.

Բերբերյան Մինաս. — Գրականություն և կյանք. — *էմիլ Զոլա.*

Մարդասեր Զորջ Մյուլլեր. — Անգլիերենից *թարգմանեց Պ. Տոնապետյան.*

Թումանյան Հարություն — Հագարան բլրով.

Կ. Միրադյան — Պետրոս Աղամյան.

Կայծունի Արշակ — Մի ապառաժոտ վեհ լեռան կրճիհն (*Բանաստեղծություն*).

Շահազիզ Երվանդ — Հովսեփ արքեպիսկոպոս Արղության.

Ս. Նազարյանի ճամակները.

Սիմեոն կաթողիկոսը Հերակլ արքային.

Քլեմենցեյան Ղուկաս — *Մոսկվայի հայ երիտասարդությունը.*

Մատենախոսական

Լիւնչի Արմենիա. — Դրեց Պ. Տոնապետյան. — *Բրիչ.*

Դոբրոլյուբով Ն. Ա. — Աղեքսանդր Գավազցի թահանան և յուր քարոզները. *Թարգմ.՝ Գևորգ Թահանա Մկրտումյան. — Բրիչ.*

Բերդնիկով Ի. — Նոր պետության վերաբերմունքը դեպի կրոնը. — *Ռուսերենից թարգմ.՝ Գ. Ալթունյան. — Բրիչ.*

Ստացված գրքեր.

Մամուլի տեսություն

Մենավոր — Ներկա հայ մամուլը.

Դիտություն և արվեստ

Դիտող — Հայկական թատրոն.

Նվարդ Աղանյան — Դիտական նորություններ.

Այլ և այլ

Խաղունի — Նամակ խմբագրության — *Վազգերնիս կառաջադիմե կորն.*

2. Մուշե. — Ամերիկայի լեճացիները. — Ն. Հարո — Հայոց շարականների ֆրանսերեն թարգմանությունը. — Հանգուցյալ Ա. Ղուկասյանի կտակը. — Մի առաքելություն. — Կարսի նվաճման 25-ամյակը. — Թեմիս Ս. Առաջնորդի վերադարձը. — Սանահինի վանքի վերանորոգությունը. — Օրացույց. — Եկամտա-ն 1902 թվին. — Մի նոր հուսերեն օրաթերթ.

Մանգույժ

Ավետիս Ղուկասյան (պատկերով). — Իսահակ Ժամհարյան.

Խմբագրության պատասխաններ.

Հայտարարություններ

Հավելված

1. Էրկման — Շատրիան — Անտառապետ ֆրեդերիկ. — Թարգմ.' Գ. Աղանյան.

2. Դավթյան Արիստակես արհեստագույս — Կանոնի ժողովաց.

1903 թ. № 1.

Շիրվանզադե — Հավատարիմ ընկերներ.

Անդրեև Լ. — Լուսություն. — Թարգմ.' Տ. Վ.

Պալ Բուրժե — Մի խոստովանություն. — Ֆրանս. թարգմ.' Ն. Հարո. Բերբերյան Մինաս. — Գրականություն և կյանք. — Մորիս Մետերլինկ և նրա «Մոննա Վաննա» դրաման.

Սենկելիչ Հ. — Սահմանված եղիր. — Թարգմ.' օր. Նվարդ Աղանյան.

Հ. Մ. — Հայ ուսուցչին (Բանաստեղծություն).

Դյուրջյան Ա. — Քրդեր.

Իս Հարությունյան — Ժան-Ժակ Ռուսոն և յուր «Էմիլ»-ը.

Արշակ Կայծունի — Արևոտ Գողգոթան փառոս իմ դիմաց... (Բանաստեղծ.)

Պրոֆ. Արսենև — Էմիլ Զոլա. — Թարգմ.' Ն. Ա.

Ն. Կ. Բ. Կ. Ռ.-ի բանաստեղծություններից. Հայտնություն գրքից. Թարգ. Հար. Թումանյան.

Խրիմյան Կարինե — Դադրական կին.

Տոլստոյ Լ. — Աստծուն քե Մամոնային. — Թարգմ.' Մամրե վարդապետ.

Նալբանդյան Միքայել — Հեգելը և նրա ժամանակը.

Այոլլի Պոյուդամ—Գիտութիւն. Նիւագ.—Ֆրանս. Թարգմ.՝ Ն. Հարո.
Շահագիդ Նովանդ — Հովսեփի արհեստագործական Արդարեան.

Տ. Վ. — Մարկ Տվեն.

Հովսեփ կարողիկոս Հոգոցմեցի.

Մատենախոսական

Lehrbuch der Neuostarmenischen litteraturschpache von. St Koc-
najeanz.

Արքայաշէն — Գրեց Գ. Շերենց.

Ոտանավորներ մանկանց համար. — Էմմանուել Բահանա Նազար-
յանի. — Բրիչ.

Յնուդ Քուշան. — Շահրիարի — Շ.

Տան տիրոջ աղջիկը — Նար-Գոսի. — Շ.

Армянский поэт Сибат Шахазиз. Критический этюд Юр.
Веселовского.—Շ.

Դիտութիւն և արվեստ

Դիտող — Հայկական բատրոն.

Շ. — Նկարիչների ընկերությունը.

Սենկեխի կարծիքը բեմին ծառայողների մասին.

Աղանջան Նվարդ — Դիտական նորություններ.

Այլ և այլ

Մայրենի լեզուն ժողովրդական դպրոցում. — Կիլիկիո կաթողիկոսի
հաստատութիւնը. — Դողացված որբեր. —
Բեռլինի երեկուկներ. — Դավադրութիւն Օր-
մանյանի կյանքի դեմ. — Հայկական ցուցա-
հանդես Բեռլինում. — Հանգուցյալ Մելիք-
Սափարջանի ժառանգների նվիրաբերութիւ-
նը. Մատուր սղրուկը. — «Տարազ»-ը ըն-
դարձակ ծրագրով. — Մի միջադեպի առի-
թով. — Խլրտված ճահիճը. — Բարթողիմե-
ոս հպիսկոպոս Գեորգյան Ճուղուրյանց
Վաղարշապատցի. — Զանազան լուրեր.

Մանգույծ

Օր. Աննա Եզյան.

Խմբագրության պատասխաններ

Հայտարարություններ

Հավելված

Տուրգենև Ի. — Հայրեր և զավակներ. — Թարգմ.՝ Մուշե վարդապետ.

Շիրվանգադի — Լենե՞ր իրավունք.

Մարկ Տվեն — Ոխերիմ քնամիս. — Թարգմ.՝ Տ. Վ.

Նադսոն — Լեզու (Բանաստեղծություն) — Թարգմ.՝ Խադունի.

Նաումբերգ — Բախտը. — Թարգմ.՝ օր. Ս. Տ. — Հովհ.

Գորկի Մ. — Արխիպ պապը և Լյոնկան. — Թարգմ.՝ Ա. Գյանջևցյան.

Բերբերյան Մինաս. — Գրականություն և կյանք 2-րդ.

Մաւրացան — Գրության բույրեր.

Հովսեփ կարգիկոս Հողոցմեցի.

Շահագիգ Երվանդ — Խորեն արքայիսկոպոս Գալֆայան և Նալ-
բանդյանի ռեզյումիքս-ը.

Ն. Հառն — Մեր տան դիմացի խաչը.

Զիլինկարյան Ա. — Մտավոր հոգնածություն.

Նեգիբարյան Գարեգին — Գրական ակնարկներ.

Փուշ. — Շիրիմ — (Բանաստեղծություն).

Սար. Մ. — Նոր Իտալիան.

Հուսիկ Եսկիսկոպոս — Եկեղեցական գրքերում կամայական սըր-
բագրություն թույլատրելի չէ.

Մատենախոսական

Փշրանք Շիրակի ամբարներից. — Հավաքեց Ա. Մխիթարյան. — Բրիչ.

Նահապետ Քուշակի դիվանը. — Շ.

Հորոտ-Մորոտ. — Հ. Մալխասյանցի — Մինաս Բերբերյան.

Պատմություն Աղվանից. Ս. Եսկիսկոպոս Բարխուդարյան.

Ստացված գրքեր.

Մամուլի տեսություն

Գիտություն և արվեստ

Աղանյան Նվարդ. — Գիտական աշխարհ — Երկնային աղամանդ. —
Գագի փոշի և տուրքերկուլյուդ. — Նոր միջոց
քաղցկեղի դեմ. — Միագիծ երկաթուղի. —
Թոքախտի նորագյուտ դեղ. — Խուլերի լսո-
ղության գործիք. — Թոքախտի դեղի գաղտ-
նիքը. — Բադի մետաղն ու նրա հատկություն-
ներ. — Սրտի կենդանացումը.

Բարձրագույն հրավարտակ.

Այլ և այլ

Բրիստոս հարյավ ի մեռելոց. — Վեհ. Հայրապետը Թիֆլիսում. —

Ամերիկայի լեհերը հայ եկեղեցու հովանու
 ներքո. — Կիլիկիո Տ. Սահակ կաթողիկոսի
 օծումը. — Իշխանազն Վահրամ Դադյան. —
 Ս. էջմիածնի տաճարի վերանորոգումը. —
 Ուսումնական հանձնաժողով Ս. էջմիած-
 նում. — Ներսիսյան դպրոցի նոր շենքը. —
 Գողթի կիսարձանի քացումը. — Հայազգի
 նարիման խան. — Քահանայից ապահովու-
 թյան գանձարանի տարեկան նիստը. — Իմ
 քացատրությունը՝ Շիրվանզադե. — Նվերներ.

Խմբագրության պատասխաններ

Հայտարարություններ

Հավելված

1. Ժամե ժակ Ռուսո — Էմիլ. — Թարգմ.՝ Իս Հարությունյան.

2. Տուրգենև Ի. — Հայրեր և զավակներ. — Թարգմ.՝ Մուշե վար-
 դապետ.

3. Արիստակես արքայիսկոպոս Դավթյան — Կանոնք ժողովոց.

1903 Թ., № 3

Շիրվանզադե — Ունե՞ր իրավունք.

Խաչ. Մ. Ա. Մ.

Վեխով Ա. — Փոխանորդ սրբազանը. — Թարգմ.՝ Մուշե վարդապետ.

Շահազիզ Ե. — Խորեն արքեպ. Դաւոթյան և Նալբանդյանի «Աղց-
 միք»-ը.

Դուրկի Մալսիմ — Արխիպ պապը և Լյոնկան. — Թարգմ.՝ Ա. Գյան-
 շեցյան.

Քաջբերունի — Հիշողություններ.

Յուլյա Լյուդիկ — Հերոստրատ. — Թարգմ.՝ Տ. Վ.

Սար. Տեր. Մելիքիսեղեկյանի — Իմ հիշանդությունը (Զավեշտ).

Սար. Ման. — Նոր Իտալիա.

Մուրացան — Գթության քույրեր.

Չիլիեկարյան Ա. — Մտավոր հոգնածություն.

Հուսիկ Եսկոպոս — Եկեղեցական գրքերում կամայական սըր-
 քագրություն թույլատրելի չէ.

Լ. Կասսանի ֆ. — Իմաստուն պատասխան. — Թարգմ.՝ Աշոտ.

Փուշ — Թե ժպտա քախտը իմ գլխի վերե... (Բանաստեղծություն).

Հայ աշուղներ — Գ. Ախվերդյանի. — Գար. Ենգիբարյան.

Մատենախոսական

Н. Марр. Арабское извлечение из Сирнийской хроники Марбаса С. П. Б. — Բրիչ.

Dr. Antonins — Վարդապետ. — Թարգմ.՝ Մ. Բարխուդարյան. Բրիչ. Ստացված գրքեր.

Մամուլի տեսություն

Կ. Լոյսինյան — Դրական անտերություն.

Դիտություն և արվեստ

Աղանյան Նվարդ — Ազնունդ. — Կույրերի աչքը լույս. — էլեկտրական կապսուլներ. — Սարկոմայի մանրեն. — Ընկույզի ազդեցությունը առողջության վրա. — Դպրոցական ուսման նոր մեթոդ. — Ոսկու ձեռք բերելը էլեկտրականությամբ. — Կյանքը երկարացնելու նոր փորձ. — Թորախտ և պալարիտ. — Սրտի հիվանդություն ունեցողներին.

Այլ և այլ

Ա. Մյուռանի օրնություն. — Կ. Պոլսի դպրոցի գործը. — Պետերբուրգի հիմնարկության երկուհարյուրամյակը. — Ս. էջմիածնի մատենադարան. — Կիլիկիո Տ. Սահակ կաթողիկոսի օծումը. — Ազգային պատրիարքարանի պաշտոնական ծանուցում. — Ս. Շիրակունի հայկական սրբավայրերի նշանակությունը. — Պատմագիրք հայոց. — Կույս Հ. Թախրյանի նվերը. — Ներսիսյան դպրոցի տեսչի խնդիրը. — Տ. Տիրալը վարդապետ. — Քահանայից ապահովագրության գանձարանի վարչության կարգադրությունները. — Ն. Հարոյի թոշակի խնդիրը. — Մ. Տեր-Սարգսյան. — Նամակ խմբագրության.

Մանգույժ

Առաջել Մատուրյան.

Խմբագրության պատասխաններ

Հայտարարություններ

Հավելված

1. Ժան Ժակ Ռուսո — էմիլ. — Թարգմ.՝ Իս. Հարությունյան.
2. Տուրգենև Ի. — Հայրեր և զավակներ. — Թարգմ.՝ Մուշե վարդապետ.

1903 Թ. № 4.

Պերն Պոռշյան — Յանոս.

Շիրվանզադե — Ունե՞ր իրավունք.

Տոլստոյ Լ. — Դաստիարակութեան մասին. — Թարգմ.՝ Ղ. Քեմեշեճյան.

Շահագիգ Նովանդ. — Խորեն արքեպ. Գալֆայան և Նալբանդյանի «Աղցմիջը»

Ջուլյա Լուդվիկ — Հերոստրատ. — Թարգմ.՝ Տ. Վ.

Գլուտ կաթոլիկոս.

Գեջրեհունի — Հիշողութիւններ.

Ռիչ — Տաճկահայոց դպրոցական գործը.

Իրավագետ — Կտակը ըստ ուսաց օրենսդրութեան.

Սար. Ման. — Նոր Իտալիա.

Աղաքեկյան Մարկոս — Կիլիկիո թեմերը.

Լև. Չիլինկարյան — Մտավոր հոգնածութիւն.

Մատենախոսական

Նսայան Հարութիւն — Ա. Կյանքի ուսմանից. — Վեպիկ. Բ. Լոխմանի հեքիմը. — Պատկեր. Գ. էմիլ Զուլա. Նրա կյանքը և գրական գործունեութիւնը (Համառոտ հանրամատչելի տեսութիւն).

Տոլստոյ Լ. — Մարդու շատ հոգ է հարկավոր. Թարգմ.՝ Վրթանես քահանա Մովսիսյան.

Ջերոմ Ջերոմ — Նոր ցնորք. — Պատմվածք. — Ազատ թարգմ.՝ ուսերենից Գ. Մ. Շահնազարյան.

Հ. Դ. Ինգլիս — Խեցիներ ժողովող Սիեոր Գողուֆի պանդխտութիւնը. — Անգլերենից թարգմ.՝ Աշոտ Բալանդարյան.

Գ. Ն. — Անգործ կանայք. 1. Աշխեն. — Բրիչ.

Ստացված գրքեր.

Մամուլի տեսութիւն

Պոլեմիկայի նմուշներ.

Գիտություն և արվեստ

Դիտող — Նոր պիեսներ.

Աղանյան Նվարդ — Գիտական նորություններ — *Խլիրդի (pak)*
մշկութիւնը ռենտգենյան ճառագայթնե-
րով. — Պիսակութիւն (Lupus) դեմ. — Ներ-
շնչման նոր եղանակ. — Ասպար լուսո-
նկարչութիւն. — Ինչքա՞ն կարելի է ասլ-
րել. — Մովի խորքի լուսավորութիւնը. —
էլեկտրականութիւն անվտանգ դարձնելը. —
Աշխարհիս վերջը ինչպես է լինելու.

Այլ և այլ

Սահակ Մեսրոպյան մրցանակաբաշխություն. — Նամակ Մուշից. —
Ի. Պ. Կոտլյարևսկու արձանի բացումը. —
Նամակ Բաքվից. — Ս. Գրիգոր Նարեկացու
900-ամյակը. — «Լուսաբեր» գրական հավա-
քածու Կիպրոսում. — Նամակ Վանից.

Մահգույժ

Տ. Տ. Մելիսեդեկ արքեպիսկոպոս Մուրադյան.

Ալեքսանդր Թաւրանյան.

Խմբագրության պատասխաններ

Հայտարարություններ

Հավելված

1. Ժան Ժակ Ռուսո — էմիլ. — Թարգմ. Իս. Հարութիւնյան.
2. Տուրգենև Ի. — Հայրեր և զավակներ. — Թարգմ.՝ Մուշե վար-
դապետ.
3. Դավթյան Արիստակէս եպիսկոպոս — Կանոնք ժողովոց.

1903 թ. № 5.

Դամառ Քաթիպա — Հայ երիտասարդ (Բանաստեղծութիւն)

Բժ. Լ. Տիգրանյան — Գերմանական Դորպատ համալսարանը և նրա
հայ ուսանողները.

Անդրեև Լ. — Մառախուղի մեջ. — Թարգմ.՝ Սարգ. Ման.

Քաջբերուի — Հիշողութիւններ.

Բրիչ — Պրոֆ. Մառի վերջին ուղևորութիւն արդյունքը.

Չեխով Ա. — Առանց վերնագրի. — Թարգմ.՝ Ս. Համալրաշյան.

Դաւ. Ենգիբարյան — Ժողովրդական գրականութիւնից.

Շահագիզ Եր. — Խորեն արքեպ. Գալաֆյան և Նալբանգյանի
«Աղցմիքը».

Յուլյա Լուվիկ — Հերոստրատ. — Բարզմ.՝ Տ. Վ.

Ըզի պանիր — Եզի պանիրը (Ջավեշտ).

Պրոֆ. Արխանգելսկի — Վ. Ժուկովսկի. — Բարզմ.՝ Ն. Ա.

Ազատյան — Թավրիզի հայ կյանքից (Նամակ խմբագրության).

Աղանյան Գյուտ ա. ք. — Տ. Մելքիսեդեկ արքեպիսկոպոս Մուրադ-
յան.

Մատենախոսական

Ռանքեր գրականության և արվեստի — Դար. Ենգ.

Հ. Գելցեր — Համառոտություն բյուզանդական կայսրների պատ-
մովթյան. — Գերմաներենից թարգմ.՝ Մես-
րոպ վարդապետ Տեր-Մովսիսյան. Գ. Ենգ.

Ստացված գրքեր

Գիտություն և արվեստ

Մեռած նյութերից կենդանի գոյացնելու փորձ. — Սիֆիլիսի պատ-
վաստ. — Թոքախտի նոր դեղ. — Ճառա-
գայթնների բժշկական ազդեցությունը. —
Կանկրիոն՝ խլրիզի դեղ. — Բազդին հարինքի
դեմ. — Տրախոմայի բժշկությունը — Օձի թույնի
դեմ շիճուկ. — Խուերայի բժշկության նոր
միջոց. — Հոգեկան բնականությունը որոշե-
լու նոր եղանակ.

Այլ և այլ

Վեհափառ Հայրապետի օծման տասնամյա տարեդարձը. — Շահի
հրովարտակը հայերին. — Խուզադյան ա-
պաստանարան. — Որբանոց Թիֆլիսում. —
Պանտրմայի հայ կաթոլիկների դարձը մայ-
րենի եկեղեցու գիրկը — Օր. Ալիս Բեկվել. —
Մշո Ս. Կարապետ վանքի ողբալի վիճակը. —
Շիրվանղազեի երկերի բոհեմներն թարգմա-
նությունը.

Մանգոյժ

Ռուսիա վարդապետ Պարոնյան.

Խմբագրության պատասխաններ.

Հայտարարություններ

Հավելված

1. Տուրգենև Ի. — Հայրեր և զավակներ. — Թարգմ.՝ Մուշե վարդապետ.

2. Ժան Ժակ Ռուսո — էմիլ. — Թարգմ.՝ Իս. Հարությունյան.

1903 Թ. N 6.

Փափազյան Վ. — Հազար և մեկ գիշերային գրույցներ.

Նալբանդյան Միքայել — Ասվում է լավելու համար.

Կոռոնեյ Թ. — Հանս Հայլինգի ժայռերը — Թարգմ.՝ Մ. Վ. Մալսուդյան.

Բժ. Լ. Տիգրանյան — Դերմանական Դորպատ համալսարանը և նրա հայ ուսանողները.

Ենգիբարյան Գ. — Աղա նեգրի.

Ռուսակ — Միլիոնատեր մարդասպան. — Թարգմ.՝ Հ. Բաղդասարյան.

Շահագիզ Ե. — Խորեն արքեպ. Գալֆայան և Նալբանդյանի «Լեզմիք»-ը.

Քաջերունի — Հիշողություններ.

Ֆուլդա Լյուդվիկ — Հերոստրատ — Թարգմ.՝ Տ. Վ.

Տեր-Պողոսյան Գր. — Ոսկեդարյան հայերենը և Մխիթարյան միաբանությունը.

Տ. Հովհան Մանդակունի.

Ն. Հաբո — Մտքեր և կարծիքներ (Մաղկաքաղ).

Աղանյան Գյուտ ա. ք. — Տ. Մելքիսեդեկ արքեպիսկոպոս Մուրադյան.

Մատենախոսական

Կոմիտաս վարդապետ և Մանուկ Արեղյան. — Հազար ու մի խաղ. ժողովրդական երգարան, սուաջին հիսնյակ.

Նեպլյուև Ն. — Ինչ է ճշմարտությունը. — Թարգմ.՝ Մամբրե վարդապետ.

Ջեխով Ա. — Դրազ. — Թարգմ.՝ Տ. Վ.

Եվգենե Տուր — Մարգարտե մանյակ. — Թարգմ.՝ օր. Նվարդ.

Ա. Ջիլինգարյան — Մանուկների ստախոսությունը և նրա առաջնառնելու միջոցները.

Գուրկի Մ. — Մակար Զուդրա. — Թարգմ.՝ Սիմ. Բարիյան.

Մ. Մանվելյան — Էսթրզնեք.

Վ. Փափուզյան — Լուր-դա-լուր (Քրդական պոեմ).

Զյան գյուլում — 600 տուն, առաջաբանով և ծանոթություններով.
Ժողովից Հայկ Տեր-Աստվածատրյանը.

Հոռմեացի էսիկտետի կյանքն ու վարդապետությունը. — Թարգմ.՝
Զավեն վարդապետ.

Արարի — Դերբենական հիվանդություն.

«Լույս» Ա. Հատվածական օրացույց 1904 թ. խմբագրեց Ե. Թոփչյան. Բ. Նույնը՝ ժողի օրացույց, 1904 թ.

Սոլովյան Հովակիմ — Հարազատ գծեր. 1-ին պրակ — Բրիչ.

Ստացված գրքեր.

Մամուլի տեսություն

Մի նոր թերթիկ.

Գիտություն և արվեստ

Աղանյան Նվարդ — Հակաթոքախտային շիճուկ բժ. Մարմորեկի. —
Հակահարինքային շիճուկ. — Բադգիի ար-
դյունաբերությունը. — Գրող հեռախոս. —
Մարդկային մարմնի ճառագայթները. —
Սրտի մասսաժ.

Այլ և այլ

Մաաեհնադարան փարիզի եկեղեցուն կից. — Կորոլենկոյի և Զեխովի
25-ամյակները. — Ձմեռային բժշկարանի»
երկրորդ հատորը. — Էնֆիանճյանցի ձեռագիրները վաճառված. — Այնթապի Մայր ե-
կեղեցու օծումը. — Մի տեղեկություն. —
Նվեր.

Մանգույժ.

Գ. Գարագաշյան.

Խմբագրության պատասխաններ

Հայտարարություններ

Հավելված

1. Տուրգենև Ի. — Հայրեր և զավակներ. — Թարգմ.՝ Մուշե վարդապետ.

Ժան Ժակ Ռուսո — Էմիլ. — Թարգմ.՝ Իս. Հարությունյան.

Վ. Փափազյան — Ալեմգիր. — Պատմավեպ պարսիկների կյանքից.
Վենդտ Վ. — Մոռացված աստված. — Թարգմ.՝ Զ. Զ.

Քարամյան Ն. — Հարյուր տարի առաջ.

Գյուրջյան Ա. — Եզդի թրդերը.

Վանցյան Գրիգոր — Փիլիսոփայական գրույցներ.

Գյանեցյան Ա. — Գամառ Քաթիպայի «Մեզնից շատ առաջ»-ը.

Օպոշինին Վլադ. — Քահանային. — Նվագ. — Բարդմ.՝ Ն. Հարո.

Անդրեև Լ. — Սերգեյ Պետրովիչի պատմությունը. — Թարգմ.՝

Պ. Ս. Զուբարյան.

Անգիրարյան Գ. — Սուտի հոգեբանությունը.

Խոյժունի Ա. — Դեպի Օշական.

Կոնան Դոյլ — Բանական ինչպիսի ազատեցի. — Թարգմ.՝ Տ. Վ.

Հայնեի մտփերից. — Գերմաներենից թարգմ.՝ Ա. Եդիգար.

Ղ. Քեմեշեյան — Նախշվանցիները Մոսքովի «Զիժովսկի փատվո-
ռի»-ին մեջ. — Պատկեր իրական կյանքից.

Ն. Նախշևանի բարբառով.

Զիլինկարյան Ա. — Կանանց հարցի մասին.

Մատենախոսական

Տնական դաստիարակություն — Ազգային կրթարան — որբանոց ի
Կիպրոս.

Կիպրոս կղզի. — Մին. Բերրերյան.

Д. Ведребисели (Д. К. Малиева) — «Негронутый уголок». —
Грузинские рассказы. Т. I. Մ. Բերրերյան.

Կ. Կոստանյան — Նոր ժողովածու. Դ պրակ. Միջնադարյան հայոց
տաղեր և ոտանավորներ.

Կ. Կոստանյան — Հակոբ Կարենցի. — Տեղեկագիր վերին հայոց.
Հիշատակարան Ժ. դարու. — Սկա.

Современные армянские поэты. — օր. Ֆիմի.

L'hirondelle — Միժեռակ. — Ֆրանս. Թարգմ.՝ Ն. Լալայան. — Հայ.

Մաացված գրքեր.

Մամուլի Տեսություն

Սոյլ. — Անգոր շարությունը.

Հայնայելու մեմաշնորհ.

Գիտություն և արվեստ

Գեղասեր — Թիֆլիսի պատկերահանդեսը.

Աղայան Նովարդ — Դիտական նորություններ. — Դր. Մորտոնի
փորձերը Նյու-Յորքում. — Հդիսոնի նոր գյու-
տը. — Էլեկտրական սուրհանդակ. — Շիճուկ
հողաքամու դեմ.

Այլ և այլ

Վեհափառ կարողիկոսի անվանակոչության տոներ. — Աղթամարի
կաթողիկոսի ընտրությունը. — Գրիբոյեդովի
մահվան 75-ամյակը. — «Տարազ»-ը ամեն-
օրյա. — «Баккинские известия»-ն «Լու-
մա»-ի մասին. — «Լումա» նվիրողներ.

Խմրագրության սլատասիաններ

Հայտաբերություններ

Կենտրոնական գրավաճառանոցի հայերեն գրքերի լիակատար ցու-
յակ.

Հավելված

1. Աղցմի՛. Միքայել Նալբանդյանի. Ա-ի.

2. Տուրգենև Ի. — Հայեր և զավակներ. — Թարգմ.՝ Մուշե վար-
դապետ.

3. Դավթյան Արիստակես արքեպիսկոպոս — Կանոն ժողովոց.

1904 թ. № 2.

Արգար Հովհաննիսյան (Մահախոսական).

Թաղման հանդեսը.

Մի նմուշ «Մախլաս»-ի ֆեիհետոններից.

Որվանձսյան Գարեգին եպիսկոպոս. — Դավառական երգեր.

Քաջբերունու Հիշողությունները.

Փափազյան Վ. — Ալեմգիր. — Պատմավեպ պարսիկների կյանքից.

Բարկեն վարդապետ — Ծգիպտոսի կաթողիկոսությունը.

Կոնան-Դոյլ — Բանակն ինչպես ազատեցի. — Թարգմ.՝ Տ. Վ.

Շահագիզ Նրվանդ — Միքայել Նալբանդյանը Հնդկաստանում.

Պատմություն հայ ուղղափառ եկեղեցվո.

Հապոնական լեզուն, գիրը և գրականությունը. — Գերմաներենից
թարգմ.՝ Ա. Եդիգար.

Բերբերյան Մինաս — Դրականություն և կյանք.

Տեր-Գրիգորյան Բենիամին — Սարյակին. (Բանաստեղծություն).

Զիլինկարյան Ա. — Կանանց հարցի մասին.

Մարկ Տվեն—Կալիֆորնացու պատմածը.— Գերմ. Թարգմ.՝ Տ. Կոստանյանը.

Հերբերտ Սպենսերի մեքենից. — Թարգմ.՝ Ա. Նդիգար.

Նադեժդին Ն. — Խոսակցություն (Զրույց). — Թարգմ.՝ Ղ. Ք.

Սուլսկ Վլ. — է. Կանտ (Մահվան 100-ամյակի առթիվ). — Թարգմ. Ն. Ա.

Մառենախոսական

Հովնանենս Թումանյան — Բանաստեղծություններ. — Գար. Ննգի-բարյան.

Գ. Բաշինջադյան — Նկարչի կյանքից հիշողություններ. — Գար. Ննգ.

Վահան Թավարեկյան — Բանաստեղծություններ. — Մ. Բ.

Ստացված գրքեր.

Գիտություն և արվեստ

Աղանյան Նվարդ — Դիտական նորություններ. — Հուսարուժության նոր հղանակ. — Բաղդիի գործածությունը խիբրդի բժշկության միջոցին. — Թոքախտի էի մի նոր դեղ.— Մովի հատակը տեսանելի է. — Ինչպես կովել ծերության դեմ.

Այլ և այլ

Բաժվի Հայոց Մադախիրական ընկերության նոր տունը. — Կեսարիայի հայ միջնակարգ դպրոցը.— Ս. էջմիածնի ստերենոսկոպիկ պատկերներ.— Ճնոր Զուղայի լրաբերք. — Նոր նախընկանից. — Նուշիրվան — Նամակ խմբագրին. — «Աղջմիք»-ի կորած կտորը—Աղանյան Գ. ա. ք.— «Արարատ»-ի մի նկատողության առիթով.— Աղանյան Գյուտ ա. ք.— «Հումա» նվիրողներ.

Մանգույժ

Հայ-Տիկին Սրբունի Բերբերյան.

Խմբագրության պատասխաններ

Հայտարարություններ

Կենտրոնական գրավաճառանոցի հայերեն գրքերի լիակատար ցուցակ.

Հավելված

1. Ռեկլամի էդվարդ — Հարյուր տարուց հետո. — Թարգմ.՝ Ղ. Աղա-
յան և Ռ. Խանադադյան.
2. Տուրգենև Ի. — Հայրեր և դավակներ. — Թարգմ.՝ Մուշե վար-
դապետ.

1904 թ. № 3.

- Փափազյան Վ. — Ազերֆեդա. — Վեպ պասկական կյանքից.
Շիլլեր — Կասսանդրա. — (Բանաստեղծություն). — Թարգմ.՝ Մ. վ. Մ.
Մելիք — Շիրաբիոշի. Ճապոնական պատմվածք.
Շանագիգ Երվանդ. — Միջայել նալբանդյանը Հնդկաստանում.
Մ. Շովրյան — Աբգար Հովհաննիսյանի հիշատակին.
Նալբանդյան Միքայել — Հյուղովիկոս Նապոլեոն Բոնապարտե.
Ջիլինկարյան Ա. — Կանանց հարցի մասին.
Գաբրիելյան Ս. — Գիտեմ իմ ընկեր... (Բանաստեղծություն).
Հնոց և Նորոց. — Հաղորդեց Մկրտիչ Բարխուդարյանը.
Մ. Ն. — Մտածություն (Բանաստեղծություն).
Քաշքերուցի — Հիշողություններ.
Լայծուցի Արշակ — Տատիս պատմածը. (Բանաստեղծություն).
Անդրեև Լ. — Սերգեյ Պետրովիչի պատմությունը. — Թարգմ.՝ Պ. Ս.
Զուբարյան.
Բեռնսոն Բեռնստեյն. — Մեր ուժից վեր. — Գերմաներենից
թարգմանեց Ներսիս Տեր-Հովհաննիսյան.
Բերբերյան Միքայել — Գրականություն և կյանք.
Մատենախոսական
Հ. Մանանդյան և Հ. Անադյան — Հայոց նոր վկաները.
Ռ. Ա. Ըսլյես — Հրաշալի դար. — Թարգմ.՝ Ստ. Հիսիցյան.
Թառայան Ս. — Բանաստեղծ իդեալիստ Շիլլեր. — Գարեգին Ընգի-
րարյան.
Հովհաննես Դուրբախյան — Մանոթ պատկերներ. — Մինա Բեր-
բերյան.
Ստացված գրքեր.
Նոր լույս տեսան.
Մամուլի տեսություն.
Ես չեմ (ստորագրություն) — Դարձյալ մի փաստ.
Ա. Ե. — «Մշակ»-ի մասին.
Գիտություն և արվեստ

Այլաճյան Նվարդ — Գիտության նորովթյուններ — Տուրքերկուլոդի սլաովաոո. — Անքնության բժշկություն. — Նյարդաթուլության բժշկություն. — Բադին բժշկության մեջ.

Այլ և այլք

Քաջբերունի — Տ. Ներսես ս.բքհպիսկոպոսի 25-ամյակը. — Մրցանակաբաշխություն. — Ազդ.

Խմբագրության պատասխաններ

Հայտաբարություններ

Հավելված

Բեյլամի է. — Հարյուր տարուց հետո. — Վեպ — Թարգմ.՝ Ա. Աղա-յան և Ռ. Խանազադյան.

1904 Թ. № 4.

Մեռնող ռուսական գահի թագաժառանգի. Բարձրագույն հրովարտակ. — Ստորագրություն՝ Նիկոլայ [ցար].

Գափազյան Վ. — Ազերբեյջա. — Վեպ պարսկական կյանքից.

Ջեխով Ա. — Խնդիր. — Թարգմ.՝ Ա. Կ.

Շահագիգ Երվանդ — Միջայել Նալբանդյանը Հնդկաստանում.

«Կոտրած գդալ» (Ստորագրություն) — Կոտրած գդալ (Պատմվածք).

Քաջբերունի — Հիշողություններ.

Մուշե վարդապետ — Ներսես Ե-ի կոնդակները.

Արիկեկարյան Ա. — Կանանց հարցի մասին.

Կայծունի Արշակ — Առուն անցավ խոր-խոր ձորեր... (Բսնաստեղծութ.)

Գ. Հ. — Գրողը հայերի մեջ. (Պատկեր).

Տուրինի պատառակալը. — Թարգմ.՝ Հրանտ Մելյան.

Բեռնետն Բեռնետնյրեն — Մեր ուժից վեր. — Թարգմ.՝ Ներսես Տեր-Հովհաննիսյան.

Մատենախոսական

Ղլոնյան Արսեն վարդապետ — Ճամուսնություն, ամուսնալուծություն և քաղաքացիական պսակ. — «Միջազգային իրավունք» — Հնթերցող.

Erwand Ter-Minassian. Die Beziehungen der Armeni Schen

Kirche zu den syrische bis zum ende des
6 jahrhun derst.

Х. А. Вермишев. Материалы для истории грузино-армянских
отношении.—Շ.

Ուտացված գրքեր.

Դիտություն և արվեստ

Ալանյան Նվարդ. — Դիտության նորություններ. — Փայծաղի հի-
վանդության բժշկությունը ռենտգենյան ճա-
ռագայթներով. — Դիֆտերիաի մանրեն ա-
ռողջ և այդ հիվանդությունից առողջացող
մարդկանց մեջ. — Նոր տեսություն. — Ձե-
ռագիրների և պատկերների փոխանցումը
հեռագրով. — Բադիի ճառագայթների ազդե-
ցությունը խլիրդային գոյակցությունների
վրա. — Մորֆիտը գտնելու 100-ամյակը. —
Մեռելներին կենդանացնելու փորձ.

Այլ և այլ

Ներքին գործերի նորընտիր նախարար. — Թիֆլիսի թեմի նորըն-
տիր առաջնորդ. — օր. Ալիս Ստոն Բլակուե-
լի հայագիտական գործունեության 10-ամ-
յակը. — Սանասարյան վարժարան. — օր.
Նվարդ Աղանյան — Նամակ Վիեննայից. —
Ս. էջմիածնի սինոդի անդամներ. — Տեսա-
կան երաժշտական դասընթացներ Պետեր-
բուրգում. — Վանքի Մայր եկեղեցու նորըն-
տիր երեցփոխան. — Մխիթարիկ — Նամակ
Շուշալներից. — Յալտայում հայկական եկե-
ղեցի. — Պ. Շիրվանզադեի մի նոր պիեսը.

Խմբագրության պատասխաններ

Հայտարարություններ

Հավելված

Ֆրանսուա դը Կյուրել. — Նոր կուռք. — Թարգմ.՝ Տ. Վ.

1904 թ. № 5.

Եզյան Կարապետ — Ս. էջմիածնի Մայր Աթոռի և ռուսաց կառա-
վարության հարաբերությունների ծագումը.

Իոկայի Մաուրուս — Մեկ շախպարտի. — Գերմ. Թարգմ. Ներսես Տեր-Հովհաննիսյան.

Հնոց և նորոց. 3-րդ հայոց աղգին տված Ալիի հրովարտակը (Հաղորդեց Մ. Թարխուղարյան).

Խոստիկյան Մ. — Խեթերի երեան գալը. նրանց քաղաքական ու քաղաքակրթական պատմությունն ու անկումը.

Շահագիգ Երվանդ — Միքայել Նալբանդյանը Հնդկաստանում.

Քննասեր — Առաքյալներեն մինչև Լուսավորիչ.

Խնդիրարյան Գար. — Հպարտություն և սնափառություն. ըստ բժ. Դեակյուրիի.

Մուշե վաղդասյետ — Գծեր Գորկու կյանքից.

Հովասափյան Ե. — Ղարաղաղ.

Զիլինկայան Ա. — Կանանց հարցի մասին.

Ֆիգարո — Մետամորֆոզա.

Քաջբերունի — Հիշողություններ.

Կայծունի Արշակ — Դեպի Մաքենյաց վանք.

Շահագիգ Եր. — Սարգիս արքեպ. Զալայանի նամակը Խալիպյանին.

Վաղցյան Գ. — Նյութեր հայրենի մշակության համար.

Ղ. Ք. — Հասարակական կարծիք. Ըստ Թարգի.

Մատենախոսական

«Ոստիկ» ժողովածուն և հայ կանայք — Մեր կին գրողները՝ Մառի Բեյլերյան, տ. Կոստանյան, Սիպիլ և այլն. — Ժողովածուի բովանդակությունը. Մ. Բերքերյան.

Մենմ շենմ կարդում. — Գ. Ենգ.

Աղա Նեղրի — Բանաստեղծություններ 2-րդ պրակ. — Թարգմ.՝ Հ. Հակոբյան. — Շ.

Սուացված գրքեր.

Գիտություն և արվեստ

Աղանյան Գյուտ ա. ֆ. — Անտոն Լանգ.

Աղանյան Լվարդ — Գիտության նորություններ. — Արյան նոր բաղադրություն — Թոքախտի մանրե. — Մաղկի բժշկության նոր եղանակ. — Թոքախտի դեմ. — Մումիայի վրա կատարած փորձը.

Այլ և այլք

Վեհափառ Հայրապետի օծման 11-րդ տարեդարձը. — Կիլիկիո
Տ. Սահակ կաթողիկոսի այցը Կ. Պոլիս. —
Կ. Եղյանի 50-ամյակը. — Կ. Պոլսից. —
Դիդանի հայ եկեղեցին. — Գարեգին եպիսկո-
պոս — Նամակ խմբագրին. — Սանահինի
վանքի հայ գրչագիրներ. — Վանքի ծխա-
կանների ժողովը.

Թերթոն

Վալայչի Մարգար — Նամակ խմբագրին.

Մահգույժ

Նիլս Ֆինզեն. — Հակոբ Տեր-Հովհաննիսյան. — Ստ. Զելինսի.

Խմբագրության պատասխաններ

Հայտարարություններ

Հավելված

Ֆրանսուա դը Կյուրել — Նոր կուռք. — Թարգմ.՝ Տ. Վ.

1904 Թ. № 6.

Շիրվտեզադի — Դադավարի գերին. — էսքիդ.

Եղյան Կարապետ — Ս. էջմիածնի Մայր Աթոռի և ուսաց կառա-
վարության հարաբերությունների ծագումը.

Կեռներ — Հովսեփ Հայդրիս. — Թարգմ.՝ օր. Ֆլորա — Անահիտ.

Փափագյան Վ. — Խոսող սեղան. (Նոր տարվա պատմություն).

Որ. Կորենիյա Պրեվեգիստիս — Սենդյան առթիվ (Բանաստեղծու-
թյուն). — Թարգմ.՝ Մ. Վ. Մ.

Չելսով Ա. — Ուստա Քաթոսն ու սատանան. — Աղատ թարգմ.՝
Մելիք.

Բերբերյան Մինաս — Դրականություն և կյանք.

Բերլին Պ. — Դաժան քաղաքակրթություն. — Թարգմ.՝ Պատրիկ.

Լի Նոր սեսլագիր արձանագրությամբ (Բնագրի ընդօրինակությամբ)

էմմանուել Կանտ. Ալուաս Ռիելի., ճառ խոսված Հալլեի համալ-
սարանում. Գերմ. Թարգմ.՝ Հովհաննես Բո-
գիյան

Կայծունի Արշակ — Դեպի Մաքենյաց վանք.

Պարբև. — Կիլիկիո Տ. Սահակ կաթողիկոսը Պոլսում.

Ս. Նազարյանի նամակը Մ. Նալբանդյանին.

Հացֆիլդը Ադուլֆ — Գրական քննադատության հիմունքները. —

Մատենախոսական

Ռաֆայել Պատկանյանի երկասիրությունները հետ. երրորդ. — Գ. Ենգիրսարյան.

«Արաբացի մատենագրերի Հայաստանի մասին». — Դր. Մ. Ղազարյան.

«Բանբեր»-ի երկու աստղը և արևմտյան հայոց գրականությունը. — NARS.

Գ. Շրեյդեր — «Ժապոնիա կամ Մագոդ արեգակի երկիրը. — Ռուսերենից թարգմ.՝ Զ. Ա. — Ա. Ղազարյան.

Ստացված ցրքեր

Գիտություն և արվեստ.

Աղանյան Նվարդ — Նոր պատկերահանդես. — Գիտական լուրեր. — Աղամանդի գույնի փոփոխությունը րադիի ազդեցությամբ. — Մկանային աշխատանք և արյուն. — Թոքախտի բուժումը էլեկտրականությամբ. — Ժաղատության բժշկություն. — Անդամահատական վերքերի բուժումը թրթվածինով. — Պեղումներ Դելուս կղզու վրա. — Սատուրնոսի նոր ուղեկիցը.

Այլ և այլ

Վեհափառ Հայրապետի Թիֆլիս ժամանելը. — Վեհափառ Հայրիկի կիսարձան. — Բատավիայի հայ ազգային հաստատությունները. — Կ. Եզյանի հորեկյանը. — Պրոֆ. Մառի մի նոր զեկուցումը. — Թավրիզի Հայուհյաց Բարեգործական ընկերությունը. — Դերասան Մաքսուտյան. — Դիտող — Նամակ Երևանից. — Նոր հրատարակություններ. — Ռուս «Нове обозрение» լրագիրը. — Ս. Պետերբուրգից. — Նվերներ.

Խմբագրության պատասխաններ

Հայտարարություններ

1905 թ. N 1 ՄԱՐՏ

Աղանյան Գյուտ ա. Բ. — Ամսագիր օգնման. —

Շիրվանզադե. — Պատվի համար. — Դրամա.

Խաղաղության Հ. — Զեմ հուսահատվի... — Մի լար... (Բանաստեղծութ.)

Մոսկովյան Դի ղր — Խոստովանանք. — Բարգմ.՝ Պ. Զաբարյան.

Կոստանյան Հովհ. Սեկեազ. — Լեզենդ.

Ռոզիյան Հովհ. — Կույսի հառաչը. Դիկտանտի անտիպ հիշատակարանից.

Խեղիբաբյան Գար. — Ազգայնության նշանները ըստ Կառուցկու.

Ջալիբոյան Մ. — Պանդուխտին տենչը.

Շահագիզ Եր. — Մ. Նալբանդյանի նորագյուտ հնարգույն նամակների մասին.

Կոստանյան Տիրուհի — Ժապոնուհին. Ըստ Հեսսե Վարտեգի.

Վանցյան Գր. — Հայերենը մշակելու նյութեր.

Թումանյան Հար. — Գարուն (Բանաստեղծութ.)

Մեր քղթակիցները

***Նամակ Կ. Պոլսից. — Ն. Հարո — Նամակ Փարիզից.

Մատենախոսական

H. Haubschmann. Die altarmenischen Ortsnamen, mit Beitragen zur historischen Topographie armeniens und eieer karte. Մ. Թամաշյանի

Полный армяно-русский словарь. составитель А. С. Дагбашян
I выпуск. Գար. Ենգիբաբյան.

1. Ա. Մարգար — Երախտիք.

2. Բ. Պենկո — Մեծ տոն.

3. Գր. Բ. Պետրով — Նոր լույս.

4. Նար-Դու — Նորածին մանուկը. — Բրիչ.

Գրիգոր Վանցյան — Հայ հեղինակներ.

Ստացված գրքեր.

Մամուլի տեսություն

Լուսինյան Գ. — «Գեղունի» և «Որբունի».

«Լույս» շաբաթաթեր.

«Նոր-դար»-ի վերանորոգումը.

Գիտություն և արվեստ

Ի. Վ. — Թատրոն.

Դիտող — Պատկերահանդես.

Աղանյան Ն. — Դիտական նորություններ.

Ներքին տեսություն

Բաճկի սոսկալի արկածը. — Սկզբնապատճառ. — Արյունահեղութ-
 թյան առաջին ժամերը. — Ողբերգության
 երկրորդ օրը. — Գիշերվա զինադադար. —
 Երկու ականավոր հայ ընտանիքների կործա-
 նում. — Անձնվեր և ոչ-ուս կանայք. —
 Փաստաբան Թադևոսյանի այրվիլը ամբողջ
 ընտանիքով. — Բալախանի քաջ հայ երի-
 տասարդներ. — Կազակների դերը. — Բաքվի
 քաղաքագլխի և քաղաքային խորհրդի դա-
 տապարտելի անտարբերությունը. — Մի անձ-
 նվեր քաջ հայ. — Աղետի արձագանքը Թիֆ-
 լիսում. — Թիֆլիսի քաղաքագլխի միջամտու-
 նը. Թիֆլիսի թեմի առաջնորդի գործունեու-
 թյունը. — Հոգեհանգիստներ Վանքի Մայր
 եկեղեցում և Քաշվեթում. — Ազգիստ Վեհա-
 փառ Հայրապետի ժամանումը Թիֆլիս. —
 Անդրկովկասյան Մուֆտիի ճառը Վանքի բա-
 կում. — Հոգեհանգիստ վրացի աշակերտների
 կողմից Վանքում. — Հոգեհանգիստ մզկի-
 թում. — Զարիքի պատճառները — Հանգանա-
 կություն Թիֆլիսում, Բաքվում և ամենու-
 րեք. — Նահատակների թիվը. — Հայերի փա-
 խուստը Բաքվից. — Նահատակների թաղու-
 մը — Հայ կնոջ առաքինությունը — Խաղաղու-
 թյան վերահաստատում. — Բաքվի իրավա-
 բանների ժողովը. — Բարձրագույն նշանակ-
 ված քննություն. — Կոտորածի ազդեցությու-
 նով քննություն. — Կոտորածի ազդեցությունը
 Երևանում. — Խաղաղության շուտափույթ վե-
 րահաստատում. — Վեհափառ Հայրապետի հե-
 ռագիրները Պարսից շահին և թագաժառան-
 գին և նոցա պատասխանները. — Կուրսկի
 դեպքերը. — Գուրիայի շարժումը. — Սև ծո-
 վի ափի գաղթականները. — Կովկասի փո-
 խարժայություն. — Մամուլի ներկայացու-
 ցիչների ժողով. — Վեհափառ Կաթողիկոսի
 պատգամավորությունը Ս. Պետերբուրգ —

է. Բաբայան — Նամակ Ս. Պետերբուրգից
Պող. Զաք. — Նամակ խմբագրության. — Նա-
մակ Շուշուց.

Խմբագրության կողմից

Խմբագրության պատասխաններ

Հայտարարություններ

Հավելված

Չարլզ Ռիչարդսոն — Գրքերի ընտրությունը. — Թարգմ.՝ Պատրիկ.

1905 թ. № 2 ԱՊՐԻԼ

Շիրվանզադե — Պատվի համար. — Դրամա.

Կոստանյան Հով. — Մարգարե (Բանաստեղծութ.).

Ն.-ի. — Սգի ձայնախաղերը. — Ֆրանս. թարգմ.՝ Ֆ. Աշոտ.

Խանլարյան Հ. — Գործչին (Բանաստեղծութ.).

Ջանյան Ա. — Խակարա-քար.

Խոստիկյան Մ. — Մի փոքր «Ֆաուստ» ողբերգության հիմնական
փիլիսոփայական գաղափարները հասկանա-
լու.

Վարամյան Ն. — Հարյուր տարի առաջ.

Խանլարյան Հ. — Երգեր, նվագներ.

Վարդան Պուրաբ — Մի ակնարկ հաշատուր Աբովյանի գրական և
հասարակական գործունեության վրա.

Ընդիբարյան Գար. — Ինքնավստահություն.

Արամյան — Ներսես 5-րդի մահվան խնդիրը.

Կոստանյան Տիրումի — Ճապոնական թատրոն. Ըստ Դուգլաս Սլե-
դեկի.

Շահագիզ Եր. — Միջայել Նալբանդյանի նորագյուտ հնագույն նա-
մակների առթիվ.

Կոստանյան Հովհաննես — Արագիլ. — Ժողովրդական մոտիվներ.

Մեք թղթակիցները

Ն. Հարո — Նամակ Փարիզից.

Մատենախոսադան

1. Սիրո երգիչ Ն. Քուչակի երգերը. — Մշակեց Գևորգ Ասատուր.

2. Ղ. Ք. Հովսեփյան — Ակնարկներ ուտիացի և մահմեդական հա-
յերի մասին.

3. Էգնատե Նինոշվիլու «Դոգիա Ուիշվիլի»-ն թարգմ.՝ Ղ. Կ.—Բրիչ.
Ստացված գրքեր.

Մամուլի տեսություն

«Кавказский край»

Գիտություն և արվեստ

Ն. Վ. — Հայ թատրոն.

Աղանյան Նվ. — Գիտական նորություններ.

Նեբֆին տեսություն

Հասարակական շարժումը Ռուսիայում. — Փետրվարի 18-ի կայսերական հրովարտակը. — Ռուս-ճապոնական պատերազմ. — Ռուս ղինվորի քաջություններ. — Ռուսիայի քաղաքականությունը Հեռավոր Արևելքում. — Նոր նվաճված երկրները. — Արևելյան-չինական երկաթուղի. — Նրա տված վնասները. — Ռուս ժողովրդի կրթության պահանջը. — Երկրի խառնակ դրությունը. — Գործադուլ և ուսումնադուլ. — Մինիստրների մասնավոր որոշումը բարձրագույն դպրոցների մասին. — Մինիստր իշխան Խիլկովի առաջարկը ազատ համալսարաններ բանալու. — Ուլժե՞ր պիտի լինեն ժողովրդի ներկայացուցիչները. — Ապագա ներկայացուցիչների թիվը. — Սահմանադրական ներկայացուցիչների թիվը Եվրոպայում. — Հայտնակ ազգությունները պահանջները. — Լեհական պետիցիա. — Վրացիների պետիցիա. — Հայոց պետիցիայի ծրագիր. — Խոռվություններ Քութայիսի և Թիլիսի նահանգներում և Գորվա գավառում. — Կովկասի պարոն կառավարչապետի ուղարկած պատգամավորությունը. — պ. Վայդենրաումը Գորվա խոռվության մասին. — Հայ գյուղացու տխուր վիճակը և նրա արդի կարիքները. — Հայրապետական պատգամավորություն և հայոց գործերի վիճակը Պետերբուրգում. — Քաղաքային խորհրդի երեք ներկայացուցիչներ և այդ առթիվ ծագած վեճը. — Հրատարակչական ընկերություն. — Նոր ա-

մենօրյա լրագիր ռեաների Կովկասի»։ — Դի-
տող — Նամակ Երևանից.

Մանգուլժ

Մակար Եկմալյան. — Քր. Միքայելյան. — Ս. Հախումյան.

Խմբագրության պատասխաններ.

Հայտարարություններ

Հավելված

Չարլզ Ռիչարդսոն — Գրքերի ընտրությունը. — Բարդժ.՝ Պատրիկ.

1905 թ. № 3 ՄԱՅԻՍ.

Ինգիբարյան Գար. — Հայ ազգի իղձերը.

Շիրվանզադե. — Պատվի համար. — Դրամա.

Խանլարյան Հ. — Տուր ձեռքդ, հղբայր... (Բանաստեղծութ.).

Իսլամ. — Պատմվածք մի շերքեզուհու. — Տաճկերենից թարգմ.՝
Գր. Շղիկյան.

Պատրիկ — Մոր հիշատակը.

Մ. Ղազարյան դր. — Մտերիալիզմ և իդեալիզմ.

Աղաջանյան Կար. բժ. — Հոգեկան վարակումն և նրա նշանակու-
թյունը.

Կոստանյան Հով. — Հավիտենություն (Բանաստեղծութ.).

Կոստանյան Տիրուհի — Ամուսնությունը Ճապոնիայում. Հստ Հեսսե
Վարտեգի.

Ատրպետ — Բեհայիներ կամ բարիզմ.

Կայծ — Գարուն (Բանաստեղծութ.).

Խասբեկյան Գեղեցիկ օր. — Այսպես է մարդը.

Շահազիզ Եր. — Մաթեոս կաթողիկոսի թուղթը Ն. Կ. Բ. Միխայիլ
Նիկոլաևիչին Տեր-Գաբրիել Պատկանյանի
մասին.

***Զրպարտություն.

Մեք բղթակիցները

Ն. Հարս — Նամակ Փարիզից.

Մատենախոսական

Մախլաս — Մի համեստ կարծիք.

Ս. Իստակեո Եպիսկոպոս — Հայաստանյայց եկեղիցու պատկերա-
հարգությունը. Մ. ա.

Բարդ. Եպ. Գևորգյան — Վաղարշապատը և Ս. էջմիածինը իրենց

սկզբնական տեղումն են — Ընթերցող.

Իմ պատասխանը պ. Դարեգին Ննդիբարյանին — 2. Դաղբաշյան.
Սոսցովա՞ծ գրեհր.

Մամուլի տեսություն

Մեծ գրողը և փոքրիկ որդին.

Նոր պարբերական հրատարակություններ.

Ստար գրականությունից

Դիտություն և արվեստ

Հայոց թատրոն.

Աղանյան նվաճող — Դիտական նորություններ.

Ներքին տեսություն

Կովկասյան նոր փոխարկայի ժամանումը. — Ռուսիայի ներքին
քաղաքականության հեղաշրջումը. — Ռուս
մարի այժմյան արտահայտությունը. — Մա-
մուլի արդի լեզուն. — Գեղեցիկ գրականու-
թյուն. — «Свет»-ը և «Русский вестник»-ը
առաջ և այժմ. — Վերջինիս կարծիքը ներկա
դրության մասին. — Ռուս բյուրոկրատիայի
պահանջը. — Խոսքից գործի անցնելու ան-
հրաժեշտությունը. — Ռուս ազատամիտ կու-
սակցության պահանջները. — Հպատակ ազ-
գերի պահանջների չափավորությունը. —
Հպատակ ազգերի հավատարմության զգա-
ցումները. — Կովկասի խառնակությունները
շարունակվում են. — Բաքվի վիճակը. — Սե-
նատոր Կուզմինսկու քննությունը-կոտորած-
ների պատճառների և այլ հաստատություն-
ների վերաբերմամբ. — Թիոնեթի գավառի
խռովությանց սոսկալի միջադեպը. — Կով-
կասյան նոր փոխարքան որպես միակ հույս
արդի դրության. — Տեղեկություններ նրա
ապագա գործունեության մասին. — Ժողո-
վրդական ներկայացուցիչների ապագա հա-
մագումարի ծրագիրը. — Կրոնական ներկա-
յացուցիչների մասնակցությունն այդ ժո-
ղովին. — Հրովարտակ հավատի համբերո-
ղության մասին. — Վերացումն հալածանքի

կրոնափոխութեան գեմ. — Ինչ ունի էջմիա-
ծինը անելու այդ մասին. — Թիֆլիսի ներ-
կայացուցիչները Պետերբուրգում. — Նրանց
ներկայանալը Կովկասի փոխարքային և ներ-
քին պործերի նախարարին. — Ռուս հրապա-
րակախոս Ա. Նովիկովի նամակը Բաքվի
նահանգապետ իշխան Նակաշիձեին և վեր-
ջինիս դատի կանչելը Նրան. — Մոռական ժո-
ղով Թիֆլիսում. — Հայոց համագումար ժողո-
վը. — Հայոց պետիցիայի վերջնական խըմ-
րագրութիւնը. — Մեր վրացի հղբայրներին.

Խմբագրութեան պատասխաններ

Հայտարարութիւններ

Հավելած

Չարիզ Ռիչարդսոն — Դրքերի ընտրութիւնը. — Թարգմ.՝ Պատրիկ.

1905 Թ. № 4 ՀՈՒՆԻՍ

Կարապետ Եղյանց (Մահախոսական).

Շիրվանզադե — Պատվի համար. — Դրամա.

Խլամ. — Պատմվածք մի շերքեզուհու. — Տաճկերենից թարգմ.՝
Գ. Եղիկյան.

Հ. Խանլարյան — Պոետ, սուսց. (Բանաստեղծութ.).

Պատրիկ — Մոր հիշատակը.

Կոստանյան Տիրուհի — Ճապոն ծառաները.

Ղազարյան Մ. — Մատերիալիզմ և իդէալիզմ.

Հայկ Տեր-Աստվածատրյան — Ս. Հախումյանի ինքնակենսագրու-
թիւնը.

Ատրպետ — Բեհայիներ կամ Բաքիզմ.

Խանլարյան Հ. — Մուրացկանը (Զափածո).

Քննասեր — Երկրորդ Պահլավունիք.

Լուսիքան.

Մեր թղթակիցները

* Նամակ Նիցից — Հ. ա. ք. Մկրյան — Նամակ Կ. Պոլսից.

Մառեմախոսական

1. Արշակ Աթայան — Սիրո հովիտը. 2. Ներամ — Սիրո զոհեր.

3. Մելք. Եսայան — Մի ռուբլի 4. Ա. Զ. —

Երկու պատկեր. 5. Հ. Տեր-Աստվածատրե-

յան — Բառարան հայ կենսագրութեանց. —
Բրիչ.

Ստացված գրքեր.

Դիտություն և արվեստ

Ա. Վ. — Դոն Քիշոտի 300-ամյակը.

Աղանյան իմ. — Դիտական նորություններ.

Ներքին տեսություն

Ներքին կուսակցության մաքառումը Ռուսիայում. — Պահպանողա-
կան ուղղության տեսականությունը. — Խոսք
և գործ. — Ժողովրդական ներկայացուցչու-
թյուն հրավիրելու եղանակը. — Ռոժեստ-
վինսկու նավատորմի կործանումը. — Ռուս
մամուլը այդ կոտորածի մասին. — Նոցա
ուհանջը անմիջապես համագումար. — Հայ-
կական նոր աղետներ. — Հին Նախիջևանի
գծրախոտ կացությունը. — Հառաքրական գոր-
ծակալության սխալ տեղեկությունները. —
Զար միտումներ. — Դժբախտությունը նկա-
րագրող հեռագիրներ. — Օգնության հրա-
վեր. — Կառավարչական օգնություն. — Հայ
կտրիճների գործունեությունը. — Աղետի տա-
րածվիլը շրջակայքում. — Հուզում նրեա-
նում. — Սարսափները Թիֆլիսում, կոտորա-
ծի երկյուղ. — Առաջն առնելու միջոցներ. —
Ժողով քաղաքային խորհրդարանում. — Ժո-
ղովի որոշումները. — Խաղաղության մաս-
նաժողով. — Կոտորածի սկսվիլը Նրեանում
թուրքերի կողմից. — Հայերի ձեռնպահ մնա-
լը. — Հայերի ինքնապաշտպան հարձակում-
ները. — Թուրքերի դրությունը.

Ներքին լուրեր — Օժանդակություն գծրախոտների օգտին. — Քա-
նանյան մրցանակ. — Տ. Նահապետ վարդա-
պետի վերադարձը. — Քահանաների աքսորի
վերացումը. — Թիֆլիսի հայ քահանայից
ժողով. — Պարսից շահի ընդունելությունը. —

Սիոն վարդապետ. — Նամակ խմբագրության.

Խմբագրության պատասխաններ

Հայտարարություններ

Հավելված

1. Տննիսուն — ¹ հիշատակին. — Անգլերեն բնագրից թարգմանեց Աբրահամ Մելիք-Ջհանյանցը.

2. Զարկ Ռիչարդսոն — Դրբերի ընտրությունը. — Թարգմ.՝ Պատրիկ.

1905 թ. № 5 ՀՈՒԼԻՍ.

Կոստանյան Հովն. — Նոր Իսրայիլի սաղմոսներից.

Կզիւր — Կարմիր կապոց.

Ռոզիյան Հովն. — Հակումներ. — Դրամա.

Յապոնական Ռոմեո և Ջուլիետա. — Թարգմ.՝ Վ. Փամյան.

Նեգիբարյան Գ. — Հայ ազգը անցյալում.

Ղազարյան Մ. — Մատերիալիզմ և իդեալիզմ.

Մխիթարիկ — Տեանկի երջանկությունը.

Մկրյան Հովն. ա. Բ. — Տ. Գաբրիել Պատկանյան (Նամակ Պոլսից)

Քննասեր — Երկրորդ Պահլավունիք.

Եր. Շահագիզ — Խորեն Նարբեի նամակները.

Առապետ — Բեհայիներ կամ Բաբիզմ.

Մեր քղրակիցները

Նամակ Կ. Պոլսից.

Մատենախոսական

1. Մեր էծանագին զրադարանը № 7 — Մ. Սերաո — Մանկան մոտ — Վերջին խոսք. 2. Ադա — Հայրենիքի կարոտը. — Բրիչ. — Ստացված գրքեր.

Գիտություն և արվեստ

Աղանյան Նվ. — Թոթախտի բժշկությունը. — Մի նոր աշխատություն հնությունների մասին.

Ներքին տեսություն

Ռոմեստվենսկու պարտությունը. — Խաղաղության առաջարկներ. — Միացյալ Նահանգների նախաձեռնություններ. — Երկու պետությունների պատրաստակամությունը. — Ներկայացուցիչների տեսակցության խնդիրը. — Խաղաղության պայմանները. — Նախիջևանի հայերի ողբալի գրությունը. — Հայերի գաղթը. — Արյունահեղություն Շարուրում և Դարալագյազում. —

Սովի ակնկալութիւն. — Ռուս զորքի ներ-
դրածական դիրքը. — Թուրքերը զենք ունին,
իսկ հայերը ոչ. — Հրեշային սպանութիւն-
ներ Նախիջևանում. — Համիսլամական շարժ-
ման նախանշաններ Անդրկովկասում. — Թուրք
խումանի երեակայութիւնը. — Ռուս մամու-
լի և կառավարութեան վերաբերմունքը դեպի
համիսլամութիւնը. — Պարսկաստանը և Պար-
սից շահը կովկասյան կոտորածների մա-
սին. — Թուրքերը հավատարիմ հպատակ-
ներ ռուս պետութեան. — Հայ հեղափոխա-
կան կազմակերպութիւնները. — Հայն իբրև
բարեկամ ռուս սվինի. — Վեհափառ կա-
թողիկոսի Թիֆլիս թամանելը և փոխար-
քայի հետ տեսակցութիւնը. — Նպիսկո-
պոսական ձեռնադրութիւն. — «Նոր դար»-ի
վերսկսումը. — Կոնդակ. — Նորաշենցի — նա-
մակ Գանձակից.

Լեմբադրոյան պատասխաններ

Հայտարարութիւններ (Կազմի վրա).

Հավելած

1. Տենիսոն — * հիշատակին. — Անգլերեն բնագրից թարգմանեց
Աբրահամ Մելիք-Ջհանյանցը.
2. Ժան Ժակ Ռուսո — էմիլ. 2-րդ գիրք. — Գերմաներենից թարգ-
մանեց Իս. Հարութիւնյանը.

1905 Թ. № 6—7 ՕԳՈՍՏՈՍ—ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ.

Բարձրագոյն երաման.

Հայրապետական կոնդակ հայ ազգին.

Փափազյան Վր. — Պողոս Քեհեյան.

Իսահակյան Համբ. — Առ երկնայինը. (Բանաստեղծութ.).

Րոզիյան Հ. — Հակումներ. — Դրամա.

Ղազարյան Մ. — Մատերիալիզմ և իդեալիզմ.

Խանլարյան Հ. — Լոիր հայ երգիչ. (Բանաստեղծութ.).

MARS — Ի՞նչ է սպառնում Կովկասին.

Խնգիբաբյան Գ. — Հայ ազգի իղձերը.

Ատրպետ — Բեհայիներ կամ Բարիզմ.

Հայ փայրեմագետներ նվիրապալում.

Խուսնաբան Հ. — Ահռելի գիշեր.

Նր. Շահագիզ — Խորեն Նարեկի նամակները.

Կոստանյան Տիրուհի — Ժապոն մանուկները.

Հովակիմյան Հ. — Պետության էությունն ու ձևերը.

Մատենախոսական

Մ. Շվոտ — Քրդերը Տաճկաց — Հայաստանում հ. ա. — Հայ. — Հայրենիքի կարոտը — Ա, Դո-ի — Արշամ Տեր-հաշատրյանց.

1. Das Arm. Hymnarium. N. Ter-Mikaelian.

2. Ամսյրե — Տաղեր. 3. Արցունք. Կրասնիցկու. 4. Փառնակես — Խողերա. 5. Գ. Լեոնյանց — Գծադրություն և նկարչություն. 6. Շվոտ — Քյուրդ բեկ. — Բրիչ. — Մատենագրական նորություններ. — Ստացված գրքեր.

Մամուլի տեսություն

Նոր օրաթերք. — Ինքնակոչ մասնաժողովներ. — Լուսարեր. — Հայ. Դիտություն և արվեստ

Աղանյան Նվ. — 1. Քթով շունչ քաշելու կարևորությունը. 2. Նոր քնարեր դեղ. 3. Արտերիոսկլերոզի բժշկությունը.

Ներքին տեսություն

Բրիչ. — Նոր Արշալույս. — Հայոց եկեղեցական կալվածների և դպրոցների վերադարձը. — Վեհափառ Հայրապետի շնորհակալության հեռագիրը թագավոր կայսեր և կայսերական պատասխան. — Հեռագիր փոխարքային Վեհի և Թիֆլիսի հասարակության կողմից. — Գոհարունական մաղթանքներ. — Ժամանակավոր կանոններ հայոց գույքերի և դպրոցների կառավարության համար. — Արյունալից օրերը Կովկասում. — Անրյունահեղության պատճառները. — Շուշու դեպքի սկիզբը. — Ընդհարումներ Խաչենում. — Շուշին բանակների բաժանված. — Ականատիոսների պատմածը Շուշու հայ-թուրքական պատե-

րազմի մասին. — Սպիտակ դրոշ. — Բուր-
 չերի պարտութիւնը. — Հաշտութեան ձայնը, —
 Neue freie presse-ն Շուշվա դեպքերի մա-
 սին — Բաքվի վիճակը Շուշու կոտորածի ժա-
 մանակ. — Կոտորածի առաջին օրը. — Հրը-
 դեհներ Բալախանի և այլուր. — Իմրակոծու-
 թյուն. — Հայերը զինաթափ. — Զինվորների
 վարմունքը հայերի հետ. — Հայերն ան-
 պաշտպան. — Բալախանիի հայերն հեռաց-
 ված. — Բուրքերի կոշը ի հաշտութիւն. —
 Հարձակում Բիրիհեյրաթի հայերի վրա. —
 Հայերը նորից զինաթափ. — 13 տարեկան
 հայ հերոս. — Դեպքերը Սպիտակ և Սև քա-
 ղաքներում. — Զանգեզուրի թուրքեր. — Բուր-
 քերի հարձակումներ. — Իշխան Նապոլեոնի
 վկայութիւնը. — Դժբախտութեան պատճառ-
 ներն ու առաջն առնելու միջոցներ. — Կառա-
 վարութեան ձեռնարկած միջոցները. — Փոխ-
 արքան Բաքվում. Հաշտութեան հանդիսավոր
 կնքում և դարձյալ կոտորածներ. — Պետա-
 կան դումա. — Կայսերական մանիֆեստ.

Ներքին լուրեր. — Նամականիւր խմբագրութեան.

Այլ և այլ

Աղանյան Գլուտ ա. Բ. — Հայկական բարձրագոյն աստիճանական
 դպրոց Կահիրեում. — Վայ ձեզ փարիսեոսց-
 վոց կեղծավորաց.

Խմբագրութեան պատասխաններ.

Հայտարարութիւններ

Հավելված

1. Ֆրեդերի Միսթարլ — Միրեյո. — Պրովանսական քերթված —
 քննական ուսումնասիրութեամբ, թարգմ.
 Արշակ Չոպանյան.
2. Տենիստն — հիշատակին, Անգլերենից թարգմանեց Աբրահամ
 Մելիք-Ջհանյանցը.
3. Ժան Ժակ Ռուսո — էմիլ 2-րդ գիրք, — Թարգմ.՝ Իս. Հարու-
 թյունյան.

Խոստով — Սրտիս տենչսնքը (Բանաստեղծութ.).

Հովն. Մալխասյան — Հորական տունը.

Բուդյակյանի բարոյականությունը. — Գիրմ. Թարգմ.՝ Ս. Քամալ-յան.

Իսանակյան Համր. — Հիշատակ (Բանաստեղծութ.).

Հ. Բոգիյան — Հակումներ. — Դրամա.

Ջեկի — Ֆրանս. Թարգմ.՝ Տ. Վ.

Հովակիմյան Հ. — Պետութեան էությունն ու ձևերը.

Քենասեր — Երկրորդ Պահլավունիք.

Կոստանյան Հովն. — Նոր Իսրայիլի սաղմոսներից (Զափածո) .

Ենգիբարյան Դ. — Պրոֆ. Մ. Կովալսկին և Ռուսաստանի հայա-տակաները.

Ատրպետ — Բեհայիներ կամ Բարիզմ.

Թումանյան Հար. — Այդեմիրկան, — Զիրքեղական երգ.

Մեր բզրակիցները

*** — Նամակ Կ. Պոլսից. — Շովրյան Մ. — Նամակ Մոսկվայից.

Գիտություն և արվեստ

Աղանյան Նվ. — Բերինգի հսկայական գյուտը.

Մատենախոսական

1. Մարգար — Հալածանքի ծնունդը. 2. Ժ. Մասուն — Նապաստակ
Խեչանի վրեժխնդրությունը, կամ ինքդ քեզ
օգնիր. 3. Հարություն Նսայան — Միևնույն
դազադում. 4. Сoвещание учителей началь-
ных училищ.

Ն. Բ. Նիկողոսյան — Ալեքսանդրապոլից Ղանլիճա. Բրիչ. — Ստաց-ված գրքեր.

Ներքին տեսություն

Բարձրագույն մանիֆեստ կոնստիտուցիայի մասին. — Համառու-սական գործադու. — Հոկտեմբերի 17-ի մա-նիֆեստը. — Ժողովրդի քաղաքացիական ա-զատություն. — Ազատության տոնախմբու-թյունը Ռուսիայում. — Ազատության թշնա-հիմի տարրերը և նոցա դիմադրությունը ազա-տական շարժման. — Կուլիգանսկան բար-

քարոսութիւններ հայրենասիրական դիմա-
կի տակ. — Ռուս մամուլի միահամուռ բո-
ղոքը կատարված գազանութիւնների դեմ. —
Կառավարության մեծ սխալը. — Ինչպե՞ս
սկիտի հաստատվի սահմանադրութիւնը Ռու-
սաստանում. — Ազատության տոնը Թիֆլի-
սում. — Հոկտեմբերի 21-ի պարագը. — Մա-
նիֆեստացիայի նախօրը. — Մամուլի ա-
զատութիւն. — Հոկտեմբերի 22-ի չարդը. —
Սպանվածներ և վիրավորներ. — Խմբագրու-
թյանց գնդակումը. — Սպանվածների թա-
ղումը. — Ռումբերի առասպելը. — Հայ ժո-
ժովրդի շնորհակալութիւնը հոկտեմբերի
17-ի մանիֆեստի առիթով. — Կուսակցու-
թիւնների երեսն գալը. — Զինվորական
դրութիւն վերադառնալ. — Դպրոցական գոր-
ծադուլ. — Նվրոպական պետութիւնց սպառ-
նալիքը. — Հայոց չարդը. — Ներքին լու-
րեր. — Նամակ խմբագրութիւն.

Այլ և այլ

Մ. Շվոտ — Տէումաս-ի խմբագրութիւն.

Խմբագրութիւն պատասխաններ

Հայտարարութիւններ

Հալեկված

1. Ֆրեդերիկ Միքսթալ — Միքսթալ. — Պրովանսական քերթված.
քննական ուսումնասիրութիւն. — Թարգմ.՝
Ա. Զոպանյան.

3. Ժան Ժակ Ռուսո — Էմիլ. — 2-րդ գիրք. — Գերմ.՝ Թարգմ.՝
Իս. Հարութիւնյան.

1805 Թ. № 9—10 ՆՈՅՆՄԱՐԵՐ—ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ.

Սնդիքաբայան Գ. — Ո՞րը պիտի լինի հայ ազգի քաղաքականութիւնը.
Ռաբխուդայան Գ. — Հայ և հայութիւն (Բանաստեղծութ.).

Բոգիւնյան Հ. — Հակումներ. — Դրամա.

Ուրբիկը — Ֆրանս. թարգմ.՝ Տ. Վ.

Ատրպետ — Վիշապ. — Հեքիաթ.

Քննասեր — Երկրորդ Պահլավունիք.

Գալուստ — Արյան հայրենիք (Բանաստեղծութ.).

MARS — Սպառնալիքը մեծանում է.

Ատրպետ — Բեհայիներ կամ Բարիզմ.

Խանյարյան Հ. — Որբացած աղքը (Բանաստեղծութ.).

Պատրիկ — Անհունի շեմքում.

Տեր-Ավագյան Միմ. — Ժողովրդական բանահյուսություն.

Ն. Հարո — Հառաչանք (Բանաստեղծութ.).

Դիտություն և արվեստ

Աղանյան Նվ. — Թոքախտ և լույսը.

Մատենախոսական

1. Մարդ — Թարգմ.՝ Մ. Վ. 2. Մ. Շվոտ — Հեշակ. — Բրիչ. —
Ստացված գրքեր.

Մամուլի տեսություն

Պարբերական եւր հրատարակություններ.

Ներքին տեսություն

Մղձավաւիչ. — Գանձակի կոտորածը. — Նոր հայ նահատակներ. —
Հետաքրքրական զուգահեյություններ. — Գե-
ներալ Մալաման և հաշտարար պատգամա-
վորությունը Գանձակում. — Թուրքերը նա-
խահարձակ. — Գեներալ Ֆելչների արդարա-
մրտությունը. — Տակայիշվիլու փախուստը. —
Դարձյալ համբույրներ. — Թուրքերի արշա-
վանքը հայերի վրա Թիֆլիսում. — Հայ ժո-
ղովրդի ինքնապաշտպանությունը. — Քաջերի
հերոսական կռիւը թուրքերի հետ. — Սո-
սիալ-դեմոկրատները իբրև միջնորդ կոլոդ-
ների մէջ և նոցա նահանջելը. — Թուրքերի
հարձակումները երկաթուղու գծի և զավառ-
ների վրա. — Հայ և թուրք պատգամավոր-
ների խաղաղարար ժողով. — Ծկեղեցու ան-
դործութունը կոտորածի նկատմամբ. —
Ս. առաջնորդի ժողովարարութիւնը ի նպաստ
կարոտյալների. — Վեհի ժամանումը Տրփ-
խիս. — Հայրապետի և փոխարքայի փոխա-
դարձ այցելությունները. — Հին ներսիսյան

դպրոցի շենքը կրակի և ավարի մատնված. —
Ղինձորական դրություն — ընդհանուր քաղա-
քական գործադուլ. — Թիֆլիսի կոնսիստորի
ծառայողների գործադուլը. — Ներքին լու-
յսեր. — Նամակներ խմբագրություն.

Արտաճիւն տեսություն

Հայաստանների կոչը.

Մահգույժ

Այլ և այլ

Եւրագրության պատասխաններ

Հայտարարություններ

Հավելված

Ժան Ժակ Ռուսո — Էմիլ 2-րդ մաս. — Թարգմ.՝ Իս. Հարություն-
յան.

1906 Թ. № 1 ՀՈՒՆԵՎԱՐ.

Բաւթնուդարյան Գ. — Նոր տարի (Բանաստեղծութ.).

Լեոն Խանգաղն — Ավետարանի եղբայրները. — (Վեպիկ).

Խանկարյան Հ. — Կես գիշերին (Բանաստեղծութ.).

Ընդհատված հախանաշ. — Ֆրանս. թարգմ.՝ Տ. Վ.

Անարոնյան Պետրոս — Հայ ազգի կյանքի և մահվան խնդիրը.

Տիգրանյան Լեոն — Մորիկը Մասիսի վրա.

Մ. Վ. Մ. — Հայոց ամանոր (Բանաստեղծութ.).

Ն. Հարո — Իմ ճանապարհորդական հիշողություններից.

Խանկարյան Հ. — Հառաջ (Բանաստեղծութ.).

Ասրապետ — Բեհայիներ կամ Բաբիլոն.

Թումանյան Հարություն — Արյան երգերից (Բանաստեղծութ.).

Մատենախոսական

1. Փամբլյան Ս. — Դալո Ափո և Խաչան. — Բ տպագրություն.

2. Մեր էժանդին գրադարանը. — Մաթեո Ֆալկոնի — Մասնիչը,
լրտես. — Բրիչ. — Ստացված գրքեր.

Դիտություն և արվեստ

Աղանյան Նվ. — Ռենտգենյան ճառագայթներ.

Ներքին տեսություն

Ռուսիայի արդի վիճակը. — Հալածանք հեղափոխականների դեմ. —

Ամբողջ Ռուսիան պատերազմական դրու-

թյան մեջ. — Զերբակալություններ և սը-
սորներ. — Տպարանների փակում. — Լրա-
դրերի դադարեցում. — Մամուլի նոր օրենք-
ների վերափոխում. — Տպարանները գրա-
քննիչի պաշտոնում. — Քաղաքական կուսակ-
ցությունների դեմ հալածանք. — Սահմանա-
դրական-ռամկավարական կուսակցության
վիճակը. — Ռեակցիայի թուլանալը. — Հու-
սատու լուրեր. — Պետական Դումայի գու-
մարման օրը. — Բարձրագույն հրովարտակ. —
Դումայի անդամների ընտրությունը. — Կով-
կասի մասնակցությունը Դումայում. — Հայ-
թուրքական ընդհարումներ. — Հաշտության
պահանջը. — Հաշտարար մասնաժողովներ. —
Ներքին լուրեր.

Արտաքին տեսություն

Նշանավոր եվրոպացիների խնդրագիրը Նախագահ Ռուզվելտին. —
Շրջաբերական Փարիզի հայ աշխատ. միու-
թյան վարչական ժողովի. — Հայնեի հի-
շատակին. — օր. ն. Աղանյանց.

Մանգույժ

Հայ — 1. Բժ. Լևոն Տիգրանյան, 2. Մակար եպ. Բարխուդարյան.
Խմբագրության պատասխաններ

Հայտարարություններ

Հավելված

1. Ֆրեդերի Միսրուալ — Միրեյո. — Պրովանսական քերթված քննա-
կան ուսումնասիրությամբ, թարգմ.՝ Արշակ
Զոպանյան.

2. Ժան Ժակ Ռուսո — Հմիլ 2-րդ մաս. — Գերմ. թարգմ.՝ Իս. Հա-
րությունյան.

1908 Թ. № 2 ՓԵՏՐՎԱՐ

Ազգայյան Արշակ — Մամիկոնյան տոհմը հայոց պատմության մեջ.
Կուստանյան Հովհ. — Նոր Իսրայելի սաղմոսներ.

Շվոտ Մ. — Սուլթանի գահակալության տարեդարձը.

Անառնեյան Գևորգ — Հայ ազգի կյանքի և մահվան խնդիրը.

Լևոն Խանգաղե — Ավետարանի եղբայրները (Վեպիկ)։

Խանդարյան Հ. — Հարավի այրին (Բանաստեղծութ.)։

Սոսկալի պատիժ. — Թարգմ.՝ Պատրիկ։

Շոտլոյանց Տ. — Այս տարին էլ եկավ անցավ... (Բանաստեղծութ.)։

Թորոյան Բ. — Ֆրիդրիխ Հնգելս — Կարլ Կաուցկու։

Խաղավորի դասը — Դերմաներենից փոխադրեց Ս. Քամալյանը։

Դիտուրյուն և արվեստ

Աղանյան Նվ. — Վերահատուկություն առանց ցավի։

Մատենախոսական

Դյուլիստանցի — Մկա վախ շունիմ։

Ռ. Հաուպտման — Զուլհակներ. — Դրամա. — Թարգմ.՝ ռուսերենից տ. Ս. Արտեմյան. — Բրիչ. — Ստացված գրքեր։

Ներքին տեսություն

Հայ-քուրճական համագումարը։

Ենգիբարյան Դ. — Դարունը Հայոց աշխարհում. — Հայ գյուղացու պետքերը. — Ի՞նչ տեսակ օգնություն է հարկավոր է նրան. — Գործունեության ընդարձակ ասպարեզ. — Ս. էջմիածնի միաբանությունը սթափվում է. — Խորհրդակցություն դպրոցական գործի համար. — Դպրոցական համագումար. — Երևանի թեմական դպրոցի աշակերտների գործադուլը. — Ղարաբաղի թեմի դպրոցի աշակերտների պահանջները և Ներսիսյան դպրոցի աշակերտների դասադուլը. — Թիֆլիսի Հայոց Բարեգործական ընկերությունը. — Հայուհյաց Բարեգործական Ընկերությունը և նա գործունեությունը. — Դրամատիկական Ընկերություն. — «Հայկազյան Քաղաքակրթական Միություն»։ — Պեկան խորհուրդ և Պետական Դույն. — Ներքին լուրեր. — Նամակներ խմբագրության. — «Լույս» նվիրողներ։

Մանգույժ

Լինաս Խուլունց։

Արտաֆին տեսություն

1. Հայկական Բարեգործական ընդհանուր միություն.

2. Ճաշկերույթ ի պատիվ Զեյմա Բալայի.

3. Արտասահմանի հայերի հեռագրենե Եախազան Ռուզվելտին.

Ռուզվելտի մերժումը.

Խմբագրության պատասխաններ

Հայտարարություններ

Հավելված

ժան ժակ Ռուսո — էմիլ — Գիրք 2-րդ. — Դերմ. Քարգմ.՝ Իս. Հա-
րությունյան.

1906 թ. № 3 ՄԱՐՏ

Տիգրանյան Լ. բժ. — Ծիծեռնակաբերդ.

Խանլարյան Հ. — Հայ աշխարհ (նմանություն) — (Բանաստեղծություն).

Դյանջեցյան Ա. — Նոր կյանքի շնմբին — Դրամա.

Սիպայի հարսնացուն. — Հնդկական կյանքից. — Քարգմ.՝ Պատրիկ.

Ազապյան Արշակ — Մամիկոնյան տոհմը հայոց պատմության մեջ.

Քաղիանոսյան Ն. — Մի խոշոր մարդու հիշատակին (Արգար Հով-
հաննիսյանի մահվան երկրորդ տարեդարձի
առթիվ).

Ահարոնյան Գևորգ. — Հայ ազգի կյանքի և մահվան խնդիրը.

Ենգիբարյան Գ. — Մեր պատմության ուղին.

Խանլարյան Հ. — Երգ ևս խնդրում (Բանաստեղծություն).

Քոռոյան Բ. — Ֆրիդրիխ Հեգելս — Կարլ Կաուցկու.

Դիտություն և արվեստ

Աղանյան Նվ. — Մարդ խցան.

Միսակ Խոստիկյան — Քեոզոր նեոլոգի.

Ներֆին տեսություն

Մեր ներֆին տեսությունը. — Գեներալ — Նահանգապետի կարգա-
դրությունը մամուլի մասին. — Դպրոցական
համագումար. — Բարձրագույն դպրոց Կով-
կասում. — Ներքին լուրեր.

Արտաֆին տեսություն

Արևելյան հարցի մասին կայացած կոնֆերենցիան Լոնդոնում. —

Վեզովի արտավիժումը. — Կուրիերի աղետը. — Նրկրաշարժը Կալիֆորնիայում.

Խմբագրության պատասխաններ

Հայտարարություններ

Հավելված

Ժան Ժակ Ռուսո — էմիլ — գիրք 2-րդ — Թարգմ.՝ Իս. Հարությունյան. (Վերջ).

1906 թ. N 4 ԱՊՐԵԼ

Խոսսուկ — Լրարել գործել դեռ կուզեմ... (Բանաստեղծութ.).

Դյանդեցյան Ա. — Նոր կյանքի շեմքին — Դրամա.

Գեղամյան Նղիշ ա. Բ. — Հիշողություններ.

Շոտլանդ S. — Ընկերիս (Բանաստեղծութ.).

Նեղիրարյան Դ. — Ի՞նչ է բարոյագիտությունը. ըստ Մենգերի.

Լևոն Նանգսդե — Ավետարանի եղբայրները — Վեպիկ.

Մանտեգացցա Պաուլ — Ապագա մարդկություն. — Սոցիալական ֆանտազիա. — Թարգմ.՝ Մ. Պոպովյան.

Roland Brevannes-ի — Կամպո — Սանատոյի շունը. — S. Վ.

Շոտլանդ S. — Այս մեր շարատանջ... (Բանաստեղծութ.).

Լեւսար — Հայաստան և հայերը և Դ դարերում Քրիստոսից առաջ. Ըստ Քսենոֆոնի.

Ջոպանյան Ա. — Ժգնածամ.

Ներսիս տեսություն

Պետական Դոմայի բացումը. — Գահական ճառ. — Նորա պատասխան ուղերձը. — Ներման խնդիր. — Ուղերձի մերժվիլը. — Պետական խորհուրդ. — Դեներալ — Նահանգապետի հրաման. — Ցենզուրայի վերացում. — Նամակներ խմբագրության (4). — Ներքին լուրեր. — Ստացված գրքեր.

Արտաքին տեսություն

Փարիզի «Հայկական Միություն». — Կ. Պոլսից. — Հ. Բողիյան. — Հենրիկ Իսսեն.

Խմբագրության պատասխաններ

Հայտարարություններ

Հավելված

1. Յրեղեբի Միսրբալ — Միրեյո. — Պրովանսական քերթված. Քըն-
նական ուսումնասիրությամբ. — Թարգմ.
Ա. Չոպանյան

1906 թ. № 5—6 ՄԱՅԻՍ—ՀՈՒՆԻՍ

MARS — Ազգային քաղաքականությունից առաջ անհրաժեշտ է
ազգային միություն.

Շոռլույան Տ. — Հեռու է լույսը... (Բանաստեղծութ.).

Լևոն Խանգաղն — Ավետարանի եղբայրները. — Վեպիկ.

Manriecce level — Խաբեքա. — Թարգմ.՝ Ֆրանս. Տ. Վ.

Գյանջեցյան Ա. — Նոր կյանքի շեմքին.

Չոպանյան Ա. — Ժգնածամբ.

Հենրիկ Իքսեն — Երբ մենք մեռածներս սթափվենք. — Դրամատի-
կական էպիլոգ երեք արարվածով. — Գերմ.
Թարգմ.՝ Հ. Բողիյան.

Պաոլո Մանտեզացցա — Ապագա մարդկություն (3000 թվական). —
Սոցիալական ֆանտազիա. — Թարգմ.՝ Մ. Պո-
պուլյան.

Հառսթյունյան Իսահակ — Մարդուս խառնվածքը և նյարդերը.

Դաբրիելյան Ստեփան — Տենչ (Բանաստեղծութ.).

Դաբրիելյան Ստեփան — Պատկեր (Բանաստեղծութ.).

Ենդիգարյան Գ. — Խնչ է բարոյագիտությունը. — Հստ Մենգերի.

Դիտտոյուն և արվեստ

Հ. Բ. — Գ. Միրզայանի համերգը.

Մատենախոսական

1. Ս. Վ. Արդուրյան — Երկայնաբազուկ — Մանկական պարտեզ.

2. Նախագիծ կանոնադրության հայոց դպրոցների ուսուցչական
Միության. — Բրիչ.

Ստացված գրքեր.

Մամուլի տեսություն

Ներքին տեսություն

Հայրապետական կոնդակ. — Հայոց եկեղեցական պահմանադրու-
թյուն. — Մամուլի կարծիքն այդ մասին. —
Թյուրիմաց հասկացողություն. — Հայոց բար-
ձրը հոգևորականության դիմումը Վեհ. Հայ-
րապետին կոնդակի առթիվ. — Հալածանք

նոցա դեմ. — Ուսուցչական համագումարը
իրրի գոտախաղ. — Դպրոցական ընդհանուր
համագումարի հրավեր. — Ներսիսյան դըպ-
րոցի հոգաբարձական ընտրութիւն. — Ներ-
քին լուրեր.

Աւտաւիւն տեսութիւն

Գլուտ ա. ֆ. Աղանյան — Կիլիկիայի կաթողիկոսի հրաժարումը.

Թղթիյան Հ. — Էդուարդ Հարուման.

Խմբագրութեան պատասխաններ

Հայտաբարութիւններ

Հավելւած

Արքուր Լայտ — Նինո Վարիպանիձե. — Պատմվածք վրաց կյան-
քից. — Գերմ. թարգմանեց Աբխաղոմ Հով-
հաննիսյանը.

1906 թ. № 7—8 ՀՈՒԼԻՍ—ՕԴՈՍՏՈՍ.

Չոպանյան Արշակ — Պեշիկթաշլյան և թատրոնը հայոց մեջ.

Շոռլույան Տ. — Կանաչ պարտիզի զով ստվերներում... (Բանաս-
տեղծութ.).

Կեսար — Հայաստան և հայերը Ե և Դ դարերում Քրիստոսից առաջ.
Հեռիկ Իրսեն—Ծրք մենք մեռածներս սթափվենք.— Դերմ. թարգ-
մանեց, Հ. Բոգիւյանը.

Շաննազարյան Ս. րժ. — Սահմանադրական-ժողովրդական կուսակ-
ցութիւնը և աջակողմյանները.

Միքելաձե Կատո — Ահաբեր ժայռը. — (Բանաստեղծութ.). — Վրա-
ցերինից թարգմանեց Հ. Տեր-Աստվածատըր-
յանը.

Լևոն Խանգաղե — Ավետարանի եղբայրները.

Դարբինյան Ստ. — Վշտերի աշխարհ... (Բանաստեղծութ.).

Խնդիրարյան Գար. — Խնչ է բարոյագիտութիւնը. ըստ Մենդելի.
Պառլո Մանտեղացցա — Ապագա մարդկութիւն. — Սոցիալական
ֆանտազիա. — Թարգմ.՝ Մ. Պոպովյանը.

Դյանջեցյան Ա. — Նոր կյանքի շեմքին.

Քենաւե — Ս. Ներսես Շնորհալի.

Մամուլի տեսութիւն

Վարդգես — Հայոց հարցի մասին.

Ներքին տեսություն

Էվոլյուցիայի օրենքը. — Նամակ խմբագրության

Ս. Մալխասյան. — Նամակ Ս. Էջմիածնից.

Ներքին լուրեր.

Հայտարարություններ

Հավելված

Արքուր լայստ — Նինո Վարդանիձե. — Գերմ. — Թարգմ. Ա. Հովհաննիսյանը.

1907 թ. № 1—2 ՀՈՒԼԻՍ—ՕԳՈՍՏՈՍ.

Խանզադե — Մեր արյունոտ անցյալից.

Սաադի — Թագավորը պետք է ճանաչե բարեկամն ու թշնամին. —

Պարսկ. թարգմ.՝ Մ. Վ. Մաքսուտյանց.

Շանազիզ Երվանդ — Տ. Դարբինի Պատկանյանցը.

Ֆրեդերի Միսթրալ — Միրեյո — Պրովանսական քերթված. — Ֆրանս.

Թարգմ.՝ Արշակ Զոպանյան.

Քամայան Ս. — Գյուլասար.

Քառամյան Նիկ. — Իշխան Կոստանդին Բեհրուդյանի հիշատակին.

Բերբերյան Մինաս — Գրականություն և կյանք.

Խալաթյան Բ. — Հայագիտական.

Գիտություն և արվեստ

Աղանյան Նվ. — Թոթախտը որպես սոցիալական հիվանդություն.

Ներքին տեսություն

Նեգիբարյան Գագ. — Արդի կացությունը. — Ներքին լուրեր. — Խմբ.

բազրույթյան կողմից.

Ստացված գրքեր.

Հայտարարություններ

Ազգ.

1907 թ. № 3—4 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ—ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ.

Աղանյան Գյուլ — Հանգիստ Տ. Տ. Մկրտիչ Ա կաթողիկոսի ամե-

նայն հայոց. Խրիմյան Հայրիկի անդրանիկ տպավորությունները կովկասահայերի մասին.

Մուրացում — Ինչպես էին մեռնում. (Բանաստեղծութ.).

Պերպերյան Մ. — Ամերիկայի հայերը.

Ուսանողի — Գյուլիստանից — Բարգմ.՝ պարսկերենից Մ. Վ. Մար-
սուտյանց.

Միլվան — Մեր ձևեր և գույները (Բանաստեղծութ.).

Շահագիգ Երվանդ — Տ. Գաբրիել Պատկանյանցը.

Քամալյան Ս. — Դպրոցները փակելու օրերից.

Դիտարյուն և արվեստ

Աղանյան Նվ. — Թոքախտը որպես սոցիալական հիվանդություն.

Ներքին տեսություն

Կեն. Հայրապետի հիվանդությունն ու մահը. — Հոգեհանգիստներ.

Կ. Պոլսից հայոց պատգամավորները. —

Ցավակցական հեռագրեր և պատգամավորու-

թյուն «Հումա»-ի խմբագրության կողմից. —

Պետական երրորդ Դումա. — Ներքին լու-

րեր. — Ստցաված գրքեր.

Հայտարարություններ

1908 Թ. № 1 ՀՈՒՆՎԱՐ.

Սմբատ Շահագիգյան — Ըգեցեցք. (Բանաստեղծութ.).

Աղանյան Դյուտ — Եկեք մեր պարտքը կատարենք.

Գեորգ Զուբար — Շամիրամ. — Պատկեր.

***Հաղրական կույսը.

Ընգիբարյան Մ. — Հանճար (Բանաստեղծութ.).

Երվանդ Շահագիգ — Տեր Դաբրիել Պատկանյանց.

Միրեյո. — Պրովանսական քերթված. — Ֆրանս. Թարգմ.՝ Ա. Զո-

պանյան.

Աղանյան Դյուտ — Արևելյան խնդիր (փոխ).

Պերպերյան Մ. Ամերիկայի նայերը.

Դիտարյուն և արվեստ

Աղանյան Նվ. — Հոգեհանգիստի դեմ.

Մեր բղրակիցները

Հայրունի — Նամակ Կ. Պոլսից.

Ներքին տեսություն

Պեր Պոռլյանց. — Սմբատ Շահագիգյանց (Մահախոսականներ). —

Կովկասյան փոխարքայության վերացումը. —

Կովկասյան հայոց Բարեգործական ընկի-

րություն. — «Աղբյուր»-ի 25-ամյակ. — Բարձր

Հայոց Կուլտուրական միութեան ճյուղեր
գաղառներում. — Էջմիածնի ճեմարանի վի-
ճակը. — Զուղայից. — Միքայել Թամամշ-
յանց (Մահախոսական). — Արձան Խաչա-
տուր Արովյանին. — Շիրվանզադեի 25-ամ-
յակը. — Հայ ուսուցիչները դատարանում. —
Արփիար Արփիարյան (Մահազդ). — «Վերք
Հայաստանի». — Հայոց թատրոն. — «Արա-
րատ»-ի առաջին համարը. — Եղբայր Նա-
զարյանների նվերը. — Մենդկանների դրա-
մարկը. — Մի քաջատրություն.

Խմբագրության պատասխաններ

Ստացված գրքեր.

Հայաբարձություններ

1908 թ. № 2 ՓԵՏՐՎԱՐ.

Կովկասի փոխարքայի 50-ամյա հոբելյան.

Թիֆլիսի ճայերի պատգամավորութունն և ուղերձը փոխարքային.

Պետեֆի — Փառավոր մահ (Բանաստեղծութ.). — Թարգմ. Գ. Բար-
խուդարյան.

Բաջրեռուճի — Արյան վրեժ.

Ենգիբադյան Մ. — Դե (Բանաստեղծութ.).

Բերբերյան Մինաս — Երազյալ ոսկեդար.

Սաադի — Գյուլիստանից. — Պարսկ. թարգմ. Մ. Վ. Մաքսուդյանց.

Վ. Ա. — Միջազգային պանթեոն. 1. Հենրիխ Հյուբշման. 2. Ալեք-
սանդր Իվանովիչ Զուպրով. 3. Ա. Էրտեյ.
4. Էդմոնդ զը Ամիլիս (Մահախոսական-
ներ) — Կարլ Մարքս.

Ա. Տ. — Գ. — **-ին (Բանաստեղծութ.).

Մառնեմախոսական

1. Անգլիայի պետական կազմը և քաղաքական կուսակցություն-
ները — Մ. Բարխուդարյանի. 2. Պոռչյան և
նրա գործունեության արժեքը — Ավ. Տեր-
Հարությունյանի 3. Ամենուն տարեցույցը —
Վ. և Ն. Տեր-Ներսիսյանների. — Գրագետ.

Ներքին տնտեսություն

Միևս Բերքերյան. — Բժ. Տեր-Հարությունյանի կտակը. — Տ. Հրաչյայի երկասիրությունը. — Սխալ լուր Հ. Մկրտչյանի մասին. — Կարապետ Կոստանյանց. — Հուսիկ վարդապետի բողոքը. — Արգար Հովհաննիսյանին մահարձան. — Նամակ խմբագրության. — «Լումա» նվիրողներ. — Դարձյալ «Նոր-դար»-ի 25-ամյակի մասին. — Ստացված գրքեր.

Հայտարարություններ

1908 Թ. № 3—4 ՆՈՅՆՄԱՐԻ—ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ.

«Լումա»-ն առաջիկա տարին.

Ամենայն հայոց կաթողիկոսի ընտրություն.

Մուրացան (Մահախոսական).

Մուրացան — Գարնան ծաղիկներին (Բանաստեղծութ.).

Լևոն Նանգաղե — Քոսա-դաղ լեռան վկան (Եղբրական վեպ).

Շանագիզ Երվանդ — Տ. Գաբրիել Պատկանյանցը.

Գյուրջյան Արամ — հրիմյան Հայրիկի հիշատակին.

Միրեյո — Պրովանսական թերթված — Ֆրանս.՝ Թարգմ.՝ Ա. Զոպանյան.

Կ. Հելտ — Աշխատելու արվեստը — Թարգմ.՝ Վ. Արտակ.

Բերքերյան Միևս — Երազյալ ոսկեդար.

Հուլիս. Բանաստ. Զոն.

Հայտարարություններ (Կազմի վրա).

1909 Թ. № 1 ՀՈՒՆՎԱՐ.

Մուրացանի դիմանկարը.

Մ. Բ. — Հայերը Ռուսիայում.

Մուրացան — Պատկեր (Բանաստեղծութ.).

Բոֆֆոր Ս. — Քաղցածները (Պատմվածք).

Պետրոսյան Հարություն — Երանի հս ինչպես կայծակ... (Բանաստեղծութ.).

Պոլեարնի — 1. Առաջ. 2. Կյանքի հեթաթը. — Թարգմ.՝ Ն. Աղանյանց.

Ատրպետ — Ղոշա վանք.

Լեոնտիկ Կ. — Անի քաղաքի ավերակները. — Թարգմ.՝ Վ. Բ.

Հ. Հ. Հ. — Մուրադան.

Մատենախոսական

Յուրի Վեսելովսկի — Ժամանակակից հայկական պոեզիայի մի
նշանակներ.

Ամսվա տեսություն

Վեհ. Մ. Իզմիրյան — Սիցիլիայի աղետը. — Հորեկյաններ. — Լու-
րեր. — Խմբագրության ծանուցում.

Խմբագրության պատասխաններ.

Ստացված գրքեր

Հայտարարություններ

1909 թ. № 2 փետրվար.

Հարություն Պետրոսյան — Երգչին — Բանաստ.

Գյանջեցյան Ա. — Լուռ միայնության մեջ.

Մ. Բ. — Հայերը Ռուսիայում.

Խենթ — Հալածվածները — Բանաստ.

Լեոնտիկ Կ. — Անի քաղաքի ավերակները. — Թարգմ.՝ Վ. Բ.

Կայծ — Սև օրերից — Բանաստ.

Բզեզներ — Ժողովրդի մեջ — Թարգմ.՝ օր. Ն. Աղանյանց.

Մատենախոսական

1. Յուրի Վեսելովսկի — Ժամանակակից հայկական պոեզիայի մի
քանի նշանակները. 2. Պատանեկան դրադա-
րան. 3. Աթ. Խնկոյան — Գյուղացին և արջը.
4. Ն. Թովչյան — Երիտասարդ Թուրքիան և
հայերը.

Ամսվա տեսություն

Կ. Պոլսի պատրիարքական նոր տեղապահի ընտրություն. — Մայր
Աթոռի շարարտիստ ճեմարան. — Հայկական
հանրապետություն. — Լուրեր.

Գիտություն և արվեստ

Թոփախտի դեմ նոր դեղ.

Մանգոյժ

Ալեքսանդր Անանյան. — Աշուղ Զիվանի.

Խմբագրության պատասխաններ

Ստացված գրքեր.
Հայտարարություններ

1909 թ. № 3 ՄԱՐՏ.

Դոշավանքի զմրեքի առաստաղը (Հուսանկար).
Հարություն Պետրոսյան — Միայնության խոհեր — Բանաստ.
Մ. Ա. Ո. — Տ. Գրիգոր Դ Տղա.
Խենթ. — Աստված — Բանաստ.
Խանգաղե — Քոսա-դաղ լեռան վկան.
Շահագիգ Երվանդ — Տեր Գարրիկյան Պատկանյանցը.
Բոզեգերի — Ժողովրդի մեջ. — Թարգմ.՝ Ն. Աղանյանցի.
Ենգիրարյան Մ. — Մուրացանի հիշատակին — Բանաստ.
Մատենախոսական

1. Մանկական գրականություն 2. Ենգիրարյան Մ.-ի Մատենախոսություն. 3. Կրոնների պատմություն—Երվանդ Վարդապետ Տեր-Մինասյանի.— Պարույր.

Ամսվա տեսություն

Նուշիրվան — Վեհ. Տ. Տ. Մաթեոս 2-րդ կաթողիկոսի հաստատությունը. — Եվրոպան Թուրքիայում, — Դարձյալ ճեմարան. — Լուրեր. — Հաշիվ հանգուցյալ Սարգիս Զալալյանի կտակավանդյալ գումարի.

Խմբագրության պատասխաններ

Հայտարարություններ

1909 թ. № 4 ԱՊՐԻԼ

Մ. Ո. — Հայերը Ռուսիայում.
Պետրոսյան Հարություն — Սգավոր գետը — Բանաստ.
Բոֆֆոր Ս. — Ծովի վրա.
Կայծ — Ընկերին — Բանաստ.
Բոզեգեր — Ժողովրդի մեջ — Թարգմ.՝ օր. Ն. Աղանյանի.
Շահագիգ Երվանդ — Տեր-Գարրիկ Պատկանյանցը.
Խանգաղի Լեռն — Քոսա-դաղ լեռան վկան.
Մատենախոսական

Մուրացան — Իմ երկերի ըննադատության առթիվ.

Ամսվա տեսություն

Ինչ ենք սպասում Վեհափառ կաթողիկոսից. — Հոգևորքի ճիգեր. —
Վերջին շնչին. — Լուրեր.

Ստացված գրքեր.

Խմբագրության պատասխաններ

Հայտարարություններ

1909 Թ. № 5—6 ՄԱՅԻՍ—ՀՈՒՆԻՍ

Վեհ. Տ. Տ. Մաթեոս Ա (Դիմանկարը).

Լեռնաւոր — Տիկին Վիլհերմին. — Ֆրանս. թարգմ.՝ Մ. Բերբերյանի.
Պետրոսյան Հարություն — Լուռ երկնքում աստղերը հեզ... —
Բանաստ.

Պետրոսյան Հարություն — Ամբոխի կուռքը ջախջախել կուզեմ... —
Բանաստ.

Մ. Ա. Օ. — Տ. Դրիգոր Ա Քարավեժ և Դրիգոր Զ Ապիրատ.

Խենթ — Դու մի վհատիր... — Բանաստ.

Pessimist — Ի՞նչ է հասարակությունը.

Բոգեգբերի — Ժողովրդի մեջ — Թարգմ.՝ օր. Ն. Աղանյանի.

Խանգաղե Լեռն — Քոստա-դաղ լեռան վկան.

Մատենախոսական

Բարայան Ավ. — Մի քանի ծանոթություններ Կովկասի հանքային
ջրերի և մասնավորապես Կիսլովոդսկ քա-
ղաքի ու նարզան աղբյուրի մասին. — Փա-
րիզ, 1909 — Ն. Հարո.

Կոստանյանց Կ. — Տ. Ներսես Ե Աշտարակեցի կաթողիկոս ամե-
նայն հայոց. մի հատված նորա պատմու-
թյունից. — Ալեքսպոլ, 1909 — Աղանյան Գյուտ.

Ստացված գրքեր.

Ամսվա տեսություն.

Ննգիրարյան Գարեգին — Ողջույն Վեհ. Հայրապետին.

Վ. Ա. — Ո՞վ պետք է լինի ճեմարանի տեսուչ.

Վեհ. Հայրապետը Թիֆլիսում. — Լուրեր. — Կոլ. — Հաշիվ ի նպաստ
Թուրքահայաստանի հայ տառապալներին
հանգանակիչ մասնաժողովի.

Խմբագրության պատասխաններ

Հայտարարություններ

ՎԼԻՆ. Տ. Տ. Մարեոս Բ օծյալ կաթողիկոս ամենայն հայոց.
Մ. Ա. Օ. — Հովհաննէս Զ Մեծաբարո.

Պետրոսյան Հարություն — Կովելի հմ ուզում — Բանաստ.

Քաջբերունի — Պերճ Պողոսյանի վերջին օրերը.

Արանյան Եղ. — Երկինքը ամպոտ... — Բանաստ.

Pessimist — Ի՞նչ է հասարակությունը.

Ամպրե — Ողջուն Զեզ... Բանաստ.

Խանգաղե Լեոն — Քոսա-դաղ լեռան վկան.

Բոգիգեբ — Ժողովրդի մեջ. — Թարգմ.՝ օր. Ն. Աղանյանը

Մատենախոսական

Տերյան Վահան — Մթնշաղի անուրջներ. — Գ. Ենգիբարյան.

Ստացված գրքեր.

Ամսվա տեսություն

Գ. Ե. — Իսկական պատճառները. — Լուրեր. — Մահգույժ.

Խմբագրության պատասխաններ

Հայտարարություններ

1909 թ. № 9 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Բոֆֆոր Ա. — Խաղար գիշերին.

Ենգիբարյան Մ. — Կյանք — Բանաստ.

Մ. Ա. Օ. — Տ. Կոստանդին Ռարձրբերդցի...

Պետրոսյան Հարություն — Բլբուլ. — Թող ձոնեմ իմ սրտի... —
Բանաստ.

Pessimist — Ի՞նչ է հասարակությունը.

Խանգաղե Լեոն — Քոսա-դաղ լեռան վկան.

Բոգեգեբ — Ժողովրդի մեջ — Թարգմ.՝ օր. Ն. Աղանյանի.

Մատենախոսություն

(1709—1909) Վրացերեն տպարան Զ. Ծիճի-
նաձեի. — Գյուտ Աղանյան.

Ստացված գրքեր.

Ամսվա տեսություն

Ա. Վ. — Հայության երկու հատվածներ.

Հայ — Նամակ Վաղարշապատից.
Մանքաշյան Ընտանիքի կրած կորուստը. — Լուրեր.
Նամակ Փարիզից.
Խմբագրության պատասխաններ
Հայտարարություններ

1909 թ. № 10 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Մուրացանի ինֆնակենսագրությունը.
Մ. Ա. Օրմանյան — Տ. Գրիգոր է Անավարզեցի.
Պետրոսյան Հարություն — Երկու ընկեր. — Միայն մի ժպիտ —
Բանաստ.
Ընթերցող Ս. — Տանջվածք. — Վիպակ.
Աղասարյան Բ. քծ. — Դիտություն և բարոյականություն.
Բոզնզերի — Ժողովրդի մեջ — Թարգմ.՝ օր. Ն. Աղանյանի.
Մատենախոսական
Հարաման — Ռուզմի. Իրաշրջանների վերածված թվաբանական
խնդիրների ժողովածու Դ տարվա դասըն-
թացք — Փոխադրեց Հ. Տեր-Միրաքյան. —
Օր. Նվարդ Աղանյան.

Ամսվա տեսություն

Լուրեր.

Խմբագրության պատասխաններ

Հայտարարություններ

1909 թ. № 11 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

Մեծ իշխան Միխայիլ Նիկոլաևիչ (Մահգույժ)
Կոստանյան Տիրունի — Անցյալի հուշեր.
Պետրոսյան Հարություն — Զգտում եմ — Բանաստ.
Ենգիբարյան Գ. — Ազատ կամք. ըստ Բյուխենների.
Լամպոնիստ Կարլ — Նորագույն պատմագիտություն — Գերմ.՝ Թարգմ.՝
Pessimist.
Սաաիդիի Գյուլիստանից. — Պարսկ. Թարգմ.՝ Մեսրոպ վարդ.
Մաքսուտյանց.
Պետրոսյան Հարություն — Մի վհատիր — Բանաստ.

Մկրչան Հով. ա. ք. — Դարեգին եպ. Սրվանձտյան. կենսագրությունը և նկարը.

Մ. Ա. Օրմանյան — Տ. Կոստանդին Կեսարացի.

ՏԵՐ-ՄԵՆՈՒՅԱՆ Մ. — Շնային կարգը մարդկային դասակարգում և, Պոլսում. — Մարկոս Աղարեկյան.

Ամսվա տեսություն

Խմբագրություն — Առաջիկա բաժանորդագրության առիթով. — Լուրեր.

Ստացված գրքեր.

Հայտարարություններ

1909 Թ. X 12 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ.

Հակոբ Պարոնյանի դիմանկարը.

Պարոնյան Հակոբ — Նոր տարի.

Պետրոսյան Հարություն — Խիղճդ թաղեցիր. — Զգիտեմ ինչու...
Բանաստ.

Մուրավին Լ. — Ինքնակոչը. — Թարգմ.՝ Տ. Վ.

Մ. Ա. Օրմանյան — Տ. Հակոբ Բ Տարսոնացի և Խիթթար Գոնեցի.
Լամբոնյան Կարլ — Նորադուին պատմություն. — Գերմ.՝ Թարգմ.՝
Pessimist.

Բոգեգերի — Ժողովրդի մեջ — Թարգմ.՝ օր. Ն. Աղանյան.

Պետրոսյան Հարություն — Անարգ սերնդի անարգ զավակներ... —
Բանաստ.

Բսֆֆոր Ս. — Հարուստի մայրը.

Ամսվա տեսություն

1909 թվականը. — Լուրեր.

Խմբագրության պատասխաններ

Ստացված գրքեր.

Հայտարարություններ

1910 Թ. X 1 ՀՈՒՆՎԱՐ

Պետրոսյան Հարություն — Քամին փչեց, թող ու դուժան...
Բանաստ.

Արսեն — Մի օր — Վեպ.

Մաղաֆիա արքեպ. Օրմանյան — Մեսրոպ Ա Արտազեցի.

Ենգիբաբյան Մ. — Գյուղացին — Բանաստ.

Կրիմսկի Ա Պատմություն Սասանյանց և Իրանի նվաճումը արա-
բացիներից. — Մ. Շովրյան.

Ա. Վ. — Գիտության տոնը (Մոսկվայից).

Լամբոնիստ Կարլ — Նորագույն պատմագիտություն. — Գերմ.՝ Թարգմ.՝
Pessimist.

Մատենախոսական

Բուլեդեր — հրատներ ծնողների և դաստիարակների համար. —
Պարույր.

Ստացված գրքեր.

Ամսվա տեսություն

Mars — Պատրիարքական հրաժարական. — Գ. Ծնգիրարյան —
Կրիմսկի Ա. Պատմություն Սասանյանց և Իրանի նվաճումը արա-
բացիներից. — Մ. Շովրյան.
Ս. Օրմանյան — Վահան վարդապետ. — Լուրեր.

Խմբագրության պատասխաններ

Հայտարարություններ

1910 թ. № 2 ՓԵՏՐՎԱՐ

Արսեն — Մի օր — Վեպ.

Պետրոսյան Հարություն — Արի եղբայր — Բանաստ.

Լագերից Սելմա — Հեգենդներ Քրիստոսի մասին — Թարգմ. Ար-
սեն ս. Սիմոնյանց և Ն. Տեր-Մանվելյան.

Կրիմսկի Ա. — Պատմություն Սասանյանց և Իրանի նվաճումը
արաբացիներից. — Մ. Շովրյան.

Պետրոսյան Հարություն — Բաղի միջին ման եմ գալիս... Բանաստ.

Մաղաֆյան արհեստ. Օրմանյան — Թեոդորոս Բ Կիլիկեցի.

Ա. Վ. — Գիտության տոնը (Մոսկվայից).

Կարլ Լամբոնիստ — Նորագույն պատմագիտություն. — Գերմ. Թարգմ.՝
Pessimist.

Մատենախոսական

Կիրակոս Գանձակեցվո պատմություն — Գ. Ծնգիրարյան.

Ստացված գրքեր.

Ամսվա տեսություն

Մի խոսք քյուրիմացություն — Ստորագր.՝ Խմբագրություն — Լուրեր.

Խմբագրության պատասխաններ

Հայտարարություններ

Բոնիֆոս Ա. — Ինչպես կախվեցի (Ուսանողի հուշերից)։

Պետրոսյան Հարություն — Հեյ ջան գարուն... — Բանաստ.

Արսեն — Մի օր — Վեպ.

Լեյֆիսեդեկ արհես. Մուրադյանի նամակները.

Պետրոսյան Հարություն — Իմ ջաժը — Բանաստ.

Լուսինյան արհես. Օրմանյան — Տ. Հակոբ Գ Սեդի.

Կոնստանտին Ա. — Պատմութիւն Սասանյանց և Իրանի նվաճումը արա-
բացիներից. — Մ. Շովրյան.

Լեյֆիսեդեկ Սեյմա — Լեզենդներ Քրիստոսի մասին — Քարգմ.
ս. Սիմոնյանց և Ն. Տեր-Մանվելյան.

Կարլ Լամրեխտ — Նորագույն պատմագիտութիւն. — Գերմ. Քարգմ.
Pessimist.

Լատենախոսական

Աղանյան Գյուտ ա. ք. — աւա-ի և աւա-ի տեխնիկան.

Լևսվա տեսություն

Լեյֆիսեդեկյանցներ. — Խմբագրութիւն կողմից. — Լուրեր. — Նա-
մակ խմբագրութիւն.

Խմբագրության պատասխաններ

Հայտարարություններ

1910 Թ. № 4 ԱՊՐԵԼ

MARS — Քաղաքական աշխարհ և հայերը.

Պետրոսյան Հարություն — Արագած — Բանաստ.

Մաղափա արհես. Օրմանյան — Գրիգոր Ը Խանձողատ.

Արսեն — Մի օր — Վեպ.

Մարդ — Շուպեն և Պո.

Պետրոսյան Հարություն — Անտունի երգերից — Բանաստ.

Կարլ Լամրեխտ — Նորագույն պատմագիտութիւն. — Գերմ. Քարգմ.
Pessimist.

Լեյֆիսեդեկ Սեյմա — Լեզենդներ Քրիստոսի մասին. — Քարգմ.
Արսեն ս. Սիմոնյանց և Ն. Տեր-Մանվելյան.

Ամսվա տեսություն

Ա. Վ. — Արանական խնդիրը. — Ալեքսանդր Մատուրյան. —
Արարատյան Հ. — Նամակ խմբագրութիւն —
Լուրեր.

Ստացված գրքեր.

Հայտարարություններ

1910 թ. № 5—6 ՄԱՅԻՍ—ՀՈՒՆԻՍ

Կար. վ. Շահնազարյանց (Լուսանկար).

Կ. Կոստանյան — Կարապետ վարդապետ Շահնազարյանց (Կենսագրություն).

Պետրոսյան Հարություն — Դարդ ու վարդ. — Միտ ու ծիծառ...
Բանաստ.

Կրիմսկի Ա. — Պատմություն Սասանյանց... — Մ. Շովրյան.

Արսեն — Մի օր — Վեպ.

Մաղափա արքեպ. Օրմանյան — Տ. Կոստանյան Զ Վահկացի.

Մարգո — էդգար Ալլեն Պո.

Լամբոնիտ Կարլ — Նորագույն պատմագիտություն. — Գերմ. Թարգմ.
Pessimist.

Բոֆֆոր — Արքսոթականները — Մի պատկեր.

Գիտություն և արվեստ

Ալանյան Նվ. — 1. 606 կամ ՀԱՏԱ. 2. Դոկտոր Դուլանի հրա-
շագործ էլիքսիրը.

Ստացված գրքեր.

Ամսվա տեսություն

Ոսուցչական խնդիր — Հայոց եկեղեցին Թուրքիայում և միտինգ-
ներ. — Դարձյալ Օրմանյան սրբազան. —
Լուրեր.

Հայտարարություններ

1910 թ. № 7—8 ՕԳՈՍՏՈՍ—ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Պետրոսյան Հարություն — Կյանքի փոթորկից — Բանաստ.

Արսեն — Մի օր — Վեպ.

Մաղափա արքեպ. Օրմանյան — Տ. Դրիգոր Թ Մուսարեկյան.

Բոֆֆոր Ա. — Արքսոթականները.

Կրիմսկի Ա. — Պատմություն Սասանյանց — Մ. Շովրյան.

Լամբոնիտ Կարլ — Նորագույն պատմագիտության. — Թարգմ.
Pessimist.

Ե. Շահազիզ — Խրիմյան Հայրիկի նամակները.

Վ. Գ. — Աղբրի մոտ — Բանաստ.

Հայ — Շիրվանզադե — Կենսագրական ակնարկ.
Աղանյան Գյուտ — Երկու սարսափների պատասխան.

Մատենախոսական

Ա. Շահնագարյան — Խավար աշխարհում. — Ֆ. Մ.

Ստացված գրքեր.

Ամսվա տեսություն

Լուրեր. — Խառն յուրեր՝ — Թոքախտի նոր դեղ. — Ամերիկական մի
նոր գյուտ.

Հայտնաբերություններ

1910 թ. № 9 — 10 ՆՈՅԵՄԲԵՐ — ԴԵԿՏԵՄԵՐ

Վեճ Իգմիրյանի լուսանկարը.

Հանգիստ ամենայն հայաց Վեճ. և սրբ Հայրապետ Մաթեոս Բ.

Պետրոսյան Հարություն — Ժշմարտության զինվորին — Բանաստ.

Մաղափա արքեպ. Օրմանյան — Տ. Կիրակոս Ա Վիրապեցի.

Պետրոսյան Հարություն — Լուռ գիշերվան... — Բանաստ.

Կրիմսկի Ա. — Պատմություն Սասանյանց... — Մ. Շովրյան

Հուկաս կաթողիկոսի կանոնական թուղթ հայրապետական ընտ-
րության մասին.

Լեմբոնիտ Կալ — Նորագույն պատմագիտություն. — Թարգմ.
Pessimist.

Վերդյան Արամ — Գարուն շտեմած — Բանաստ.

MARS — Միակ ելքը.

Խ. Շահագիզ — Խրիմյան Հայրիկի նամակները.

MARS — Զգույշ պետք է լինել.

Գիտություն և արվեստ

Աղանյան Նվ. — Կարելի գյուտը կյանքը արհեստագես պահպա-
նելու վերաբերյալ. — Թոքախտի նոր մի-
ջոց. — Թոքախտի դեմ.

Մատենախոսական

Վարդգես Աղանյան — Բառագիրք լատիներեն և օտարազգի դարձ-
վածքների. — Ն. Հարո. — Կ. Կոստանյան. —
Հայագիտություն Արևմտյան եվրոպայում —
Գ. Ենգիրարյան

Հուր. Թումանյանց. — Հայ-ռուս բառարան — Հայ.

Ստացված գրքեր.

Ամսվա տեսություն

Վեն. Հայրապետի մահը և թաղումը. — Լուրեր. — «Լուսա»-ի հե-
ռագիր.

Հայտարարություններ

1911 թ. № 1—2 ՀՈՒԼԻՍ—ՕԳՈՍՏՈՍ

Շահագիզ Երվանդ — Ռուս հեղինակ Նեստոր Կուկունիկի թուղթը
«Հայկական խնդրի» մասին.

Շարվանգադե — Ավերակների վրա — Դրամա.

Ննդիրարյան Մ. — Մինչև երբ... — Հուսահատություն դեռ մեզ չի
տիրել... — Բանաստ.

Ռոզեգերի Պ. — Ժողովրդի մեջ. — Վեպ. 2-րդ մաս, թարգմ.՝ Ն. Ա.
Պետրոսյան Հարություն — Ինչ է որոնում — Բանաստ.

Քաջբերունի — «Մեղու Հայաստանի» լրագրի 25-ամյա հոբելյանը.
Վերդյան Ա. — Ես կամ դու — Բանաստ.

Մաղափա աբեհայ. — Օրմանյան — Տ. Գրիգոր Ժ. Զալարեկյան.
Նարգիզ — Պանդխտի երգերից — Բանաստ.

Խրիմյան Հայրիկի նամակները.

Դիտություն և արվեստ

Ն. Ա. — Թոքախտի բժշկության նոր միջոց — Խլրդի բժշկություն-
ներ. — Բժավոր հարինքի բժշկությունը.

Մատենախոսական

Աշերուն — Գյուղատնտեսական հրատապ հարցեր.

Փափազյան Վր. — Զրույցներ. — Ենդիբարյան Գարեգին.

Ստացված գրքեր.

Ներքին տեսություն

Մեր կոռուստները — Աղեքսանդր Մանթաշյան. — Պողոս Սիմոն-
յան. — Ղազարոս Աղայան — Կաթողիկոսա-
կան խնդիր. — Տաճկահայերի վիճակը. —
Պարսկահայոց դրությունը. — Հայ գրակա-
նություն. — Շիրվանզադեի հոբելյանը. — Մի-
թլուրիմացության բացատրություն.

Խմբագրության կողմից

Խմբագրության պատասխաններ

Հայտարարություններ

Պատկերներ՝ Ա. Մանթաշյան, Ալ. Շիրվանզադե, Աղայան, Պ. Սի-
մոնյան.

1912 թ. № 1 (Ամիսը չի ելել)։

Կարլ Լամպլոնստ — Նորագույն պատմագիտություն (5-րդ դասստիսություն վերջին մասը) — Քարգմ.՝ Pessimist.

Շապիկի շորրորդ հրատարակությունը, որի մասին կհայտարարվի առաջիկա սեպտեմբերին։

Ալ. Մյասնիկյանի անվան Հանրապետական գրադարանի անձնակազմի ֆոնդում պահվող «Լուսա»-ի 1912 թ. 1-ու բացակայում է «Բովանդակությունը», որ մյուս գրքերում սովորաբար ներկայացվում էր շապկի կամ տիտղոսաթերթի 2-րդ հրատարակության։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԿԱԶՄՈՂ Հեղինակի ԿՈՂՄԻՑ	5
ԱՌԱՋԱՐԱՆ	9

«ԼՈՒՄԱՅԻ» ՀՐԱՑԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՊԱՐԱՆՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ	28
---	----

I. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԳՐԱԿԱՆԱԳԻՅՈՒԹՅՈՒՆ	29
---------------------------------------	----

Հայ գրականություն	
Հեղհանուր հարցեր	31
Հայկական ժողովրդական ստեղծագործություններ	38
Դրական ժողովածուներ	41
Առանձին հեղինակների պարծեր և նրանց մասին	42
Զպարզված հեղինակներ	82
Ռուս գրականություն	87
Ուկրաինական գրականություն	91
Վրաց գրականություն	95
Առաջանման հերթերի գրականություն	
Հեղհանուր հարցեր	96
Ամերիկյան գրականություն	98
Անգլիական գրականություն	98
Բելգիական գրականություն	99
Գերմանական գրականություն	100
Թուրքական գրականություն	102
Իսպանական գրականություն	102
Իտալական գրականություն	103
Հնդկական գրականություն	103
Հունական գրականություն	103
Հունգարական գրականություն	103
Ճապոնական գրականություն	104
Նորվեգական գրականություն	104
Շվեդական գրականություն	104
Շվեյցարական գրականություն	104
Պարսկական գրականություն	105
Քրդական ժողովրդական ևրդեր	105
Ֆրանսիական գրականություն	106
Այլ գրողներ	109
Մեզ անհայտ հեղինակների գործեր	111

II. ԼԵՋՈՒ ԵՎ ԲԱՌԱՐԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ	115
--------------------------------	-----

III. ՊԱՅՄՈՒԹՅՈՒՆ	121
------------------	-----

Նյութեր ընդհանուր պատմության վերաբերյալ	123
---	-----

Նյութեր Ռուսական կայսրության սահմաններում, Արևմտ-	
---	--

յան Հայաստանում, Թուրքիայում, Պարսկաստանում ու այլ երկրներում ասորոց ժողովուրդների պատմության վերաբերյալ	128
Թուաաստան — Կապկաս	146
Նյութեր Հայաստանական-քաղաքական, տնտեսական ու մշակութային կյանքի և ցարիզմի վարած ազդային քաղաքականության վերաբերյալ	146
Նյութեր Արևմտյան Հայաստանում, Թուրքիայում և Պարսկաստանում ասորոց հայերի հասարակական, քաղաքական, տնտեսական ու մշակութային կյանքից	175
Նյութեր Հայկական հարցի վերաբերյալ	183
Նյութեր արտասահմանի հայ զառթոցականների կյանքից	188
IV. ՀԱՆԱԳԱՀՈՐԴԱԿԱՆ ՆՈԹՆԵՐ, ՈՒՂԵԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ, ՏԵՂԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ, ԱՇԽԱՒԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԱԶԴԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՆՑՈՒԹՆԵՐ	191
V. ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆ	211
Մանկավարժություն-հոգնաբանություն և կրթական գործ	213
Նյութեր հայկական դպրոցների ու կրթական գործի մասին բոլոր բնակավայրերի	226
Բարձրագույն կրթություն—Արտասահմանի հայ ուսանողները Դասադրժեր և ուսումնական ձեռնարկներ	236
Դասադրժեր և ուսումնական ձեռնարկներ	240
VI. ՄԱՄՈՒԼ ԵՎ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՆՈՍՈՒԹՅՈՒՆ	248
Ընդհանուր հարցեր	245
Հայկական մամուլ	248
Թուական մամուլ	304
VII. ԻՄԱՍՏՈՒԹՅՈՒՆ, ԻՐԱՎՈՒՆՔ ԵՎ ՍՈՑԻՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ	313
VIII. ԱՐՎԵՍՏ	321
1. Թատրոն	323
2. Երաժշտություն	327
3. Նկարչություն և քանդակագործություն	330
4. Հարտարապետություն	332
IX. ՌԵԾԿՈՒԹՅՈՒՆ—ԱՌՈՂՋԱԳԱՀՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՆՑՈՒԹՆԵՐ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԱՅԼ ԲՆԱԳԱՎԱՌՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ	335
X. ԿՐՈՆ—ԵԿԵՂԵՑԻ ԵՎ ԴԱՎԱՆԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐ	358
Նյութեր հայ եկեղեցու պատմության համար (Հայ լուսավորչական)	358
Ժամանակակից հայ եկեղեցական կյանք	387
IX. ՄԱՏՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՑԱՆԿԵՐ, ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՏՊԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏՎՈՂ, ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՆ ՈՒ ՎԱՃԱՌՎՈՂ ԳՐԹԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ	389

**XII. ԲԱՐՆԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ, ԿՏԱԿՆԵՐ, ԵՎԻՐԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԶԱ-
ՆԱԶԱՆ ՀԱՅՑԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ**

ՕԺԱՆԴԱԿ ՅԱՆԿԵՐ

ԱՆՁՆԱՆՈՒՆՆԵՐԻ ԾԱՆԿ	407
ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐԻ ԺԱՆԿ	471
«ՈՒՄԱ» ՀԱՆԴԵՍՈՒՄ ՀՐԱՊԱՐԱԿՎԱԾ ՆՅՈՒԹԵՐԻ ՎԵՐՆԱԳՐԱՅԻՆ ԾԱՆԿ	493
«ՈՒՄԱ» ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍԻ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ԸՍՏ ԺԱՄԱՆԱԿԱ- ԳՐՈՒԹՅԱՆ	531

Մատենագիտություն
«Լուսմա» հանդեսի
Библиография журнала
«Лума»

Կազմող-հեղինակ՝ Կառապետ Քաջախյան
Խմբագիր՝ Արամ Ալեքսանյան

Составитель: Карапет Кацахян
Редактор: Арам Алексанян

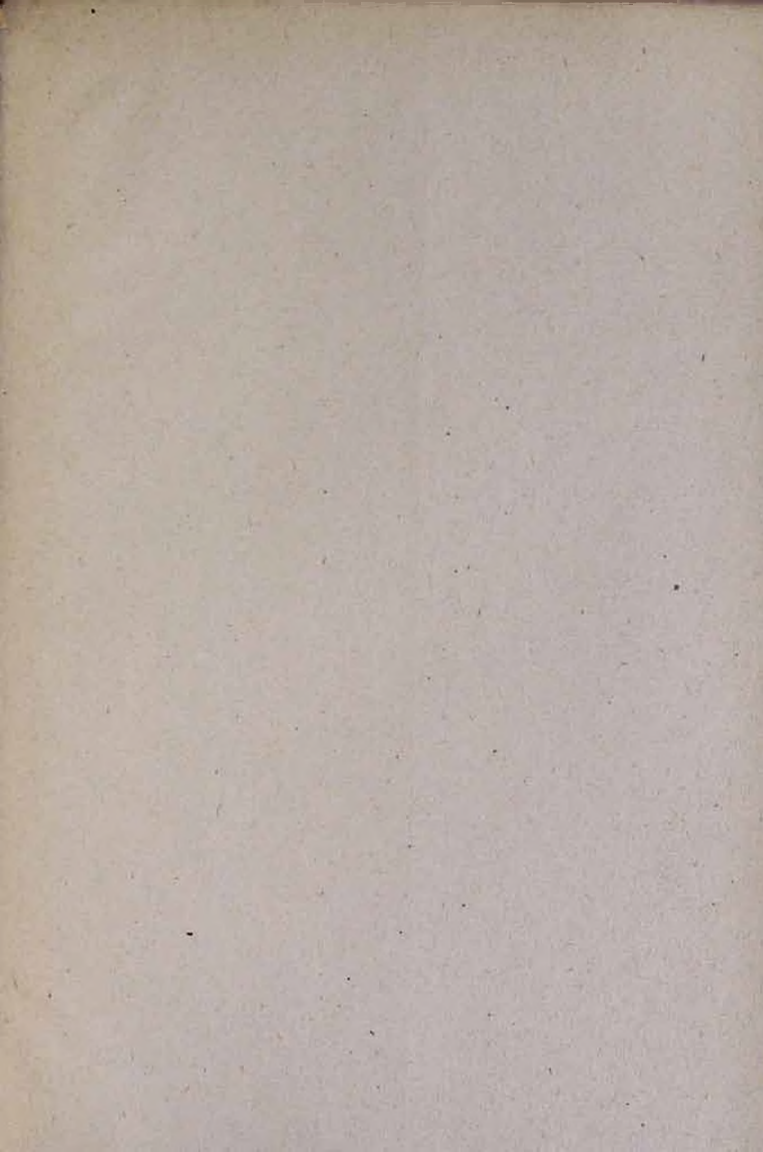
Տեխ. խմբագիր՝ Հ. Ա. Հաբուրյունյան
Վերատ. արագրիչ՝ Բ. Մ. Հովհաննիսյան

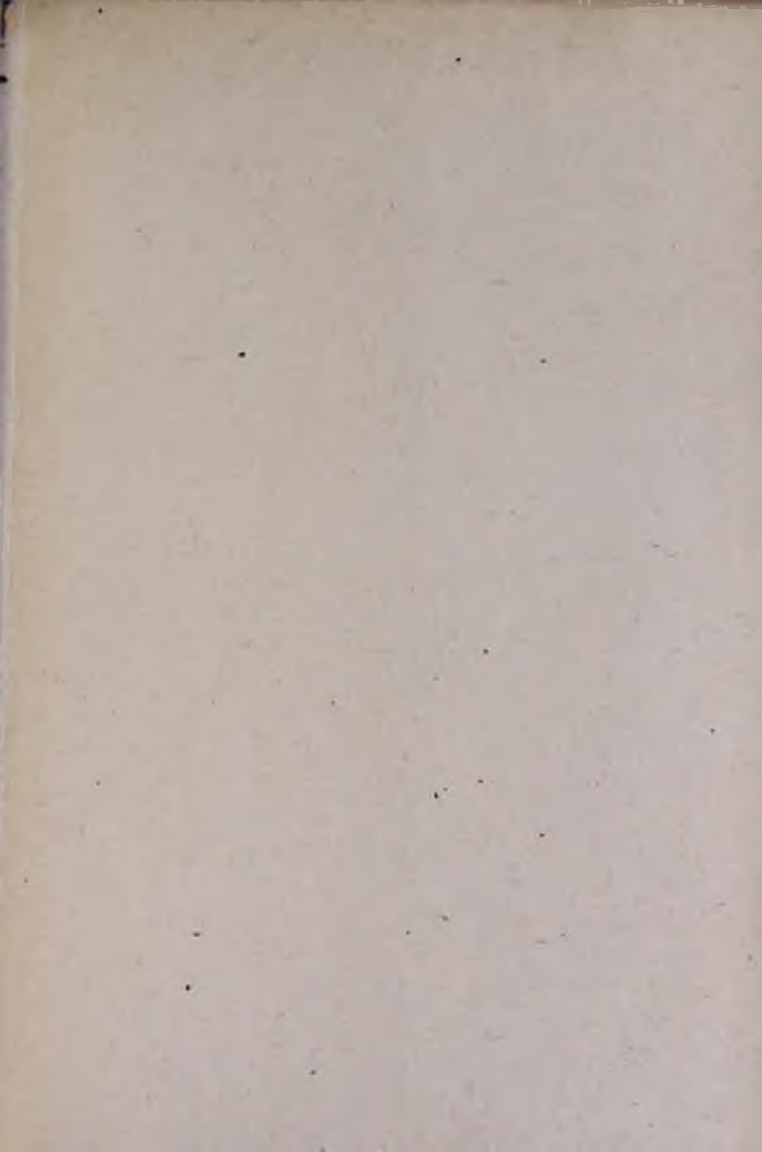
Պատվեր՝ 920

Տպաքանակ՝ 1000

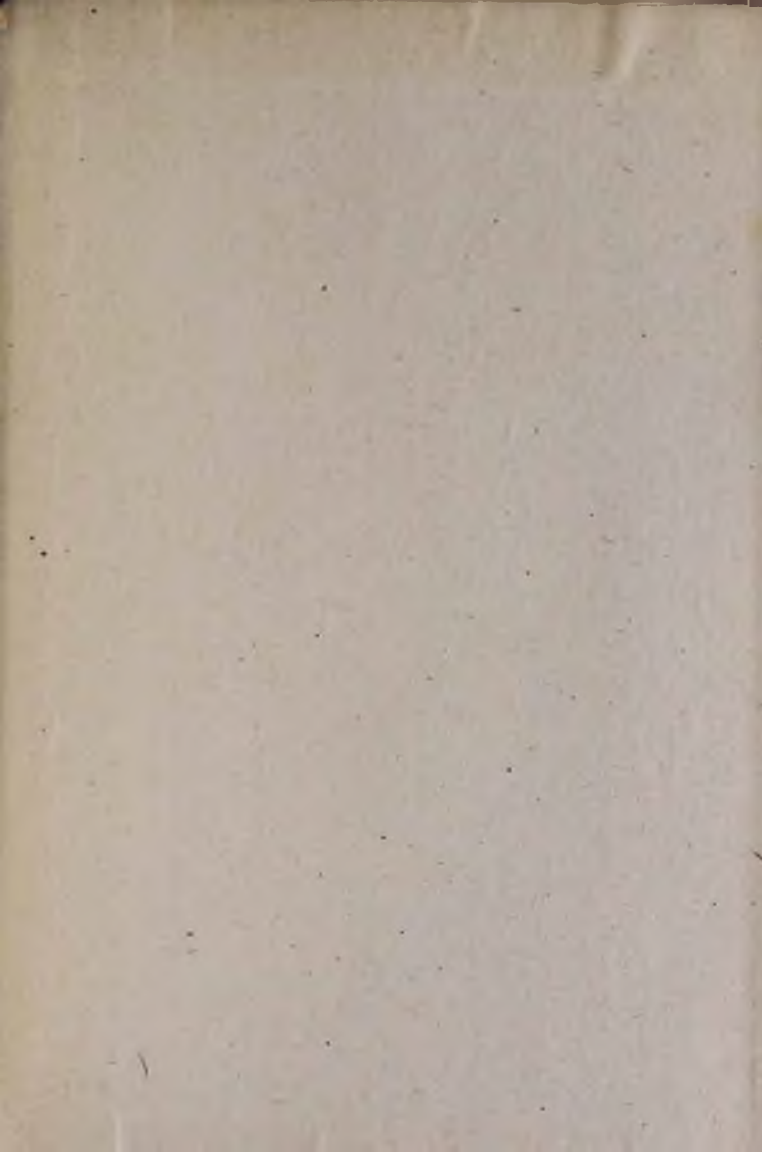
Հանձնված է արտադրության 29.VI.1987 թ.,
Ստորագրված է տպագրության 10.XI.1988 թ.,
Թուղթ՝ 80X84/16, տպագրական 38,5 մամուլ:

Հրատպիտիկոմի արտադրահրատարակչական «Պարբերական» միավորման
գլխամասային տպարան, Երևան, Մելիք-Աղամյան, 1.

A II
78756